

III. Informacinė dalis

Pritarta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo
teisėjų 2013 m. spalio 23 d. pasitarime

Parengė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo
Teisinės analizės ir informacijos departamentas

---

1. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis)

Turinys

531	Įvadas
	I. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ
532	I.1. TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL VALSTYBĖS TARNYBOS ĮSTATYMĄ
535	I.1.1. Tarnybinis nusižengimas ir jo sudėtis
536	I.1.1.1. Priešinga teisei veika, jos formos
539	I.1.1.1.1. Valstybės tarnautojo atsakomybė už veiksmus, padarytus laikinojo nedarbingumo metu
539	I.1.1.1.2. Valstybės tarnautojo atsakomybė už specialiaame įstatyme numatyto reikalavimo nevykdymą
540	I.1.1.1.3. Tarnybinės atsakomybės ir valstybės tarnautojo teisės reikšti savo nuomonę, teisės kritikuoti santykis
546	I.1.1.1.4. Valstybės tarnautojo atsakomybė už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimą
547	I.1.1.2. Kaltė
547	I.1.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka
548	I.1.2.1. Tarnybinio nusižengimo tyrimo pradėjimas
549	I.1.2.2. Tarnybinio nusižengimo tyrimo atlikimas
549	I.1.2.2.1. Komisija
550	I.1.2.2.2. Pranešimas apie tarnybinį nusižengimą; paaiškinimas dėl tarnybinio nusižengimo
552	I.1.2.2.3. Tarnybinio tyrimo atlikimo terminai
555	I.1.2.2.4. Tarnybinio nusižengimo tyrimo išvada
557	I.1.2.3. Sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo
558	I.1.2.3.1. Subjektas, turintis teisę skirti tarnybinę nuobaudą
559	I.1.2.3.2. Terminai tarnybinei nuobaudai skirti
562	I.1.3. Tarnybinės nuobaudos, jų parinkimas ir švelninimas
564	I.1.3.1. Tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, šiurkštus tarnybinis nusižengimas

- 568 I.1.4. Kiti su tarnybine atsakomybe susiję klausimai
- 568 I.1.4.2. Neturtinė žala
- 569 I.1.4.3. Teismo atliekamo vertinimo ribos
- 570 **I.2. TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL VIDAUS TARNYBOS STATUTĄ**
- 571 I.2.1. Tarnybinis nusižengimas ir jo sudėtis
- 572 I.2.1.1. Tarnybinės atsakomybės taikymas už neveikimą
- 573 I.2.1.2. Baudžiamojo proceso kodekso normų pažeidimas ir tarnybinio nusižengimo santykis
- 573 I.2.1.3. Tarnybinė atsakomybė už valstybės tarnautojų veiklos principų pažeidimą
- 577 I.2.1.4. Kaltė
- 579 I.2.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka
- 580 I.2.2.1. Tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros pradėjimas
- 580 I.2.2.1.1. Faktinis pagrindas pradėti tarnybinį patikrinimą
- 581 I.2.2.2. Tarnybinis patikrinimas
- 581 I.2.2.2.1. Tarnybinio patikrinimo atlikimo terminai, jų pratęsimas
- 584 I.2.2.2.2. Pranešimas apie tarnybinį patikrinimą
- 586 I.2.2.2.3. Tikrintojo veiksmai
- 586 I.2.2.2.4. Tarnybinio patikrinimo sustabdymas
- 590 I.2.2.2.5. Tikrinamo pareigūno nušalinimas
- 592 I.2.2.2.6. Tarnybinio patikrinimo išvada
- 594 I.2.2.3. Sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo
- 596 I.2.2.3.1. Terminai tarnybinei nuobaudai skirti
- 597 I.2.3. Tarnybinės nuobaudos ir jų parinkimas
- 598 I.2.3.1. Pareigūno statusas, kaip tarnybinę nuobaudą lemiantis veiksnys
- 598 I.2.3.2. Tarnybinės nuobaudos švelninimas
- 599 I.2.3.3. Tarnybinės nuobaudos – atleidimo iš pareigų skyrimas
- 602 I.2.3.4. Tarnybinė nuobauda – perkėlimas į žemesnes pareigas
- 603 I.2.4. Kiti su pareigūnų tarnybine atsakomybe susiję klausimai
- 603 I.2.4.1. Įrodinėjimo našta
- 603 I.2.4.2. Buvimo neblaiviu fakto įrodinėjimas
- 603 I.2.4.3. Teismo atliekamo vertinimo ribos
- 604 I.2.4.4. Įslaptintos medžiagos naudojimas, įrodymų leistinumas
- 605 I.2.4.5. Būtinasis reikalingumas
- 605 **I.3. TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL TARNYBOS LIETUVOS RESPUBLIKOS MUITINĖJE STATUTĄ**
- 607 I.3.1. Tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų
- 608 I.3.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo terminai
- 608 **I.4. TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL TARNYBOS KALĖJIMŲ DEPARTAMENTE STATUTĄ**

609 I.4.1. Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimas kaip pagrindas skirti tarnybinę nuobaudą

610 I.4.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka

614 **I.5. DRAUSMINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL KASOKTĮ IR KARIUOMENĖS DRAUSMĖS STATUTĄ**

617 I.5.1. Kario vardo pažeminimas arba krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimas, *non bis in idem* principas

620 I.5.2. Apsvaigusio nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų kario buvimas tarnyboje

622 I.5.3. Tarnybinio patikrinimo išvada, pranešimas

624 I.5.4. Drausminę nuobaudą skiriantis subjektas

625 I.5.5. Atleidimas iš karo tarnybos pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 4 punktą kaip drausminė nuobauda

626 I.5.6. Kiti klausimai

626 I.5.6.1. Ginčų dėl drausminių nuobaudų nagrinėjimas teisme

627 I.5.6.2. Ikiteisminė ginčų nagrinėjimo tvarka

628 **I.6. TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL CIVILINĖS KRAŠTO APSAUGOS TARNYBOS STATUTĄ**

629 **I.7. PROFESINIŲ SĄJUNGŲ TEISĖ DALYVAUTI TARNYBINIŲ NUOBAUDŲ SKYRIMO VALSTYBĖS TARNAUTOJAMS PROCEDŪROJE**

633 I.7.1. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Valstybės tarnybos įstatymą

636 I.7.2. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Vidaus tarnybos statutą

645 I.7.3. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Tarnybos munitinėje statutą

II. MATERIALINĖ ATSAKOMYBĖ

646 **II.1. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ MATERIALINĖS ATSAKOMYBĖS TEISINIAI PAGRINDAI**

650 **II.2. MATERIALINĖS ATSAKOMYBĖS SĄLYGOS**

652 **II.3. ŽALOS IŠIEŠKOJIMAS NE TEISMO TVARKA**

652 II.3.1. Žalos išieškojimo ne teismo tvarka ribojimo sąlygos

653 II.3.2. Reikalavimai institucijos sprendimo išskaityti žalą iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio formai

655 **II.4. VISOS PADARYTOS ŽALOS ATLYGINIMO ATVEJAI**

656 **II.5. REGRESO TEISĖ Į ŽALĄ PADARIUSĮ VALSTYBĖS TARNAUTOJĄ**

658 **II.6. KITI DARBO KODEKSO NUOSTATŲ TAIKYMO ATVEJAI VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ MATERIALINĖS ATSAKOMYBĖS SRITYJE**

III. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ ATLEIDIMAS IŠ PAREIGŲ

- 659 **III.1. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ ATLEIDIMAS PAGAL VALSTYBĖS TARNYBOS ĮSTATYMĄ**
- 661 III.1.1. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, atsistatydinus savo noru
- 663 III.1.2. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai jis per Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatyme nustatytą terminą neįgyja einamoms pareigoms būtino išsilavinimo
- 667 III.1.3. Valstybės tarnautojo atleidimas, kai pasibaigia pakaitinio valstybės tarnautojo priėmimo laikas arba valstybės tarnautojui sueina 65 metai ar baigiasi jo tarnybos pratęsimo terminas, arba baigiasi politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos įgaliojimai
- 667 III.1.3.1. Atleidimas, kai pasibaigia pakaitinio valstybės tarnautojo priėmimo laikas
- 668 III.1.3.2. Atleidimas iš savivaldybės mero patarėjo pareigų
- 669 III.1.4. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas ar politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu priimtas įstaigos vadovas praranda į pareigas jį priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės, ar savivaldybės institucijos pasitikėjimą arba kai pasibaigia jo paskyrimo į pareigas terminas
- 671 III.1.4.1. Savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimas
- 676 III.1.4.2. Savivaldybės mero pavaduotojo atleidimas
- 677 III.1.4.3. Atleidimas iš savivaldybės mero pareigų
- 679 III.1.5. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai panaikinama jo pareigybė
- 680 III.1.5.1. Viešojo administravimo subjekto diskrecija organizuoti savo struktūrą
- 681 III.1.5.2. Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto ir 43 straipsnio 1 dalies santykis
- 685 III.1.5.2.1. Realus pareigybės panaikinimas
- 687 III.1.5.2.2. Pranešimas (įspėjimas) apie naikinamą pareigybę
- 694 III.1.5.2.3. Darbdavio pareiga užtikrinti VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas teises realizavimą ir valstybės tarnautojo dalyvavimas šioje procedūroje
- 698 III.1.5.3. Pirmenybės teisė likti valstybės tarnyboje
- 703 III.1.5.4. Profesinių sąjungų dalyvavimas atleidimo procedūroje
- 705 III.1.5.5. Institucijos likvidavimas ir VTĮ 43 straipsnio 1 dalies santykis
- 706 III.1.5.6. *Res judicata* principas
- 707 III.1.6. Atleidimas pagal vertinimo komisijos siūlymą
- 708 III.1.7. Valstybės tarnautojo atleidimas, kai iš Korupcijos prevencijos įstatymo nustatytais atvejais ir tvarka pateiktos informacijos, iš valstybės tarnybos tvarkymo funkcijas atliekančios įstaigos pateiktos informacijos apie asmenis, atleistus iš valstybės tarnautojo pareigų už šturkštų tarnybinių nusižengimą ar pripažintus padariusiais tarnybinių nusižengimą, už kurį jiems turėtų būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, iš kitų duomenų valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo padaro išvadą, kad valstybės tarnautojas neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų ir dėl to negali toliau eiti valstybės tarnautojo pareigų

- 709 III.1.8. Kiti klausimai
- 709 III.1.8.1. Įrodinėjimo naštos paskirstymas tarp šalių ginčiuose dėl atleidimo iš tarnybos
- 709 III.1.8.2. Atleidimo pagrindų konkurencija
- 712 III.1.8.3. Neteisėto atleidimo pasekmės
- 712 III.1.8.3.1. Darbo kodekso 297 straipsnio (2002 m. birželio 4 d. įstatymo Nr. IX–926 redakcija) taikymas
- 714 III.1.8.3.2. Neturtinė žala
- 716 **III.2. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ ATLEIDIMAS PAGAL VIDAUS TARNYBOS STATUTĄ**
- 718 III.2.1. Pareigūno atleidimas jo paties prašymu, jo paties prašymu dėl išėjimo į pensiją
- 721 III.2.2. Pareigūno atleidimas, kai jis negali tarnauti dėl sveikatos būklės
- 723 III.2.3. Pareigūno atleidimas, jei jis savo poelgiu pažemino pareigūno vardą
- 727 III.2.3.1. Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarkos nuostatų taikymas, atleidžiant iš vidaus tarnybos už pareigūno vardo pažeminimą
- 728 III.2.3.1.1. Tarnybinio patikrinimo sustabdymas
- 728 III.2.3.2. Baudžiamosios, administracinės ir tarnybinės atsakomybės santykis
- 729 III.2.3.3. Įrodymų leistinumai
- 731 III.2.4. Atleidimas, jei įsiteisėjo teismo nuosprendis, kuriuo pareigūnas nuteisiamas už tyčinį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą arba jam atimama teisė dirbti teisėsaugos institucijose, arba dėl kurio vykdymo jis negali atlikti savo pareigų
- 735 III.2.5. Atleidimas iš pareigų, kai panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų
- 737 III.2.6. Pareigūno atleidimas, kai jis dėl laikinojo nedarbingumo neatvyko į tarnybą daugiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba daugiau kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką, jei susirgimas nesusijęs su sužeidimu, suluošinimu ar kitu sveikatos sutrikimu vykdant tarnybos pareigas
- 738 III.2.7. Pareigūno atleidimas, kai jam įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu
- 744 **III.3. ATLEIDIMAS PAGAL KASOKTĮ**
- 745 III.3.1. Karo sutarties nutraukimas, kai pasibaigia profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutarties terminas arba kariui sukanka šio įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje ar 32 straipsnio 3 dalyje nustatytas amžius, jeigu tarnybos laikas nustatyta tvarka nebuvo pratęstas
- 747 III.3.2. Karo tarnybos sutarties nutraukimas, kai sumažinamas karių skaičius, pertvarkomas dalinys, tarnyba ar kita krašto apsaugos sistemos institucija ir (arba) kai nėra laisvų kario laipsnių ir kvalifikaciją atitinkančių pareigų
- 753 III.3.3. Karo sutarties nutraukimas, kai tarnybos ar ne tarnybos metu karys padarė kario vardą žeminančių teisės pažeidimų

- 755 III.3.4. Karo sutarties nutraukimas, kai karys neteko pasitikėjimo, ir įstatymų įgalios institucijos ar pareigūnai motyvuotai reikalauja atleisti jį iš tarnybos arba motyvuotai nerekomenduoja išduoti (siūlo panaikinti) leidimą kariui naudotis valstybės ir tarnybos paslaptimis esančia informacija, kai to reikalauja jo einamos pareigos ir nėra kitų su tokios informacijos naudojimu nesusijusių pareigų, į kurias karį galima perkelti
- 757 III.3.5. Karo sutarties nutraukimas, kai karys nepakluso teisėtam įsakymui, savavališkai pasišalino iš tarnybos ar nevykdo pareigų, į kurias jis paskirtas (perkeltas)
- 758 III.3.6. Karo sutarties nutraukimas, jei jo sirgimo (laikinojo nedarbingumo) trukmė ilgesnė kaip 120 kalendorinių dienų, jeigu darbingumas buvo sutrikęs nepertraukiamai, arba 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu darbingumas buvo sutrikęs su pertraukomis ir jeigu susirgimas nesusijęs su sužeidimu ar suluošinimu atliekant tarnybines pareigas ar su tarnyba
- 759 III.3.7. Profesinės karo tarnybos karių išleidimas į atsargą
- 760 III.3.8. Karo pareigimo išlaidų grąžinimas
- 764 **III.4. ATLEIDIMAS PAGAL TARNYBOS MUITINĖJE STATUTĄ**
- 764 III.4.1. Atleidimas, kai muitinės pareigūno pareigybė panaikinama
- 768 III.4.2. Atleidimas, kai muitinės pareigūnas dėl laikinojo nedarbingumo nedirba ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką
- 770 III.4.3. Muitinės pareigūno atleidimas, kai jis savo poelgiu tarnybos metu arba ne tarnybos metu diskredituoja muitinės pareigūno vardą
- 775 III.4.4. Neturtinės žalos atlyginimas dėl neteisėto muitinės pareigūno atleidimo
- 776 **III.5. ATLEIDIMAS PAGAL SPECIALIŲJŲ TYRIMŲ TARNYBOS STATUTĄ**
- 776 III.5.1. Atleidimas, jei pareigūnas savo poelgiu pažemino tarnybos pareigūno vardą, sulaužė priesaiką
- 779 III.5.2. Atleidimas, kai pareigūnui įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu
- 781 III.5.3. Pareigūno tarnybos laiko pratęsimas
- 781 **III.6. DIPLOMATO TARNYBOS SUTARTIES NUTRAUKIMAS**
- 782 III.6.1. Diplomato sutarties nutraukimas jo pareiškimu
- 783 III.6.2. Diplomato sutarties nutraukimas, jei diplomatas nesilaiko diplomato rotacijos sąlygų
- 783 **III.7. ATLEIDIMAS PAGAL TARNYBOS KALĖJIMŲ DEPARTAMENTE STATUTĄ**
- 784 III.7.1. Pareigūno atleidimas, kai jis negali eiti savo kaip pareigūno pareigų Kalėjimų departamente arba jam pavaldžiose įstaigose dėl sveikatos būklės (kai yra atitinkama Medicinos centro išvada), o perkelti pareigūną į kitas pareigas, kurias jis pagal sveikatos būklę ir kvalifikaciją galėtų eiti, nėra galimybės
- 785 III.7.2. Pareigūno atleidimas, kai baigėsi TKDS 32 straipsnyje nurodyta tvarka nustatytas jo tarnybos pratęsimo terminas arba tarnybos laikas ir jo tarnyba Kalėjimų departamente arba jam pavaldžioje įstaigoje nebuvo pratęsta TKDS 32 straipsnyje nustatyta tvarka

786 III.7.3. Pareigūno atleidimas, kai jis darbo laiku tarnybos vietoje yra neblaivus, apsvaigęs nuo toksinių, psichotropinių ar narkotinių medžiagų

IV. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ SOCIALINĖS IR KITOS GARANTIJOS

788 IV.1. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ ATOSTOGOS

788 IV.1.1. Kasmetinės atostogos

792 IV.1.2. Kitos valstybės tarnautojams garantuojamos atostogos

792 IV.1.2.1. Teisė į nėštumo ir gimdymo atostogas

793 IV.1.2.2. Karių teisės į atostogas vaikui prižiūrėti specifika

794 IV.1.2.3. Kitos valstybės tarnautojams garantuojamos atostogos

795 IV.2. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ SVEIKATOS APSAUGA IR SOCIALINIS DRAUDIMAS

795 IV.2.1. Karjeros valstybės tarnautojų sveikatos priežiūra ir socialinis draudimas

796 IV.2.2. Kompensacijos vidaus tarnybos sistemos pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atvejais

796 IV.2.2.1. Kompensacijos pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atvejais pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalį

798 IV.2.2.1.1. Dėl pareigūno gyvybei ir sveikatai padarytos žalos kompensavimo pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnį ir 49 straipsnį atribojimo

800 IV.2.2.1.2. Kompensacijų pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atvejais pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalį mokėjimo sąlygos

802 IV.2.2.1.2.1. Dėl Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų alternatyvų atribojimo

804 IV.2.2.1.2.2. Atvejai, administracinių teismų praktikoje įvertinti kaip atitinkantys Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nustatytas sąlygas

807 IV.2.2.1.3. Atvejai, administracinių teismų praktikoje įvertinti kaip neatitinkantys Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nustatytų sąlygų

807 IV.2.2.1.3.1. Sveikatos sutrikdymai, patirti mokymuose, sporto užsiėmimų metu

808 IV.2.2.1.3.2. Sveikatos sutrikdymai, patirti eismo įvykių metu

810 IV.2.2.1.3.3. Kiti sveikatos sutrikdymo atvejai

812 IV.2.2.2. Klausimo dėl pareigūnų teisės į kompensaciją nagrinėjimo procedūra

812 IV.2.2.2.1. Tarnybinio patikrinimo išvados teisinis statusas ir reikšmė sprendžiant dėl pareigūno teisės į kompensaciją

814 IV.2.2.2.2. Centrinės medicinos ekspertizės komisijos ekspertinio sprendimo teisinis statusas ir reikšmė, sprendžiant dėl pareigūno teisės į kompensaciją

816 IV.2.2.2.3. Kiti su tarnybinio patikrinimo procedūra susiję klausimai

819 IV.2.3. Kompensacijos pareigūnams, tarnaujantiems Kalėjimų departamente ar jam pavaldžiose įstaigose, sveikatos sutrikdymo atvejais

820 IV.2.4. Kompensacijos kariams sveikatos sutrikdymo ar mirties atvejais

824 IV.2.5. Kompensacijos sveikatos sutrikdymo ir mirties atvejais pagal kitus įstatymus

825 IV.2.6. Kiti klausimai, susiję su valstybės tarnautojų socialine apsauga ir sveikatos draudimu

V. IŠEITINĖS IŠMOKOS IR KOMPENSACIJOS

831 V.1. NEPERTRAUKIAMOS TARNYBOS LAIKAS

834 V.2. IŠEITINĖS KOMPENSACIJOS DYDIS

835 V.3. KITI KLAUSIMAI, SUSIJĘ SU IŠEITINĖMIS IŠMOKOMIS IR KOMPENSACIJOMIS

835 V.3.1. Dėl išeitinės išmokos priteisimo bei išeitinės išmokos įskaičiavimo į valstybės tarnautojui priteistiną vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką, pripažinus jo atleidimą neteisėtu

837 V.3.2. Dėl nepagrįstai išmokėtos išeitinės išmokos sugražinimo

840 V.3.3. Išskaitymai iš išeitinių kompensacijų

840 V.3.3.1. Išeitinių kompensacijų apmokestinimas gyventojų pajamų mokesčiu bei socialinio draudimo įmokų išskaičiavimas

845 V.3.3.2. Socialinio draudimo įmokų išskaitymas iš išeitinių kompensacijų

845 V.3.3.3. Priteisto išlaikymo nepilnamečiam vaikui išskaičiavimas iš išeitinių kompensacijų

VI. PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĖS PENSIJOS

846 VI.1. TEISINIAI PAGRINDAI

847 VI.1.1. Konstitucinio Teismo jurisprudencija dėl pareigūnų valstybinių pensijų

849 VI.1.2. Vidaus tarnybos statuto ir Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo santykis

850 VI.2. ASMENYS, TURINTYS TEISĘ Į PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĘ PENSIJĄ

850 VI.2.1. Asmenų, turinčių teisę į valstybinę pareigūnų ir karių pensiją, rato išplėtimas, tokią teisę įtvirtinus muitinės pareigūnams

854 VI.2.2. Reikalavimas būti stojusiam į tarnybą po 1990 m. kovo 11 d.

855 VI.3. PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĖS PENSIJOS SKYRIMO SĄLYGOS

856 VI.3.1. Laikas pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti

866 VI.3.2. Dėl papildomų sąlygų valstybinėms pensijos skirti pareigūnams ir kariams, iš tarnybos atleistiems dėl jų kaltės

868 VI.3.3. Dėl nustatyto išėjimo į atsargą amžiaus ar išėjimo į pensiją amžiaus suėjimo momento

870 VI.4. PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĖS PENSIJOS DYDIS

872 VI.5. GINČAI DĖL NEIŠMOKĖTOS PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĖS PENSIJOS DALIES PRITEISIMO

874 VI.6. KITI KLAUSIMAI, SUSIJĘ SU PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĖMIS PENSIJOMIS

VII. KITOS VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ GARANTIJOS

876 **VII.1. VAŽIAVIMO IŠLAIDŲ Į TARNYBĄ IR IŠ TARNYBOS KOMPENSACIJOS**

877 **VII.2. MAITINIMOSI IŠLAIDŲ KOMPENSACIJOS**

878 **VII.3. PAREIGŪNŲ APRŪPINIMAS TARNYBINĖMIS UNIFORMOMIS**

880 VII.3.1. Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų aprūpinimas tarnybinėmis uniformomis

881 VII.3.2. Kalėjimų departamento pareigūnų aprūpinimas tarnybinėmis uniformomis

882 VII.3.3. Dėl tarnybinės uniformos tinkamumo dėvėti ir kompensacijų išmokėjimo tvarkos Kalėjimų departamente

883 **VII.4. SPECIFINĖS VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ GARANTIJOS IR KITI KLAUSIMAI**

VIII. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ TEISĖ DIRBTI KITĄ DARBĄ

887 **VIII.1. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ TEISĖS DIRBTI KITĄ DARBĄ TEISINIAI PAGRINDAI**

889 VIII.1.1. Konstitucinio Teismo jurisprudencija dėl valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą

894 VIII.1.2. Dėl Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio ir Vidaus tarnybos statuto 24 straipsnio 3 punkto santykio

896 VIII.1.3. Esminės prašymų leisti dirbti kitą darbą nagrinėjimo tvarkos nuostatos

898 **VIII.2. TEISĖS DIRBTI KITĄ DARBĄ REALIZAVIMO SĄLYGOS**

898 VIII.2.1. Prašymų leisti dirbti kitą darbą vertinimas Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalies reikalavimų aspektu

902 VIII.2.2. Prašymų leisti dirbti kitą darbą nagrinėjimo procesiniai aspektai

Išvadas

Šiame Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenyje publikuojama antroji šio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimo dalis¹.

Kaip ir pirmojoje dalyje, pagrindinis dėmesys parengtame apibendrinime yra skiriamas Vyriausiojo administracinio teismo praktikai aiškinant ir taikant Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (Valstybės žinios (toliau – ir Žin.), 1999, Nr. 66–2130; Žin., 1999, Nr. 105; Žin., 2002, Nr. 45–1708; toliau – ir Valstybės tarnybos įstatymas, VTĮ), Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto, patvirtinto 2003 m. balandžio 29 d. įstatymu Nr. IX–1538 (Žin., 2003, Nr. 42–1927; toliau – ir Vidaus tarnybos statutas, VTS), Lietuvos Respublikos tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto, patvirtinto 2000 m. spalio 10 d. įstatymu Nr. VIII–1986 (Žin., 2000, Nr. 94–2917; Žin., 2003, Nr. 64–2881; toliau – ir Tarnybos muitinėje statutas, TMS), Lietuvos Respublikos tarnybos Kalėjų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto, patvirtinto 2000 m. balandžio 18 d. įstatymu Nr. VIII–1631 (Žin., 2000, Nr. 39–1088; 2003, Nr. 49–2158; 2005, Nr. 28–876, Nr. 143–5181; 2006, Nr. 72–2678, Nr. 87–3404; 2007, Nr. 132–5349; 2008, Nr. 74–2869; toliau – ir Tarnybos Kalėjų departamente statutas, TKDS), Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo (Žin., 1999, Nr. 7–140; toliau – ir Diplomatinės tarnybos įstatymas, DTĮ), Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos statuto, patvirtinto 2003 m. balandžio 1 d. įstatymu Nr. IX–1409 (Žin., 2003, Nr. 38–1656, toliau – ir Specialiųjų tyrimų tarnybos statutas, STTS), Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo (Žin., 1998, Nr. 49–1325; toliau – ir Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas, KASOKTĮ), Lietuvos kariuomenės drausmės statuto, patvirtinto 1999 m. gegužės 20 d. įstatymu Nr. VIII–1191 (Žin., 1999, Nr. 51–1635, Žin., 2011, Nr. 143–6704; toliau – ir Kariuomenės drausmės statutas, KDS), Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymo (Žin., 2000, Nr. 92–2848; toliau – ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymas, VSATĮ), Lietuvos Respublikos civilinės krašto apsaugos tarnybos statuto, patvirtinto 2003 m. liepos 1 d. įstatymu Nr. IX–1669 (Žin., 2003, Nr. 73–3348; toliau – ir Civilinės krašto apsaugos tarnybos statutas, CKATS), nuostatas. Vyriausiojo administracinio teismo jurisprudencija, susijusi su kitų įstatymų (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymu (Žin., 1999, Nr. 105–3019; Žin., 2004, Nr. 4–29; toliau – ir VTPĮ), Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (Žin., 1994, Nr. 55–1049; Žin., 2000, Nr. 91–2832; Žin., 2008, Nr. 113–4290; toliau – ir VSĮ), Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymo (Lietuvos Aidas, 1991, Nr. 240; Vyriausybės žinios, 1991, Nr. 34–933; toliau – ir PfsĮ); Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo (Žin., 1997, Nr. 67–1659; Žin., 2000, Nr. 18–431; toliau – ir VPIDVTĮ) ir kt.) bei juos lydinių teisės aktų, taip pat Europos Sąjungos teisės, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) normų taikymu, yra analizuojama tiek, kiek tai reikšminga, taikant ir aiškinant anksčiau nurodytus teisės aktus.

Šioje apibendrinimo dalyje apžvelgiama Vyriausiojo administracinio teismo praktika

1 Pirmoji apibendrinimo dalis yra publikuota Vyriausiojo administracinio teismo biuletenyje Nr. 24, 2013, p. 420–585.

tarnybinės ir materialinės valstybės tarnautojų atsakomybės, socialinių ir kitų garantijų bei atleidimo iš tarnybos klausimais. Rengiant šią apibendrinimo dalį peržiūrėtos nuo 2009 m. sausio 1 d. iki 2013 m. liepos 1 d. bei kai kurios anksčiau išnagrinėtos administracinės bylos, kuriose priimtuose galutiniuose procesiniuose sprendimuose suformuotos taisyklės bei pateikiami teisės aiškinimo ir taikymo pavyzdžiai gali būti aktualūs ir šiomis dienomis. Atkreiptinas dėmesys, kad į apibendrinimą taip pat įtrauktos aktualios administracinės bylos, jau skelbtos *Administracinių bylų dėl tarnybinių ginčų nagrinėjimo teismuose praktikos apibendrinime*, išleistame 2006 m. Vyriausiojo administracinio teismo biuletenyje Nr. 9 (toliau – ir 2006 m. Apibendrinimas).

Pažymėtina, kad teisinis reguliavimas administracinės teisės srityje yra dinamiškas, teisės aktai nuolat keičiami. Dėl to atitinkamo teismo sprendimo citavimas kartais reikalauja pateikti nuorodas į jau nebegaliojančias ar pakeistas teisės normas ir atskleisti jų turinį. Taigi skaitytojas turėtų būti atidus, kadangi atsižvelgiant į tai, jog teisė pasižymi sisteminiu pobūdžiu, tam tikrų įstatymų ir juos įgyvendinančių teisės aktų nuostatų pasikeitimas gali suponuoti būtinybę kitaip interpretuoti ir aiškinti kitas, nepakeistas šių teisės aktų normas. Apibendrinime yra pateikiamos ne naujos teisės aktų aiškinimo taisyklės, kurios, paisant teisinės valstybės principų, gali būti formuojamos tik nagrinėjant konkrečias bylas, o aktualios administracinių teismų praktikos apžvalga. Teismai teisės normas aiškina ir taiko atsižvelgdami į konkrečios individualios bylos faktines aplinkybes ir jas siedami su ginčo santykiams taikytina teisės norma. Dėl to apibendrinimo skaitytojas, remdamasis tam tikru sprendimu, turėtų nepamiršti, kad kiekvienas teismo pateiktas teisės aiškinimas turi būti suprantamas konkrečių bylos aplinkybių kontekste.

Be to, pabrėžtina ir tai, kad teismų praktika nėra ir negali būti visiškai statiška. Ji gali būti vystoma, kai tai yra neišvengiamai, objektyviai būtina, šį būtinumą tinkamai motyvuojant. Siekis stiprinti žmogaus teisių apsaugą yra svarbus tikslas, galintis pateisinti teismų praktikos kitimą. Tinkamai motyvuota teismų praktikos kaita, kai ji nėra atsitiktinė, atitinka teisinės valstybės imperatyvą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁶²–417/11, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 21, 2011, p. 485–495; 2009 m. kovo 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–67/2009, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 7(17), 2009, p. 289–303; Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶–984/2008, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 6(16), 2008, p. 224–239, Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas).

I. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ

I.1. TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL VALSTYBĖS TARNYBOS ĮSTATYMĄ

---

1. Valstybės tarnautojų bendrosios pareigos yra nustatytos Valstybės tarnybos įstatymo 15 straipsnyje. Šioje įstatymo normoje įtvirtinta, kad valstybės tarnautojai privalo: 1) laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, įstatymų ir kitų teisės aktų; 2) būti lojalūs Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai; 3) gerbti žmogaus teises ir laisves, tarnauti visuomenės interesams; 4) tinkamai atlikti pareigybės aprašyme

nustatytas funkcijas ir laiku atlikti pavedamas užduotis; 5) laikytis šiame Įstatyme, kituose teisės aktuose nustatytų valstybės tarnautojų veiklos etikos principų ir taisyklių, vengti viešųjų ir privačių interesų konflikto, teisės aktų nustatyta tvarka deklaruoti privačius interesus, nepiktnaudžiauti tarnyba; 6) laikytis valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų vidaus tvarkos taisyklių; 7) teisės aktų nustatyta tvarka teikti informaciją apie savo tarnybą; 8) mokytis šio Įstatymo nustatyta tvarka; 9) nesinaudoti ir neleisti naudotis tarnybine ar su tarnyba susijusia informacija kitaip, negu nustato įstatymai ar kiti teisės aktai; 10) nesinaudoti valstybės ar savivaldybių nuosavybe ne tarnybinei veiklai; 11) nedalyvauti šio Įstatymo 17 straipsnyje nurodytoje su valstybės tarnautojo pareigomis nesuderinamoje veikloje ir nenaudoti tarnybos (darbo) laiko kitiems tikslams, išskyrus kitą darbą, dirbamą turint valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio asmens leidimą šio Įstatymo 16¹ straipsnyje nustatyta tvarka, jei tai netrukdyt valstybės tarnautojui tinkamai atlikti jo pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas, taip pat savivaldybės tarybos nario ir profesinės sąjungos atstovo pareigų atlikimą.

2. Pagrindiniai valstybės tarnautojų veiklos etikos principai, kurių turi laikytis valstybės tarnautojai, išdėstyti Valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje, tai yra:

1) *pagarba žmogui ir valstybei*. Valstybės tarnautojas privalo gerbti žmogų ir pagrindines jo teises bei laisves, Konstituciją, valstybę, jos institucijas ir įstaigas, įstatymus, kitus teisės aktus ir teismų sprendimus;

2) *teisingumas*. Valstybės tarnautojas privalo vienodai tarnauti visiems gyventojams nepaisydamas jų tautybės, rasės, lyties, kalbos, kilmės, socialinės padėties, religinių įsitikinimų bei politinių pažiūrų, būti teisingas spręsdamas prašymus, nepiktnaudžiauti jam suteiktomis galiomis ir valdžia;

3) *nesavanaudiškumas*. Valstybės tarnautojas privalo vadovautis visuomenės interesais, naudoti jam patikėtą valstybės ir savivaldybių turtą, tarnybines informacijas tik visuomenės gerovei, eidamas valstybės politiko pareigas ar atlikdamas tarnybines pareigas nesiekti naudos sau, savo šeimai, savo draugams;

4) *padorumas*. Valstybės tarnautojas privalo elgtis nepriekaištingai, būti nepaperkamas, nepriimti dovanų, pinigų ar paslaugų, išskirtinių lengvatų ir nuolaidų iš asmenų ar organizacijų, galinčių daryti įtaką, kai jis eina valstybės politiko pareigas ar atlieka tarnybines pareigas;

5) *nešališkumas*. Valstybės tarnautojas privalo būti objektyvus, priimdamas sprendimus vengti asmeniškumų;

6) *atsakomybė*. Valstybės tarnautojas asmeniškai atsako už savo sprendimus ir atsiskaito už juos visuomenei;

7) *viešumas*. Valstybės tarnautojas privalo užtikrinti priimamų sprendimų ir veiksmų viešumą, pateikti savo sprendimų motyvus, o informaciją gali riboti tik tuo atveju, kai tai būtina svarbiausiais visuomenės interesais;

8) *pavyzdingumas*. Valstybės tarnautojas privalo deramai atlikti savo pareigas, nuolat tobulėti, būti nepriekaištingos reputacijos, tolerantiškas, pagarbus ir tvarkingas.

Veiklos ir elgesio principus, kurių turi laikytis valstybės tarnautojas, įgyvendindamas savo teises, vykdydamas teisės aktuose nustatytas pareigas bei funkcijas, detalizuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 24 d. nutarimu Nr. 968 patvirtintos Valstybės tarnautojų veiklos etikos taisyklės (Žin., 2002, Nr. 65–2656; toliau – ir Tarnautojų veiklos etikos taisyklės).

3. Atitinkamų viešojo administravimo veiklos sričių valstybės tarnautojų pareigos

taip pat nustatomos specialiaisiais įstatymais, detalizuojamos pareigybių aprašymuose, parengtuose pagal Valstybės tarnautojų pareigybių aprašymo ir vertinimo metodikos, patvirtintos Vyriausybės 2002 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 685 (Žin., 2007, Nr. 50–192; toliau – ir Metodika), nuostatas.

4. Valstybės tarnautojo pareigų neatlikimas arba netinkamas atlikimas dėl valstybės tarnautojo kaltės yra laikomas tarnybiniu nusižengimu (VTĮ 2 str. 12 d.). Valstybės tarnautojai už tarnybinius nusižengimus traukiami tarnybinėn atsakomybėn (VTĮ 28 str. 1 d.).

5. Tarnybinės atsakomybės tikslas yra tiek tarnybos pažeidimų prevencija, tiek pažeidėjo nubaudimas už netinkamą tarnybos funkcijų atlikimą. Tarnybinė atsakomybė – sudėtinė Lietuvos valstybės tarnybos dalis, kuri tiesiogiai daro įtaką valstybės tarnybos žmogiškiesiems ištekliams, gerina jos įvaizdį visuomenėje bei didina žmonių pasitikėjimą ja, sudaro sąlygas išvengti klaidų ir sukurti profesionalią valstybės tarnybos aplinką (žr., pvz., 2012 m. gruodžio 17 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–2635/2012; 2013 m. birželio 21 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–971/2013). Valstybės tarnautojų tarnybiniai nusižengimai daro tiesioginę įtaką šių institucijų ir valstybės tarnybos sistemos tinkamam funkcionavimui. Valstybė, kaip visos visuomenės organizacija, turi priedermę imtis įvairių teisėtų ir veiksmingų priemonių, užkertančių kelią valstybės tarnautojų (pareigūnų) pažeidimams bei mažinančių jų skaičių. Viena veiksmingiausių priemonių, užtikrinančių šių tikslų pasiekimą, yra atsakomybės neišvengiamumas. Tarnybinės nuobaudos skyrimas yra pirmiausia teisinės atsakomybės taikymas. Teisinės atsakomybės neišvengiamumo principas reikalauja, kad negali būti išvengiama teisinės atsakomybės už padarytą pažeidimą (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²–2748/2012, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24, 2013, p. 213–235). Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą valstybės tarnybos santykius reguliuoti, o valstybės tarnybos sistema turi veikti taip, kad ne tik būtų nustatyta atsakomybė už valstybės tarnyboje padarytus pažeidimus, bet ir kad asmenys, padarę pažeidimus valstybės tarnyboje, būtų iš tikrųjų traukiami atsakomybėn (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

6. Tarnybinės atsakomybės principų kontekste pastebėtina, kad taikant tarnybinę atsakomybę ir ją apibrėžiančias normas svarbus ne tik atsakomybės neišvengiamumo principas, bet ir tokie principai, kaip, pavyzdžiui, *non reformatio in peius* (liet. draudimo keisti į blogąją pusę) principas (žr., pvz., 2008 m. spalio 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²–2681/2008), draudimo teisės normas, susijusias su atsakomybės asmeniui nustatymu ir taikymu, jo nubaudimu, aiškinti plečiamai principas, imperatyvas visas abejones traktuoti tarnybinėn atsakomybėn traukiamo asmens naudai (žr., pvz., Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–281/2007, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 13, 2007, p. 186–199; 2008 m. spalio 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²–2681/2008), įstatymo negaliojimo atgal principas (lot. *lex retro non agit*) (2005 m. gegužės 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁰–593/2005, skelbtas 2006 m. Apibendrinime).

7. Tarnybinės atsakomybės taikymo pagrindus ir tvarką išsamiai reglamentuoja Valstybės tarnybos įstatymo VII skyrius „Valstybės tarnautojų skatinimas ir atsakomybė“ bei vadovaujantis šio įstatymo 30 straipsnio 7 dalimi Lietuvos Respublikos Vyriausybės

2002 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 977 patvirtintos Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams taisyklės (Žin., 2002, Nr. 65–2665; toliau – ir Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklės). Atkreiptinas dėmesys, jog iki Vyriausybės 2004 m. gruodžio 24 d. nutarimo Nr. 1650 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 25 d. nutarimo Nr. 977 „Dėl Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams tvarkos“ pakeitimo“ įsigaliojimo minėto akto antraštė buvo „Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams tvarka“ (toliau – ir Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka).

I.1.1. Tarnybinis nusižengimas ir jo sudėtis

(VTĮ 2 str. 12 d.)

8. Kaip minėta, pagrindas tarnybinei atsakomybei kilti *inter alia* tarnybinėms nuobaudoms skirti yra tarnybinis nusižengimas. Pagal Valstybės tarnybos įstatymo 2 straipsnio 12 dalį, tarnybinis nusižengimas apibrėžiamas kaip valstybės tarnautojo pareigų neatlikimas arba netinkamas atlikimas dėl valstybės tarnautojo kaltės. Tarnybinė nuobauda valstybės tarnautojui gali būti paskirta pagal Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklėse numatytą procedūrą nustačius konkrečias jo veikas (veiksmus ar neveikimą), kuriomis buvo pažeisti teisės aktai, reglamentuojantys jo pareigas, nustatytas įstatymais, detalizuotas pareigybės aprašyme, ir kurios sudaro tarnybinio nusižengimo sudėtį (žr., pvz., 2010 m. gegužės 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-700/2010).

Kiekvienu konkrečiu atveju, sprendžiant klausimą dėl paskirtos tarnybinės nuobaudos teisėtumo ir pagrįstumo, turi būti nustatyta, ar atitinkamuose valstybės tarnautojo veiksmuose yra tarnybinio nusižengimo sudėtis, t. y. turi būti nustatyti visi tarnybinio nusižengimo sudėties elementai – pažeidimo padarymo faktas, jį padaręs valstybės tarnautojas, valstybės tarnautojo kaltė, atitinkamais atvejais – pasekmės², priežastinis ryšys tarp veikos ir pasekmių (šiuo aspektu žr., pvz., 2008 m. gruodžio 1 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1958/2008, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 16, 2008, p. 240–260; taip pat žr. 2004 m. liepos 30 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁴-678/2004, skelbtą 2006 m. Apibendrinime). Atkreiptinas dėmesys, jog tarnybinis nusižengimas gali būti laikomas padarytu ir neatsiradus tam tikroms neigiamoms pasekmėms (žr. 2012 m. gruodžio 19 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3035/2012; 2011 m. lapkričio 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3372/2011; 2012 m. liepos 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2748/2012, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24, 2013, p. 213-235). Vis dėlto atsiradę padariniai yra svarbūs individualizuojant tarnybinę nuobaudą, tai yra į juos atsižvelgiama parenkant valstybės tarnautojui konkrečią tarnybinę nuobaudą (VTĮ 29 str. 2 d.). Apžvelgta teismų praktika leidžia teigti, jog dėl tarnybinių nusižengimų gali kilti įvairaus pobūdžio neigiamos pasekmės, pvz., sukeliamas neigiamas poveikis bendram įstaigos darbui ir valstybės tarnybos reputacijai (žr. 2011 m. birželio 22 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-2489/2011); žala valstybės institucijos ir tarnybos prestižui bei geram vardui, kyla būtinumas skubiai priimti sprendimus

2 Pz., VTĮ 29 straipsnio 6 dalies 7 punktą įtvirtina, jog šiurkščiu pažeidimu laikoma buvimas tarnybos (darbo) metu neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotinių ar toksinių medžiagų, taip pat ne tarnybos (ne darbo) metu viešoje vietoje, jei valstybės tarnautojo elgesys įžeidžia žmogaus orumą ar diskredituoja valstybės ir savivaldybės institucijas ir įstaigos autoritetą.

dėl neatvykusios į darbą valstybės tarnautojos pavadavimo, jos darbų perdavimas kitiems tarnautojams (žr. 2013 m. sausio 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-279/2013); profesinės sąjungos atstovų neįtraukimas į sudaromų komisijų sudėtį (žr. 2009 m. gruodžio 18 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1407/2009) ir kt.

9. Taigi tarnybinis nusižengimas yra viena iš teisės pažeidimų rūšių, todėl jam būdingi visi teisės pažeidimo elementai, t. y. objektas, subjektas, objektyvioji ir subjektyvioji pusės. Tik esant šių elementų visumai vienu metu, galima konstatuoti, kad yra tarnybinis nusižengimas, sukeliantis tarnybinę atsakomybę. Tarnybinio nusižengimo subjektu laikomas valstybės tarnautojas, turintis tarnybinį teisnumą ir veiksnumą. Tarnybos pažeidimo objektu pripažįstama nustatyta valstybės tarnybos tvarka. Tarnybinio nusižengimo objektyvioji pusė – tai valstybės tarnautojo neteisėtas elgesys (tarnybos pareigų, nustatytų Valstybės tarnybos įstatyme, atitinkamų viešojo administravimo veiklos sričių valstybės tarnautojų pareigų, nustatytų specialiais įstatymais, detalizuotų pareigybių aprašymuose ir kituose aktuose, neatlikimas arba netinkamas atlikimas). Tarnybinio nusižengimo subjektyvioji pusė – tai valstybės tarnautojo, neatlikusio ar netinkamai atlikusio pareigas, kaltė, kuri gali pasireikšti tiek tyčios, tiek neatsargumo forma (2012 m. gruodžio 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2635/2012).

10. Atkreiptinas dėmesys, kad Valstybės tarnybos įstatymo 3–1, 4, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 16–1, 17, 22, 29, 30, 31–1, 32, 34, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo³ 13 straipsniu buvo pakeistas Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnis, be kita ko, išplečiant asmenų, kuriems gali būti skiriamos tarnybinės nuobaudos, ratą. Šiais pakeitimais siekta nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį asmuo, netekęs valstybės tarnautojo statuso, negalėtų išvengti atsakomybės už padarytą tarnybinį nusižengimą, kai tokias pareigas ėjo⁴. Pastarojo straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad tarnybinio nusižengimo tyrimas, gavus oficialią informaciją apie galimą valstybės tarnautojo tarnybinį nusižengimą, pradedamas, o pradėtas tarnybinio nusižengimo tyrimas tęsiamas ir atitinkamas sprendimas dėl tarnybinio nusižengimo padarymo pripažinimo ir tarnybinės nuobaudos skyrimo priimamas taip pat: 1) kai valstybės tarnautojas, dėl kurio galimo tarnybinio nusižengimo gauta oficiali informacija arba dėl kurio pradėtas tarnybinio nusižengimo tyrimas perkeliamas į valstybės tarnautojo pareigas kitoje valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje; 2) kai valstybės tarnautojas, dėl kurio galimo tarnybinio nusižengimo gauta oficiali informacija arba dėl kurio pradėtas tarnybinio nusižengimo tyrimas atleidžiamas iš valstybės tarnautojo pareigų (netenka valstybės tarnautojo statuso).

1.1.1.1. Priešinga teisei veika, jos formos

(VTĮ 2 str. 12 d., 15 str. 1 d. 1, 3, 4 p.)

11. Vyriausiasis administracinis teismas, aiškindamas VTĮ 2 straipsnio 12 dalyje nurodytą tarnybinio nusižengimo sąvoką, ne kartą yra konstatavęs, kad iš šio apibrėžimo matyti, jog priešinga valstybės tarnybos interesams (priešinga teisei) veika gali būti

---

3 Valstybės žinios, 2012, Nr. 69-3523.

4 Valstybės tarnybos įstatymo 3(1), 4, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 16(1), 17, 22, 29, 30, 31(1), 32, 34, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto komiteto posėdžio protokolo išrašas. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425182>.

padaroma dviem formomis: aktyviai, t. y. veikimu, netinkamai atliekant pareigas, ir pasyviai, t. y. neveikimu, tarnautojui neatliekant pareigų.

11.1. Teisės teorijoje laikomasi nuostatos, kad neveikimas turi būti sąmoningas ir valingas asmens poelgis bei kad asmuo negali atsakyti už neveikimu padarytą veiklą, jei suvokė, kad turi veikti atitinkamu būdu, bet dėl objektyvių, nuo jo nepriklausančių priežasčių to negalėjo padaryti. Šie neveikimo požymiai nulemia ir įrodinėjimo dalyką tokio pobūdžio bylose – ar asmuo padarė priešingą teisei veiklą; ar šią veiklą, neveikimo forma, padarė dėl objektyvių, nuo jo nepriklausančių priežasčių, ar nesant tokių aplinkybių (žr., pvz., 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–1112/2009; 2009 m. spalio 5 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–1131/2009 ir kt.). Nustatius, jog valstybės tarnautojas neturėjo objektyvios galimybės laiku ir tinkamai atlikti jam pavestas užduotis, Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje daroma išvada, kad valstybės tarnautojo kaltė dėl tarnybinio nusižengimo padarymo nėra įrodyta (šiuo aspektu žr., pvz., 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–1112/2009).

11.2. Valstybės tarnautojo atsakomybė už neveikimu padarytą veiklą kyla tokiu atveju, kai pareiga veikti atitinkamu būdu yra suformuluota konkrečiai, imperatyviai, pavyzdžiui, įtvirtinta valstybės tarnautojo veiklą reglamentuojančiuose teisės norminiuose aktuose, atitinkamos institucijos (įstaigos) vidaus teisės aktuose, kituose teisės aktais patvirtintuose valstybės tarnautojo teisinį statusą (jo teises ir pareigas) apibrėžiančiuose oficialiuose dokumentuose (pareiginėse instrukcijose, pareigybės aprašymuose ir pan.). Taigi, nustatant ar valstybės tarnautojas neveikimu padarė teisei priešingą veiklą (tarnybinių nusižengimą), būtina įvertinti, ar konkretus jo pasirinktas elgesio modelis objektyviai prieštaravo imperatyvioms teisės aktų nuostatoms, įpareigojančioms veikti atitinkamu būdu (žr., pvz., 2010 m. rugsėjo 27 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–706/2010; 2011 m. kovo 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–370/2011).

11.3. Dėl valstybės tarnautojo pareigų apibrėžtumo ir konkretumo paminėtina administracinė byla Nr. A¹⁴⁶–2476/2012, kurioje konstatuota, kad reikalavimai valstybės tarnautojams, numatyti VTĮ 15 straipsnio 1 dalies 1 punkte (laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, įstatymų ir kitų teisės aktų) bei 3 punkte (gerbti žmogaus teises ir laisves, tarnauti visuomenės interesams), taip pat Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (2006 m. birželio 8 d. įstatymo Nr. X–672 redakcija) 4 straipsnio 1 punkte (visur ir visada pirmiausia turi būti atsižvelgiama į teisėtus vaiko interesus), yra bendro pobūdžio. Tam, kad valstybės tarnautojas galėtų būti pripažintas kaltu padarius pažeidimą, numatytą VTĮ 15 straipsnio 1 dalies 4 punkte (tinkamai atlikti pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas ir laiku atlikti pavedamas užduotis), kuris yra blanketinė teisės norma, būtina nustatyti, kokios konkrečiai pareigybės aprašyme nustatytos funkcijos ar funkcijų valstybės tarnautojas neatliko ar atliko netinkamai (2012 m. rugsėjo 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2476/2012).

11.4. Administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–971/2013 Vyriausiasis administracinis teismas, vertindamas valstybės tarnautojui už tiesioginio vadovo nurodymo nevykdymą paskirtą tarnybinių nuobaudą, taip pat pažymėjo, jog tada, kai darbdavys duoda neteisėtus nurodymus ar nesupažindina valstybės tarnautojo su konkrečiomis jo pareigomis, kurias jis pagal turimus įgaliojimus ir kompetenciją turi vykdyti, tokių nurodymų neįvykdymas, tam tikrų pareigų neatlikimas, nežinant, jog jas reikia atlikti, negali būti pagrindu tarnybinei atsakomybei, nes būtinųjų tarnybinės atsakomybės sąlygų – valstybės tarnautojo neteisėtų

veiksmų ir / ar kaltės dėl tarnybos drausmės pažeidimo – taip pat nėra. Darbdavio teisė patraukti valstybės tarnautoją tarnybinės atsakomybės egzistuoja tik tuomet, kai paties darbdavio įvykdytas pažeidimas nėra tarnybos drausmės nesilaikymo priežastis (plačiau žr. 2013 m. birželio 21 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-971/2013).

11.5. Kaip Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo administracinėje byloje Nr. A⁶³-918/2011, pareigą tarnybinio tyrimo išvadoje bei įsakyme dėl tarnybinės nuobaudos paskyrimo tinkamai kvalifikuoti valstybės tarnautojo nusižengimą taikant teisės normas įstatymų leidėjas nustato institucijai, kuri skiria tarnybinę nuobaudą. Teisės normų, kurios inkriminuojamo tarnybinio nusižengimo padarymo metu dar nebuvo priimtos, bei VTĮ 15 straipsnio normos, kuria pasiremta kvalifikuojant pareiškėjo veiklą⁵ ir kuri yra bendro pobūdžio, nurodymas tarnybinio nusižengimo kvalifikacijoje, teisėjų kolegijos vertinimu, negali būti pagrindu tarnybinei atsakomybei atsirasti. Kadangi nagrinėjamu atveju tarnybinio tyrimo išvadoje ir skundžiamame įsakyme tarnybinis nusižengimas kvalifikuotas netinkamai, tai laikytina esminiu pagrindinių tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros taisyklių, turinčių užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo skirti tarnybinę nuobaudą pagrįstumą, pažeidimu. Ši nustatyta aplinkybė lėmė paskirtos nuobaudos neteisėtumą (žr. 2011 m. balandžio 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶³-918/2011).

11.6. Dėl nekonkrečiai suformuluoto kaltinimo tarnybinė nuobauda panaikinta ir administracinėje byloje Nr. A⁶²-3777/2011. Šioje byloje apeliacinės instancijos teisėjų kolegija pažymėjo, kad įvertinus tarnybinio nusižengimo tyrimo išvadą ir įsakymą, kuriuo pareiškėjui buvo paskirta nuobauda, matyti, kad pareiškėjo veika kvalifikuota pagal VTĮ 15 straipsnio 1 dalies 1 punktą, kuris nustato valstybės tarnautojų bendrąją pareigą laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų. Pasak teisėjų kolegijos, ši įstatymo norma gali būti pažeista valstybės tarnautojui padarant konkrečiai apibrėžtą tarnybinį nusižengimą, kuris tarnybinio patikrinimo motyvuotoje išvadoje kvalifikuojamas pagal atitinkamą (pažeisto) teisės akto normą (straipsnį, dalį, punktą). Byloje aktualioje tarnybinio nusižengimo tyrimo išvadoje nurodyta, kad Alšėnų seniūnijos seniūnas taip pat nesilaikė Kauno rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2005 m. gruodžio 2 d. įsakymu Nr. ĮS-1694 patvirtintų Alšėnų seniūnijos veiklos nuostatų 18.3 punkto reikalavimo. Pasak teisėjų kolegijos, minėta norma pagal joje įtvirtintos elgesio taisyklės pobūdį yra blanketinė, nukreipianti į kitų teisės aktų nustatytas pareigas ar pavedimus, kuriuos pareiškėjas turėjo būti pripažintas pažeidęs, siekiant jį patraukti tarnybinės atsakomybės. Nagrinėjamu atveju toks teisės aktas ar pareiškėjui duotas pavedimas, imperatyviai įpareigojęs pareiškėją elgtis atitinkamu būdu, nei išvadoje, nei įsakyme nenurodytas. Apibendrinant byloje konstatuota, kad tarnybinio nusižengimo tyrimo išvadoje ir įsakyme pareiškėjo veika kvalifikuota netinkamai, pareikštas kaltinimas dėl tarnybinio nusižengimo padarymo suformuluotas nekonkrečiai, pareiškėjo veiksmų nesusiejant su teisės aktų normomis, kurių, kaip įtvirtinančių imperatyvų elgsenos variantą atitinkamoje situacijoje, pareiškėjas privalėjo laikytis (žr. 2011 m. gruodžio 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²-3777/2011).

5 Šioje byloje nustatyta, kad pareiškėjui tarnybinė nuobauda paskirta už tai, kad jis netinkamai vykdė pareigybės aprašymo 11.1 ir 11.9 punktuose nustatytas funkcijas – vykdyti nelegalaus darbo reiškinių kontrolę, nustačius įstatymų ir kitų teisės aktų pažeidimus, esant reikalui, surašyti nustatytos formos administracinių teisės pažeidimų protokolus, ir tuo pažeidė Valstybės tarnybos įstatymo 15 straipsnio nuostatas – netinkamai vykdė savo pareigas.

I.1.1.1.1. Valstybės tarnautojo atsakomybė už veiksmus, padarytus laikinojo nedarbingumo metu

---

12. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1958/2008 buvo sprendžiamas klausimas dėl tarnybinės atsakomybės už veiksmus, padarytus valstybės tarnautojo laikinojo nedarbingumo metu. Apžvelgiamoje byloje nustatyta, jog pareiškėja, dirbusi Telšių apskrities valstybinėje mokesčių inspekcijoje (toliau – ir Inspekcija) valstybės tarnautoja, laikinojo nedarbingumo metu 4 kartus vyko į Vilniaus universitetą studijų reikalais (laikė egzaminus, gynė magistro darbą), taip pat vieną kartą kirto valstybės sieną. Inspekcijos viršininkas priėmė įsakymą, kad tokiais savo veiksmais pareiškėja padarė tarnybinių nusižengimą. Tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas, pareiškėjai paskirtas tarnybinio nusižengimo tyrimo komisijai konstatavus, jog turėdama pagrįstai išduotus nedarbingumo pažymėjimus, nesilaikydama nustatyto režimo, pareiškėja keturis kartus buvo išvykusi į Vilniaus universitetą, kur laikė egzaminus, vykdė kitas universiteto užduotis ir vieną kartą išvyko į užsienį. Šie veiksmai įsakymo 3 punkte įvertinti diskredituojančiais valstybės tarnybą, nusižengiančiais valstybės tarnautojo etikos principams. Taigi apžvelgiamu atveju pareiškėjai tarnybinė nuobauda paskirta už veikas jos laikinojo nedarbingumo metu, kai pareiškėja jokių tarnybinių pareigų neatliko.

Šių faktinių aplinkybių kontekste apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad laikinasis nedarbingumas nėra aplinkybė, kuri pati savaime darytų neįmanomu konstatuoti faktą, jog valstybės tarnautojas laikinojo nedarbingumo metu padarė tarnybinių nusižengimą. Kiekvienu konkrečiu atveju turi būti nustatyta, ar atitinkamuose valstybės tarnautojo veiksmuose yra tarnybinio nusižengimo sudėtis, t. y. turi būti nustatyti visi tarnybinio nusižengimo sudėties elementai (pažeidimo padarymo faktas, jį padaręs valstybės tarnautojas, pasekmės, priežastinis ryšys tarp veikos ir pasekmių, valstybės tarnautojo kaltė). Ši sudėtis apžvelgiamu atveju nebuvo nustatyta (2008 m. gruodžio 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1958/2008, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 16, 2008, p. 240–260).

Taigi, kaip matyti iš to, kas paminėta pirmiau, klausimas, ar valstybės tarnautojas gali būti traukiamas tarnybinėn atsakomybėn už veikas, padarytas ne tarnybos, taip pat laikinojo nedarbingumo metu, turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes.

I.1.1.1.2. Valstybės tarnautojo atsakomybė už specialiaame įstatyme numatyto reikalavimo nevykdymą

(VTĮ 15 str. 1 d. 1 p., Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo 16 str. 4 p.)

13. Dėl tarnybinės atsakomybės taikymo už specialiaame atitinkamus teisinius santykius reguliuojančiame įstatyme valstybės tarnautojui nustatytų pareigų nevykdymą paminėtina administracinė byla Nr. A²-1143/2003. Šioje byloje pareiškėjas nubaustas tarnybine nuobauda už tai, kad jis, aplaidžiai atlikdamas valstybės tarnautojo pareigas, pažeidė Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo 16 straipsnio 4 punktą ir padarė tarnybinių nusižengimą, numatytą Valstybės tarnybos įstatymo 29 straipsnyje. Pagal Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo 16 straipsnio 4 punktą aplinkos

apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnas vieną patikrinimo akto egzempliorių turi įteikti juridiniam asmeniui. Pareiškėjas patikrinimo akto tikrinamam subjektui neįteikė. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, nutartimi atmesdama pareiškėjo apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo, kuriuo atmetas jo prašymas dėl tarnybinės nuobaudos panaikinimo, nurodė, jog specialiaame įstatyme numatyto reikalavimo nevykdymas yra pareigos, nustatytos Valstybės tarnybos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 1 punkte (laikytis Lietuvos Respublikos įstatymų), pažeidimas, užtraukiantis atsakomybę Valstybės tarnybos įstatymo 29 straipsnyje nustatyta tvarka ir sąlygomis (2003 m. lapkričio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²-1143/2003, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

I.1.1.1.3. Tarnybinės atsakomybės ir valstybės tarnautojo teisės reikšti savo nuomonę, teisės kritikuoti santykis

---

(Konstitucijos 25 str. 1 d., 33 str. 2 d., VTĮ 15 str. 1 d. 1 ir 5 p., VTĮ 3 str. 2 d.)

14. Teisė turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti, teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą bei draudimas persekioti už kritiką yra žmogaus laisvės, kurias pirmiausia garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija. Vadovaujantis Konstitucijos 25 straipsnio 1 dalimi, žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas (Konstitucijos 25 str. 1, 2 d.). Piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskūsti jų sprendimus. Draudžiama persekioti už kritiką (Konstitucijos 33 str. 2 d.). Saviraiškos ir informacijos laisvės taip pat įtvirtina ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 11 straipsnis⁶ bei Konvencijos 10 straipsnis⁷.

14.1. Saviraiškos ir informacijos laisvė yra demokratinės visuomenės pagrindas. Ši laisvė taip pat yra viena iš svarbiausių sąlygų pažangai bei kiekvieno žmogaus vystymuisi. Europos Žmogaus Teisių Teismas, aiškindamas Konvencijos 10 straipsnio turinį, yra nurodęs, kad teisė skleisti informaciją ir idėjas apima ne tik teisę skleisti neutralią informaciją ir idėjas, kurios yra palankios ir neįžeidžiančios, bet ir informaciją, kuri yra šokiruojanti, erzinti arba trikdanti valstybę ar visuomenės dalį. Toks šios teisės normos turinio aiškinimas yra pliuralizmo, tolerancijos, abipusio pakantumo ir plačių pažiūrų, be kurių neįmanoma demokratinė visuomenė, formavimosi prielaida (žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimą *Handyside prieš Jungrinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 5493/72, 49 p., 1995 m. rugsėjo 26 d. sprendimą *Vogt prieš Vokietiją*, pareiškimo Nr. 17851/91, 52 p.; šiais aspektais taip pat žr. Teisingumo Teismo 2001 m.

---

6 Šis straipsnis įtvirtina: „1. Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo įsitikinimus, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijoms nekliudant ir nepaisant valstybių sienų. 2. Turi būti gerbiama žiniasklaidos laisvė ir pliuralizmas.“

7 Ši norma nustato: „1. Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų. Šis straipsnis netrukdo valstybėms licencijuoti radijo, televizijos ar kino įstaigų. 2. Naudojimasis šiomis laisvėmis, kadangi tai yra susiję ir su pareigomis bei atsakomybe, gali būti priklausomas nuo tam tikrų formalumų, sąlygų, apribojimų ar sankcijų, kurias nustato įstatymas ir kurios demokratinėje visuomenėje yra būtinos valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar visuomenės apsaugos, siekiant užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę, taip pat kitų asmenų garbę ar teises, užkirsti kelią įslaptintos informacijos atskleidimui arba užtikrinti teisminės valdžios autoritetą ir bešališkumą.“

gruodžio 13 d. sprendimą byloje *Europos Bendrijų Komisija prieš Michael Cwik*, C-340/00 P, 18 p.; 2006 m. gruodžio 12 d. sprendimą byloje *Vokietijos Federacinė Respublika prieš Europos Parlamentą ir Europos Sąjungos Tarybą*, C-380/03, 154 p.; 2001 m. kovo 6 d. sprendimo byloje *Bernard Connolly prieš Europos Bendrijų Komisiją*, C-274/99 P, 39 p.).

14.2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje aiškinant šių laisvių turinį bei jų ribojimo galimybes, yra pasisakyta, kad žmogaus įsitikinimų, informacijos laisvė – tai vienas iš demokratinės tvarkos pagrindų, kitų žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimo prielaida. Tai, kad šalies Konstitucijoje yra įtvirtinta įsitikinimų bei informacijos laisvė, reiškia, jog valstybė įpareigojama garantuoti ir saugoti žmogaus teisę turėti ir laisvai reikšti įsitikinimus, teisę nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją, o kartu yra įtvirtinamos ir atviros visuomenės, pliuralistinės demokratijos garantijos (Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo 10 d. nutarimas). Įsitikinimai – tai talpi, įvairialypė konstitucinė sąvoka, apimanti politinius, ekonominius įsitikinimus, religinius jausmus, kultūrines nuostatas, etines bei estetines pažiūras ir kt. Laisvė turėti įsitikinimus reiškia, kad žmogus yra laisvas pats formuoti savo įsitikinimus, formuoti ir reikšti savo pažiūras, pasirinkti pasaulėžiūros vertybes. Jis yra ginamas nuo bet kokios prievartos, jo pažiūrų negalima kontroliuoti. Valstybės institucijų pareiga – užtikrinti ir ginti šią asmens laisvę. Įsitikinimų turinys – žmogaus privatus reikalas. Įsitikinimų bei jų raiškos laisvė įtvirtina ideologinį, kultūrinį ir politinį pliuralizmą. Jokios pažiūros ar ideologija negali būti paskelbtos privalomomis ir primestos individui. Valstybė turi būti neutrali įsitikinimų atžvilgiu, ji neturi teisės nustatyti kokios nors privalomos pažiūrų sistemos. Teisė laisvai reikšti įsitikinimus yra neatsiejama nuo laisvės juos turėti. Įsitikinimų raiškos laisvė – tai galimybė savo mintis, pažiūras, įsitikinimus netrukdomai reikšti žodžiu, raštu, ženklais, kitokiais informacijos perdavimo būdais ir priemonėmis. Įsitikinimų raiškos laisvė apima ir laisvę neatskleisti savo įsitikinimų, taip pat nebūti verčiamam juos atskleisti. Laisvė turėti įsitikinimus apskritai negali būti ribojama, o laisvę reikšti įsitikinimus galima riboti tik įstatymo nustatyta tvarka ir tik tada, kai yra būtina apsaugoti Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje nurodytas vertybes – žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę, ginti konstitucinę santvarką. Pagal Konstitucijos 145 straipsnį įsitikinimų raiškos laisvę taip pat galima laikinai apriboti įvedus karo ar nepaprastąją padėtį. Asmens teisės ar laisvės ribojimo pagrįstumą demokratinėje visuomenėje galima vertinti vadovaujantis protingumo ir akivaizdžios būtinybės kriterijais, jis turi atitikti *inter alia* teisingumo sampratą. Pagal Konstituciją riboti žmogaus teises ir laisves galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas).

Tarp Konstitucijos 33 straipsnio 2 dalies ir 25 straipsnio normų esama sąsajos tuo atžvilgiu, kad 25 straipsnyje garantuojama žmogaus įsitikinimų laisvė, taip pat informacijos laisvė 33 straipsnio antroje dalyje įgyja sukonkretintą išraišką, būtent: piliečiams laiduojama teisė reikšti kritinę nuomonę ar požiūrį, skleisti kritinę informaciją apie valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą. Konstitucijoje nustatytas draudimas persekioti už kritiką – tvirta šios konstitucinės teisės įgyvendinimo garantija. Beje, už piliečių persekiojimą už kritiką yra numatyta pareigūnų baudžiamoji atsakomybė. Įsitikinimų išraiškos laisvė, informacijos laisvė nėra absoliučios. Atitinkamai Konstitucijos 25

straipsnio trečiojoje dalyje nustatyta, kad laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. Taigi šioje Konstitucijos normoje įtvirtinta, kad įsitikinimų išraiškos, informacijos laisvės ribojimas visada turi būti suvokiamas kaip išimtinio pobūdžio priemonė. Ribojimo išimtinumas reiškia, kad Konstitucijoje nustatytų galimų ribojimo pagrindų negalima aiškinti jų išplečiant. Čia įtvirtintas būtinumo kriterijus suponuoja tai, kad kiekvienu atveju ribojimo pobūdis, apimtis turi atitikti siekiamą tikslą (vadinamasis pusiausvyros reikalavimas). Pagal Konstitucijos 25 straipsnio ketvirtąją dalį laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija. Konstitucijoje piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą – tai sukonkretinta įsitikinimų ir informacijos laisvės forma. Todėl darytina išvada, kad ši konstitucinė piliečio teisė galėtų būti ribojama iš esmės laikantis pirmiau aptartų Konstitucijos 25 straipsnyje nustatytų sąlygų. Kartu negalima nepastebėti Konstitucijos 33 straipsnio antrosios dalies normos ypatumų: pirma, specialus šioje normoje laiduojamos teisės subjektas – pilietis; antra, savitas yra ir šios subjekcinės teisės pobūdis – kritika; trečia, apibrėžtas kritikos adresatas ir dalykas – valstybės įstaigų ar pareigūnų darbas. Suprantama, kad visa tai sąlygoja tam tikrus teisinio reguliavimo savitumus, konkrečiai – nustatant valdininko teisinį statusą, apibrėžiant, kokia apimtimi ir tvarka jis gali įgyvendinti pilietinę teisę kritikuoti.

Kritika – tai nagrinėjimas, vertinimas ir ypač – trūkumų iškėlimas. Taigi kritika gali būti negatyvi ir pozityvi. Kai valdininkas viešai pareiškia pozityvią atitinkamų aukštesnių valdžios institucijų ar pareigūnų darbo kritiką, tai iš esmės liudija jo pritarimą šių valdžios institucijų vykdomai politikai, siekį aptarimo, diskusijos būdu padėti rasti pozityvų, geresnį sprendimą. Visuomenei rūpimų tikslų gali būti siekiama ir negatyvia kritika, nurodant valdžios institucijų ar pareigūnų darbo trūkumus. Tačiau valdininko viešai pareikšta negatyvi kritika gali labiau pakenkti valstybės valdžios institucijų prestižui, priklausomai nuo aplinkybių gali reikšti nesutikimą su Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės vykdoma politika, sprendimais ar veiksmais. Nesutikimas – tai nesutarimas, nesantaika. Todėl atsižvelgiant į Konstitucijos 25 straipsnio trečiosios dalies normos turinį darytina išvada, jog būtų netoleruotinas ir su valstybės tarnyba tam tikrais atvejais nesuderinamas toks viešas nesutikimas su Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės vykdoma politika, sprendimais ar veiksmais, kai jį pareiškus peržengiama lojalumo Konstitucijai riba (Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo 10 d. nutarimas).

Remiantis Vyriausiojo administracinio teismo praktika, valstybės tarnautojo ar pareigūno teisė laisvai reikšti savo įsitikinimus bei kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą gali būti ribojama tik įstatymu, siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, tačiau tai turi būti daroma nepaneigiant šių laisvių ir teisių prigimties bei esmės, laikantis konstitucinio proporcingumo principo, o viešai išsakyta kritika turi nekenkti valstybės valdžios institucijų prestižui bei neperžengti lojalumo Konstitucijai ribos (žr. 2011 m. vasario 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2561/2011).

14.3. Remiantis toliau apžvelgiama Vyriausiojo administracinio teismo praktika, valstybės tarnautojo laisves reikšti savo įsitikinimus ir kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą gali riboti pagrindiniai valstybės tarnybos ir valstybės tarnautojų veiklos

etikos principai (VTĮ 3 str.), kurių turi laikytis valstybės tarnautojas, įgyvendindamas savo teises bei vykdydamas teisės aktuose nustatytas pareigas bei funkcijas *inter alia* bendraudamas su vadovais, kolegomis, pavaldiniais bei kitais žmonėmis. Minėtų teisių bei valstybės tarnybos ir valstybės tarnautojų veiklos etikos principų ryšį Vyriausiasis administracinis teismas aiškino ne vienoje jo išnagrinėtoje administracinėje byloje.

14.3.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-259/2004 kilo ginčas dėl pareiškėjui (valstybės tarnautojui) paskirtos tarnybinės nuobaudos (griežto papeikimo) už tai, kad spaudoje jis išsakė mintis ir nuomonę be Aplinkos ministerijos ir atsakovo Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento (toliau – ir RAAD) žinios bei kad šios mintys ir nuomonė nesutapo su oficialia pastarųjų pozicija.

Vertindama paskirtos tarnybinės nuobaudos teisėtumą, teisėjų kolegija pirmiausia nurodė, jog Konstitucijoje yra ne tik įtvirtintos minėtos laisvės, bet ir apibrėžtos šių laisvių ribos. Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad laisvė reikšti įsitikinimus negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai, o pagal šio straipsnio 4 dalį laisvė reikšti įsitikinimus nesuderinama su nusikalstamais veiksmais, tautinės, rasinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu bei dezinformacija. Konstitucijos 28 straipsnyje taip pat nustatyta, kad įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių. Atsižvelgiant į tai, žmogaus laisvės – reikšti savo įsitikinimus ir kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą gali būti ribojamos tik įstatymais, siekiant apsaugoti kitus Konstitucijoje įtvirtintus gėrius, visuomenės ir valstybės interesus. Šiame kontekste teisėjų kolegija vertino, ar valstybės tarnybą reglamentuojantys teisės aktai riboja valstybės tarnautojui teisę išsakyti laisvai savo mintis ir nuomonę, kuri nesutampa su aukštesnių pagal pavaldumą institucijų nuomone bei ar šiai teisei realizuoti buvo būtina gauti šių institucijų sutikimą. Vienas iš pagrindinių teisės aktų, reglamentuojančių valstybės tarnybą, yra Valstybės tarnybos įstatymas, kuriame tiesioginių tokio pobūdžio apribojimų nėra. Jame įtvirtinti lojalumo, padorumo, pavyzdingumo principai, kurie galėtų riboti valstybės tarnautojo laisves – reikšti savo įsitikinimus ir kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, t. y. valstybės tarnautojas, reikšdamas savo įsitikinimus ir kritikuodamas valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, turi nepažeisti minėtų principų. Įvertinusi faktines bylos aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, jog etikos, tai yra padorumo ir pavyzdingumo principai, pažeisti nebuvo.

Dėl pareigos gauti aukštesnių pagal pavaldumą institucijų sutikimą tam, kad valstybės tarnautojas galėtų reikšti savo nuomonę, teisėjų kolegija konstatavo, jog asmeninei nuomonei išsakyti teisės aktai nenumato reikalavimo gauti kieno nors sutikimą. Atsižvelgiant į tai, jog pareiškėjas, nors ir būdamas valstybės tarnautoju, išsakė ne oficialią Aplinkos ministerijos ar Klaipėdos RAAD poziciją, o savo asmeninę, kuri yra tik susijusi su jo darbine veikla, tokiai pozicijai išsakyti nebuvo reikalingas aukštesnės pagal pavaldumą institucijos sutikimas. Teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėjui tarnybinė nuobauda paskirta nepagrįstai (2004 m. kovo 8 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁸-259/2004, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 5, p. 71–76; taip pat skelbtas 2006 m. Apibendrinime; dėl valstybės tarnautojo teisės reikšti savo įsitikinimus ir kritikuoti taip pat žr. 2008 m. sausio 25 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-851/2008).

14.3.2. Dėl principų, galinčių apriboti valstybės tarnautojo laisves – reikšti savo įsitikinimus ir kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, plačiau buvo pasisakyta administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-252/2013, kurioje buvo vertinamas valstybės tarnautojui (pareiškėjui) paskirtos tarnybinės nuobaudos teisėtumas ir pagrįstumas. Tarnybinė nuobauda pareiškėjui buvo paskirta už VTĮ 15 straipsnio 1 dalies 5 punkto, Valstybės tarnautojų veiklos etikos taisyklių (toliau – ir Etikos taisyklės) 2.1 ir 9.4. punktų pažeidimą. Pagal Etikos taisyklių 2.1 punktą, valstybės tarnautojas, vadovaudamasis pagarbos žmogui ir valstybei principu, privalo gerbti žmogų, jo teises ir laisves, valstybę, jos institucijas ir įstaigas, laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, įstatymų, kitų teisės aktų, teismų sprendimų reikalavimų, valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų vidaus tvarkos taisyklių. Vadovaujantis VTĮ 15 straipsnio 1 dalies 5 punktu, valstybės tarnautojas privalo laikytis šiame Įstatyme, kituose teisės aktuose nustatytų valstybės tarnautojų veiklos etikos principų ir taisyklių, vengti viešųjų ir privačių interesų konflikto, teisės aktų nustatyta tvarka deklaruoti privačius interesus, nepiktnaudžiauti tarnyba. Laikydamasis pavyzdingumo principo, jis privalo būti tolerantiškas, pagarbiai elgtis su kitais valstybės tarnautojais, kitais žmonėmis (Etikos taisyklių 9.4 p.).

Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – ir VSDFV) Utenos skyriaus (toliau – ir Skyrius) vyr. specialistė (pašalpoms) A. B. 2011 m. sausio 27 d. elektroniniame laiške „Dėl duomenų ataskaitai“ pareiškėjui nurodė, kad ji nesulaukia duomenų už 2010 metų III ir IV ketvirčius apie pareikštus / nepareikštus reikalavimus iš trečiųjų asmenų regreso tvarka išmokėjus išmokas dėl nelaimingo atsitikimo darbe. Skyriaus direktorius 2011 m. vasario 3 d. raštu paprašė pareiškėjo iki 2011 m. vasario 4 d. pateikti rašytinį paaiškinimą, kodėl nepateikė vyr. specialistei A. B. minėtų duomenų. Pareiškėjas 2011 m. vasario 4 d. elektroniniu paštu pateikė paaiškinimą Skyriaus direktoriui bei pavaduotojai, šio paaiškinimo kopijas taip pat adresuodamas ir kitiems Skyriaus darbuotojams, kuriame išdėstė duomenų nepateikimo priežastis, taip pat išreiškė savo nuomonę apie skyriuje dirbančią A. B. Skyriaus vyr. specialistę (pašalpoms) A. B. 2011 m. vasario 10 d. tarnybinio pranešimu pranešė Skyriaus direktoriui, kad pareiškėjas 2011 m. vasario 4 d. elektroniniame laiške, kurį viešai išplatino Skyriaus darbuotojams, apšmeižė ją, įžeidinėjo ir žemino, kritikavo ne tik jos pareigų atlikimą, bet ir jos asmenines savybes, tuo pažeisdamas teisės aktus. Dėl šio įvykio Skyriaus direktoriaus 2011 m. vasario 17 d. įsakymu buvo sudaryta komisija įtariamam pareiškėjo tarnybiniam nusižengimui tirti. Komisijos surašytoje išvadoje konstatuota, kad pareiškėjas 2011 m. vasario 4 d. elektroniniame laiške neigiamai pasisakydamas apie Skyriaus direktorių, jo pavaduotoją, vyr. specialistę (pašalpoms) bei nepateikdamas duomenų apie pareikštus / nepareikštus reikalavimus regreso tvarka iš trečiųjų asmenų dėl nelaimingo atsitikimo darbe, nesilaikė Etikos taisyklių 2.1 ir 2.3 punktuose įtvirtintų pagarbos žmogui ir valstybei principo, 8.2 punkte įtvirtinto viešumo principo, 9.3 ir 9.4 punktuose įtvirtinto pavyzdingumo principo, taip pat nevykdė pareigų, numatytų VTĮ 15 straipsnio 1 dalies 4 ir 5 punktuose. Išvadoje nurodyta, kad pareiškėjas iki 2011 m. sausio 31 d. nepateikė duomenų už 2010 metų IV ketvirtį apie pareikštus / nepareikštus reikalavimus regreso tvarka iš trečiųjų asmenų dėl nelaimingo atsitikimo darbe, kurie reikalingi ataskaitai sudaryti ir pateikti Fondo valdybai. Remdamasis šia išvada, Skyriaus direktorius 2011 m. kovo 8 d. priėmė pareiškėjo ginčijamą įsakymą, kuriuo pripažino, kad Skyriaus vyriausiasis specialistas (teisininkas) J. K. padarė tarnybinį nusižengimą ir paskyrė jam tarnybinę nuobaudą.

Apeliacine tvarka bylą išnagrinėjusi teisėjų kolegija pripažino, kad pirmosios instancijos teismas, įvertinęs pareiškėjo 2011 m. vasario 4 d. Skyriaus direktoriui siųsto elektroninio laiško, kuris viešai buvo išplatintas ir Skyriaus darbuotojams, turinį, pagrįstai ir teisėtai konstatavo, kad pareiškėjas neetiškai laiške pasisakė apie Skyriaus direktoriaus pavaduotoją, vyr. specialistę (pašalpoms), tokiais savo veiksmais pažeidė VTĮ 15 straipsnio 1 dalies 5 punkte įtvirtintą pareigą, nesilaikė Etikos taisyklių 2.1 punkte įtvirtinto pagarbos žmogui principo bei 9.4 punkte įtvirtinto pavyzdingumo principo. Pareiškėjas elektroniniame laiške kritikuodamas ir reikšdamas nuomonę apie Skyriaus vadovo pavaduotoją bei vyr. specialistę (pašalpoms), naudojo žmogaus orumą įžeidžiančius frazeologizmus, palyginimus bei kitus kalbos elementus, nebūdingus kanceliarinei kalbai, nesilaikė anksčiau minėtų Etikos taisyklėse įtvirtintų principų. Pirmosios instancijos teismas teisingai nurodė, kad valstybės tarnautojo įsitikinimai turi būti reiškiami neįžeidžiančiai, nežeminančiai, atitikti pagarbaus ir kultūringo elgesio normas.

Vyriausiasis administracinis teismas, įvertinęs pareiškėjo elektroninio laiško turinį, kontekstą, kuriame buvo nurodytos frazės apie konkrečius valstybės tarnautojus, su kuriais pareiškėjas dirba, Etikos taisyklėse įtvirtintą pagarbos žmogui principą, pareigą valstybės tarnautojų tarpusavio santykius grįsti tolerantiškumu, pagarbū elgesiu su kitais valstybės tarnautojais, tai, kad laiškas buvo išsiųstas ir kitiems darbuotojams, kurie jokios informacijos iš pareiškėjo nereikalavo, laiškas siųstas vykdant tarnybines funkcijas ir tarnybos metu (tai nėra asmeninio susirašinėjimo ar literatūrinio pobūdžio tekstas), konstatavo, kad pareiškėjas nesilaikė valstybės tarnautojų veiklos etikos principų.

Vertindamas pareiškėjo apeliacinio skundo argumentus, susijusius su žmogaus orumu, pareiškėjo teise laisvai reikšti mintis ir įsitikinimus, Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad asmuo, kuris naudojasi teise skleisti informaciją, privalo laikytis įstatymų nustatytų apribojimų, nepiktnaudžiauti informacijos laisve, įgyvendindamas šią teisę, neturi varžyti kitų asmenų teisių. Remdamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog saviraiškos laisvė nėra absoliuti, ja besinaudojantys asmenys (tiek žurnalistai, tiek kiti asmenys) privalo elgtis sąžiningai „informacijos adresato“ atžvilgiu, siekti pateikti tikslią ir patikimą informaciją, laikytis etikos normų. Demokratinėje visuomenėje leistinos kritikos ribos, netgi diskutuojant svarbiais bendrojo intereso klausimais, priklauso nuo poreikio gerbti kitų asmenų reputaciją ir teises, vengiant įžeidžiančių formuluočių.

Taigi teisės skleisti informaciją apribojimus lemia jos santykis su kitomis teisinėmis vertybėmis – asmens garbe ir orumu, privatumu, gera reputacija. Įstatymuose, reglamentuojančiuose santykius, atsirandančius dėl teisės skleisti informaciją, yra įtvirtintos ir šios teisės įgyvendinimo prielaidos – kiekvienas, kuris naudojasi informacijos teise, privalo laikytis įstatymų nustatytų apribojimų, nepiktnaudžiauti informacijos laisve. Pagrįsta ir objektyvi kritika yra ginama, jeigu ji yra reiškiamą tinkamai – neįžeidžiant asmens, nesiekiant jo žeminti ar menkinti, o turint pozityvių tikslų – norint išryškinti asmens ar jo veiklos trūkumus ir siekiant juos pašalinti. Netoleruotina situacija, kai kritika yra išreiškiamą, nevengiant asmeninio įžeidinėjimo, orumo žeminimo, reputacijos menkinimo, neigiamų emocijų demonstravimo bei viešai reiškiant savo antipatijas kitiems tarnautojams.

Dėl apžvelgiamo aspekto, bylą nagrinėjusi Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija padarė išvadą, jog nagrinėjamu atveju yra nustatyti visi teisės pažeidimo

elementai, t. y. pareiškėjas, būdamas valstybės tarnautojas, tyčia nusižengė valstybės tarnybos tvarkai, nesilaikydamas Valstybės tarnybos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 5 punkto, Etikos taisyklių 2.1 punkte įtvirtinto pagarbos žmogui principo bei 9.4 punkte įtvirtinto pavyzdingumo principo (2013 m. vasario 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-252/2013).

1.1.1.1.4. Valstybės tarnautojo atsakomybė už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimą

(VTĮ 15 str. 1 d. 1 ir 5 p.; VPIDVTĮ, VTEKĮ 17 str., 29 str. 1 d.)

15. Kaip minėta, pagal VTĮ 15 straipsnio 1 dalies 1 ir 5 punktus, valstybės tarnautojas privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, įstatymų ir kitų teisės aktų, taip pat laikytis šiame įstatyme, kituose teisės aktuose nustatytų valstybės tarnautojų veiklos etikos principų ir taisyklių, vengti viešųjų ir privačių interesų konflikto, teisės aktų nustatyta tvarka deklaruoti privačius interesus, nepiktnaudžiauti tarnyba. Kilus ginčams dėl už šių normų pažeidimą paskirtų nuobaudų teisėtumo ir pagrįstumo, Vyriausiajam administraciniam teismui teko aiškinti ir taikyti Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo (toliau – ir VPIDVTĮ) nuostatas. Šiuo įstatymu siekiama suderinti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačius ir visuomenės viešuosius interesus, užtikrinti, kad priimant sprendimus pirmenybė būtų teikiama viešiesiems interesams, įtvirtinti priimamų sprendimų nešališkumą ir užkirsti kelią atsirasti bei plisti korupcijai valstybinėje tarnyboje (VPIDVTĮ 1 str.). Viešųjų interesų viršenybei užtikrinti asmenys, dirbantys valstybinėje tarnyboje, privalo: 1) nešališkai, sąžiningai ir tinkamai atlikti tarnybines pareigas; 2) teisės aktų nustatyta tvarka ir priemonėmis vengti interesų konflikto ir elgtis taip, kad nekiltų abejonių, jog toks konfliktas yra; 3) nesinaudoti pareigomis asmeninei naudai gauti; 4) priimdami sprendimus, vadovautis įstatymais ir visų asmenų lygybės principu; 5) nesinaudoti viešai neskelbiama tarnybine informacija ne tarnybinei veiklai; 6) nesinaudoti ir neleisti naudotis jokia valstybės ar savivaldybių valdomu turtu ne tarnybinei veiklai. Atskirais atvejais taikomas išimtis gali nustatyti įstatymai (VPIDVTĮ 3 str. 1 d.). Asmuo, dirbantis valstybinėje tarnyboje, negali naudoti savo pareigų, galių ir vardo, siekdamas paveikti kitų asmenų sprendimą, kuris sukeltų interesų konfliktą (VPIDVTĮ 13 str. 1 d.). Asmuo, dirbantis valstybinėje tarnyboje, negali savo ar jam artimų asmenų privačių interesų naudai naudotis ir leisti naudotis informacija, kurią jis įgijo eidamas pareigas, kitokia tvarka ir mastu, negu nustato įstatymai ar kiti teisės aktai (VPIDVTĮ 13 str. 2 d.).

Dėl tarnybinės atsakomybės už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimus, paminėtina administracinė byla Nr. A⁶⁶²-1392/2013. Šioje byloje nagrinėtas pareiškėjui – Valstybinės energetikos inspekcijos prie Energetikos ministerijos Klaipėdos teritorinio skyriaus vyriausiajam inžinieriui–inspektoriui – paskirtos tarnybinės nuobaudos teisėtumas. Remiantis tarnybinio patikrinimo išvada, pareiškėjas, neinformuodamas apie sūnaus darbą AB „Klaipėdos energija“ ir išnagrinėjęs daugiabučių namų savininkų bendrijos „Paupiai“ skundą, pažeidė VPIDVTĮ 3 straipsnio 2 punkto, 6 straipsnio 1 dalies 7 punkto, 7 straipsnio 2 dalies, 11 straipsnio 1 ir 2 dalies reikalavimus.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, išanalizavusi Vyriausiosios

tarnybinės etikos komisijos įstatymo (toliau – ir VTEKĮ) nuostatas (17 str., 29 str. 1 d.), padarė išvadą, jog tokiu atveju taikant tarnybinę atsakomybę yra būtinas VTEK sprendimas dėl VPIDVTĮ nuostatų pažeidimo. Pasak teisėjų kolegijos, VTEK turi išimtinę teisę vertinti ar asmuo pažeidė VPIDVTĮ, ir tik jos sprendimo pagrindu asmeniui, dirbančiam valstybės tarnyboje, gali būti skirta tarnybinė (drausminė) nuobauda dėl šio įstatymo nuostatų pažeidimo. Toks teisės normos aiškinimas taip pat grindžiamas ir VTEKĮ 29 straipsnio 1 dalies 4 punktu, kuriuo nustatyta, kad VTEK gali siūlyti valstybės ar savivaldybės institucijos vadovui (ar kolegialiai institucijai) skirti pažeidėjui tarnybinę (drausminę) nuobaudą. Tokiu būdu, atsakovas, skirdamas nuobaudą pareiškėjui dėl viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje pažeidimo, netinkamai atliko, tikėtina, padaryto pažeidimo tyrimo bei vertinimo procedūras ir tuo pažeidė įstatymais suteiktą VTEK kompetenciją vertinti įtariamą pažeidimą. Teisėjų kolegijos vertinimu, nesant VTEK sprendimo, kad pareiškėjas pažeidė VPIDVTĮ, atsakovas nepagrįstai paskyrė nuobaudą pareiškėjui (žr. 2013 m. liepos 1 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1392/2013; šiuo aspektu taip pat žr. 2011 m. lapkričio 28 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-3155/2011).

I.1.1.2. Kaltė

---

16. Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nuosekliai akcentuojama, jog tam, kad valstybės tarnautojas būtų patrauktas tarnybinėn atsakomybėn, nepakanka vien fakto, kad valstybės tarnautojas neatliko savo pareigų arba jas atliko netinkamai, konstatavimo. Tam būtinas ir kitas nusižengimo sudėties elementas – valstybės tarnautojo kaltė. Teismas, nagrinėdamas bylą dėl tarnybinės nuobaudos teisėtumo ir pagrįstumo, privalo patikrinti, ar darbdavys aiškinosi kaltės klausimą ir ar ją (kaltę) nustatė teisingai (žr., pvz., 2008 m. lapkričio 10 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶³-1836/2008; taip pat žr. 2004 m. liepos 30 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁴-678/2004, skelbtą 2006 m. Apibendrinime). Nenustačius tarnautojo kaltės negalima ir tarnybinė atsakomybė. Tai – esminis procedūrinis pažeidimas, dėl kurio paskirta tarnybinė nuobauda pripažįstama neteisėta ir nepagrįsta (žr., pvz., 2008 m. lapkričio 10 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶³-1836/2008; 2009 m. spalio 2 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1076/2009).

I.1.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka

(VTĮ 30 str., Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklės)

17. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarką detalizuoja Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnis ir jau minėtos Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklės. Apibendrinimo sudarytojai pastebi, kad daugumoje administracinių bylų valstybės tarnautojai, ginčydami jiems paskirtą tarnybinę nuobaudą, argumentuoja būtent tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarkos pažeidimais. Todėl šios tvarkos tinkamas supratimas ir taikymas aktualus tiek tarnybinę atsakomybę taikantiems subjektams, tiek valstybės tarnautojams, kuriems tarnybinės nuobaudos gali būti (buvo) paskirtos.

18. Aktualu, jog ne kiekvienas tarnybinės nuobaudos skyrimo tvarkos pažeidimas yra besąlyginis pagrindas panaikinti įsakymą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo.

Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams tvarką reglamentuojančios normos yra dvejopos pagal jų pažeidimo pasekmes paskirtos nuobaudos teisėtumui. Vienų tarnybinės nuobaudos skyrimo taisyklių pažeidimą įstatymų leidėjas besąlygiškai sieja su paskirtosios nuobaudos neteisėtumu. Prie šių normų, pavyzdžiui, priskirtini Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnyje nustatyti tarnybinių nuobaudų skyrimo terminai bei draudimas skirti daugiau negu vieną nuobaudą už tą patį tarnybinį pažeidimą. Kitų tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarkos pažeidimų įtaka paskirtos nuobaudos teisėtumui turi būti vertinama pagal bendrąsias taisykles, įtvirtintas Administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ir ABTĮ) 89 straipsnio 1 dalies 3 punkte — administracinis aktas turi būti panaikintas, jeigu jis neteisėtas dėl to, kad jį priimant buvo pažeistos pagrindinės procedūros, ypač taisyklės, turėjusios užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo pagrįstumą (šiuo aspektu žr., pvz., 2004 m. rugsėjo 8 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴-736/2004, skelbtą 2006 m. Apibendrinime; 2009 m. vasario 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-231/2009).

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas bylas dėl tarnybinių nuobaudų teisėtumo ir pagrįstumo, ne kartą yra konstatavęs, jog pagal minėto VTĮ 30 straipsnio ir Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių nuostatas – nuobaudų skyrimo procedūra – būtina, o ji pati ir jos metu priimti baigiamieji administraciniai aktai turi griežtai atitikti teisės normų nustatytus reikalavimus. Viena iš svarbiausių tokios procedūros sudėtinių dalių yra tarnybinio nusižengimo tyrimas, kuris nėra vien formalus veiksmas, apsiribojantis tik tarnautojo veiklos ar neveikimo konstatavimu. Tai – plati įstaigos vadovo įpareigoto pareigūno ar komisijos veikla, susijusi su išsamiu visų tariamo tarnybinio nusižengimo padarymo aplinkybių ir priežasčių, nulėmusių nusižengimą, išaiškinimu (šiais aspektais žr., pvz., 2004 m. liepos 30 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁴-678/2004, skelbtą 2006 m. Apibendrinime; 2007 m. kovo 30 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶-359/2007; 2008 m. lapkričio 10 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶³-1836/2008; 2010 m. spalio 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1227/2010; 2010 m. gegužės 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-700/2010; 2012 m. birželio 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2362/2012; 2013 m. kovo 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-565/2013 ir kt.). Tarnybinio nusižengimo tyrimo bei tarnybinės nuobaudos tikslas yra susijęs išimtinai su išsamiu ir nešališku galimo tarnybinio nusižengimo aplinkybių tyrimu ir vertinimu, kaltų asmenų nustatymu bei nubaudimu (žr. 2013 m. kovo 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-384/2013).

I.1.2.1. Tarnybinio nusižengimo tyrimo pradėjimas

(VTĮ 30 str.; Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 3–6 p.)

19. Apibendrinant Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklėse įtvirtintą procedūrą, ją iš esmės galima suskirstyti į keletą etapų: tarnybinio nusižengimo tyrimo pradėjimą, tarnybinio nusižengimo tyrimo atlikimą, sprendimo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo priėmimą.

20. Tarnybinio nusižengimo tyrimo pradėjimą reglamentuoja VTĮ 30 straipsnis ir Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 3–6 punktai. Vadovaujantis minėtų taisyklių 3 punktu, taip pat VTĮ 30 straipsnio 1 dalimi, tarnybinio nusižengimo tyrimas pradėdamas

valstybės tarnautoją, įtariamą padariusį tarnybinį nusižengimą, į pareigas priėmusio asmens arba, jeigu valstybės tarnautoją į pareigas priima Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, savivaldybės taryba, Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko, Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko, savivaldybės mero iniciatyva arba jiems gavus oficialią informaciją apie valstybės tarnautojo tarnybinį nusižengimą.

Gavus oficialią informaciją, tarnybinio nusižengimo tyrimas pradedamas per 5 darbo dienas nuo šios informacijos gavimo.

Taip pat tarnybinio nusižengimo tyrimas pradedamas, o pradėtas tarnybinio nusižengimo tyrimas tęsiamas ir atitinkamas sprendimas dėl tarnybinio nusižengimo padarymo pripažinimo ir tarnybinės nuobaudos skyrimo priimamas, kai:

valstybės tarnautojas, apie kurio galimą tarnybinį nusižengimą gauta oficiali informacija arba kuriam pradėtas tarnybinio nusižengimo tyrimas, perkeliamas į valstybės tarnautojo pareigas kitoje valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje;

valstybės tarnautojas, apie kurio galimą tarnybinį nusižengimą gauta oficiali informacija arba kuriam pradėtas tarnybinio nusižengimo tyrimas, atleidžiamas iš valstybės tarnautojo pareigų (netenka valstybės tarnautojo statuso).

Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 4 punktą numato, kad valstybės tarnautoją, įtariamą padariusį tarnybinį nusižengimą, į pareigas priėmęs asmuo, išskyrus tuos atvejus, kai valstybės tarnautoją į pareigas priima Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar savivaldybės taryba, įpareigoja už įstaigos, kurioje šis valstybės tarnautojas eina pareigas (toliau – įstaiga), personalo tvarkymą atsakingą asmenį ar įstaigos administracijos padalinio, atsakingo už personalo tvarkymą, vadovą (toliau – už įstaigos personalo tvarkymą atsakingas asmuo) arba kitą įstaigos valstybės tarnautoją pradėti tirti tarnybinį nusižengimą.

21. Taikydamas Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 3 punktą, Vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, jog įvertinus tai, kad Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklėse įtvirtinami įvairūs veiksmų atlikimo terminai (pvz., Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 3 p.), jose nurodytus veiksmus, pavyzdžiui, tarnybinio patikrinimo procedūros inicijavimą rekomenduotina įforminti raštu, nes priešingu atveju gali būti apsunkintas procedūrinių veiksmų atlikimo atitikties teisės aktų reikalavimams įrodinėjimas ir vertinimas bylą nagrinėjant teisme (2012 m. balandžio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1364/2012).

I.1.2.2. Tarnybinio nusižengimo tyrimo atlikimas

I.1.2.2.1. Komisija

(Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 5 p.)

22. Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 5 punktą numato, kad valstybės tarnautoją, įtariamą padariusį tarnybinį nusižengimą, į pareigas priėmęs asmuo, išskyrus atvejus, kai valstybės tarnautoją į pareigas priima Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar savivaldybės taryba, šiam nusižengimui tirti gali sudaryti komisiją (toliau – ir Komisija). Esant pagrindui manyti, kad valstybės tarnautojas padarė tarnybinį nusižengimą, už kurį gali būti paskirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, komisiją sudaryti būtina. Komisija sudaroma ne mažiau kaip iš 3 asmenų: valstybės tarnautojo tiesioginio vadovo

ar jo įgalioto asmens, už įstaigos personalo tvarkymą atsakingo asmens, kitų įstaigos valstybės tarnautojų. Sudarydamas komisiją, valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo vieną iš komisijos narių skiria jos pirmininku.

23. Atkreiptinas dėmesys, jog sudarant Komisiją turi būti garantuotas jos nešališkumas ir nepriklausomumas. Šis aspektas akcentuotas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-80/2011, kurioje buvo nustatyta, kad pareiškėjos Z. A. galimam tarnybiniam nusižengimui tirti buvo sudaryta Komisija. Komisijos veikloje dalyvavo ir sprendimą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo pareiškėjai priėmė Komisijos narės: Karjeros planavimo skyriaus vedėja M. S., jos pavaduotoja S. K. ir Personalo ir bendrųjų reikalų skyriaus vedėja E. M. Tai, kad minėtos valstybės tarnautojos buvo teisėtomis Komisijos narėmis nėra ginčo, nes jos buvo paskirtos Trakų darbo biržos direktoriaus 2009 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. V-181. Taigi formaliąja prasme tarnybiniam nusižengimui ištirti sudarytos komisijos sudėtis atitiko minėtų taisyklių 5 punkto reikalavimus. Tačiau iš trijų Komisijos narių, kurios tyrė pareiškėjos nusižengimus, priėmė motyvuotą išvadą ir nutarė siūlyti skirti pareiškėjai pastabą, du nariai – M. S. ir jos pavaduotoja S. K. yra pareiškėjos tiesioginiai vadovai. Be to, pareiškėjos tiesioginės vadovės – M. S. surašyto tarnybinio pranešimo pagrindu ir buvo pradėta tarnybinio nusižengimo tyrimo procedūra. Bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija padarė išvadą, kad M. S., kuriai pagal pareigybės aprašymą pareiškėja buvo tiesiogiai pavaldi ir kuri surašė tarnybinį pranešimą dėl galimai pareiškėjos padaryto tarnybinio nusižengimo, buvo šališka pareiškėjos tarnybinio nusižengimo tyrimo procedūros Komisijoje metu, nes buvo suinteresuota įrodinėti savo pačios surašytame tarnybiname pranešime nustatytas aplinkybes, turėjo išankstinę nuomonę pareiškėjos atžvilgiu bei galėjo daryti įtaką kitų vertinimo komisijos narių apsisprendimui. Kita Komisijos narė – E. M. taip pat ne tik dalyvavo surašant tarnybinį pranešimą, kuriame nustatyti faktai vėliau jos pačios buvo vertinami Komisijos tyrimo eigoje, bet ir išsakė išankstinę nuomonę pareiškėjos atžvilgiu.

Teisėjų kolegijos vertinimu, minėtos aplinkybės, t. y. tai, kad tie patys asmenys inicijavo tyrimą dėl tarnybinio nusižengimo ir vėliau būdami Komisijos nariais tyrė bei priėmė sprendimą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo, gali duoti pagrindą pareiškėjai manyti, jog tarnybinio nusižengimo tyrimas, o tuo pačiu ir ginčijamas įsakymas, galėjo būti atlikti bei priimti šališkai ir neobjektyviai. Kadangi nešališkumo ir objektyvumo principais yra užtikrinamas administracinių aktų teisėtumas, todėl šių principų pažeidimo fakto nustatymas gali sudaryti savarankišką vadą panaikinti ginčijamą administracinį aktą (ABTĮ 89 str. 1 d. 3 p.) (2011 m. sausio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-80/2011).

I.1.2.2.2. Pranešimas apie tarnybinį nusižengimą; paaiškinimas dėl tarnybinio nusižengimo

---

(Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 7, 8 p.)

24. Vadovaujantis Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 7 punktu, tarnybinį nusižengimą tirti įgaliotas valstybės tarnautojas (komisija) per 5 darbo dienas⁸ nuo

---

8 Pastebėtina, kad iki Vyriausybės 2010 m. liepos 14 d. nutarimo Nr. 1029 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 25 d. nutarimo Nr. 977 „Dėl Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams taisyklių“ pakeitimo“ įsigaliojimo šis terminas buvo trumpesnis, tai yra pagal Tarnybinių

įpareigojimo pradėti tarnybinio nusižengimo tyrimą gavimo (nuo komisijos tarnybiniam nusižengimui tirti sudarymo) surašo pranešimą apie tarnybinių nusižengimą (toliau – ir pranešimas) pagal Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių priedą. Šiuo pranešimu jis pasirašytinai informuoja valstybės tarnautoją, įtariamą padariusį tarnybinių nusižengimą, kad pradėtas šio tarnybinio nusižengimo tyrimas, ir kartu pateikia nurodytam valstybės tarnautojui turimą informaciją apie tarnybinių nusižengimą.

Valstybės tarnautojas, įtiriamas padaręs tarnybinių nusižengimą, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo Taisyklių 7 punkte nurodyto pranešimo gavimo gali pateikti už įstaigos personalo tvarkymą atsakingam asmeniui arba kitam tarnybinių nusižengimų tirti įgaliotam valstybės tarnautojui (komisijai) rašytinį paaiškinimą dėl tarnybinio nusižengimo (Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 8 p.).

24.1. Administracinėje byloje Nr. A⁶³–651/2009 Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad šios nuostatos (Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 7 ir 8 p.) turi būti aiškinamos sistemiskai, atsižvelgiant į jų priėmimo tikslus. Jomis, be kita ko, siekiama užtikrinti, kad asmuo, įtiriamas padaręs tarnybinių nusižengimą, aiškiai suvoktų, kuo jis kaltinamas, ir galėtų tinkamai įgyvendinti savo teisę į gynybą, be kita ko, pateikdamas paaiškinimus dėl nusižengimo, kurio padarymu jis yra įtiriamas. Taigi pranešimas apie tarnybinių nusižengimą turi būti pakankamai aiškus ir išsamus, kad asmuo, įtiriamas padaręs tarnybinių nusižengimą, galėtų tinkamai įgyvendinti pirmiau minėtas teises. Kartu šiomis nuostatomis siekiama užtikrinti įtariamo pažeidimo tyrimo išsamumą ir objektyvumą. Vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje pabrėžia minėtų nuostatų imperatyvų pobūdį (žr. 2009 m. birželio 1 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶³–651/2009).

24.2. Pranešime apie valstybės tarnautojo padarytą tarnybinių nusižengimą turi būti tiksliai nurodoma, kokio nusižengimo padarymu įtiriamas valstybės tarnautojas (nurodomi konkretūs jo veiksmai (neveikimas), padarymo laikas ir kitos reikšmingos aplinkybės. Jei tyrimo metu paaiškėja, kad tas asmuo padarė ir kitą veiką, kuri turi tarnybinio nusižengimo požymių, tai turi būti įforminama ta pačia tvarka, kaip ir pradinis nusižengimas. Tai reiškia, kad valstybės tarnautojui turi būti įteikiamas ir naujas pranešimas apie tarnybinių nusižengimą, o tarnybinių išvada turi būti surašoma ir tarnybinių nuobauda gali būti skiriama tik už tą tarnybinių nusižengimą, apie kurio padarymą nustatyta tvarka pranešta nusižengimo padarymu įtariamam valstybės tarnautojui (žr. 2012 m. birželio 22 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–2373/2012). Administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸–1364/2012 konstatuotas Taisyklių 7 ir 8 straipsnių pažeidimas, nulėmęs ginčijamo akto dėl tarnybinių nuobaudos pareiškėjui paskyrimo panaikinimą. Šioje byloje pirmosios instancijos teismas sprendime nurodė, jog pranešimo apie tarnybinių nusižengimą turinys yra labai dviprasmiškas, jame nenurodyti jokie konkretūs argumentai, įrodymai, kuriais grindžiami įtarimai, taip pat nenurodyta, kokie konkretūs pareiškėjo veiksmai vertinami kaip tariamas nusižengimas, ir tai laikytina esminiu procedūriniu pažeidimu. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija su tokiu pirmosios instancijos teismo vertinimu sutiko. Teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad byloje nėra įrodymų, kad pareiškėjui būtų išaiškintas įtarimų dėl jo padaryto

---

nuobaudų skyrimo taisyklių 7 punktą (2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimo Nr. 1015 redakcija) už įstaigos personalo tvarkymą atsakingas asmuo (komisija) turėjo per 3 darbo dienas nuo įpareigojimo pradėti tarnybinio nusižengimo tyrimą gavimo dienos (nuo komisijos tarnybiniam nusižengimui tirti sudarymo dienos) surašyti pranešimą apie tarnybinių nusižengimą pagal šiuo Taisyklių priedą.

tarnybinio nusižengimo turinys, pateikti argumentai bei įrodymai, kuriais grindžiami tokie įtarimai, suteikta galimybė dėl jų ir kitų asmenų išdėstytos informacijos pateikti savo paaiškinimus. Teisėjų kolegijos manymu, aptarti procedūrinio pobūdžio pažeidimai yra esminiai, jie užkirto kelią objektyviam ir visapusiškam faktinių aplinkybių visumos ištyrimui ir įvertinimui bei pagrįsto sprendimo priėmimui (žr. 2012 m. balandžio 27 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1364/2012).

24.3. Kaip minėta, tiriant nusižengimą, būtina visapusiškai išsiaiškinti visas nusižengimo padarymo aplinkybes. Tam skirtas ir valstybės tarnautojo paaiškinimas, kuriame nurodytas nusižengimo padarymo priežastis nusižengimą tiriantis pareigūnas privalo patikrinti ir įvertinti (2004 m. liepos 30 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴-678/2004; 2008 m. lapkričio 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶³-1836/2008; 2009 m. birželio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-651/2009; 2009 m. spalio 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1076/2009).

24.4. Pažymėtina, kad kartais pareiškėjai, ginčydami jiems paskirtų tarnybinių nuobaudų teisėtumą, argumentuoja, jog jiems nebuvo sudarytos sąlygos paaiškinimui dėl įtariamo tarnybinio nusižengimo pateikti. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3079/2011 pareiškėjas E. S., ginčydamas 2009 m. rugsėjo 11 d. įsakymu jam paskirtą tarnybinių nuobaudą – atleidimą iš tarnybos, be kita ko, tvirtino, jog jam nebuvo sudarytos tinkamos sąlygos paaiškinimų pateikimui, nes nuo pranešimo įteikimo iki jame nurodytos paaiškinimo pateikimo datos buvo dvi ne darbo dienos (savaitgalis), jam staiga pablogėjo sveikata, vėliau atostogavo, po atostogų buvo susikaupęs didelis darbo krūvis. Šiuo aspektu bylą nagrinėjusi Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija nurodė, kad pranešimas apie įtariamą tarnybinių nusižengimą pareiškėjui buvo įteiktas 2009 m. gegužės 20 d. Byloje nustatyta, kad nuo 2009 m. gegužės 25 d. iki 2009 m. birželio 30 d. pareiškėjas sirgo, nuo 2009 m. liepos 1 d. iki 2009 m. liepos 22 d. atostogavo, 2009 m. liepos 23 d. dirbo, tačiau šią dieną paaiškinimo nepateikė. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad Kauno apskrities viršininko administracijos Personalo skyriaus vedėja ir dvi šios administracijos valstybės tarnautojos 2009 m. liepos 24 d. teisėtai pasirašė E. S. paaiškinimų dėl įtariamų tarnybinių nusižengimų nepateikimo aktą. Byloje nustatyta, kad nuo 2009 m. liepos 24 d. iki 2009 m. rugpjūčio 21 d. pareiškėjas sirgo, o nuo 2009 m. rugpjūčio 24 d. iki 2009 m. rugpjūčio 30 d. atostogavo. Teisėjų kolegija nurodė, kad Tarnybinio patikrinimo išvada priimta tik 2009 m. rugsėjo 4 d., t. y. jau praėjus ilgesniam nei Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 8 punkte įtvirtintam terminui, per kurį valstybės tarnautojas turi teisę pateikti rašytinį paaiškinimą dėl tarnybinio nusižengimo, tačiau byloje nėra duomenų, kad E. S. būtų pasinaudojęs šia teise ir pateikęs už įstaigos personalo tvarkymą atsakingam asmeniui rašytinį paaiškinimą dėl tarnybinio nusižengimo ar kad atsakovas būtų atsisakęs priimti tokį paaiškinimą. Atsižvelgusi į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad E. S. nebuvo apribota teisė pateikti paaiškinimą dėl tarnybinio nusižengimo (plačiau žr. 2011 m. birželio 6 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3079/2011).

1.1.2.2.3. Tarnybinio tyrimo atlikimo terminai

(Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 11, 12 p.)

25. Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 11 punktas apibrėžia tarnybinio tyrimo atlikimo terminus. Pagal šį punktą, už įstaigos personalo tvarkymą atsakingas asmuo

arba kitas tarnybinių nusižengimą tirti įgaliotas valstybės tarnautojas (komisija) tarnybinių nusižengimą gali tirti ne ilgiau kaip 20 darbo dienų⁹ nuo įpareigojimo pradėti tarnybinio nusižengimo tyrimą gavimo (nuo komisijos tarnybiniam nusižengimui tirti sudarymo). Į tarnybinio nusižengimo tyrimo laiką neįskaitomas laikas, per kurį valstybės tarnautojas, įtariamas padaręs tarnybinių nusižengimą, nebuvo darbe dėl laikinojo nedarbingumo, komandiruotės ir atostogų.

25.1. Apibendrinimo sudarytojai pastebi, kad Vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtose administracinėse bylose ne kartą buvo vertinamas tarnybinio nusižengimo tyrimo atlikimo terminas ir jo pratęsimas.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-231/2009 vertindama atsakovo padaryto pažeidimo – teisėkūros subjekto nustatyto tarnybinio tyrimo atlikimo termino nesilaikymo – įtaką priimto sprendimo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo teisėtumui, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija priminė, kad tokių tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarkos pažeidimų įtaka paskirtos nuobaudos teisėtumui turi būti vertinama pagal bendrąsias taisykles, įtvirtintas ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punkte. Nagrinėjamu atveju teisėjų kolegija, įvertinusi faktines bylos aplinkybes, nusprendė, kad apeliaciniame skunde nurodytas pažeidimas – užsitęsęs tarnybinio tyrimo atlikimas ilgiau negu leista teisėkūros subjekto, nepadarė poveikio skundžiamo atsakovo įsakymo dėl tarnybinės nuobaudos teisėtumui. Priešingai, šioje byloje tarnybinio tyrimo komisija, neturėdama patikimų ir pakankamų duomenų dėl galimo pareiškėjos darbo kitoje darbo vietoje, nepriėmė jokių sprendimų iš esmės. Atsižvelgiant į tai, kad įstaiga, kurioje galbūt dirbo pareiškėja, atsisakė teikti informaciją, ši komisija, teisėjų kolegijos teigimu, tarnybinio nusižengimo tyrimo procedūros prasme, dėl objektyvių priežasčių atsidūrė teisiškai nesureglamentuotoje situacijoje, todėl jos sprendimas sustabdyti tyrimo procesą iki bus gauti atitinkami duomenys, galintys paneigti arba patvirtinti iškeltus įtarimus dėl pareiškėjos teisei priešingos veikos, šiuo konkrečiu atveju objektyviai pateisinami turint tikslą sukurti didesnę vertybę – priimti pagrįstą sprendimą, nors ir pažeidžiant tarnybinio tyrimo atlikimo terminus formaliąja prasme. Kadangi tyrimas užsitęsė, siekiant visapusiškai, objektyviai išsiaiškinti faktines aplinkybes, būtinas būsimoms išvadoms pagrįsti, o pareiškėjos teisės pažeistos nebuvo, nes ji turėjo realią galimybę dalyvauti tarnybinio nusižengimo tyrime, teisėjų kolegija minėtą tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros pažeidimą pripažino formaliu, neturinčiu lemiamos reikšmės priimto sprendimo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo teisėtumui. Be to, kolegija konstatavo, jog termino tarnybiniam nusižengimo tyrimui atlikti paskirtis – užtikrinti operatyvų tarnybinio tyrimo atlikimą, kuris gali užsitęsti ne tik dėl valstybės tarnautojo laikinojo nedarbingumo, komandiruotės ir atostogų laiko. Kiekvienu atveju, kai terminas yra praleistas, turėtų būti vertinama, ar toks pažeidimas buvo objektyviai pagrįstas (2009 m. vasario 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶ – 231/2009).

25.2. Anksčiau galiojusi Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 9 punkto

9 Pastebėtina, kad iki Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimo Nr. 1015 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 25 d. nutarimo Nr. 977 „Dėl Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams taisyklių“ pakeitimo“ įsigaliojimo šis terminas buvo dvigubai trumpesnis, tai yra pagal Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 9 punktą (2004 m. gruodžio 24 d. nutarimo Nr. 1650 redakcija) tarnybinių nusižengimų buvo galima tirti ne ilgiau kaip 10 darbo dienų nuo įpareigojimo pradėti tarnybinio nusižengimo tyrimą gavimo dienos (nuo komisijos tarnybiniam nusižengimui tirti sudarymo dienos). Tarnybinio nusižengimo tyrimo laikas pratęsiamas valstybės tarnautojo, įtariamo padarius tarnybinių nusižengimą, laikinojo nedarbingumo, komandiruotės ir atostogų laikui.

redakcija¹⁰ buvo aiškinama administracinėje byloje Nr. A¹⁴-736/2004. Šioje byloje taikytas Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarkos 9 punktą numatė galimybę administracijos atstovui tarnybinių tyrimą atlikti ilgiau darbuotojo nedarbingumo atveju. Pasak teisėjų kolegijos, pagal prasmę ši teisės norma nustatė ne nusižengimą padariusio asmens, o administracijos teisę. Teisės normos, draudžiančios skirti tarnybinių nuobaudą tarnautojo nedarbingumo laiku, nėra, todėl tokia faktinė aplinkybė – tarnybinės nuobaudos paskyrimas tarnautojui nesant darbe dėl nedarbingumo – būtų aktuali sprendžiant tarnybinės nuobaudos panaikinimo klausimą, jeigu dėl to, kad skiriant tarnybinių nuobaudą jis nedirbo, tarnautojas būtų netekęs galimybės realizuoti savo teisės dalyvauti tarnybinio nusižengimo tyrimo procedūroje, t. y. teikti paaiškinimus dėl įtariamo nusižengimo, apskusti paskirtą nuobaudą ir panašiai. Ginčo atveju tokių aplinkybių nėra konstatuota, tarnybinio tyrimo procedūra buvo baigta iki pareiškėjui susergant, paaiškinimą departamento direktoriui pareiškėjas parašė.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarkos 12 punkto reikalavimo supažindinti tarnautoją su įsakymu dėl nuobaudos paskyrimo ne vėliau kaip kitą dieną atsakovas negalėjo įvykdyti dėl objektyvių priežasčių – pareiškėjas nebuvo darbe dėl nedarbingumo. Šis pažeidimas negalėjo turėti įtakos priimto įsakymo teisėtumui. Su minimo termino pažeidimu tarnybinės nuobaudos paskyrimo teisėtumo įstatymas nesieja (žr. 2004 m. rugsėjo 8 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴-736/2004, skelbtą 2006 m. Apibendrinime).

25.3. Dėl Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 9 punkto (2004 m. gruodžio 24 d. nutarimo Nr. 1650 redakcija) taikymo taip pat buvo pasisakyta administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1407/2009. Šioje byloje nustatyta, kad Seimo kanclerio 2008 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. 400ĮVK-191 buvo pradėtas tarnybinio nusižengimo tyrimas G. A., P. Š. ir V. G. atžvilgiu. Seimo kanclerio 2008 m. birželio 17 d. įsakymu Nr. 400ĮVK-204 tarnybinio nusižengimo tyrimo komisijos darbo laikas buvo pratęstas iki 2008 m. liepos 8 d., kadangi P. Š. buvo suteiktos kasmetinės atostogos. Iš 2008 m. liepos 8 d. tarnybinio nusižengimo ir darbo drausmės pažeidimo tyrimo išvados buvo matyti, kad tyrimas pradėtas trijų tarnautojų atžvilgiu dėl galbūt padaryto pažeidimo Seimo kanclerio 2008 m. gegužės 22 d. įsakymais Nr. 400ĮVK-169 ir Nr. 400ĮVK-170 sudarant komisijas. Tyrimu siekta iširti, ar teisingi ir pagrįsti įtarimai, jog šie trys darbuotojai parengė (pasirašė) du tuos pačius įsakymus, pažeisdami teisės aktų reikalavimus. Pasak teisėjų kolegijos, pažeidimų padarymo konstatavimas atliekamo tyrimo metu lėmė visų trijų tarnautojų kaltės konstatavimą, todėl tyrimas negalėjo būti atliekamas kiekvieno iš trijų tarnautojų atžvilgiu atskirai. Jei tyrimo komisijos darbo laikas būtų pratęstas tik dėl galimo P. Š. padaryto tarnybinio nusižengimo tyrimo, būtų pažeidžiama nuostata, jog tarnybinio nusižengimo tyrimo laikas pratęsiamas valstybės tarnautojo atostogų laikui, kadangi priešus prie išvados, jog du iš trijų tarnautojų padarė ar nepadarė pažeidimus nepasibaigus trečiojo tarnautojo atostogoms, automatiškai būtų prieita prie išvados ir dėl šio tarnautojo pažeidimų atitinkamai padarymo ar nepadarymo fakto. Atsižvelgusi į tai, teisėjų kolegija konstatavo, jog tarnybinio nusižengimo tyrimo komisijos darbo laikas buvo pratęstas teisėtai (2009 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1407/2009).

10 Bylai aktuali 9 punkto redakcija įtvirtino: „Už įstaigos personalo tvarkymą atsakingas asmuo (šios tvarkos 5 punkte nurodytais atvejais – komisija) tarnybinių nusižengimų gali tirti ne ilgiau kaip 10 darbo dienų nuo įpareigojimo pradėti tarnybinio nusižengimo tyrimą gavimo dienos (šios tvarkos 5 punkte nurodytais atvejais – nuo komisijos tarnybiniams nusižengimui tirti sudarymo dienos). Tarnybinio nusižengimo tyrimo laikas pratęsiamas valstybės tarnautojo, įtariamo padarius tarnybinių nusižengimų, laikinojo nedarbingumo, komandiruotės ir atostogų laikui“.

1.1.2.2.4. Tarnybinio nusižengimo tyrimo išvada

(Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 13 p.)

26. Vadovaujantis Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 13 punktu¹¹, ištyręs tarnybinį nusižengimą, už įstaigos personalo tvarkymą atsakingas asmuo arba kitas tarnybinį nusižengimą tirti įgaliotas valstybės tarnautojas (komisija) raštu pateikia valstybės tarnautoją, įtariamą padariusį tarnybinį nusižengimą, į pareigas priėmusiam asmeniui motyvuotą išvadą apie tyrimo rezultatus ne vėliau kaip 21 darbo dieną po tarnybinio nusižengimo tyrimo pradžios. Asmuo, atlikęs tarnybinio nusižengimo tyrimą valstybės tarnautojui, kuris perkeltas į pareigas kitoje valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje, motyvuotos išvados apie tyrimo rezultatus, kurioje konstatuojama, kad valstybės tarnautojas padarė tarnybinį nusižengimą, ir siūloma jam skirti tarnybinę nuobaudą, kopiją per 3 darbo dienas nuo šios išvados surašymo perduoda valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos, į kurią perkeltas valstybės tarnautojas, vadovui, valstybės tarnybos tvarkymo funkcijas atliekančiai įstaigai ir valstybės tarnautojui. Jeigu motyvuotoje išvadoje teigiama, kad valstybės tarnautojas padarė tarnybinį nusižengimą, šis nusižengimas turi būti kvalifikuojamas (nurodomas atitinkamas Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo straipsnis, jo dalis ir punktas), nurodoma jo padarymo diena, jeigu ją įmanoma nustatyti, įvykdymo aplinkybės, ar jis padarytas tyčia, dėl neatsargumo ar aplaidumo, jo padariniai, tarnybinę atsakomybę lengvinančios, sunkinančios aplinkybės ir siūloma konkreti tarnybinė nuobauda. Šioje išvadoje pateiktas pasiūlymas dėl konkrečios tarnybinės nuobaudos skyrimo valstybės tarnautoją į pareigas priėmusiam asmeniui arba valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos, į kurią perkeltas valstybės tarnautojas, vadovui neprivalomas.

26.1. Vyriausiasis administracinis teismas, aiškindamas Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 10 punktą (2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimo Nr. 1015 redakcija), kuris pagal savo turinį labai panašus į pirmiau nurodytą šiuo metu galiojančių Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 13 punktą, nurodė, jog ši norma nustato tarnybinių nusižengimų tyrimo išvados turinio reikalavimus ir yra imperatyvaus pobūdžio (2011 m. gegužės 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1380/2011).

26.2. Tarnybinio nusižengimo tyrimo išvada, kuria remiamasi priimant individualų administracinį aktą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo, yra tokio akto sudedamoji (motyvuojamoji) dalis. Motyvuota tarnybinio nusižengimo tyrimo išvada yra tas juridinė reikšmę turintis aktas, kuriuo nustatomas (jei nustatomas) valstybės tarnautojo padaryto konkretus tarnybinio nusižengimo padarymo faktas, visi tarnybinio nusižengimo sudėties

11 Iki Vyriausybės 2010 m. liepos 14 d. nutarimo Nr. 1029 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 25 d. nutarimo Nr. 977 „Dėl Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams taisyklių“ pakeitimo“ įsigaliojimo iš esmės panašias nuostatas įtvirtino Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 10 punktas: „Ištyręs tarnybinį nusižengimą, už įstaigos personalo tvarkymą atsakingas asmuo (šių Taisyklių 5 punkte nurodytais atvejais – komisija) raštu pateikia valstybės tarnautoją į pareigas priėmusiam asmeniui motyvuotą išvadą apie tyrimo rezultatus ne vėliau kaip 21 darbo dieną po tarnybinio nusižengimo tyrimo pradžios. Jeigu motyvuotoje išvadoje teigiama, kad valstybės tarnautojas padarė tarnybinį nusižengimą, šis nusižengimas turi būti kvalifikuojamas (nurodomas atitinkamas Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo straipsnis, jo dalis ir punktas), nurodoma jo padarymo ar paaiškėjimo diena, įvykdymo aplinkybės, ar jis padarytas tyčia, dėl neatsargumo ar aplaidumo, jo padariniai ir siūloma konkreti tarnybinė nuobauda. Šioje išvadoje pateiktas pasiūlymas dėl konkrečios tarnybinės nuobaudos skyrimo valstybės tarnautoją į pareigas priėmusiam asmeniui neprivalomas“.

elementai, pateikiamas tarnybinio nusižengimo kvalifikavimas pagal atitinkamas pažeistų teisės aktų normas, apibrėžiamos tarnybinės atsakomybės ribos, taip pat kaltinimo, nuo kurio valstybės tarnautojas turi teisę gintis, apimtis (2010 m. gruodžio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1368/2010; 2012 m. gruodžio 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2635/2012). Tarnybinio tyrimo išvada yra įsakymo dėl tarnybinės nuobaudos paskyrimo dalis ta prasme, kad tik joje nurodytos tarnybinės nuobaudos paskyrimą ir jos pasirinkimą nulėmusios faktinės ir kitos aplinkybės yra reikšmingos, teismui sprendžiant skundžiamos nuobaudos pagrįstumo klausimą. Tai reiškia, kad, spręsdamas šį klausimą, teismas turi patikrinti tarnybinio tyrimo išvadoje nurodytus įrodymus ir juos įvertinti pagal įrodymų administracinėje byloje įvertinimo taisyklės, nustatytas ABTĮ 57 straipsnio 6 dalyje (žr., pvz., 2012 m. kovo 27 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1308/2012; 2013 m. kovo 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-384/2013).

26.3. Tarnybinio nusižengimo tyrimo išvadoje nepakanka tik formaliai įvardyti įstatymo ir (ar) poįstatyminių aktų normas, kuriuose nustatytos tam tikros valstybės tarnautojo elgesio taisyklės, ir konstatuoti, kad jų pažeidimą padarė konkretus valstybės tarnautojas. Tarnybinio nusižengimo tyrimą atliekantis pareigūnas (komisija) turi surinkti visus įrodymus, patvirtinančius ar paneigiančius tiriamo valstybės tarnautojo nusižengimo faktą, jo kaltę, patikrinti valstybės tarnautojo paaiškinime (jei toks pateiktas) nurodytas su tiriamu nusižengimu susijusias aplinkybes ir visa tai įvertinti, tyrimo rezultatus informant motyvuotoje tarnybinio nusižengimo tyrimo išvadoje. Nepakanka išvadoje tik formaliai įvardyti nusižengimą ir konstatuoti, kad jį padarė konkretus valstybės tarnautojas. Būtina tokią nusižengimą dar pagrįsti įrodymais, nurodant jo padarymo aplinkybes ir priežastis, dėl nusižengimo atsiradusias pasekmes, tarnautojo kaltę ir kitas reikšmingas VTĮ 29 straipsnio 2 dalyje nurodytas aplinkybes (šiais aspektais žr., pvz., 2004 m. liepos 30 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁴-00678/2004, skelbtą 2006 m. Apibendrinime; 2007 m. kovo 30 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶-359/2007; 2008 m. lapkričio 10 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶³-1836/2008; 2010 m. spalio 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1227/2010; 2010 m. gegužės 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-700/2010; 2012 m. birželio 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2362/2012; 2013 m. kovo 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-565/2013 ir kt.).

26.4. Kaip išplaukia iš apžvelgtos administracinių teismų praktikos, prielaidomis paremta tarnybinio nusižengimo tyrimo išvada lemia paskirtos nuobaudos neteisėtumą.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-2022/2012 Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, jog byloje esančioje komisijos išvadoje nėra aiškiai ir konkrečiai nurodyti visi pareiškėjo veiksmai (neveikimas), kuriuos tyrimą atlikusi komisija vertina kaip tarnybinius nusižengimus, išvadoje nurodytų teisės aktų pažeidimai nepagrįsti patikimais ir pakankamais įrodymais. Vien teisės normų nurodymas ir jų turinio (kuriuose įtvirtinti bendro pobūdžio elgesio standartai) nurašymas tarnybinio nusižengimo kvalifikacijoje, nedetalizuojant ir tinkamai neatskleidžiant visų būtinų pažeidimo sudėties elementų, negali būti pagrindu tarnybinei atsakomybei atsirasti. Teisėjų kolegija konstatavo, kad dėl tarnybinio nusižengimo tyrimo išvados trūkumų, kurie Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje yra vertinami kaip pagrindinių tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros taisyklių, turinčių užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo skirti tarnybinę nuobaudą pagrįstumą, pažeidimas,

tarnybinės nuobaudos paskyrimas negali būti vertinamas kaip teisėtas ir pagrįstas (2012 m. gegužės 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–2022/2012). Kitoje byloje taip pat nustatyta, kad tarnybinio nusižengimo tyrimo išvadoje pareiškėjai inkriminuoto tarnybinio nusižengimo padarymo ar paaiškėjimo data nenurodyta, nenurodyta ir pareiškėjos kaltės forma, taip pat neaptariami tarnybinio nusižengimo padariniai. Pasak šią bylą nagrinėjusios teisėjų kolegijos, tai Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje yra vertinama kaip pagrindinių tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros taisyklių, turinčių užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo skirti tarnybinę nuobaudą pagrįstumą, pažeidimas ir laikomasi pozicijos, kad minėtų klausimų aptarimas yra būtinas arba įsakyme dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo, arba kitame jį lydiniame dokumente. Be kita ko, tą padaryti įpareigoja ir Viešojo administravimo įstatymo (toliau – ir VAI) 8 straipsnio 1 dalis, kurioje įtvirtinta, jog individualus administracinis aktas turi būti pagrįstas objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis (2011 m. sausio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–94/2011).

I.1.2.3. Sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo

(VTĮ 30 str. 5 d., Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 14, 15 p.)

27. Vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 5 dalimi, tarnybinę nuobaudą skiria arba sprendimą dėl asmens, ėjusio valstybės tarnautojo pareigas, pripažinimo padarius tarnybinį nusižengimą ir sprendimą dėl tarnybinės nuobaudos, kuri turėtų būti jam skirta, priima valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo. Pagal to paties straipsnio 6 dalį, sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo ar dėl asmens, ėjusio valstybės tarnautojo pareigas, pripažinimo padarius tarnybinį nusižengimą ir tarnybinės nuobaudos, kuri turėtų būti jam skirta, nustatymo gali būti skundžiamas ABTĮ nustatyta tvarka.

Kaip nurodoma Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 14 punkte, valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo arba valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos, į kurią perkeltas valstybės tarnautojas, vadovas per Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą priima atitinkamu teisės aktu įformintą vieną iš šių sprendimų:

14.1. pripažinti, kad valstybės tarnautojas padarė tarnybinį nusižengimą, ir skirti jam tarnybinę nuobaudą, jeigu pateiktoje išvadoje nurodyta, kad valstybės tarnautojas padarė tarnybinį nusižengimą;

14.2. pripažinti, kad valstybės tarnautojas tarnybinio nusižengimo nepadarė, jeigu pateiktoje išvadoje nurodyta, kad valstybės tarnautojas nepadarė tarnybinio nusižengimo;

14.3. pripažinti, kad valstybės tarnautojas padarė tarnybinį nusižengimą, tačiau tarnybinės nuobaudos neskirti, jeigu pateiktoje išvadoje nurodyta, kad valstybės tarnautojui, padariusiam tarnybinį nusižengimą, tarnybinė nuobauda negali būti paskirta, nes pasibaigė Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje nustatytas tarnybinės nuobaudos skyrimo terminas.

Su Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 14 punkte nurodytu sprendimu valstybės tarnautojas supažindinamas pasirašytinai ne vėliau kaip per 3 darbo dienas po jo pasirašymo, o jeigu šį sprendimą priėmė Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar savivaldybės taryba, – ne vėliau kaip per 3 darbo dienas po jo įsigaliojimo, jeigu sprendimas pasirašytas arba Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar savivaldybės tarybos priimtas sprendimas įsigalioja

valstybės tarnautojo laikinojo nedarbingumo, komandiruotės, atostogų metu, – ne vėliau kaip per 3 darbo dienas po to, kai pasibaigia valstybės tarnautojo laikinasis nedarbingumas, komandiruotė, atostogos (Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 15 p.).

27.1. Įsakyme dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo turi būti raštu suformuluotas kaltinimas valstybės tarnautojui dėl teisei priešingos veikos, apimančios valstybės tarnautojo pareigų neatlikimą arba netinkamą atlikimą dėl valstybės tarnautojo kaltės. Šis aktas turi būti konkretus ir aiškus. Tarnybinėn atsakomybėn traukiamas valstybės tarnautojas turi suprasti, dėl kada įvykdytos bei kokios veikos, prieštaraujančios konkrečioms teisės aktuose įtvirtintoms taisyklėms, yra skiriama tarnybinė nuobauda. Kaltinimo nekonkretumas, neįvardijant pažeidimo padarymo laiko, pasekmių, priežastinio ryšio tarp veikos ir atsiradusių pasekmių, – aplinkybės, bylojančios apie nesilaikymą taisyklių, turėjusių užtikrinti sprendimo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo pagrįstumą, bei lemiančios skundžiamo individualaus teisės akto naikinimą. Vadovaujantis Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklėmis, priimant sprendimą pripažinti, jog valstybės tarnautojas padarė tarnybinį nusizengimą, ir skirti jam tarnybinę nuobaudą, įsakyme dėl nuobaudos skyrimo paprastai turi būti ne tik fiksuojama apie konkrečios nuobaudos skyrimą valstybės tarnautojui, bet ir nurodoma, kokia teisei priešinga veika padaryta, kaip šis teisės pažeidimas kvalifikuojamas, t. y. nurodomas atitinkamas VTĮ straipsnis (jei ši norma blanketinė, atliekama nuoroda į kitą teisės aktą (aktus) jo dalį ir punktą), pažymima pažeidimo padarymo ar paaikšėjimo diena, įvykdymo aplinkybės, kokia kaltės forma padarytas pažeidimas, jo padariniai. Išdėstyti klausimai, jei jie nėra atspindėti įsakyme dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo, gali būti ir kitame įsakymo lydinčiajame dokumente, bet tų klausimų aptarimas būtinas. Priešingu atveju nebūtų sudarytos galimybės įvertinti, ar nėra pasibaigę tarnybinės nuobaudos skyrimo senaties terminai, ar tarnybinė nuobauda paskirta laikantis ir kitų teisės aktų reikalavimų, reglamentuojančių tarnybinės nuobaudos skyrimą (2008 m. sausio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-851/2008).

27.2. Pasisakydamas dėl į pareigas valstybės tarnautoją priėmusio asmens sprendimo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo, Vyriausiasis administracinis teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad administracinis aktas, kuriuo paskiriama tarnybinė nuobauda, ir tarnybinio patikrinimo išvada yra tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros sudėtinės dalys, todėl įsakyme dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo nebūtina pakartoti padarytus pažeidimus ir nuobaudos skyrimo motyvus. Patvirtinta motyvuota tarnybinio nusizengimo tyrimo išvada, kuria remiantis priimamas individualus administracinis aktas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo, laikoma šio akto motyvuojamąja dalimi. Teismas, spręsdamas individualaus administracinio akto, kuriuo paskirta tarnybinė nuobauda, pagrįstumo klausimą turi vertinti ne tik skundžiamo administracinio akto, bet ir jo sudedamosios dalies – tarnybinio patikrinimo išvados turinį (žr., pvz., 2010 m. spalio 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1227/2010; 2010 m. gegužės 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-700/2010).

1.1.2.3.1. Subjektas, turintis teisę skirti tarnybinę nuobaudą

(VTĮ 30 str. 5 d.)

28. Teismų praktikoje buvo iškilę klausimai dėl konkretaus subjekto, turinčio teisę skirti tarnybinės nuobaudas.

28.1. Šiuo aspektu gali būti paminėta, pavyzdžiui, administracinė byla Nr. A⁶⁶²–1407/2009, kurioje ginčas kilo dėl pareiškėjui – Lietuvos Respublikos Seimo kanclerio pavaduotojui G. A. – 2008 m. liepos 8 d. Seimo kanclerio G. V. priimtu sprendimu paskirtos tarnybinės nuobaudos pagrįstumo ir teisėtumo. Byloje nustatyta, kad pareiškėjas G. A. Lietuvos Respublikos Seimo kanclerio 2006 m. gruodžio 15 d. įsakymu buvo paskirtas eiti Seimo kanclerio pavaduotojo pareigas nuo 2006 m. gruodžio 18 d. Kadangi Seimo kancleris buvo išvykęs į komandiruotę 2008 m. gegužės 22–24 dienomis, todėl šiomis dienomis G. A. ėjo Seimo kanclerio pareigas. Tarnybinė nuobauda pareiškėjui paskirta už neteisėtus veiksmus, atliktus 2008 m. gegužės 22 d., tai yra tuo metu, kai jis pavadavo Seimo kanclerį.

Pareiškėjas apžvelgiamu atveju, be kita ko, argumentavo VTĮ 30 straipsnio 5 dalies pažeidimu. Pasisakydama dėl šio aspekto, teisėjų kolegija nurodė, kad Seimo kanceliarijos kanclerio pavaduotojo pareigybės aprašymo 28 punkte nustatyta Seimo kanclerio pavaduotojo funkcija Seimo kancleriui išvykus, sergant ar dėl kitų priežasčių negalint eiti pareigų arba iki įstatymų nustatyta tvarka bus paskirtas kitas Seimo kancleris, laikinai eiti Seimo kanclerio pareigas. Tokia funkcija yra tiesiogiai nurodyta Seimo kanclerio pavaduotojo pareigybės aprašyme, todėl apeliantas nepagrįstai teigia, kad pavaduoti Seimo kanclerį jam pavedė Seimas. Seimo valdybos 2008 m. gegužės 14 d. sprendime Nr. 2246, kuriuo Seimo kancleris G. V. buvo komandiruotas į Strasbūrą, nebuvo jokio atskiro pavedimo Seimo kanclerio pavaduotojui G. A. laikinai eiti Seimo kanclerio pareigas. Taigi pirmosios instancijos teismas pagrįstai priėjo prie išvados, kad pareiškėjas, 2008 m. gegužės 22–24 d. laikinai eidamas Seimo kanclerio pareigas, tik vykdė Seimo kanclerio pavaduotojo pareigybės aprašymo 28 punkte nustatytą funkciją. Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, konstatuota, kad Seimo kancleris turėjo teisę skirti tarnybinę nuobaudą Seimo kanclerio pavaduotojui G. A. (2009 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–1407/2009).

1.1.2.3.2. Terminai tarnybinei nuobaudai skirti

(VTĮ 30 str. 1 d.)

29. Apibendrinimo rengėjai pastebi, kad apžvelgtose administracinėse bylose gana dažnai nustatyta, jog buvo praleisti imperatyvūs tarnybinių nuobaudų skyrimo terminai. Šiuos terminus įtvirtina VTĮ 30 straipsnio 1 dalis.

Pagal šią dalį tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo tarnybinio nusižengimo paaiškėjimo dienos, neįskaitant laiko, kurį valstybės tarnautojas nebuvo darbe dėl ligos, buvo komandiruotėje arba atostogavo, o iškėlus baudžiamąją bylą arba Seimo kontrolieriui atliekant tyrimą, taip pat atliekant tarnybinių ar kitą kompetentingos institucijos patikrinimą, tarnybinio nusižengimo tyrimą šio straipsnio 2 dalies 1 punkte numatytu atveju – ne vėliau kaip per du mėnesius nuo baudžiamosios bylos nutraukimo arba teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos, Seimo kontrolieriaus pažymos surašymo, tarnybinio ar kito kompetentingos institucijos patikrinimo užbaigimo, motyvuotos išvados apie tyrimo rezultatus šio straipsnio 2 dalies 1 punkte numatytu atveju surašymo dienos. Tarnybinė nuobauda neskiriama, jeigu nuo nusižengimo padarymo dienos praėjo 6 mėnesiai, išskyrus atvejus, kai tarnybinis nusižengimas nustatomas atliekant auditą, piniginių ar kitokių vertybių reviziją

(inventorizaciją) arba kai Seimo kontrolierius atlieka tyrimą, taip pat kai atliekamas tarnybinis ar kitas kompetentingos institucijos patikrinimas, tiriamas tarnybinis nusižengimas šio straipsnio 2 dalyje numatytais atvejais. Šiais atvejais tarnybinė nuobauda skiriama ne vėliau kaip per trejus metus nuo nusižengimo padarymo dienos.

29.1. Tikslaus apibrėžimo, kas laikoma nusižengimo paaiškėjimo diena, nei VTĮ, nei Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklės nepateikia. Tačiau aiškindamas VTĮ 30 straipsnio 1 dalį, Vyriausiasis administracinis teismas ne kartą nurodė, jog tarnybinio nusižengimo paaiškėjimo diena yra ta diena, kai motyvuota tarnybinio nusižengimo tyrimo išvada pateikiama valstybės tarnautoją į pareigas priėmusiam asmeniui (žr., pvz., 2003 m. rugsėjo 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A³-720/2003, skelbtą 2006 m. Apibendrinime; 2006 m. vasario 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²⁴⁸-803/2006; 2011 m. kovo 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²-1122/2011, 2012 m. balandžio 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2193/2012).

29.2. Pastebėtina, kad anksčiau galiojusi VTĮ 43 straipsnio 2 dalis (1999 m. liepos 8 d. įstatymo Nr. VIII-1316 redakcija) ir Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarkos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. spalio 27 d. nutarimu Nr. 1282, 25 punktas taip pat įtvirtino, jog tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per mėnesį nuo nusižengimo paaiškėjimo dienos, neįskaitant laiko, kurį tarnautojas nebuvo darbe dėl ligos arba atostogavo. Pasak Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos, vadovaujantis šia teisės norma, kuri negali būti aiškinama plečiamai, tarnybinės nuobaudos skyrimo terminas turi būti skaičiuojamas nuo nusižengimo paaiškėjimo dienos, o ne nuo tos dienos, kai padarytas nusižengimas turėjo paaiškėti (2003 m. sausio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶-17/2003; Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 4, p. 177-184).

29.3. Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 1 dalies aiškinimas buvo pateiktas ir Vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtoje administracinėje byloje Nr. A⁶²-3689/2011. Šioje byloje ginčas kilo, be kita ko, dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valdyba) direktoriaus įsakymo, kurio 1 punktu pareiškėjui skirta tarnybinė nuobauda – pastaba. Teisėjų kolegija byloje pastebėjo, kad Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos normos lingvistinė ir loginė analizė suponuoja išvadą, jog valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo turi teisę skirti tarnybinę nuobaudą ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo tarnybinio nusižengimo paaiškėjimo dienos tik jeigu išpildoma antroji imperatyvi sąlyga – nepraėjo šeši mėnesiai (treji metai, kai tarnybinis nusižengimas nustatomas atliekant auditą, piniginių ar kitokių vertybių reviziją (inventorizaciją) arba tarnybinių ar kitą kompetentingos institucijos patikrinimą) nuo nusižengimo padarymo dienos. Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad ginčui aktualaus tarnybinio nusižengimo padarymo diena – 2009 m. gruodžio 10 d., todėl 2011 m. balandžio 15 d. įsakymu pareiškėjui paskiriant tarnybinę nuobaudą buvo praėję daugiau nei metai nuo nusižengimo padarymo dienos, t. y. nuobauda paskirta pažeidžiant VTĮ 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą šešių mėnesių terminą. Byloje nenustatyta VTĮ 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų aplinkybių, kurioms esant nuobauda galėtų būti skiriama ne vėliau kaip per trejus metus nuo nusižengimo padarymo dienos. Aplinkybė, kad atsakovas tarnybinę nuobaudą pareiškėjui paskyrė praleidęs VTĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatytą imperatyvų 6 mėnesių terminą tarnybinei nuobaudai paskirti, yra pakankamas pagrindas panaikinti tokį atsakovo įsakymą, kuriuo ši nuobauda buvo paskirta (2010 m. gruodžio

30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-1701/2010; šiuo aspektu taip pat žr. 2005 m. spalio 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²-1559/2005).

29.4. Taigi, jei nėra pagrindo taikyti įstatyme nustatytų išimčių, Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje numatytas bendrasis 6 mėnesių terminas, skaičiuojamas nuo tarnybinio nusižengimo padarymo dienos, o jo praleidimas paskirtą nuobaudą savaime daro negaliojančia (žr. 2011 m. kovo 7 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-241/2011; 2011 m. liepos 25 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2662/2011; 2012 m. birželio 22 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2373/2012). Nustačius, kad tarnybinė nuobauda pareiškėjui paskirta po 6 mėnesio termino, sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos paskyrimo negali būti pripažintas pagrįstu ir teisėtu, o šis termino praleidimas vertinamas kaip formalus tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros pažeidimas. Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje nustatytas 6 mėnesių terminas yra naikinamasis, jis negali būti sustabdomas, pratęsimas ar atnaujinamas, išskyrus įstatyme numatytas išimtis (2012 m. birželio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2373/2012).

29.5. Pastebėtina, kad taikant tarnybinę atsakomybę yra susiduriama su sunkumais, pasirenkant tinkamą taikomos normos redakciją. Šiuo aspektu gali būti paminėta administracinė byla Nr. A¹⁰-593/2005. Byloje pareiškėja ginčijo paskirtos tarnybinės nuobaudos teisėtumą. Byloje nustatyta, jog 2002 m. birželio 18 d. įsakymu pareiškėja buvo įpareigota inventorizuoti jos vadovaujamame skyriuje esančias bylas, ir nustatius, jog yra dokumentų dėl nuosavybės teisių atkūrimo piliečių, kurių turėtoji žemė po 1995 m. birželio 1 d. priskirta Vilniaus miesto savivaldybės teritorijai, iki 2002 m. liepos 5 d. nustatyta tvarka jas perduoti Vilniaus žemėtvarkos skyriui. 2002 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. 24 pareiškėja įvykdyti šią užduotį pavedė seniūnijų specialistams ir archyvarei. 2002 m. gruodžio 20 d. raštu Nr. 4798 „Dėl bylų perdavimo“ informavo Vilniaus apskrities viršininko pavaduotoją, kad archyve esančias bylas inventorizavo ir, nustatius piliečius, kurių žemė patenka į Vilniaus miesto teritoriją, perdavė nuosavybės teisės atkūrimo bylas į Vilniaus miesto žemėtvarkos skyrių. Tačiau F. S. byla buvo perduota tik 2003 m. kovo 4 d. Padaryta išvada, jog nuo 2002 m. liepos 5 d. (kai turėjo būti perduota F. S. byla) iki 2003 m. kovo 4 d. (kai ji buvo perduota) truko tas pats tęstinis pažeidimas. Jo pabaiga sietina su pareigos įvykdymu, t. y. 2003 m. kovo 4 d. Pažeidimo padarymo metu galiojusi Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 1 dalis numatė, jog tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo tarnybinio nusižengimo paaiškinimo dienos. Negalima skirti tarnybinės nuobaudos, jei praėjo 6 mėnesiai nuo nusižengimo padarymo dienos arba nuo tęstinio nusižengimo paaiškinimo dienos. Nuostata apie tai, jog drausminė nuobauda turi būti skiriama ne vėliau kaip per trejus metus nuo nusižengimo padarymo dienos, įrašyta vėlesnėje redakcijoje. Įsakymas dėl nuobaudos skyrimo pareiškėjai surašytas 2004 m. liepos 22 d., t. y. galiojant Valstybės tarnybos įstatymo redakcijai, numatančiai, jog nuobaudą galima skirti, jei nuo nusižengimo padarymo dienos praėjo ne daugiau nei 3 metai. Vyriausiasis administracinis teismas, pasisakydamas dėl teisės taikymo, nurodė, jog pažeidimas buvo baigtas galiojant dar senajai redakcijai. Remiantis įstatymo negaliojimo atgal principu, atsakovas negalėjo taikyti naująją Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 1 dalies redakciją, kur nustatyti ilgesni nuobaudų skyrimo terminai. Padaryta išvada, jog tuo metu galiojusios Valstybės tarnybos įstatymo redakcijos 30 straipsnio 1 dalyje nustatytas 6 mėnesių terminas tarnybinei nuobaudai skirti turėjo būti skaičiuojamas nuo 2003 m. kovo 4 d. iki 2003

m. rugsėjo 4 d. Tuo tarpu nuobauda pareiškėjai paskirta 2004 m. liepos 22 d. įsakymu, t. y. praėjus daugiau nei metams nuo nusižengimo padarymo dienos – pasibaigus įstatyme numatytam terminui nuobaudai skirti (2005 m. gegužės 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁰–593/2005, skelbtas 2006 m. Apibendrinime).

1.1.3. Tarnybinės nuobaudos, jų parinkimas ir švelninimas

(VTĮ 29 str.)

30. Už tarnybinius nusižengimus valstybės tarnautojui gali būti skiriama viena iš šių Valstybės tarnybos įstatyme numatytų tarnybinių nuobaudų: 1) pastaba; 2) papeikimas; 3) griežtas papeikimas; 4) atleidimas iš pareigų (VTĮ 29 str. 1, 3 d.). Kaip yra nurodęs Vyriausiasis administracinis teismas, asmeniui, kuriam taikoma tarnybinė atsakomybė, gali būti taikomos griežtos sankcijos – tarnybinės nuobaudos, netgi atleidimas iš pareigų. Taigi tarnybinei atsakomybei būdingas nubaudimo elementas (2008 m. spalio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²–2681/2008).

31. Tarnybinės nuobaudos skyrimas pirmiausiai yra teisinės atsakomybės taikymas. Teisinės atsakomybės neišvengiamumo principas reikalauja, kad pažeidimą padariusiam asmeniui būtų pritaikyta jo nusižengimo sunkumui proporcinga nuobauda (2013 m. vasario 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–360/2013).

32. Valstybės tarnybos įstatymo 29 straipsnio 2 dalyje įtvirtinama, jog tarnybinė nuobauda skiriama atsižvelgiant į kaltę, tarnybinio nusižengimo padarymo priežastis, aplinkybes ir padarinius, į valstybės tarnautojo veiklą iki tarnybinio nusižengimo padarymo, tarnybinę atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, į Korupcijos prevencijos įstatymo ar į Kriminalinės žvalgybos įstatymo nustatytais atvejais ir tvarka pateiktą informaciją. Pagal Korupcijos prevencijos įstatymą gauta informacija gali būti panaudota skiriant valstybės tarnautojui tarnybinę nuobaudą tik tuo atveju, kai ši informacija yra išslaptinama teisės aktų nustatyta tvarka. Tarnybinę atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių sąrašą pateikia Valstybės tarnybos įstatymo 30¹ straipsnis¹².

---

12 1. Tarnybinę atsakomybę lengvinančios aplinkybės yra šios:

- 1) valstybės tarnautojas nedelsdamas pats praneša padaręs tarnybinį nusižengimą;
- 2) valstybės tarnautojas padėjo atskleisti tarnybinį nusižengimą;
- 3) tarnybinį nusižengimą padaręs valstybės tarnautojas užkirto kelią neigiamoms tarnybinio nusižengimo pasekmėms;
- 4) tarnybinį nusižengimą padaręs valstybės tarnautojas savo noru atlygino nuostolį ar pašalino padarytą žalą;
- 5) tarnybinis nusižengimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos;
- 6) tarnybinį nusižengimą padarė moteris dėl nėštumo;
- 7) tarnybinis nusižengimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti kito asmens veiksmai.

2. Tarnybinę atsakomybę sunkinančios aplinkybės yra šios:

- 1) tarnybinis nusižengimas padarytas grupės susitarusių valstybės tarnautojų;
  - 2) tarnybinis nusižengimas padarytas pasinaudojant ekstremaliąja situacija ar jos aplinkybėmis;
  - 3) per vienus metus nuo tarnybinės nuobaudos paskyrimo padarytas kitas tarnybinis nusižengimas;
  - 4) tarnybinis nusižengimas padarytas neblaivaus ar nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų apsvaigusio valstybės tarnautojo;
  - 5) tarnybinis nusižengimas padarytas pažeidžiant viešąjį interesą ar dėl savanaudiškų paskatų.
3. Įstatymai gali numatyti ir kitų tarnybinę atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių.
-

33. Kaip nurodoma administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-109/2013, skiriant tarnybines nuobaudas, turi būti ne tik konstatuojama veika, kuria padaromas tarnybinis nusižengimas, tačiau turi būti vertinami ir nusižengimo sudėties subjektyvieji elementai – asmens kaltės forma, motyvai, taip pat vertintinos kilusios neigiamos pasekmės. Šioje byloje teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėjo tarnybinis nusižengimas buvo išimtinai formalaus pobūdžio, nesukėlęs neigiamų pasekmių atsakovui, atsižvelgiant į nedidelį nusižengusio asmens kaltės laipsnį, neigiamų pasekmių nebuvimą vertintinas kaip mažareikšmis, už kurį tarnybinės nuobaudos – pastabos – paskyrimas yra neproporcingas (2013 m. kovo 18 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-109/2013).

34. Tarnybinių nuobaudų skyrimo kontekste svarbi praktika suformuota Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos nutartimi, priimta administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2748/2012. Šioje nutartyje išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, jog tais atvejais, kai yra pripažįstama, kad valstybės tarnautojas (pareigūnas) yra padaręs tarnybinių nusižengimą, tačiau jam paskirta tarnybinė (drausminė) nuobauda yra neadekvati padarytam pažeidimui (per griežta) arba nėra tenkinamos įsakymuose ir (ar) kituose norminiuose aktuose nustatytos konkrečios tarnybinės nuobaudos rūšies skyrimo privalomosios sąlygos, teismas privalo spręsti klausimą dėl paskirtos nuobaudos pakeitimo švelnesne. Priešingas vertinimas, t. y., kad teismas panaikina, o ne pakeičia paskirtą tarnybines nuobaudas vien dėl to, jog ji nėra adekvati padarytam pažeidimui ar nėra kitų privalomų sąlygų atitinkamai nuobaudai skirti, nors tarnybinis nusižengimas buvo padarytas ir egzistuoja kitos sąlygos švelnesnei tarnybinei nuobaudai skirti, leistų tarnybinių nusižengimą padariusiems valstybės tarnautojams (pareigūnams) nepagrįstai išvengti teisinės atsakomybės už savo pareigų neatlikimą ar netinkamą jų atlikimą, t. y. valstybės tarnautojui (pareigūnui) neatsirastų jokių neigiamų pasekmių. Teismas neskiria tarnybinių (drausminių) nuobaudų valstybės tarnautojams (pareigūnams), o gali spręsti klausimą tik dėl šios nuobaudos panaikinimo ar pakeitimo. Vis dėlto toliau išplėstinė teisėjų kolegija pabrėžė, jog nagrinėjant administracines bylas dėl tarnybinių (drausminių) nuobaudų paskyrimo pagrįstumo ir teisėtumo, teismine tvarka kiekvienu konkrečiu atveju yra būtina patikrinti ir įvertinti paskirtos tarnybinės nuobaudos atitikimą bendriesiems tarnybinių (drausminių) nuobaudų skyrimo principams (įskaitant nuobaudos tikslingumo ir veiksmingumo) bei teisingumo ir protingumo kriterijams. Analogiškos taisyklės yra taikytinos ir teismui sprendžiant klausimą dėl paskirtos tarnybinės (drausminės) nuobaudos pakeitimo (sušvelninimo). Pabrėžtina ir tai, kad toks vertinimas turi būti atliekamas, be kita ko, konkrečių bylose susiklosčiusių faktinių aplinkybių kontekste.

Šiuo aspektu išplėstinė teisėjų kolegija taip pat priminė, jog vadovaujantis VTĮ 31 straipsnio 1 dalimi, „valstybės tarnautojas laikomas nebaustu tarnybine nuobauda, kai po tarnybinės nuobaudos paskyrimo datos praėjo vieneri metai“. Tais atvejais, kai teismas pakeičia valstybės tarnautojui paskirtą tarnybines nuobaudas, VTĮ 31 straipsnio 1 dalyje numatytas terminas skaičiuojamas ne nuo teismo sprendimo priėmimo, bet nuo šiuo teismo sprendimu pakeisto darbdavio teises ir pareigas įgyvendinančio asmens sprendimo skirti tarnybines nuobaudas priėmimo datos (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2748/12, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24, 2013, p. 213–235).

35. Nagrinėjant administracines bylas dėl tarnybinių (drausminių) nuobaudų

paskyrimo pagrįstumo ir teisėtumo, teismine tvarka kiekvienu konkrečiu atveju yra būtina patikrinti ir įvertinti paskirtos tarnybinės nuobaudos atitikimą bendriesiems tarnybinių (drausminių) nuobaudų skyrimo principams (įskaitant nuobaudos tikslingumo ir veiksmingumo) bei teisingumo ir protingumo kriterijams (žr. 2007 m. kovo 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹¹-319/2007; 2012 m. kovo 9 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2049/2012, 2012 m. liepos 5 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-1838/2012).

36. Pastebėtina, kad apžvelgiamu laikotarpiu administraciniai teismai švelnino (panaikino) sprendimus, kuriais valstybės tarnautojams buvo paskirtos tarnybinės nuobaudos, teismui konstatavus šių (nuobaudų) neproporcingumą (žr., pvz., 2013 m. kovo 18 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-109/2013; 2012 m. kovo 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-1471/2012, 2012 m. birželio 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-357/2012 ir kt.), naikino tarnybines nuobaudas, nenustačius tarnybinio nusižengimo sudėties (žr., pvz., 2012 m. gruodžio 17 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2635/2012; 2012 m. sausio 17 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-210/2012; 2011 m. gruodžio 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²-3777/2011; 2011 m. gegužės 27 d. sprendimą Nr. A¹⁴⁶-1380/2011; 2011 m. balandžio 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-1022/2011 ir kt.).

37. Akcentuotina, teismas pats savaime neskiria tarnybinių nuobaudų valstybės tarnautojams, o tik patikrina jų paskyrimo teisėtumą ir pagrįstumą, bei gali pakeisti paskirtą tarnybines nuobaudą švelnesne (žr. 2011 m. rugsėjo 1 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-2051/2011).

Šiuo aspektu gali būti paminėta, pavyzdžiui, administracinė byla Nr. A⁷-842/2005, kurioje Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pažymėjo, jog taikant tarnybines nuobaudas – atleidimą iš pareigų, privalu laikytis bendrųjų reikalavimų, numatytų VTĮ 29 straipsnio 2 dalyje – atsižvelgti į valstybės tarnautojo kaltę, tarnybinio nusižengimo padarymo priežastis, aplinkybes ir pasekmes. Vertindama pareiškėjo veiksmus šioje byloje, teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėjas padarė tarnybines nusižengimas, už kurį traukiamas atsakomybėn, tačiau pažeidimo padarymo priežastims ir aplinkybėms turėjo įtakos ne tik pareiškėjo, bet ir nepakankamas atsakovo atidumas vykdant finansinių išteklių administravimą, dėl to mažėja pareiškėjo kaltės laipsnis, tyrimo metu nenustatyta dėl šių pareiškėjo veiksmų (neveikimo) kilusių tiesioginių neigiamų pasekmių (organizacijos veiklos sutrikimai, nuostoliai, žala ir pan.). Byloje padaryta išvada, jog paskirtoji nuobauda – atleidimas iš tarnybos – yra per griežta, o tai sąlygoja ginčijamo įsakymo keitimą: tarnybines nuobaudas „atleidimas iš pareigų“ pakeista į tarnybines nuobaudas „griežtas papeikimas“ (2005 m. rugpjūčio 31 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷-842/2005, skelbtas 2006 m. Apibendrinime; šiuo aspektu taip pat žr. 2013 m. sausio 21 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-322/2013).

I.1.3.1. Tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, šiurkštus tarnybinis nusižengimas

---

(VTĮ 29 str. 4, 5 ir 6 d.)

38. Valstybės tarnybos įstatymas išsamiau reglamentuoja pačios griežčiausios tarnybinės nuobaudos – atleidimo iš pareigų – skyrimo sąlygas. Kaip nurodoma VTĮ

29 straipsnio 4 dalyje, tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų gali būti skiriama už šiurkštų tarnybinių nusižengimą, taip pat už kitą tarnybinių nusižengimą, jei prieš tai valstybės tarnautojui nors kartą per paskutinius 12 mėnesių buvo taikyta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas (VTĮ 29 str. 4 d.).

39. Kaip ne kartą nurodė Vyriausiasis administracinis teismas, Valstybės tarnybos įstatymo 29 straipsnio 4 dalies esmė – draudimas skirti griežčiausią tarnybinę nuobaudą – atleidimą iš valstybės tarnybos, nesant šioje teisės normoje numatytų sąlygų. Ši teisės norma neįpareigoja visais atvejais atleisti iš valstybės tarnybos, kai tarnautojas padaro šiurkštų tarnybinių nusižengimą, o tik suteikia tokią galimybę. Atsižvelgiant į VTĮ 29 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą nuostatą, nustačius, jog valstybės tarnautojas padarė šiurkštų tarnybinių nusižengimą, parenkant tarnybinę nuobaudą turi būti įvertintos visos juridinė reikšmę turinčios aplinkybės (2004 m. kovo 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²-334/2004, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 5, 2004, p. 79–83; taip pat skelbta 2006 m. Apibendrinime).

40. Šiurkštus tarnybinis nusižengimas – tai nusižengimas, kuriuo šiurkščiai pažeidžiamos valstybės tarnybos bei kitų valstybės tarnautojo veiklą reglamentuojančių įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nuostatos arba kitaip šiurkščiai nusižengiama valstybės tarnautojo pareigoms ar valstybės tarnautojo veiklos etikos principams (VTĮ 29 str. 5 d.).

Vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymo 29 straipsnio 6 dalimi¹³, šiurkščiu pažeidimu laikoma:

1) valstybės tarnautojo elgesys, susijęs su tarnybinių pareigų atlikimu, diskredituojantis valstybės tarnybą, žeminantis žmogaus orumą, ar kiti veiksmai, tiesiogiai pažeidžiantys žmonių konstitucines teises;

2) valstybės, tarnybos ar komercinės paslapties atskleidimas;

3) korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos požymių turinti veika, susijusi su tarnybinių pareigų atlikimu, nors už šią veiką valstybės tarnautojas ir nebuvo traukiamas baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn;

4) piktnaudžiavimas tarnyba bei Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimų pažeidimas;

5) dalyvavimas su valstybės tarnyba nesuderinamoje veikloje;

6) nebuvimas tarnyboje (darbe) vieną ar daugiau darbo dienų be pateisinamos priežasties;

7) buvimas tarnybos (darbo) metu neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotinių ar toksinių medžiagų, taip pat ne tarnybos (ne darbo) metu viešojoje vietoje, jei valstybės tarnautojo elgesys įžeidžia žmogaus orumą ar diskredituoja valstybės ir savivaldybės institucijos ir įstaigos autoritetą;

8) valstybės ar savivaldybės lėšų ir turto apskaitos pažeidimas, turėjęs reikšmingos įtakos valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių, konsoliduotųjų ataskaitų rinkinių ir (ar) kitų ataskaitų duomenų teisingumui, ar reikšmingas valstybės ar savivaldybės lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo pažeidimas, nustatytas valstybės kontrolieriaus ar jo pavaduotojo arba savivaldybės kontrolieriaus sprendimu;

9) įsiteisėjusių teismo sprendimų, susijusių su valstybės tarnautojo pareigomis ir jų atlikimu, nevykdymas;

13 2012 m. birželio 5 d. įstatymo Nr. XI-2041 redakcija.

10) kiti nusižengimai, kuriais šurkščiai nusižengiama valstybės tarnautojo pareigoms ar valstybės tarnautojo etikos principams.

40.1. Kaip nurodė Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, šis sąrašas nėra baigtinis (žr. 2009 m. vasario 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-231/2009; 2011 m. kovo 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶³-875/2011).

40.2. Dėl tarnybinio nusižengimo pripažinimo šurkščiu, paminėtina administracinė byla Nr. A⁵⁵⁶-231/2009. Byloje nustatyta, kad pareiškėja iš valstybės tarnybos buvo atleista už tai, jog neturėdama darbdavio leidimo, nepaisydama atsakovo įsakymų, kuriais buvo atsisakyta suteikti leidimą dirbti kitą darbą, vis dėlto jį dirbo. Toks pažeidimas buvo pripažintas šurkščiu, nulėmusiu tarnybos santykių nutraukimą. Taigi apžvelgiamu atveju taip pat buvo aktualus Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnis, reglamentuojantis, kokia tvarka valstybės tarnautojas galėtų realizuoti savo teisę dirbti kitą darbą. Šiame straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad neigiamą darbdavio sprendimą dėl atsisakymo leisti dirbti kitą darbą galima apskusti įstatymų nustatyta tvarka. Šiuo atžvilgiu LVAT teisėjų kolegija pažymėjo, jog nepaisant VTĮ 16¹ straipsnio, kartu buvo nesilaikoma ir VTĮ 15 straipsnio 1 dalies 1 punkto, įpareigojančio laikytis Konstitucijos ir įstatymų *inter alia* Valstybės tarnybos įstatymo. Jei valstybės tarnautojas akivaizdžiai ignoruoja vieną iš pagrindinių teisės aktų – Valstybės tarnybos įstatymo, reglamentuojančio jo veiklą, kompetencijos ribas, teises bei pareigas, tai toks tarnautojas sudaro prielaidas, jog ir ateityje jis nesilaikys kitų teisės aktų, taip sukeldamas pagrįstas abejones dėl konstitucinės nuostatos, įpareigojančios valdžios įstaigas ir jų tarnautojus tarnauti žmonėms, vykdymo.

Teisėjų kolegija pripažino, jog ne kiekvienas teisei bei moralei priešingas valstybės tarnautojo veiksmas lemia pažeidimo pripažinimą šurkščiu, įgalinančiu darbdavį atsisakyti tokio tarnautojo paslaugų. Tačiau kartu pažymėjo, kad kai tai yra daroma esant aiškiam valstybės tarnautojo elgesio reglamentavimui ir jo sąmoningai nepaisoma, kai tai trunka pakankamai ilgą laiko tarpą, kai nėra laukiama, kol bus išspręsti kilę ginčai dėl atsisakymo leisti dirbti kitą darbą – toks pažeidimas *expressis verbis* atitinka Valstybės tarnybos įstatymo 29 straipsnio 6 dalies 8 punkto nuostatą (2003 m. liepos 4 d. įstatymo Nr. IX-1694 redakcija)¹⁴.

Teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad įstatymų leidėjas nėra numatęs, jog už šurkštų tarnybinį nusižengimą imperatyviai skiriama tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, ir apskritai nėra imperatyvo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo padarius tarnybinį nusižengimą. Vadinas, prieš atleidžiant valstybės tarnautoją iš pareigų, paprastai tarnybinio patikrinimo išvadoje arba įsakyme dėl tarnybos santykių nutraukimo, turi būti pasisakoma, kodėl atleidžiamam valstybės tarnautojui skiriama tarnybinė nuobauda ir kodėl skiriama pati griežčiausia tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų (2009 m. vasario 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-231/2009).

40.3. Aiškindamas VTĮ 29 straipsnio 6 dalies 8 punkto (2003 m. liepos 4 d. įstatymo Nr. IX-1694 redakcija) nuostatas, Vyriausiasis administracinis teismas taip pat yra pažymėjęs, jog šiame punkte, skirtingai nuo šios dalies 4 punkto, nėra pateikti šurkščių pažeidimų apibūdinimai, t. y. nėra nustatyti kriterijai, kuriuos taikant galima pripažinti tarnybinį nusižengimą šurkščiu. Todėl, tikrinant VTĮ 29 straipsnio 6 dalies 8 punkto

14 Pagal ginčui aktualiu metu galiojusį Valstybės tarnybos įstatymo 29 straipsnio 6 dalies 8 punktą, prie šurkščių pažeidimų priskirtini ir kiti nusižengimai, kuriais šurkščiai nusižengiama valstybės tarnautojo pareigoms ar valstybės tarnautojo etikos principams. Analogiška nuostata šiuo metu įtvirtinta VTĮ 29 straipsnio 6 dalies 10 punkte.

taikymo pagrįstumo klausimą, kiekvienu atveju, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, taikant bendruosius teisingumo, protingumo bei proporcingumo kriterijus, turi būti patikrinta, ar tarnybinio patikrinimo išvadoje nurodyti tarnybiniai pažeidimai VTĮ 29 straipsnio 5 dalies ir 6 dalies 8 punkto taikymo požiūriu gali būti traktuojami kaip šiurkštūs tarnybiniai nusizengimai (žr. 2011 m. kovo 3 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²-283/2011; 2010 m. gegužės 18 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-771/2010).

40.4. Aptariamam aspektu paminėtina administracinė byla Nr. A¹⁴³-1098/2011, kurioje Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija aiškino VTĮ 29 straipsnio 6 dalies 7 punktą (2003 m. liepos 4 d. įstatymo Nr. IX-1694 redakcija), nustačiusi, jog šiurkščiu pažeidimu, be kita ko, laikomas buvimas tarnybos (darbo) metu neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotinių ar toksinių medžiagų, jei valstybės tarnautojo elgesys įžeidžia žmogaus orumą ar diskredituoja valstybės ir savivaldybės institucijos ir įstaigos autoritetą.

Aiškindama VTĮ 29 straipsnio 6 dalies 7 punktą, teisėjų kolegija pažymėjo, kad (pagal ją) pats valstybės tarnautojo buvimas tarnybos metu neblaiviam savaime nėra pakankamas pagrindas pripažinti, kad valstybės tarnautojas padarė šiurkštų tarnybinių nusizengimą. Pastarajai aplinkybei konstatuoti taip pat yra būtina nustatyti kitas šios teisės normos taikymo prasme reikšmingas aplinkybes: kad valstybės tarnautojo elgesys įžeidžia žmogaus orumą ar diskredituoja valstybės ir savivaldybės institucijos ir įstaigos autoritetą. Šioms aplinkybėms nustatyti turi būti taikytini bendrieji su žmogaus orumu sietini arba visuomenės (jos didžiosios dalies) požiūrį į atitinkamą valstybės ir savivaldybės instituciją ir įstaigą formuojantys kriterijai (2011 m. kovo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1098/2011).

40.5. Atkreiptinas dėmesys, kad byloje, susijusioje su neblaivumo fakto įrodinėjimu, Vyriausiasis administracinis teismas yra suformavęs praktiką, jog tik esant alkotesterio metrologinės patikros sertifikatui laikytina, kad asmens neblaivumo patikrinimas yra atliktas tinkamai ir neblaivumo testo rezultatas laikytinas patikimu asmens neblaivumo įrodymu (žr. 2010 m. rugsėjo 17 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-1051/2010). Nei VTĮ (išskyrus VTĮ 34 str. 1 d., kurioje *inter alia* įtvirtinta valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio asmens teisė valstybės tarnautojui, kuris pasirodė tarnyboje (darbe) neblaivus, apsvaigęs nuo narkotinių ar toksinių medžiagų, tą dieną neleisti dirbti ir sustabdyti darbo užmokesčio mokėjimą), nei Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklės atskirai ir išsamiai nereglamentuoja, kaip turi elgtis valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo, kai nustatoma, kad valstybės tarnautojas tarnyboje galbūt yra neblaivus, t. y. procedūriškai nereglamentuoja, kokia tvarka ir būdais turi būti fiksuojamas valstybės tarnautojo neblaivumo faktas. Esant šioms aplinkybėms, teisėjų kolegija administracinėje byloje Nr. A⁶²-2228/2011 sprendė, kad fiksuojant valstybės tarnautojo neblaivumo faktą gali būti vadovaujamosi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 452 patvirtintomis Transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo (girtumo) ar apsvaigimo nustatymo taisyklėmis, kuriose įtvirtinta darbuotojo siuntimo į sveikatos priežiūros įstaigą atlikti medicininės apžiūros tvarka. Kita vertus, teisėjų kolegija pažymėjo, kad minėtame teisės akte įtvirtinta neblaivumo nustatymo tvarka, vertinant ją tarnybinių santykių kontekste, nėra privaloma. Neblaivumo patikrinimas medicininėje įstaigoje yra tik vienas iš įrodymų fiksavimo būdų, kuriuo nagrinėjamoje byloje atsakovas galėjo pasinaudoti, siekdamas pagrįsti pareiškėjos neblaivumo faktą. Taigi valstybės tarnautojo neblaivumas gali būti patvirtintas ne vien tik medicinine išvada, bet ir kitomis įrodinėjimo priemonėmis (žr. 2011 m. balandžio 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²-2228/2011).

I.1.4. Kiti su tarnybine atsakomybe susiję klausimai

I.1.4.1. Įrodinėjimo našta

41. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas bylas, susijusias su valstybės tarnybos teisiniais santykiais, nuosekliai nurodo, jog įrodinėjimo našta dėl neigiamų pasekmių tarnautojui taikymo paprastai perkeliama darbdaviui (VTĮ 2 str. 14 d.). Tarnybos teisiųjų santykių specifika pasireiškia tuo, kad tarnautojas iš esmės yra jų silpnesnioji šalis, ypač dėl socialinių aspektų. Todėl viešojo administravimu subjektas, kartu atliekantis ir darbdavio funkcijas, privalo įrodyti, kad yra pagrindas taikyti drausminę atsakomybę tarnautojui, atleisti jį iš pareigų, perkelti į kitas pareigas. Tačiau toks įrodinėjimo naštos perkėlimas darbdaviui negali būti aiškinamas kaip absoliučiai eliminuojantis tarnautojo pareigą teikti argumentus bei įrodymus, kurie galėtų paneigti tiek patį pažeidimą, dėl to kilusias pasekmes, tiek asmens kaltę, bei argumentus, pagrindžiančius jo atsakomybę lengvinančias aplinkybes ir švelnesnės nuobaudos taikymą. Atitinkamą atsakomybėn traukiamo asmens aktyvumo laipsnį įrodinėjimo procese nulemia pati tarnybinės atsakomybės taikymo procedūra. Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 8, 9 ir 10 punktai numato valstybės tarnautojo galimybę aktyviai dalyvauti tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūroje (šiais aspektais žr. 2013 m. vasario 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–360/2013).

I.1.4.2. Neturtinė žala

(VTĮ 5 str., DK 250 str., CK 6.250 str.)

42. Pastebėtina, kad sprendžiant bylas dėl tarnybinių nuobaudų, vis dažniau aktualus tampa ir teisės normų, įtvirtinančių valstybės ar savivaldybės viešosios atsakomybės sąlygas, aiškinimas ir taikymas, kadangi pareiškėjai iš jiems neteisėtai paskirtų tarnybinių nuobaudų kildina ir patirtą neturtinę žalą, reikalaudami ją atlyginti.

43. Neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais. Neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta dėl nusikaltimo, asmens sveikatai ar dėl asmens gyvybės atėmimo bei kitais įstatymų nustatytais atvejais. Teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus (CK 6.250 str.).

44. Valstybės tarnybos įstatymas nenumato neturtinės žalos atlyginimo, tačiau Darbo kodekso 250 straipsnyje nustatyta, kad darbo sutarties šalys privalo atlyginti viena kitai padarytą neturtinę žalą. Jos dydį kiekvienu atveju nustato teismas, vadovaudamasis Civiliniu kodeksu. Remiantis Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnio nuostata, kad darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja šis įstatymas, tokios žalos atlyginimui šiuo atveju taikomas Darbo

kodekso 250 straipsnis (2012 m. vasario 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-342/2012).

45. Aiškindamas minėtas nuostatas Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad administracinio akto, kuriuo paskirta tarnybinė nuobauda, panaikinimas savaime nėra pagrindas priteisti neturtinę žalą. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalą, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Teismų praktikoje ne kartą pasisakyta, kad žalos padarymo faktą ir priežastinį ryšį turi įrodyti asmuo, prašantis žalos atlyginimo. Sprendžiant ginčą dėl neturtinės žalos atlyginimo, būtina nustatyti, kad tas asmuo, kuris kreipėsi teisminės gynybos, tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami ir pan., ir šie padariniai priežastiniu ryšiu susiję su neteisėtais valdžios institucijų veiksmais. Nors neturtinės žalos įrodinėjimas pasižymi specifika, tačiau bylą nagrinėjantis teismas turi vadovautis ABTĮ 57 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta bendraja įrodymų vertinimo taisykle – vertinti įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku, išsamiu ir objektyviu bylos aplinkybių visumos ištyrimu, vadovaudamasis įstatymu, taip pat teisingumo ir protingumo principais. Esant aplinkybėms, kai tuo pačiu laikotarpiu asmenį veikia keli neigiami veiksniai, siekiant nustatyti, kuris būtent veiksnys asmeniui buvo stipriausias ir galėjo sukelti pasekmes, kurios CK 6.250 straipsnio prasme gali būti vertinamos kaip neturtinė žala, be kita ko, turi būti atsižvelgiama į visuotinai pripažintus atitinkamų reiškinių ir vertybių vertinimo moralinius ir etinius standartus (žr. 2012 m. gegužės 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1509/2012; taip pat žr. 2012 m. vasario 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-342/2012).

46. Pastebėtina, kad byloje nustatytos aplinkybės gali lemti, jog tarnybinių nuobaudų panaikinimas laikomas pakankama valstybės tarnautojo reputacijos satisfakcija, dėl ko papildomas neturtinės žalos atlyginimas nėra priteisiamas (šiuo aspektu žr., pvz., 2012 m. kovo 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-1471/2012).

47. Vertinant patirtos neturtinės žalos dydį atsižvelgiama į valstybės tarnautojo sveikatos sutrikimus tuo metu, kai buvo atliekami tarnybiniai patikrinimai, teikiami paaikškinimai, skiriamos tarnybinės nuobaudos, kurios pripažįstamos neteisėtomis, jų trukmę, galimybę atkurti dėl neteisėtų veiksmų patirtus netekimus (šiuo aspektu žr., pvz., 2012 m. kovo 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-1471/2012).

I.1.4.3. Teismo atliekamo vertinimo ribos

---

48. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėse tarnybinių ginčų bylose ne kartą yra akcentavęs, kad kiekvienu konkrečiu atveju, sprendžiant klausimą dėl paskirtos tarnybinės (drausminės) nuobaudos teisėtumo ir pagrįstumo, turi būti nustatyta, ar atitinkamoje valstybės tarnautojo veikoje yra tarnybinio nusižengimo sudėtis, t. y. turi būti nustatyti visi tarnybinio nusižengimo sudėties elementai – pažeidimo padarymo faktas, jį padaręs valstybės tarnautojas, pasekmės, priežastinis ryšys tarp veikos ir pasekmių, valstybės tarnautojo kaltė. Sprendžiant, ar skundžiamu

sprendimu paskirta nuobauda buvo paskirta pagrįstai ir teisėtai, būtina nustatyti, ar tarnybinio patikrinimo išvadoje yra tyrimo metu surinkta medžiaga paremtų duomenų, patvirtinančių, jog pareiškėjas padarė veikas (ir kokias konkrečiai), kuriose yra tarnybinio nusižengimo sudėtis, taip pat tai, ar atsakovas laikėsi tarnybinių nuobaudų skyrimo pagrindinių procedūrų ir taisyklių (2013 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–384/2013).

49. Teismo atliekamas vertinimas administracinėje byloje neturi būti tapatinamas su tarnybinio nusižengimo aplinkybių tyrimu apskritai iš naujo. Teismas tik patikrina tarnybinio patikrinimo metu nustatytų aplinkybių tikrumą ir padarytų išvadų pagrįstumą, bei, siekdamas priimti objektyvų sprendimą, gali tirti byloje naujus įrodymus, patvirtinančius (paneigiančius) tarnybinio patikrinimo metu egzistavusias ir su nagrinėjamaįs pažeidimais susijusias aplinkybes. Nagrinėjant ginčą teisme dėl tarnybinės nuobaudos pagrįstumo bei teisėtumo, valstybės tarnautojui pareikšto kaltinimo dėl tarnybinio nusižengimo ribos negali būti plečiamos ir darbdavys negali reikšti valstybės tarnautojui daugiau kaltinimų negu nustatė atlikdamas tarnybinio nusižengimo tyrimą ir skirdamas tarnybinę nuobaudą (žr., pvz., 2010 m. gegužės 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–700/2010; 2013 m. sausio 8 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–3094/2012; 2013 m. vasario 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–360/2013; 2011 m. gruodžio 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²–3777/2011).

50. Tyrimo rezultatai, *inter alia* duomenys apie padarytą tarnybinį pažeidimą, jo kvalifikacija, įforminami tarnybinio patikrinimo išvadoje, kuri pagal susiklosčiusią teismų praktiką yra jos pagrindu priimamo individualaus administracinio akto motyvuojamoji dalis. Todėl teismas, sprenddamas ginčijamo įsakymo, kuriuo paskirta tarnybinė nuobauda, pagrįstumo klausimą turi vertinti ne tik skundžiamo administracinio akto, bet ir jo sudedamosios dalies – tarnybinio patikrinimo išvados – turinį (žr. 2010 m. birželio 29 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–956/2010, 2010 m. gruodžio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1459/2010, 2011 m. gruodžio 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²–3777/2011).

I.2. TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL VIDAUS TARNYBOS STATUTĄ

---

1. Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų atsakomybę reglamentuoja Vidaus tarnybos statuto V skirsnis ir Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarka, patvirtinta vidaus reikalų ministro 2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymu Nr. 1V–308 (Žin., 2003, Nr. 84–3861; toliau – ir Tvarka). Vidaus tarnybos statuto V skirsnyje esančio 25 straipsnio 1 dalis numato, jog pareigūnai už tarnybinius nusižengimus tarnybinėn atsakomybėn traukiami neatsižvelgiant į baudžiamosios ar administracinės atsakomybės taikymą. Tarnybinės atsakomybės tikslas yra tiek tarnybos pažeidimų prevencija, tiek pažeidėjo nubaudimas už netinkamą tarnybos funkcijų atlikimą (2012 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–2901/2012).

2. Atkreiptinas dėmesys, kad teisės normas, susijusias su atsakomybės asmeniui nustatymu ir taikymu, jo nubaudimu, negalima aiškinti plečiamai. Atsižvelgiant į tarnybinės atsakomybės prigimtį ir pobūdį, šios atsakomybės taikymo pagrindai neabejotinai turi būti aiškiai nustatyti įstatyme. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime *inter alia* pažymėjo, kad įstatymu turi būti nustatyta valstybės tarnautojo atsakomybė už valstybės tarnyboje padarytus teisės pažeidimus, o teisės pažeidimai, už

kuriuos teisės aktuose yra nustatyta atsakomybė, turi būti aiškiai apibrėžti. Esant pagrįstų abejonių, ar atitinkama asmens veika užtraukia tarnybinę atsakomybę, visos abejonės turi būti traktuojamos traukiamo atsakomybės asmens naudai (2011 m. lapkričio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶³-2967/2011).

I.2.1. Tarnybinis nusižengimas ir jo sudėtis

(VTS 2 str. 6 d.)

3. Tarnybinės atsakomybės *inter alia* tarnybinių nuobaudų skyrimo pagrindas yra tarnybinis nusižengimas (VTS 25 str. 1 d., 26 str. 1 d., Tvarkos 3 p.). Tarnybinis nusižengimas – tai Vidaus tarnybos statuto ir kitų teisės aktų nustatyta vidaus tarnybos tvarkos pažeidimas ar pareigūno pareigų neatlikimas arba netinkamas atlikimas, padarytas priešingais teisei kaltais pareigūno veiksmais ar neveikimu (VTS 2 str. 6 d.). Tarnybinis nusižengimas yra tarnybinės nuobaudos skyrimo pagrindas. Tarnybinio nusižengimo sudėtis: neteisėta veika, tarnybinių nusižengimą padariusio pareigūno kaltė, o jeigu tarnybinis nusižengimas sukėlė neigiamas pasekmes – ir priežastinis ryšys tarp neteisėtos veikos ir neigiamų pasekmių (žr. Tvarkos 3 p.).

4. Tarnybinis nusižengimas yra viena iš teisės pažeidimų rūšių, todėl jam būdingi visi teisės pažeidimo elementai, t. y. objektas, subjektas, objektyvioji ir subjektyvioji pusės. Tarnybinio nusižengimo subjektu laikomas statutinis valstybės tarnautojas, turintis tarnybinių teisingumą ir veiksnumą. Tarnybos pažeidimo objektu pripažįstama nustatyta vidaus tarnybos tvarka. Tarnybinio nusižengimo objektyvioji pusė – tai statutinio valstybės tarnautojo neteisėtas elgesys (tarnybos pareigų, nustatytų VTS, pareigybių aprašymuose, teisės aktuose, reglamentuojančiuose policijos veiklą, viešąjį administravimą, valstybės tarnybą, neatlikimas arba netinkamas atlikimas). Tarnybinio nusižengimo subjektyvioji pusė – tai statutinio valstybės tarnautojo, neatlikusio ar netinkamai atlikusio pareigas, kaltė, kuri gali pasireikšti tiek tyčios, tiek neatsargumo forma (2012 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-3015/2012; 2013 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-577/2013; 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2901/2012).

5. Pasisakydamas dėl teisės pažeidimo elementų, Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad objektyviają tarnybinio nusižengimo pusę sudaro Vidaus tarnybos statuto ir kitų teisės aktų nustatyta vidaus tarnybos tvarkos pažeidimas (VTS 2 str. 6 d.). Tai reiškia, kad pareigūno atlikti veiksmai (ar jo neveikimas) svarstomu aspektu gali būti laikomi tam tikrų jo veiklą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimu tik tuo atveju, kai atitinkamas šio pareigūno elgesio modelis aiškiai ir vienareikšmiškai yra sureglamentuotas šiuose teisės aktuose ir yra nustatyta, kad tarnybinės atsakomybės traukiamas pareigūnas šio elgesio modelio nesilaikė. Visi neaiškumai ar teisinio reguliavimo spragos negali būti aiškinami tarnybinės atsakomybės traukiamo pareigūno nenaudai, nes priešingu atveju būtų pažeisti teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principai, nebūtų užtikrintas asmens (pareigūno) pasitikėjimas valstybe ir teise (2011 m. balandžio mėn. 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-683/2011).

6. Vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje Nr. A¹⁰-734/2005 konstatavo, kad tarnybinis nusižengimas gali būti padarytas tik priešingais teisei kaltais pareigūno veiksmais ar neveikimu. Apeliacinės instancijos teismas šioje byloje konstatavo,

jog nei tarnybinio patikrinimo išvadoje, nei įsakyme, kuriuo pareiškėjui paskirta tarnybinė nuobauda, nėra konkretizuoti pareiškėjo veiksmai išduodant atvykimo ir buvimo valstybės sienos apsaugos zonoje leidimus. Todėl neaišku, kada ir koks konkretus pažeidimas buvo padarytas. Nenustačius konkretaus tarnybinio nusižengimo fakto, nėra pagrindo skirti tarnybinę nuobaudą (2005 m. birželio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁰-734/2005, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

1.2.1.1. Tarnybinės atsakomybės taikymas už neveikimą

---

7. Aiškindamas Vidaus tarnybos statuto 2 straipsnio 6 dalyje pateiktą tarnybinio nusižengimo sąvoką, Vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, kad priešinga vidaus tarnybos interesams (priešinga teisei) veika gali būti padaroma dvejomis formomis: aktyviai, t. y. veikimu, netinkamai atliekant pareigas ir pasyviai, t. y. neveikimu, pareigūnui neatliekant pareigų. Teisės teorijoje laikomasi nuostatos, kad neveikimas turi būti sąmoningas ir valingas asmens poelgis bei kad asmuo negali atsakyti už neveikimu padarytą veiką, jei suvokė, kad turi veikti atitinkamu būdu, bet dėl objektyvių, nuo jo nepriklausančių priežasčių to negalėjo padaryti. Šie neveikimo požymiai nulemia ir įrodinėjimo dalyką – ar asmuo padarė priešingą teisei veiką; ar šią veiką, neveikimo forma, padarė dėl objektyvių, nuo jo nepriklausančių priežasčių, ar nesant tokių aplinkybių. Valstybės tarnautojams taikant drausminę atsakomybę už neveikimą, kuris pasireiškė teisės aktais nustatytų procesinių veiksmų neatlikimu per nustatytus terminus, turi būti įvertinamas ne tik objektyvus atsakomybės už neveikimą pagrindas – pareigos atlikti teisės aktuose nustatytus veiksmus turėjimas, bet ir subjektyvus pagrindas – galėjimas veikti, kaip to reikalauja teisės aktai. Nustatant asmens neveikimo subjektyvų pagrindą, privalu atsižvelgti į visas neveikimo metu egzistuojančias faktines aplinkybes, kurias: 1) leido asmeniui veikti taip, kaip to reikalavo teisės aktai; arba 2) nepriklausė nuo asmens valios, ir asmuo negalėjo veikti taip, kaip to reikalavo teisės aktai (žr. 2005 m. spalio 5 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹⁵-1480/2005, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 8, p. 156–160; taip pat skelbtas 2006 m. Apibendrinime; taip pat žr. 2009 m. rugsėjo 7 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶³-797/2009; 2013 m. kovo 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-577/2013). Tarnybinio nusižengimo padarymas neveikimo (pasyvia) forma pasireiškia tuo, kad asmuo suvokia, jog pagal teisės aktų reikalavimus, reglamentuojančius jo tarnybinę veiklą, jis privalo veikti atitinkamu būdu, tačiau neatlieka tų veiksmų, išlieka pasyvus, nesant objektyvių priežasčių, galinčių atimti iš jo galimybę veikti iš jo reikalaujamu būdu. Valstybės tarnautojo objektyvią galimybę veikti taip, kaip reikalauja teisės aktai, privalo įrodyti tarnybinio nusižengimo tyrimą atliekanti ir tarnybinę nuobaudą skirianti institucija (2012 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2013/2012; 2013 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-578/2013).

8. Konstatavus, jog pareigūnas objektyviai negalėjo atlikti veiksmų, kurių neatlikimu jis kaltinamas, tarnybinė atsakomybė negalima (šiuo aspektu žr., pvz., 2011 m. kovo 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-642/2011).

9. Be to, valstybės tarnautojo (taip pat ir vidaus tarnybos pareigūno) atsakomybė už neveikimu padarytą veiką kyla tik tokiu atveju, kai pareiga veikti atitinkamu būdu yra suformuluota konkrečiai, imperatyviai, pavyzdžiui, įtvirtinta valstybės tarnautojo veiklą

reglamentuojančiuose teisės norminiuose aktuose, atitinkamos institucijos (įstaigos) vidaus teisės aktuose, kituose teisės aktais patvirtintuose valstybės tarnautojo teisinį statusą (jo teises ir pareigas) apibrėžiančiuose oficialiuose dokumentuose (pareiginėse instrukcijose, pareigybės aprašymuose ir pan.). Taigi nustatant, ar valstybės tarnautojas (pareigūnas) neveikimu padarė teisei priešingą veiką (tarnybinių nusižengimą), būtina įvertinti ar konkretus jo pasirinktas elgesio modelis objektyviai prieštaravo imperatyvioms teisės aktų nuostatomis, įpareigojančioms veikti atitinkamu būdu (žr., pvz., 2011 m. sausio 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-186/2011; 2011 m. gegužės 23 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1446/2011).

I.2.1.2. Baudžiamojo proceso kodekso normų pažeidimas ir tarnybinio nusižengimo santykis

---

10. Apibendrinimo sudarytojai pastebi, kad dažnai tarnybinės nuobaudos pareigūnams yra skiriamos už Baudžiamojo proceso kodekso normų pažeidimus.

10.1. Šiuo aspektu paminėtina, pavyzdžiui, administracinė byla Nr. A¹⁴³-277/2010. Byloje pareiškėja kreipėsi į teismą, prašydama panaikinti atsakovo Kauno miesto vyriausiojo policijos komisariato viršininko 2008 m. rugsėjo 26 d. įsakymą, kuriuo jai, Kauno miesto vyriausiojo policijos komisariato Centro policijos komisariato Kriminalinės policijos Nusikaltimų tyrimo skyriaus vyriausiajai tyrėjai, paskirta tarnybinė nuobauda – papeikimas. Byloje nustatyta, kad tarnybinė nuobauda – papeikimas – pareiškėjai paskirta už BPK normų (2 str., 172 str. 2 d. 2 p., 176 str. 1 d.), reglamentuojančių ikiteisminio tyrimo laiką, pažeidimus.

Pasisakydama dėl išvardytų baudžiamojo proceso normų taikymo šioje administracinėje byloje, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija pažymėjo, jog šių normų taikymas turi būti siejamas su Vidaus tarnybos statuto 2 straipsnio 6 dalies taikymu ta prasme, kad, sprendžiant klausimą dėl pareiškėjos skundžiamos tarnybinės nuobaudos pagrįstumo, būtina nustatyti (išaiškinti), ar atitinkamas BPK normos pažeidimas kartu gali būti laikomas ir tarnybiniu nusižengimu, t. y. ar jis atitinka VTS 2 straipsnio 6 dalyje pateiktą tarnybinio nusižengimo apibūdinimą. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad nurodytose BPK normose nėra nustatyti konkretūs atitinkamų procesinių veiksmų atlikimo terminai, o yra pateiktas bendras procesinių veiksmų atlikimo laike principas, kad procesiniai veiksmai turi būti atlikti (atliekami) per kuo trumpiausius terminus. Toks procesinių terminų apibūdinimas, sprendžiant klausimą dėl šių terminų pažeidimo pripažinimo tarnybiniu nusižengimu, įpareigoja teismą kiekvienu konkrečiu atveju, analizuojant faktinę tariamai pažeisto termino situaciją, ją įvertinant taikyti bendruosius teisės taikymo teisingumo bei protingumo kriterijus, t. y. įvertinant atitinkamus byloje esančius įrodymus, aiškintis, ar šių kriterijų taikymo požiūriu tariamai padarytą procesinio termino pažeidimą galima pripažinti tyrėjo tarnybiniu nusižengimu. (2010 m. vasario 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-277/2010).

I.2.1.3. Tarnybinė atsakomybė už valstybės tarnautojų veiklos principų pažeidimą

(Tarnautojų veiklos etikos taisyklės; VTS 3 str. 1 d. 9 p., Policijos veiklos įstatymo 21 str.)

11. Kaip jau buvo minėta, veiklos ir elgesio principus, kurių turi laikytis valstybės tarnautojas, įgyvendindamas savo teises, vykdydamas teisės aktuose nustatytas pareigas

bei funkcijas, įtvirtina VTĮ 3 straipsnis, juos detalizuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 24 d. nutarimu Nr. 968 patvirtintos Valstybės tarnautojų veiklos etikos taisyklės (Žin., 2002, Nr. 65–2656; toliau – ir Tarnautojų veiklos etikos taisyklės). Vidaus tarnybos pareigūnų statusui taip pat aktualūs pagrindiniai principai, kuriais grindžiama vidaus tarnyba, įtvirtinti VTS 3 straipsnyje¹⁵. Pastebėtina, kad administraciniai teismai savo praktikoje iki vidaus reikalų ministro 2005 m. gegužės 19 d. įsakymo Nr. 1V–156 įsigaliojimo¹⁶, be kita ko, taikė ir vidaus reikalų ministro 1993 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. 103 patvirtintą Vidaus reikalų sistemos pareigūnų ir tarnautojų tarnybinės etikos normų kodeksą.

11.1. Apibendrinimo sudarytojai pastebi, kad administracinių teismų praktikoje ne kartą konstatuotas valstybės tarnautojų veiklos principų pažeidimas. Pavyzdžiui,

15 3 straipsnis. Pagrindiniai vidaus tarnybos principai

1. Vidaus tarnyba grindžiama įstatymo viršenybės, lygiateisiškumo, politinio neutralumo, skaidrumo, karjeros, tarnybos ypatumų kompensavimo, vienvaldiškumo ir kolegialumo, teisėtų lūkesčių ir pagarbos įgytoms teisėms, nuolatinio bendrųjų pareigūno pareigų vykdymo principais.
  2. Pagal įstatymo viršenybės principą pareigūno statusas, reglamentuotas šio Statuto ir kitų įstatymų, negali būti keičiamas kitaip negu įstatymu.
  3. Pagal lygiateisiškumo principą kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis turi lygias teises stoti į vidaus tarnybą, o pareigūno statusas negali būti ribojamas dėl pareigūno lyties, rasės, tautybės, kilmės, socialinės ir turtinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų.
  4. Pagal politinio neutralumo principą pareigūnas privalo nešališkai tarnauti žmonėms ir teisėtai valstybės valdžiai, nepaisydamas asmeninių politinių pažiūrų, nedalyvauti politinių partijų ar politinių organizacijų veikloje. Keičiantis politinei valdžiai užtikrinamas pareigūnų tarnybinės veiklos tęstinumas.
  5. Pagal skaidrumo principą bet kokia pareigūno veikla vykdamas pareigas turi būti vieša ir atvira, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus.
  6. Pagal karjeros principą skyrimas į aukštesnes pareigas grindžiamas pareigūnų kompetencija, atrankos metu įvertinant jų profesionalumą, tinkamumą pretenduojamoms pareigoms, vidaus tarnybos trukmę einant konkrečias pareigas, turimą kvalifikaciją, būtiną naujoms pareigoms eiti.
  7. Pagal vidaus tarnybos ypatumų kompensavimo principą pareigūnų tarnybos ypatumai (padidėjęs pavojus gyvybei ar sveikatai, sugriežtinta atsakomybė, ilgesnis darbo laikas ir įvairūs su tarnyba susiję apribojimai) yra kompensuojami šiame Statute bei kituose teisės aktuose nustatytais socialinėmis garantijomis.
  8. Pagal teisėtų lūkesčių ir pagarbos įgytoms teisėms principą preziumuojama, jog asmenys, pasirinkdami vidaus tarnybą, yra įsitikinę, kad valstybė užtikrins savo pačios nustatytas pareigūnų teises ir socialines garantijas, todėl pagal šį Statutą bei kitus įstatymus pareigūnų teisėtai įgyta teisė į tam tikras socialines garantijas turi būti taikoma visam jų tarnybos laikui.
  9. Pagal nuolatinį bendrųjų pareigūno pareigų vykdymo principą pareigūnas privalo vykdyti šias pareigas:
    - 1) gerbti ir ginti žmogaus orumą, užtikrinti ir saugoti žmogaus teises bei laisves;
    - 2) sužinojęs apie rengiamą ar daromą teisės pažeidimą, taip pat pats būdamas liudytoju, imtis neatidėliotinių priemonių užkirsti kelią rengiamam arba daromam teisės pažeidimui;
    - 3) gavęs žinių apie padarytą teisės pažeidimą, nedelsdamas pranešti apie tai policijai arba kitai kompetentingai institucijai ar įstaigai, imtis neatidėliotinių priemonių įvykio vietai apsaugoti, liudytojams nustatyti, suteikti nukentėjusiesiems neatidėliotinę medicinos ar kitą būtiną pagalbą;
    - 4) imtis priemonių fizinių, juridinių asmenų ar valstybės turtui gelbėti stichinių nelaimių, avarijų, katastrofų ar kitų ekstremalių situacijų atvejais;
    - 5) saugoti jam patikėtas ar sužinotas einant tarnybines pareigas valstybės, tarnybos bei komercines paslaptis;
    - 6) įstatymai pareigūnams gali nustatyti ir kitų pareigų.
- 16 Šiuo įsakymu (Žin., 2005, Nr.: 65-2338) Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 1993 m. vasario 22 d. įsakymas Nr. 103 „Dėl Vidaus reikalų sistemos pareigūnų garbės teismo nuostatų ir Vidaus reikalų sistemos pareigūnų ir tarnautojų tarnybinės etikos normų kodekso patvirtinimo“ pripažintas netekusiu galios.

šiuo aspektu paminėtina administracinė byla Nr. A¹⁸⁰-349/2005. Šioje byloje apeliacinės instancijos teisėjų kolegija priminė, kad Vidaus tarnybos statutas apibrėžia tarnybinių nusižengimų kaip šio Statuto ir kitų teisės aktų nustatytos vidaus tarnybos tvarkos pažeidimą ar pareigūno pareigų neatlikimą arba netinkamą atlikimą, padarytą priešingais teisei kaltais pareigūno veiksmais ar neveikimu (2 str. 6 d.). Vidaus tarnyba – vidaus tarnybos sistemos pareigūno statuso įgijimo, pasikeitimo ir praradimo bei su vidaus tarnybos sistemos pareigūno statusu susijusių teisinių santykių visuma (2 str. 1 d.). Terminas „teisiniai santykiai“ patvirtina visuomeninių santykių vidaus tarnybos srityje reglamentavimą teisės normomis, todėl tarnybinio nusižengimo apibrėžime nurodyta vidaus tarnybos tvarka yra ne kas kita, kaip teisės normomis reglamentuota vidaus tarnybos santykių visuma. Pareigūno statusas – pareigūno teisinė padėtis (2 str. 5 d.) – viena vidaus tarnybos sąlygų, būtinų tokiems teisiniams santykiams atsirasti. Šis statusas siejamas su jo tarnybos reglamentavimu ir turimais įgaliojimais, kartu apimantis ir valstybės tarnautojo veiklos etiką (VTĮ 4 str. 2 d., 15 str. 5 p.). Tarnautojų veiklos etikos taisyklės apibrėžia valstybės tarnautojo veiklos ir elgesio principus, kurių privalo laikytis valstybės tarnautojas, įgyvendindamas savo teises, vykdydamas teisės aktuose nustatytas pareigas bei funkcijas, ir didinti visuomenės pasitikėjimą valstybės tarnautojais. Iš šio norminio akto turinio akivaizdu, kad jame įtvirtinti etikos principai taikytini valstybės tarnautojo tarnybinei veiklai, o šių principų pažeidimas laikytinas tarnybiniu nusižengimu. Šią išvadą patvirtina ir minėtų taisyklių 12 punkto nuostata, numatanti vadovo teisę spręsti dėl tarnybinio patikrinimo reikalingumo, kai valstybės tarnautojas nesilaiko valstybės tarnautojų etikos veiklos principų.

Apžvelgiamoje byloje pareiškėjas – Valstybės sienos apsaugos tarnybos (toliau – ir VSAT) Lazdijų rinktinės vadas – statutinis vidaus tarnybos pareigūnas (valstybės tarnautojas), privalėjo užtikrinti, kad būtų vykdomos VSAT teisinį statusą reglamentuojančio VSAT įstatyme nustatytos funkcijos ir šio įstatymo taikymą reglamentuojantys poįstatyminiai aktai, griežtai laikytis įstatymo nuostatų ir Tarnautojų veiklos etikos taisyklių. Pareiškėjo padaryta neteisėta veika sietina su Tarnautojų veiklos etikos taisyklių 9.5 punkte nustatytų pavyzdingumo principo (9 p.) reikalavimų – visose situacijose veikti profesionaliai ir humaniškai, teikti tą informaciją, pagalbą ar paslaugą, kuri yra būtina, bet kartu gebėti teisingai ir taktiškai atmesti neteisėtus prašymus – pažeidimu, ir pagrįstai pripažinta tarnybiniu nusižengimu. Pareiškėjas, pasinaudodamas savo tarnybine padėtimi, pažadėdamas įvykdyti R. S. neteisėtus prašymus, ir vieną jų įvykdęs (suteikęs nebūtiną plaukiojimo Kuršių mariomis valstybės sienos apsaugos laivo greitaigiu kateriu, skirtu valstybės sienos apsaugai, paslaugą) veikė neprofesionaliai, nesugebėjo teisingai ir taktiškai šių prašymų atmesti. Iš pareiškėjo padarytų pažeidimų akivaizdu, kad jis dėl asmeninių paskatų žadėjo asmenims, nesusijusiems su jo tarnyba, pažeisti pasienio kontrolės punktų veiklos teisinį režimą bei valstybės sienos ruožo apsaugai skirto laivo panaudojimo tvarką ir šią tvarką pažeidė. Tokia pareiškėjo veika įvertinta kaip pareiškėjo esminių pareigų pažeidimas ir veikimas prieš jo vadovaujamos institucijos tikslus (2005 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁸⁰-349/2005, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

11.2. Kitoje administracinėje byloje Nr. A⁴⁶⁹-719/2005 pareiškėjas taip pat ginčijo jam paskirtą tarnybinių nuobaudą – griežtą papeikimą už Vidaus tarnybos statuto 3 straipsnio 9 dalies 2 ir 3 punktų nevykdymą, Tarnautojų veiklos etikos taisyklių 2.2, 5.1, 7.1 punktų, Vidaus reikalų sistemos pareigūnų ir tarnautojų tarnybinės etikos normų

kodekso 8 straipsnio reikalavimų pažeidimus.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, nutartimi atmetusi pareiškėjo apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo, nurodė, jog pagal Vidaus tarnybos statuto 3 straipsnio 9 dalį pareigūnas privalo sužinojęs apie rengiamą ar daromą teisės pažeidimą, taip pat pats būdamas liudytoju, nedelsdamas užkirsti kelią rengiamam arba daromam teisės pažeidimui; gavęs žinių apie padarytą teisės pažeidimą, tuojau pat pranešti apie tai policijai arba kitai kompetentingai institucijai ar įstaigai, imtis neatidėliotinų priemonių įvykio vietai apsaugoti, liudytojams nustatyti, suteikti nukentėjusiesiems skubią medicinos ar kitą būtiną pagalbą. Pagal Tarnautojų veiklos etikos taisyklių 2.2. punktą valstybės tarnautojas privalo elgtis taip, kad visuomenė pasitikėtų viešuoju administravimu ir valstybės tarnautojais, pagal 5.1. punktą – elgtis nepriekaištingai, pagal šių taisyklių 7.1 punktą valstybės tarnautojas asmeniškai atsako už savo sprendimus. Vidaus reikalų sistemos pareigūnų ir tarnautojų tarnybinės etikos normų kodekso 8 straipsnis numato, kad pareigūnai, atlikdami savo pareigas, taip pat privačiame gyvenime privalo laikytis kiekvienai situacijai deramo etiketo ir pagarbiai, taktiškai bei mandagiai elgtis su visais asmenimis, teisingai, išsamiai ir operatyviai spręsti patikėtus klausimus ir problemas. Pareiškėjas, būdamas pareigūnu, apklausiamas liudytoju byloje, ikiteisminio tyrimo pareigūnams pateikė tikrovės neatitinkančius faktus (jo paaiškinimai prieštarauja baudžiamojoje byloje nustatytiems aplinkybėms), tuo apsunkindamas tyrimą. Tokiais veiksmais jis pažeidė Tarnautojų veiklos etikos taisyklių 2.2, 5.1, 7.1 punktų, Vidaus reikalų sistemos pareigūnų ir tarnautojų tarnybinės etikos normų kodekso 8 straipsnio reikalavimus.

Teisėjų kolegija taip pat konstatavo, jog nors ikiteisminis tyrimas baudžiamojoje byloje pareiškėjo atžvilgiu nutrauktas nesurinkus pakankamai duomenų, pagrindžiančių jo kaltę, pirmosios instancijos teismas pagrįstai pažymėjo, kad pagal Vidaus tarnybos statuto 25 straipsnio 1 dalį pareigūnai už tarnybinius nusižengimus atsakomybėn traukiami neatsižvelgiant į baudžiamosios ar administracinės atsakomybės taikymą. Tai nurodoma ir Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarkos 32 punkte. Todėl net ir nutraukus ikiteisminį tyrimą pareiškėjo atžvilgiu baudžiamojoje byloje, atsakovas turėjo teisę patraukti pareiškėją tarnybinė atsakomybėn ir, remdamasis ikiteisminio tyrimo metu surinktais duomenimis bei atsižvelgdamas į tarnybinio patikrinimo išvadoje pateiktą siūlymą, skirti jam tarnybinę nuobaudą (2005 m. birželio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁶⁹-719/2005, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

11.3. Administracinėje byloje Nr. A⁶-732/2005 R. M. kreipėsi su skundu į administracinį teismą, prašydamas panaikinti Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato viršininko įsakymu jam paskirtą tarnybinę nuobaudą. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, atmetusi pareiškėjo apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo, nutartyje nurodė, jog pareiškėjas, būdamas Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato Viešosios policijos patrulių rinktinės vyresnysis patrulis, tarnybiniame pranešime Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato viršininkui nenurodė, jog degalinėje „Statoil“ matė Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato patrulį A. Č. vartojantį alkoholinius gėrimus. Tarnautojų veiklos etikos taisyklių 2.1. punktas nustato, kad valstybės tarnautojas privalo gerbti žmogų, jo teises ir laisves, valstybę, jos institucijas ir įstaigas, laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, įstatymų, kitų teisės aktų, teismų sprendimų reikalavimų,

valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų vidaus tvarkos taisyklių. Tarnautojų veiklos etikos taisyklių 9.1. punktas nustato, kad valstybės tarnautojas privalo būti nepriekaištingos reputacijos, gebėti deramai atlikti savo pareigas, nuolat tobulintis. Konstatuota, jog pareiškėjas, tarnybiniame pranešime sąmoningai nuslėpdamas anksčiau nurodytas aplinkybes, susijusias su itin sunkias pasekmes turėjusiu eismo įvykiu, pažeidė šiuos Tarnautojų veiklos etikos taisyklių reikalavimus, todėl tarnybinė nuobauda pareiškėjui paskirta teisėtai ir pagrįstai (2005 m. birželio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶-732/2005, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

11.4. Pagal nuolatinį bendrųjų pareigūno pareigų vykdymo principą, įtvirtintą Vidaus tarnybos statuto 3 straipsnio 9 dalyje, pareigūnas privalo vykdyti šias pareigas: sužinojęs apie rengiamą ar daromą teisės pažeidimą, taip pat pats būdamas liudytoju, imtis neatidėliotinių priemonių užkirsti kelią rengiamam arba daromam teisės pažeidimui (2 p.); gavęs žinių apie padarytą teisės pažeidimą, nedelsdamas pranešti apie tai policijai arba kitai kompetentingai institucijai ar įstaigai, imtis neatidėliotinių priemonių įvykio vietai apsaugoti, liudytojams nustatyti, suteikti nukentėjusiesiems neatidėliotinę medicinos ar kitą būtiną pagalbą (3 p.). Šie principai atsispindi administracinių teismų itin dažnai taikomame Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 2 punkte, pagal kurį policijos pareigūnas privalo gavęs pranešimą apie daromą nusikalstamą veiką ar kitokį teisės pažeidimą arba pats būdamas įvykio liudininku, imtis neatidėliotinių priemonių užkirsti kelią daromai nusikalstamai veikai ar kitam teisės pažeidimui, įvykio vietai bei įrodymams apsaugoti, nusikalstamos veikos liudininkams nustatyti, sulaukyti ir pristatyti į policijos įstaigą asmenį, padariusį įstatymų uždraustą veiką, bei pranešti apie tai policijos įstaigai. Šio punkto reikalavimai (išskyrus reikalavimą pranešti apie tai policijos įstaigai) netaikomi policijos pareigūnui tais atvejais, kai šios pareigos vykdymas iš esmės pakenktų specialios kompetencijos policijos įstaigos uždaviniams įgyvendinti. Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnis įtvirtina bendras visiems policijos pareigūnams pareigas.

Kaip administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-649/2013 nurodė teisėjų kolegija, iš šio teisinio reglamentavimo išplaukia, kad pareiga pranešti policijai arba kitai kompetentingai institucijai ar įstaigai apie rengiamą ar daromą teisės pažeidimą, pareigūnui tenka nepriklausomai nuo to, ar jis atlieka tarnybines pareigas, ar ne. Be to, šią pareigą jis turi įvykdyti nedelsdamas (2013 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-649/2013; dėl Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnio pažeidimo taip pat žr., pvz., 2011 m. gegužės 16 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1468/2011; 2007 m. spalio 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴-945/2007; 2009 m. balandžio 20 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-470/2009; 2011 m. kovo 21 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-582/2011; 2013 m. kovo 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-526/2013 ir kt.).

1.2.1.4. Kaltė

---

12. Pagal Vidaus tarnybos statuto 2 straipsnio 6 dalyje, Tvarkos 4.2 punkte pateiktą tarnybinio nusižengimo apibrėžimą, būtinas tokio nusižengimo elementas – pareigūno kaltė, t. y. pareigūnas gali būti nubaustas už atitinkamą veiką tik dėl jo kaltės, todėl, tiriant nusižengimą, būtina visapusiškai išsiaiškinti visas nusižengimo padarymo aplinkybes.

Tam skirtas ir pareigūno paaiškinimas, kuriame nurodytas nusižengimo padarymo priežastis nusižengimą tiriantis pareigūnas privalo patikrinti ir įvertinti (2006 m. spalio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶-1514/2006).

13. Tarnybinio nusižengimo subjektyvioji pusė gali pasireikšti tyčine bei neatsargia kaltės forma.

13.1. Administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-577/2013 Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog nėra surinkta duomenų, kad pareiškėjas sąmoningais veiksmais siekė, jog ginčo nutarimas nebūtų apskūstas apeliacine tvarka. Pareiškėjas pripažino, kad jis nutarimą vykdyti ne tam pavaldiniui nukreipė neįsigilinęs į jo turinį. Toks pareiškėjo santykis su padarytu nusižengimu įvertintas kaip neatsargumas (2013 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-577/2013).

13.2. Administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1468/2011 Vyriausiasis administracinis teismas pripažino pareiškėjo kaltę, nurodė, jog tarnybinis nusižengimas padarytas netiesiogine tyčia, kadangi pareiškėjas žinojo, jog eismo įvykio dalyviams dėl eismo įvykio susitarus turi būti pildoma eismo įvykio deklaracija, tačiau iš eismo įvykio vietoje likusio automobilio vairuotojo jos nereikalavo, remdamasis tuo, kad tam jis neturėjo įgaliojimų, t. y. suprato savo veikos žalingumą, numatė dėl to galinčius kilti neigiamus padarinius, nors jų nenorėjo, tačiau netinkamai informuodamas Vilniaus r. PK budėtoją apie patikrinimo rezultatus ir leisdamas likusiam eismo įvykio dalyviui iš eismo įvykio vietos pasišalinti, sąmoningai leido jiems atsirasti (žr. 2011 m. gegužės 16 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1468/2011).

14. Nenustačius pareigūno kaltės, tarnybinė atsakomybė nėra galima. Šiuo aspektu paminėtina, pavyzdžiui, administracinė byla Nr. A¹¹-178/2005. Šioje byloje pareiškėjas A. Ž. ginčijo Valstybės sienos apsaugos tarnybos (toliau – ir VSAT) vado įsakymą dėl tarnybinės nuobaudos jam paskyrimo. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija sprendimu panaikindama pareiškėjui skirtą tarnybinę nuobaudą nurodė, kad pareiškėjo padarytas tarnybinis nusižengimas pasireiškė tuo, kad jis netinkamai vykdė pareigybės aprašyme nustatytus reikalavimus (tarnybinio nusižengimo kvalifikavimo prasme tai laikytina netinkamu pareigų atlikimu), kad jis neužtikrino Statistikos departamento nustatytos tvarkos nuostatų bei atsakovo Štabo viršininko nurodymo vykdymo (tarnybinio nusižengimo kvalifikavimo prasme tai laikytina pareigų neatlikimu). Iš pareigybės aprašymo matyti, jog reikalaujama užtikrinti teisės aktuose rinktinei nustatytų uždavinių ir funkcijų vykdymą, rinktinei skirtų biudžeto lėšų naudojimą teisės aktų nustatyta tvarka, tarnybos (darbo) santykius reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimą bei vykdyti VSAT vado pavestas funkcijas. Šios formuluotės yra bendrojo pobūdžio, todėl bet kokio jose išvardytų teisės aktų (konkrečiai nenurodytų) pažeidimo rinktinėje faktas savaime negali būti traktuojamas kaip rinktinės vado pareigų netinkamas atlikimas arba jų neatlikimas. Statistikos departamento patvirtintos tvarkos 2.11 punkte nurodyta, kad už darbo laiko apskaitą įmonėje, įstaigoje ir organizacijoje atsako jos vadovas. Ši teisės akto nuostata taip pat yra bendro pobūdžio, todėl netinkamos darbo laiko apskaitos faktas taip pat negali būti savaime traktuojamas kaip rinktinės vado pareigų netinkamas atlikimas arba jų neatlikimas. Tas pats pasakytina ir dėl skundžiamame įsakyme paminėto Štabo viršininko nurodymo visų atsakovo struktūrinių padalinių vadovams užtikrinti darbo laiko apskaitos ir darbo laiko apskaitos žiniaraščių pildymo teisingumą. Padaryta išvada, kad nurodytų faktinių aplinkybių konstatavimas savaime negali būti laikomas pareiškėjo netinkamu pareigų vykdymu arba jų nevykdymu. Pagal Vidaus tarnybos

statutą bei Tarnybinių patikrinimų ir tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarkos nuostatas tam, kad būtų konstatuota tarnybinio nusižengimo sudėtis, yra būtina nustatyti pareigūno kaltę dėl vadovaujamoje rinktinėje padaryto pažeidimo, pildant darbo laiko apskaitos žiniaraščius. Teisėjų kolegija nurodė, jog pareiškėjo, kaip rinktinės vado, priimti įsakymai leidžia konstatuoti, kad jis vykdė teisės aktų reikalavimus, skirtus užtikrinti teisingą darbo laiko rinktinėje apskaitą, o R. K. darbo rinktinėje laikas buvo neteisingai apskaičiuojamas ne dėl pareiškėjo kaltės. Padaryta išvada, kad pareiškėjo veikoje nėra tarnybinio nusižengimo sudėties, todėl ginčijamas įsakymas, kuriuo paskirta tarnybinė nuobauda, panaikintas (2005 m. vasario 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹¹-178/2005, skelbtas 2006 m. Apibendrinime).

15. Administracinėje byloje Nr. A⁶³-1366/2011 LVAT teisėjų kolegija konstatavo, kad atsakovo įgaliotas asmuo netyrė pareiškėjo kaltės dėl konstatuotų tarnybinių nusižengimų, jos nepagrindė ir tik formaliai pažymėjo, kad nusižengimas padarytas tyčine veika (veikimu ir neveikimu), iš esmės kaltės netyręs. Nenustačius tarnautojo kaltės negalima ir tarnybinė atsakomybė. Tai – esminis procedūrinis pažeidimas, dėl kurio paskirta nuobauda – pastaba pripažintina neteisėta ir nepagrįsta (2011 m. balandžio mėn. 28 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶³-1366/2011; taip pat žr. 2011 m. lapkričio 14 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶³-2967/2011).

1.2.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka

(VTS 26 str., Tvarka)

16. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarką reglamentuoja Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnis. Vadovaujantis šio straipsnio 10 dalimi, taip pat yra priimta Tvarka, kuri reglamentuoja tarnybinių patikrinimų dėl vidaus tarnybos sistemos pareigūnų (toliau – ir pareigūnai) padarytų tarnybinių nusižengimų bei pareigūno vardą žeminančių veikų (toliau – ir tarnybiniai nusižengimai) atlikimo bei Vidaus tarnybos statuto nustatytų tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo pareigūnams tvarką (1 p.). Pagrindinis Tvarkos tikslas – sudaryti sąlygas išsamiai ir nešališkai ištirti pareigūno tarnybinio nusižengimo aplinkybes, priežastis ir sąlygas, nustatyti kaltus pareigūnus bei siekti tarnybinės drausmės stiprinimo bei tarnybinių nusižengimų prevencijos (2 p.). Kaip nurodoma Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 6 dalyje, esant duomenų apie galimą pareigūno tarnybinį nusižengimą, atliekamas tarnybinis patikrinimas. Vidaus reikalų ministras, gavęs duomenų apie galimą pareigūno tarnybinį nusižengimą, gali pavesti Vidaus reikalų ministerijos administracijos padaliniiui, atliekančiam tarnybinius tyrimus ir patikrinimus (toliau – ir tyrimų padalinys), atlikti tarnybinį patikrinimą dėl galimo pareigūno tarnybinio nusižengimo. Jeigu dėl šio tarnybinio nusižengimo vidaus reikalų įstaigoje, kurioje pareigūnas eina pareigas, jau yra pradėtas tarnybinis patikrinimas, vidaus reikalų ministro pavedimu šis tarnybinis patikrinimas perduodamas atlikti tyrimų padaliniiui. Šiuo atveju tarnybinis patikrinimas vidaus reikalų įstaigoje nebeatliekamas. Vidaus reikalų ministras gali pavesti tyrimų padaliniiui įvertinti vidaus reikalų įstaigose atliktų tarnybinių patikrinimų išvadų teisėtumą ir pagrįstumą. Pareigūną į pareigas skiriantis vadovas, priimdamas sprendimą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo pareigūnui, atsižvelgia į vidaus reikalų ministro patvirtintą tyrimų padalinio atlikto tarnybinio patikrinimo išvadą arba į vidaus reikalų įstaigose atliktų tarnybinių patikrinimų išvadų

teisėtumo ir pagrįstumo įvertinimą, kuriam pritarė vidaus reikalų ministras.

17. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nuosekliai pažymi, kad vienu tarnybinės nuobaudos skyrimo taisyklių pažeidimą įstatymų leidėjas besąlygiškai sieja su paskirtosios nuobaudos teisėtumu. Pavyzdžiui, prie besąlygiško pagrindo panaikinti tarnybinę nuobaudą priskirtini Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 3 dalyje nustatyti tarnybinių nuobaudų skyrimo terminai (2005 m. rugsėjo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴-1117/2005).

Kitų tarnybinės nuobaudos skyrimo taisyklių pažeidimai vertinami, atsižvelgiant į šių pažeidimų įtaką paskirtos nuobaudos teisėtumui. Šiuo aspektu gali būti paminėta administracinė byla Nr. A⁷-146/2005, kurioje pareiškėjas kreipėsi į teismą, prašydamas panaikinti atsakovo jam paskirtą tarnybinę nuobaudą – pažeminimą pareigose. Pareiškėjas teigė, jog nuobauda naikintina dėl tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūrų, reglamentuojamų Tvarkoje, pažeidimų, nes buvo nustatytas neprotingai trumpas terminas paaiškinimui pateikti – 1 diena, be to, kitą dieną jis susirgo. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pareiškėjo apeliacinį skundą atmetė, o Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimą paliko nepakeistą. Dėl minėtų pareiškėjo argumentų teisėjų kolegija nurodė, kad šis faktas vertintinas kaip tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūros pažeidimas, tačiau nuobaudų skyrimo procedūros pažeidimas yra pagrindas nuobaudai panaikinti tik tais atvejais, kai dėl to galėjo būti padarytos nepagrįstos ir neteisingos išvados, vertinant pareigūno veiksmus. Šiuo atveju pareiškėjo pozicija dėl faktų vertinimo išdėstyta tarnybiniame pranešime, o duomenų, jog liga trukdė pareiškėjui perduoti paaiškinimą, nors ir vėliau nei per nustatytą terminą, taip pat ir duomenų, kad pareiškėjas po ligos, šia aplinkybe grįsdamas vėlesnį paaiškinimo teikimą, pasiaiškinimą būtų teikęs, nėra. Kadangi visos svarbios faktinės aplinkybės tarnybinio patikrinimo metu buvo iširtos, pareiškėjo nurodomos aplinkybės dėl paaiškinimo nepateikimo nedaro įtakos skirtos nuobaudos pagrįstumui bei teisėtumui (2005 m. vasario 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷-146/2005, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

I.2.2.1. Tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros pradėjimas

I.2.2.1.1. Faktinis pagrindas pradėti tarnybinį patikrinimą

(Tvarkos 6 p.)

18. Vadovaujantis Tvarkos 6 punktu, tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūra pradedama vadovui, turinčiam teisę skirti tarnybinę nuobaudą, ar kitam pareigūnui, turinčiam teisę pavesti atlikti tarnybinius patikrinimus, gavus asmens skundą, tarnybinį pranešimą, prokuroro nutarimą iškelti drausminę bylą, žiniasklaidoje paskelbtą ar kitokią informaciją apie galimą pareigūno tarnybinį nusižengimą (toliau – informacija apie galimą tarnybinį nusižengimą) ir ne vėliau kaip kitą darbo dieną pavedus tarnybinis nusižengimus tiriančio padalinio vadovui ar kitam pareigūnui (toliau – ir tikrintojas) atlikti tarnybinį patikrinimą. Jeigu informaciją apie galimą tarnybinį nusižengimą gauna pareigūno tiesioginis vadovas, neturintis teisės skirti tarnybinę nuobaudą ar pavesti atlikti tarnybinius patikrinimus, jis privalo ne vėliau kaip kitą darbo dieną raštu perduoti šią informaciją vadovui, turinčiam teisę skirti tarnybinę nuobaudą ar pavesti atlikti

tarnybinius patikrinimus. Prireikus tarnybiniam patikrinimui atlikti gali būti sudaroma komisija. Vidaus reikalų ministras turi teisę pavesti atlikti tarnybinių patikrinimą Vidaus reikalų ministerijos Teisės departamentui (toliau – ir Teisės departamentas) dėl bet kurio pareigūno galimo tarnybinio nusižengimo. Vidaus reikalų įstaigoje pradėtas tarnybinis patikrinimas vidaus reikalų ministro pavedimu gali būti perduotas atlikti Teisės departamentui. Šiuo atveju tarnybinis patikrinimas vidaus reikalų įstaigoje nebeatliekamas.

18.1. Aiškindamas Tvarkos 6 punktą, Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad prokuroro nutarimas iškelti drausminę bylą yra vienas, tačiau ne vienintelis informacijos apie pareigūno galbūt padarytą tarnybinių nusižengimą gavimo būdas. Tokio pobūdžio informacijos šaltiniai šioje teisės normoje nurodyti išplėstiniu būdu. Tai reiškia, kad bet kokia, nesvarbu, kokių būdu gauta, informacija apie pareigūno galbūt padarytą tarnybinių nusižengimą yra laikytina tinkamu faktiniu pagrindu pradėti atitinkamą tarnybinių patikrinimą (2013 m. kovo 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–454/2013).

I.2.2.2. Tarnybinis patikrinimas

I.2.2.2.1. Tarnybinio patikrinimo atlikimo terminai, jų pratęsimas

---

(Tvarkos 19 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)

19. Pagal Tvarkos 19 punktą (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija), tikrintojas tarnybinių nusižengimą gali tirti ne ilgiau kaip 30 dienų, neįskaitant laiko, per kurį tikrinamas pareigūnas nebuvo darbe dėl ligos arba atostogavo. Esant svarbioms aplinkybėms, tarnybinių patikrinimą atlikti pavedęs pareigūnas gali pratęsti tarnybinio patikrinimo terminą dar iki 30 dienų.

20. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, įvertinusi aptartą teisinį reguliavimą, pažymėjo, kad teisės aktai numato du terminus, kurių privaloma laikytis atliekant tarnybinių patikrinimą ir taikant tarnybines nuobaudas. Visų pirma, tai – tarnybinio patikrinimo atlikimo terminas (30 dienų), kuris gali būti pratęsimas dar 30 dienų, jeigu yra nustatomos svarbios aplinkybės. Pažymėtina, kad Tvarkos 19 punkto lingvistinė analizė (nurodytas žodis „gali“) bei tai, kad minėtoje teisės normoje nėra įvardytas išsamus ir detalus aplinkybių, kurioms esant terminas gali būti pratęsimas, sąrašas, suponuoja išvadą, kad tarnybinio patikrinimo atlikimo termino pratęsimas ir šio klausimo išsprendimui reikšmingų aplinkybių įvertinimas, pripažįstant minėtas aplinkybes svarbiomis arba nesvarbiomis, yra tarnybinių patikrinimą atlikti pavedusio pareigūno diskrecijos teisė. Kitas terminas – tai tarnybinės nuobaudos skyrimo terminas, kuris negali būti ilgesnis nei 30 dienų ir kuris skaičiuojamas nuo tarnybinio nusižengimo paaiškėjimo dienos, o ta diena, kaip minėta, laikoma vadovo, turinčio teisę skirti tarnybines nuobaudas, išvados patvirtinimo diena, o išvadą patvirtinus neįgaliotam skirti tarnybines nuobaudas pareigūnui – tokios išvados gavimo diena. Minėtas terminas yra imperatyvus ir negali būti pratęsimas (2012 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–1994/2012).

21. Pasisakydamas dėl Tvarkos 19 punkto pažeidimo, Vyriausiasis administracinis teismas ne kartą akcentavo, kad vienu tarnybinės nuobaudos skyrimo taisyklių pažeidimą

įstatymų leidėjas besąlygiškai sieja su paskirtosios nuobaudos neteisėtumu, prie šių normų priskirtini tarnybinių nuobaudų skyrimo terminai bei draudimas skirti daugiau negu vieną nuobaudą už tą patį tarnybinį pažeidimą, o kitų tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarkos pažeidimų reikšmė paskirtos nuobaudos teisėtumui turi būti vertinama pagal bendrąsias taisykles, įtvirtintas ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punkte. Ne kiekvienas formalios procedūros pažeidimas yra pagrindas pripažinti administracinį aktą neteisėtu, jeigu įstatymas tiesiogiai nenustato tokios procedūros pažeidimo pasekmės; kriterijus, pagal kurį turi būti vertinama procedūros pažeidimo reikšmė priimto administracinio akto teisėtumui, yra tikimybė, kad dėl šio pažeidimo buvo priimtas nepagrįstas sprendimas (žr., pvz., 2012 m. kovo 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–1994/2012; 2011 m. rugsėjo 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–3075/2011).

21.1. Pavyzdžiui, šiomis taisyklėmis buvo vadovautasi administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–1994/2012, kurioje buvo vertintas Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato (toliau – ir Klaipėdos apskrities VPK) viršininko 2011 m. rugpjūčio 23 d. įsakymas, kuriuo pareiškėjui G. K., Klaipėdos apskrities VPK Patrolių rinktinės 2-osios kuopos 2-ojo būrio vyresniajam patruliui, ir pareiškėjai N. P., Klaipėdos apskrities VPK Patrolių rinktinės 2-osios kuopos 2-ojo būrio patruliui, skirtos tarnybinės nuobaudos – pastabos.

Byloje nustatyta, kad tarnybinio patikrinimo metu turi būti ištirtos ir objektyviai įvertintos visos reikšmingos aplinkybės tarnybinei atsakomybei taikyti. Pasak bylą nagrinėjusios teisėjų kolegijos, atsižvelgiant į informacijos, kuriai surinkti reikėjo papildomo laiko, pobūdį bei aplinkybes, kodėl tokia informacija nebuvo surinkta anksčiau, konkrečiu atveju nėra pagrindo teigti, kad tarnybinio patikrinimo termino pratęsimas buvo akivaizdžiai nepagrįstas. Ta aplinkybė, kad gauta informacija vėliau neturėjo reikšmės sprendžiant dėl pareiškėjų tarnybinės atsakomybės, savaime nepaneigia, kad nebuvo būtina šią informaciją surinkti ir įvertinti bei dėl to pratęsti tarnybinio patikrinimo atlikimo terminą. Kaip buvo nurodyta, tarnybinio patikrinimo atlikimo termino pratęsimas ir šio klausimo išsprendimui reikšmingų aplinkybių įvertinimas, pripažįstant minėtas aplinkybes svarbiomis arba nesvarbiomis, yra tarnybinį patikrinimą atlikti pavedusio pareigūno diskrecijos teisė. Taip pat teisėjų kolegija vertino, kad tas faktas, jog Klaipėdos apskrities VPK viršininkas B. I. 2011 m. liepos 7 d. rezoliucijoje nenurodė konkretaus termino iki kada yra pratęsiamas tarnybinio patikrinimo atlikimo terminas, taip pat nesuponuoja išvados, jog buvo padarytas esminis tarnybinio pažeidimo tyrimo pažeidimas, sudarantis pagrindą naikinti įsakymą. Nors Klaipėdos apskrities VPK viršininko B. I. 2011 m. liepos 7 d. rezoliucijoje konkretus tarnybinio patikrinimo atlikimo pratęsimo terminas nebuvo nurodytas, tarnybinis patikrinimas atliktas nepažeidžiant maksimalaus tarnybinio patikrinimo atlikimo pratęsimo termino (pagal Tvarkos 19 punktą minėtą terminą galima pratęsti iki 30 dienų). Taigi minėtas pirmosios instancijos teismo nustatytas pažeidimas dėl konkrečios datos nenurodymo yra tik formalus, kuris negali lemti ginčijamo įsakymo neteisėtumo (2012 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–1994/2012).

22. Pastebėtina, kad bylose ne kartą buvo nustatytas faktas, jog dėl tarnybinio patikrinimo termino pratęsimo buvo kreiptasi ir šis terminas buvo pratęstas jau pasibaigus Tvarkos 19 punkte įtvirtintam 30 dienų tarnybinio patikrinimo terminui. Administracinių teismų praktika rodo, jog tokio pažeidimo pasekmės kiekvienoje konkrečioje byloje vertintos individualiai, atsižvelgus į byloje nustatytų aplinkybių

visumą. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-28/2012 nustačius minėtą pažeidimą (termino patikrinimui pratęsimą, pasibaigus pirminiam terminui jį atlikti), taip pat faktinę aplinkybę, kad įsakyme dėl termino pratęsimo nenurodytos svarbios aplinkybės, pagrindžiančios poreikį pratęsti patikrinimo terminą, ir iš bylos medžiagos nematyti, kad tokio pobūdžio aplinkybės egzistavo, buvo konstatuotas esminis Tvarkos 19 punkto pažeidimas, sudarantis pagrindą naikinti skundžiamus įsakymus dėl tarnybinių nuobaudų paskyrimo (šiuo aspektu žr. 2012 m. vasario 17 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-28/2012). Tuo tarpu administracinėse bylose Nr. A⁷⁵⁶-3075/2011 ir A⁶⁶²-26/2011 Vyriausiasis administracinis teismas šį pažeidimą pripažino formaliu tarnybinio nusižengimo tyrimo procedūros pažeidimu, kuris negali lemti įsakymų dėl tarnybinės nuobaudos paskyrimo neteisėtumo.

22.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3075/2011 teisėjų kolegija pažymėjo, kad Vidaus tarnybos statutas *expressis verbis* nenumato pasekmių, kai konstatuojamas tarnybinio nusižengimo tyrimo procedūros pažeidimas, pavyzdžiui, tuomet, kai tarnybinio patikrinimo terminas pratęsiamas tik kitą dieną po Tvarkos 19 punkte nustatyto 30 dienų termino pasibaigimo. Taigi šiuo atveju esminis vertinimo kriterijus yra tai, ar dėl pažeidimo nebuvo užtikrintas objektyvus visų aplinkybių ištyrimas ir ar tai galėjo lemti nepagrįsto sprendimo priėmimą. Vadovaujantis teismų praktika, esminę reikšmę analizuojant, ar buvo pažeistos pagrindinės procedūros taisyklės, turi: pirma, ar nebuvo pabloginta pareigūno, kuris įtariamasis padaręs tarnybinį nusižengimą, teisinė padėtis; antra, ar nebuvo suvaržytos jam Tvarkos 16 punkte garantuojamos teisės (pvz., teisė teikti paaškinimus, prašymus bei įrodymus; baigus tarnybinį patikrinimą, susipažinti su tarnybinio tikrinimo išvada bei tyrimo metu surinkta medžiaga; tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros metu turėti advokatą ar kitą įgaliotą atstovą; pavaldumo tvarka apskūsti tikrintojo veiksmus). Apžvelgiamoje byloje nebuvo duomenų, kad pareiškėjas dėl minėto pažeidimo būtų netekęs galimybes realizuoti savo teisę dalyvauti tarnybinio nusižengimo tyrimo procedūroje. Taigi teisėjų kolegija minėtą pažeidimą vertino formaliu tarnybinio nusižengimo tyrimo procedūros pažeidimu, kuris negali lemti ginčijamo įsakymo neteisėtumo (2011 m. rugsėjo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3075/2011).

22.2. Tvarkos 19 punkto pažeidimas neesminiu pripažintas ir administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-583/2011. Šioje byloje Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog pirmosios instancijos teismas visiškai pagrįstai pripažino, jog tarnybinio patikrinimo terminas, nustatytas Tvarkos 19 punkte, buvo viršytas. Iš bylos medžiagos matyti, kad tik 2009 m. rugpjūčio 18 d. teikimu kreiptasi dėl tarnybinio patikrinimo sustabdymo ir medžiagos perdavimo Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Nusikaltimų tyrimo valdybai spręsti klausimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo, nors tarnybinio patikrinimo terminas buvo pratęstas iki 2009 m. rugpjūčio 11 d. Teisėjų kolegija tokią praktiką pripažino ydinga, galinčia kelti abejonių dėl tarnybinio nusižengimo tyrimo procedūrai keliamų griežtų terminų laikymosi reikalavimų pažeidimo. Vis dėlto nagrinėjamu atveju vertino, jog Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 3, 7 dalių ir Tvarkos 30 bei 31 punktų imperatyvios nuostatos pažeistos nebuvo, todėl minėti pažeidimai tarnybinio patikrinimo procedūros nutraukimo pasekmių nesukelia. Pagrindas sustabdyti tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūrą, numatytas Tvarkos 11 punkte, šiuo atveju buvo, nes Nusikaltimų tyrimo valdybai buvo perduota ta pati medžiaga, siekiant įvertinti iš esmės tą pačią pareiškėjos veiklą, už kurią vėliau jai ir skirta tarnybinė nuobauda (2011

m. kovo 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–583/2011).

23. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Tvarkos 19 punkte įtvirtintas terminas negali būti pratęstas, nesant tam būtino pagrindo. Priešingu atveju bus konstatuotas Tvarkos 19 punkto pažeidimas (šiuo aspektu žr., pvz., 2011 m. lapkričio 14 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶³–2967/2011).

1.2.2.2.2. Pranešimas apie tarnybinį patikrinimą

(Tvarkos 17 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)

24. Vadovaujantis Tvarkos 17 punktu (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija), tikrintojas per 20 dienų nuo tarnybinio patikrinimo pradžios, išskyrus Tvarkos 7 ir 13 punktuose numatytus atvejus, surašo Tvarkos priede nurodytą pranešimą dėl tarnybinio nusižengimo (toliau – ir pranešimas), kuriuo pasirašytinai informuoja tikrinamą pareigūną apie pradėtą tarnybinį patikrinimą, jo teises bei pateikia jam turimus duomenis apie tarnybinį nusižengimą. Jeigu tikrinamas pareigūnas nepasirašo, kad susipažino su pranešimu, tai pažymima pranešimo priede, kurį pasirašo įstaigos, kurioje dirba tikrinamas pareigūnas, vadovas (tikrintojas) ir 2 valstybės tarnautojai ar darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartį. Toks pareigūno atsisakymas pasirašyti neturi įtakos pačios tarnybinės nuobaudos skyrimui. Jeigu su pranešimu supažindina ne tikrintojas, pranešimas ne vėliau kaip kitą darbo dieną pateikiamas tikrintojui.

24.1. Šios nuostatos buvo aiškinamos administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–395/2013. Vyriausiasis administracinis teismas šioje byloje atsakydamas į pareiškėjo argumentą, jog pranešimas dėl tarnybinio nusižengimo yra netikslus, neišsamus, nepateikta tikrintojo turima medžiaga, nurodė, jog Tvarkoje nėra nustatyta, kad kartu su pranešimu apie galimą tarnybinį nusižengimą įtariamam padarius tarnybinį nusižengimą pareigūnui turi būti įteikta kokia nors medžiaga (Tvarkos 7, 17 p.). Tvarkos 17 punktas reikalauja, kad pranešimu dėl tarnybinio nusižengimo tikrinamas pareigūnas būtų informuotas apie pradėtą tarnybinį patikrinimą, jo teises bei būtų pateikti tikrintojo turimi duomenys apie tarnybinį nusižengimą. Duomenų pateikimas Tarnybinių patikrinimų atlikimo tvarkos 17 punkto kontekste reiškia ne ką kita, o reikalavimą įrašyti tikrintojo turimus duomenis į tarnybinį pranešimą, kad tikrinamas pareigūnas galėtų suprasti, kokio tarnybinio nusižengimo padarymu jis įtariamasis ir galėtų ginti savo teises, pateikdamas paaiškinimus, prašymus, įrodymus. Byloje nustatyta, kad pranešimas dėl tarnybinio nusižengimo, kuris buvo įteiktas pareiškėjui, yra pakankamai aiškus (jame nurodytas įtariamo pažeidimo laikas, įtariamo pažeidimo esmė bei galbūt pažeistų teisės aktų nuostatos). Be to, pranešime išsamiai išaiškintos pareiškėjo teisės, taip pat ir teisė pateikti paaiškinimus, prašymus, įrodymus. Pareiškėjas, kaip matyti iš pateiktų į bylą įrodymų, šiomis teisėmis nesinaudojo. Ar naudotis teise teikti paaiškinimus, įrodymus, yra tikrinamo pareigūno teisė, o ne pareiga. Kilus ginčui teisme, aplinkybės, kad tikrinamas pareigūnas tarnybinio nusižengimo tyrimo metu nesinaudojo savo teisėmis, kuriomis naudodamasis galėtų save ginti nuo tarnybinės nuobaudos paskyrimo, vertinamos įrodymų visumos kontekste (2013 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–395/2013).

24.2. Pranešimo apie padarytą tarnybinį nusižengimą termino praleidimas, teismo vertinimu, nesudaro pagrindo pareiškėjo skundžiamą įsakymą vien dėl nurodytos aplinkybės pripažinti neteisėtu, jei tiek tarnybinis patikrinimas buvo atliktas, tiek ir

tarnybinė nuobauda buvo paskirta nepažeidus imperatyvių terminų. Kaip minėta, ne kiekvienas formalios procedūros pažeidimas yra pagrindas pripažinti administracinį aktą neteisėtu, jeigu įstatymas tiesiogiai nenustato tokios procedūros pažeidimo pasekmės; kriterijus, pagal kurį turi būti vertinama procedūros pažeidimo reikšmė priimto administracinio akto teisėtumui, yra tikimybė, kad dėl šio pažeidimo buvo priimtas nepagrįstas sprendimas (žr. 2013 m. kovo 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-577/2013). Analogiška išvada buvo padaryta ir administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2266/2012, kurioje Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, jog visos svarbios aplinkybės tarnybinio patikrinimo metu buvo iširtos, todėl Tvarkos 17 punkte nurodyto termino tarnybiniam pranešimui surašyti pažeidimas nedaro įtakos skirtos nuobaudos teisėtumui ir pagrįstumui (žr. 2012 m. gruodžio 3 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2266/2012).

24.3. Tarnybinių tyrimų eigą reglamentuojančios Tvarkos 17 punkte yra nustatyta ir detalai sureguliuota pareigūno informavimo apie jo atžvilgiu pradėtą tarnybinių patikrinimą tvarka. Nors šiame punkte ir nėra išskirta bei atskirai aptarta papildomo pranešimo apie tyrimo dalyko išplėtimą pateikimo tvarka ir tokio pateikimo būtinumas, tai nereiškia, kad pradėto tarnybinio tyrimo eigoje nustačius naujų, pirmame pranešime nenurodytų, pareigūno tariamai padarytų nusizengimų požymių, ir nusprendus juos iširti, papildomas pranešimas apie tarnybinio tyrimo dalyko išplėtimą nėra būtinas. Darydamas tokia išvadą, Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, jog pats Tvarkos 17 punktas ir jo paskirtis suponuoja, kad apie bet koki pareigūno atžvilgiu pradėtą tarnybinių tyrimą šiam pareigūnui turi būti pranešta. Tokio pranešimo būtinumas negali būti traktuojamas tik kaip formalus tarnybinio tyrimo procedūros reikalavimas, nes, kaip matyti iš Tvarkos 18 punkto, būtent su pranešime apie tarnybinio tyrimo pradžią suformuluotu įtarimu yra siejama pareigūno teisė duoti atitinkamus paaiškinimus ir Tvarkeje nustatytais būdais gintis nuo jam pareikšto įtarimo. Šiame kontekste pažymėta, kad teisė duoti arba neduoti atitinkamus paaiškinimus, nors ir yra tiriamo pareigūno apsisprendimo dalykas, tačiau ją suponuoja tokio pareigūno turimos informacijos apie pradėtą tyrimą apimtis ta prasme, kad pareigūno žinojimas apie konkrečius jam pareikštus įtarimus nulemia tokį jo apsisprendimą. Taigi konstatuotina, kad tiriamo pareigūno nežinojimas apie jam pareikštų įtarimų apimtį arba apie jam reiškiamus papildomus įtarimus laikytinas jo teisės į gynybą pažeidimu. ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punkto taikymo požiūriu, toks teisės į gynybą pažeidimas laikytinas pagrindinis administracinio sprendimo priėmimo procedūros – taisyklių, turėjusių užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo pagrįstumą – pažeidimu ir yra savarankiškas pagrindas panaikinti tokį pažeidimą turėjusios procedūros metu priimtą administracinį sprendimą (2012 m. birželio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1643/2012).

24.4. Kaip matyti iš Tvarkos priede nurodytos Pranešimo dėl tarnybinio nusizengimo formos, šiame pranešime privaloma nurodyti įtariamo tarnybinio nusizengimo aplinkybes. Administracinių teismų praktikoje tokiomis aplinkybėmis pripažįstamos faktinės, objektyviai įtariamą pažeidimą patvirtinančios aplinkybės, pavyzdžiui, konkretūs pareigūno (valstybės tarnautojo) veiksmai (neveikimas), įtariamo pažeidimo padarymo laikas ir kitos reikšmingos aplinkybės. Taigi Pranešime dėl tarnybinio nusizengimo, informuojant tikrinamą pareigūną (valstybės tarnautoją), privaloma išdėstyti esminius objektyviuosius įtariamo nusizengimo požymius (konkreiti

veika, pažeidimo padarymo būdas, priemonės, laikas, vieta, veikos padariniai ir pan.), tačiau neprivaloma pateikti tikslios teisinės galbūt padaryto nusižengimo kvalifikacijos, kuri yra nustatoma ir paaiškėja tik atlikus tarnybinį patikrinimą bei surašius tarnybinio patikrinimo išvadą (Tvarkos 20 p.) (2011 m. vasario 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-339/2011).

I.2.2.2.3. Tikrintojo veiksmai

(Tvarkos 15 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)

25. Vadovaujantis Tvarkos 15 punktu (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija), tikrintojas turi teisę: 1) išvykti į įvykio vietą; 2) apklausti su tikrinama veika susijusius pareigūnus ir kitus asmenis; 3) nustatyta tvarka susipažinti su reikiama dokumentais ir gauti jų kopijas; 4) konsultuotis su reikiama specialistais; 5) gauti kitą reikiamą informaciją; 6) teikti motyvuotą teikimą dėl tikrinamo pareigūno nušalinimo nuo pareigų.

25.1. Aiškindamas šią normą, Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad iš šio teisinio reguliavimo matyti, jog tarnybinį patikrinimą atliekančiam asmeniui (tikrintojui) yra suteikiama diskrecijos teisė nepažeidžiant esminių patikrinimui keliamų tikslų bei reikalavimų (Tvarkos 2 punktas) pačiam pasirinkti konkrečius tikrinimo veiksmus, numatytus Tvarkos 15 punkte (2011 m. gegužės 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1446/2011).

I.2.2.2.4. Tarnybinio patikrinimo sustabdymas

(VTS 26 str. 7 d. (2011 m. gegužės 26 d. įstatymo Nr. XI-1424 redakcija),
Tvarkos 10, 11, 33 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija),
Tvarkos 31 p. (2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija)

26. Apibendrinimo rengėjai pastebi, kad nagrinėjant bylas dėl pareigūnams paskirtų tarnybinių nuobaudų bei atleidimo iš tarnybos už pareigūno vardo pažeminimą, administraciniais teismams neretai tenka aiškinti ir Tvarkos 10, 11 bei 31 punktų nuostatas.

Jeigu paaiškėja, kad tarnybinis nusižengimas turi nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo požymių, tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūra sustabdoma ir tarnybinio patikrinimo medžiaga perduodama tirti kompetentingai institucijai. Tarnybinio nusižengimo tyrimas sustabdomas ir paaiškėjus, kad dėl šios pareigūno veikos yra pradėtas baudžiamasis procesas arba bylos dėl administracinio teisės pažeidimo teiseną. Jeigu atsisakoma pradėti ikiteisminį tyrimą, bylos dėl administracinio teisės pažeidimo teiseną arba pasibaigia baudžiamasis procesas ar bylos dėl administracinio teisės pažeidimo teiseną, tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūra tęsiama ir tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo šių sąlygų atsiradimo. Kai pareigūno veika turi savarankiško tarnybinio nusižengimo požymių, pagal kuriuos akivaizdžiai galima šį tarnybinį nusižengimą atriboti nuo nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo, tarnybinio nusižengimo tyrimas tęsiamas neatsižvelgiant į baudžiamojo proceso ar bylos dėl administracinio teisės pažeidimo teisenos eigą (VTS 26 str. 7 d. (2011 m. gegužės 26 d. įstatymo Nr. XI-1424

redakcija), Tvarkos 10, 11 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija). Tvarkos 10 ir 11 punktuose numatytais atvejais sustabdžius tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūrą, tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūra atnaujinama ir tęsiama, jeigu atsisakoma pradėti ikiteisminį tyrimą, bylos dėl administracinio teisės pažeidimo teiseną arba asmuo patraukiamas (nepatraukiamas) baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn ir procesas yra pasibaigęs. Tokiu atveju tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo šių sąlygų atsiradimo, jei nuo tarnybinio nusižengimo padarymo dienos nepraėjo daugiau kaip 3 metai. Jei šis terminas praėjo, tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūra nutraukiama (Tvarkos 31 p. (2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija). Tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūrą tikrintojo teikimu sustabdo bei atnaujina vadovas, turintis teisę skirti tarnybinę nuobaudą, arba pareigūnas, turintis teisę pavesti atlikti tarnybinius patikrinimus (Tvarkos 33 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija).

27. Šių normų sisteminis aiškinimas buvo pateiktas Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos išnagrinėtoje administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–624/2008. Apžvelgiamu atveju pareiškėjas kreipėsi į teismą su prašymu panaikinti Mažeikių rajono policijos komisariato viršininko 2007 m. vasario 14 d. įsakymą (toliau – ir Įsakymas), kuriuo jis buvo atleistas iš vidaus tarnybos dėl pareigūno vardo diskreditavimo. Pareiškėjas atleistas, atsižvelgus į tarnybinio patikrinimo išvadas, kuris buvo atliktas dėl galbūt neteisėtų pareiškėjo veiksmų, nuslepiančių įrodymus, patvirtinančius vieno iš Mažeikių rajono apylinkės prokurorų kaltę, sukėlus eismo įvykį. Savo skundą pareiškėjas grindė tuo, kad, jo nuomone, priimant skundžiamą įsakymą buvo pažeisti Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarkos 10 ir 11 punktai, šie pažeidimai yra esminiai, todėl Įsakymas naikintinas.

Šią bylą apeliacine tvarka nagrinėjusi Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad teisės aktais nustatytos statutinio pareigūno tarnybos tvarkos pažeidimas ar pareigūno pareigų neatlikimas arba netinkamas atlikimas paprastai yra pagrindas pradėti pareigūno tarnybinių patikrinimų ir taikyti jam teisinės atsakomybės priemones pagal atitinkamą tarnybos statutą. Tačiau pareigūno veika gali būti pagrindu pradėti ne tik tarnybinių patikrinimų. Pareigūnas gali padaryti ir nusikalstamą veiką arba administracinį teisės pažeidimą. Šie pažeidimai tiriami specialia, įstatymuose nustatyta tvarka. Taigi tais atvejais, kai ta pati pareigūno veika yra (turi būti) ne tik tarnybinio patikrinimo, bet ir ikiteisminio tyrimo, teismo baudžiamosios bylos nagrinėjimo proceso ar administracinio teisės pažeidimo teisenos dalyku (tyrimo objektu), iškyla atitinkamų teisinių tyrimų (procesų) santykio klausimas. Kaip sprendžiamas šis klausimas atliekant tarnybinius patikrinimus, nustato Tvarkos 10, 11, 31 punktai.

Kaip matyti iš šių normų, jei dėl pareigūno veikos yra pradėtas ikiteisminis tyrimas, teismo nagrinėjimo procesas, bylos dėl administracinio teisės pažeidimo teisenos arba tarnybinio patikrinimo metu nustatoma, kad tarnybinis nusižengimas turi nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo požymių, tarnybinis patikrinimas turėtų būti sustabdomas (išskyrus atvejus, kai pareigūno veikoje yra savarankiško tarnybinio nusižengimo požymių, įgalinančių atriboti jį nuo nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo ir užbaigti tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūrą) ir sulaukiama galutinių kompetentingų institucijų tyrimo rezultatų. Tačiau jei pareigūno veiką yra įmanoma atriboti nuo galbūt padarytos nusikalstamos veikos ar administracinio

teisės pažeidimo ir įvertinti tai kaip savarankišką tarnybinį nusižengimą, tarnybinis patikrinimas neturėtų būti stabdomas. Tarnybinio patikrinimo stabdymas tokiu atveju būtų netikslingas, nes kompetentingų institucijų tyrimo rezultatai tarnybiniam patikrinimui esminės reikšmės neturėtų ir būtų negalima situacija, kurios siekiama išvengti paminėtų nuostatų pagalba – skirtingų institucijų prieštarų sprendimų dėl tos pačios pareigūno veikos. Todėl norint konstatuoti, kad nesustabdžius pradėto tarnybinio patikrinimo buvo pažeisti Tvarkos 10, 11 punktų reikalavimai, turi būti nustatyta, kad buvo neįmanoma atriboti pareigūno veikos nuo galbūt padarytos nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo. Būtent ši aplinkybė turi pagrindinę reikšmę sprendžiant dėl tarnybinio patikrinimo sustabdymo.

Šioje byloje pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad nagrinėjamu atveju nebuvo galimybės atriboti pareiškėjo veiksmus nuo galbūt padarytų nusikalstamų veikų. Su šia pozicija iš esmės sutiko ir išplėstinė teisėjų kolegija. Kolegija pastebėjo, kad dar 2007 m. kovo 6 d. pareiškėjui buvo pareikšti įtarimai dėl nusikalstamų veikų, numatytų BK 228 straipsnio 1 dalyje ir BK 24 straipsnio 4 dalyje bei 300 straipsnyje, padarymo. Pagal Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenis, Šiaulių apygardos teismas 2008 m. gegužės 13 d. jo atžvilgiu priėmė apkaltinamąjį nuosprendį (nuosprendis neįsiteisėjęs, nes apskūstas apeliacine tvarka), kuriuo pripažino V. G. kaltu padarius nusikaltimus, numatytus BK 228 straipsnio 2 dalyje¹⁷, 24 straipsnio 6 dalyje ir 233 straipsnio 1 dalyje¹⁸ (2004 m. kovo 30 d. įstatymo redakcija).

Kaip toliau pažymėjo išplėstinė teisėjų kolegija, pareiškėjui pateiktame pranešime apie įtarimą ir apkaltinamajame nuosprendyje nurodytų nusikalstamų veikų objektyvioji pusė reikšmingais aspektais ir aplinkybėmis sutampa su tais pareiškėjo veiksmais, dėl kurių jis buvo atleistas iš vidaus tarnybos. Savo ruožtu apeliaciniame skunde atsakovas aiškiai nenurodė konkrečių požymių, kurių pagrindu pareiškėjo veiksmus, dėl kurių jis buvo atleistas iš tarnybos, būtų galima atriboti nuo galbūt padarytų paminėtų nusikalstamų veiksmų. Atsakovas, teigdamas, kad pareiškėjo veiksmuose buvo savarankiško tarnybinio nusižengimo požymių, apsiribojo iš esmės abstraktaus pobūdžio teiginiais, kad tarnybinį patikrinimą atlikęs pareigūnas įžvelgė savarankiško tarnybinio nusižengimo požymių, bei tų pareiškėjo veiksmų, kurie, be kita ko, tiriami ir vertinami paminėtoje baudžiamojoje byloje, išvardijimu. Taigi nagrinėjamu atveju nesustabdžius pareiškėjo tarnybinio patikrinimo, buvo padaryti tarnybinių patikrinimų atlikimo tvarkos procedūrinių taisyklių pažeidimai.

17 BK 228 straipsnio „Piktnaudžiavimas“ 1 ir 2 dalys (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija) įtvirtino: „1. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiauęs tarnybine padėtimi arba viršijęs įgaliojimus, jeigu dėl to didelės žalos patyrė valstybė, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba bauda, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.“

2. Tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką siekdamas turтинės ar kitokios asmeninės naudos, jeigu nebuvo kyšininkavimo požymių, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.“

18 Ši norma nustatė: „1. Tas, kas bet koku būdu siekė paveikti liudytoją, nukentėjusį asmenį, ekspertą, specialistą ar vertėją, kad šie ikiteisminio tyrimo metu, teisme arba Tarptautiniame baudžiamajame teisme ar kitoje tarptautinėje teisminėje institucijoje duotų melagingus parodymus, išvadas, paaiškinimus ar neteisingai išverstų, arba trukdė jiems pagal šaukimą atvykti pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą, į teismą arba į Tarptautinį baudžiamąjį teismą ar kitą tarptautinę teisminę instituciją baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.“

Išplėstinė teisėjų kolegija šį pažeidimą toliau vertino, atsižvelgdama į ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatas. Ji priminė, kad nagrinėjamu atveju iš esmės dėl tų pačių pareiškėjo V. G. veiksmų, už kuriuos jis buvo atleistas iš vidaus tarnybos, buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas, jam buvo pareikšti atitinkami įtarimai, o šiuo metu ši baudžiamoji byla nagrinėjama teisme. Tad siekiant šioje administracinėje byloje tinkamai įvertinti, kokią įtaką padaryti procedūriniai pažeidimai galėjo turėti skundžiamo Įsakymo pagrįstumui ir teisėtumui, t. y. ar jie laikytini esminiais ar neesminiais procedūriniais pažeidimais, prejudicinės reikšmės gali turėti ir paminėtos baudžiamosios bylos baigtis. Jei baudžiamojoje byloje būtų neginčytinai nustatyti tie esminiai faktai ir kitos reikšmingos aplinkybės, kurių pagrindu pareiškėjas buvo atleistas iš vidaus tarnybos, naikinti skundžiamo Įsakymo vien tik dėl tos priežasties, kad tarnybinis patikrinimas buvo nesustabdytas ir tokiu būdu buvo pažeistos atitinkamos procedūrinės taisyklės, nebūtų pagrindo. Tokiu atveju nustatyti procedūriniai pažeidimai galėtų būti įvertinti tik kaip formalaus pobūdžio, neturėję esminės reikšmės skundžiamo Įsakymo pagrįstumui bei teisėtumui.

Išplėstinė teisėjų kolegija nustatė, kad baudžiamoji byla dėl V. G. veiksmų galutinai dar neišnagrinėta (teismo nuosprendis yra apskūstas), o ikiteisminis tyrimas baudžiamojoje byloje dėl pareiškėjo veiksmų vyko ir administracinę bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme. Tad, atsižvelgiant į tai, kas paminėta, dar pirmosios instancijos teisme turėjo būti įvertinta, ar yra prejudicinis ryšys tarp nagrinėjamos administracinės bylos ir paminėtos baudžiamosios bylos, bei išspręstas šios administracinės bylos sustabdymo klausimas iki tol, kol bus išnagrinėta paminėta baudžiamoji byla. Tačiau pirmosios instancijos teismas to nepadarė ir iš anksto, t. y. nesulaukęs baudžiamosios bylos baigties, nusprendė, kad nustatyti procedūriniai pažeidimai buvo esminiai, kad dėl jų buvo priimtas neteisėtas Įsakymas. Dėl paminėtų priežasčių, išplėstinės teisėjų kolegijos nuomone, teismo sprendimas negalėjo būti laikomas pagrįstu ir teisėtu bei sudarė kliūtis, nesusiaurinant pareiškėjo procesinių teisių apimties, šią bylą visapusiškai ir iš esmės išnagrinėti apeliacinės instancijos teisme. Atsižvelgus į tai, pirmosios instancijos teismo sprendimas panaikintas ir byla grąžinta pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo (ABTĮ 141 str. 1 d. 1 p., 142 str. 1 d.) (2008 m. birželio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-624/2008, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 15, 2008, p. 134–145).

28. Kaip minėta, vidaus tarnybos pareigūnams padarius teisės pažeidimus, kurie gali būti kvalifikuoti ir kaip tarnybinis nusižengimas, ir kaip nusikalstama veika ar administracinis teisės pažeidimas, tarnybinis patikrinimas dėl jų atliktų veikų nestabdomas, o tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūra užbaigiama, jeigu pareigūno veikoje yra savarankiško tarnybinio nusižengimo požymių, įgalinančių atriboti jį nuo nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo. Todėl tais atvejais, kai egzistuoja savarankiško pareigūno tarnybinio nusižengimo požymiai, nors papildomai dėl pareigūno veikos dar atliekamas ikiteisminis tyrimas arba teisme nagrinėjama baudžiamoji byla, taip pat vyksta administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną, šių procesinių veiksmų rezultatai neturi esminės reikšmės nei skiriant tarnybines nuobaudas, nei, atitinkamai, vertinant jos skyrimą (2009 m. birželio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁴³⁸-347/2009).

I.2.2.2.5. Tikrinamo pareigūno nušalinimas

(VTS 28 str. 2 d. (2007 m. gegužės 15 d. įstatymo Nr. X-1127 redakcija),
Tvarkos 13, 14 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)

29. Tarnybinio patikrinimo metu pareigūnas gali būti nušalinamas nuo pareigų vadovo, turinčio teisę skirti į pareigas, įsakymu, tačiau ne ilgiau kaip 3 mėnesiams. Į šį terminą neįskaitomas pareigūno ligos ar atostogų laikas (VTS 28 str. 2 d. (2007 m. gegužės 15 d. įstatymo Nr. X-1127 redakcija). Vadovaujantis Tvarkos 13 punktu (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija), tikrinamas pareigūnas vadovo, turinčio teisę skirti tarnybinę nuobaudą, įsakymu, esant svarbioms priežastims (veikoje įžvelgiama nusikaltimo ar pareigūno vardo pažeminimo požymių, tikrinamas pareigūnas aktyviais veiksmais trukdo atlikti patikrinimą ar kt.), tarnybinio patikrinimo atlikimo metu gali būti nušalinamas nuo pareigų (išskyrus atvejus, kai pareigūnas yra nušalintas Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka). Tokį įsakymą vadovas, turintis teisę skirti tarnybinę nuobaudą, esant minėtoms svarbioms priežastims, gali priimti savo iniciatyva arba gavęs motyvuotą tikrintojo teikimą. Draudžiama tikrinamą pareigūną nušalinti nuo pareigų neinformavus jo apie pradėtą tarnybinį patikrinimą Tvarkos 17 punkte nustatyta tvarka. Su įsakymu dėl nušalinimo nuo pareigų tikrinamas pareigūnas nedelsiant supažindinamas pasirašytinai. Pareigūnui atsisakius pasirašyti, tai pažymima įsakymo priede, kurį pasirašo už įstaigos personalo tvarkymą atsakingas asmuo ir 2 valstybės tarnautojai ar darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartį. Tvarkos 14 punktas (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija) taip pat įtvirtina, kad jeigu yra pagrindas manyti, kad pareigūnas tarnybos metu yra apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų svaigiųjų medžiagų, tiesioginis jo vadovas nedelsdamas pareigūną nušalina nuo pareigų likusiam tos dienos tarnybos laikui. Nušalinimo nuo pareigų faktas įforminamas aktu, kurį surašo pareigūną nušalinęs nuo pareigų vadovas ir 2 valstybės tarnautojai ar darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartį. Nušalinęs nuo pareigų vadovas nedelsdamas privalo pareigūną, įtariamą neblaivumu ar apsvaigimu, teisės aktų nustatyta tvarka pasiūsti arba pristatyti į asmens sveikatos priežiūros įstaigą patikrinti, ar toks pareigūnas yra apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų svaigiųjų medžiagų. Apsvaigimas nustatomas teisės aktų nustatyta tvarka. Už nušalinimo nuo pareigų laiką darbo užmokestis nemokamas.

29.1. Tvarkos 14 punktas buvo aktualus administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-756/2013. Teisėjų kolegija šioje byloje nustatė minėto punkto pažeidimą – nušalinimo nuo darbo dėl neblaivumo (girtumo) ar apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų aktą pasirašė ne trys, bet du pareigūnai. Šis pažeidimas įvertintas kaip tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūros pažeidimas. Tačiau nuobaudų skyrimo procedūros pažeidimas laikomas esminiu ir yra pagrindas nuobaudai panaikinti tik tais atvejais, kai dėl to galėjo būti padarytos nepagrįstos ir neteisingos išvados, vertinant pareigūno veiksmus. Teisėjų kolegija nurodė, kad šiuo atveju nėra jokio pagrindo abejoti, kad pareiškėjas buvo nušalintas nuo tarnybos 2012 m. balandžio 28 d. 00 val. 01 min. likusiam budėjimo laikui. Taip pat nėra jokio pagrindo teigti, kad nušalinimo nuo darbo aktas buvo surašytas ir pasirašytas atbuline data, pažeidžiant galiojančius teisės aktus, kaip teigia pareiškėjas. Todėl minėta aplinkybė įvertinta kaip nedaranti įtakos pareiškėjui atsakovo

įsakymu skirtos nuobaudos pagrįstumui ir teisėtumui (2013 m. kovo 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-765/2013).

29.2. Administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-3270/2011 Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija vertino reikalavimą panaikinti Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato (toliau – ir Utenos AVPK) 2011 m. vasario 4 d. įsakymą „Dėl G. R. nušalinimo nuo pareigų“.

Įvertinusi VTS 28 straipsnio 2 dalies ir Tvarkos 13 punkto normas, teisėjų kolegija nurodė, jog iš šio teisinio reguliavimo matyti, kad pakankamu teisiniu pagrindu nušalinti pareigūną nuo pareigų yra tai, kad tarnybinio patikrinimo metu nustatomos teisiškai reikšmingos aplinkybės, kurios yra nesuderinamos su reikalavimais, keliamais pareigūno statusui – galimas nusikalstamos veikos, pareigūno vardo pažeminimo padarymas, arba kai yra trukdoma atlikti tarnybinių patikrinimą ir pan. Užtikrinant nušalinamo pareigūno teisę žinoti, dėl kokių priežasčių jis yra nušalinamas, pareigūno vadovas yra įpareigojamas prieš nušalindamas pareigūną nuo pareigų jį informuoti atskiru dokumentu – pranešimu dėl tarnybinio nusižengimo, apie pradėtą tarnybinių patikrinimą, jo teises bei turimus duomenis apie tarnybinių nusižengimą.

Apžvelgiamu atveju pareiškėjui atsakovas 2011 m. sausio 27 d. įteikė pranešimą dėl tarnybinio nusižengimo, kuriame nurodė tarnybinio nusižengimo, kurio padarymu jis įtariamas, pagrindinius sudėties elementus – padarymo vietą, laiką, pobūdį ir kitas aplinkybes bei teisinį jų vertinimą. Iš pranešimo dėl tarnybinio nusižengimo matyti, kad pareiškėjas yra įtariamas tokios veikos padarymu, kuri yra nesuderinama su reikalavimais, keliamais pareigūno statusui – galimu pareigūno vardo pažeminimu. Iš ginčijamo įsakymo, kuriuo pareiškėjas nušalintas nuo pareigų buvo matyti, kad jame yra nurodytas ir teisinis pagrindas, suteikiantis teisę atsakovui priimti tokį sprendimą. Apibendrinusi tai, kas paminėta, teisėjų kolegija konstatavo, kad byloje nagrinėjamu atveju pareiškėjas teisės aktų nustatyta tvarka buvo informuotas apie ginčijamą sprendimą, jo teisinį bei faktinį pagrindus ir motyvus, tai nurodant dviejuose dokumentuose, sudarančiais vieno sprendimo sudėtinę dalį. Tai atitinkamai lemia, kad ginčijamas sprendimas iš esmės atitiko VAĮ 8 straipsnio reikalavimus.

Teisėjų kolegija taip pat pripažino, kad šiuo atveju ginčijamame sprendime nenurodytas laiko trukmės (iki 3 mėn.), kuriai nušalinamas pareiškėjas nuo pareigų, nelaikytinas esminiu pareiškėjo teisės žinoti apie jam pritaikytos poveikio priemonės motyvus ir esmę pažeidimu, nes iš bylos aplinkybių akivaizdžiai matyti, kad šio nušalinimo trukmė buvo susijusi su administracinio teisės pažeidimo bylos išnagrinėjimu, kurioje pareiškėjas kaltinamas pagal ATPK 126 straipsnį ir kurios nagrinėjimas nėra baigtas iki šiol. Iš pareiškėjo atstovo paaiškinimų taip pat matyti, kad pareiškėjo subjektyvi teisė – būti nušalintam nuo pareigų ne ilgiau kaip 3 mėnesius, nebuvo pažeista, nes iki šio termino pabaigos pareiškėjas buvo grąžintas į ankstesnes pareigas. Pagrindo panaikinti ginčijamą aktą teisėjų kolegija nenustatė (2011 m. rugsėjo 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-3270/2011).

29.3. Apie darbo užmokestį, mokamą už statutinio valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų laikotarpį, skaitykite *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimo I dalyje* (Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24, 2013, p. 566–575).

1.2.2.2.6. Tarnybinio patikrinimo išvada

(Tvarkos 20 p., 16.2 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)

30. Pagal Tvarkos 20 punktą (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija), tarnybinis patikrinimas baigiamas, surašant tarnybinio patikrinimo išvadą (toliau – ir išvada), kurioje išdėstomos nustatytos aplinkybės bei jas pagrindžiantys įrodymai ir pateikiamas teisinis tikrinamo pareigūno veikos įvertinimas (Tvarkos 8.1 punkte numatytu atveju¹⁹ – ir ankstesnės išvados įvertinimas bei ją atlikusių pareigūnų veiksmai). Konstatavus, kad padarytas tarnybinis nusižengimas, išvadoje turi būti nurodyta, koks tarnybinis nusižengimas padarytas (nurodomas atitinkamas teisės akto straipsnis), jo padarymo laikas, aplinkybės bei jas pagrindžiantys įrodymai, ar jis padarytas tyčia, dėl neatsargumo ar aplaidumo, padarytos žalos pobūdis ir dydis, tarnybinio nusižengimo pasekmės, duomenys apie ankstesnę pareigūno tarnybą (tarnybinė charakteristika, paskatinimai ir apdovanojimai bei galiojančios nuobaudos) ir pasiūlymas dėl patraukimo (nepatraukimo) tarnybinėn atsakomybėn, taip pat prireikus pasiūlymai pašalinti tarnybinio nusižengimo priežastis. Atkreiptinas dėmesys, jog žemesnių pagal pavaldumą tikrintojų išvadų teisėtumą ir pagrįstumą vertina aukštesnės pagal pavaldumą įstaigos tikrintojai, pavedus aukštesnės pagal pavaldumą įstaigos pareigūnui, turinčiam teisę pavesti atlikti tarnybinius patikrinimus (Tvarkos 23 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija). Vidaus reikalų įstaigose atliktų tarnybinių patikrinimų išvadų teisėtumą ir pagrįstumą vidaus reikalų ministro pavedimu vertina Teisės departamentas (Tvarkos 24 p. (2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija).

30.1. Detalios tarnybinio patikrinimo išvados paskirtis – tarnybinėn atsakomybėn traukiamam asmeniui teisė žinoti, kuo jis kaltinamas ir tinkamai pasiruošti teisei į gynybą. Traukiamas tarnybinėn atsakomybėn ir kitas trečiasis asmuo, net ir neturintis specialių žinių, iš išvados turėtų aiškiai suprasti, dėl kada įvykdytos bei kokios veikos, prieštaraujančios konkrečioms teisės aktuose įtvirtintoms taisyklėms ir kam, yra skiriama tarnybinė nuobauda (2011 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-3024/2011).

30.2. Vidaus tarnybos statusas tiesiogiai nereglamentuoja tarnybinio patikrinimo atlikimo tvarkos, o jos nustatymo teisę deleguoja vidaus reikalų ministrui (VTS 26 str. 10 d. (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija). Todėl, nustatant tarnybinio patikrinimo išvados teisinę reikšmę, o tuo pačiu ir aiškinant klausimą dėl galimybės apskūsti pačią išvadą, būtina vadovautis Tarnybinių patikrinimų ir tarnybinių nuobaudų tvarkos nuostatomis. Pagal šios Tvarkos II skirsnio nuostatas, tarnybinio patikrinimo išvados surašymas yra tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūros dalis. Tarnybinis patikrinimas baigiamas surašant tarnybinio patikrinimo išvadą (Tvarkos 20 p.). Tvarkos 16 punktas, tarp kitų tikrinamo pareigūno teisių, nustato jo teisę pavaldumo tvarka apskūsti tikrintojo veiksmus (Tvarkos 16.4. p.). Tačiau, turint omenyje tai: 1) jog išvada

---

19 „8. Tarnybinis patikrinimas neatliekamas, o pradėtas turi būti nutrauktas:

8.1. nustačius, kad dėl gautos informacijos apie galimą pareigūno tarnybinį nusižengimą jau buvo atliktas tarnybinis patikrinimas ir priimtas atitinkamas sprendimas, o gautoje informacijoje nenurodoma jokių naujų pareigūno atsakomybei reikšmingų aplinkybių, kurios nebuvo tirtos, ir nėra įtikinamų argumentų, jog ankstesnis sprendimas yra neteisingas.“

ir joje nurodytos aplinkybės bei pasiūlymai dėl patraukimo (nepatraukimo) tarnybinėn atsakomybėn skirti tam, kad juos įvertintų turintis teisę skirti tarnybinę nuobaudą vadovas (Vidaus reikalų ministerijos vadovybės pavedimu ir šios ministerijos generalinio inspektoriaus skyriaus vedėjas); 2) jog išvadoje nurodyti minėti pasiūlymai nėra privalomi vadovui (išvados adresatui); 3) vadovui patvirtinus išvadą, joje nurodyti faktai ir jų teisinis įvertinimas tampa atitinkamo sprendimo (įsakymo), t. y. individualaus teisės akto dalimi, konstatuotina, kad ABTĮ taikymo prasme tarnybinio patikrinimo išvada negali būti laikoma teisės aktu, tiesiogiai nustatančiu tikrinamam pareigūnui atitinkamas teises ir pareigas. Todėl išvada (joje pateikti faktai bei tikrintojo pasiūlymai) negali būti laikoma veiksniu Tvarkos 16.4. punkto taikymo prasme, taip pat – ABTĮ nustatyta tvarka skundžiamu teisės aktu (žr. 2005 m. vasario 22 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹¹–178/2005; skelbtą 2006 m. Apibendrinime).

30.3. Tvarkos 16.2 punktas (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija) įtvirtina, kad tikrinamas pareigūnas turi teisę baigus tarnybinių patikrinimą, susipažinti su tarnybinio tikrinimo išvada bei tarnybinio patikrinimo metu surinkta medžiaga. Su tarnybinio patikrinimo medžiagos išlaptinta informacija supažindinami tik tikrinami pareigūnai, turintys nustatyta tvarka išduotą dokumentą, patvirtinantį asmens teisę dirbti ar susipažinti su Lietuvos Respublikos išlaptinta informacija.

30.3.1. Dėl valstybės tarnautojo teisės susipažinti su tarnybinio patikrinimo išvada paminėtina administracinė byla Nr. A⁸–22/2005. Šioje byloje R. S. kreipėsi į teismą, prašydamas panaikinti atsakovo įsakymą dėl jo atleidimo iš pareigų. Vyriausiasis administracinis teismas, atmesdamas pareiškėjo skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo panaikinimo, nutartyje nurodė, jog pareiškėjas neginčija jam paskirtos nuobaudos pagrįstumo, t. y. neginčija, kad 2003 m. gruodžio 6 d. pavėlavo atvykti į tarnybą, tuo įvykdydamas tarnybinių nusižengimą. Tačiau jis ginčija paskirtos nuobaudos už šį nusižengimą teisėtumą, nurodydamas, kad tiek atliekant tarnybinio nusižengimo tyrimą, tiek skiriant jam nuobaudą buvo iš esmės pažeistos jo teisės, kurios yra reglamentuotos teisės aktais.

Teisėjų kolegija nutartyje nurodė, jog tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarką bei vidaus tarnybos sistemos pareigūnų garantijas, skiriant jiems tarnybinės nuobaudas, reglamentuoja Vidaus tarnybos statusas ir Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarka. Pagrindines garantijas, užtikrinančias pareigūnų teises, skiriant jiems tarnybinės nuobaudas, nustato VTS 26 straipsnis, numatantis, kad: nuobauda turi būti paskirta ne vėliau, kaip per 30 dienų nuo nusižengimo išaiškėjimo dienos, į šį terminą neįskaitant laiko, kurį pareigūnas sirgo (VTS 26 str. 3 ir 4 d.); dėl tarnybinio nusižengimo turi būti atliekamas tarnybinis patikrinimas (VTS 26 str. 6 d.); už vieną nusižengimą galima skirti tik vieną nuobaudą (VTS 26 str. 5 d.). Iš bylos matyti, kad pareiškėjui už nusižengimo padarymą buvo skirta viena nuobauda, bei kad ji buvo skirta nepažeidus 30 dienų termino, nustatyto nuobaudai paskirti. Kitas garantijas nustato Tvarkos 16 punktas, kuris numato, kad: pareigūnas turi teisę dėl atliekamo jo atžvilgiu patikrinimo teikti paaiškinimus, prašymus, įrodymus; baigus tarnybinių patikrinimą susipažinti su tarnybinio patikrinimo išvada bei patikrinimo metu surinkta medžiaga; turėti advokatą ar kitą atstovą, apskusti tikrintojo veiksmus. Tvarkos 28 punktas taip pat numato, kad pareigūnas su įsakymu dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo turi būti supažindinamas per 5 darbo dienas. Byloje nustatyta, kad 2003 m. gruodžio 8 d. pareiškėjui buvo surašytas pranešimas dėl tarnybinio nusižengimo, su kuriuo pareiškėjas dėl jo ligos

buvo supažindintas 2004 m. sausio 5 d. Pasiaiškinimą pareiškėjas dėl jam inkriminuoto nusižengimo parašė 2004 m. sausio 16 d., o nuobauda jam paskirta 2004 m. sausio 23 d., su kuria jis supažindintas 2004 m. sausio 28 d. Byloje duomenų, kad pareiškėjui buvo sudarytos kliūtys susipažinti su tarnybinio patikrinimo išvada bei patikrinimo metu surinkta medžiaga, nėra. Tokių įrodymų nepateikė ir pats pareiškėjas. Iš tarnybinio patikrinimo išvados matyti, kad pareiškėjas buvo pasirašytinai 2004 m. vasario 2 d. supažindintas ir su išvada. Kolegija pažymėjo, kad Tvarka nenustato pareigos tarnybinį patikrinimą atliekančiai institucijai tikrinamą pareigūną privalomai supažindinti su tarnybinio patikrinimo išvada. Tvarkos 16.2 punktą tik garantuoja teisę pareigūnui susipažinti su tarnybinio patikrinimo išvada, nekonkretizuodamas termino, per kurį jis tai gali padaryti, o šios teisės įgyvendinimą sąlygoja įvykis – tarnybinio patikrinimo pabaiga. Nutartyje konstatuota, kad pareiškėjui skiriant tarnybinę nuobaudą jo teisės, reglamentuotos teisės aktais, pažeistos nebuvo, o esant šioms aplinkybėms pareiškėjas iš tarnybos atleistas pagrįstai ir teisėtai, nes pažeidimą padarė turėdamas kitą galiojančią tarnybinę nuobaudą – griežtą papeikimą (VTS 26 str. 2 d. 5 p.) (2005 m. sausio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸-22/2005, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

30.4. Konkretaus tarnybinio nusižengimo faktas ir tarnybinio nusižengimo sudėties elementai turi būti nustatyti motyvuotoje išvadoje, kuri surašoma nustatyta tvarka atlikus išsamų tarnybinio nusižengimo aplinkybių tyrimą. Pažymėtina, kad tarnybinio nusižengimo tyrimo išvada, kuria remiamasi priimant individualų administracinį aktą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo, yra tokio akto sudedamoji (motyvuojamoji) dalis. Motyvuota tarnybinio nusižengimo tyrimo išvada yra tas juridinę reikšmę turintis aktas, kuriuo nustatomas valstybės tarnautojo padaryto konkretaus tarnybinio nusižengimo padarymo faktas, tarnybinio nusižengimo sudėties elementai, pateikiamas tarnybinio nusižengimo kvalifikavimas pagal atitinkamas pažeistų teisės aktų normas, apibrėžiamos tarnybinės atsakomybės ribos, taip pat kaltinimo, nuo kurio valstybės tarnautojas turi teisę gintis, apimtis (2013 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-578/2013).

30.5. Vyriausiojo administracinio teismo praktika rodo, jog konstatavus, kad tarnybinio patikrinimo išvada iš esmės grindžiama tik prielaidomis, bendro pobūdžio teiginiais, kurie nėra tinkamai individualizuojami, trūksta inkriminuojamų veikų aiškaus ir konkretaus pagrįstumo, daroma išvada, jog tarnybinė atsakomybė vidaus tarnybos pareigūnui taikyta nepagrįstai (šiuo aspektu žr., pvz., 2013 m. vasario 21 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-437/2013).

I.2.2.3. Sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo

(VTS 26 str. 8 d. (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija),
Tvarkos 21, 25 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija), VAĮ 8 str.)

31. Tarnybines nuobaudas pareigūnams skiria vadovai, turintys teisę skirti į pareigas (VTS 26 str. 8 d. 2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija). Pagal Tvarkos 21 punktą (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija) vadovas, turintis teisę skirti tarnybinę nuobaudą, arba kitas pareigūnas, pavedęs atlikti tarnybinį patikrinimą, gavęs tarnybinio patikrinimo medžiagą bei išvadą, ne vėliau kaip per 2 darbo dienas nuo jos gavimo turi ją įvertinti ir priimti vieną iš šių sprendimų:

21.1. patvirtinti išvadą ir išspręsti klausimą dėl pareigūno patraukimo (nepatraukimo) tarnybinėn atsakomybėn bei įgyvendinti kitas būtinas prevencines priemones. Jeigu išvadą tvirtinantis pareigūnas nėra įgaliotas skirti tarnybinę nuobaudą, išvada ne vėliau kaip kitą darbo dieną po išvados patvirtinimo turi būti išsiųsta pareigūnui, kuris turi tokią teisę;

21.2. grąžinti tarnybinio patikrinimo medžiagą bei išvadą papildomam tarnybiniam patikrinimui, jeigu nepasibaigę Tvarkos 19 punkte nustatyti tarnybinio patikrinimo atlikimo terminai.

Vadovas, turintis teisę skirti tarnybinę nuobaudą, atsižvelgdamas į išvadoje konstatuotus pareigūno padarytus teisės aktų pažeidimus bei vadovaudamasis Tvarkos 5 punkto nuostatomis, priima įsakymą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo (Tvarkos 25 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija).

32. Įsakymas, kuriuo pareigūnui paskiriama tarnybinė nuobauda ir tarnybinio patikrinimo išvada yra dvi tos pačios tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros (pareigūno patraukimo tarnybinėn atsakomybėn proceso) sudėtinės dalys. Tarnybinio patikrinimo išvadoje yra išsamiai aprašyti pažeidimai, kuriuos padarė pareiškėjas ir išvardyti teisės aktai, kuriuos jis pažeidė. Todėl įsakyme skirti tarnybinę nuobaudą nebūtina pakartoti padarytų pažeidimų ir išvardyti pažeistas teisės normas, nes įsakymo skirti tarnybinę nuobaudą priėmimo pagrindas yra tarnybinio patikrinimo išvada (2005 m. kovo 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁰-377/2005, skelbta 2006 m. Apibendrinime; šiuo aspektu taip pat žr. 2005 m. vasario 22 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹¹-178/2005, skelbtą 2006 m. Apibendrinime).

32.1. Atkreiptinas dėmesys, kad administracinėje byloje Nr. A¹¹-178/2005 teisėjų kolegija išanalizavusi tarnybinio patikrinimo išvadą, pažymėjo, jog ji yra patvirtinta atsakovo vado. Atsakovo vadas, remdamasis minėta išvada, paskyrė pareiškėjui papeikimą. Pasak teisėjų kolegijos, pačiame įsakyme nėra nurodytos faktinės išvardytus nusižengimus patvirtinančios aplinkybės bei nėra pateiktas tokių aplinkybių teisinis įvertinimas, todėl atsakovo vadui patvirtinus minėtą išvadą, laikytina, kad tarnybinio patikrinimo išvadoje pateiktos nuorodos į šias aplinkybes bei jų teisinis įvertinimas yra motyvuojamoji pareiškėjo ginčijamo atsakovo įsakymo dalis. Todėl sprendžiant ginčijamo atsakovo įsakymo pagrįstumo klausimą, būtina išsiaiškinti, kokios išvadoje nurodytos faktinės aplinkybės yra reikšmingos bylai, kurios iš šių aplinkybių, įvertinus byloje surinktus įrodymus, gali būti teismo pripažintos nustatytomis (ABTĮ 86 str.) (žr. 2005 m. vasario 22 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹¹-178/2005; skelbtą 2006 m. Apibendrinime).

33. Administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-507/2013, kurioje buvo vertintas įsakymas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo, taip pat buvo aktualus VAĮ 8 straipsnis. Šią bylą nagrinėjusi kolegija nurodė, jog Vyriausiojo administracinio teismo jurisprudencijoje laikomasi pozicijos, kad ne bet koks formalus VAĮ 8 straipsnio nuostatų pažeidimas sąlygoja individualaus administracinio sprendimo panaikinimą, o tik toks, kuris iš esmės pažeidžia kokio nors teisės subjekto teises ar įstatymo saugomus interesus. Atsižvelgiant į tai, pritarta pirmosios instancijos teismo išvadai, jog atsakovas įsakyme dėl tarnybinės nuobaudos pareiškėjai skyrimo, nenurodydamas šio įsakymo apskundimo tvarkos, nesutrukdė jai įgyvendinti teisę apskusti šį įsakymą teismui, todėl negali būti pripažįstama, kad buvo padarytas esminis tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros pažeidimas ir pareiškėjos argumentas, jog vien dėl VAĮ nuostatų nesilaikymo įsakymas naikintinas, atmestinas (2013 m. kovo 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-507/2013).

1.2.2.3.1. Terminai tarnybinei nuobaudai skirti

(VTS 26 str. 3 d. (2011 m. gegužės 26 d. įstatymo Nr. XI-1424 redakcija),
26 str. 4 d. (2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X-804 redakcija),
Tvarkos 29, 30 p. (2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija)

34. Kaip nurodoma Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnyje, tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per 30 dienų nuo tarnybinio nusižengimo išaiškėjimo dienos. Negalima skirti tarnybinės nuobaudos, jei nuo tarnybinio nusižengimo padarymo dienos praėjo vieneri metai, išskyrus atvejus, kai tarnybinio nusižengimo tyrimas sustabdomas šio straipsnio 7 dalyje numatytais atvejais²⁰ arba kai tarnybinis nusižengimas nustatomas atliekant auditą, piniginių ar kitokių vertybių inventorizaciją arba kompetentingos institucijos atliekamą tarnybinį ar kitą patikrinimą. Šiais atvejais tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per 3 metus nuo tarnybinio nusižengimo padarymo dienos (VTS 26 str. 3 d. (2011 m. gegužės 26 d. įstatymo Nr. XI-1424 redakcija). Į šį 30 dienų terminą neįskaitomas laikas, kai pareigūnas nebuvo tarnyboje dėl ligos ar atostogų, taip pat laikas, per kurį įstatymų nustatyta tvarka turi būti išnagrinėtas skundas dėl profesinės sąjungos renkamojo organo nesutikimo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo pareigūnui (VTS 26 str. 4 d. (2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X-804 redakcija), Tvarkos 29, 30 p. (2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija). Tarnybinio nusižengimo išaiškėjimo diena laikoma vadovo, turinčio teisę skirti tarnybinę nuobaudą, išvados patvirtinimo diena, o išvadą patvirtinus neįgaliotam skirti tarnybinę nuobaudą pareigūnui – tokios išvados gavimo diena (Tvarkos 29 p. (2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija).

34.1. Minėtose nuostatose įstatymų leidėjas yra aiškiai nustatęs 30 dienų tarnybinės nuobaudos skyrimo terminą, kurį sieja su nusižengimo išaiškėjimo diena (t. y. tinkamo pareigūno tarnybinės išvados patvirtinimo ar jos gavimo diena), kuris, esant tam tikroms aplinkybėms (atostogoms, ligai, skundo nagrinėjimui) gali pailgėti; ir vienerių metų tarnybinės nuobaudos skyrimo terminą, siejamą su tarnybinio nusižengimo padarymo diena, kuris yra naikinamasis ir kurio pratęsti įstatymų leidėjas nenumatė jokių galimybių, nepriklausomai nuo šio termino praleidimo priežasčių. Nustačius, kad tarnybinė nuobauda paskirta pasibaigus VTS 26 straipsnio 3 dalyje ir Tvarkos 29 punkte nustatytam nuobaudos skyrimo terminui, įsakymas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo laikytinas neteisėtu (žr., pvz., 2011 m. rugsėjo 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-1120/2011). Šiuo aspektu gali būti paminėta ir administracinė byla Nr. A⁶³-

20 Jeigu paaiškėja, kad tarnybinis nusižengimas turi nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo požymių, tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūra sustabdoma ir tarnybinio patikrinimo medžiaga perduodama tirti kompetentingai institucijai. Tarnybinio nusižengimo tyrimas sustabdomas ir paaiškėjus, kad dėl šios pareigūno veikos yra pradėtas baudžiamasis procesas arba bylos dėl administracinio teisės pažeidimo teiseną. Jeigu atsisakoma pradėti ikiteisminį tyrimą, bylos dėl administracinio teisės pažeidimo teiseną arba pasibaigia baudžiamasis procesas ar bylos dėl administracinio teisės pažeidimo teiseną, tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūra tęsiama ir tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo šių sąlygų atsiradimo. Kai pareigūno veika turi savarankiško tarnybinio nusižengimo požymių, pagal kuriuos akivaizdžiai galima šį tarnybinį nusižengimą atiboti nuo nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo, tarnybinio nusižengimo tyrimas tęsiamas neatsižvelgiant į baudžiamojo proceso ar bylos dėl administracinio teisės pažeidimo teisenos eigą.

2855/2011, kurioje ginčas iš esmės kilo dėl to, ar pareiškėjui paskirta tarnybinė nuobauda, viena diena praleidus jos skyrimo terminą, lėmė, jog tarnybinė nuobauda apskritai buvo paskirta neteisėtai. Teisėjų kolegija konstatavo, kad Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 2 dalyje²¹ nustatyto tarnybinės nuobaudos skyrimo termino nesilaikymas besąlygiškai sietinas su paskirtosios nuobaudos neteisėtumu ir nevertintinas pagal bendrąsias taisykles, įtvirtintas ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punkte. Teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, jog konstatavus tarnybinį nusižengimą, tačiau pasibaigus Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 2 dalyje nustatytiems terminams, įstaigos vadovas galėjo tik pripažinti, kad pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, tačiau tarnybinės nuobaudos skirti negalėjo (2011 m. spalio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-2855/2011).

34.2. Atsižvelgiant į Tvarkos 29 punktą, nepagrįsti yra argumentai, teigiant, kad tarnybinio nusižengimo paaiškėjimo momentas yra įtariamo valstybės tarnautojo pirmojo paaiškinimo dėl įvykio aplinkybių pateikimo diena (šiuo aspektu žr., pvz., 2004 m. gegužės 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶-454/2004, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

1.2.3. Tarnybinės nuobaudos ir jų parinkimas

(VTS 26 str. 1 d. (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija), Tvarkos 5 p.)

35. Kaip nurodoma Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 1 dalyje (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija), už tarnybinius nusižengimus, atsižvelgiant į jų pobūdį, padarymo priežastis, nusižengusiojo kaltės laipsnį, asmenybę, sukeltus padarinius ir kitas aplinkybes, pareigūnui gali būti skiriama viena iš šių tarnybinių nuobaudų: 1) pastaba; 2) papeikimas; 3) griežtas papeikimas; 4) laipsnio pažeminimas viena pakopa; 5) perkėlimas į viena pakopa žemesnes pareigas; 6) atleidimas iš vidaus tarnybos.

Iš Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 1 dalies išplaukia, jog tarnybinės nuobaudos skiriamos atsižvelgiant į tarnybinių nusižengimų pobūdį, padarymo priežastis, nusižengusiojo kaltės laipsnį, asmenybę, sukeltus padarinius ir kitas aplinkybes. Tvarkos 5 punktas patikslina, jog tarnybinės nuobaudos skiriamos laikantis šių nuostatų: už vieną tarnybinį nusižengimą galima skirti tik vieną tarnybinę nuobaudą; atsižvelgiama į padaryto tarnybinio nusižengimo pobūdį, padarymo priežastis, nusižengusiojo kaltės laipsnį, asmenybę, sukeltus padarinius, taip pat ankstesnę pareigūno tarnybą ir kitas aplinkybes; už tyčinį tarnybinį nusižengimą skiriama griežtesnė tarnybinė nuobauda negu už tarnybinį nusižengimą dėl neatsargumo ar aplaidumo; atsakomybė yra didesnė, jeigu tarnybinis nusižengimas padaromas pavaldžiam pagal pareigas valstybės tarnautojui ar darbuotojui, dirbančiam pagal darbo sutartį.

35.1. Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarkos 5.3. punkte, nustatančiame kad „už tyčinį tarnybinį nusižengimą skiriama griežtesnė tarnybinė nuobauda negu už tarnybinį nusižengimą dėl neatsargumo ar aplaidumo“, įtvirtintas principas, kad už tyčinius nusižengimus turi būti skiriamos griežtesnės nuobaudos, tačiau tai nereiškia, jog už tyčinius nusižengimus negalima pareigūnams skirti švelniausios nuobaudos – pastabos (2013 m. balandžio 11 d. nutartis

---

21 Šiuo metu – 26 str. 3 d.

administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-649/2013).

35.2. Tarnybiniai nusižengimai vertinami ir tarnybinės nuobaudos už juos yra skiriamos atsižvelgiant į kiekvienu konkrečiu atveju nustatytą aplinkybių visumą (2009 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1366/2009).

I.2.3.1. Pareigūno statusas, kaip tarnybinę nuobaudą lemiantis veiksnys

---

35.3. Aptariamam aspektui paminėtina administracinė byla Nr. A⁴⁹²-1889/2012. Apžvelgiamoje byloje ginčas kilo dėl Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymo, kuriuo pareiškėjui buvo paskirtas papeikimas. Byloje buvo vertinama, ar pareiškėjo padaryti tarnybos pareigų pažeidimai galėjo būti pagrindu taikyti tokią tarnybinę nuobaudą.

Teisėjų kolegija, sprenddama dėl pareiškėjo atsakomybės už Tarnybinio patikrinimo išvadoje bei ją pagrindžiančioje pažymoje nurodytus pažeidimus, šioje byloje pabrėžė pareiškėjo statuso specifiką, kaip jo atsakomybę lemiantį veiksnį. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pareiškėjas buvo ne eilinis statutinis pareigūnas, o Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos įsteigtos įstaigos Lietuvos policijos logistikos centro vadovas. Tai suponuoja aukštesnę negu paprastai kitų statutinių pareigūnų atsakomybės laipsnį už įstaigai pavestų funkcijų ir uždavinių įgyvendinimą, jos darbo organizavimą, planavimą, koordinavimą ir veiklos kontrolę, teisės aktų reikalavimų laikymąsi. Preziumuojama, kad įstaigos vadovas žino teisės aktų, reglamentuojančių įstaigos veiklą ir jai pavestų funkcijų įgyvendinimą, reikalavimus, nes priešingu atveju toks asmuo apskritai negalėtų užimti tokių atsakingų pareigų. Šiame kontekste teisėjų kolegija pagrįstais pripažino atsakovo atsikirtimus į skundą, kad pareiškėjui nepakako priimti įsakymus, kuriais jis pavedė centro tarnautojams atlikti su įstaigai pavestų uždavinių įgyvendinimu susijusias funkcijas, vadovui išlieka pareiga nuolat kontroliuoti (organizuoti kontrolę), kaip įgyvendinami įstaigai pavesti uždaviniai ir vykdomos funkcijos. Nustatyta, kad tiek tarnybinio patikrinimo išvadoje, tiek pažymoje pateikta pakankamai duomenų, kurie byloje neginčytinai patvirtina pažeidimų faktus. Kiekvienas atskiras konkretus pažeidimas galėtų būti vertinamas kaip konkretaus tarnautojo atsakomybės pagrindas, tačiau Tarnybinio patikrinimo išvada nustatytų pažeidimų visuma, jų tęstinis pobūdis pagrindžia pareiškėjo kaltę dėl netinkamo institucijai pavestų uždavinių ir funkcijų įgyvendinimo, netinkamo veiklos organizavimo, planavimo, koordinavimo ir kontrolės, netinkamo teisės aktų reikalavimų laikymosi užtikrinimo (2012 m. rugsėjo 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-1889/2012).

35.4. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, jog pavaldinio padarytas tarnybinis nusižengimas savaime nesudaro pagrindo skirti tarnybinę nuobaudą ir jo vadovui. Tam, kad būtų galima patraukti tarnybinės atsakomybės ir pažeidimą padariusio pareigūno vadovą, turi būti įrodytos visos vadovo tarnybinės atsakomybės sąlygos (žr. 2012 m. kovo 27 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1308/2012; 2011 m. gruodžio 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²-3697/2011).

I.2.3.2. Tarnybinės nuobaudos švelninimas

---

36. Nagrinėjant administracines bylas dėl tarnybinių (drausminių) nuobaudų paskyrimo pagrįstumo ir teisėtumo, teismine tvarka kiekvienu konkrečiu atveju yra

būtina patikrinti ir įvertinti paskirtos tarnybinės nuobaudos atitikimą bendriesiems tarnybinių (drausminių) nuobaudų skyrimo principams (įskaitant nuobaudos tikslingumo ir veiksmingumo) bei teisingumo ir protingumo kriterijams (2007 m. kovo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹¹-319/2007; 2012 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-1838/2012). Teismas švelnina paskirtą tarnybinę nuobaudą, jei paskirtoji nuobauda pareiškėjui yra aiškiai per griežta bei bausmės tikslai gali būti pasiekti paskyrus jam švelnesnę nuobaudą (2013 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-649/2013).

Pavyzdžiui, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, įvertinusi tai, kad pareiškėjo padarytas tarnybinis nusižengimas yra vienkartinio pobūdžio, pažeidimas padarytas neatsargia kaltės forma, pareiškėjo stažas vidaus tarnyboje yra 16 metų, per kuriuos jis buvo 11 kartų skatintas, atsakovas nepateikė įrodymų apie anksčiau pareiškėjui taikytą drausminę atsakomybę, padarytas tarnybinis nusižengimas nesukėlė sunkių neigiamų pasekmių, vadovaudamasi teisingumo ir protingumo principais, konstatavo, kad pareiškėjui ginčijamu įsakymu buvo paskirta padarytam tarnybiniam nusižengimui neproporcinga tarnybinė nuobauda, t. y. aiškiai per griežta, todėl teisėjų kolegija nusprendė, kad pareiškėjui skirta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas – keičiama Valstybės tarnybos statuto 26 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta tarnybine nuobauda – papeikimu (žr. 2013 m. kovo 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-577/2013).

1.2.3.3. Tarnybinės nuobaudos – atleidimo iš pareigų skyrimas

---

(VTS 26 str. 2 d. (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija)

37. Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 2 dalis (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija) detalizuoja, kad tarnybinė nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos gali būti skiriama už: 1) šio Statuto 24 straipsnyje pareigūnui taikomų apribojimų pažeidimą²²; 2) Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje

---

22 Pareigūnui draudžiama:

1) būti renkamu (skiriamu) įmonės organo nariu, išskyrus atvejus, kai šiuo nariu jis yra išrinktas ar paskirtas vidaus reikalų įstaigai įgaliojus, taip pat gauti atlyginimą ar kitų išmokų už įmonės organo nario veiklą, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus. Pareigūnui, kuris yra išrinktas (paskirtas) įmonės organo nariu, už šią veiklą skirtas atlyginimas ar kitos išmokos pervedami į valstybės biudžetą. Šiam pareigūnui, pasiūstam į tarnybinę komandiruotę, mokami dienpinigiai ir kompensuojamos su komandiruote susijusios išlaidos;

2) vidaus reikalų įstaigos, kurioje jis eina pareigas, vardu sudaryti sandorius su individualiomis (personalinėmis) įmonėmis, ūkinėmis bendrijomis, kurių savininkas, tikrasis narys ar komanditorius yra jis pats arba jo sutuoktinis, artimasis giminaitis ar asmuo, su pareigūnu susijęs svainystės (partnerystės) ryšiais, taip pat sudaryti sandorius su akcinėmis bendrovėmis, kuriose jis pats arba jo sutuoktinis, artimasis giminaitis ar asmuo, susijęs su pareigūnu svainystės (partnerystės) ryšiais, turi ar valdo pagal kito asmens įgaliojimą daugiau negu 10 procentų įstatinio kapitalo arba akcijų;

3) dirbti samdomu darbuotoju, patarėju, ekspertu ar konsultantu privačiuose juridiniuose asmenyse, valstybės ar savivaldybės įmonėse, viešosiose įstaigose, taip pat gauti kitą negu valstybės tarnautojams įstatymų nustatytą darbo užmokestį, išskyrus atlyginimą už darbą visų lygių rinkimų, referendumo komisijose ir už darbą pagal sutartis su rinkimų arba referendumo komisijomis, už mokslinį ir pedagoginį darbą aukštosiose mokyklose ar valstybės tarnautojų kvalifikacijos kėlimo įstaigose, už neformalųjį suaugusiųjų švietimą, už teisės aktų projektų rengimą (jei ši funkcija nenurodyta pareigūno pareigybės aprašyme), kai jis Seimo nutarimu ar Seimo valdybos sprendimu, Seimo Pirmininko

įstatymo reikalavimų pažeidimą siekiant gauti neteisėtų pajamų ar privilegijų sau ar kitiems; 3) nebuvimą tarnybos vietoje vieną ar daugiau darbo dienų be pateisinamos priežasties; 4) buvimą darbo metu apsvaigusiam nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų svaigiųjų medžiagų; 5) tarnybinį nusižengimą, jei prieš tai jam nors vieną kartą per paskutinius 12 mėnesių buvo taikyta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas ar griežtesnė nuobauda.

37.1. Atkreiptinas dėmesys, kad VTS 26 straipsnio 2 dalis įtvirtina baigtinį sąrašą atvejų, kuriuos nustačius asmeniui gali būti paskirta griežčiausia tarnybinė nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos (šiuo aspektu žr. 2009 m. gruodžio 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1366/2009).

37.2. Atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindai įtvirtinti VTS 53 straipsnyje, kuriame *inter alia* nurodyta, kad pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos, jei savo poelgiu pažemino pareigūno vardą (VTS 53 str. 1 d. 7 p.), jei paskirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos (VTS 53 str. 1 d. 14 p.). Kaip matyti iš VTS 2 straipsnio 6 ir 7 dalių, kuriose pateiktos tarnybinio nusižengimo ir pareigūno vardo pažeminimo definicijos, tarnybinis nusižengimas ir pareigūno vardo pažeminimas yra išskirti ir apibrėžti atskirai, t. y. jie nėra sutapatinami. Todėl atleidimas iš vidaus tarnybos gali būti taikomas ir kaip tarnybinė nuobauda už tarnybinį pažeidimą, ir kaip statutinio valstybės tarnautojo poelgio, pažeminusio pareigūno vardą, imperatyvi pasekmė, t. y. VTS 53 straipsnio 1 dalies 7 ir 14 punktuose yra įtvirtinti savarankiški ir skirtingi atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindai (2011 m. rugsėjo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²–1389/2011).

37.3. Tarnybinė nuobauda už tarnybinį nusižengimą, numatytą VTS 26 straipsnio 2 dalies 4 punkte, gali būti skiriama nustačius reikšmingų aplinkybių visumą: 1) statutinio valstybės tarnautojo apsvaigimo nuo alkoholio (narkotinių, psichotropinių ar kitų svaigiųjų medžiagų) faktą; 2) pareigūno buvimą tokioje būklėje darbo metu. Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad tarnybinio nusižengimo, numatyto VTS 26 straipsnio 2 dalies 4 punkte, sudėties (objektyviosios pusės) įstatymų leidėjas nesieja su pareigūno tarnybinių pareigų vykdymu, o sieja tik su buvimu darbo metu (t. y. tuo metu, kai jis turi vykdyti tarnybos funkcijas) neblaiviam. Taigi VTS 26 straipsnio 2 dalies 4 punktą gali būti taikomas, jei atlikus tarnybinį patikrinimą teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatoma, jog statutinis valstybės tarnautojas darbo metu buvo apsvaigęs nuo alkoholio (narkotinių, psichotropinių ar kitų svaigiųjų medžiagų), o aplinkybės, ar jis vykdė pareigybės aprašyme nurodytas tarnybos funkcijas, ar jų nevykdė, ar atliko jam nepriskirtas funkcijas, šioje įstatymo normoje numatytai tarnybinio nusižengimo sudėčiai nėra svarbios (2009 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1366/2009). Buvimas tarnybos (darbo) metu neblaiviam yra šiurkštus tarnybinis nusižengimas, ypač statutinėje valstybės tarnyboje, kurios pareigūnams tiek tarnyboje, tiek ne tarnybos metu, keliami aukštesni elgesio ir atsakomybės standartai (2009 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1366/2009).

---

potvarkiu, Respublikos Prezidento dekretu, Vyriausybės nutarimu ar Ministro Pirmininko potvarkiu paskiriamas rengti teisės aktų projektus, taip pat išskyrus autorinį atlyginimą už kūrinis, kurie yra intelektualios nuosavybės teisių objektai;

4) eiti daugiau nei vienas pareigas valstybės tarnyboje;

5) būti politinių partijų ar politinių organizacijų nariu, dalyvauti jų veikloje;

6) streikuoti;

7) darbo laiku vykdyti profesinių sąjungų veiklą.

37.4. Dėl pareigūno buvimo darbo metu apsvaigusiam nuo alkoholio, verta apžvelgti administracinę bylą Nr. A¹⁴³-438/2013. Teisėjų kolegija šioje byloje pažymėjo, kad pareigūno buvimas darbo metu apsvaigusiam nuo alkoholio VTS 26 straipsnio 2 dalies 4 punkto taikymo požiūriu (aiškinant šią teisės normą lingvistiniu teisės aiškinimo būdu) yra pakankamas pagrindas už tai skirti jam tarnybinę nuobaudą – atleidimą iš vidaus tarnybos. Jis (toks atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindas) yra specialiai aptartas (išskirtas) VTS 26 straipsnio 2 dalyje, todėl atsakovo (turinčio teisę skirti tokią tarnybinę nuobaudą pareigūno) diskrecija netaikyti šios tarnybinės nuobaudos, atsižvelgiant į VTS 26 straipsnio 1 dalyje nurodytas aplinkybes (tarnybinio nusižengimo pobūdį, padarymo priežastis, nusižengusiojo kaltės laipsnį, asmenybę, sukeltus padarinius ir kitas aplinkybes), yra ribota. Tam, kad būtų galima išeiti iš šių įstatymų leidėjo nustatytų ribų, turi būti pateikti tokie šį tarnybinį nusižengimą padariusį pareigūną charakterizuojantys duomenys (įrodymai), kurie akivaizdžiai parodytų šios tarnybinės nuobaudos (atleidimo iš tarnybos) akivaizdų neadekvatumą arba neproporcingumą padarytam nusižengimui. Tačiau tai nereikia, jog kiekvienu konkrečiu atveju neturi būti aiškinamos tarnybinį nusižengimą apibūdinančios aplinkybės, nurodytos VTS 26 straipsnio 6 dalyje, t. y. neturi būti aiškinami tarnybinio nusižengimo sudėtį sudarantys elementai (2013 m. kovo 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-438/2013).

37.5. Atleidimo iš tarnybos, kaip tarnybinės nuobaudos, teisėtumas ir pagrįstumas buvo vertinamas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-124/2010. Byloje nustatyta, jog pareiškėjas 2008 m. birželio 13 d. apie 10 val. atvyko į tarnybą apsvaigęs nuo alkoholio, ir tai buvo nustatyta jo, kaip patrulio pareigūno, instruktavimo prieš pradėdamas patruliavimą metu. Atsižvelgdamas į tai, atsakovas skundžiamu įsakymu skyrė pareiškėjui tarnybinę nuobaudą – atleidimą iš tarnybos. Pareiškėjas, neginčydamas paties atėjimo į tarnybą neblaiviam fakto, savo nesutikimą su paskirta tarnybine nuobaudą grindė aplinkybe, kad apie būtinumą patruliuoti (pradėti tarnybą) 2008 m. birželio 13 d. nuo 11 val. sužinojo tik tos pačios dienos ryte (apie 10 val.), iki tol manė, kad tarnybą turėjo pradėti tos dienos 18 val.

Šiuo klausimu apeliacinės instancijos teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, jog Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 2 dalies 4 punkto taikymas (tarnybinės nuobaudos – atleidimo iš vidaus tarnybos – skyrimas), nustačius, jog pareigūnas tarnybos metu yra neblaivus, suponuoja situaciją, kai pareigūnas suvokia arba pagal jo pasirinktą elgesio modelį privalo suvokti, kad yra arba gali būti darbo metu apsvaigęs nuo alkoholio. Tokio apsvaigimo atsiradimo laiko požiūriu tai reiškia, kad pareigūnas pavartojo alkoholį (apsvaiginančias medžiagas) arba darbo (tarnybos) metu, arba ne tarnybos metu, tačiau tokiu laiku, kai galėjo (privalėjo) suvokti, kad iki darbo pradžios toks apsvaigimas natūraliai nepraeis, t. y. darbo pradžios metu jis gali būti neblaivus.

Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija pripažino, jog pirmosios instancijos teismas, siekdamas įvykdyti ABTĮ 86 straipsnio reikalavimus dėl bylai reikšmingų aplinkybių nustatymo ir paminėtus Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 1 dalies reikalavimus, pagrįstai aiškinosi aplinkybes dėl pareiškėjo darbo grafiko ir dėl to, ar pareiškėjo darbo grafikas, šiuo atveju darbas 2008 m. birželio 13 d., buvo sudarytas taip, kad jis žinojo arba privalėjo žinoti, kad šią dieną jo patruliavimas prasidės būtent 11 val. Įvertinusi tai, kad pagal pareiškėjo veiklą reglamentavusius poįstatyminius teisės aktus pareigūnų pamainos nustatomos pamainų grafikuose, su kuriais pareigūnai supažindinami ne vėliau kaip prieš 2 savaites iki šių grafikų įsigaliojimo, o pagal bylos duomenis pareiškėjas iš anksto

nebuvo supažindintas su darbo pradžios laiko pakeitimais, teisėjų kolegija pripažino, jog pareiškėjui tarnybinė nuobauda buvo paskirta nepagrįstai (2010 m. sausio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-124/2010).

37.6. Atleidimas iš tarnybos yra griežčiausia tarnybinė nuobauda, todėl ją skiriant nėra galimas plečiamasis Vidaus tarnybos statute numatytų jos skyrimo pagrindų aiškinimas. Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 2 dalies punktas nustato, kad tokia nuobauda gali būti skirta už buvimą darbo metu apsvaigusiam nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų svaigųjų medžiagų. Pagal Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 1 dalį, tarnybos metu apsvaigusį nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų svaigųjų medžiagų pareigūną jo tiesioginis vadovas nušalina nuo pareigų tos dienos likusiam darbo laikui. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad abi nurodytos Vidaus tarnybos statuto normos nustato skirtingas laike buvimo darbo metu apsvaigusiam nuo svaigųjų medžiagų teises pasekmes, todėl aiškinant Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 2 dalies 4 punkte panaudotą sąvoką „buvimas darbo metu apsvaigusiam <...>“ laikytina, kad abi šios normos sudaro vientisą šios teisinės situacijos reguliavimą ir nėra atskiriamos viena nuo kitos. Aiškinant nurodytas teises normas jų vientisumo aspektu bei lingvistiniu teisės aiškinimo metodu, darytina išvada, jog tam, kad būtų konstatuotas buvimo apsvaigusiam darbe faktas (objektyvioji nusižengimo sudėties pusė), yra būtina užfiksuoti tokios pareigūno būklės buvimą po to, kai yra prasidėjęs jo darbo laikas. Analogiška išvada darytina aiškinant nurodytas teises normas (Vidaus tarnybos statuto 26 str. 2 d. 4 p.) ir loginiu teisės aiškinimo metodu. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad pareigūnų drausminę atsakomybę reglamentuojančiose teisės normose (Vidaus tarnybos statute ir poįstatyminiuose teisės aktuose) nėra numatytas pasikėsinimo (ketinimo) padaryti tarnybinį nusižengimą institutas, todėl pirmosios instancijos teismo padaryta išvada, kad pareiškėjas, atvykęs į tarnybą, pasirašė tarnybos žurnale, taip parodydamas, jog yra pasirengęs tarnybai ir gali atlikti visas jam pavestas funkcijas, nėra reikšminga sprendžiant Vidaus tarnybos Statuto 26 straipsnio 2 dalies 4 punkte numatytą nusižengimo fakto (objektyviosios šio nusižengimo sudėties pusės) nustatymo klausimą (2006 m. balandžio 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-897/2006).

1.2.3.4. Tarnybinė nuobauda – perkėlimas į žemesnes pareigas

(VTS 26 str. 1 d. 5 p. (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija)

38. Perkėlimas į viena pakopa žemesnes pareigas yra viena iš pareigūnui galimų skirti tarnybinių nuobaudų (VTS 26 str. 1 d. 5 p. (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija).

38.1. Šios tarnybinės nuobaudos taikymui aktuali administracinė byla Nr. A⁴³⁸-776/2010, kurioje Vyriausiasis administracinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad tarnybinė nuobauda – pažeminimas pareigose, perkeliant pareiškėją iš Pastatų apsaugos skyriaus vyriausiosios specialistės (A lygis, 12 kategorija) į specialistės (A lygis, 8 kategorija) pareigas, negali būti vertinamas kaip pareiškėjos perkėlimas į dviem pakopomis žemesnes pareigas, nes tarnybinė pareigybė bei jos pakopa apibūdinama tarnybiniu pavaldumu ir priklausomybe, o ne statutinio valstybės tarnautojo užimamų pareigų lygiu ar kategorija. Byloje nustatyta, kad Pastatų apsaugos skyriuje, remiantis pavaldumo priklausomybe, žemesne pareigybe už pareiškėjos buvusiąją (vyriausiojo

specialisto, A12) ir yra specialisto pareigybė (A8). Pagal pavaldumą nėra tarpinės grandies tarp vyriausiojo specialisto ir specialisto pareigybės, specialistas (A8) yra tiesiogiai pavaldus vyriausiajam specialistui (A12). Todėl apžvelgiamu atveju konstatuota, jog pareiškėja buvo perkelta į viena pakopa žemesnes pareigas (2010 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-776/2010).

I.2.4. Kiti su pareigūnų tarnybine atsakomybe susiję klausimai

---

I.2.4.1. Įrodinėjimo našta

---

39. Pagal valstybės tarnybos teisinių santykių srityje suformuotą Vyriausiojo administracinio teismo praktiką įrodinėjimo našta dėl neigiamų pasekmių valstybės tarnautojui taikymo paprastai perkeliama darbdaviui. Valstybės tarnautojas yra tarnybos teisinių santykių silpnesnioji šalis, o tarnybos teisiniai santykiai yra jautrūs, vertinant socialiniu aspektu. Atsižvelgiant į tai, būtent darbdaviu esantis viešojo administravimo subjektas privalo įrodyti, kad yra pagrindas taikyti drausminę atsakomybę valstybės tarnautojui, atleisti jį iš pareigų, perkelti į kitas pareigas ir pan. (žr., pvz., 2013 m. kovo 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-395/2013).

I.2.4.2. Buvimo neblaiviu fakto įrodinėjimas

---

40. Pažymėtina, kad buvimo tarnybos (darbo) metu neblaiviam faktas gali būti įrodinėjamas visais faktiniais duomenimis (ABTĮ 57 str. 1, 2 d.). Medicininio patikrinimo duomenys yra tik vienas iš galimų įrodymų, kuriais gali būti įrodinėjama, kad pareigūnas tarnybos (darbo) metu buvo neblaivus. Įrodymus teismas vertina pagal ABTĮ 57 straipsnio 6 dalyje nustatytą įrodymų vertinimo taisyklę, kurios esmė ta, kad jokie įrodymai teismui neturi iš anksto nustatytos galios. Teismas įvertina įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku, išsamiu ir objektyviu bylos aplinkybių viseto išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymu, taip pat teisingumo ir protingumo kriterijais (2013 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-395/2013). Darbuotojo neblaivumo faktą turi įrodyti darbdavys (2013 m. kovo 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-765/2013).

I.2.4.3. Teismo atliekamo vertinimo ribos

---

41. Apibendrinimo rengėjai pastebi, kad teismas, vertindamas statutiniams valstybės tarnautojams paskirtų tarnybinių nuobaudų teisėtumą ir pagrįstumą, iš esmės laikosi analogiškų ir šiame apibendrinime jau aptartų vertinimo principų, kaip ir skiriant tarnybines nuobaudas ne statutiniams valstybės tarnautojams (plačiau žr. 2010 m. lapkričio 29 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-1457/2010; 2008 m. gruodžio 1 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1958/2008; 2008 m. gegužės 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-845/2008; 2012 m. gegužės 7 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-347/2012; 2013 m. kovo 18 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-765/2013; taip pat žr. šio apibendrinimo skyrių „I.1.4.3. Teismo atliekamo vertinimo ribos“).

1.2.4.4. Įslaptintos medžiagos naudojimas, įrodymų leistinumas

42. Administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–2595/2012, kurioje buvo tiriamas Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininko įsakymas, kuriuo pareiškėjui (Kriminalinės policijos skyriaus tyrėjui A. L.) skirta tarnybinė nuobauda (papeikimas), pirmosios ir apeliacinės instancių teismams susipažinimui ir vertinimui buvo pateikta įslaptinta medžiaga.

Šiuo aspektu Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija nurodė, jog tokie slapti duomenys, kaip vieninteliai kaltinantys įrodymai, atsižvelgiant į formuojamą Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, negalėtų lemti tarnybinės nuobaudos skyrimo pagrįstumo. Tačiau šiuo atveju taip nėra. Įslaptinta medžiaga yra ne vienintelė, lemianti tokio pobūdžio padarinių atsiradimą – tarnybinės nuobaudos – papeikimo – skyrimą. Įvertinęs bylos medžiagą, vertindamas neišslaptintą tarnybinio patikrinimo medžiagą kartu su vieša tarnybinio patikrinimo medžiaga, t. y. remdamasis įrodymų visuma, Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad pareiškėjas padarė tarnybinį pažeidimą, už kurį jam paskirta tarnybinė nuobauda.

Tai reiškia, kad tiek įslaptintų, tiek neslaptų (aptartų anksčiau) įrodymų visuma, bylojanti ne pareiškėjo naudai, sudarė pagrindą konstatuoti, jog tarnybinė nuobauda skirta pagrįstai.

Teisėjų kolegija taip pat atsižvelgė į Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarime suformuotą jurisprudenciją. Šiame nutarime Konstitucinis Teismas, sprenddamas, ar ABTĮ 57 straipsnio 3 dalis (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija)²³ neprieštarauja Konstitucijai, pažymėjo, jog ypač svarbi yra šios dalies formuluotė „paprastai“. Šioje dalyje yra įtvirtinta taisyklė, kad faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, kaip įrodymai administracinėje byloje gali būti naudojami tik juos išslaptinus įstatymo (būtent Valstybės ir tarnybos paslaptių įstatymo) nustatyta tvarka, t. y. iš esmės yra draudžiama minėta tvarka neišslaptintus dokumentus, duomenis naudoti kaip įrodymus. Tačiau toks draudimas nėra absoliutus. Tai, ar konkrečioje nagrinėjamojoje administracinėje byloje faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, bus įrodymai, sprendžia teismas, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes. Konstitucinis Teismas 2007 m. gegužės 15 d. nutarime taip pat konstatavo, kad iš ABTĮ 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) negalima daryti išvados, kad kriterijai, kuriais vadovaudamasis bylą nagrinėjantis teismas sprendžia, ar faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, gali būti įrodymai toje byloje, gali priklausyti nuo kokių nors subjektyvių aplinkybių. Sprendimą, ar minėti faktiniai duomenys gali būti įtraukti į bylą kaip įrodymai, teismas gali priimti tik atsižvelgęs į atitinkamos bylos medžiagą ir įvertinęs, ar jis be tų faktinių duomenų galės įvykdyti teisingumą. Atsižvelgusi į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, jog atsakovas surinko visus duomenis, o pirmosios instancijos teismas sprendime juos visapusiškai ir objektyviai ištyrė bei įvertino, kas patvirtina, kad pareiškėjas padarė tarnybinį nusižengimą ir paskyrė atitinkančią VTS 26 straipsnio 1 dalyje išvardytus nuobaudos skyrimo kriterijus tarnybinę nuobaudą – papeikimą (2012 m. rugsėjo 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–2595/2012; taip pat žr. 2012 m. gruodžio 3 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–2266/2012).

23 „3. Faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, paprastai negali būti įrodymai administracinėje byloje, kol jie bus išslaptinti įstatymų nustatyta tvarka.“

43. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-266/2011 pareiškėjas ginčijo Klaipėdos miesto vyriausiojo policijos komisariato viršininko 2007 m. kovo 16 d. įsakymą Nr. 30-TE-52, kuriuo jam buvo paskirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos.

Pasisakydama dėl šioje administracinėje byloje taikytinų įrodinėjimo taisyklių, teisėjų kolegija pažymėjo, kad, kaip matyti iš byloje esančios 2007 m. kovo 15 d. tarnybinio patikrinimo išvados, pareiškėjui pareikšti kaltinimai yra grindžiami ir operatyviniu būdu gautais įrodymais (ikiteisminio tyrimo metu užfiksuotų telefoninių pokalbių išsklotinėmis). Todėl nagrinėjamai bylai yra aktualus tokių įrodymų leistinumo administracinėje byloje klausimas. Teisėjų kolegija rėmėsi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 9 d. sprendime, priimtame administracinėje byloje Nr. A³-750/2004 suformuluotomis taisyklėmis, pagal kurias operatyviniu būdu surinkta informacija (telefoninių pokalbių įrašai) skiriant tarnybinę nuobaudą (atleidžiant statutinį pareigūną dėl pareigūno vardo pažeminimo) negali būti panaudojama administracinių bylų teisenoje, todėl teismo negali būti vertinama kaip įrodymai administracinėje byloje. Atsižvelgdama į šiuos išaiškinimus, teisėjų kolegija konstatavo, kad byloje esantys pareiškėjo telefoninių pokalbių įrašai negali būti laikomi įrodymais šioje administracinėje byloje, todėl jais negalima remtis darant vienokias ar kitokias faktinių bylos aplinkybių įvertinimo išvadas. Tačiau kiti byloje esantys įrodymai, nors ir gauti atliekant atitinkamą tyrimą, kuris buvo pradėtas pagal operatyviniu būdu surinktą informaciją, ABTĮ 57 straipsnio taikymo požiūriu gali būti laikomi įrodymais administracinėje byloje (2011 m. sausio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-266/11).

I.2.4.5. Būtinasis reikalingumas

---

44. Atkreiptinas dėmesys, kad kartais pareigūnai argumentuoja, jog jų tarnybinę atsakomybę šalina neteisėtų veiksmų atlikimo metu egzistavęs būtinasis reikalingumas.

44.1. Būtinasis reikalingumas gali būti pripažintas tik išskirtiniais atvejais, kai remiantis objektyviais įrodymais nustatoma, jog susiklostė itin ekstremali situacija, atitinkamai įstatymais saugomai vertybei (gėriui) buvo iškilęs realus pavojus, jį pašalinti buvo privalu nedelsiant ir tai padaryti kitomis priemonėmis nebuvo įmanoma (žr., pvz., 2011 m. balandžio 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²-157/2011; 2012 m. birželio 25 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1977/2012).

I.3. TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL TARNYBOS LIETUVOS RESPUBLIKOS MUITINĖJE STATUTĄ

---

1. Muitinės pareigūnų tarnybinę atsakomybę reglamentuoja Tarnybos muitinėje statuto VIII skirsnis. Muitinės pareigūnai už tarnybinius nusižengimus traukiami tarnybinėn atsakomybėn (TMS 33 str. 1 d.). Kai yra duomenų apie muitinės pareigūno padarytą tarnybinį nusižengimą, atliekamas tarnybinis patikrinimas (TMS 42 str. 1 d.). Tarnybinio patikrinimo ir tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarką nustato finansų ministras (TMS 42 str. 2 d.). Vadovaudamasis šia norma, finansų ministras 2003 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. 1K-237 patvirtino Tarnybinio patikrinimo ir tarnybinių nuobaudų skyrimo Lietuvos Respublikos muitinės pareigūnams taisyklės (Žin., 2003, Nr. 93-4235;

---

toliau – ir Nuobaudų skyrimo muitinės pareigūnams taisyklės; NSMPT). Šių taisyklių pagrindinis tikslas – sudaryti sąlygas išsamiai ir nešališkai ištirti muitinės pareigūnų (toliau – ir pareigūnai) tarnybinių nusižengimų aplinkybes, priežastis ir sąlygas, nustatyti kaltus pareigūnus bei siekti tarnybinės drausmės stiprinimo bei tarnybinių nusižengimų prevencijos (NSMPT 2 p.). Tarnybinei atsakomybei būdingas nubaudimo elementas, suponuojantis ypač griežtus reikalavimus tarnybinio patikrinimo procedūroms (2013 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–297/2013).

2. Tarnybinės nuobaudos skyrimo pagrindas yra tarnybinis nusižengimas (NSMPT 3 p.). Tarnybinis nusižengimas – kalta pareigūno veika (veiksmai ar neveikimas), kuria pažeidžiami teisės aktai, reglamentuojantys jo pareigų atlikimą (NSMPT 4 p.). Taigi vertinant, ar pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, būtina nustatyti konkrečias pareigūno veikas (veiksnius ar neveikimą), kuriomis pažeidžiami teisės aktai, reglamentuojantys jo pareigų atlikimą. Vienas svarbiausių vidaus dokumentų, kuriame fiksuojami reikalavimai muitinės pareigūnui, jo atliekamos funkcijos, yra pareigybės aprašymas (2013 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–297/2013).

3. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, apibendrinusi Tarnybos muitinėje statuto ir Nuobaudų skyrimo muitinės pareigūnams taisyklių nuostatas, nurodė, jog pagal šiuose teisės aktuose įtvirtintą teisinį reglamentavimą muitinės pareigūnai traukiami tarnybinės atsakomybės už tarnybinius nusižengimus – kaltas pareigūno veikas (veiksnius ar neveikimą), kuriomis pažeidžiami teisės aktai, reglamentuojantys jo pareigų atlikimą. Už tarnybinius nusižengimus muitinės pareigūnams gali būti skiriama viena iš šių nuobaudų: pastaba, papeikimas, griežtas papeikimas, perkėlimas į žemesnės kategorijos pareigas, atleidimas iš pareigų. Tarnybinė nuobauda skiriama atsižvelgiant į muitinės pareigūno kaltę, asmenybę, tarnybinio nusižengimo priežastis, aplinkybes ir padarinius. Ar pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, nustatoma tarnybinio patikrinimo metu (jei nusižengimas nėra akivaizdus). Patikrinimo metu nustatytos aplinkybės ir teisinis tikrinamo pareigūno veikos įvertinimas, baigus tarnybinį patikrinimą, pateikiamas tarnybinio patikrinimo išvadoje. Konstatavus, kad tikrinamas pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, išvadoje turi būti nurodyta, koks tai tarnybinis nusižengimas (nurodomas atitinkamas teisės akto straipsnis), jo padarymo laikas, aplinkybės, ar jis padarytas tyčia, dėl neatsargumo ar aplaidumo, padarytos žalos pobūdis ir dydis, tarnybinio nusižengimo pasekmės ir pasiūlymas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo, taip pat, esant reikalui, pasiūlymai pašalinti tarnybinio nusižengimo priežastis. Taigi, prieš skiriant muitinės pareigūnui nuobaudą, turi būti nustatyta konkretaus tarnybinio nusižengimo sudėtis: kaltės forma, nusižengimo padarymo aplinkybės, priežastys, nusižengimo padarymo ar paaiškėjimo diena, nusižengimu sukeltos neigiamos pasekmės (2013 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–297/2013; taip pat žr. 2005 m. sausio 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵–60/2005, skelbtą 2006 m. Apibendrinime).

4. Tarnybinis patikrinimas yra vienas iš svarbiausių tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros sudėtinių dalių, kadangi jis nėra vien formalus veiksmas, apsiribojantis tik pareigūno veiklos ar neveikimo konstatavimu. Tai – plati tarnybinius nusižengimus tiriančio padalinio vadovo ar kito pareigūno (toliau – ir tikrintojas), o prireikus – ir komisijos, veikla, susijusi su išsamiu visų tariamo tarnybinio nusižengimo padarymo aplinkybių ir priežasčių, nulėmusių nusižengimą, išaiškinimu. Tarnybinį patikrinimą atliekantis tikrintojas (komisija) turi surinkti visus įrodymus, patvirtinančius ar

paneigiančius tiriamo pareigūno nusižengimo faktą, jo kaltę, patikrinti pareigūno paaikškinime (jei toks pateiktas) nurodytas su tiriamu nusižengimu susijusias aplinkybes ir visa tai įvertinti, tyrimo rezultatus įforminant motyvuotoje tarnybinio patikrinimo išvadoje (2013 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-297/2013).

5. Be to, kaip ir kitose valstybės tarnybos srityse, muitinės valstybės tarnautojas, kaip silpnesnioji tarnybinio ginčo pusė, neturėtų būti verčiamas įrodinėti savo nekaltumą. Pareiga įrodyti, jog egzistuoja visos tarnybinės atsakomybės taikymo sąlygos, tenka tarnybinio nusižengimo tyrimą atliekančiai ir tarnybinių nuobaudą skiriančiai institucijai (žr., pvz. 2012 m. balandžio 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2013/2012; 2013 m. kovo 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-297/2013).

1.3.1. Tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų

(TMS 34 str. 1 d. 5 p.)

6. Kaip jau minėta, viena iš Tarnybos muitinėje statuto įtvirtinamų tarnybinių nuobaudų yra atleidimas iš pareigų (TMS 34 str. 1 d. 5 p.). Ji buvo aktuali administracinėje byloje Nr. A¹⁰-560/2005, kurioje pareiškėjas su skundu kreipėsi į teismą, prašydamas panaikinti Vilniaus teritorinės muitinės viršininko 2004 m. rugsėjo 28 d. įsakymo dalį, kuria pareiškėjui paskirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų – ir grąžinti jį į valstybės tarnybą į tas pačias pareigas bei išmokėti atlyginimą už priverstinės pravaikštos laiką.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, tenkindama atsakovo apeliacinį skundą ir naikindama pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo patenkintas pareiškėjo prašymas, o pareiškėjo skundą dėl nuobaudos panaikinimo atmesdama, nurodė, kad Valstybės tarnybos įstatymas statutiniams valstybės tarnautojams taikomas tiek, kiek jų statuso nereglementuoja statutai (VTĮ 4 str.). Muitinės pareigūnų tarnybinės veiklos vertinimas ir atsakomybė yra nustatyta Tarnybos muitinėje statute. Todėl skiriant pareiškėjui tarnybines nuobaudas pagrįstai buvo vadovaujamosi būtent šio statuto nuostatomis. TMS 37 straipsnio 2 dalies 9 punkte (2000 m. spalio 10 d. įstatymo Nr. VIII-1986 redakcija)²⁴ buvo nustatyta, kad tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų – gali būti skiriama, jeigu per paskutinius 12 mėnesių muitinės pareigūnui buvo skirta tarnybinė nuobauda, nurodyta TMS 34 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose. Tarnybinė nuobauda – papeikimas – yra nurodyta Statuto 34 straipsnio 1 dalies 2 punkte. Tokia tarnybinė nuobauda pareiškėjui buvo paskirta 2004 m. balandžio 9 d. įsakymu. Todėl antro tarnybinio nusižengimo padarymas per 12 mėnesių po tarnybinės nuobaudos paskyrimo, yra teisinis pagrindas atleisti muitinės pareigūną iš pareigų. Kadangi byloje nustatyta, jog pareiškėjas faktiškai neatliko prekių muitinio tikrinimo, jis padarė tarnybinių nusižengimų, ir dėl to buvo pagrindas skirti jam tarnybinių nuobaudą, remiantis TMS 37 straipsnio 2 dalies 9 punktu (plačiau žr. 2005 m. gegužės 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁰-560/2005, skelbtą 2006 m. Apibendrinime).

24 Šiuo metu galiojančio Tarnybos muitinėje statuto 37 straipsnio 1 dalies 12 punktą taip pat įtvirtina, kad tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų gali būti skiriama už tarnybinių nusižengimų, padarytą turint galiojančią tarnybinių nuobaudą, nustatytą Statuto 34 straipsnio 1 dalies 3 ir 4 punktuose. Pastarieji punktai įtvirtina šias nuobaudas: griežtas papeikimas ir perkėlimas į žemesnės kategorijos pareigas.

I.3.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo terminai

(TMS 35 str. 2 d.)

7. Vadovaujantis šiuo metu galiojančia TMS 35 straipsnio 2 dalimi, tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo tarnybinio nusižengimo paaikšėjimo dienos, neįskaitant laiko, kurį muitinės pareigūnas nebuvo tarnyboje dėl ligos, buvo komandiruotėje arba atostogavo, o jeigu pradėtas ikiteisminis tyrimas arba atliekamas tarnybinis ar kitas kompetentingos institucijos patikrinimas, – ne vėliau kaip per du mėnesius nuo ikiteisminio tyrimo nutraukimo arba teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos, kompetentingos institucijos tikrinimo baigimo dienos. Negalima skirti tarnybinės nuobaudos, jei nuo tarnybinio nusižengimo padarymo dienos praėjo vieneri metai, išskyrus atvejus, kai tarnybinis nusižengimas nustatomas atliekant auditą, piniginių ar kitokių vertybių reviziją (inventorizaciją) arba kompetentingos institucijos patikrinimą. Šiais atvejais tarnybinė nuobauda turi būti skiriama ne vėliau kaip per trejus metus nuo tarnybinio nusižengimo padarymo dienos.

7.1. Aiškindamas šią normą, Vyriausiasis administracinis teismas padarė išvadą, jog tarnybinio nusižengimo paaikšėjimo diena laikytina tarnybinio patikrinimo išvados patvirtinimo diena (žr. 2011 m. kovo 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–360/2011). Analogiška praktika buvo suformuota administracinėje byloje Nr. A¹⁰–560/2005, aiškinant anksčiau galiojusią TMS 35 straipsnio 2 dalį²⁵. Aiškindama šią normą, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per mėnesį nuo tarnybinio nusižengimo nustatymo dienos. Tarnybinio nusižengimo nustatymo diena laikoma tarnybinio patikrinimo išvados surašymo diena. Nagrinėtu atveju nustatyta, kad pareiškėjo 2004 m. rugpjūčio 27 d. padaryto tarnybinio nusižengimo tarnybinio patikrinimo išvada buvo surašyta 2004 m. rugsėjo 22 d., o tarnybinė nuobauda pareiškėjui buvo paskirta 2004 m. rugsėjo 28 d. Todėl terminas tarnybinei nuobaudai skirti nebuvo praleistas (2005 m. gegužės 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁰–560/2005, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

I.4. TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL TARNYBOS KALĖJIMŲ DEPARTAMENTE STATUTĄ

---

1. Kalėjimų departamento pareigūnų atsakomybę reglamentuoja TKDS VII skirsnis. Šiame skyriuje esančio 24 straipsnio 2 dalis įtvirtina, kad pareigūnams už tarnybinius nusižengimus gali būti skiriamos tarnybinės TKDS numatytos nuobaudos. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarką detalizuoja TKDS 26 straipsnis ir teisingumo ministro 2010 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. 1R–116 patvirtintos Tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir jam pavaldžiose įstaigose organizavimo taisyklės (Žin., 2010, Nr. 62–3072; toliau – ir Kalėjimų departamento pareigūnų

25 Anksčiau galiojusi TMS 35 straipsnio 2 dalies redakcija iš esmės įtvirtino panašią taisyklę, tai yra, kad tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo tarnybinio nusižengimo nustatymo dienos, neįskaitant laiko, kurį muitinės pareigūnas nebuvo tarnyboje dėl ligos arba atostogavo. Negalima skirti tarnybinės nuobaudos praėjus vieneriems metams nuo tarnybinio nusižengimo padarymo dienos arba nuo tęstinio nusižengimo padarymo dienos (išskyrus šio straipsnio 4 dalyje nurodytą atvejį).

nuobaudų skyrimo taisyklės, KDPTNST). Atkreiptinas dėmesys, kad iki tol galiojusios Pareigūnų darbo organizavimo Kalėjų departamente prie Teisingumo ministerijos bei jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2001 m. spalio 16 d. įsakymu Nr. 217 (toliau – ir Darbo organizavimo tvarka), tarnybinių nusižengimų tyrimo ir tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarkos nereglementavo. Todėl Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje buvo aiškinama, jog tokiu atveju taikytinos atitinkamos Valstybės tarnybos įstatymo nuostatos, išdėstytos VTĮ 30 straipsnyje (VTĮ 4 str. 2 d.), ir Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklės, patvirtintos Vyriausybės 2002 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 977, kiek jos neprieštarauja Tarnybos Kalėjų departamente statutui (žr. 2007 m. balandžio 5 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²-348/2007; 2007 m. vasario 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²⁴⁸-204/2007).

2. Valstybės tarnybos įstatymo taikymas Kalėjų departamento pareigūnams buvo aktualus administracinėje byloje Nr. A²⁴⁸-204/2007. Byloje pareiškėjas iš esmės ginčijo Alytaus pataisos namų direktoriaus 2005 m. gruodžio 7 d. įsakymu Nr.23/P-193 jam paskirtą tarnybinių nuobaudą – griežtą papeikimą už tai, kad jis pažeidė laišku įteikimo nuteistiesiems tvarką, taip pat už tai, kad tarnybos metu užsiėmė veikla, nesusijusia su pareigybes aprašyme numatytomis funkcijomis. Ginčijamame įsakyme buvo nurodyta, kad pareiškėjui nuobauda skiriama be kitų teisės aktų pažeidimo ir už VTĮ 15 straipsnio 1 dalies 4 ir 6 punktų pažeidimą. Pareiškėjas abejojo, ar jam taikytinas VTĮ 15 straipsnis.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija šiuo aspektu nurodė, kad VTĮ 15 straipsnis reglamentuoja valstybės tarnautojų pareigas. TKDS pareigūnų pareigos nėra aptartos. VTĮ 4 straipsnio 2 dalis nustato, kad „Statutiniams valstybės tarnautojams šio Įstatymo 16 straipsnio 4 ir 5 dalys, 19 straipsnio 2 ir 3 dalys, 39 straipsnio 1 dalis, 43 straipsnio 5 dalies 9 punktas ir šio Įstatymo VI skyrius taikomi be išlygų. Kitos šio Įstatymo nuostatos statutiniams valstybės tarnautojams taikomos tiek, kiek jų statuso nereglementuoja statutai ar Diplomatinės tarnybos įstatymas“. Todėl pareiškėjo tarnybos santykius reglamentuojančiame statute nesant atitinkamo reguliavimo dėl statutinių tarnautojų pareigų, jam taikytinas VTĮ 15 straipsnis (2007 m. vasario 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²-204/2007).

I.4.1. Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimas kaip pagrindas skirti tarnybinių nuobaudą

(VPIDVTĮ, VTEKĮ 29 str. 1 d. 4 p.)

3. Administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-3155/2011 pareiškėjas prašė panaikinti Kalėjų departamento direktoriaus įsakymus dėl tarnybinių nuobaudų paskyrimo. Remiantis tarnybinio nusižengimo išvada, pareiškėjui tarnybinių atsakomybė buvo pritaikyta dėl to, jog jis privačių interesų 2008 ir 2009 m. deklaracijose nenurodė duomenų apie savo žmonos tėvą Z. N., pusbrolių V. S. ir sesers vyrą S. R., kurie dirba Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje, ir dėl kurių pareiškėjui galėjo kilti interesų konfliktas. Pirmosios instancijos teismas pripažino, kad tuo pareiškėjas pažeidė VPIDVTĮ 6 straipsnio 1 dalies 10 punktą bei nevykdė Etikos taisyklių 3.3.1 punkte²⁶ numatytos pareigos.

---

26 Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir jam pavaldžių įstaigų pareigūnų etikos taisyklės, patvirtintos Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos 2004 m.

Apeliacinės instancijos teisėjų kolegija su tokiu vertinimu nesutiko. Teisėjų kolegija pripažino, jog byloje nustatyta, kad pareiškėjas privačių interesų 2008 ir 2009 m. deklaracijose nenurodė duomenų apie asmenis, galinčius lemti interesų konfliktą. Taip pat nurodė, jog pagal VPIDVTĮ 4 straipsnio 1 dalį ir 6 straipsnio 1 dalies 10 punktą, asmuo, dirbantis valstybinėje tarnyboje, privalo deklaruoti privačius interesus ir nurodyti deklaracijoje asmenis, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas. Vis dėlto teisėjų kolegija, sistemiskai įvertinusi VPIDVTĮ nuostatas (9 str. 1 d. 1 p.; 22 str. 1 d. 2 p., 3 d.)²⁷, padarė išvadą, kad VTEK kompetencija, vykdant VPIDVTĮ vykdymo priežiūrą, patvirtina, jog ji (VTEK) turi išimtinę teisę vertinti, ar asmuo pažeidė VPIDVTĮ, ir tik jos sprendimo pagrindu asmeniui, dirbančiam valstybės tarnyboje, gali būti skirta tarnybinė (drausminė) nuobauda dėl šio įstatymo nuostatų pažeidimo. Toks teisės normos aiškinimas taip pat grindžiamas ir VTEK įstatymo 29 straipsnio 1 dalies 4 punktu, pagal kurį VTEK gali siūlyti valstybės ar savivaldybės institucijos vadovui (ar kolegialiai institucijai) skirti pažeidėjui tarnybinę (drausminę) nuobaudą. Atsižvelgdama į visa tai, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija konstatavo, jog atsakovas, skirdamas nuobaudą pareiškėjui dėl viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje pažeidimo, netinkamai atliko galimai padaryto pažeidimo tyrimo bei vertinimo procedūras ir tuo pažeidė įstatymais suteiktą VTEK kompetenciją vertinti galimai padarytą pažeidimą. Nesant VTEK sprendimo, kad pareiškėjas pažeidė VPIDVTĮ, atsakovas nepagrįstai paskyrė nuobaudą pareiškėjui. Ginčijami įsakymai panaikinti (žr. 2011 m. lapkričio 28 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A²⁶¹–3155/2011).

1.4.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka

(TKDS 24, 26 str., KDPTNST)

4. Kaip nurodoma TKDS 26 straipsnyje, teisingumo ministras, Kalėjimų departamento direktorius arba šiam departamentui pavaldžios įstaigos direktorius turi teisę inicijuoti tarnybinio nusižengimo tyrimą (1 d.). Tarnybinio nusižengimo tyrimas pradedamas nedelsiant, kai gaunamas rašytinis šio straipsnio 1 dalyje nurodytų asmenų

kovo 29 d. įsakymu Nr. 4/07–79 (Žin., 2004, Nr. 149–5448; toliau – ir Etikos taisyklės), apibrėžia Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų pareigūnų (toliau – pareigūnai) etikos principus ir elgesio tarnybos ir ne tarnybos metu reikalavimus. Šių taisyklių tikslas – stiprinti pareigūnų atsakomybę už savo veiksmus ir elgesį jausmą, kelti visuomenės pasitikėjimą bausmių vykdymo sistemos institucijomis ir pareigūnų autoritetą. Etikos taisyklių 3.3 punktas įtvirtina nesavanaudiškumo principą. Vadovaudamasis nesavanaudiškumo principu, pareigūnas privalo: 3.3.1. atlikdamas pareigas, teikti prioritetą visuomenės interesams, įstatymų nustatyta tvarka ir priemonėmis vengti viešųjų ir privačiųjų interesų konflikto.

27 Pagal VPIDVTĮ 9 straipsnio 1 punktą, deklaracijoje pateiktus duomenis gali tikrinti 1) institucijos, kurioje asmuo dirba, vadovas ar jo įgalioti asmenys. Pagal VPIDVTĮ 22 straipsnio 1 dalies 2 punktą, kaip asmenys, dirbantys valstybinėje tarnyboje, vykdo šio įstatymo nuostatas, kontroliuoja: 2) atitinkamų valstybės ar savivaldybių institucijų, įstaigų vadovai ar jų įgalioti atstovai. VPIDVTĮ 3 straipsnis įtvirtina: „Jeigu yra gauta pagrįsta informacija apie tai, kad asmuo nevykdo šio įstatymo reikalavimų, valstybės ar savivaldybių institucijų, įstaigų vadovai ar jų įgalioti atstovai savo iniciatyva arba Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos pavedimu atlieka pavaldaus asmens, dirbančio valstybinėje tarnyboje, tarnybinės veiklos patikrinimą. Apie patikrinimo rezultatus informuojama Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, kuri turi teisę vertinti atliktų patikrinimų išvadas. Jeigu Vyriausioji tarnybinės etikos komisija nesutinka su valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje atlikto tyrimo išvada, ji turi teisę tyrimą pavesti atlikti pakartotinai arba pati atlikti tyrimą ir priimti sprendimą“.

pavedimas (įsakymas, rezoliucija) pradėti tarnybinio nusižengimo tyrimą (2 d.).

5. Tarnybinio nusižengimo tyrimas baigiamas surašant tarnybinio nusižengimo tyrimo išvadą, kurioje išdėstomos nustatytos aplinkybės ir jas pagrindžiantys įrodymai. Konstatavus, kad pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, tyrimo išvadoje turi būti nurodyta, koks tarnybinis nusižengimas padarytas (nurodomas pažeistas atitinkamas teisės akto straipsnis, jo dalis ir punktas), jo padarymo ir paaiškėjimo diena, aplinkybės, ar jis padarytas tyčia, dėl neatsargumo ar aplaidumo, tarnybinio nusižengimo padariniai, ar nėra suėję TKDS 26 straipsnio 6 dalyje nustatyti nuobaudos skyrimo terminai, ir pateikiamas siūlymas dėl konkrečios tarnybinės nuobaudos. Siūlymas dėl konkrečios tarnybinės nuobaudos nepateikiamas, jei tyrimo išvadoje nurodoma, kad yra suėję TKDS 26 straipsnio 6 dalyje nustatyti nuobaudos skyrimo terminai arba pareigūnas, įtariamas padaręs pažeidimą, yra miręs arba atleistas iš tarnybos (KDPTNST 74 p.). Vadovaujantis KDPTNST 80 punktu, įstaigos vadovas, turintis teisę skirti tarnybinę nuobaudą, patvirtinęs šių Taisyklių 74 punkte nustatytą tyrimo išvadą, per 2 darbo dienas priima individualiu administraciniu aktu įformintą sprendimą: 80.1. pripažinti, kad pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, jeigu tyrimo išvadoje nurodyta, kad pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, ir skirti jam tarnybinę nuobaudą; 80.2. pripažinti, kad pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, tačiau tarnybinės nuobaudos neskirti, kadangi pasibaigė Statuto 26 straipsnio 2 ir 6 dalyse nustatyti tarnybinės nuobaudos skyrimo terminai arba pareigūnas yra miręs arba atleistas iš tarnybos; 80.3. pripažinti, kad pareigūnas tarnybinio nusižengimo nepadarė, jeigu tyrimo išvadoje nurodyta, kad pareigūnas nepadarė tarnybinio nusižengimo. Skiriant tarnybinę nuobaudą, atsižvelgiama į padaryto tarnybinio nusižengimo pobūdį, padarymo priežastis, pareigūno kaltės rūšį ir laipsnį, tarnybinio nusižengimo sukeltas pasekmes ir kitas reikšmingas aplinkybes (KDPTNST 81 p.). Su šių Taisyklių 80 punkte nustatytu įstaigos vadovo sprendimu pareigūnas supažindinamas pasirašytinai per Statuto 26 straipsnio 8 dalyje nustatytą terminą. Pareigūnui atsisakius pasirašytinai susipažinti, surašomas aktas, kurį pasirašo įgaliotas asmuo ir du kiti institucijos ar įstaigos valstybės tarnautojai (KDPTNST 82 p.).

6. Atkreiptinas skaitytojo dėmesys, jog TKDS 26 straipsnio 2 dalis įtvirtina kiek kitokią reguliavimą dėl tarnybinio nusižengimo tyrimo ir nuobaudos skyrimo terminų nei Vidaus tarnybos statutas (VTS 26 str. 4 d.) (plačiau dėl tarnybinio patikrinimo atlikimo terminų ir terminų tarnybinei nuobaudai skirti pagal Vidaus tarnybos statutą žr. *šio apibendrinimo dalis „I.2.2.2. Tarnybinio patikrinimo atlikimo terminai, jų pratęsimas“*, *„I.2.2.3.1. Terminai tarnybinei nuobaudai skirti“*).

Vadovaujantis TKDS 26 straipsnio 2 dalimi, tarnybinio nusižengimo tyrimas atliekamas ir sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo priimamas per 30 kalendorinių dienų nuo pavedimo pradėti tarnybinio nusižengimo tyrimą dienos. Laikas, kurį pareigūnas nebuvo tarnyboje dėl ligos, buvo komandiruotėje arba atostogavo, taip pat laikas, kurį tarnybinio nusižengimo tyrimas buvo sustabdytas, neįskaitomas į 30 kalendorinių dienų terminą, nustatytą tarnybinio nusižengimo tyrimui atlikti. Jeigu yra svarbių aplinkybių, tarnybinio nusižengimo tyrimą pradėti pavedęs asmuo gali pratęsti tarnybinio nusižengimo tyrimo terminą dar iki 30 kalendorinių dienų (TKDS 26 str. 2 d.). Negalima skirti tarnybinės nuobaudos, jeigu praėjo 6 mėnesiai nuo tarnybinio nusižengimo padarymo dienos, išskyrus atvejus, kai tarnybinio nusižengimo tyrimas sustabdomas šio straipsnio 3 dalyje nustatytais atvejais ir kai tarnybinis nusižengimas nustatomas atliekant auditą, piniginių ar kitokių vertybių inventorizaciją

arba kompetentingos institucijos atliekamą tarnybinį ar kitą patikrinimą. Šiais atvejais tarnybinė nuobauda turi būti skiriama ne vėliau kaip per 3 metus nuo nusižengimo padarymo dienos (6 d.).

6.1. Dėl šių normų aiškinimo paminėtina administracinė byla Nr. A⁶³-2855/2011. Šioje byloje pareiškėja ginčijo Kalėjimų departamento 2010 m. rugsėjo 15 d. direktoriaus įsakymą, kuriuo jai paskirta tarnybinė nuobauda – pastaba. Byloje nustatyta, jog terminas tarnybinei nuobaudai skirti pasibaigė 2010 m. rugsėjo 14 d. Šis terminas Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka pratęstas nebuvo. Nuobauda pareiškėjai paskirta 2010 m. rugsėjo 15 d., t. y. po termino pasibaigimo ir nustatyta tvarka jo nepratęsus. Pasak Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos, įstatymų leidėjas TKDS 26 straipsnio 2 dalyje nustatytų terminų pažeidimą vienareikšmiškai sieja su paskirtos nuobaudos neteisėtumu. Nagrinėjamu atveju TKDS 26 straipsnio 2 dalies pažeidimas nustatytas ir neginčijamas. TKDS 26 straipsnio 2 dalyje nustatyto termino nesilaikymas besąlygiškai sietinas su paskirtosios nuobaudos neteisėtumu ir nevertintinas pagal bendrąsias taisykles, įtvirtintas ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punkte. Teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, jog sprendime dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo nurodytų teisės normų pagrindu, konstatavus tarnybinį nusižengimą, tačiau pasibaigus TKDS 26 straipsnio 2 dalyje nustatytiems terminams, įstaigos vadovas galėjo tik pripažinti, kad pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, tačiau tarnybinės nuobaudos skirti negalėjo. Pirmosios instancijos teismo sprendimas, kuriuo ginčijamas įsakymas pripažintas neteisėtu ir panaikintu, paliktas nepakeistas (2011 m. spalio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-2855/2011).

6.2. Kitoje aktualioje administracinėje byloje Nr. A⁶²-3738/2011 Vyriausiasis administracinis teismas vertino atsakovo Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2011 m. kovo 16 d. įsakymo teisėtumą ir pagrįstumą. Šiuo įsakymu pareiškėjui buvo paskirta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas.

Vertindama ginčijamą įsakymą tarnybinio nusižengimo tyrimo išvadoje, kuri yra sudėtinė skundžiamo administracinio akto dalis, konstatuotų faktinių aplinkybių visumoje, teisėjų kolegija nurodė, kad pareiškėjas E. N. tarnybinėn atsakomybėn buvo patrauktas už du epizodus, kurių kiekvienas atskirai iš esmės galėtų būti vertinamas kaip savarankiškas tarnybinis pažeidimas, sudarantis pakankamą pagrindą tarnybinei atsakomybei kilti: pirma, pareiškėjas aplaidžiai vykdė savo pareigas, nurodydamas netikslią nuomoto automobilio vertę automobilio nuomos sutarčių sudarymo metu, t. y. dėl aplaidumo nepasitiksino iš UAB „Kredora“ gautos informacijos, kurioje nebuvo tiksliai apibrėžta, kurią dieną nurodyta automobilio vertė; antra, pareiškėjas, negavęs leidimo nuomotis tarnybinį automobilį iš savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir neatsižvelgęs į Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos rekomendacijas nesudaryti naujų nuomos sutarčių, pasirašė 2010 m. kovo 1 d. automobilio nuomos sutartį su UAB „Kredora“.

Pasisakydama dėl pirmojo pareiškėjo galbūt padaryto tarnybinio pažeidimo, teisėjų kolegija akcentavo, kad tarnybinė nuobauda pareigūnui, laikantis Kalėjimų departamento pareigūnų tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklėse numatytos procedūros, gali būti skiriama tik nustatčius konkrečias pareigūno veikas (veiksmus ar neveikimą), kuriomis buvo pažeisti teisės aktai, reglamentuojantys jo pareigas, o visos tarnybinio nusižengimo padarymo aplinkybės ir veikos kvalifikacija turi būti nurodyta tarnybinio tyrimo išvadoje,

kuri yra tyrimo rezultatus atspindintis dokumentas. Išvadą apie tokių reikalavimų įtvirtinimą suponuoja Kalėjų departamento pareigūnų tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių 74 punktas. Įvertinusi byloje aktualią tarnybinio nusižengimo tyrimo išvadą, teisėjų kolegija sprendė, kad kaltinimas dėl aptariamo pažeidimo padarymo pareiškėjui suformuotas nekonkrečiai, nenurodant konkrečių tarnybinės atsakomybės kilimo teisinių pagrindų. Išvadoje tik abstrakčiai teigiama, kad pareiškėjas dėl aplaidumo nepatikslino iš UAB „Kredora“ gautos informacijos, kurioje nebuvo tiksliai apibrėžta, kurią dieną nurodyta automobilio vertė, pareiškėjo minėtų veiksmų nesusiejant su teisės aktų normomis, kurių, kaip įtvirtinančių imperatyvų elgsenos variantą atitinkamoje situacijoje, pareiškėjas privalėjo laikytis, kas vertintina kaip KDPTNST 74 punkto reikalavimų nepaisymas. Išsamiai įvertinus byloje nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegija apžvelgiamu atveju konstatavo, kad pareiškėjo tarnybinė atsakomybė už aptariamus veiksmus negalima.

Vis dėlto teisėjų kolegija patvirtino, kad tarnybinio nusižengimo tyrimo metu buvo nustatytas, įrodytas, išvadoje ir įsakyme tinkamai kvalifikuotas antrasis tarnybinis pažeidimas.

Pasisakydama dėl paskirtos tarnybinės nuobaudos adekvatumo padarytam tarnybiniam pažeidimui, teisėjų kolegija akcentavo, kad konkrečios tarnybinės nuobaudos parinkimas pagal TKDS 24 straipsnio 2 dalį yra nuobaudą skiriančio vadovo diskrecijos teisė. Pasak teisėjų kolegijos, konkrečiu atveju nėra pagrindo teigti, kad atsakovas minėta diskrecijos teise skirti tarnybinę nuobaudą (griežtą papeikimą) pasinaudojo netinkamai. Teisėjų kolegija, įvertinusi tarnybinio pažeidimo pobūdį ir aplinkybes, pareiškėjo statusą, ankstesnę pareiškėjo tarnybinę veiklą (pareiškėjas ne kartą baustas tarnybinėmis nuobaudomis, o paskutinį kartą – 2009 m. gruodžio 29 d. skirta tarnybinė nuobauda (papeikimas) už pareigų nevykdymą dėl to paties automobilio 2008 m. gruodžio 21 d. nuomos sutarties sudarymo, pareiškėjas pažeidimą padarė galiojant paskirtai tarnybinei nuobaudai, o tai nagrinėjamos bylos faktinių aplinkybių kontekste itin neigiamai charakterizuoja pareiškėją kaip valstybės tarnautoją), sprendė, kad parinkta tarnybinė nuobauda nėra akivaizdžiai per griežta, atitinka teisingumo ir proporcingumo principų reikalavimus (2011 m. gruodžio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-3738/2011).

6.3. Dėl tarnybinę nuobaudą turinčio teisę skirti subjekto atkreiptinas dėmesys į jau minėtą administracinę bylą Nr. A²-204/2007. Byloje pareiškėjas taip pat teigė, jog nuobaudą jam paskyrė neturintis tokių įgalinimų asmuo. Pareiškėjas rėmėsi Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams taisyklių 11 punktu, nustatančiu, kad tarnybinę nuobaudą turi teisę skirti į tarnybą priėmęs asmuo, ir nurodė, kad jį į tarnybą pagal TKDS 12 straipsnio 5 dalį priima Kalėjų departamento direktorius, todėl Alytaus pataisos namų direktorius nuobaudos skirti negalėjo. Teisėjų kolegija su tuo nesutiko. Asmenys, turintys teisę skirti tarnybines nuobaudas Kalėjų departamento ir jam pavaldžių įstaigų statutiniams valstybės tarnautojams, yra specialiai aptarti TKDS 24 straipsnyje, todėl minėtos taisyklės šioms santykiams netaikytinos. TKDS 24 straipsnio 6 dalis nustato, kad visus šiame straipsnyje nustatytus paskatinimus ir tarnybines nuobaudas pareigūnams skirti turi teisę įsakymais teisingumo ministras. Šio straipsnio 7 dalyje aptarti Kalėjų departamento direktoriaus įgalinimai – jis turi teisę įsakymais skirti pareigūnams visus šiame straipsnyje nustatytus paskatinimus ir tarnybines nuobaudas, išskyrus pažeminti pareigas bei atleisti iš tarnybos Kalėjų departamento direktoriaus pavduotojus bei šiam departamentui pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių

vadovus. To paties straipsnio 8 dalis nustato, kad Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių vadovų įgaliojimus skiriant paskatinimus ir tarnybines nuobaudas, paskatinimų ir tarnybinių nuobaudų skyrimo bei paskirtų tarnybinių nuobaudų panaikinimo prieš terminą tvarką nustato Teisingumo ministerija. Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų vadovų įgaliojimai skiriant tarnybines nuobaudas nustatyti Darbo organizavimo tvarkos 59 punkte, numatančiame, kad Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių vadovai turi teisę skirti visas TKDS nustatytas tarnybines nuobaudas jaunesniesiems pareigūnams, o pareigūnams ir vyresniesiems pareigūnams – visas tarnybines nuobaudas, išskyrus pažeminti pareigas ir atleisti iš tarnybos. Pareiškėjas pagal savo tarnybinį statusą yra pareigūnas. Tarnybinių nuobaudą jam paskyrė Kalėjimų departamentui pavaldžios įstaigos Alytaus pataisos namų direktorius. Todėl teisėjų kolegija, įvertinusi pareiškėjui paskirtos nuobaudos rūšį (griežtas papeikimas), pripažino, kad tarnybinių nuobaudą skyrė kompetentingas asmuo (2007 m. vasario 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²-204/2007; šiuo aspektu taip pat žr. 2007 m. balandžio 5 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²-348/2007).

I.5. DRAUSMINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL KASOKTĮ IR KARIUOMENĖS DRAUSMĖS STATUTĄ

---

1. Lietuvos kariuomenė yra statutinė organizacija, grindžiama griežtu hierarchijos bei besąlyginio imperatyvių įsakymų vykdymo principais. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo (toliau – ir KASOKTĮ) 23 straipsnio 1, 2 dalių, 26 straipsnio 1 dalies, 27 straipsnio 1 dalies nuostatos įpareigoja karių sąžiningai ir tinkamai vykdyti tarnybos pareigas bei vadų įsakymus, laikytis įstatymų ir statutų, neviršyti įstatymų jam suteiktų teisių, saugoti valstybės ir tarnybos paslaptis. Drausmę ar įstatymus pažeidęs karys atsako pagal statutus ir įstatymus (KASOKTĮ 26 str. 3 d.). Kai reikia nustatyti tarnybos pareigų netinkamo vykdymo, teisės arba drausmės pažeidimo faktus ir aplinkybes, skiriamas tarnybinis patikrinimas. Jis atliekamas kariuomenės drausmės statuto, taip pat krašto apsaugos ministro arba kariuomenės vado nustatyta tvarka (KASOKTĮ 26 str. 4 d.). Pastebėtina, kad pagal šią teisės normą tarnybinio patikrinimo skyrimas siejamas ne tik su būtinumu nustatyti drausmės pažeidimo faktus ir aplinkybes, bet ir siekiant nustatyti kitus tarnybos pareigų netinkamo vykdymo, teisės pažeidimo faktus ir aplinkybes, t. y. pagal šią teisės normą drausmės pažeidimo faktas ir tarnybos pareigų netinkamo vykdymo ar teisės pažeidimo faktas nėra tapačios sampratos (2010 m. vasario 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-227/2010).

2. Kariuomenės drausmės statuto paskirtis yra 1) stiprinti teisėtumą, auklėti karius, kad jie sąžiningai atliktų pareigas, ginti jų teises ir laisves, sudaryti sąlygas karių drausmės pažeidimų (toliau – drausmės pažeidimai) prevencijai ir karių drausmei stiprinti; 2) tiksliai apibrėžti, kokia veika yra drausmės pažeidimai; 3) nustatyti karių, padariusių drausmės pažeidimų, atsakomybės sąlygas; 4) nustatyti vadų (viršininkų) teises ir pareigas karių drausmei užtikrinti; 5) nustatyti drausmės pažeidimų ir skundų tyrimo tvarką; 6) nustatyti drausmines nuobaudas už drausmės pažeidimus ir šių nuobaudų skyrimo tvarką; 7) nustatyti išankstinę karo tarnybos ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarką krašto apsaugos sistemoje tvarką (KDS 1 str.). Pagal šį statutą, kariui gali būti skiriama drausminė nuobauda tik tuo atveju, jeigu jis savo padaryta veika pažeidė įstatymus, statutus, kitus teisės aktus, galiojusius drausmės pažeidimo metu, taip pat vadų (viršininkų) įsakymus ir tokia veika

atitiko šiame Statute numatytus drausmės pažeidimo sudėties požymius (KDS 2 str. 1 d.). Drausmės pažeidimas yra Kariuomenės drausmės statute numatyta veika (veikimas ar neveikimas), pažeidžianti karių drausmę, už kurią KDS numato drausminę nuobaudą (KDS 5 str. 1 d.). Drausmės pažeidimai skirstomi į šiurkščius drausmės pažeidimus ir kitus drausmės pažeidimus (KDS 5 str. 2 d.). Šiurkštus drausmės pažeidimas yra šiame KDS numatyta karių drausmę pažeidžianti veika (veikimas ar neveikimas), kuria padaroma esminė žala krašto apsaugos sistemos institucijoms arba nustatytai karo tarnybos tvarkai, už kurią šis Statutas numato drausminę nuobaudą (KDS 5 str. 3 d.). Kariuomenės drausmės statuto II dalies „Drausmės pažeidimai“ I skyrius (66–92 str.) įvardija konkrečius šiurkščius drausmės pažeidimus²⁸. Antroji šio skyriaus dalis (93–100 str.) išvardija kitus drausmės pažeidimus²⁹.

3. Detalią drausmės pažeidimų tyrimų tvarką apibrėžia Kariuomenės drausmės statuto V skyrius (17–29 str.). Pagal KDS 18 straipsnio 1 dalį, tarnybinis patikrinimas privalo būti pradėtas, kai: 1) vadas (viršininkas) gauna informaciją apie kario galbūt padarytą drausmės pažeidimą; 2) vadas (viršininkas) ar krašto apsaugos generalinis inspektorius gauna kario skundą šio statuto I dalies VIII skyriuje nustatyta tvarka. KDS 20 straipsnis detalizuoja kieno pavedimu ir kas turi teisę atlikti tarnybinių patikrinimą. Baigus tarnybinių patikrinimą dėl drausmės pažeidimo ar skundo, rašoma tarnybinio patikrinimo išvada (KDS 26 str. 1 d.). Tarnybinių patikrinimą vadas (viršininkas) ar krašto apsaugos generalinis inspektorius įvertina vadovaudamasis visapusišku, nuodugniu ir objektyviu visų drausmės pažeidimo aplinkybių nagrinėjimu, įstatymu ir teisine sąmone (KDS 27 str. 1 d.). Įvertinęs tarnybinių patikrinimą, vadas (viršininkas): 1) patvirtina tarnybinio patikrinimo išvadą, priima sprendimą apginti pažeistas kario teises, skiria drausminę nuobaudą drausmės pažeidėjui ir įgyvendina prevencines priemones; 2) grąžina tarnybinio patikrinimo medžiagą ir išvadą tyrimui papildyti; 3) nutraukia tarnybinių patikrinimą (KDS 27 str. 2 d.). Krašto apsaugos generalinis inspektorius, įvertinęs jo paskirtą tarnybinių patikrinimą: 1) patvirtina tarnybinio patikrinimo išvadą ir ją perduoda vadui (viršininkui), turinčiam teisę priimti atitinkamus sprendimus, kad jis įgyvendintų tarnybinio patikrinimo išvados rekomendacinę dalį; 2) grąžina tarnybinio patikrinimo medžiagą ir išvadą tyrimui papildyti; 3) nutraukia tarnybinių patikrinimą (KDS 27 str. 3 d.).

4. Tarnybinio patikrinimo eigą kontroliuoja tarnybinių patikrinimą paskyręs vadas (viršininkas) ar krašto apsaugos generalinis inspektorius. Vadas (viršininkas) ar krašto apsaugos generalinis inspektorius: 1) nustato tarnybinio patikrinimo laiką, o prireikus jį pratęsia; 2) sprendžia klausimą dėl karininko, atliekančio tarnybinių patikrinimą, nušalinimo, atsiradus šio statuto 21 straipsnio 3 dalyje nustatytų aplinkybių; 3) duoda karininkui, atliekančiam tarnybinių patikrinimą, nurodymus dėl pradinių tarnybinio patikrinimo ribų ir masto; 4) įvertina tarnybinių patikrinimą (KDS 29 str. 1 d.). Vadų (viršininkų) paskirtus drausmės pažeidimų ir skundų tyrimus kontroliuoja aukštesni vadai (viršininkai) ir krašto apsaugos generalinis inspektorius, kurie turi teisę duoti nurodymus pašalinti tarnybinio patikrinimo trūkumus (KDS 29 str. 2 d.). Krašto apsaugos generalinio inspektoriaus atliekamus tarnybinius patikrinimus kontroliuoja

28 Pvz., 66 straipsnis „Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo nustatytų karių tarnybai taikomų apribojimų pažeidimas“; 71 straipsnis „Neteisėto įsakymo davimas“; 77 straipsnis „Tarnybos įgaliojimų viršijimas“ ir kiti.

29 Pvz., 95 straipsnis „Uniformalos dėvėjimo taisyklių pažeidimas“; 99 straipsnis „Apdovanojimų ir skatinimų tvarkos pažeidimas“; 98 straipsnis „Rūkymas ne tam skirtose vietose“ ir kt.

krašto apsaugos ministras (KDS 29 str. 3 d.).

5. Tarnybinis patikrinimas dėl drausmės pažeidimo ar skundo turi būti atliktas ne vėliau kaip per mėnesį nuo tos dienos, kai vadas (viršininkas) ar krašto apsaugos generalinis inspektorius rašytiniu pavedimu skyrė tarnybinį patikrinimą arba jį atnaujino, kai yra šio straipsnio 5 dalyje numatyti pagrindai (KDS 28 str. 1 d.). Tarnybinio patikrinimo dėl kelių drausmės pažeidimų arba kai drausmės pažeidimas yra padarytas grupės karių, taip pat kai būtina gauti iš kitų institucijų ar specialistų patikrinimui atlikti reikalingą informaciją ir ekspertų išvadas terminą, nurodytą šio straipsnio 1 dalyje, vadas (viršininkas) ar krašto apsaugos generalinis inspektorius gali pratęsti, bet ne ilgiau kaip mėnesiui (KDS 28 str. 2 d.). Kai dėl tarnybinio būtinumo, patikrinimą atliekančio karininko nušalinimo ar ligos tarnybinį patikrinimą atlikti pavedama kitam karininkui, taip pat kai tarnybinio patikrinimo medžiaga ir išvada grąžinama tyrimui papildyti, vadas (viršininkas) ar krašto apsaugos generalinis inspektorius nustato naują terminą. Naujas terminas nustatomas laikantis šio straipsnio 1 dalyje nustatytų ribų ir skaičiuojamas nuo rašytinio įsakymo arba rašytinio nurodymo atlikti tarnybinį patikrinimą kitam karininkui ar grąžinti tarnybinio patikrinimo medžiagą ir išvadas tyrimui papildyti dienos (KDS 28 str. 3 d.).

6. Drausminė nuobauda yra atsakomybės įgyvendinimo priemonė, skiriama vado (viršininko) įsakymu kariui, padariusiam drausmės pažeidimą. Drausminės nuobaudos paskirtis yra: 1) auklėti ir sulaukyti karius nuo drausmės pažeidimų; 2) nubausti kari, padariusį drausmės pažeidimą (KDS 30 str.).

7. Kariuomenės drausmės statuto 31 straipsnis įtvirtina šias drausminių nuobaudų rūšis:

„1. Privalomosios karo tarnybos ar profesinės karo tarnybos kariui, padariusiam drausmės pažeidimą, skiriamos šios drausminės nuobaudos: 1) papeikimas; 2) papildomos tarnybos užduotys; 3) uždraudimas išeiti iš tarnybos vietos; 4) tarnybinio atlyginimo sumažinimas; 5) kario laipsnio pažeminimas; 6) atleidimas iš tarnybos.

2. Atsargos kariui, padariusiam drausmės pažeidimą, skiriamos šios drausminės nuobaudos: 1) papeikimas; 2) teisės dėvėti kario uniformą iškilmingomis progomis atėmimas; 3) atsargos kario laipsnio pažeminimas.

3. Dimisijos kariui, padariusiam drausmės pažeidimą, skiriama drausminė nuobauda – teisės dėvėti kario uniformą iškilmingomis progomis atėmimas.

4. Kariūnui, padariusiam drausmės pažeidimą, skiriamos šios drausminės nuobaudos: 1) papeikimas; 2) papildomos tarnybos užduotys; 3) uždraudimas išeiti iš tarnybos vietos; 4) stipendijos sumažinimas; 5) atleidimas iš pareigų; 6) pašalinimas iš karo mokymo įstaigos.“

8. Minėtų drausminių nuobaudų skyrimo ir vykdymo tvarką detalizuoja Kariuomenės drausmės statuto VII skyrius (40–56 str.). Bendrieji nuobaudų už drausmės pažeidimus skyrimo reikalavimai apibrėžti KDS 40 straipsnyje. Pagal šį straipsnį, vadas (viršininkas) drausminę nuobaudą skiria įsakymu, vadovaudamasis šio statuto straipsniu, numatančiu atsakomybę už padarytą drausmės pažeidimą, ir šio statuto I dalies bendrosiomis nuostatomis (1 dalis). Pagrindas skirti drausminę nuobaudą yra šio statuto nustatyta tvarka atlikto tarnybinio patikrinimo išvada arba pažeidimą padariusio kario rašytinis paaiškinimas, patvirtinantys šiame statute numatyto drausmės pažeidimo faktą (2 d.). Jeigu vadas (viršininkas) nustatė, kad jam pavaldus karys padarė drausmės pažeidimą, už kurį turi būti skiriama griežtesnė drausminė nuobauda, negu jam suteikta teisė skirti, jis drausmės pažeidimo tyrimo medžiagą ir išvadą perduoda aukštesniajam vadui (viršininkui), kad šis skirtų drausminę nuobaudą (3 d.).

Vadų (viršininkų) sprendimus skirti drausminę nuobaudą kontroliuoja aukštesnysis vadas (viršininkas) ir krašto apsaugos generalinis inspektorius. Aukštesnysis vadas (viršininkas) savo iniciatyva arba krašto apsaugos generalinio inspektoriaus teikimu: 1) sugriežtina paskirtą drausminę nuobaudą, neviršydamas šio statuto nustatytos sankcijos už padarytą drausmės pažeidimą, jeigu įvertinęs šio straipsnio 7 dalyje nurodytas aplinkybes nusprendžia, kad buvo paskirta aiškiai per švelni drausminė nuobauda. Vadas (viršininkas), skirdamas griežtesnę drausminę nuobaudą, atsižvelgia į kariui paskirtą ir įvykdytą drausminę nuobaudą. Drausminė nuobauda negali būti griežtinama, jeigu nuo jos paskyrimo praėjo daugiau negu 30 dienų; 2) panaikina paskirtą drausminę nuobaudą, jeigu, ištyrus kario skundą, nustatoma, kad drausminė nuobauda paskirta pažeidžiant šio statuto ir kitų įstatymų nustatytus reikalavimus (4 d.). Tais atvejais, kai šiame statute už tam tikrą drausmės pažeidimą numatyta konkreti drausminė nuobauda nesuteikia vadui (viršininkui) galimybės rinktis iš kelių alternatyvių drausminių nuobaudų arba kai vadas (viršininkas) nustato, kad skirta per griežta drausminė nuobauda, kario vado (viršininko) arba krašto apsaugos generalinio inspektoriaus teikimu, taip pat paties kario prašymu krašto apsaugos ministras ar Lietuvos kariuomenės vadas, atsižvelgdami į šio straipsnio 6 dalyje nurodytas aplinkybes, turi teisę skirti švelnesnę šio statuto 31 straipsnyje numatytą drausminę nuobaudą. Kai krašto apsaugos ministras ar Lietuvos kariuomenės vadas priima sprendimą skirti švelnesnę drausminę nuobaudą, už tą drausmės pažeidimą anksčiau paskirta drausminė nuobauda laikoma netekusi galios, o ta nuobauda apribotos, atimtos ar suvaržytos kario teisės atkuriamos tiek, kiek drausminė nuobauda švelninama. Drausminė nuobauda negali būti sušvelninama, jeigu nuo jos paskyrimo praėjo daugiau negu 30 dienų (5 d.). Skirdamas drausminę nuobaudą, vadas (viršininkas) atsižvelgia į: 1) padaryto drausmės pažeidimo pobūdį; 2) kaltės formą; 3) pažeidėjo asmenybę; 4) atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes (6 d.). Drausminė nuobauda neskiriama, jeigu nuo drausmės pažeidimo padarymo praėjo vieneri metai. Jeigu drausmės pažeidimas nustatomas atliekant auditą, piniginių ar kitokių vertybių reviziją (inventorizaciją) arba kitą kompetentingos institucijos patikrinimą, drausminė nuobauda gali būti skiriama ne vėliau kaip per trejus metus nuo drausmės pažeidimo padarymo dienos. Jeigu šio statuto 28 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka tyrimas sustabdytas ir pradėtas baudžiamasis procesas, vienerių metų senaties terminas sustabdomas iki to laiko, kol bus baigtas baudžiamasis procesas ir prokuroras ar teismas priims atitinkamą sprendimą, o nuo atitinkamų sprendimų priėmimo dienos, senaties terminas atnaujinamas (7 dalis).

9. Kariuomenės drausmės statuto 45–54 straipsniai išskiria konkrečias drausminių nuobaudų rūšis, kurias gali skirti kuopos vadas ir aukštesni vadai (viršininkai), krašto apsaugos ministras ir Respublikos Prezidentas. Aukštesnysis vadas (viršininkas) gali skirti drausmines nuobaudas, kurias skirti turi teisę žemesnysis vadas (viršininkas) (KDS 44 str. 2 d.).

1.5.1. Kario vardo pažeminimas arba krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimas, *non bis in idem* principas

---

(Konstitucijos 31 str. 5 d.; Konvencijos 7 prot. 4 str.; KDS 69 str.)

10. Kariuomenės drausmės statuto 69 straipsnis numato šiurkštų drausmės

pažeidimą – kario vardo pažeminimą arba krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimą. Pagal šį straipsnį, už tarnybos ar ne tarnybos metu kario vardą žeminančią veiką, kuria akivaizdžiai menkinamas kario autoritetas, arba krašto apsaugos sistemos institucijas diskredituojančią veiką, kuria akivaizdžiai žeminamas karo tarnybos autoritetas, griaunamas pasitikėjimas krašto apsaugos sistema arba ji kompromituojama, privalomosios karo tarnybos kariui uždraudžiama išeiti iš tarnybos vietos arba skiriamos papildomos tarnybos užduotys, arba pažeminamas kario laipsnis; profesinės karo tarnybos kariui sumažinamas tarnybinis atlyginimas arba pažeminamas kario laipsnis, arba karys atleidžiamas iš tarnybos; kariūnui skiriamas papeikimas arba papildomos tarnybos užduotys, arba uždraudžiama išeiti iš tarnybos vietos, arba sumažinama stipendija, arba jis atleidžiamas iš pareigų, arba pašalinamas iš karo mokymo įstaigos.

10.1. Iš esmės analogišką drausmės pažeidimą įtvirtino anksčiau galiojęs Kariuomenės drausmės statuto 68 straipsnis (1999 m. gegužės 20 d. įstatymo Nr. VIII–1191 redakcija)³⁰, aiškintas Vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtoje administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–2823/2012. Šios bylos esminis ginčo dalykas buvo Lietuvos kariuomenės Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis vilkas“ vado 2011 m. birželio 1 d. įsakymo Nr. P–139 „Dėl drausminės nuobaudos skyrimo eil. J. K.“ teisėtumas ir pagrįstumas. Nustatyta, kad pareiškėjas J. K. tarnauja krašto apsaugos sistemoje, t. y. eina Vaidoto TPLB Remonto kuopos Transporto remonto būrio Evakuacijos skyriuje šaltkalvio pareigas, yra profesinės karo tarnybos karys. Šiuo įsakymu pareiškėjui (profesinės karo tarnybos kariui) už kario vardo pažeminimą, krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimą buvo paskirta drausminė nuobauda – 30 proc. tarnybinio atlyginimo sumažinimas trijų mėnesių laikotarpiui. Ši drausminė nuobauda pareiškėjui buvo paskirta vadovaujantis KDS 68 straipsnio 1 dalimi bei atsižvelgiant į Kunigaikščio Vaidoto tiesioginės paramos logistikos bataliono vado 2011 m. gegužės 26 d. raštą Nr. IS–302 ir 2011 m. gegužės 26 d. tarnybinio patikrinimo išvadą Nr. TPI–23. Tarnybinio patikrinimo metu buvo nustatyta, jog pareiškėjas, būdamas neblavus (1,27 promilių girtumas), ne tarnybos metu 2011 m. balandžio 15 d., apie 21.40 val., Jonavos mieste, Žeminių gatvėje vairavo nuosavą automobilį, padarė administracinį teisės pažeidimą, numatytą ATPK 126 straipsnio 1 dalyje, už kurį Jonavos rajono apylinkės teismo 2011 m. gegužės 2 d. nutarimu pareiškėjui buvo paskirta administracinė nuobauda – 1 000 Lt bauda su teisės vairuoti transporto priemonę atėmimu 1 metams.

Teisėjų kolegija šioje byloje nurodė, jog motyvuota tarnybinio patikrinimo išvada yra tas juridinę reikšmę turintis aktas, kuriuo nustatomas kario padaryto konkretaus drausmės pažeidimo padarymo faktas, pažeidimo sudėties elementai, pateikiamas pažeidimo kvalifikavimas pagal atitinkamas pažeistų teisės aktų normas, apibrėžiamos drausminės atsakomybės ribos, taip pat kaltinimo, nuo kurio karys turi teisę gintis, apimtis. Sprendžiant, ar drausminė nuobauda paskirta pagrįstai ir teisėtai, turi būti nustatyta, ar išvadoje yra tyrimo metu surinkta medžiaga paremtų duomenų,

30 1. Už tarnybos ar ne tarnybos metu kario vardą žeminančią arba krašto apsaugos sistemos institucijas diskredituojančią veiką, kuria akivaizdžiai žeminamas karo tarnybos autoritetas, griaunamas pasitikėjimas krašto apsaugos sistema arba ji kompromituojama, privalomosios karo tarnybos kariui uždraudžiama išeiti iš tarnybos vietos arba skiriamos papildomos tarnybos užduotys, arba pažeminamas kario laipsnis; profesinės karo tarnybos kariui sumažinamas tarnybinis atlyginimas arba pažeminamas kario laipsnis; kariūnui uždraudžiama išeiti iš tarnybos vietos arba sumažinama stipendija, arba jis atleidžiamas iš pareigų. 2. Už tą pačią veiką, padarytą sunkinančiomis aplinkybėmis, profesinės karo tarnybos karys atleidžiamas iš tarnybos, kariūnas pašalinamas iš karo mokymo įstaigos.

patvirtinančių, jog buvo padaryta veika (ir kokia konkrečiai), kurioje yra drausmės pažeidimo sudėtis, ar buvo laikytasi drausmės nuobaudų skyrimo pagrindinių procedūrų ir taisyklių.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo argumentais, kad pareiškėjo elgesys ne tarnybos metu, kai jis vairavo automobilį, kuris yra didesnio pavojaus šaltinis, būdamas neblaivus, pažemino kario vardą ir diskreditavo krašto apsaugos sistemos institucijas.

Teisėjų kolegija nesutiko su pareiškėjo argumentais, jog buvo pažeistas dvigubo baudimo draudimo principas. Šiuo aspektu teisėjų kolegija pažymėjo, kad Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad niekas negali būti baudžiamas už tą patį nusikaltimą antrą kartą. Ši Konstitucijos nuostata, kaip ir kitų Konstitucijos 31 straipsnio dalių normos, yra skirtos teisingumo principų įgyvendinimui baudžiamojoje teisejoje (Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 10 d. nutarimas), tačiau, kaip ne kartą oficialios konstitucinės justicijos nuostatose yra išaiškinęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalies nuostatoje atsispindi teisės principas *non bis in idem*, reiškiantis, kad asmuo negali būti baudžiamas antrą kartą už tą patį teisės pažeidimą (žr., pvz., Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimą). Taigi šis konstitucinis principas taikytinas ir kitų padarytų teisės pažeidimų atžvilgiu. Konstitucinis principas *non bis in idem* nereiškia, kad už teisės pažeidimą asmuo apskritai negali būti traukiamas skirtingų rūšių teisinėn atsakomybėn (Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 7 d., 2005 m. lapkričio 10 d., 2008 m. sausio 21 d., 2010 m. gegužės mėn. 28 d. nutarimai). Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, kaip ir Lietuvos teisė, apskritai nedraudžia dvigubos atsakomybės. Pagal Konvencijos nuostatas negali būti baudžiama du kartus už tapatų pažeidimą. Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžioji kolegija 2009 m. vasario 10 d. sprendime byloje S. Z. prieš Rusiją (pareiškimo Nr. 14939/03) suvienodino poziciją dėl tapataus pažeidimo aiškinimo Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnio prasme, kurios šiuo metu ir laikomasi Teismo jurisprudencijoje (žr., pvz., Teismo 2009 m. rugsėjo 16 d. sprendimą byloje *Routsalainen* prieš Suomiją, pareiškimo Nr. 13079/03). Naujausioje šio teismo praktikoje, aiškinant pažeidimo sąvoką, įtvirtintą Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnio 1 dalyje, akcentuojamas materialusis pažeidimo aspektas, veikos teisiniam įvertinimui (kvalifikavimui) teikiant mažesnę reikšmę. *Non bis in idem* principas pažeidžiamas tada, kai nustatoma, kad asmuo antrą kartą baudžiamas (traukiamas baudžiamojon atsakomybėn) už identiškus arba iš esmės tokius pat teisiškai reikšmingus faktus (tą patį poelgį). Konstatuota, kad Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnis turi būti suprantamas ir aiškinamas taip, kad principu *non bis in idem* būtų draudžiama persekioti ir / arba bausti asmenį antrą kartą už pažeidimą, jeigu jis kyla iš identiškų arba iš esmės tokių pat faktų (įvykių), dėl kurių asmuo jau buvo nubaustas (sprendimo 82 punktas).

Pasak teisėjų kolegijos, apžvelgiamu atveju sprendžiant, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas *non bis in idem* principas, turi būti atsižvelgiama į šias aplinkybes: 1) ar asmuo buvo baudžiamas, t. y. ar jam paskirta sankcija yra kriminalinio (baudžiamojo) pobūdžio Konvencijos prasme; 2) ar asmuo buvo baudžiamas už tą patį teisės pažeidimą (pažeidimo tapatumas); 3) ar asmuo buvo baudžiamas pakartotinai; 4) ar pakartotinai baudžiamas tas pats asmuo (asmens tapatumas). Nurodyti kriterijai negali būti taikomi formaliai: ar kiekvienu konkrečiu atveju nėra pažeidžiamas aptariamasis principas, galima atsakyti tik įvertinus visas reikšmingas bylos aplinkybes.

Nagrinėjama atveju spęstas klausimas, ar atsakovas pareiškėjui pagrįstai taikė drausminę atsakomybę už kario vardo pažeminimą, krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimą, kai pareiškėjui buvo taikyta administracinė atsakomybė. Konstitucinis Teismas yra nurodęs, jog administracinė atsakomybė ir tarnybinė atsakomybė yra skirtingos teisinės atsakomybės rūšys: skiriasi *inter alia* jų pobūdis, tikslas, subjektai, poveikio priemonės, *inter alia* nuobaudos. Antai palyginus administracines nuobaudas, numatytas ATPK, ir tarnybines nuobaudas, numatytas atitinkamuose tarnybos statuteuose, akivaizdžiai matyti, kad skiriant tarnybinę nuobaudą negali būti paskirta bauda, daikto, kuris buvo administracinio teisės pažeidimo padarymo įrankis arba tiesioginis objektas, ir pajamų, kurios buvo gautos padarius administracinį teisės pažeidimą, konfiskavimas, specialiosios teisės (*inter alia* teisės vairuoti transporto priemones, teisės skraidyti orlaivio įgulos nariu, teisės eiti tam tikras pareigas jūrų laive) atėmimas, administracinis areštas (Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas). Įvertinus tai, kad pareiškėjui taikyta drausminė atsakomybė, aplinkybės, dėl kurių pareiškėjui taikyta drausminė nuobauda, taikytos drausminės nuobaudos pobūdį, byloje buvo padaryta išvada, kad pareiškėjui paskirta nuobauda nėra kriminalinio (baudžiamojo) pobūdžio Konvencijos prasme, pareiškėjas nebuvo nubaustas už tą patį teisės pažeidimą pakartotinai. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Kariuomenės drausmės statuto 2 straipsnio 4 dalis nenumato draudimo taikyti drausminės atsakomybės už kario vardo pažeminimą, krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimą. Pareiškėjui už tokių pažeidimų nebuvo paskirta administracinė nuobauda pagal ATPK nuostatas. Ginčijamas įsakymas pripažintas teisėtu ir pagrįstu (2012 m. rugėjo 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–2823/2012).

1.5.2. Apsvaigusio nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų kario buvimas tarnyboje

---

(KDS 66 str. (2006 m. sausio 20 d. Nr. X–508 redakcija),
KDS 67 str. (2011 m. lapkričio 8 d. Nr. XI–1636 redakcija)

11. Kariuomenės drausmės statuto 67 straipsnis (2011 m. lapkričio 8 d. Nr. XI–1636 redakcija) nustato, jog jeigu karys tarnybos metu yra neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų arba vengia teisės aktų nustatyta tvarka tikrintis, arba atsisako medicininės apžiūros asmens sveikatos priežiūros įstaigoje, kai siekiama nustatyti, ar karys yra blaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, išskyrus atvejus, kai asmuo pats teisės aktų nustatyta tvarka kreipiasi į asmens sveikatos priežiūros įstaigą, kad būtų atlikta medicininė apžiūra, jeigu karys vartojo narkotines, psichotropines ar kitas psichiką veikiančias medžiagas be gydytojo paskyrimo, privalomosios karo tarnybos kariui skiriamos papildomos tarnybos užduotys arba uždraudžiama išeiti iš tarnybos vietos, arba pažeminamas kario laipsnis; profesinės karo tarnybos karys už tokią veiklą atleidžiamas iš tarnybos; kariūnas už tokią veiklą pašalinamas iš karo mokymo įstaigos. Atkreiptinas dėmesys, jog iš esmės panašias nuostatas įtvirtino ir Kariuomenės drausmės statuto 66 straipsnis (2006 m. sausio 20 d. Nr. X–508 redakcija). Pagal šį straipsnį, jei privalomosios karo tarnybos karys tarnybos metu yra apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, jam skiriamos papildomos tarnybos užduotys arba uždraudžiama išeiti iš tarnybos vietos, arba

pažeminamas kario laipsnis; profesinės karo tarnybos karys už tokią veiką atleidžiamas iš tarnybos; kariūnas pašalinamas iš karo mokymo įstaigos.

11.1. Šios normos aiškinimas pateiktas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2565/2011. Byloje ginčas kilo dėl krašto apsaugos ministrės 2010 m. kovo 25 d. įsakymų, kuriais pareiškėjų A. A., A. B. ir P. B. profesinės karo tarnybos sutartys nutrauktos, vadovaujantis KDS 52 straipsnio 6 punktu, 66 straipsniu ir KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 7 punktu, t. y. dėl to, kad karys tarnybos metu buvo neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų. Byloje nustatyta, kad pareiškėjai kpt. A. A., vyr. lt. P. B. ir A. B. krašto apsaugos ministrės 2009 m. spalio 26 įsakymu buvo išsiųsti į NATO vadovojamą tarptautinę operaciją Afganistane. Lietuvos Respublikos vadovaujamos Afganistano Islamo Respublikos Goro provincijos dešimtosios atkūrimo grupės karinio vieneto stovykloje Čakčarane minėti kariai 2010 m. sausio 30 d. ir 2010 m. sausio 31 d. padarė drausmės pažeidimus, t. y. tarnybos metu buvo apsvaigę nuo alkoholio. Atlikus pareiškėjų medicininę apžiūrą dėl alkoholio ir svaiginančių medžiagų vartojimo fakto ir girtumo ar apsvaigimo laipsnio nustatymo, konstatuota, kad kpt. A. A., vyr. lt. P. B. ir A. B., kurie tuo metu nebuvo budėjime ir neturėjo jokių tarnybinių užduočių, yra neblaivūs. Atlikus tarnybinių patikrinimą, už buvimą neblaiviems tarnybos vietoje pareiškėjams pasiūlyta skirti drausmines nuobaudas – atleisti iš profesinės karo tarnybos. Ginčijamais įsakymais pareiškėjams skirtos drausminės nuobaudos – atleidimas iš tarnybos – už buvimą tarnybos metu apsvaigusiams nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, su pareiškėjais 2010 m. kovo 31 d. nutrauktos profesinės karo tarnybos sutartys ir jie išleisti iš profesinės karo tarnybos į atsargą.

Apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija aiškino KDS 66 straipsnyje vartojamą formuluotę „tarnybos metu“. Šiuo aspektu teisėjų kolegija pažymėjo, jog KDS 42 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad atsakomybę už drausmės pažeidimus sunkinančios aplinkybės yra drausmės pažeidimas padarytas karinės operacijos, karo arba nepaprastosios padėties metu. Pagal Tarptautinių operacijų, pratybų ir kitų karinio bendradarbiavimo renginių įstatymo (2002 m. sausio 15 d. įstatymo Nr. IX-703 redakcija) 2 straipsnio 1 dalį, tarptautinė operacija – kolektyvinės gynybos arba kita karinė operacija, kuriai Lietuvos Respublikos kariniai vienetai panaudojami kartu su kitų valstybių kariniais vienetais. Šio įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta blanketinė teisės norma, kuri nustato, kad Lietuvos karių ir civilių krašto apsaugos sistemos tarnautojų tarnybos tarptautinių operacijų kariniuose vienetuose sąlygas nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. kovo 17 d. nutarimu Nr. 287 patvirtino Lietuvos karių ir civilių krašto apsaugos sistemos tarnautojų tarnybos tarptautinių operacijų kariniuose vienetuose, tarptautinėse operacijose ir rengimosi joms sąlygas, kurių 12 punkte (2007 m. kovo 28 d. nutarimo Nr. 297 redakcija) reglamentavo, jog tarnybos tarptautinėje operacijoje už Lietuvos Respublikos teritorijos ir išskirtinės ekonominės zonos ribų laikas skaičiuojamas nuo krašto apsaugos ministro įsakyme nurodytos išvykimo į tarptautinės operacijos vietą (įskaitant išvykimą iš užsienyje esančio karinio vieneto ar mokymo įstaigos) dienos iki faktinio grįžimo iš tarptautinės operacijos dienos (įskaitant grįžimą į užsienyje esantį, bet tarptautinėje operacijoje nedalyvaujantį karinį vienetą ar mokymo įstaigą). Pasak teisėjų kolegijos, tai reiškia, kad šioje nuostatoje aiškiai apibrėžtas tarnybos tarptautinėje operacijoje pradžios ir pabaigos momentas, kuris atitinkamai tapatinamas su išvykimo į tarptautinės operacijos vietą diena ir faktinio grįžimo iš tarptautinės operacijos diena.

Krašto apsaugos ministro 2008 m. vasario 29 d. įsakymu Nr. V-163 patvirtinto Karo tarnybos statuto 43 punkte įtvirtinta, kad karo tarnyba, atsižvelgiant į jos pobūdį, skirstoma į: kasdienę tarnybą (43.1 punktas); budėjimą (43.2 punktas); kareivinių režimo tarnybą (43.3 punktas); tarnybą tarptautinėse operacijose, pratybose ir kituose karinio bendradarbiavimo renginiuose (43.4 punktas); tarnybą, atliekamą kitose ne KAS valstybės institucijose, užsienio valstybių ir tarptautinėse karinėse ir gynybos institucijose (43.5 punktas) ir tarnybą, atliekamą karių stažuotės, mokymosi ir komandiruotės laikotarpiu (43.6 punktas). Taigi šioje nuostatoje išvardyti konkretūs atvejai (karo tarnybos rūšys), kurie priskiriami karo tarnybai. Pagal 43.4 punktą, karo tarnyba laikoma tarnyba tarptautinėse operacijose, pratybose ir kituose karinio bendradarbiavimo renginiuose. Kaip jau buvo minėta, tarnybos tarptautinėje operacijoje pradžią ir pabaigą laiko prasme apibrėžia Lietuvos karių ir civilių krašto apsaugos sistemos tarnautojų tarnybos tarptautinių operacijų kariniuose vienetuose, tarptautinėse operacijose ir rengimosi joms sąlygos. Čia jokių išimčių nenumatyta, todėl tarnyba tarptautinėje operacijoje visu laikotarpiu laikytina karo tarnyba ir tuo pačiu tapatintina su Kariuomenės drausmės statuto 66 straipsnyje vartojama sąvoka „tarnybos metu“ (2011 m. balandžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2565/2011).

1.5.3. Tarnybinio patikrinimo išvada, pranešimas

---

12. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-219/2011 ginčas kilo dėl atsakovo Lietuvos kariuomenės Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino štabo bataliono (toliau – ir Batalionas) vado 2009 m. kovo 9 d. įsakymo Nr. P-109 „Dėl drausminės nuobaudos skyrimo lt. L. J.“, kuriuo už Kariuomenės drausmės statuto (toliau – ir Drausmės statutas) 75 straipsnio 1 dalies pažeidimą buvo paskirta drausminė nuobauda – papeikimas. Pagal nurodytą tarnybinio patikrinimo išvadą, į kurią buvo atsižvelgta priimant pareiškėjo skundžiamą atsakovo įsakymą, pareiškėjo padarytas drausmės pažeidimas pasireiškė tuo, kad 2008 m. gruodžio 30 d. ir 2009 m. sausio 6 d. tarnybos metu jis nedėvėjo uniformos ir tuo pažeidė Lietuvos kariuomenės vado 2004 m. liepos 20 d. įsakymo Nr. V-837 „Dėl kario uniformos dėvėjimo“ 1 punktą (šiam punkte nurodyta, kad „<...> visiems krašto apsaugos sistemos kariams tarnybos metu dėvėti uniformą“); ir tuo, kad jis atsisakė vykdyti Bataliono vado 2008 m. gruodžio 30 d. įsakymą pateikti raštu informaciją, kodėl nedėvi uniformos.

Apeliacinės instancijos teisėjų kolegija, pasisakydama dėl paminėtos tarnybinio patikrinimo išvados reikšmės nagrinėjamai bylai, pažymėjo, jog tarnybinio patikrinimo išvada yra įsakymo dėl drausminės nuobaudos paskyrimo dalis ta prasme, kad tik joje nurodytos drausminės nuobaudos paskyrimą ir jos pasirinkimą nulėmusios faktinės ir kitos aplinkybės yra reikšmingos, teismui sprendžiant skundžiamos nuobaudos pagrįstumo klausimą. Tai reiškia, kad, sprendžiant šį klausimą, teismas turi patikrinti tarnybinio patikrinimo išvadoje nurodytus įrodymus ir juos įvertinti pagal įrodymų administracinėje byloje įvertinimo taisykles, nustatytas ABTĮ 57 straipsnio 6 dalyje. Tai taip pat reiškia, kad ABTĮ 86 straipsnio 2 dalies taikymo požiūriu aplinkybės ir informacijos apie jas šaltiniai, kurie nebuvo nurodyti tarnybinio patikrinimo išvadoje, negali būti pripažinti reikšmingais bylai.

Atsižvelgiant į nurodytus argumentus, konstatuota, kad nagrinėjamai bylai yra

reikšmingos, t. y. ABTĮ 86 straipsnio 2 dalies taikymo požiūriu aiškintinos bei KDS 75 straipsnio taikymo požiūriu vertintinos, tik paminėtos tarnybinio patikrinimo išvados rezoliucinėje dalyje nurodytos faktinės aplinkybės: ar nurodytomis dienomis pareiškėjas iš tikrųjų tarnybos metu nedėvėjo kario uniformos ir ar (tai nustačius) tai gali būti laikoma drausmės pažeidimu (tarnybos pareigų neatlikimu) KDS 75 straipsnio taikymo prasme, ar pareiškėjas iš tikrųjų atsisakė vykdyti paminėtą Bataliono vado 2008 m. gruodžio 30 d. įsakymą ir ar KDS 75 straipsnio taikymo prasme toks atsisakymas (nustačius jo buvimo faktą) laikytinas drausmės pažeidimu (tarnybos pareigų neatlikimu).

Pasisakydama dėl faktinių bylos aplinkybių, bylą nagrinėjusi kolegija pažymėjo, kad pareiškėjas iš esmės neginčija fakto, jog nurodytomis dienomis savo tarnybos metu nedėvėjo uniformos. Pirmosios instancijos teismui paduotame skunde jis nurodė, kad nurodytomis dienomis neprivalėjo dėvėti uniformos, nes (nuo 2008 m. spalio 31 d.) buvo paskirtas į laikinąjį profesinės karo tarnybos personalo rezervą, o profesinės karo tarnybos kario ir laikinojo profesinės karo tarnybos personalo rezervo statusai yra skirtingi. Atsakydama į šiuos pareiškėjo argumentus, kolegija pažymėjo, kad „profesinės karo tarnybos“ ir „laikinosios profesinės karo tarnybos personalo rezervo“ sąvokos yra pateiktos KASOKTĮ 2 straipsnio, atitinkamai 13 dalyje ir 23 dalyje. Iš šių sąvokų apibūdinimų matyti, kad laikinasis profesinės karo tarnybos personalo rezervas yra profesinės karo tarnybos karių kategorija. Pagal krašto apsaugos ministro 2005 m. kovo 4 d. įsakymu Nr. V-244 patvirtintų Laikinojo profesinės karo tarnybos personalo rezervo nuostatų 7 punktą, perkelti į šį rezervą kariai turi bendrąsias profesinės karo tarnybos kario teises ir pareigas, jiems galioja statutų reikalavimai. Taigi konstatuota, kad pareiškėjo veiksmai (uniformos nedėvėjimas tarnybos metu) teisingai atsakovo buvo kvalifikuoti kaip jam privalomo vykdyti paminėto Lietuvos kariuomenės vado 2004 m. liepos 20 d. įsakymo Nr. V-837 „Dėl kario uniformos dėvėjimo“ pažeidimas. Pagal savo pobūdį šis Lietuvos kariuomenės vado įsakymas yra skirtas užtikrinti karių drausmę. Todėl Karo tarnybos statuto taikymo požiūriu jo nevykdymas laikytinas karių pareigų nevykdymu (10.3, 16 p.). KDS 5 ir 75 straipsnių taikymo požiūriu tai yra pakankamas pagrindas patraukti pareiškėją drausminėn atsakomybėn.

Pasisakydama dėl kito paminėtoje tarnybinio patikrinimo išvadoje nurodyto pareiškėjo tariamai padaryto drausmės pažeidimo (atsisakymo vykdyti paminėtą Bataliono vado 2008 m. gruodžio 30 d. įsakymą), kolegija pažymėjo, kad byloje nėra ginčijama, jog šiuo įsakymu buvo siekiama gauti iš pareiškėjo paaiškinimus dėl pirmiaus aptarto karinės uniformos nedėvėjimo priežasčių. KDS taikymo požiūriu tokių (dėl tariamai padaryto drausmės pažeidimo fakto bei tarnybiniam tyrimui atlikti reikšmingų aplinkybių nustatymo) paaiškinimų davimas yra drausmės pažeidimo įvykio dalyvio (šiuo atveju pareiškėjo) teisė, o ne jo pareiga profesinės karo tarnybos pareigų atlikimo prasme. Tai matyti iš KDS 22 straipsnio 1 dalies 1 punkto³¹. Be to, tai matyti ir iš Karo tarnybos statute nurodytų sąvokos „įsakymas“ ir kario gauto įsakymo vykdymo ypatumų apibūdinimų (4.3, 14–17 p.). Todėl kolegija darė priešingą, negu padarė pirmosios instancijos teismas, išvadą, kad paminėto Bataliono vado 2008 m. gruodžio 30 d. įsakymo

31 22 straipsnis. Drausmės pažeidimo įvykio dalyviai, jų teisės

„1. Drausmės pažeidimo įvykio dalyviai yra asmenys, dalyvavę padarant tikrinamąjį drausmės pažeidimą, atlikę veiksmus ar atsakingi už juos, taip pat asmenys, prieš kuriuos buvo nukreiptas drausmės pažeidimas. Jie turi šias teises:

1) teikti paaiškinimus, prašymus ir įrodymus; <...>“

nevykdymas yra kario pareigų nevykdymas KDS 75 straipsnio taikymo prasme. Dėl nurodytų argumentų pareiškėjo skundžiamo atsakovo įsakymo dalis, kurioje nurodyta, kad pareiškėjas, atsisakydamas vykdyti Bataliono vado 2008 m. gruodžio 30 d. įsakymą pateikti informaciją raštu, padarė KDS 75 straipsnio pažeidimą, iš šio įsakymo pašalinta. Teisėjų kolegija kartu pažymėjo, kad nurodytas atsakovo įsakymo dalies pašalinimas negali būti pripažintas pagrindu panaikinti pareiškėjui paskirtą drausminę nuobaudą – papeikimą, nes anksčiau aptartas kitas pareiškėjo padarytas drausmės pažeidimas KDS 75 straipsnio 1 dalies taikymo požiūriu yra adekvatus atsakovo pasirinktai (pažymėtina, kad iš galimų minimaliai) drausminei nuobaudai (2011 m. vasario 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-219/2011).

1.5.4. Drausminę nuobaudą skiriantis subjektas

(KDS 52 str.)

13. Šiuo aspektu paminėtina administracinė byla Nr. A²⁶¹-881/2011, kurioje pareiškėjas kreipėsi į teismą, prašydamas panaikinti, be kita ko, krašto apsaugos ministrės 2010 m. kovo 2 d. įsakymą „Dėl drausminės nuobaudos skyrimo jūrų kapitonui O. M.“.

Analizuodama kilusį ginčą, apeliacinės instancijos teisėjų kolegija pažymėjo, jog Kariuomenės drausmės statute yra konkrečiai nurodyta, kas ir kokios rūšies nuobaudas turi teisę skirti atitinkamo rango bei laipsnio kariams. Šis teisinis reguliavimas yra konkretus ir aiškus, todėl jo aiškinti plečiamai nėra pagrindo. Teisėjų kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, jog pareiškėjas nuo 2010 m. kovo 1 d. buvo atleistas iš Lietuvos kariuomenės Karinių jūrų pajėgų vado pareigų Krašto apsaugos ministro 2010 m. vasario 24 d. įsakymu ir nuo 2010 m. kovo 10 d. buvo išleistas iš profesinės karo tarnybos į atsargą. Pagal KASOKTĮ 2 straipsnio 16 dalį, karys – Lietuvos Respublikos pilietis, atliekantis tikrąją karo tarnybą. Remiantis šio įstatymo 45 straipsnio 3 dalimi, karys per laikotarpį nuo jo atleidimo iš pareigų iki išleidimo į atsargą perduoda savo pareigas. Tokiu būdu nuobaudos skyrimo metu, t. y. 2010 m. kovo 2 d., pareiškėjas, remiantis Krašto apsaugos ministro 2010 m. vasario 24 d. įsakymo 1 punktu, buvo karys, bet dar neišleistas į atsargą.

Kariuomenės drausmės statuto 52 straipsniu nustatyta, kad „krašto apsaugos ministras skiria drausmines nuobaudas: 1) skiria papeikimą atsargos kariams; <...>“. Krašto apsaugos ministrė pareiškėjui, kaip turinčiam kario statusą, neturėjo teisės skirti nuobaudos – papeikimo, nes papeikimą, remiantis Kariuomenės drausmės statuto 52 straipsnio 1 dalies 1 punktu, krašto apsaugos ministrė galėjo skirti tik atsargos kariui. Dėl nurodytos priežasties 2010 m. kovo 2 d. įsakymas pripažintas neteisėtu (2011 m. rugsėjo 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-881/2011).

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu galiojantis Kariuomenės drausmės statuto 52 straipsnis (2012 m. birželio 29 d. įstatymo Nr. XI-2187 redakcija) įtvirtina žymiai platesnį drausminės atsakomybės subjektų ratą, kuriems krašto apsaugos ministras gali skirti drausmines nuobaudas. Pagal šį straipsnį krašto apsaugos ministras gali skirti šio statuto 31 straipsnyje nustatytas drausmines nuobaudas visiems šio statuto 8 straipsnyje³²

---

32 „8 straipsnis. Drausminės atsakomybės subjektai

1. Drausminėn atsakomybėn traukiami profesinės karo tarnybos kariai, kariai savanoriai ir kiti aktyviojo rezervo kariai, privalomosios karo tarnybos kariai (privalomosios pradinės karo tarnybos ir parengtojo

nustatytiems drausminės atsakomybės subjektams, išskyrus nuobaudą pažeminti kario laipsnį pulkininkams (jūrų kapitonams) ir generolams (admirolams) ir nuobaudą atleisti iš tarnybos Lietuvos kariuomenės vadą.

I.5.5. Atleidimas iš karo tarnybos pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 4 punktą kaip drausminė nuobauda

(KASOKTĮ 38 str. 2 d. 4 p., KDS 38 str. 1 d. 8 p.)

14. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1033/2009 kilo ginčas dėl 2008 m. liepos 18 d. krašto apsaugos ministro įsakymo, kuriuo pareiškėjas (Lietuvos kariuomenės Logistikos valdybos vadas) buvo atleistas iš tarnybos, su juo nutraukta profesinės karo tarnybos sutartis, jis buvo išleistas į atsargą. Ginčijamas įsakymas priimtas, vadovaujantis KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 4 punktu.

KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 4 punktą numato, kad profesinės karo tarnybos sutartis gali būti nutraukiama ir (ar) karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje Krašto apsaugos ministerijos ar kariuomenės vadovybės iniciatyva arba valia, kai karys drausmės statuto numatytais atvejais pažeidė tarnybos drausmę ar neatliko savo pareigų. Apeliacinės instancijos teisėjų kolegija pažymėjo, kad šią nuostatą sistemiškai vertinant kartu su KDS, pagrindiniame teisės akte, reglamentuojančiame karių drausmę ir karių drausminės atsakomybės pagrindus, įtvirtintomis teisės normomis, darytina išvada, kad atleidimas iš tarnybos KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 4 punkto pagrindu yra drausminė nuobauda, numatyta KDS 38 straipsnio 1 dalies 8 punkte, skiriama kariui už šiurkštų drausmės pažeidimą, nesuderinamą su tikrąja karo tarnyba, atleidžiant iš tarnybos, nutraukiama profesinės karo tarnybos sutartis (KDS 46 str.). Iš to išplaukia, jog kariui skiriant šią, kaip ir kitas, nuobaudas turi būti laikomasi KDS numatytų drausminės atsakomybės pagrindų ir tvarkos.

Byloje nustatyta, kad 2008 m. liepos 11 d. Krašto apsaugos ministerijos Generalinės inspekcijos tarnybinio patikrinimo išvadoje pateiktas siūlymas pareiškėjui už padarytus šiurkščius karių drausmės pažeidimus skirti KDS 65 straipsnyje numatytą drausminę nuobaudą – atleidimą iš tarnybos. Pasak teisėjų kolegijos, Generalinės inspekcijos atlikto tarnybinio patikrinimo išvados patvirtina, kad G. V., būdamas Lietuvos kariuomenės Logistikos valdybos vadas, vykdydamas savo pareigas, naudojo tarnybos laiką bei tarnybos išteklius ne tarnybos reikmėms, t. y. tarnybos metu ir pasinaudodamas savo, kaip aukšto rango karininko pareigomis, davė nurodymus pavaldiniams, kurie buvo susiję su asmeninių G. V. reikalų tvarkymu, tarnybos metu su privačiais asmenimis susitikinėjo ne tarnybos reikalais, į tokius susitikimus vykdamas tarnybiniu transportu; taip pat G.

rezervo kariai), taip pat kariūnai.

2. Kariai savanoriai ir kiti aktyviojo rezervo kariai pagal vado (viršininko) įsakymą atvykę į tarnybos vietą, tiesiogiai vykdydami jiems pavestą užduotį, dalyvaudami karinėse operacijose, pratybose ir mokymuose, drausminė atsakomybė traukiami ta pačia tvarka kaip ir profesinės karo tarnybos kariai, atsižvelgiant į turimą kario laipsnį. Kitais atvejais kariai savanoriai ir kiti aktyviojo rezervo kariai drausminė atsakomybė traukiami ta pačia tvarka kaip ir atsargos kariai.

3. Atsargos arba dimisijos kariai drausminė atsakomybė traukiami tik tais atvejais, kai drausmės pažeidimus padaro dėvėdami kario uniformą arba kai pažeidžia Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatyme (toliau – Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas) jiems nustatytus apribojimus.“

V. Lietuvos kariuomenės padalinių organizuojamuose paslaugų konkursuose protegavo įmones, vadovaujamas jam artimų asmenų, t. y. asmenų su kuriais ketino pradėti statybų verslą ir rūpinosi, kad būtent šios įmonės laimėtų tam tikrus konkursus, o kitos įmonės neturėdamos tikslo šių konkursų laimėti dirbtinai sudarytą konkurenciją.

Nagrinėjamos bylos kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į pareiškėjo kaip Lietuvos kariuomenės Logistikos valdybos vado – Lietuvos kariuomenės karininko išskirtinį statusą ir nagrinėjamu atveju – su šiuo statusu susijusį atitinkamą pareiškėjo veikų (drausmės pažeidimų) vertinimą. Lietuvos karininkas yra Lietuvos kariuomenės atstovas, pagal savo kompetenciją veikiantis kaip karinis pareigūnas. Pažymėtina, kad kario tarnybą ir karininko statusą reglamentuojantys teisės aktai numato tam tikrus išskirtinius atsakomybės reikalavimus bei įpareigoja saugoti karininko garbę (KASOKTĮ 24 str.). Taigi pareiškėjui, atsižvelgiant į jo užimamas pareigas yra keliami žymiai aukštesni doros ir sąžiningumo reikalavimai (standartai) nei kitiems valstybės tarnautojams. Karininkas ne tik privalo susilaikyti nuo tokių veiksmų, kurie galėtų versti suabejoti šio asmens garbingumu ar tinkamu tarnybinių pareigų atlikimu, bet ir būti pavyzdžiu kitiems Lietuvos kariuomenės kariams ir visai visuomenei. Todėl apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo padaryta išvada, kad atsakovas, suabejojęs kario ištikimybe valstybei, turėjo teisę atleisti karį iš tarnybos (2009 m. rugsėjo 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1033/2009).

I.5.6. Kiti klausimai

I.5.6.1. Ginčų dėl drausminių nuobaudų nagrinėjimas teisme

(KASOKTĮ 48 str.)

15. KASOKTĮ 48 straipsnio 1 dalis (2010 m. gruodžio 14 d. įstatymo Nr. XI–1236 redakcija) numato, jog ginčai dėl nušalinimo nuo pareigų, perkėlimo į kitas pareigas, dėl karių laipsnių, *drausminių nuobaudų*, kario tarnybos sutarties pratęsimo ir kiti karo tarnybos ginčai, išskyrus šio straipsnio 2 dalyje nurodytus ginčus, nagrinėjami Kariuomenės drausmės statuto nustatyta privaloma išankstine karo tarnybos ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka. Galutinis sprendimas, priimtas nagrinėjant ginčą Kariuomenės drausmės statuto nustatyta išankstine karo tarnybos ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka, gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui įstatymų nustatyta tvarka per 20 dienų nuo sprendimo gavimo ar pranešimo apie jį dienos. Pagal minėto straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 23 d. įstatymo Nr. XI–1509 redakcija), ginčus dėl priėmimo į karo tarnybą, dėl atleidimo iš profesinės karo tarnybos, savanorių karo tarnybos ar kitos tarnybos aktyviajame rezerve, taip pat dėl pašalinimo iš karo mokymo įstaigos, nesant drausmės pažeidimo, nagrinėja administraciniai teismai Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

15.1. Pastebėtina, kad šios normos pakeitė senąją karo tarnybos ginčų apskundimo tvarką, kuri buvo pripažinta prieštaraujančia Konstitucijai. Konstitucinis Teismas 2012 m. gruodžio 10 d. nutarime pripažino, jog KASOKTĮ 48 straipsnio 1 dalis (1999 liepos 7 d. įstatymo Nr. VIII–1289 redakcija)³³ tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad teismai

---

33 KASOKTĮ 48 straipsnio 1 dalis įtvirtino: „1. Ginčai dėl priėmimo į karo tarnybą, nušalinimo nuo pareigų, perkėlimo į kitas pareigas, dėl karių laipsnių, drausminių nuobaudų, kario tarnybos sutarties pratęsimo

nesprendžia ginčų dėl priėmimo į karo tarnybą, nušalinimo nuo pareigų, perkėlimo į kitas pareigas, dėl karių laipsnių, drausminių nuobaudų, kario tarnybos sutarties pratęsimo, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

15.2. Šiame nutarime suformuota Konstitucinio Teismo doktrina buvo aktuali Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos išnagrinėtoje administracinėje byloje Nr. AS⁸²²-24/2013, kurioje ši kolegija, įvertinusi KASOKTĮ 48 straipsnio 1 dalį (1999 m. liepos 7 d. įstatymo Nr. VIII-1289 redakcija) teleologiniu, sisteminiu, teisės principų, istoriniu, lingvistiniu-loginiu teisės aiškinimo būdais, atsižvelgdama į karo tarnybos specifiką, padarė išvadą, kad minėta teisės norma nustatė, jog ginčai dėl kariams paskirtų drausminių nuobaudų visų pirma privalėjo būti nagrinėjami žinybine ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka. Pasak išplėstinės teisėjų kolegijos, karo tarnybos santykių specifiška, kuriai būdingi griežto pavaldumo ir kiti statutiniai santykiai, atsižvelgiant į būtinybę sudaryti sąlygas darniam krašto apsaugos sistemos funkcionavimui bei veiksmingai žmogaus teisių apsaugai, suponavo specifinį bei savitą ginčų sprendimo mechanizmą – ginčus, susijusius su kariams paskirtomis drausminėmis nuobaudomis, pirmiausia spręsti pačios krašto apsaugos ir karo tarnybos sistemos viduje. Be to, įsigaliojus KASOKTĮ 48 straipsnio pakeitimo įstatymui (2010 m. gruodžio 14 d. įstatymas Nr. XI-1236, įsigaliojęs 2010 m. gruodžio 31 d.), teisė ginčyti kariui paskirtą drausminę nuobaudą teisme, prieš tai privalomai pasinaudojus ikiteismine tvarka, yra tiesiogiai numatyta įstatyme. Įvertinusi tai, jog nagrinėjamu atveju byloje nebuvo duomenų, kad pareiškėjas buvo pasinaudojęs išankstine ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarka, išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad jis kreipimosi su patikslintu skundu į Vilniaus apygardos administracinę teisumą dieną ABTĮ 25 straipsnio prasme nebuvo įgijęs teisės kreiptis su skundu į teisumą dėl jam paskirtos drausminės nuobaudos panaikinimo (ABTĮ 37 str. 2 d. 3 p.) (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁸²²-24/2013; šiuo aspektu taip pat žr. 2013 m. balandžio 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-11/2013).

1.5.6.2. Ikiteisminė ginčų nagrinėjimo tvarka

---

16. Karių padarytų drausmės pažeidimų tyrimo tvarką, nuobaudų už drausmės pažeidimus skyrimo tvarką, skundų padavimo ir nagrinėjimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos 1999 m. gegužės 20 d. įstatymu Nr. VIII-1191 patvirtintas Kariuomenės drausmės statutas (2006 m. sausio 20 d. įstatymo Nr. X-508 redakcija) (1 str. 5–7 p.). Pagal Kariuomenės drausmės statuto 57 straipsnio 1 dalį karys turi teisę skųstis, kai yra pažeistos įstatymo ir kitų teisės aktų jam garantuotos teisės arba kai jam duodamas neteisėtas įsakymas. Skundai pagal karių pavaldumą paduodami per tiesioginį vadą (viršininką). Jei skundžiamasi tiesioginio vado (viršininko) veiksmais, skundas pateikiamas skundžiamo vado (viršininko) tiesioginiam vadui (viršininkui) (KDS 59 str. 1 d.). Karys, nesutinkąs su sprendimu, priimtu dėl jo skundo, turi teisę apskųsti šį sprendimą vadui (viršininkui), kuriam tiesiogiai pavaldus sprendimą priėmęs vadas (viršininkas) (KDS 59 str. 2 d.). Kariuomenės drausmės statuto 58 straipsnio 3 dalyje

nagrinėjami krašto apsaugos ministro nustatyta tvarka. Sprendimas gali būti apskųstas pagal pavaldumą aukštesniajam vadui ar pareigūnui iki krašto apsaugos ministro imtinai. Teismai šių ginčų nesprenžia.“

nustatyta, kad skundai paduodami pagal karių pavaldumą arba tiesiogiai Krašto apsaugos ministerijos generaliniam inspektoriui, o 60 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad visi kariai turi teisę, nesilaikydami skundo padavimo pagal karių pavaldumą tvarkos, tiesiogiai kreiptis į generalinį inspektorių raštu arba žodžiu šioje dalyje nustatyta tvarka. Karys, nesutinkąs su generalinio inspektoriaus sprendimu, priimtu dėl jo skundo, turi teisę apskūsti šį sprendimą krašto apsaugos ministrui (60 str. 2 d.). Pagal KDS 61 straipsnį skunde išdėstytos aplinkybės kaip ir drausmės pažeidimai tiriamos atliekant tarnybinių patikrinimą.

16.1. Taigi minėtose Kariuomenės drausmės statuto normose yra gana aiškiai įtvirtinta ikiteisminė ginčo nagrinėjimo tvarka, kurią karys turi teisę pasirinkti alternatyviai, t. y. skundą paduoti laikantis skundo padavimo pagal karių pavaldumą tvarkos arba tiesiogiai kreipiantis į Krašto apsaugos ministerijos generalinį inspektorių (2011 m. gruodžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3174/2011).

I.6. TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ PAGAL CIVILINĖS KRAŠTO APSAUGOS TARNYBOS STATUTĄ

---

1. Dėl Civilinės krašto apsaugos tarnybos statuto taikymo, skiriant tarnybines nuobaudas, Vyriausiojo administracinio teismo praktika itin negausi. Paminėtina tik administracinė byla Nr. A⁶³-875/2011. Byloje ginčas iš esmės kilo dėl krašto apsaugos ministrės įsakymo, kuriuo pareiškėjui paskirta tarnybinė nuobauda – kvalifikacinės kategorijos pažeminimas, teisėtumo ir pagrįstumo. Pareiškėjo manymu, jam skiriant tarnybinių nuobaudą buvo pažeistos teisės normos, reglamentuojančios tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūrą, nenustatyta tarnybinio nusižengimo sudėtis, pareiškėjo veika netinkamai kvalifikuota.

CKATS 17 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūra pradedama įstaigos vadovo, tiesioginio statutinio tarnautojo tarnybos vadovo iniciatyva arba jiems gavus oficialią informaciją apie statutinio tarnautojo nusižengimą. Tarnybinė nuobauda skiriama krašto apsaugos ministro nustatyta tvarka atlikus tarnybinių patikrinimą. Pagal VTĮ 4 straipsnio 2 dalį statutiniams valstybės tarnautojams šio Įstatymo 15 straipsnis, 16 straipsnio 4 ir 6 dalys, 16¹ straipsnis, 17 straipsnis, 18¹ straipsnis, 19 straipsnis, 28 straipsnis, 29 straipsnio 5 ir 6 dalys, 31 straipsnis, 31¹ straipsnis, 32 straipsnis, 33 straipsnis, 38¹ straipsnis, 39 straipsnio 1 dalis, 43 straipsnio 5 dalies 9 punktas ir šio Įstatymo VI skyrius taikomi be išlygų. Kitos šio Įstatymo nuostatos statutiniams valstybės tarnautojams taikomos tiek, kiek jų statuso nereglamentuoja statutai ar Diplomatines tarnybos įstatymas. Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 7 dalyje numatyta, kad tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams tvarką nustato Vyriausybė. Kadangi tarnybinio patikrinimo atlikimo ir tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūra CKATS nėra reglamentuota, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija vertino, jog atsakovas, skirdamas tarnybinių nuobaudą pareiškėjui, pagrįstai vadovavosi Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams taisyklių nuostatomis. Šių taisyklių pažeidimų byloje nenustatyta.

Toliau teisėjų kolegija nurodė, jog CKATS 17 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas tarnybinės nuobaudos paskyrimo terminas ir numatyta, kad tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo nusižengimo paaaiškėjimo dienos, neįskaitant laiko, kai statutinis tarnautojas nebuvo darbe dėl ligos arba atostogavo. Negalima skirti

tarnybinės nuobaudos praėjus vieneriems metams nuo nusižengimo paaiškėjimo dienos. Pasak teisėjų kolegijos, administracinių teismų praktikoje nuosekliai laikomasi taisyklės, kad tarnybinio nusižengimo paaiškėjimo diena paprastai yra tarnybinio nusižengimo tyrimo išvados pateikimo nuobaudą skiriančiam pareigūnui diena. CKATS 17 straipsnio 5 dalies pažeidimas nenustatytas.

Vis dėlto buvo konstatuotas Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams taisyklių 12 punkto pažeidimas, pagal kurį su šių Taisyklių 11 punkte nurodytu sprendimu valstybės tarnautojas supažindinamas pasirašytinai ne vėliau kaip kitą darbo dieną po jo pasirašymo. Byloje nustatyta, kad pareiškėjas su ginčijamu įsakymu buvo supažindintas 2010 m. sausio 20 d., t. y. praleidus 12 punkte nustatytą terminą, tačiau teisėjų kolegija šiuo aspektu sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad nustatytas pažeidimas nesudaro pagrindo pareiškėjui paskirtą nuobaudą laikyti neteisėta ir nepagrįsta.

Įvertinusi faktines bylos aplinkybes VTĮ 29 straipsnio 6 dalies 4 punkto kontekste, teisėjų kolegija pripažino, kad pareiškėjas padarė šurkštų tarnybinių nusižengimą – piktnaudžiavo tarnyba. Pasak teisėjų kolegijos, tokį pareiškėjo atliktų veiksmų vertinimą kaip tarnybinių nusižengimą lėmė tai, kad pareiškėjas savavališkai, neinformavęs ir nesuderinęs savo veiksmų su tiesioginiu vadovu, nesilaikydamas teisės aktų nustatytos tvarkos, pasinaudodamas savo tarnybine padėtimi ir viršydamas suteiktus įgaliojimus iniciavo ir sau bei sau pavaldiems asmenims nustatė tarnybos užduotis – susipažinti su kasdiene Karinių jūrų pajėgų karių tarnyba, jos specifika, tarnybos organizavimu ir panaudoti įgytą patirtį agituoju ir atrenkant kandidatus į profesinę karo tarnybą, ir 2009 m. liepos 23–31 dienomis su Karinių jūrų pajėgų laivu N42 „Jotvingis“ dalyvavo tarptautinėje regatoje „The Tall Ships Races“, netinkamai įforminus šį laiką kaip kasmetines ar nemokamas atostogas. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad statutinėje valstybės tarnyboje pareigūnams tiek tarnyboje, tiek ne tarnybos metu keliami aukštesni elgesio ir atsakomybės standartai, todėl tokie pareiškėjo veiksmai organizuojant dalyvavimą tarptautinėje regatoje pagrįstai laikytini tarnybiniu nusižengimu (žr. 2011 m. kovo 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶³-875/2011).

I.7. PROFESINIŲ SĄJUNGŲ TEISĖ DALYVAUTI TARNYBINIŲ NUOBAUDŲ SKYRIMO VALSTYBĖS TARNAUTOJAMS PROCEDŪROJE

---

1. Profesinių sąjungų statuso ir veiklos pagrindiniai principai, funkcijos yra suformuluoti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 50 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalis įtvirtina, jog profesinės sąjungos kuriasi laisvai ir veikia savarankiškai. Jos gina darbuotojų profesines, ekonomines bei socialines teises ir interesus. Interpretuodamas šių konstitucinių normų turinį, Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, jog laisvos profesinės sąjungos – tai vienas iš pilietinės visuomenės elementų. Pagal Konstituciją negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris varžytų ar paneigtų profesinių sąjungų konstitucinę teisę kurtis laisvai ir veikti savarankiškai ginant darbuotojų profesines, ekonomines ir socialines teises bei interesus (Konstitucinio Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. nutarimas).

2. Kiekvieno asmens, *inter alia* valstybės tarnybos pareigūnų, laisvė jungtis į asociacijas įtvirtinta ir tarptautinės teisės dokumentuose, pvz., Tarptautiniame ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakte (8 str.), Tarptautiniame pilietinių ir

politinių teisių pakte (22 str.). Kartu šiuose dokumentuose numatyti tam tikri šios laisvės apribojimai, taikomi asmenims, tarnaujantiems ginkluotosiose pajėgose ir policijoje (Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 22 str. 2 d.; Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 8 str. 2 d.) bei valstybės administracijoje (Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 8 str. 2 d.). Šiame kontekste reikia išskirti ir Tarptautinės darbo organizacijos (toliau – ir TDO) priimtus dokumentus, pvz., 1948 m. Konvenciją Nr. 87 dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo³⁴, kurios 2 straipsnis numato darbuotojams ir darbdaviams be jokių išimčių teisę pasirinkti, be išankstinio leidimo steigti ir stoti į organizacijas. Darbuotojų teisę jungtis į organizacijas taip pat ginama ir detalizuojama 1949 m. Konvencijoje Nr. 98 „Dėl teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas principų taikymo“³⁵, 1971 m. Konvencijoje Nr. 135 „Dėl darbuotojų atstovų gynimo ir jiems teikiamų galimybių įmonėje“³⁶ ir kt. Pagal Europos socialinės chartijos 5 straipsnį, siekdamas užtikrinti arba skatinti darbuotojų ir darbdavių laisvę kurti vietines, nacionalines ar tarptautines organizacijas savo ekonominiams ar socialiniams interesams ginti ir stoti į šias organizacijas, Šalys įsipareigoja savo nacionalinės teisės normomis nevaržyti šios laisvės arba jų netaikyti taip, kad ją varžytų. Vidaus teisei palikta reguliuoti, koku mastu šiame straipsnyje numatomos garantijos turi būti taikomos policijai ir kariškiams. Lygias teises vienytis valstybės tarnautojams, kaip ir kitiems piliečiams, numato ir Europos Tarybos Ministrų komiteto Rekomendacijos Nr. R(2000)6 dėl valstybės tarnautojų statuso Europoje³⁷ 8 principas. Jų teisės, ypač politinės ir profesinių sąjungų teisės, gali būti teisėtai ribojamos tik tiek, kiek yra būtina tinkamam jų viešųjų funkcijų atlikimui. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 11 straipsnio 1 dalis taip pat garantuoja kiekvieno asmens laisvę jungtis į asociacijas kartu su kitais, įskaitant teisę steigti ir stoti į profesines sąjungas savo interesams ginti. Tačiau tam tikri apribojimai gali būti taikomi asmenims, tarnaujantiems ginkluotose pajėgose, policijoje ar valstybės tarnyboje (Konvencijos 11 str. 2 d.). Profesinių sąjungų laisvės, kaip specialios asociacijų laisvės formos, svarba valstybės tarnyboje ne kartą akcentuota EŽTT praktikoje (žr., pvz., 2008 m. lapkričio 12 d. didžiosios kolegijos sprendimą byloje *Demir ir Baykara prieš Turkiją*, pareiškimo numeris 34503/97). Tuo tarpu Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija remiasi universaliu principu ir nustato, jog kiekvienas turi laisvę jungtis kartu su kitais į visų lygių asociacijas, ypač politinėje, profesinėje ir pilietinėje srityse, įskaitant teisę steigti profesines sąjungas ir stoti į jas ginti savo interesų. Naudojimuisi šiomis teisėmis netaikomi jokie apribojimai, išskyrus tuos, kuriuos numato įstatymas ir kurie yra būtini demokratinėje visuomenėje dėl valstybės saugumo ar visuomenės apsaugos, siekiant užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę arba kitų asmenų teises ir laisves. Šis straipsnis nekliaudo įvesti teisėtus apribojimus naudojimuisi šiomis teisėmis asmenims, tarnaujantiems ginkluotose

34 Valstybės žinios, 1996, Nr. 27-653. Ratifikuota Seimo 1994 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. I-507 „Dėl Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų ratifikavimo“ // Valstybės žinios, 1994, Nr. 49-913.

35 Valstybės žinios, 1996, Nr. 28-674. Ratifikuota Seimo 1994 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. I-507 „Dėl Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų ratifikavimo“ // Valstybės žinios, 1994, Nr. 49-913.

36 Valstybės žinios, 1996, Nr. 30-737. Ratifikuota Seimo 1994 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. I-507 „Dėl Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų ratifikavimo“ // Valstybės žinios, 1994, Nr. 49-913.

37 Recommendation No. R (2000) 6 of the Committee of Ministers to member states on the status of public officials in Europe. Prieiga per internetą: < <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=340693&Site=CM> >.

pajėgose, policijoje ar valstybės tarnyboje (Chartijos 12 str. 1 d.).

3. Lietuvos Respublikoje profesinių sąjungų veiklos pagrindus, jų teises ir atsakomybę santykiuose su darbdaviais, valstybinės valdžios ir valdymo organais, profesinėms sąjungoms ginant savo narių interesus, nustato Profesinių sąjungų įstatymas (toliau – ir PFSĮ). Kaip nurodoma šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje, asmenys, teisėtai dirbantys pagal darbo sutartį ar kitais įstatymų nustatytais pagrindais Lietuvos Respublikos teritorijoje, turi teisę laisvai jungtis į profesines sąjungas ir dalyvauti jų veikloje. Vis dėlto to paties straipsnio 2 dalyje įtvirtinama, kad šio įstatymo taikymo ypatybės krašto apsaugos, policijos, valstybės saugumo ir kitose organizacijose gali būti nustatytos šių organizacijų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose. Toks teisinis reguliavimas lemia, kad profesinių sąjungų veiklą reglamentuojantis įstatymas leidžia įstatymu nustatyti profesinių sąjungų veiklos ypatumus. Šiuos ypatumus įtvirtina valstybės tarnybos santykius reguliuojantys teisės aktai.

4. Vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 7 punktu, valstybės tarnautojai turi teisę būti profesinių sąjungų, organizacijų ar susivienijimų nariais, taip pat politinių partijų ar organizacijų nariais, ne tarnybos (darbo) laiku, išskyrus valstybės tarnautojus, atliekančius savivaldybės tarybos nario pareigas, dalyvauti politinėje veikloje. Pastebėtina, kad valstybės tarnautojai, kurie yra profesinių sąjungų atstovai, turi teisę dalyvauti sprendžiant valstybės tarnautojų vertinimo, pareigų paaukštinimo, tarnybinių nuobaudų skyrimo klausimus, taip pat profesinių sąjungų organizacinėje veikloje. Tam skiriama iki 10 valandų tarnybos (darbo) laiko per mėnesį ir už šį laiką mokamas darbo užmokestis (žr. VTĮ 16 str. 7 d.).

5. Profesinių sąjungų vidaus reikalų įstaigose veiklos ypatumus reglamentuoja Vidaus tarnybos statuto IX skirsnis. Pagal šio skirsnio nuostatas, pareigūnai įstatymų bei šio statuto nustatyta tvarka gali steigti profesines sąjungas ar stoti į jas savo interesams ginti (VTS 43 str. 1 d.). Vidaus reikalų įstaigos vadovas ir jo pavaduotojas negali būti vidaus reikalų įstaigoje veikiančios profesinės sąjungos nariais (VTS 43 str. 2 d.). Profesinių sąjungų veikla vidaus reikalų įstaigoje šios vidaus reikalų įstaigos vadovo teikimu įstatymų nustatyta tvarka gali būti sustabdyta ar nutraukta, jeigu jos vykdoma veikla prieštarauja įstatymams ir trukdo įgyvendinti funkcijas siekiant užtikrinti žmogaus teises ir viešąją saugumą (VTS 43 str. 3 d.). Profesinės sąjungos neturi teisės paveikti vidaus reikalų įstaigos funkcijų įgyvendinimo (VTS 44 str. 2 d.). Pareigūnai, kurie yra profesinių sąjungų atstovai, turi teisę dalyvauti sprendžiant pareigūnų profesinius, ekonominius bei socialinius klausimus, taip pat profesinių sąjungų organizacinėje veikloje. Tam skiriama iki 10 valandų tarnybos (darbo) laiko per mėnesį ir už šį laiką mokamas darbo užmokestis (44 str. 4 d.). Vidaus reikalų įstaigoje veikiančioms profesinėms sąjungoms draudžiama: 1) organizuoti streikus ir juose dalyvauti; 2) organizuoti piketus ar mitingus, kurie tiesiogiai trukdytų vidaus reikalų įstaigos veiklai ar atlikti pareigūno tarnybines pareigas, taip pat juose dalyvauti; 3) organizuoti (vadovauti) profesinių sąjungų narių susirinkimus darbo laiku, naudoti profesinių sąjungų veiklai tarnybines patalpas, ryšio ir transporto priemones be vidaus reikalų įstaigos vadovo sutikimo (VTS 45 str.). Pareigūnui draudžiama darbo laiku vykdyti profesinių sąjungų veiklą (VTS 24 str. 7 p.).

6. Tarnybos munitinėje statuto 16 straipsnio 3 dalis taip pat įtvirtina, kad munitinės pareigūnai turi teisę dalyvauti profesinių sąjungų veikloje. Munitinės profesinių sąjungų įgalioti atstovai turi teisę stebėtojų teisėmis dalyvauti sprendžiant munitinės pareigūnų

tarnybinės veiklos vertinimo, skatinimo, tarnybinių nuobaudų skyrimo ir kitus socialinius klausimus. Muitinės pareigūnų profesinės sąjungos turi teisę Darbo kodekso nustatyta tvarka ir sąlygomis pasirašyti kolektyvines sutartis, kiek tai neprieštarauja šiam Statutui ir kitiems muitinės pareigūnų teisinį statusą nustatantiems teisės aktams. Muitinės departamento generaliniam direktoriui, jo pavaduotojams, muitinės įstaigų vadovams ir jų pavaduotojams draudžiama būti jų vadovaujama įstaigų profesinių sąjungų nariais (TMS 15 str. 3 d.).

7. Vadovaujantis Tarnybos Kalėjimų departamento statuto 20 straipsniu, Kalėjimų departamento arba jam pavaldžios įstaigos pareigūnai įstatymų nustatyta tvarka gali steigti organizacijas, įgyvendinančias jų profesinius interesus, ir į jas stoti. Tačiau šių pareigūnų dalyvavimas organizacijų, įgyvendinančių jų profesinius interesus, veikloje neturi trukdyti tiesioginėms pareigoms.

8. Pastebėtina, kad valstybės tarnautojai aktyviai naudojami jiems suteikta teise kurti ir stoti į jų interesus ginančias profesines sąjungas. Tai aiškiai patvirtina profesinių sąjungų, pvz., Muitinės darbuotojų profesinės sąjungos, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos darbuotojų profesinės sąjungos, Lietuvos pataisos įstaigų profesinės sąjungos, Kauno apskrities policijos ir kitų teisėsaugos darbuotojų profesinės sąjungos, dalyvavimas teisiniuose ginčuose.

9. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, kad tam tikriems valstybinėje tarnyboje esantiems asmenims įstatymų leidėjas įtvirtino imperatyvų draudimą būti profesinės sąjungos nariais, pavyzdžiui, specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnams (STTS 15 str. 1 d. 6 p.), žvalgybos pareigūnams (ŽĮ 40 str. 6 d.) ar profesinės karo tarnybos kariams (KASOKTĮ 36 str. 7 d.).

10. Apibendrinimo sudarytojai pastebi, kad itin didelė Vyriausiojo administracinio teismo išnagrinėtų bylų dėl tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams dalis buvo susijusi su imperatyvia valstybės (savivaldybės) institucijos (įstaigos) pareiga gauti išankstinį profesinės sąjungos sutikimą, skiriant tarnybinę nuobaudą valstybės tarnautojui.

11. Profesinių sąjungų įstatymo 21 straipsnio 1 ir 2 dalyse³⁸ įtvirtintos nuostatos pagal kurias darbdavys negali atleisti iš darbo darbuotojo įmonėje veikiančios profesinės sąjungos renkamojo organo nario pagal Darbo sutarties įstatymo 29 straipsnio pirmosios dalies 2 punktą³⁹ ir savo valia, negavęs tos profesinės sąjungos įmonėje renkamojo organo išankstinio sutikimo. Šio straipsnio pirmojoje dalyje nurodytiems darbuotojams skiriant drausmines nuobaudas, išskyrus drausminę nuobaudą – atleidimą iš darbo, taip pat reikalingas išankstinis profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimas.

12. Konstitucinis Teismas dar 1999 m. sausio 14 d. nutarime konstatavo, kad

---

38 2001 m. kovo 27 d. įstatymo Nr. IX-230 redakcija.

39 Darbo sutarties įstatymas neteko galios 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos darbo kodeksui. Tačiau Profesinių sąjungų įstatymo nuostatos nebuvo atitinkamai pakeistos. Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymo 29 straipsnio 1 dalies 2 punkte buvo įtvirtinta galimybė nutraukti darbo sutartį darbdavio iniciatyva, kai sumažinamas darbuotojų skaičius dėl gamybos ar darbo organizavimo pakeitimų. Iš esmės analogiška norma numatyta Lietuvos Respublikos darbo kodekso 129 straipsnio 2 dalyje, kurioje nurodyta, kad darbo sutartis darbdavio iniciatyva gali būti nutraukta dėl ekonominių, technologinių priežasčių ar darbovietės struktūrinių pertvarkymų ir dėl panašių svarbių priežasčių. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos darbo kodekso 134 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad darbuotojai, išrinkti į darbuotojų atstovaujamuosius organus (Lietuvos Respublikos darbo kodekso 19 straipsnis), laikotarpiu, kuriam jie išrinkti, negali būti atleisti iš darbo pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso 129 straipsnį be išankstinio to organo sutikimo.

Profesinių sąjungų įstatyme įtvirtinta aptariamoji norma⁴⁰ reguliuoja profesinės sąjungos narių, kurie yra išrinkti į renkamuosius profesinės sąjungos organus, darbo ir socialines garantijas, o pastarosios yra numatytos tam, kad jie dėl savo darbo renkamuosiuose profesinės sąjungos organuose nebūtų diskriminuojami, t. y. kad su jais nebūtų susidorota už jų veiklą šiuose organuose (pavyzdžiui, be pagrindo paskiriant drausmines nuobaudas ir kt.), taip pat kad darbo šiuose organuose laikotarpiu jiems būtų išsaugotos lygios su kitais darbuotojais teisės.

13. Aiškindama šias teisės normas, Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, jog nors Profesinių sąjungų įstatymas yra bendro pobūdžio įstatymas ir nustato profesinių sąjungų veiklos pagrindus (šio įstatymo preambulė), bet kartu įstatyme yra įtvirtinta ir nuostata, kad atskirose veiklos srityse įstatymu gali būti nustatytos ir kitokios taisyklės. Profesinių sąjungų įstatyme nėra nustatyta, kad krašto apsaugos, policijos, valstybės saugumo ir kitose organizacijose profesinių sąjungų teisės privalo būti siauresnės. Taigi Profesinių sąjungų įstatymo 21 straipsnio 1 ir 2 dalyse nenustatytos absoliučios taisyklės, taikomos visiems valstybės tarnautojams ar statutiniams pareigūnams (2004 m. balandžio 13 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-170/2004, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 5, 2004, p. 110–123, taip pat skelbta 2006 m. Apibendrinime).

I.7.1. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Valstybės tarnybos įstatymą

(PFSĮ 21 str., VTĮ 5 str., DK 240 str. 2 d., Konstitucijos 29 str.)

14. Apibendrinimo sudarytojai pastebi, kad Valstybės tarnybos įstatymas *expressis verbis* neįtvirtina pareigos, skiriant nuobaudą valstybės tarnautojams – profesinės sąjungos nariams ar jos renkamojo organo nariams, gauti profesinės sąjungos sutikimą dėl tokios tarnybinės nuobaudos skyrimo. Nepaisant to, kaip rodo suformuota teismų praktika, toks imperatyvas išplaukia iš kitų profesinių sąjungų veiklą reglamentuojančių teisės aktų.

14.1. Šiuo aspektu pirmiausia paminėtina administracinė byla Nr. A⁷-441/2005, kurioje Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija analizavo klausimą dėl profesinės sąjungos atsisakymo duoti sutikimą skirti tarnybinių nuobaudą valstybės tarnautojui – profesinės sąjungos renkamojo organo nariui. Šioje byloje aiškinant Profesinių sąjungų įstatymą, remiantis Konstitucinio Teismo 1999 m. sausio 14 d. nutarime, Vyriausiojo administracinio teismo administracinėse bylose Nr. A⁴-1240/2003 bei Nr. A³-170/2004 išdėstytais teisės aiškinimo argumentais, buvo suformuota praktika, jog Profesinių sąjungų įstatymo 21 straipsnyje įtvirtintas papildomas profesinės sąjungos renkamo organo nario teisių skiriant tarnybines nuobaudas apsaugos mechanizmas, laikantis Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto visų asmenų lygybės principo, reiškiančio žmogaus prigimtine teisę būti lygiam su kitais asmenimis, nesančiais kokios nors organizacijos, ar susivienijimo nariais, reiškia garantijas profesinės sąjungos nariams išvengti diskriminavimo galimybės dėl jų veiklos profesinėje sąjungoje. Šios garantijos

40 Savo nutarime Konstitucinis Teismas vertino, ar Profesinių sąjungų įstatymo preambulės 2 dalis, 10 straipsnio 4 dalis, 17 straipsnis, 18 straipsnio 1 dalis, 21 straipsnis ir 23 straipsnio 2 dalis neprieštarauja Konstitucijai.

taikomos ir valstybės tarnautojams. Apžvelgiamu atveju konstatuota, kad byloje nėra įrodymų, jog pareiškėjas tarnybinę nuobaudą ketina skirti dėl valstybės tarnautojo profsąjunginės veiklos, todėl atsakovo atsisakymas duoti sutikimą skirti tarnybinę nuobaudą valstybės tarnautojui nepagrįstai suvaržė pareiškėjos teisę vykdyti įstatymais priskirtas funkcijas, galimybę reaguoti į pavaldžių tarnautojų darbinės veiklos aspektus, padarytus pažeidimus. Byloje konstatuota, kad profesinės sąjungos atsisakymas neteisėtas (plačiau žr. 2005 m. balandžio 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷-441/2005, skelbtą 2006 m. Apibendrinime).

14.2. Detaliau profesinės sąjungos dalyvavimas tarnybinių nuobaudų skyrimo procese, taikant VTĮ, buvo aptartas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-3367/2011. Šioje byloje nagrinėto ginčo esmė – pareiškėjo kaip viešojo administravimo subjekto teisė paskirti trečiajam suinteresuotam asmeniui – valstybės tarnautojui ir pas pareiškėją veikiančios profesinės sąjungos (atsakovo) renkamo organo (komiteto) nariui – tarnybinę nuobaudą be šio profesinės sąjungos organo sutikimo.

Pasisakydama teisės taikymo aspektu, teisėjų kolegija pažymėjo, kad situacija, kai tarnybinė nuobauda skiriama veikiančios profesinės sąjungos renkamo organo nariui, Valstybės tarnybos įstatyme nėra aptarta. Todėl, vadovaujantis šio įstatymo 5 straipsniu, yra būtina išaiškinti, ar tokius teisinius santykius reglamentuoja kiti darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai. Būtinumas vadovautis tokiais įstatymais yra nurodytas ir Darbo kodekso 240 straipsnio 2 dalyje⁴¹. Profesinių sąjungų įstatymas yra specialus teisės aktas, kuris yra skirtas ginti profesinių sąjungų narius nuo bet kokio neteisėto poveikio (10, 18 str.). Pagal šio įstatymo 21 straipsnį (2001 m. kovo 27 d. įstatymo Nr. IX-230 redakcija), įmonėje veikiančios profesinės sąjungos renkamojo organo nariams skiriant drausmines nuobaudas, išskyrus drausminę nuobaudą – atleidimą iš darbo, reikalingas išankstinis profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimas. Atsižvelgiant į anksčiau nurodytas Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnio bei DK 240 straipsnio 2 dalies nuostatas, šis Profesinių sąjungų įstatymo nustatytas reikalavimas taikytinas ir valstybės tarnautojams, kurie yra institucijoje veikiančios profesinės sąjungos renkamo organo nariai.

Pasisakydama dėl šios teisės normos taikymo ypatumų valstybės tarnybos teisiniuose santykiuose, teisėjų kolegija akcentavo, kad joje nustatytas reikalavimas dėl išankstinio profesinės sąjungos renkamo organo sutikimo pagal savo pobūdį yra papildoma apsaugos garantija, skirta apsaugoti tiek pačią profesinę sąjungą, tiek jos renkamų organų narius nuo galimo persekiojimo už veiklą profesinėje sąjungoje. Todėl šios teisės normos saugoma vertybė yra ne tik konkretaus asmens (profesinės sąjungos renkamojo organo nario) teisių apsauga, bet ir visuomeninio intereso turėti veiksmingą bei nepriklausomą darbuotojų socialinių teisių ir interesų gynimo instituciją apsauga. Kita vertus, ši apsaugos garantija negali būti supriešinta su institucijos (kurioje tarnauja profesinės sąjungos renkamo organo narys – darbdavio) teise taikyti savo tarnautojams drausminio pobūdžio priemones ta prasme, kad profesinės sąjungos renkamo organo nariai, palyginus su kitais šioje institucijoje tarnaujančiais valstybės tarnautojais, būtų išskirtinėje padėtyje ir negalėtų būti patraukti tarnybinėn (drausminėn) atsakomybėn vien dėl savo narystės profesinės sąjungos renkamoje organe. Priešingu atveju būtų pažeistas vienas iš pamatinių Valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnyje nustatytų

---

41 Įstatymų nustatytais atvejais prieš skiriant drausminę nuobaudą reikia gauti išankstinį atitinkamo organo sutikimą.

valstybės tarnybos principų – lygiateisiškumo principas. Taigi, sprendžiant nurodytų interesų konfliktą, yra būtina surasti tam tikrą balansą, kuris, pirma, nustatytų tam tikrus teisių ir interesų gynimo prioritetus, antra, neleistų visiškai ignoruoti kurios nors šio konflikto šalies teisių bei interesų. Nagrinėjamu atveju, įvertinus faktines bylos aplinkybes, atsakovo atsisakymas pripažintas nepagrįstu ir neteisėtu (2011 m. gruodžio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–3367/2011).

14.3. Tuo tarpu priešinga išvada padaryta administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–3273/2011. Byloje nustatyta, kad pareiškėjo (Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos) kaltinimas trečiajam suinteresuotam asmeniui (valstybės tarnautojui) dėl tarnybinės drausmės pažeidimo yra siejamas su trečiojo suinteresuoto asmens dalyvavimu 2010 m. balandžio 29 d., 2010 m. birželio 18 d. ir 2010 m. rugsėjo 16 d. teismo posėdžiuose savo darbo metu. Byloje nėra ginčijama, kad nurodyti teismo posėdžiai vyko administracinėje byloje, kurioje kita pareiškėjo tarnautoja – atsakovo (profesinės sąjungos) narė L. N. – skundė pareiškėjo jai paskirtą tarnybinių nuobaudą, ir kad trečiasis suinteresuotas asmuo dalyvavo šioje byloje kaip pareiškėjos atstovas. Pagal pareiškėją, trečiojo suinteresuoto asmens padarytas drausmės pažeidimas pasireiškė tuo, kad jis panaudojo tarnybos (darbo) laiką kitiems tikslams ir tuo pažeidė Valstybės tarnybos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 11 punkto valstybės tarnautojui nustatytą reikalavimą (prievołą) nenaudoti tarnybos (darbo) laiko kitiems tikslams bei su šiuo reikalavimu susietas darbo tvarkos taisykles. Iš bylos matyti, kad L. N., kaip atsakovo narė, 2010 m. balandžio 23 d. kreipėsi į atsakovą su prašymu dėl įgalioto profesinės sąjungos (atsakovo) atstovo skyrimo atstovauti jai paminėtoje administracinėje byloje, ir kad atsakovas 2010 m. balandžio 26 d. įgaliojimu pavedė atlikti tokį atstovavimą trečiajam suinteresuotam asmeniui. Nurodytos aplinkybės bei pats paminėto atstovavimo teisme faktas bylą nagrinėjusiai teisėjų kolegijai leido daryti išvadą, kad trečiasis suinteresuotas asmuo, būdamas tarnybos metu teisme, veikė kaip profesinės sąjungos (atsakovo) atstovas, t. y. veikė išskirtinai kaip profesinės sąjungos renkamo organo narys. Tokią išvadą daryti, kolegijos manymu, netrukdo aplinkybė, kad trečiojo suinteresuoto asmens procesinis atstovavimas teisme buvo įformintas notaro patvirtintu L. N. įgaliojimu. Pastaroji aplinkybė kolegijos pripažinta nereikšminga bylai. Pasisakydama dėl anksčiau aptarto interesų konflikto išsprendimo nagrinėjamoje byloje, teisėjų kolegija, atsižvelgdama į pastarąją išvadą, konstatavo, kad nagrinėjamoje situacijoje prioritetinę reikšmę turi trečiojo suinteresuoto asmens, kaip profesinės sąjungos renkamo organo nario, ir paties atsakovo interesų apsauga. Darydama tokią išvadą, teisėjų kolegija taip pat atsižvelgė į tai, kad šioje byloje taikytinas PfsĮ 21 straipsnis Valstybės tarnybos įstatymo 15 straipsnio taikymo kontekste turi specialiosios teisės normos pobūdį. Be to, daryti tokią išvadą, teisėjų kolegijos manymu, leidžia ir Valstybės tarnybos įstatymo 16 straipsnio 7 dalies, kolegijos vertinimu, principinė nuostata dėl profesinių sąjungų atstovų teisės skirti tam tikrą tarnybos laiką profesinių sąjungų organizacinei veiklai. Atsižvelgdama į nurodytus argumentus bei padarytas išvadas, teisėjų kolegija konstatavo, kad nagrinėjamoje situacijoje pareiškėjo skundžiamas atsakovo 2011 m. sausio 19 d. sprendimas atsisakyti duoti sutikimą patraukti trečiąjį suinteresuotą asmenį tarnybinėn atsakomybėn pripažintinas pagrįstu (žr. 2011 m. gruodžio 13 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–3273/2011).

I.7.2. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Vidaus tarnybos statutą

(Pfs) 21 str., VTS 43 str. 4 d., VTS 44 str. 3 d.)

15. Vidaus tarnybos statutas, kurio 43 straipsnio 4 dalis⁴² *expressis verbis* įtvirtina, jog profesinių sąjungų nariams (išskyrus išimtį, nustatytą šio straipsnio 5 dalyje⁴³ ir šio Statuto 53 straipsnio 1 dalies 13 punkte⁴⁴) negali būti taikomos tarnybinės nuobaudos ir atleidimas iš vidaus tarnybos dėl jų narystės profesinėse sąjungose, dėl atstovavimo vidaus reikalų įstaigų profesinių sąjungų nariams arba dėl veiklos profesinėse sąjungose. Skiriant tarnybines nuobaudas, išskyrus tarnybinę nuobaudą – atleidimą iš vidaus tarnybos, taip pat reikalingas išankstinis profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimas. To paties statuto 44 straipsnio 3 dalis taip pat numato, jog pareigūnui, išrinktam į renkamuosius vidaus reikalų įstaigos profesinės sąjungos organus ir tarnaujančiam vidaus tarnyboje, skiriant tarnybines nuobaudas (išskyrus tarnybinę nuobaudą – atleidimą iš vidaus tarnybos) reikalingas išankstinis tos profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimas. Detalesnę šios procedūros tvarką reglamentuoja Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarka, patvirtinta vidaus reikalų ministro 2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymu Nr. 1V–308. Šios tvarkos 26 punktas⁴⁵ įtvirtina, jog vadovas, priėmęs sprendimą dėl tarnybinės atsakomybės taikymo, ne vėliau kaip kitą darbo dieną kreipiasi į profesinės sąjungos renkamąjį organą sutikimo. Profesinės sąjungos renkamasis organas per 14 dienų privalo nuspręsti, ar patenkinamas toks prašymas, ir atsakyti raštu. Jeigu per šį laikotarpį profesinės sąjungos renkamasis organas nepateikia atsakymo, vadovas turi teisę skirti tarnybinę nuobaudą.

15.1. Jau minėtoje administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵–170/2004 išplėstinė teisėjų kolegija iš esmės konstatavo, jog Vidaus tarnybos statuto 43 straipsnio 4 dalis numato platesnes apsaugos garantijas vidaus reikalų sistemos pareigūnams – profesinių sąjungų nariams, nei jos nustatomos Profesinių sąjungų įstatymo 21 straipsnyje, t. y. profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimas skirti tarnybinę nuobaudą, išskyrus atleidimą iš tarnybos, yra privalomas visais atvejais skiriant nuobaudas profesinių sąjungų nariams, o ne tik profesinės sąjungos renkamojo organo nariams (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵–170/2004, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 5, 2004, p. 110–123, taip pat skelbta 2006 m. Apibendrinime).

15.2. *Garantijos tikslas.* Vidaus tarnybos statuto 43 straipsnio 4 dalyje įtvirtintu reguliavimu siekiama nustatyti garantijas statutiniams pareigūnams – profesinių sąjungų nariams, kad jie nebūtų diskriminuojami tarnyboje dėl jų narystės profesinėse sąjungose dėl atstovavimo vidaus reikalų įstaigų profesinių sąjungų nariams arba dėl veiklos profesinėse sąjungose (2010 m. kovo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–165/2010). Profesinės sąjungos sutikimas ar nesutikimas yra skirtas asmenį apsaugoti ne

42 2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X-804 redakcija.

43 Pareigūnas, išrinktas į renkamuosius vidaus reikalų įstaigos profesinės sąjungos organus, atleidžiamas iš vidaus tarnybos, jei su juo ši profesinė sąjunga sudaro darbo sutartį.

44 Pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos išrinkus jį į renkamuosius vidaus reikalų įstaigos profesinės sąjungos organus, jei su juo ši profesinė sąjunga sudaro darbo sutartį.

45 2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija.

nuo drausminės atsakomybės, o nuo diskriminacijos ir persekiojimo už narystę ir veiklą profesinėje sąjungoje (2009 m. gruodžio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–1457/2009).

15.3. *Nesikreipimas į profesinę sąjungą.* Pastebėtina, jog apžvelgtose bylose atitinkamais atvejais buvo nustatyta, jog valstybės (savivaldybės) institucijos (įstaigos), skirdamos tarnybinių nuobaudą profesinės sąjungos (profesinės sąjungos renkamojo organo) nariui, apskritai nesikreipė į profesinę sąjungą dėl išankstinio sutikimo davimo. Šiame kontekste pažymėtina, jog vadovaujantis Vyriausiojo administracinio teismo praktika, suformuota aiškinant Vidaus tarnybos statuto 43 straipsnio 4 dalį, nesant profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimo drausminei nuobaudai skirti vidaus reikalų įstaigų pareigūnui – profesinės sąjungos nariui, arba atsisakymą duoti sutikimą panaikinančio teismo sprendimo, paskirta tarnybinė nuobauda yra neteisėta. Tarnybinės nuobaudos paskyrimas iš anksto negavus profesinės sąjungos sutikimo yra esminis procedūrinis pažeidimas, kuris yra pakankamas pagrindas paskirtai nuobaudai panaikinti (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵–170/2004, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 5, 2004, p. 110–123).

15.4. *Valstybės tarnautojo sąžiningumas.* Vis dėlto reikia paminėti, kad aptariamo pobūdžio bylose aktualus gali tapti ir valstybės tarnautojo sąžiningumo aspektas, susijęs su valstybės tarnautojo pareiga informuoti darbdavį apie dalyvavimą profesinės sąjungos veikloje. Šiuo aspektu apžvelgtina administracinė byla Nr. A¹⁵–741/2006, kurioje nustatyta, jog pareiškėjas 2005 m. gegužės 30 d. paaiškiniame atsakovui nurodė, kad jis nėra profesinės sąjungos narys. Vėliau, vykstant tarnybiniam patikrinimui, pareiškėjas 2005 m. birželio 2 d. buvo priimtas į profesinę sąjungą. Profesinė sąjunga apie pareiškėjo tapimą jos nariu atsakovą informavo 2005 m. birželio 6 d. raštu, kuris atsakovo kanceliarijos viršininkei įteiktas 2005 m. birželio 8 d. Atsakovas tarnybinių nuobaudą pareiškėjui paskyrė 2005 m. birželio 9 d., nesikreipęs į profesinę sąjungą dėl išankstinio sutikimo skirti tarnybinių nuobaudą pareiškėjui.

Atsižvelgdamas į faktines bylos aplinkybes bei pareiškėjo elgesį, Vyriausiasis administracinis teismas šioje byloje nurodė, jog pareiškėjas, 2005 m. gegužės 30 d. paaiškiniame nurodęs, kad nėra profesinės sąjungos nariu ir vėliau tapęs profesinės sąjungos nariu, vykstant tarnybiniam patikrinimui sąžiningai elgdamasis turėjo savo aktyviais veiksmais atsakovui pranešti apie pasikeitusią teisinę padėtį. Kadangi pareiškėjui tapus profesinės sąjungos nariu privalomai turėjo kisti tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūra, o nepranešus per kiek galima trumpesnę laiką apie tapimą profsąjungos nariu, tarnybinių tyrimą atlikę pareigūnai nežinodami ir negalėdami žinoti apie pareiškėjo tapimą profesinės sąjungos nariu, liko suklaidinti dėl pareiškėjo ryšių su profesine sąjunga, o tai vertintina kaip pareiškėjo nesąžiningumas tarnybinio patikrinimo metu. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad profesinė sąjunga, siekdama ginti savo narių interesus, bei pats pareiškėjas tarnybinės nuobaudos skyrimo procese, gindamas savo interesus, privalo veikti aktyviai, teikdami operatyviai ir tinkamam adresatui informaciją apie traukiamo drausminės atsakomybės tapimą profesinės sąjungos nariu. To nepadarius, pirminė informacija apie pareiškėjo nebuvimą profesinės sąjungos nariu, bet pasikeitus aplinkybėms, tampa klaidinančia. Tokioje situacijoje atsakovas, skirdamas tarnybinių nuobaudą, veikė sąžiningai, nes tikroji teisinė padėtis jam nebuvo ir negalėjo būti žinoma ir, priešingai, ši aplinkybė, be jokios abejonės, buvo žinoma pačiam pareiškėjui,

kuris veikdamas sąžiningai informaciją apie savo narystę profesinėje sąjungoje privalėjo operatyviai pateikti tinkamam adresatui, kad pastarasis laiku į ją sureaguotų ir atitinkama linkme pakreiptų tarnybinės nuobaudos skyrimo procesą.

Apibendrinusi pateiktą aiškinimą bei atsižvelgusi į pareiškėjo nesąžiningumą tarnybinės nuobaudos skyrimo procese, bei į tai, kad informacija apie pareiškėjo priklausymą profesinei sąjungai tarnybinę nuobaudą skyrusiam pareigūnui nebuvo ir negalėjo būti žinoma, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas yra teisėtas ir pagrįstas. Pastarasis teismas buvo atmetęs pareiškėjo skundą panaikinti atsakovo sprendimą, kuriuo jam buvo paskirta tarnybinė nuobauda (2006 m. vasario 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶³-741/2006, dėl valstybės tarnautojo pareigos informuoti taip pat žr. 2009 m. gegužės 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-545/2009).

Šiuo aspektu taip pat galima paminėti administracinę bylą Nr. A²-813/2004, kurioje pareiškėjas V. M. kreipėsi į teismą, ginčydamas atsakovo įsakymą dėl tarnybinės nuobaudos jam paskyrimo nurodydamas, kad jis nuo 2000 m. vasario 26 d. yra Vilniaus miesto policijos darbuotojų profesinės sąjungos narys. Vilniaus miesto policijos darbuotojų profesinės sąjungos renkamas organas sutikimo skirti drausminę nuobaudą nedavė, todėl atsakovas, skirdamas drausminę nuobaudą, pažeidė pareiškėjui, kaip profesinės sąjungos nariui, suteiktą garantiją ir priėmė neteisėtą įsakymą.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, sprendimu tenkindama atsakovo apeliacinį skundą ir naikindama pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo buvo patenkintas pareiškėjo reikalavimas, nurodė, jog Vidaus tarnybos statuto 43 straipsnio 4 dalis nustato, kad profesinių sąjungų nariams (išskyrus išimti, nustatytą šio straipsnio 5 dalyje ir šio Statuto 53 straipsnio 1 dalies 13 punkte) negali būti taikomos tarnybinės nuobaudos ir atleidimas iš tarnybos dėl jų narystės profesinėse sąjungose, dėl atstovavimo vidaus reikalų įstaigų profesinių sąjungų nariams arba dėl veiklos profesinėse sąjungose. Skiriant drausmines nuobaudas, išskyrus drausminę nuobaudą – atleidimą iš darbo, taip pat reikalingas išankstinis profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimas. Kadangi pagal tokį teisinį reguliavimą papildoma garantija skiriant tarnybines nuobaudas siejama su naryste profesinėse sąjungose, kolegija vertino, ar pareiškėjas, kuriam atsakovo 2004 m. vasario 19 d. įsakymu Nr. TE-67 paskirta tarnybinė nuobauda – papeikimas, buvo profesinės sąjungos narys, ir, tuo pačiu, ar prieš skiriant jam minėtą nuobaudą turėjo būti gautas profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimas. Konstatuota, jog pirmosios instancijos teismas teisingai įvertino faktines bylos aplinkybes bei Vilniaus miesto policijos darbuotojų profesinės sąjungos įstatų nuostatas, reglamentuojančias narystę šioje profesinėje sąjungoje, ir padarė pagrįstą išvadą, kad pareiškėjas tarnybinės nuobaudos skyrimo metu buvo minėtos profesinės sąjungos narys. Pareiškėjas tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros metu šį faktą neigė, 2004 m. vasario 3 d. paaiškinime specialioje grafoje nurodydamas, kad nėra profsąjungos narys. Kolegija nesutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad nors pareiškėjas profesinės sąjungos nario teisėmis naudojosi nesąžiningai, tačiau tai nepanaikina atsakovo pareigos laikytis Vidaus tarnybos statuto 43 straipsnio 4 dalyje numatyto reikalavimo. Pareiškėjas būtent šią aplinkybę, kurią neteisingai nurodė atsakovui, skunde teismui pateikė kaip pagrindą tarnybinei nuobaudai panaikinti. Kolegija pripažino, kad pareiškėjas nuslėpė savo narystę profesinėje sąjungoje, siekdamas išvengti tarnybinės atsakomybės. Kadangi pareiškėjas, elgdamasis nesąžiningai, nepranešė darbdaviui aplinkybių, reikšmingų Vidaus tarnybos

statuto 43 straipsnio 4 dalyje numatytų garantijų jo atžvilgiu taikymui, pareiškėjui skyrus tarnybinę nuobaudą be reikalingo profesinės sąjungos renkamojo organo išankstinio sutikimo, objektyviai pažeista jo teisė neturi būti ginama (2004 m. spalio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²-813/2004, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

15.5. *Valstybės (savivaldybės) institucijos (įstaigos) sąžiningumas.* Pagal Vyriausiojo administracinio teismo praktiką, sąžiningumo ir aktyvumo reikalavimai keliami ne tik valstybės tarnautojui, bet ir institucijai (įstaigai), kaip valstybės tarnautojo darbdaviui. Šiuo aspektu paminėtina administracinė byla Nr. A⁶²-1451/2010, kurioje Vyriausiasis administracinis teismas konstatavęs, jog profesinės sąjungos išankstinio sutikimo tarnybinės nuobaudos skyrimui negavimas yra tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūros pažeidimas, panaikino atsakovo 2009 m. rugsėjo 2 d. įsakymą skirti pareiškėjai tarnybinę nuobaudą.

Byloje nustatyta, kad atsakovo 2009 m. rugpjūčio 12 d. profesinei sąjungai skirtas raštas, kuriuo prašoma išankstinio jos sutikimo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo pareiškėjai, profesinės sąjungos gautas tik 2009 m. rugpjūčio 28 d. Pagal tarp šalių susiklosčiusią praktiką dėl profesinės sąjungos buveinės vietos ypatumų atsakovo dokumentai, adresuoti profesinei sąjungai, būdavo registruojami ir saugomi atskirai atsakovo kanceliarijoje iki profesinės sąjungos atstovo žodinio pareikalavimo. Profesinės sąjungos teigimu, nuo 2009 m. rugpjūčio 12 d. (atsakovo rašto profesinei sąjungai surašymo datos) iki 2009 m. rugpjūčio 28 d. (datos, kai profesinė sąjunga gavo minėtą atsakovo raštą) buvo užeita į atsakovo kanceliariją pasiimti profesinei sąjungai adresuotų raštų kelis kartus, tačiau tik 2009 m. rugpjūčio 28 d. buvo pranešta, kad profesinei sąjungai yra adresuotas atsakovo dokumentas.

Vyriausiojo administracinio teismo kolegija, nurodžiusi, jog byloje nėra patikimų duomenų, kad atsakovo 2009 m. rugpjūčio 12 d. raštas profesinėje sąjungoje buvo gautas tik 2009 m. rugpjūčio 28 d. dėl profesinės sąjungos kaltės, konstatavo, kad atsakovas, esant nustatytai minėtai dokumentų perdavimo profesinei sąjungai praktikai, nesiėmė veiksmų užtikrinti, kad atsakovo 2009 m. rugpjūčio 12 d. raštas, atsižvelgiant į kreipimuisi į profesinę sąjungą bei atsakymo pateikimui skirtus terminus, pasiektų profesinę sąjungą per protingą laiką (žr. 2010 m. gruodžio mėn. 9 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶²-1451/2010, šiuo aspektu taip pat žr. 2011 m. sausio 31 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁶²-110/2011).

Administracinėje byloje Nr. A⁶³-3129/2011 pareiškėjas ginčijo Vilniaus apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos (toliau – ir Vilniaus apskrities PGV, atsakovas) viršininko 2010 m. gruodžio 17 d. įsakymą, kuriuo pareiškėjui buvo paskirta tarnybinė nuobauda. Byloje nustatyta, kad ši nuobauda paskirta negavus profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimo. Atsakovas byloje teigė, jog dėl išankstinio profesinių sąjungų renkamo organo sutikimo skirti nuobaudą pareiškėjui nesikreipė, nes pareiškėjas nepranešė, jog yra profesinės sąjungos narys, be to, patikrinus buhalterijoje nebuvo duomenų, jog iš pareiškėjo atlyginimo yra išskaitomas nario mokestis profesinei sąjungai. Nesant duomenų apie pareiškėjo narystę profesinėje sąjungoje, nebuvo pagrindo kreiptis dėl sutikimo skirti tarnybinę nuobaudą gavimo.

Pasisakydama dėl šio argumento, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad byloje yra duomenys, jog pareiškėjas nuo 2006 m. yra Vilniaus apskrities ikiteisminio tyrimo įstaigų profesinės sąjungos narys. Duomenų, jog pareiškėjas iš minėtos profesinės sąjungos išstojo ar buvo pašalintas, nėra. Vien ta aplinkybė, jog 2008

m. vyko įstaigos reorganizacija ir nėra išlikusių dokumentų bei duomenų apie nario mokesčio išskaitymą darbdavio buhalterijoje, nepaneigia pareiškėjo narystės profesinėje sąjungoje. Byloje nenustatyta, jog pareiškėjas nuslėpė narystę profesinėje sąjungoje, siekdamas išvengti tarnybinės atsakomybės. Taip pat nenustatyta, kad atsakovas siekė išsiaiškinti su pareiškėju, ar jis nėra profesinės sąjungos narys, o pareiškėjas tokį faktą (buvimą profesinėje sąjungoje) nuo atsakovo nuslėpė.

Teisėjų kolegija konstatavo, jog tarnybinės nuobaudos paskyrimas, iš anksto negavus profesinės sąjungos sutikimo, yra esminis procedūrinis pažeidimas, kuris yra pakankamas pagrindas paskirtai nuobaudai panaikinti (2011 m. lapkričio 24 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶³-3129/2011).

15.6. Tarnybinių nuobaudų skyrimo srityje apžvelgiama praktika rodo, kad profesinės sąjungos aktyviai naudojasi galimybe neduoti sutikimo skirti valstybės tarnautojams tarnybinės nuobaudas, kuri valstybės (savivaldybės) institucijos (įstaigos) ginčija administraciniuose teismuose. Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje Nr. A⁶²-368/2012, vertindama profesinės sąjungos atsisakymą duoti sutikimą skirti tarnybinę nuobaudą ir apibendrinama iki tol suformuotą Vyriausiojo administracinio teismo praktiką šioje srityje, išsamiai pasisakė dėl profesinės sąjungos ir valstybės institucijos (įstaigos) tokiu atveju turimų teisių ir jų ribų bei teismo teisės panaikinti profesinės sąjungos atsisakymą duoti sutikimą skirti valstybės tarnautojui tarnybinę nuobaudą.

Išplėstinės teisėjų kolegijos aiškinimu, teismas, spręsdamas dėl profesinės sąjungos nesutikimo paskirti tarnybinę nuobaudą atitinkamam pareigūnui, turi užtikrinti viešosios valdžios institucijos, kaip darbdavio, ir jos darbuotojų interesų balansą. Pagal nustatytą teisinį reguliavimą ir jį aiškinančią teismų praktiką, teismas gali panaikinti pareigūnams atstovaujancio organo atsisakymą duoti sutikimą paskirti tarnybinę nuobaudą profesinės sąjungos renkamojo organo nariui tik nustatęs, kad 1) profesinės sąjungos atsisakymas duoti sutikimą skirti tarnybinę nuobaudą iš esmės pažeidžia teisėtus valstybės institucijos interesus bei 2) tai, jog tarnybinė nuobauda nėra skiriama dėl šio pareigūno veiklos profesinėje sąjungoje.

Valstybės institucijos interesų esminis pažeidimas yra vertinamoji sąvoka, kuri kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinama individualiai, atsižvelgiant į kiekvienos konkrečios bylos medžiagą bei faktinę situaciją. Vertinant valstybės institucijos, kaip darbdavio, interesų pažeidimo reikšmingumą gali būti atsižvelgta į institucijos vykdomų funkcijų pobūdį, jų pareigūnų statuso ypatumus, darbdavio interesų pobūdį ir kt. Pažymėtina, kad pasisakydamas dėl teisėtų valstybės interesų pažeidimo, Vyriausiasis administracinis teismas ne kartą akcentavo ypatingą statutinių santykių pobūdį. Pasak teismo, statutinių santykių pobūdis lemia ypatingą drausmės ir drausminės atsakomybės reikšmę vidaus reikalų įstaigose, o jų specifika kelia vidaus reikalų įstaigų pareigūnams ir didesnius reikalavimus. Tinkamos drausmės užtikrinimas – vidaus reikalų įstaigų veiklos efektyvumo užtikrinimo priemonė. Dėl šių aplinkybių vidaus reikalų įstaigos vadovybė, nepriklausomai nuo pareigūno narystės profesinėje sąjungoje, turi turėti galimybę operatyviai ir tinkamai reaguoti į kiekvieną pareigūno padarytą tarnybinį nusižengimą, o tokios galimybės nepagrįstas apribojimas galėtų sutrikdyti tarnybinę drausmę, taip sukeldami pavojų viešajam interesui. Šių pareigūnų darbas atlyginamas iš valstybės biudžeto. Todėl egzistuoja pagrįstas viešasis interesas, jog atsakingų institucijų ir jų pareigūnų darbas būtų

organizuojamas tokiu būdu, kad nebūtų sutrikdytas tinkamas ir efektyvus tarnybos paskirties vykdymas, t. y. pagrindinių funkcijų įgyvendinimas. Siekiant užtikrinti veiksmingą institucijų, kurios atsakingos už viešojo intereso apsaugą, veiklą yra būtina, kad šios institucijos turėtų galimybę vykdyti drausminę procedūrą. Drausmės užtikrinimas institucijų, kurios tvarkomos statutinės drausmės pagrindais, sistemoje iš tikrųjų gali būti vertinamas kaip tinkamo tarnybos funkcijų ir įgaliojimų, kurias ši tarnyba privalo atlikti, įgyvendinimo priemonė, atitinkanti privalomą esminio darbdavio intereso pažeidimo reikalavimą (žr. Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 25 nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-368/2012).

Dėl profesinės sąjungos diskrecijos ribų sprendžiant dėl išankstinio sutikimo skirti tarnybinę nuobaudą pareigūnui profesinės sąjungos nariui, išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad profesinė sąjunga, spręsdama vadovo, turinčio teisę skirti į pareigas prašymą dėl išankstinio sutikimo skirti pareigūnui tarnybinę nuobaudą, privalo įvertinti nuobaudos teisėtumą ir pagrįstumą tik tais aspektais, ar tarnybinė nuobauda pareigūnui nėra skiriama dėl jo narystės profesinėje sąjungoje, dėl atstovavimo profesinės sąjungos nariams arba dėl veiklos profesinėje sąjungoje, nevertindama atitinkamos veikos inkriminavimo pareigūnui pagrįstumo ir kitų teisėtumo klausimų bei aiškiai išreikšti savo poziciją (sutinka / nesutinka) dėl nuobaudos skyrimo konkrečiam profesinės sąjungos nariui ir apie savo sprendimą pranešti prašymą pateikusiam asmeniui. Išplėstinė teisėjų kolegija pastebėjo, kad tam tikras faktinių aplinkybių vertinimas yra neišvengiamas, tačiau jis turi būti atliekamas tik tokia apimtimi, kad nebūtų peržengiama profesinei sąjungai suteikta diskrecija nuspręsti tik dėl (ne)sutikimo paskirti pareigūnui tarnybinę nuobaudą. Profesinėms sąjungoms nėra suteikta teisė vertinti drausminės procedūros pagrįstumą ir teisėtumą. Profesinės sąjungos atliekama kontrolė apima tik patikrinimą, ar tarnybinė nuobauda nėra taikoma dėl pareigūno veiklos profesinėje sąjungoje, ar nebuvo padaryta akivaizdžios jo veiklos vertinimo klaidos bei piktnaudžiauta įgaliojimais (2012 m. birželio 25 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-368/2012, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 23, p. 435–447). Profesinės sąjungos savo veikloje ginčamos savo narių teisės taip pat turi laikytis sąžiningumo principo ir šią veiklą vykdyti rūpestingai, nepiktnaudžiaujant jai suteiktomis teisėmis (2009 m. balandžio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-418/2009).

15.7. Kaip ne kartą nurodė Vyriausiasis administracinis teismas, įstatymų leidėjas profesinėms sąjungoms suteikė ne tik teises, bet nustatė ir pareigas. Profesinių sąjungų įstatymo 4 straipsnyje nustatyta, kad profesinės sąjungos veikia laikydamosi Konstitucijos, šio bei kitų Lietuvos Respublikos įstatymų, Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų. Vidaus tarnybos statuto 44 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad profesinės sąjungos neturi teisės paveikti vidaus reikalų įstaigos funkcijų įgyvendinimo. Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintas visų asmenų lygybės prieš įstatymus, teismą, kitas valstybės institucijas principas. Šio konstitucinio principo taip pat turi būti laikomasi sprendžiant pareigūnų tarnybinės atsakomybės klausimus. Visi valstybės tarnybos pareigūnai (nagrinėjamos bylos kontekste tiek vidaus reikalų statutinių įstaigų statutiniai pareigūnai profesinių sąjungų nariai, tiek šių įstaigų statutiniai pareigūnai, nepriklausantys profesinėms sąjungoms) padarę tarnybinius nusizengimus turi būti vertinami laikantis minėto konstitucinio principo. Pareigūno

narystė profesinėje sąjungoje ar dalyvavimas profesinės sąjungos renkamojo organo veikloje nesukuria ir negali sukurti jam jokių privilegijų prieš įstatymus, o įstatymų nuostatos (Vidaus tarnybos statuto 43 str. 4 d.) dėl profesinės sąjungos renkamojo organo išankstinio sutikimo skiriant tarnybinę nuobaudą, kaip minėta pirmiau, yra tik papildoma garantija siekiant apsaugoti pareigūnus – profesinių sąjungų narius nuo galimo administracijos diskriminavimo dėl jų narystės profesinėse sąjungose, dėl atstovavimo vidaus reikalų įstaigų profesinių sąjungų nariams arba dėl veiklos profesinėse sąjungose. Neteisėtas profesinės sąjungos renkamojo organo atsisakymas duoti sutikimą, skirti pareigūnui tarnybinę nuobaudą pažeidžia vidaus reikalų įstaigos interesus, kliudo įstaigos vadovui užtikrinti nepriekaištingą vidaus tarnybos įstaigos veiklą, o tuo pačiu ir viešąjį interesą – piliečių teisių ir teisėtų interesų apsaugą (žr., pvz., 2010 m. sausio 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1370/2009, 2009 m. rugpjūčio 31 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-900/2009; 2009 m. spalio 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1227/2009).

15.8. Jau minėtoje administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-368/2012 išplėstinė teisėjų kolegija taip pat pasisakė dėl įrodinėjimo naštos tarp profesinės sąjungos ir institucijos (įstaigos). Kaip nurodoma priimtoje nutartyje, administraciniame procese galioja bendroji įrodinėjimo taisyklė, pagal kurią kiekviena šalis privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus bei atsikirtimus, išskyrus atvejus, kai yra remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti (ABTĮ 58 str.). Tačiau, kiek tai susiję su įrodinėjimo našta bylose dėl profesinių sąjungų nesutikimo skirti tarnybinę nuobaudą, įstatymų leidėjas įtvirtina įrodinėjimo mechanizmą, pagal kurį leidžiama profesinei sąjungai sušvelninti įrodinėjimo pareigą. Pagal nustatytą teisinį reguliavimą ir jį aiškinančią teismų praktiką, darbdavys, siekiantis paskirti tarnybinę nuobaudą profesinės sąjungos renkamojo organo nariui, privalo įrodyti, jog jo interesai pažeidžiami iš esmės. Kita vertus, šios nuostatos negali būti aiškinamos kaip reiškiančios, jog profesinė sąjunga apskritai nėra saistoma įrodinėjimo pareigos. Visų pirma profesinė sąjunga, mananti, jog tarnybinė nuobauda pareigūnui skiriama dėl jo veiklos profesinėje sąjungoje, turi pateikti pakankamai faktų, leidžiančių daryti prielaidą dėl tarnybinės nuobaudos ryšio su profesinės sąjungos veikla. Kitaip tariant, ji turi įrodyti šio ryšio tikimybę. Taip išsaugoma tam tikra pusiausvyra, kuri leidžia pareigūnams remtis teise į nevaržomą profesinės sąjungos veiklą, o valstybės institucijai, kaip darbdaviui, – išvengti teisminių ginčų vien remiantis nepagrįstais teiginiais. Be to, pastebėtina, kad šalis paprastai objektyviai negali įrodyti to, ką neigia (pavyzdžiui, tam tikrų faktų, kurių egzistavimą nurodo kita šalis, neegzistavimo).

Tik tuo atveju, jeigu profesinė sąjunga įrodo tokias faktines aplinkybes, kurios yra pakankamos daryti prielaidą dėl tarnybinės nuobaudos ryšio su profesinės sąjungos veikla buvimo, valstybės institucija turi įrodyti, kad nebuvo pažeistas Vidaus tarnybos statuto 43 straipsnio 4 dalyje numatytas draudimas skirti tarnybinę nuobaudą dėl darbuotojo narystės profesinėje sąjungoje. Kitaip tariant, kai profesinė sąjunga, teigianti, kad jos nariui tarnybinė nuobauda taikoma dėl jo veiklos profesinėje sąjungoje, teismui nurodo aiškias ir konkrečias faktines aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo ryšio su profesinės sąjungos veikla, pati valstybės institucija, kaip darbdavys, turi įrodyti, kad tarnybinės nuobaudos neskiria dėl pareigūno veiklos profesinėje sąjungoje. Reikia pabrėžti, kad taisyklės dėl įrodinėjimo pareigos keičiamos tik esant prielaidai, jog tarnybinės nuobaudos paskyrimas yra susijęs su profesinės

sąjungos veikla. Jeigu profesinė sąjunga įrodys faktines aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl drausminės procedūros ir profesinės sąjungos veiklos ryšio, įrodinėjimo pareiga turi būti perkelta valstybės institucijai, kaip darbdaviui, ir būtent ji (valstybės institucija) turi įrodyti, kad ginčo atveju nebuvo pažeistas Vidaus tarnybos statuto 43 straipsnio 4 dalyje numatytas draudimas (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-368/2012, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 23, 2012, p. 435–447).

15.9. Kaip jau minėta, Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarkos 29 punktas⁴⁶ numato, kad tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per 30 dienų nuo tarnybinio nusizengimo išaiškėjimo dienos, neskaitant laiko, per kurį pareigūnas nebuvo tarnyboje dėl ligos arba atostogavo, bei laiko, per kurį įstatymų nustatyta tvarka išnagrinėjamas skundas dėl profesinės sąjungos renkamo organo nesutikimo dėl nuobaudos skyrimo pareigūnui, esančiam vidaus reikalų įstaigos profesinės sąjungos (profesinės sąjungos renkamo organo) nariu. Ši norma iš esmės pakartoja Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 4 dalį (2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X-804 redakcija). Pažymėtina, kad ši norma buvo priimta tik 2006 m. liepos 19 d. Vidaus tarnybos statuto ir Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo Nr. X-804 11 straipsniu⁴⁷. Iki šio įstatymo įsigaliojimo, Vidaus tarnybos statute nebuvo nustatyta, kaip turėtų būti skaičiuojami terminai tarnybinei nuobaudai paskirti kreipusis į profesinės sąjungos renkamąjį organą dėl sutikimo skiriant nuobaudas vidaus reikalų įstaigų pareigūnams – profesinių sąjungų nariams. Nesant reglamentavimo, Vyriausiasis administracinis teismas, remdamasis Administracinių bylų teisenos įstatymo 4 straipsnio 5 dalimi, konstatavo, kad laikas, per kurį įstatymų nustatyta tvarka išnagrinėjamas skundas dėl profesinės sąjungos renkamo organo nesutikimo dėl nuobaudos skyrimo pareigūnui – profesinės sąjungos nariui – neįskaitomas į Vidaus tarnybos statuto 26 straipsnio 3 dalyje nustatytą 30 dienų terminą (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-170/2004, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 5, 2004, p. 110–123).

15.10. *Procedūrinio pobūdžio pažeidimai.* Pastebėtina, kad ne visi tarnybinės nuobaudos paskyrimo procedūros metu padaryti procedūrinio pobūdžio pažeidimai lemia sprendimo skirti tarnybinę nuobaudą panaikinimą. Šiuo aspektu paminėtina administracinė byla Nr. A⁴³⁸-1457/2009, kurioje LVAT nagrinėjo sprendimo skirti drausminę nuobaudą teisėtumą, kai administracinio teismo sprendimas, kuriuo panaikintas profesinės sąjungos nesutikimas skirti minėtą nuobaudą, dar nėra įsiteisėjęs.

Apžvelgiamoje byloje ginčas kilo dėl Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininko įsakymo, kuriuo pareiškėjui paskirta tarnybinė nuobauda – papeikimas. Pareiškėjas reikalavimą panaikinti ginčijamą įsakymą grindė tuo, kad tarnybinė nuobauda jam paskirta negavus Kauno apskrities policijos ir kitų teisėsaugos darbuotojų profesinės sąjungos sutikimo, nes profesinei sąjungai 2008 m. kovo 13 d. atsisakius duoti sutikimą dėl jo patraukimo atsakomybėn, Kauno apygardos administracinio teismo 2008 m. spalio 20 d. sprendimas, kuriuo buvo panaikintas profesinės sąjungos sprendimas, įsiteisėjo tik 2008 m. lapkričio 5 d., t. y. po to, kai buvo priimtas (2008 m. spalio 21 d.) ginčijamas įsakymas. Vertindama šį argumentą, LVAT

46 2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija.

47 Žin., 2006, Nr. 87-3412.

teisėjų kolegija nurodė, jog šiuo atveju ginčijamo įsakymo dėl drausminės nuobaudos paskyrimo priėmimas, neįsiteisėjus Kauno apygardos administracinio teismo 2008 m. spalio 20 d. sprendimui, gali būti vertinamas tik kaip atsakovo padarytas procedūrinio pobūdžio pažeidimas, kuris byloje nagrinētu atveju nėra susijęs su pareiškėjo įstatymais ginamų subjektinių teisių pažeidimu. Kadangi pareiškėjas kitų teisinių argumentų dėl ginčijamo įsakymo nepagrįstumo ir neteisėtumo nenurodė, o šių aplinkybių nebuvo nustatyta bylos nagrinėjimo teisme metu, LVAT teisėjų kolegija nusprendė, jog tenkinti apeliacinį skundą jame nurodytais motyvais nėra pagrindo (2009 m. gruodžio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1457/2009).

15.11. *Dėl profesinės sąjungos atsisakymo svarstyti prašymą dėl sutikimo skirti tarnybinę nuobaudą.* Administracinėje byloje Nr. A²-1312/2005 pareiškėjas skundu kreipėsi į teismą ir prašė panaikinti atsakovo 2005 m. kovo 15 d. rašte išreikštą nesutikimą patraukti tarnybinę atsakomybę A. N. ir M. J. Skunde nurodė, jog tarnybinio patikrinimo išvadoje pasiūlyta šiuos pareigūnus traukti tarnybinę atsakomybę. Šie pareigūnai yra profesinės sąjungos nariai, todėl, vadovaujantis Vidaus tarnybos statuto 43 straipsnio 4 dalimi, buvo kreiptasi į atsakovą dėl sutikimo minėtus pareigūnus patraukti tarnybinę atsakomybę, tačiau atsakovas nutarė sutikimo neduoti, teigdamas, jog pareiškėjas neturi teisės kreiptis dėl sutikimo, o kreiptis dėl sutikimo turi teisę tik vadovas, galintis priimti sprendimą dėl tarnybinės atsakomybės taikymo. Pareiškėjas nurodė, kad atsakovo nesutikimas yra neteisėtas ir nepagrįstas, priimtas piktnaudžiaujant savo teisėmis bei užkertantis kelią tarnybinės atsakomybės taikymui. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, nutartimi tenkindama atsakovo apeliacinį skundą, Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimo dalį, kuria panaikintas Lietuvos Respublikos ikiteisminio tyrimo įstaigų profesinės sąjungos 2005 m. kovo 15 d. raštu išreikštas nesutikimas leisti patraukti tarnybinę atsakomybę M. J., panaikino, ir ši reikalavimą atmetė. Kitą teismo sprendimo dalį kolegija paliko nepakeistą.

Teisėjų kolegija nutartyje nurodė, jog remiantis Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarkos 26 punktu, vadovas, priėmęs sprendimą dėl tarnybinės atsakomybės taikymo, ne vėliau kaip kitą darbo dieną kreipiasi į profesinės sąjungos renkamą organą sutikimo. Profesinės sąjungos renkamas organas per 14 dienų privalo nuspręsti, ar patenkinamas toks prašymas, ir atsakyti raštu. Jeigu per šį laikotarpį profesinės sąjungos renkamas organas nepateikia atsakymo, darbdavys turi teisę skirti tarnybinę nuobaudą. Tokiu būdu profesinės sąjungos renkamas organas turi apsvarstyti prašymą ir nuspręsti, ar sutinka, ar nesutinka dėl nuobaudos skyrimo prašyme nurodytiems profesinės sąjungos nariams ir apie savo sprendimą pranešti prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę priimti sprendimą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo. Atsakovas nurodyto turinio atsakymo nepateikė, pranešdamas, kad prašymą svarstyti atsisako. Pasak teisėjų kolegijos, pareiškėjas ir teismas be pagrindo atsakovo 2005 m. kovo 15 d. raštą vertino kaip atsisakymą patenkinti prašymą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo. Atsisakymas svarstyti prašymą dėl sutikimo skirti tarnybinę nuobaudą vertintinas kaip nustatyto turinio atsakymo nepateikimas, todėl tokiu atveju turėtų būti taikomos tokios pačios pasekmės, kaip ir nepateikus atsakymo. Kaip jau minėta, Tvarkos 26 punktą numato, kad profesinei sąjungai per 14 dienų neatsakius į prašymą, darbdavys turi teisę skirti tarnybinę nuobaudą. Taigi atsakovo 2005 m. kovo 15 d. raštas nėra kliūtis tarnybinių nuobaudų skyrimui, todėl pareiškėjui nebuvo pagrindo kreiptis į teismą (2005 m. spalio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²-1312/2005, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

I.7.3. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Tarnybos muitinėje statutą

(PFSĮ 21 str. 2 d.)

16. Pastebėtina, kad šiuo metu galiojantis Tarnybos muitinėje statutas bei Tarnybinių nuobaudų skyrimo muitinės pareigūnams taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. 1K-237 (Žin., 2003, Nr. 93-4235; toliau – ir Tarnybinių nuobaudų skyrimo muitinės pareigūnams taisyklės), taip pat *expressis verbis* nereglamentuoja klausimų, susijusių su išankstiniu profesinės sąjungos sutikimu skiriant tarnybines nuobaudas muitinės pareigūnams. Nepaisant to, ši garantija muitinės pareigūnams yra taikoma.

16.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-386/2009 pareiškėjas Panevėžio teritorinė muitinė kreipėsi į teismą, prašydama panaikinti atsakovo Muitinės darbuotojų profesinės sąjungos (toliau – ir Sąjunga) sprendimą, kuriuo atsisakoma duoti sutikimą skirti tarnybines nuobaudas trečiajam suinteresuotam asmeniui atsakovo posto vyresniajam inspektoriui V. B.

Teisėjų kolegija, nagrinėdama kilusį ginčą, apžvelgiamoje byloje aiškino muitinės profesinės sąjungos dalyvavimo tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūroje teisinius pagrindus. Pasak teisėjų kolegijos, teisiniai santykiai dėl muitinės pareigūno patraukimo tarnybinės atsakomybės reglamentuojami Tarnybos muitinėje statuto. Šio statuto 33–37 straipsniai, kuriuose nustatyti muitinės administracijos (darbdavio) kompetencija ir atitinkamos muitinės pareigūno teisės, tačiau nėra jokių nuorodų apie profesinės sąjungos dalyvavimą muitinės pareigūno patraukimo tarnybinės atsakomybės procese. Tokių nuorodų nėra ir kituose valstybės pareigūnų patraukimą tarnybinės atsakomybės reglamentuojančiuose teisės aktuose (Valstybės tarnybos įstatymas, Tarnybinių nuobaudų skyrimo muitinės pareigūnams taisyklės). Tai reiškia, kad įstatymo lygmeniu yra nustatytas principas, pagal kurį muitinės pareigūnų profesinė sąjunga nėra muitinės pareigūno patraukimo tarnybinės atsakomybės proceso dalyvis, t. y. nėra organas, kuriam būtų leista spręsti traukiamo tarnybinės atsakomybės pareigūno tariamai padaryto pažeidimo fakto nustatymo bei tarnybinės nuobaudos parinkimo klausimus. Pažymėtina, kad tai atitinka TMS 16 straipsnio 3 dalies nuostatą, kad muitinės profesinių sąjungų įgalioti atstovai turi teisę stebėtojų teisėmis dalyvauti sprendžiant muitinės pareigūnų tarnybinės veiklos vertinimo, skatinimo, tarnybinių nuobaudų skyrimo ir kitus socialinius klausimus. Vis dėlto teisėjų kolegija nurodė, kad pagal Profesinių sąjungų įstatymo 21 straipsnio 2 dalį, darbuotojams įmonėje veikiančios profesinės sąjungos renkamojo organo nariams skiriant drausmines nuobaudas, išskyrus drausminę nuobaudą – atleidimą iš darbo, reikalingas išankstinis profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimas. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statutui nenustatant jokių kitų muitinės profesinių sąjungų veiklos ypatumų, sprendžiant dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo muitinės pareigūnui, kuris yra veikiančios profesinės sąjungos renkamojo organo narys (išskyrus tarnybines nuobaudas – atleidimą iš pareigų), taip pat reikalingas išankstinis profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimas (plačiau žr. 2009 m. kovo 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-386/2009; taip pat žr. 2011 m. gruodžio 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-3432/2011).

16.2. Nesant profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimo drausminei nuobaudai skirti muitinės pareigūnui – profesinės sąjungos renkamojo organo nariui, arba atsisakymą duoti sutikimą panaikinančio teismo sprendimo, įsakymas skirti tarnybinę nuobaudą yra neteisėtas, nes priimtas pažeidžiant nustatytą procedūrą (ABTĮ 89 str. 1 d. 3 p.) (2011 m. spalio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–2293/2011).

16.3. Narystė profesinėje sąjungoje muitinės pareigūno statuso nekeičia ir nesukuria tokios pareigūno padėties, dėl kurios pareigūnas, būdamas profesinės sąjungos renkamojo organo narys, gali būti traktuojamas iš esmės skirtingai nuo pareigūnų, kurie nėra profesinės sąjungos nariai (renkamojo organo nariai). Būtinybė gauti sutikimą yra garantija profesinės sąjungos nariams, kuri būtina, kad būtų išvengta galimybės diskriminuoti pareigūnus dėl jų veiklos profesinėje sąjungoje, t. y. kad su jais nebūtų susidorota už tokią jų veiklą, taip pat užtikrinant lygias su kitais pareigūnais teises (2011 m. spalio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–2293/2011).

II. MATERIALINĖ ATSAKOMYBĖ

II.1. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ MATERIALINĖS ATSAKOMYBĖS TEISINIAI PAGRINDAI

(VTĮ 28 str., 32 str., VTS 25 str. 2 d., TMS 33 str. 2 d., KASOKTĮ 26 str. 2 d., DK 246 str., 254 str.)

1. Valstybės tarnybos įstatymo 28 straipsnis nustato, jog už valstybės ir savivaldybės institucijai ir įstaigai padarytą materialinę žalą valstybės tarnautojai traukiami materialinė atsakomybėn.

Valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės sąlygas bei žalos atlyginimo tvarką įtvirtinantis Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnis (šiuo metu galiojanti 2012 m. birželio 5 d. įstatymo Nr. XI–2041 redakcija) nustato:

„1. Valstybės tarnautojas turi atlyginti savo neteisėta kalta veika valstybės ir savivaldybės institucijai ir įstaigai padarytą tiesioginę materialinę žalą.

2. Valstybės tarnautojas atlygina visą šio straipsnio 1 dalyje nurodytą žalą, jeigu ją padarė atlikdamas vidaus administravimo veiklą, tačiau atlygintinos žalos dydis negali viršyti 6 vidutinių valstybės tarnautojo darbo užmokesčių, išskyrus teisės aktų nustatytus atvejus, kai privaloma atlyginti visą žalą.

3. Valstybės ir savivaldybės institucijai ir įstaigai padarytą žalą valstybės tarnautojas gali atlyginti savo noru.

4. Jei valstybės tarnautojas gera valia šalių susitarimu žalos neatlygino natūra ar pinigais, padarytos žalos atlyginimas gali būti tą valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio asmens sprendimu išskaitomas iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio neviršijant vidutinio darbo užmokesčio. Sprendimas dėl žalos atlyginimo turi būti priimtas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo žalos paaiškėjimo dienos. Neatlyginta žalos dalis išieškoma pareiškus ieškinį teisme.

5. Atlyginant žalą išieškoma suma negali viršyti 20 procentų valstybės tarnautojui priklausancio per mėnesį mokėti darbo užmokesčio.

6. Valstybės tarnautojas, nesutinkantis su jį į pareigas priėmusio asmens sprendimu dėl valstybės ir savivaldybės institucijai ir įstaigai padarytos žalos atlyginimo, turi teisę kreiptis į teismą. Kreipimasis į teismą sustabdo žalos atlyginimo išieškojimą.“

2. Vidaus tarnybos statuto 25 straipsnio 2 dalis numato, kad už vidaus reikalų įstaigai, kitai valstybės ar savivaldybių institucijai padarytą žalą pareigūnai įstatymų nustatyta tvarka traukiami materialinė atsakomybėn.

Tarnybos Lietuvos Respublikos munitinėje statuto (2003 m. birželio 19 d. įstatymo Nr. IX-1635 redakcija) 33 straipsnio 2 dalimi nustatyta, kad munitinės pareigūnai traukiami materialinė atsakomybėn Valstybės tarybos įstatymo nustatytais atvejais ir tvarka.

Pagal Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 26 straipsnio 2 dalį, karys atsako už jam perduotą, patikėtą ar skirtą saugoti tarnybos turtą, pinigines lėšas ir kitas materialines vertybes. Kario materialinę atsakomybę už turto praradimą ar žalos turtui padarymą nustato įstatymai. Tikrąją karo tarnybą atliekančių ir kario statusą turinčių asmenų materialinės atsakomybės už žalą, padarytą krašto apsaugos sistemos institucijoms, sąlygas, ribas, žalos nustatymo bei atlyginimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos karių materialinės atsakomybės įstatymas (šiuo metu galioja 2013 m. balandžio 23 d. įstatymo Nr. XII-250 redakcija).

3. Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, pasisakydama dėl statutinio valstybės tarnautojo padarytos žalos atlyginimui taikytinos teisės, nurodė, jog remiantis Vidaus tarnybos statuto 2 straipsnio 2 dalimi, pareigūnų tarnybos santykius reglamentuoja šis Statutas, vidaus reikalų įstaigų veiklą reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, jog materialinės atsakomybės pagrindai, sąlygos ir tvarka Statute ir kituose vidaus reikalų įstaigų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose nesureguliuota, todėl taikytinas Valstybės tarnybos įstatymas, kurio 4 straipsnio 2 dalis nustato, kad statutiniams valstybės tarnautojams šio Įstatymo 16 straipsnio 4 ir 5 dalys, 19 straipsnio 2 ir 3 dalys, 39 straipsnio 1 dalis, 43 straipsnio 5 dalies 9 punktas ir šio Įstatymo VI skyrius taikomi be išlygų; kitos šio Įstatymo nuostatos statutiniams valstybės tarnautojams taikomos tiek, kiek jų statuso nereglamentuoja statutai⁴⁸ (2007 m. kovo 13 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴¹⁵-35/2007).

4. Valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės teisiniams santykiams taikytinų teisės aktų aspektu pastebėtina, jog Vyriausiasis administracinis teismas taip pat yra pažymėjęs, kad Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 1 dalyje yra aptartos tik kai kurios bendrosios materialinės atsakomybės atsiradimo sąlygos – žalos padarymas, žalą padariusio asmens kaltė, tačiau nieko nepasisakyta dėl kitų materialinės atsakomybės atsiradimo sąlygų taikymo, kurios taikomos kituose teisiniuose santykiuose, reguliuojančiuose analogiškus teisinius santykius, pavyzdžiui, Civilinio kodekso 6.247 straipsnis, nustatantis priežastinio ryšio buvimo sąlygą, ar Darbo kodekso 246 straipsnis, nustatantis kitas sąlygas, būtinas materialinei atsakomybei atsirasti. Todėl buvo pažymėta, jog minėtos aplinkybės leidžia taikyti Darbo kodekso nuostatas, kiek tai susiję su materialinės atsakomybės sąlygų nustatymu bei taikymu, be kita ko, minėtą Darbo kodekso 246 straipsnį, kuris nustato, kad materialinė atsakomybė atsiranda, kai yra visos šios sąlygos: 1) padaroma žala; 2) žala padaroma neteisėta veika; 3) yra priežastinis ryšys tarp neteisėtos veikos ir žalos atsiradimo; 4) yra pažeidėjo kaltė; 5) pažeidėjas ir nukentėjusi šalis teisės pažeidimo metu buvo susiję darbo santykiais; 6) žalos atsiradimas

48 Atkreiptinas dėmesys, jog Vidaus tarnybos statuto 4 dalį išdėsčius 2011 m. balandžio 28 d. įstatymo Nr. XI-1369 redakcija, buvo imperatyviai nurodyta, jog statutiniams valstybės tarnautojams be išlygų taikomi, be kita ko, Valstybės tarnybos įstatymo 32 ir 33 straipsniai.

yra susijęs su darbo veikla (2011 m. birželio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2120/2011).

5. Aplinkybės, susijusios su tuo, ar žala padaryta būtent tarnybinių funkcijų vykdymo metu, buvo vertinamos administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-576/2010.

Šioje byloje pasisakydamas dėl galimybės taikyti valstybės tarnautojo (nurodytoje byloje – statutinio valstybės tarnautojo) materialinę atsakomybę, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog Vidaus tarnybos statuto 25 straipsnio 2 dalis (nuostata, numatanti, jog pareigūnai už vidaus reikalų įstaigai, kitai valstybės ar savivaldybės institucijai padarytą žalą įstatymų nustatyta tvarka traukiami materialinės atsakomybės) reglamentuoja materialinės atsakomybės santykius tarp vidaus reikalų įstaigos ir šioje įstaigoje tarnaujančio vidaus tarnybos sistemos pareigūno, todėl, ją taikant, būtina nustatyti, ar šiuo teisiniu pagrindu prašoma atlyginti materialinė žala atsirado tarnybinių teisinių santykių metu, t. y. išsiaiškinti, kiek nurodytos žalos atsiradimas yra sietinas su konkrečiais tarnybiniais teisiniais santykiais tarp dviejų šioje teisės normoje nurodytų subjektų. Šioje byloje pareiškėjas – Valstybės sienos apsaugos tarnybos Varėnos rinktinė – prašė priteisti iš pareigūno visą padarytą žalą, neribojant jos dydžio Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnyje bei Darbo kodekso 254 straipsnyje nurodytais dydžiais, argumentuodamas, jog automobiliu (kurį apgadinus buvo padaryta žala) pareigūnas naudojosi savavališkai ir ne tarnybos tikslais. Pirmosios instancijos teismas, konstatavęs, jog vadovaujantis Vidaus tarnybos statuto 25 straipsniu bei Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsniu, ribotos materialinės atsakomybės institutas taikomas tik tuo atveju, kai valstybės tarnautojas žalą padaro eidamas tarnybines pareigas, sprendė, jog nagrinėjamu atveju taikytinas visiško nuostolių atlyginimo principas (CK 6.251 str.), kadangi pareigūnas žalos atsiradimo metu nevykdė tarnybinių funkcijų ir vėliau prarado statutinio valstybės tarnautojo statusą. Tačiau Vyriausiasis administracinis teismas su nurodyta pozicija nesutiko ir, įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, konstatavo, jog byloje nepaneigtas žalos atsiradimo ryšys su atsakovo tarnybinių pareigų ėjimu, dėl ko taikytina Vidaus tarnybos statuto 25 straipsnio nuostata dėl pareigūno materialinės atsakomybės. Tokią išvadą teismas padarė, be kita ko, atsižvelgdamas į tai, kad eismo įvykis, kurio metu buvo sugadintas automobilis, įvyko tuo metu, kai pareigūnas pagal iš anksto patvirtintą grafiką turėjo budėti namie, o budėjimo laikas priskiriamas darbo laikui, be to, nebuvo duomenų, kad pareigūnas piktnaudžiavo paminėto automobilio valdymo teise, t. y. naudojosi automobiliu asmeniniais tikslais (2010 m. balandžio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-576/2010).

6. Dėl Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 1 ir 2 dalyje numatytų sąlygų materialinei atsakomybei kilti atribojimo bei Darbo kodekso nuostatų taikymo valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės srityje yra pasisakiusi Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje Nr. A⁴¹⁵-35/2007.

Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad remiantis Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 2 dalimi, valstybės tarnautojas atlygina visą šio straipsnio 1 dalyje nurodytą žalą, jeigu ją padarė atlikdamas vidaus administravimo veiklą, tačiau atlygintinos žalos dydis negali viršyti 6 vidutinių valstybės tarnautojo darbo užmokesčių. Akivaizdu, kad šio straipsnio 2 dalyje numatytas žalos atlyginimo teisinis reguliavimas taikytinas tik tais atvejais, kai reikalaujama žalos atlyginimo iš specialių subjektų – valstybės tarnautojų, padariusių žalą jiems atliekant vidaus administravimo veiklą. Kas yra vidaus administravimas, apibrėžiama Administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio

2 dalyje: „Vidaus administravimas – administravimo veikla, kuria užtikrinamas valstybės ar vietos savivaldos konkrečios institucijos, įstaigos, tarnybos ar organizacijos funkcionavimas (struktūros tvarkymas, personalo valdymas, turimų materialinių–finansinių išteklių tvarkymas ir valdymas), kad ji galėtų tinkamai vykdyti priskirtus viešojo administravimo ar kitos valstybinės veiklos uždavinius“⁴⁹. Taigi VTĮ 32 straipsnio 2 dalis taikytina tik asmenims, kurių veikla užtikrinamas valstybės ar vietos savivaldos konkrečios institucijos, įstaigos, tarnybos ar organizacijos funkcionavimas. Be to, tiek, kiek šios atsakomybės nereguliuoja Statutas bei Valstybės tarnybos įstatymas, taikytinas Darbo kodeksas (VTĮ 5 str.). Šiuo atveju svarbu pastebėti, jog Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 1 dalyje nenustatytos atlygintinos žalos ribos, todėl būtent šia apimtimi taikytinas Darbo kodeksas, kurio 254 straipsnyje numatyta, jog darbuotojas privalo atlyginti visą padarytą žalą, bet ne daugiau kaip jo trijų vidutinių mėnesinių darbo užmokesčių dydžio, išskyrus atvejus, nustatytus šio Kodekso 255 straipsnyje (2007 m. kovo 13 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴¹⁵–35/2007).

7. Taigi, kaip išplaukia iš Vyriausiojo administracinio teismo pateiktų teisinio reguliavimo dėl valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės aiškinimo taisyklių, siekiant valstybės tarnautoją patraukti materialinėn atsakomybėn, būtina išsiaiškinti, ar jo atžvilgiu taikytina Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 1 dalis, ar šio straipsnio 2 dalis, kadangi tai apsprendžia, kokių dydžių ribojama valstybės tarnautojo materialinė atsakomybė.

7.1. Klausimas dėl to, ar žalą valstybės tarnautojas padarė atlikdamas vidaus administravimo veiklą, ir, atitinkamai, jo atžvilgiu taikytinas Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje nurodytas atlygintinos žalos ribojimas šešių vidutinių valstybės tarnautojo darbo užmokesčių dydžiu, ar iš valstybės tarnautojo priteistina žala pagal Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 1 dalį, ir, atitinkamai, priteistinos žalos dydis ribojamas Darbo kodekso 254 straipsnyje numatytu trijų vidutinių mėnesinių darbo užmokesčių dydžiu, buvo sprendžiamas daugelyje Vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtų bylų.

7.1.1. Pavyzdžiui, šie valstybės tarnautojų veiksmai buvo kvalifikuoti kaip nepatenkantys į vidaus administravimo sritį:

– Išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje, kurioje buvo prašoma priteisti žalos atlyginimą iš VSAT Varėnos rinktinės pareigūno (pasieniečio), kuris, vykdamas iš sargybos vykdymo vietos į užkardą, apgadino tarnybinių automobilį, nurodė, jog pareigūnai, atliekantys valstybės sienos apsaugos funkciją ir šiems tikslams naudojantys valstybės turtą, nėra asmenys, atliekantys vidaus administravimo veiklą, kaip tai apibrėžiama ABTĮ 2 straipsnio 2 dalyje, todėl tokių statutinių valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės teisinis pagrindas yra ne Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 2 dalis, o to paties straipsnio 1 dalis. Šioje byloje, nurodžiusi, jog Darbo kodekso 255 straipsnyje numatytų sąlygų visiškai žalos atlyginimui nėra, išplėstinė teisėjų kolegija sprendė, kad taikytina bendroji Darbo kodekso 254 straipsnyje numatyta taisyklė, jog atlygintinos žalos dydis negali viršyti darbuotojo trijų vidutinių mėnesinių

49 Šiuo metu Administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje (2007 m. birželio 7 d. įstatymo Nr. X-1174 redakcija) yra įtvirtinta ši vidaus administravimo apibrėžtis: vidaus administravimas – veikla, kuria užtikrinamas viešojo administravimo subjekto savarankiškas funkcionavimas (struktūros tvarkymas, dokumentų, personalo, turimų materialinių ir finansinių išteklių valdymas), kad jis galėtų atlikti viešąjį administravimą.

darbo užmokesčių dydžio (2007 m. kovo 13 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴¹⁵-35/2007);

– Analogiškai ne kaip vidaus administravimo veikla materialinės atsakomybės taikymo aspektu Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje buvo traktuoti šie veiksmai: statutinio valstybės tarnautojo, atlikusio tarnybą Šalčininkų pasienio kontrolės punkte, sprendimas atsisakyti leisti asmeniui atvykti į Lietuvą kertant valstybės sieną (2010 m. lapkričio 25 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-1531/2010); statutinio valstybės tarnautojo – ugniagesio gelbėtojo – veiksmai, vairuojant specialios paskirties automobilį vykstant į gaisro vietą (2011 m. kovo 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-432/2011).

7.1.2. Savo ruožtu, kaip atlikti vidaus administravimo srityje ir patenkantys į Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 2 dalies reguliavimo sritį, kvalifikuoti šie valstybės tarnautojų veiksmai:

– Valstybės tarnautojos – personalo skyriaus vyriausiosios specialistės – veiksmai atliekant pareigybės funkcijas, susijusias su įsakymų dėl pareigūnų atleidimo iš vidaus tarnybos projektų rengimu (netinkamai taikant teisės aktus išėitinių kompensacijų skaičiavimo srityje) (2011 m. balandžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1102/2011).

II.2. MATERIALINĖS ATSAKOMYBĖS SĄLYGOS

---

8. *Kaltė*. Valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės srityje netaikytina Civilinio kodekso 6.248 straipsnyje įtvirtinta kaltės prezumpcija. Susiklostę teisiniai santykiai dėl valstybės tarnautojo materialinės atsakomybės pagal Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio nuostatas, numatančias, kad valstybės tarnautojas atlygina tik kaltais veiksmais padarytą žalą, savo esme yra artimesni darbo teisei negu civilinei teisei, o pagal darbo teisės principus materialinės atsakomybės sąlygas turi įrodyti darbdavys, nes darbuotojo kaltės prezumpcija įstatymuose nenumatyta (2011 m. lapkričio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-2899/2011).

Pavyzdžiui, būtinybė įrodyti kaltę buvo akcentuota administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2120/2011, kurioje pareiškėjas – Valstybės sienos apsaugos tarnybos Pakrančių apsaugos rinktinė –prašydamas priteisti iš atsakovo – pareigūno – materialinę žalą, ją kildino iš atsakovo veiksmų netinkamai eksploatuojant katerį, dėl ko kateris buvo apgadintas. Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, jog be bendro pobūdžio teiginių, kad atsakovas netinkamai eksploatavo katerį, nebuvo konkretizuota, kaip būtent pasireiškė netinkamas jo eksploatavimas, kokie jo eksploatavimo taisyklių reikalavimai buvo pažeisti ir pan. Pažymėjęs, jog taip pat ir byloje apklaustas specialistas nepatvirtino pareiškėjo teiginio, kad apgadinimai padaryti dėl eksploatacijos taisyklių pažeidimų (nurodė, kad apgadinimai galėjo būti padaryti atsitrenkus į povandeninę kliūtį, kurių dėl natūralių procesų vandenyje gali atsirasti ir vandens ruože, kuriame yra pakankamas kateriui eksploatuoti gylis bei kuriame savo tarnybines funkcijas turėjo vykdyti atsakovas), o duomenų, kad pareiškėjas katerį naudojo vandens ruože, neatitinkančiame reikalavimų jam eksploatuoti ar nepriskirtiname jo tarnybos funkcijoms, nenustatyta, – Vyriausiasis administracinis teismas padarė išvadą, jog pareiškėjas neįrodė atsakovo neteisėtų veiksmų bei kaltės dėl materialinės žalos atsiradimo, o teiginiai dėl jo kaltės ir neteisėtų veiksmų yra grindžiami prielaidomis (2011 m. birželio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2120/2011).

9. *Priežastinis ryšys*. Vyriausiasis administracinis teismas, pasisakydamas dėl priežastinio ryšio tarp neteisėtos veikos ir žalos atsiradimo, administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-1531/2010 pažymėjo, jog pagal Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 1 dalį valstybės tarnautojai yra atsakingi už įstaigai padarytą tiesioginę materialinę žalą ir tiesioginis priežastinis ryšys tarp neteisėtos veikos ir žalos atsiradimo yra viena iš materialinės atsakomybės sąlygų, todėl valstybės tarnautojas atsako už žalą, kuri yra tiesioginė neteisėtų veiksmų pasekmė (2010 m. lapkričio 25 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-1531/2010).

Taip pat Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje tam tikri statutinio valstybės tarnautojo padaryti pažeidimai, jam pildant laivo žurnalus, netinkamai tikrinant katerio būklę priimant pamainą ir pan., nebuvo pripažinti kaip turintys priežastinį ryšį su žalos, atsiradusios dėl katerio apgadinių, atsiradimu (2011 m. birželio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2120/2011).

10. *Tiesioginė materialinė žala*. Pasisakydamas dėl Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 1 dalies nuorodos į tiesioginę materialinę žalą, Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, jog tai reiškia, kad gali būti atlyginti tik tie valstybės (savivaldybės) institucijos patirti nuostoliai (žala), kurių nebūtų buvę, jeigu valstybės tarnautojas nebūtų elgęsis neteisėtai (2007 m. spalio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹¹-920/2007). Vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje nuosekliai akcentuoja būtinumą pagrįsti institucijos patirtą materialinę žalą.

10.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje valstybės institucija patirtą žalą grindė tuo, jog valstybės tarnautojai buvo išmokėta važiavimo į tarnybos vietą ir atgal išlaidų kompensacija, tačiau vėliau nustatyta, jog valstybės tarnautoja tarnybiniame prašyme nurodė objektyvios tikrovės neatitinkančius duomenis (neteisingai nurodė gyvenamosios vietos adresą). Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, jog tokio pobūdžio kompensacijos numatytos Vidaus tarnybos statuto 52 straipsnio 4 dalyje, todėl esant tokioms išlaidoms, jų kompensavimas laikytinas pagrįstu ir negali būti priskirtas nuostoliams (materialinei žalai). Taigi būtina nustatyti aplinkybę, ar minėtos važiavimo išlaidas buvo realiai patirtos, ir tik nenustačius šios aplinkybės, galima būtų konstatuoti, kad atsakovas išmokėjo nurodytą kompensaciją nepagrįstai, t. y. Vidaus tarnybos statuto 32 straipsnio taikymo prasme, išmokėdamas tokią kompensaciją, patyrė tiesioginę materialinę žalą (nuostolius). Šioje byloje Vyriausiasis administracinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, jog pareiškėja – valstybės tarnautoja – realiai patyrė minėtas važiavimo išlaidas ir kad važiavimo išlaidų dydis nustatytas teisingai (pagal byloje nustatytas faktines aplinkybes, pareiškėja prašyme dėl kompensacijos nurodė neteisingą gyvenamojo namo numerį, tačiau tai faktiškai neturėjo jokios įtakos nuvažiuotų kilometrų per mėnesį nuo gyvenamosios vietos iki tarnybos vietos ir atgal sumai, nes namai yra toje pačioje vietoje) (2007 m. spalio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-920/2007).

10.2. Kad valstybės tarnautojas nepadarė valstybės institucijai realios materialinės žalos, buvo pripažinta ir byloje, kurioje valstybės tarnautojas skundė institucijos sprendimą išskaityti iš jo darbo užmokesčio institucijai padarytą tiesioginę materialinę žalą. Šioje byloje buvo nustatyta, kad valstybės tarnautojas registruotų siuntų sąrašė nurodytą korespondenciją siuntė neturėdamas atsakingo asmens raštiško pavedimo, t. y. pažeisdamas institucijoje nustatytas procedūrinės taisykles. Dėl šių aplinkybių Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog institucija neįrodė, jog minėta

korespondencija buvo siunčiama ne jos interesais, o valstybės tarnautojas siekė asmeninės naudos (2011 m. gruodžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-3689/2011).

II.3. ŽALOS IŠIEŠKOJIMAS NE TEISMO TVARKA

II.3.1. Žalos išieškojimo ne teismo tvarka ribojimo sąlygos

(VTĮ 32 str. 4 d.)

11. Kaip minėta, pagal Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 4 dalį, jei valstybės tarnautojas gera valia šalių susitarimu žalos neatlygino natūra ar pinigais, padarytos žalos atlyginimas gali būti tą valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio asmens sprendimu išskaitomas iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio neviršijant vidutinio darbo užmokesčio; sprendimas dėl žalos atlyginimo turi būti priimtas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo žalos paaiškėjimo dienos; neatlyginta žalos dalis išieškoma pareiškus ieškinį teisme.

12. Vyriausiasis administracinis teismas, sistemiškai aiškindamas Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnį, yra nurodęs, jog šio įstatymo 32 straipsnio 4 dalis dėl žalos atlyginimo statutiniam valstybės tarnautojui gali būti taikoma tik tada, kai yra nustatomi aptariamo straipsnio 1 dalyje nustatyti pagrindai (tarnautojas neteisėta kalta veika padarė tiesioginę materialinę žalą įstaigai) ir jis žalos neatlygina savo noru, o nuostata, kad sprendimas turi būti priimtas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo žalos paaiškėjimo dienos, nustato naikinamąjį terminą, kuriuo nepasinaudojus, žalos atlyginimas neteismine tvarka (išskaitymas iš tarnautojo darbo užmokesčio vidaus administravimo tvarka) nebegalimas ir žala gali būti ieškoma teismine tvarka (2010 m. vasario 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-208/2010, taip pat – 2011 m. lapkričio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-2899/2011, 2011 m. gruodžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-3689/2011 ir kt.). Praleidus šį terminą, priimti tokio pobūdžio sprendimo galimybės įstatymas nenumato, todėl svarbu tinkamai nustatyti žalos paaiškėjimo momentą, nes reikalavimo dėl termino nesilaikymas sprendimą daro neteisėtu ir naikintinu (2012 m. liepos 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1562/2012).

Pagal Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 4 dalį, valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio asmens teisė – neteismine tvarka išieškoti žalą iš valstybės tarnautojo, kai jis savo noru nesutinka atlyginti žalos, yra ribojama valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio dydžiu bei terminu, per kurį gali būti priimtas sprendimas dėl žalos išieškojimo – per vieną mėnesį nuo žalos paaiškėjimo dienos (2009 m. spalio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1275/2011).

13. Įstatymų leidėjas Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 4 dalyje nustatyta vieno mėnesio terminą sieja su žalos paaiškėjimo diena, todėl kiekvienu atveju byloje turi būti nustatytas konkrečia data apibrėžtas tiesioginės materialinės žalos paaiškėjimo laikas, nuo kurio turi būti skaičiuojama šioje įstatymo normoje nustatyto termino eigos pradžia (2010 m. vasario 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-208/2010). Žalos paaiškėjimu Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 4 dalies prasme Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje buvo pripažintas, pavyzdžiui, valstybės tarnautojo tarnybinis pranešimas, informuojantis, jog komandiruotės metu iš jo buvo

pavogtas tarnybinis kompiuteris (2009 m. spalio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1275/2009).

14. Pastebėtina, jog Vyriausiasis administracinis teismas nuosekliai nurodo, kad sprendžiant klausimą dėl valstybės tarnautojo padarytos materialinės žalos atlyginimo, nėra būtinybės taikyti tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarką reglamentuojantį aktą. Ne kartą pažymėta, kad teisės aktais nenustatyta institucijos pareiga atlikti tarnybinių patikrinimą materialinės žalos padarymo atveju, ir nėra pagrindo teigti, kad ginčo teisiniai santykiai nesureguliuoti ir reikalinga taikyti kitą, žemesnės galios teisės aktą pagal analogiją (2008 m. kovo 7 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-304/2008, taip pat – 2010 m. vasario 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-208/2010, 2012 m. liepos 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1562/2012 ir kt.).

Kita vertus, tais atvejais, kai kyla tokia būtinybė, Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 4 dalies taikymo kontekste Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad atliekant tarnybinių patikrinimą dėl galimo tarnybinio nusižengimo, susijusio su materialinės žalos padarymu, minėtoje įstatymo normoje įtvirtinta nuostata, kad valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio asmens sprendimas dėl žalos atlyginimo išskaitymo iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio turi būti priimtas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo žalos paaikšėjimo dienos, yra lemianti, t. y. Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 4 dalyje nustatytas vieno mėnesio terminas turi būti skaičiuojamas nuo žalos paaikšėjimo dienos, o ne nuo tarnybinio patikrinimo išvados patvirtinimo dienos. Todėl jei tarnybinis patikrinimas yra siejamas su galimais tarnybiniais nusižengimais, kuriais sugadinamas pareigūnams tarnybai patikėtas turtas ir vienas iš tarnybinio patikrinimo tikslų yra nustatyti dėl sugadinto turto kaltą asmenį, tam, kad galima būtų pasinaudoti Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 4 dalies nuostata dėl žalos atlyginimo išskaitymo iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio, tarnybinis patikrinimas turi būti užbaigtas ne vėliau kaip per mėnesį nuo žalos paaikšėjimo dienos (2010 m. vasario 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-208/2010, taip pat šiuo aspektu – 2011 m. gruodžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-3689/2011).

15. Vyriausiasis administracinis teismas ne kartą yra konstatavęs Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 4 dalies imperatyvios nuostatos dėl vieno mėnesio termino valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio asmens sprendimui dėl padarytos žalos išskaitymo iš ją padariusio valstybės tarnautojo darbo užmokesčio priimti pažeidimą (2009 m. spalio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1275/2009, 2010 m. vasario 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-208/2010, 2011 m. lapkričio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-2899/2011, 2011 m. gruodžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-3689/2011, 2012 m. liepos 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1562/2012).

II.3.2. Reikalavimai institucijos sprendimo išskaityti žalą iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio formai

---

16. Aiškindamas Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 4 dalies nuostatą, Vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, jog sprendimas išskaityti materialinę žalą iš pareigūno darbo užmokesčio paprastai turėtų būti pirmiausia įforminamas

rašytiniu asmenį į pareigas priėmusio asmens įsakymu ir tik po to atliktas pačiu veiksmu išskaityti materialinės žalos atlyginimą. Tačiau, pavyzdžiui, konkrečiu nagrinėtu atveju, Vyriausiasis administracinis teismas, atsižvelgdamas į, be kita ko, aplinkybę, jog tarnybinio patikrinimo išvada su jos pasiūlymais, tarp jų – pasiūlymu išskaičiuoti iš pareiškėjos darbo užmokesčio padarytą materialinę žalą, buvo patvirtinta Valstybės sienos apsaugos tarnybos Vilniaus rinktinės vado, tokiu būdu jam išreiškus poziciją dėl valstybės tarnautojos padarytos žalos, taip pat į tai, kad valstybės tarnautoja buvo supažindinta su šia tarnybinio patikrinimo išvada, sprendė, jog rašytinio Valstybės sienos apsaugos tarnybos Vilniaus rinktinės vado įsakymo nepriėmimas nėra esminis pažeidimas, turėjęs poveikio pareiškėjos teisėms ir pareigoms, todėl tai nedaro atsakovo veiksmų išskaičiavus nurodytą sumą iš jos darbo užmokesčio neteisėtu. Teisėjų kolegija nagrinėtu atveju nurodė, kad pareiškėjai sukuriančiu teises ir pareigas buvo pats veiksmas, kuriuo buvo išskaičiuota iš pareiškėjos darbo užmokesčio materialinė žala – toks veiksmas atitinka Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnio 4 dalyje numatyto sprendimo išskaityti iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio materialinę žalą sąvoką. Kadangi iš ABTĮ normų, nustatančių administracinių teismų kompetenciją (15 str. 1 d.), matyti, kad teismui skūsti galima ne tik institucijų ir įstaigų teisės aktus, bet ir veiksmus, nesant asmens į pareigas priėmusio asmens rašytinio įsakymo išskaičiuoti materialinę žalą iš pareiškėjos darbo užmokesčio, pareiškėja turėjo teisę skūsti teismui patį atsakovo veiksmą išskaičiuoti materialinę žalą (2007 m. gruodžio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–1093/2007).

17. Vyriausiasis administracinis teismas taip pat yra nurodęs ir tam tikrus aspektus dėl sprendimo išskaityti materialinę žalą iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio aiškumo bei konkretumo.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁶³–2899/2011 buvo ginčijamas aplinkos ministro įsakymas, kuriuo Generalinei miškų urėdijai įsakyta iš pareiškėjo (Generalinės miškų urėdijos valstybės tarnautojo) darbo užmokesčio išskaičiuoti Generalinės miškų urėdijos patirtas 49 137,95 Lt išlaidas Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnyje nustatyta tvarka. Pareiškėjas nesutikimą su šiuo įsakymu argumentavo, be kita ko, aplinkybe, jog jame suformuluotas nurodymas išskaičiuoti visą minėtą sumą, nepaisant imperatyvaus Valstybės tarnybos įstatyme įtvirtinto vidutinio darbo užmokesčio išskaitos ribojimo. Savo ruožtu atsakovas dėl šio argumento nurodė, jog įsakymu buvo įtvirtintas tik pareiškėją į pareigas priėmusio asmens sprendimas – išskaityti padarytos žalos atlyginimą, nenurodant konkrečios išskaičiuotinos sumos, ir nurodant, kad toks išskaičiavimas turi būti atliktas laikantis Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnyje nustatytos tvarkos, t. y. išskaičiuoti tiek, kiek Valstybės tarnybos įstatymas leidžia, ir tokia tvarka, kokia jame nustatyta.

Vyriausiasis administracinis teismas nagrinėtu atveju nurodė, jog administravimo aktu dėl materialinės atsakomybės taikymo turėjo būti nustatyta, kokio dydžio valstybės įstaigai padaryta žala apskritai gali būti atlyginta iš pareiškėjo darbo užmokesčio (VTĮ 32 str. 2 d.), bei kuri žalos dalis atlygintina neteisimine tvarka (VTĮ 32 str. 4 d.). Taigi kaip tam tikri institucijos sprendimo išieškoti iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio jo padarytą žalą trūkumai buvo pripažinta tai, jog nors iš sprendime dėl žalos išskaičiavimo nurodyto įpareigojimo formuluotės matyti, kad institucijos patirtas išlaidas siekia išskaičiuoti iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio, t. y. neteisimine tvarka, tačiau jokių papildomų tokio išieškojimo sąlygų nenurodyta. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad vien

tik nuoroda į Valstybės tarnybos įstatymo 32 straipsnį nereiškia, jog įsakymas priimtas ir bus vykdomas laikantis šio straipsnio nuostatų; savo ruožtu nurodymas išieškoti visą institucijos patirtą žalą iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio neteisimine tvarka buvo pripažintas neatitinkančiu minėtame straipsnyje įtvirtintos tvarkos (2011 m. lapkričio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-2899/2011).

II.4. VISOS PADARYTOS ŽALOS ATLYGINIMO ATVEJAI

(DK 254 str., 256 str.)

18. Minėta, kad administracinių teismų praktikoje Darbo kodekso taikymo galimybė, vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnio nuostatomis, pripažįstama tiek, kiek atitinkami teisiniai santykiai nereglamentuoti Valstybės tarnybos įstatymu.

Pagal Darbo kodekso 254 straipsnį, darbuotojas privalo atlyginti visą padarytą žalą, bet ne daugiau kaip jo trijų vidutinių mėnesinių darbo užmokesčių dydžio, išskyrus atvejus, nustatytus šio kodekso 255 straipsnyje. Darbo kodekso 255 straipsnis nustato:

„Darbuotojas privalo atlyginti visą žalą, jei:

- 1) žala padaryta tyčia;
- 2) žala padaryta jo nusikalstama veika, kuri yra konstatuota Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka;
- 3) žala padaryta darbuotojo, su kuriuo sudaryta visiškos materialinės atsakomybės sutartis;
- 4) žala padaryta prarandant įrankius, drabužius, apsaugos priemones, perduotas darbuotojui naudotis darbe, taip pat prarandant medžiagas, pusgaminius ar gaminius gamybos procese;
- 5) žala padaryta kitokiu būdu ar kitokiam turtui, kai už ją visiška materialinė atsakomybė nustatyta specialiuose įstatymuose;
- 6) žala padaryta neblaivaus arba apsvaigusio nuo narkotinių ar toksinių medžiagų darbuotojo;
- 7) tai nustatyta kolektyvinėje sutartyje.“

Darbo kodekso 255 straipsnis, o būtent – jo 6 punkto nuostata buvo taikyta administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-432/2011, kurioje, konstatavus, jog materialinę žalą, apgadinus Alytaus apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdybai priklausiusį specialios paskirties automobilį, statutinis valstybės tarnautojas padarė būdamas neblaivus, buvo nuspręsta, jog jis privalo atlyginti institucijai visą jo padarytą žalą (2011 m. kovo 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-432/2011).

19. Darbo kodekso 256 straipsnis įtvirtina visiškos materialinės atsakomybės sutarties institutą⁵⁰.

50 DK 256 str. (2009 m. liepos 23 d. įstatymo Nr. XI-404 redakcija) nustato:

„1. Visiškos materialinės atsakomybės sutartis gali būti sudaroma su darbuotojais, kurių darbas yra tiesiogiai susijęs su materialinių vertybių saugojimu, priėmimu, išdavimu, pardavimu, pirkimu, gabenimu, ir dėl priemonių, perduotų darbuotojui naudotis darbe. Konkrečių darbų ir pareigų sąrašas nustatomas kolektyvinėje sutartyje. Ši sutartis įforminama raštu. Joje turi būti nustatyta, už kokias materialines vertybes darbuotojas prisiima visišką materialinę atsakomybę ir kokius išpareigojimus prisiima darbdavys, užtikrinamas sąlygas, kad žala neatsirastų.

2. Tais atvejais, kai dėl kartu dirbamo darbo neįmanoma atriboti atskirų darbuotojų atsakomybės, gali

Administracinėje byloje Nr. A³⁹–2038/2008 buvo pasisakyta dėl su valstybės tarnautoju sudarytos individualios visiškos materialinės atsakomybės sutarties. Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad ši sutartis nevisiškai atitinka Darbo kodekso 256 straipsnio 1 dalies reikalavimus, nes pareiškėjo darbas nėra tiesiogiai susijęs su materialinių vertybių saugojimu, priemonių išdavimu, pardavimu, pirkimu ar gabenimu. Dingusi radijo stotis buvo skirta naudotis tarnyboje, tačiau ji nebuvo perduota naudotis pareiškėjui. Šia radijo stotimi naudojosi visi nuovados tyrėjai. Todėl visiškos materialinės atsakomybės sutartis, pagal Darbo kodekso 256 straipsnio 2 dalies nuostatas, galėjo būti sudaryta su darbuotojų grupe, kurie naudojami radijo stotimis, o ne su vienu pareiškėju⁵¹ (2008 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A³⁹–2038/2008).

II.5. REGRESO TEISĖ Į ŽALĄ PADARIUSĮ VALSTYBĖS TARNAUTOJĄ

(VTĮ 33 str.)

20. Valstybės tarnybos įstatymo 33 straipsnis (2010 m. gegužės 13 d. įstatymo Nr. XI–811 redakcija) įtvirtina nuostatas dėl valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisės į žalą padariusį valstybės tarnautoją:

„1. Žala, atsiradusi dėl valstybės ir savivaldybės institucijos ir įstaigos neteisėtų veiksmų, atlyginama Civilinio kodekso nustatyta tvarka.

2. Valstybės tarnautojo padarytą žalą atlyginusi valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga turi regreso teisę reikalauti iš žalą padariusio valstybės tarnautojo tokio dydžio žalos atlyginimo, kiek ji sumokėjo, bet ne daugiau kaip 9 vidutinių valstybės tarnautojo darbo užmokesčių. Jeigu valstybės tarnautojas žalą padarė tyčia, valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga į padariusį žalą valstybės tarnautoją turi tokio dydžio regreso teisę, kiek ji sumokėjo žalos atlyginimo. Žalos atlyginimas išieškomas iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio ir negali viršyti 20 procentų valstybės tarnautojui priklausančio per mėnesį mokėti darbo užmokesčio.

3. Kolegialios valstybės ar savivaldybės institucijos vadovas ir nariai privalo solidariai atlyginti valstybės ir savivaldybės institucijai ir įstaigai žalą, padarytą dėl kolegialios institucijos sprendimų, priimtų pažeidžiant Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus. Nuo pareigos atlyginti žalą atleidžiami tie asmenys, kurie balsavo prieš tokį sprendimą arba nedalyvavo posėdyje jį priimant ir per 7 dienas po to, kai sužinojo ar turėjo sužinoti apie tokį sprendimą, įteikė institucijos vadovui rašytinį pareiškimą.

---

būti sudaroma visiškos materialinės atsakomybės sutartis su darbuotojų grupe. Šiuo atveju žalą atlygina visi sutartį pasirašę darbuotojai. Kiekvieno jų dalis atlyginant žalą nustatoma proporcingai jų dirbtam laikui, per kurį susidarė žala, jei sutartyje nenustatyta kitaip.

3. Visiškos materialinės atsakomybės sutartys negali būti sudaromos su darbuotojais iki aštuoniolikos metų.“

51 Tačiau pažymėtina, jog nurodytoje byloje teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį, kad pareiškėjas įsakymu buvo paskirtas materialiai atsakingu už policijos nuovados turtą, vykdant šį įsakymą, pasirašytinai gavo 4 radijo stotis, tarp jų – ir prarastą radijo stotį, bet, kaip pripažino ir pats pareiškėjas, nesirūpino jam patikėto turto priežiūra, radijo stotys buvo saugomos seife, tačiau seifo raktas buvo laikomas visiems nuovados pareigūnams žinomoje vietoje, radijo stočių išdavimas ir grąžinimas nebuvo kontroliuojamas ir registruojamas, pareigūnai radijo stotimis naudojami savo nuožiūra, o nei kada, nei kokiomis aplinkybėmis radijo stotis dingo, pareiškėjas negalėjo nurodyti. Dėl nurodytų argumentų teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėjas aplaidžiai atliko jam pavestus įsipareigojimus ir dėl to yra kaltas dėl atsiradusios žalos.

Kolegialios valstybės ar savivaldybės institucijos vadovo ir nario atsistatydinimas ar atšaukimas iš pareigų neatleidžia jų nuo padarytos dėl jų kaltės žalos atlyginimo. Ginčus dėl žalos atlyginimo sprendžia teismas.“

Pastebėtina, jog šio pobūdžio administracinės bylos yra itin retos.

21. Administracinėje byloje, sprendamas klausimą dėl pareiškėjo (institucijos, išmokėjusios trečiajam suinteresuotam asmeniui kompensaciją dėl sužalojimo einant tarnybines pareigas) regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisės į asmenį, dėl kurio veiksmų atsirado žala⁵², Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, jog pagal Civilinio kodekso 6.280 straipsnį, atlyginęs kito asmens padarytą žalą, asmuo turi į padariusį žalą asmenį regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę tokio dydžio, kiek sumokėjo žalos atlyginimo, jeigu įstatymai nenustato kitokio dydžio. Šioje nuostatoje įtvirtinta bendroji taisyklė, nustatanti, kad asmuo, atlyginęs kito asmens padarytą žalą, įgyja regreso teisę reikalauti išmokėtos sumos iš žalą padariusio asmens, tačiau įstatymai gali nustatyti ir išimtis. Teisėjų kolegija, atkreipusi dėmesį, jog Vidaus tarnybos statute atgręžtinio reikalavimo teisė neregamentuota, sprendė, jog tokia išimtis iš minėtos taisyklės (t. y. regreso teisė tokio dydžio, kiek sumokėta žalos atlyginimo) nustatyta Valstybės tarnybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalyje, t. y. valstybės tarnautojo padarytą žalą atlyginusi valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga turi regreso teisę reikalauti iš žalą padariusio valstybės tarnautojo tokio dydžio žalos atlyginimo, kiek ji sumokėjo, bet ne daugiau kaip 9 vidutinių valstybės tarnautojo darbo užmokesčių; žalos atlyginimas išieškomas iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio ir negali viršyti 20 procentų valstybės tarnautojui priklausancio per mėnesį mokėti darbo užmokesčio.

Šioje byloje Vyriausiasis administracinis teismas taip pat pažymėjo, jog deliktinė civilinė atsakomybė atlieka ne tik kompensacinę, bet ir auklėjamąją bei prevencinę funkcijas. Jeigu valstybės institucija ar įstaiga (ar kitas asmuo, išmokėjęs nukentėjusiajam kompensaciją už patirtą žalą) neįgytų regreso teisės į žalos padariusį asmenį, tai toks teisės normų aiškinimas ne tik neturėtų prevencinio efekto, bet ir galėtų skatinti asmenis atlikti neteisėtus veiksmus, nes jie nepatirtų jokių neigiamų padarinių dėl savo neteisėtų veiksmų. Antra vertus, regreso teisės nepripažinimas reikštų, kad žalos padaręs asmuo apskritai išvengia atsakomybės, o pareiga atlyginti patirtą žalą nukentėjusiam pareigūnui perkeliama mokesčių mokėtojams. Trečia, tas faktas, kad žalą nukentėjusiajam padarė kitas pareigūnas, šiuo atveju nėra reikšminga ir negali būti laikoma aplinkybe, šalinančia atsakomybę, t. y. žalos atlyginimą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kompensaciją iš valstybės gavęs pareigūnas netenka teisės reikalauti žalos atlyginimo iš už žalą atsakingo asmens, nes visas jo teises įgyja kompensaciją išmokėjusi įstaiga (Civilinio kodekso 6.113 str.). Tik tuo atveju, jei išmokėta kompensacija visiškai nepadengtų patirtos žalos, pareigūnas galėtų reikalauti iš atsakingo asmens žalos skirtumo, kurio nepadengia kompensacija (Civilinio kodekso 6.254 str. 2 d.).

Nagrinėtoje byloje pareiškėjas prašė priteisti iš atsakovo – žalą padariusio statutinio valstybės tarnautojo – neatlygintos žalos dalį (dalį minėtos sumos atsakovas buvo atlyginęs iki jo atleidimo iš tarnybos). Atkreipusi dėmesį į tai, jog atsakovui praradus statutinio valstybės tarnautojo statusą, institucijai išnyko galimybė jo atžvilgiu vykdyti

52 Byloje buvo nustatyta, jog atsakovas – pareigūnas, tarnavęs Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos Varėnos rinktinėje – dėl neatsargumo sužalojo su juo važiuosį pareigūną (trečiąjį suinteresuotą asmenį), kuriam institucija išmokėjo Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytą 12 mėnesių darbo užmokesčio kompensaciją už sužalojimą, patirtą einant tarnybines pareigas.

patirtų nuostolių išieškojimą administracine tvarka, t. y. išskaityti iš darbo užmokesčio, taigi šalių nebesiejant jokiems tarnybiniams teisiniams santykiams, teisėjų kolegija nurodė, jog institucijos patirta žala išmokant kompensaciją išieškotina teismine tvarka (2009 m. lapkričio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1297/2009).

22. Atkreiptinas dėmesys, jog Valstybės tarnybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalyje žalą padariusio valstybės tarnautojo atsakomybė ribojama 9 vidutinių valstybės tarnautojo darbo užmokesčių dydžiu. Aiškindamas šią sąvoką („vidutinio darbo užmokesčio“), Vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, jog iš Valstybės tarnybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies matyti, jog sąvokos „valstybės tarnautojo darbo užmokestis“ ir „valstybės tarnautojui priklausantis per mėnesį mokėti darbo užmokestis“ nėra tapačios. Todėl atsižvelgdamas į ginčo metu galiojusios Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. 1176 patvirtintos Valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų gauto vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos⁵³ 2 punktą, nurodė, kad valstybės pareigūno gautu vidutiniu darbo užmokesčiu laikomas jo gautas (bruto) vidutinis darbo užmokestis, t. y. darbo užmokestis, į kurį įeina privalomai atskaitomi mokesčiai į biudžetą (2003 m. gegužės 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹¹-458/2003).

23. Pasisakydamas dėl Lietuvos kariuomenės regreso teisės į žalą padariusį asmenį, kai dėl jo kaltų veiksmų Lietuvos kariuomenė tretiesiems asmenims atlygino padarytą žalą, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog taikytinas trejų metų ieškinio senaties terminas, nustatytas reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo (CK 1.125 str. 8 d.). Taip pat buvo atkreiptas dėmesys, jog pagal Civilinio kodekso 1.127 straipsnio 4 dalį, iš regresinių prievolių atsirandančių reikalavimų ieškinio senaties terminas prasideda nuo pagrindinės prievolės įvykdymo momento (2012 m. gruodžio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2988/2012).

II.6. KITI DARBO KODEKSO NUOSTATŲ TAIKYMO ATVEJAI VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ MATERIALINĖS ATSAKOMYBĖS SRITYJE

(DK 257 str. 5 d.)

24. Darbo kodekso 257 straipsnio 5 dalis numato:

„Darbo ginčą nagrinėjantis organas gali sumažinti atlygintinos žalos dydį atsižvelgdamas į aplinkybes, lėmusias žalos atsiradimą, taip pat į atsakovo turtinę padėtį, išskyrus atvejus, kai žala padaroma tyčia. Kai tam tikram darbuotojui žalos atlyginimas sumažinamas dėl jo turtinės padėties, tai negali būti pagrindas padidinti atlygintiną žalą kitiems grupinės atsakomybės dalyviams.“

Vyriausiasis administracinis teismas, sprenddamas klausimą dėl valstybės tarnautojo prašymo sumažinti, vadovaujantis minėta nuostata, atlygintinos žalos dydį, kadangi jo turtinė padėtis yra sunki, nurodė, jog pareiškėjo pateikti dokumentai neatspindi realios turtinės padėties, tuo tarpu nei pirmosios instancijos, nei apeliacinės instancijos teismui metinės gyventojų (šeimų) turto deklaracijos, kuri galėtų patvirtinti sunkią jo turtinę padėtį, nebuvo pateikta. Dėl to nuspręsta, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai nagrinėjamu atveju nesumažino atlygintinos žalos dydžio (2011 m. kovo 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-432/2011).

---

53 Neteko galios Vyriausybės 2009 m. balandžio 22 d. nutarimu Nr. 318.

III. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ ATLEIDIMAS IŠ PAREIGŲ

III.1. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ ATLEIDIMAS PAGAL VALSTYBĖS TARNYBOS ĮSTATYMĄ

(VTĮ 44 str.)

1. Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalis įtvirtina šiuos valstybės tarnautojo atleidimo iš pareigų teisinius pagrindus:

„1. Valstybės tarnautojas atleidžiamas iš pareigų, kai:

1) atsistatydina savo noru;
2) savivaldybės kontrolierius, savivaldybės kontrolieriaus tarnybos valstybės tarnautojas ar savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas pradeda eiti tos pačios savivaldybės tarybos nario pareigas arba Vyriausybės atstovas pradeda eiti savivaldybės tarybos nario pareigas;

3) praranda Lietuvos Respublikos pilietybę;

4) per Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatyme nustatytą terminą neįgyja einamoms pareigoms būtino išsilavinimo;

5) įstatymų nustatytais atvejais pasibaigia įstaigos vadovo kadencija;

6) pasibaigia pakaitinio valstybės tarnautojo priėmimo laikas arba valstybės tarnautojui sueina 65 metai ar baigiasi jo tarnybos pratęsimo terminas, arba baigiasi politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos įgaliojimai;

7) politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas ar politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu priimtas įstaigos vadovas praranda į pareigas jį priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės ar savivaldybės institucijos pasitikėjimą arba kai pasibaigia jo paskyrimo į pareigas terminas;

8) paaiškėja, kad stodamas į valstybės tarnybą jis pateikė suklastotus dokumentus arba nusišėpė ar pateikė tikrovės neatitinkančius duomenis, dėl kurių negalėjo būti priimtas į valstybės tarnautojo pareigas;

9) valstybės tarnautojo pareigybė panaikinama;

10) pagal vertinimo komisijos siūlymą priimamas sprendimas atleisti valstybės tarnautoją iš pareigų;

11) valstybės tarnautojas, atleistas iš privalomosios pradinės karo tarnybos arba alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos, per ilgesnį negu 2 mėnesių terminą negrįžta į eitas pareigas;

12) į tas pareigas teismo sprendimu grąžinamas anksčiau jas ėjęs valstybės tarnautojas arba paaiškėja, kad priimant valstybės tarnautoją į pareigas buvo pažeisti šio Įstatymo reikalavimai ir šių pažeidimų neįmanoma pašalinti;

13) teisės aktų nustatyta tvarka nustatoma, kad dėl neįgalumo ar darbingumo netekimo valstybės tarnautojas negali eiti pareigų;

14) valstybės tarnautojas įstatymų nustatyta tvarka netenka specialios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu;

15) paskirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų už šio Įstatymo 29 straipsnio 6 dalies 1–4 punktuose nurodytus šurkščius pažeidimus;

16) įsiteisėja teismo nuosprendis, kuriuo jam paskirta bausmė už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, nusikalstamą veiką valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams ar korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką arba bausmė, dėl kurios jis negali eiti savo pareigų;

17) karjeros valstybės tarnautojas, įvertinus jo tarnybinę veiklą nepatenkinamai, nesutinka būti perkeltas į žemesnes karjeros valstybės tarnautojo pareigas;

18) paskirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų už tarnybinius nusizengimus, nenurodytus šio straipsnio 1 dalies 15 punkte;

19) iš Korupcijos prevencijos įstatymo nustatytais atvejais ir tvarka pateiktos informacijos, iš valstybės tarnybos tvarkymo funkcijas atliekančios įstaigos pateiktos informacijos apie asmenis, atleistus iš valstybės tarnautojo pareigų už šturkštų tarnybinių nusizengimą ar pripažintus padariusiais tarnybinių nusizengimą, už kurį jiems turėtų būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, iš kitų duomenų valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo padaro išvadą, kad valstybės tarnautojas neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų ir dėl to negali toliau eiti valstybės tarnautojo pareigų;

20) valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo nevykdo šio Įstatymo 3¹ straipsnio 2 ir 3 dalyse⁵⁴ nustatytų pareigų;

21) sudaromas šalių susitarimas dėl įstaigos vadovo (išskyrus įstaigos vadovą, priimamą į pareigas politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu) ir karjeros valstybės tarnautojo atleidimo iš pareigų.“

2. Be to, valstybės tarnautojas, dėl laikinojo nedarbingumo nedirbantis ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jį į pareigas priėmusio asmens sprendimu gali būti atleistas iš pareigų. Į šiuos laikotarpius neįskaitomas laikas, per kurį valstybės tarnautojas gavo ligos socialinio draudimo pašalpą sergantiems šeimos nariams slaugyti bei ligos pašalpą dėl užkrečiamųjų ligų protrūkių arba epidemijų nušalintiems nuo darbo. Valstybės tarnautojams, netekusiems darbingumo dėl sužalojimo darbe arba profesinės ligos, darbo vieta ir pareigos paliekamos, kol bus atgautas darbingumas arba nustatytas darbingumo lygis (VTĮ 44 str. 2 d. (2013 m. gegužės 9 d. įstatymo Nr. XII–280 redakcija).

3. Valstybės tarnautojas negali būti iš pareigų atleistas laikinojo nedarbingumo laikotarpiu ir atostogų metu, išskyrus šio straipsnio 1 dalies 1, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 16 ir 21 punktuose ir 2 dalyje nurodytus atvejus (VTĮ 44 str. 6 d. (2012 m. birželio 5 d. įstatymo Nr. XI–2041 redakcija).

4. Nėščia valstybės tarnautoja, taip pat valstybės tarnautojas, auginantis vaiką (vaikus) iki trejų metų, negali būti atleisti iš pareigų šio straipsnio 1 dalies 4, 9 (išskyrus atvejus, kai valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga likviduojama), 10, 12, 15 ir 21 (išskyrus atvejus, kai valstybės tarnautojas pateikia pasiūlymą jį į pareigas priėmusiam asmeniui dėl atleidimo iš pareigų šalių susitarimu) punktuose, 2 dalyje nurodytais pagrindais (VTĮ 44 str. 7 d. (2012 m. birželio 5 d. įstatymo Nr. XI–2041 redakcija).

54 „2. Valstybės tarnautoją į pareigas priimantis asmuo įstatymų nustatytais atvejais privalo, o kitais atvejais (gavęs duomenų, keliančių pagrįstų abejonų dėl asmens atitikties nepriekaištingos reputacijos reikalavimams) turi teisę motyvuotu rašytiniu prašymu kreiptis į teisėsaugos, kontrolės ir kitas institucijas, įstaigas ar įmones, kad šios pateiktų apie tokį asmenį jų turimą informaciją. Institucijos, įstaigos ir įmonės tokią informaciją turi pateikti ne vėliau kaip per 7 kalendorines dienas nuo prašymo pateikti tokią informaciją gavimo dienos, jeigu teisės aktai nenustato kitaip.

3. Valstybės tarnautoją į pareigas priimantis asmuo atsako, kad į valstybės tarnautojo pareigas būtų priimti ir tas pareigas eitų tik nepriekaištingos reputacijos reikalavimus atitinkantys asmenys.“

III.1.1. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, atsistatydinus savo noru

(VTĮ 5 str., 44 str. 1 d. 1 p.,
VTĮ 44 str. 4 d. (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija),
VTĮ 44 str. 5 d. (2012 m. birželio 5 d. įstatymo Nr. XI-2041 redakcija),
DK 127 str. 4 d.)

5. Valstybės tarnautojas atleidžiamas iš pareigų, kai atsistatydina savo noru (VTĮ 44 str. 1 d. 1 p. (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija). Šiuo metu galiojanti VTĮ 44 straipsnio 5 dalis (2012 m. birželio 5 d. įstatymo Nr. XI-2041 redakcija) įtvirtina, kad ketinantis atsistatydinti savo noru valstybės tarnautojas privalo apie atsistatydinimą įspėti jį į pareigas priėmusį asmenį ne vėliau kaip prieš 14 kalendorinių dienų. Valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio asmens sutikimu valstybės tarnautojas gali būti atleistas ir anksčiau. Valstybės tarnautojas atšaukti prašymą dėl atsistatydinimo savo noru turi teisę ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo prašymo pateikimo dienos. Po to jis gali atšaukti prašymą tik jį į pareigas priėmusio asmens sutikimu. Atkreiptinas dėmesys, jog valstybės tarnautojo teisė atšaukti prašymą dėl išėjimo iš tarnybos savo noru buvo numatyta tik įsigaliojus 2005 m. gruodžio 22 d. Valstybės tarnybos įstatymo Nr. X-464 redakcijos 44 straipsnio 4 daliai, kuri įtvirtino analogiškas nuostatas, nurodytas šiuo metu galiojančioje VTĮ 44 straipsnio 5 dalyje. Iki tol ši valstybės tarnautojo teisė VTĮ nebuvo sureglamentuota.

5.1. Administracinėje byloje Nr. A²-706/2007 buvo aiškinama VTĮ 44 straipsnio 4 dalies (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija) nuostata, kad ketinantis atsistatydinti savo noru valstybės tarnautojas privalo apie atsistatydinimą įspėti jį į pareigas priėmusį asmenį ne vėliau kaip prieš 14 kalendorinių dienų. Valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio asmens sutikimu valstybės tarnautojas gali būti atleistas ir anksčiau. Valstybės tarnautojas atšaukti prašymą dėl atsistatydinimo savo noru turi teisę ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo prašymo pateikimo dienos. Po to jis gali atšaukti prašymą tik jį į pareigas priėmusio asmens sutikimu.

Aiškindama šią VTĮ 44 straipsnio 4 dalį, teisėjų kolegija pažymėjo, jog bendra minėtoje normoje įtvirtinta taisyklė – kad apie ketinimą atsistatydinti valstybės tarnautojas privalo pranešti jį į pareigas priėmusiam asmeniui prieš 14 kalendorinių dienų. Praėjus šiam laikotarpiui valstybės tarnautojas gali nebevykdyti savo pareigų, o atitinkamus įgalinimus turintis asmuo privalo tokį valstybės tarnautoją atleisti iš pareigų. Ši taisyklė nustatyta, pirmiausia siekiant garantuoti valstybės institucijos interesų apsaugą: tam, kad nesutrikėtų institucijos veikla ir jos vykdomos funkcijos, ypač susijusios su kitų piliečių teisių realizavimu, nustatytas 14 kalendorinių dienų laikas, per kurį galima pasirengti būsimam atleidimui, surasti naują darbuotoją ar atitinkamai laikinai perorganizuoti darbą. Tuo pačiu valstybės tarnautojas garantuotas, kad jis nebus atleistas anksčiau įstatyme nurodyto laiko, o taip pat galės realizuoti įstatymų leidėjo suteiktą galimybę pakeisti savo nuomonę ir per 3 darbo dienas nuo atsistatydinimo prašymo pateikimo atšaukti šį prašymą. Valstybės tarnautojui pageidaujant ir valstybės institucijos įgalintam atstovui sutinkant valstybės tarnautojas gali būti atleistas iš pareigų ir anksčiau, nelaukiant 14 dienų termino pabaigos. Tokiam atleidimui būtina abiejų šalių suderinta valia: valstybės tarnautojas negali reikalauti, kad būtų atleistas anksčiau, jei su tuo nesutinka jį į pareigas priėmęs asmuo, o šis negali valstybės tarnautojo atleisti anksčiau

minėto termino savo iniciatyva, nesant valstybės tarnautojo pageidavimo.

Tokiu atveju (atleidžiant anksčiau nei po 14 dienų) valstybės tarnautojui teisė atšaukti savo atsistatydinimo pareiškimą išlieka tik tokiu atveju, jei yra galimybė ją realizuoti iki valstybės tarnybos santykių nutraukimo. Valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo turi teisę patenkinti atsistatydinimo pareiškimą nuo jame nurodytos datos ir tuo atveju, kai laikotarpis tarp pareiškimo padavimo dienos ir jame nurodytos pageidaujamos atleidimo datos yra mažesnis negu 3 dienos. Tačiau valstybės tarnautoją į pareigas priėmusiam asmeniui šia teise pasinaudojus ir patenkinus tarnautojo prašymą nuo jame nurodytos datos, tai yra po to, kai tarnybos santykiai jau nutrūko, tarnautojas savo pareiškimo atšaukti nebegali. Išreikšdamas valią tarnybos santykius nutraukti anksčiau nei po 3 darbo dienų nuo prašymo padavimo, valstybės tarnautojas visiškai ar iš dalies atsisako savo teisės per 3 darbo dienas atšaukti prašymą dėl atsistatydinimo savo noru (2007 m. liepos 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²-706/2007).

5.2. Ši praktika buvo patvirtinta ir administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-424/2011. Byloje ginčas kilo dėl atsakovo Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau – ir Komisija) pirmininko 2009 m. lapkričio 5 d. įsakymo teisėtumo ir pagrįstumo. Šiuo įsakymu pareiškėjas buvo atleistas iš tarnybos, vadovaujantis VTĮ 44 straipsnio 1 dalimi ir remiantis pareiškėjo 2009 m. lapkričio 5 d. prašymu. Pareiškėjas buvo atleistas iš A lygio 9 kategorijos vyresniojo specialisto pareigų nuo 2009 m. lapkričio 5 d.

Aiškindama VTĮ 44 straipsnio 1 ir 4 dalis (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija), apeliacinės instancijos teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, kad jose yra įtvirtinta valstybės tarnautojo (pareiškėjo) teisė nutraukti tarnybinius santykius savo noru ir atitinkama asmens, kuris priėmė valstybės tarnautoją į šias pareigas (atsakovo), pareiga įvykdyti valstybės tarnautojo (pareiškėjo) norą atsistatydinti. Nei aptariamose VTĮ nuostatose, nei kitose šio įstatymo normose nėra kalbama apie valstybės tarnautojo atsistatydinimo priežastis ir jų reikšmę, sprendžiant valstybės tarnautojo atsistatydinimo savo noru klausimą. Tai, viena vertus, reiškia, kad norintis atsistatydinti asmuo nėra saistomas nei būtinumo nurodyti tokio savo apsisprendimo priežastis, nei jas pateisinti arba pagrįsti. Kita vertus, tai reiškia, kad kitas nurodytų tarnybinių santykių dalyvis (atsakovas) taip pat nėra saistomas kitų, negu pareikšto noro atsistatydinti, aplinkybių, t. y. jis neturi kitokio, negu aptariamose teisės normose jam nustatyto, elgesio modelio varianto.

Nurodytose teisės normose valstybės tarnautojo atsistatydinimo savo noru tvarka turi dvejopo pobūdžio paskirtį: subalansuoti tarnybinių santykių šalių interesus dėl atsistatydinimo pasekmių bei nustatyti norinčiam atsistatydinti valstybės tarnautojui tam tikras (VTĮ 44 str. 4 d. specialiai aptartas) garantijas, kurios pasireiškia valstybės tarnautojo teise atšaukti savo prašymą dėl atsistatydinimo savo noru ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo prašymo pateikimo dienos. Pasisakydama dėl šių garantijų, teisėjų kolegija pažymėjo, kad jos yra skirtos apsaugoti norintį atsistatydinti asmenį nuo laikino pobūdžio išorinio poveikio aplinkybių, kurios galėtų daryti lemiamą įtaką jo apsisprendimui atsistatydinti (suteikti jam laiko įvertinti savo padėtį ir priimti kitokį sprendimą). Kita vertus, šioje teisės normoje numatyta galimybė atleisti norintį atsistatydinti asmenį anksčiau (negu po 14 kalendorinių dienų) ir atitinkamą kitos tarnybinių santykių šalies teisę suponuoja šios teisės normos leistiną situaciją, kad tarnybiniai santykiai šalių susitarimu gali būti nutraukti ir dar nesuėjęs paminėtam 3 darbo dienų galimo prašymo atšaukimo terminui. Tačiau pabrėžtina, kad tokios situacijos

atsiradimą iš esmė nulemia valstybės tarnautojo apsisprendimas nurodyti (prašyti), kad jis būtų atleistas anksčiau negu sueis paminėtos 3 darbo dienos.

Atsižvelgdama į nurodytus argumentus, teisėjų kolegija nurodė, kad pareiškėjas buvo atleistas iš pareigų jo prašomą – nuo 2009 m. lapkričio 5 d. – dieną. Tai reiškia, kad anksčiau aptartu apsisprendimo atsistatydinti laisvės aspektu pareiškėjo atleidimas iš pareigų yra teisėtas ir pagrįstas (2011 m. vasario 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–424/2011).

III.1.2. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai jis per Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatyme nustatytą terminą neįgyja einamoms pareigoms būtino išsilavinimo

---

(VTĮ 44 str. 1 d. 4 p., Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 9 str., DK 129, 130, 140 str.)

6. 1999 m. liepos 8 d. redakcijos Valstybės tarnybos įstatymo 7 straipsnis apibrėžė valstybės tarnautojų pareigybių lygius ir kategorijas nustatydamas, kad valstybės tarnautojų A lygio pareigybei būtinas aukštasis magistro (aukštasis universitetinis) arba jam prilygintas išsilavinimas. 2000 m. rugpjūčio 29 d. Valstybės tarnybos įstatymo, įsigaliojusio nuo 2000 m. rugsėjo 7 d., redakcija patikslino šią nuostatą nustatiusi, kad šio lygio pareigybei būtinas aukštasis universitetinis arba jam prilygintas išsilavinimas. Tokia nuostata įtvirtinta ir 2002 m. balandžio 23 d. Valstybės tarnybos įstatymo redakcijoje. Vadovaujantis dabar galiojančio VTĮ 7 straipsnio 1 dalimi, valstybės tarnautojų pareigybės yra trijų lygių: 1) A lygio – pareigybės, kurioms būtinas aukštasis universitetinis arba jam prilygintas išsilavinimas; 2) B lygio – pareigybės, kurioms būtinas ne žemesnis kaip aukštasis neuniversitetinis išsilavinimas arba aukštesnysis išsilavinimas, arba iki 1995 metų įgytas specialusis vidurinis išsilavinimas; 3) C lygio – pareigybės, kurioms būtinas ne žemesnis kaip vidurinis išsilavinimas ir įgyta profesinė kvalifikacija.

VTĮ 64 straipsnio 2 dalis (1999 m. liepos 8 d. įstatymo redakcija, įsigaliojusi nuo 1999 m. liepos 30 d.) nustatė, jog valstybės tarnautojai, kurie neturi einamos pareigybės lygiui būtino išsilavinimo, tokį išsilavinimą privalo įgyti per 5 metus nuo šio įstatymo įsigaliojimo. Įstatymas numatė ir šios nuostatos neįvykdymo pasekmes – valstybės tarnautojo statuso praradimą ir atleidimą iš valstybės tarnybos (68 str. 4 d. 1 p.). 2002 m. balandžio 23 d. redakcijos VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 4 punktą nustatė, kad valstybės tarnautojas atleidžiamas iš valstybės tarnybos, kai per Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatyme nustatytą terminą neįgyja einamoms pareigoms būtino išsilavinimo. Ši norma minėtą taisyklę įtvirtina ir šiuo metu.

Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo (Žin., 2002, Nr. 45–1709) 9 straipsnio 1 dalis, apibrėždama prievolę įgyti einamoms pareigoms būtina išsilavinimą ir terminą tokiai pareigai įgyvendinti, iš esmės pakartojo 1999 m. liepos 8 d. VTĮ 64 straipsnio 2 dalį, išsilavinimo įgijimo pradžią siedama su VTĮ įsigaliojimo pradžia, t. y. 1999 m. liepos 30 d. Numatytos ir analogiškos pareigos neįvykdymo pasekmės – atleidimas. Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 9 straipsnio 2 dalis numatė vienintelę išimtį, draudžiančią atleisti valstybės tarnautoją iš pareigų, kai valstybės tarnautojui iki reikiamo išsilavinimo įgijimo liko

mažiau negu pusė šio straipsnio 1 dalyje nustatyto termino⁵⁵.

Šių teisės aktų nuostatos tapo administraciniuose teismuose nagrinėjamų ginčų objektu.

6.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A¹⁵-596/2005 N. Š. kreipėsi į teismą, prašydama panaikinti savivaldybės administracijos direktorės įsakymą ir grąžinti ją į Vilkijos apylinkės seniūnijos seniūnės pareigas bei priteisti iš atsakovo atlyginimą už visą priverstinės pravaikštos laiką. Pareiškėja manė, jog yra neteisėtai atleista VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 4 punkto pagrindu – per Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo nustatytą terminą neįgijo einamoms pareigoms būtino išsilavinimo.

Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos prašymą atmetė. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, atmesdama pareiškėjos apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo, nutartyje nurodė, jog pareiškėja ginčija atsakovo veiksmus, o būtent tai, kad atleidžiant ją iš valstybės tarnybos pagal Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 4 punktą, nebuvo taikytos šio įstatymo 43 straipsnio 1 ir 2 dalyse įtvirtintos garantijos, t. y. garantija būti išpėtam apie galimą atleidimą iš tarnybos prieš 4 mėnesius ir gauti pasiūlymą užimti žemesnio lygio valstybės tarnautojo pareigas, taip pat netaikyta Darbo kodekso 141 straipsnio nuostata, numatanti išpėjimą apie atleidimą iš pareigų prieš 4 mėnesius.

Nustatyta, kad pareiškėja dirbo Vilkijos apylinkės seniūnijos seniūnės pareigose, o šios pareigos Kauno rajono savivaldybės administratoriaus įsakymu priskirtos prie A lygio ir 11 kategorijos. Šios pareigos reikalauja išsilavinimo, kurio pareiškėja neįgijo ir nesiekė įgyti.

Pareiškėja neginčijo įstatyme įtvirtintos pareigos įgyti būtiną išsilavinimą, o taip pat ir atleidimo iš valstybės tarnybos tuo pagrindu fakto, tačiau, kaip jau minėta, ginčijo, jos nuomone, turėtas taikyti, bet atsakovo netaikytas, atleidimo iš valstybės tarnybos garantijas. Teisėjų kolegija, aiškindama VTĮ normas, padarė išvadą, kad apeliančės teiginys dėl atsakovo prievolės taikyti pareiškėjai atitinkamas garantijas, yra nepagrįstas. Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnis, apibrėžiantis darbo santykius reglamentuojančių įstatymų taikymą valstybės tarnautojams, nustatė, kad darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja šis Įstatymas. Valstybės tarnautojo statusą ir socialines garantijas nustato Valstybės tarnybos įstatymo VIII skyrius „Valstybės tarnautojų socialinės ir kitos garantijos“, kuriame apibrėžtos išeitinės kompensacijos, išeitinės pašalpos ir jų dydžiai, valstybės tarnautojų grupės bei sąlygos, kurioms esant mokamos minėtos išmokos (VTĮ 41 str. ir 44 str. 1 d. 6, 12, 13 p., 2 ir 5 d.), atvejus, kada karjeros valstybės tarnautojas turi būti skiriamas į kitas to paties lygio ar žemesnes pareigas (VTĮ 43 str. 1 d.). Įstatyme nustatyta darbdavio prievolė išpėti tarnautoją raštu tik apie pareigybės panaikinimą ir valstybės ar savivaldybės

---

55 9 straipsnis. Reikalavimai valstybės tarnautojams

1. Valstybės tarnautojai, kurie neturi einamoms pareigoms būtino išsilavinimo, jį privalo įgyti per penkerius metus nuo Valstybės tarnybos įstatymo (Žin., 1999, Nr. 66-2130) įsigaliojimo.
2. Būtino išsilavinimo per šio straipsnio 1 dalyje nurodytą laiką neįgiję valstybės tarnautojai atleidžiami iš valstybės tarnybos, išskyrus valstybės tarnautojus, kuriems iki reikiamo išsilavinimo įgijimo liko mažiau negu pusė šio straipsnio 1 dalyje nustatyto termino.
3. Šio straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatos netaikomos valstybės tarnautojams, kuriems iki senatvės pensijos amžiaus liko ne daugiau kaip penkeri metai.

įstaigos ar institucijos likvidavimą nustatytais terminais – prieš 2 ar 4 mėnesius. Vieno ar kito termino taikymas siejamas su įstatymo apibrėžtomis aplinkybėmis, t. y. asmens invalidumu, vaikų iki 14 metų turėjimu, moters nėštumu, artėjančiu amžiumi pensijai gauti (5 metai iki pensijos). Atleidžiant valstybės tarnautoją iš tarnybos kitais įstatymo nustatytais pagrindais, išeitinės pašalpos ir kompensacijos išmokėjimas ir išėjimo terminų taikymas nenumatytas, tačiau ta aplinkybė, kad tokios garantijos nustatytos tik daliai įstatyme apibrėžtų asmenų, nereiškia, kad VTĮ nereglamentuoja valstybės tarnautojo statuso ir socialinių garantijų, ir dėl to turėtų būti taikomi DK 140, 129 ir 130 straipsniai. Teisėjų kolegija konstatavo, kad minėti DK straipsniai netaikytini šioje situacijoje ne tik dėl minėtų valstybės tarnybos santykių sureguliuavimo VTĮ, bet ir kitu aspektu: Darbo kodekso 140 straipsnis, reglamentuojantis išeitinės pašalpos mokėjimą, nukreipia į DK 129 straipsnį; šis straipsnis reglamentuoja darbo sutarties nutraukimą darbdavio iniciatyva, kai nėra darbuotojo kaltės, nurodant, kad toks atleidimas galimas tik dėl svarbių priežasčių ir jei negalima darbuotojo perkelti į jo sutikimu į kitą darbą (1 d.). Antroji šio straipsnio (129 str.) dalis svarbiomis priežastimis pripažįsta tik tokias aplinkybes, kurios yra susijusios su darbuotojo kvalifikacija, profesiniais gebėjimais, jo elgesiu darbe.

Pareiškėja atleista iš valstybės tarnybos ne dėl kvalifikacijos stokos ar dėl profesinių gebėjimų, o dėl atitinkamo išsilavinimo stokos (neįgijus būtino išsilavinimo), todėl toks atleidimo pagrindas, teisėjų kolegijos nuomone, nepatenka į Darbo kodekso 129 straipsnio reguliuojamą sritį. Todėl ir su šiuo straipsniu susijusios garantijos negali būti taikomos valstybės tarnautojui, atleistam VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 4 punkto pagrindu. Valstybės tarnybos įstatymo nuostatos įtvirtino valstybės tarnautojui pareigą įgyti atitinkamą išsilavinimą per nustatytą terminą ir šios pareigos neįvykdymo pasekmes. Norma, nustatanti imperatyvios nuostatos neįvykdymo priemonę – atleidimą iš tarnybos, kartu turi ir išpėjimą reikšmę. Pareiškėja valstybės tarnautojo A lygio pareigas pradėjo eiti nuo 2000 m. gegužės 11 d., tuo pat metu galiojo VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytos taisyklės ir su jomis susijusios kitos nuostatos. Pareiškėja žinojo, o jei nežinojo – privalėjo žinoti (VTĮ skelbtas „Valstybės žiniose“ įstatymo nustatyta tvarka), kad ji privalo įgyti būtiną išsilavinimą iki 2004 m. liepos 30 d. ar iki šio momento pradėti mokslą taip, kad iki jo pabaigos liktų mokytis mažiau negu pusė įstatyme nustatyto termino. Šiuo įstatymu pareiškėja buvo išpėta ne tik apie pareigos įvykdymo terminą, bet ir apie galimas šios įstatymo nuostatos nevykdymo pasekmes prieš kelerius metus, todėl papildomai išpėti pareiškėją dėl galimo atleidimo iš tarnybos nereikėjo. Pareiškėja, privalėjusi žinoti įstatymo reikalavimus dėl reikiamo išsilavinimo ir kad atleidžiant tarnautoją iš valstybės tarnybos neįgijus reikiamo išsilavinimo, darbdavys kito darbo siūlyti neprivalės, turėjo pakankamai laiko apsispręsti dėl mokymosi ir pasirūpinti kitu darbu, nusprendus nesiekti reikiamo išsilavinimo. Konstatuotą situaciją sąlygojo pačios pareiškėjos neveiklumas. Apibendrinama teisėjų kolegija pripažino, jog pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad pareiškėja iš valstybės tarnybos atleista teisėtai ir pagrįstai (2005 m. gegužės 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁵-596/2005, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

6.2. Tuo tarpu administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶ – 736/2010 buvo susiklosčiusi išskirtinė situacija. Byloje pareiškėja prašė panaikinti Visagino miesto apylinkės teismo 2008 m. vasario 25 d. įsakymą dėl jos atleidimo iš pareigų bei grąžinti ją į Visagino miesto apylinkės teismo raštinės vedėjos pareigas. Pareiškėja atleista vadovaujantis VTĮ

44 straipsnio 1 dalies 4 punktu.

Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos skundą atmetė. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija tokį teismo sprendimą panaikino ir pareiškėjos skundą tenkino.

Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 9 straipsnio 1 dalį penkerių metų terminas, per kurį tarnautojas turėjo įgyti reikiamą išsilavinimą, baigėsi 2004 m. liepos 30 d. Tačiau to paties įstatymo 9 straipsnio 2 dalis nustatė bendros taisyklės – reikalavimo per penkerius metus įgyti reikiamą išsilavinimą – išimtį, kuri taikoma besimokantiems tarnautojams. O būtent – jie VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 4 punkto pagrindu yra neatleidžiami, jei 2004 m. liepos 30 d. yra įgiję reikiamo išsilavinimo tiek, kad mokytis liko mažiau nei dveji su puse metų. Tokiu būdu, besimokantiems tarnautojams atskaitos tašku tapo reikšminga 2007 m. sausio 30 d. data, nes tuomet baigėsi šios kategorijos tarnautojams nustatytos išimties terminas.

Visagino apylinkės teismo pirmininkas 2002 m. gruodžio 30 d. įsakymu patvirtino Visagino miesto apylinkės teismo raštinės vedėjos pareigybės aprašymą, kurio I skyriuje nurodoma, jog raštinės vedėjos pareigybė priskirta B lygiui, 9 kategorijai, o III skyriaus 1 punkte nustatyta, kad šias pareigas einantis valstybės tarnautojas privalo turėti aukštąjį (ne)universitetinį arba jam prilygintą išsilavinimą. Valstybės tarnybos įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad B lygio pareigybei reikalingas ne žemesnis kaip aukštesnysis (aukštasis neuniversitetinis) išsilavinimas.

Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija nurodė, kad reikalavimas pareiškėjos užimamai raštinės vedėjos pareigybei turėti aukštąjį (ne)universitetinį arba jam prilygintą išsilavinimą atsirado tik 2002 m. gruodžio 30 d., t. y. beveik trejais su puse metais vėliau nei įstatymu buvo nustatyta penkerių metų termino įgyti reikiamam išsilavinimui pradžia – 1999 m. liepos 30 d. Bylos duomenys patvirtino, kad pareiškėja reikiamo išsilavinimo įgijimo pradėjo siekti 2003 metais, t. y. pirmais mokslo metais po teismo pirmininko įsakymu nustatyto reikalavimo turėti atitinkamą išsilavinimą jos užimamai pareigybei. Pareiškėjai iki reikiamo išsilavinimo įgijimo buvo likęs neilgas terminas, kad ji būtų galėjusi pasinaudoti išimtimi, nustatyta besimokantiems valstybės tarnautojams Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatyme. Pareiškėja studijas turėjo baigti 2007 metais, bet dėl ligos nuo 2007 m. gegužės 2 d. iki 2007 m. birželio 1 d. negalėjo išlaikyti paskutinės sesijos, jai buvo suteiktos akademinės atostogos iki 2008 m. vasario 1 d. Reikiamą išsilavinimą pareiškėja įgijo 2008 metais.

Teisėjų kolegija akcentavo, kad vertinant vien formaliąją prasmę, atsakovui buvo atsiradusios sąlygos pareiškėjos atžvilgiu taikyti Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 4 punkto reikalavimus. Tačiau, atsižvelgdama į tai, kad dėl ne nuo pareiškėjos valios priklausančių priežasčių, įstatymu numatytas penkerių metų terminas įgyti reikiamam išsilavinimui pareiškėjai sutrumpėjo iki pusantrų metų, padarė išvadą, kad pareiškėjos atžvilgiu, lyginant ją su kitais tarnautojais, kuriems penkerių metų taisyklė pradėjo galioti nuo 1999 m. liepos 30 d. yra pažeidžiamas lygiateisiškumo principas, numatytas Valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje.

Įvertinusi konkrečias šios bylos faktines aplinkybes, taip pat teisingumo, teisėtų lūkesčių principus, kolegija konstatavo, kad pareiškėjos atleidimas negali būti pripažintas teisėtu, todėl patenkino pareiškėjos prašymą, panaikino Visagino miesto apylinkės teismo įsakymą, grąžino pareiškėją į Visagino miesto apylinkės teismo raštinės vedėjos

pareigas ir priteisė iš Visagino miesto apylinkės teismo pareiškėjos naudai vidutinį darbo užmokestį už visą priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo dienos iki šio sprendimo įvykdymo dienos (2010 m. lapkričio 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶ – 736/10; šiuo aspektu taip pat žr. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimo I dalį*, skelbtą Vyriausiojo administracinio teismo biuletenyje Nr. 24, 2013, p. 456–457).

III.1.3. Valstybės tarnautojo atleidimas, kai pasibaigia pakaitinio valstybės tarnautojo priėmimo laikas arba valstybės tarnautojui sueina 65 metai ar baigiasi jo tarnybos pratęsimo terminas, arba baigiasi politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos įgaliojimai

(VTĮ 44 str. 1 d. 6 p.)

III.1.3.1. Atleidimas, kai pasibaigia pakaitinio valstybės tarnautojo priėmimo laikas

7. Valstybės tarnautojas atleidžiamas iš pareigų, kai pasibaigia pakaitinio valstybės tarnautojo priėmimo laikas arba valstybės tarnautojui sueina 65 metai ar baigiasi jo tarnybos pratęsimo terminas, arba baigiasi politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos įgaliojimai (VTĮ 44 str. 1 d. 6 p. (2007 m. birželio 7 d. įstatymo Nr. X–1175 redakcija).

7.1. Dėl šios normos taikymo paminėtina administracinė byla Nr. A¹⁴³–413/2010. Bylos esmė – pareiškėjos atleidimo iš pareigų teisėtumas VTĮ 44 straipsnio 1 dalies (2007 m. birželio 7 d. įstatymo Nr. X–1175 redakcija) 6 punkto taikymo prasme. Byloje nustatyta: 1) kad pareiškėja nuo 2008 m. rugsėjo 30 d. buvo priimta, dirbo (ėjo pareigas) ir nuo 2008 m. gruodžio 24 d. buvo atleista kaip pakaitinė valstybės tarnautoja; 2) kad šiuo laikotarpiu pareiškėja ėjo laikinai nedirbančios karjeros valstybės tarnautojos K. K. (po pavardės pakeitimo K. R.) pareigas; 3) kad paminėta K. R. nuo 2008 m. rugpjūčio 25 d. iki 2008 m. gruodžio 28 d. ir nuo 2008 m. gruodžio 29 d. iki 2010 m. spalio 18 d. buvo išėjusi atitinkamai į nėštumo ir gimdymo atostogas bei atostogas vaikui prižiūrėti, t. y. visą šį laikotarpį (nuo 2008 m. rugpjūčio 25 d. iki šiol) K. R. nepertraukiamai nėjo pareigų, kurias kaip pakaitinė valstybės tarnautoja iki skundžiamo atsakovo įsakymo priėmimo ėjo pareiškėja.

Pirmosios instancijos teismas 2009 m. kovo 19 d. sprendimu, tenkindamas pareiškėjos skundą, panaikino įsakymą dėl pareiškėjos atleidimo, grąžino ją į pareigas. Apeliacinės instancijos teismas 2010 m. gegužės 17 d. nutartimi šį sprendimą paliko nepakeistą.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija nurodė, jog pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 6 punktą valstybės tarnautojas atleidžiamas iš pareigų, kai (bylai aktualiu klausimu) pasibaigia pakaitinio valstybės tarnautojo priėmimo laikas. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šios teisės normos nuoroda į pakaitinio valstybės tarnautojo priėmimo laiko pasibaigimą reiškia, kad, sprendžiant klausimą dėl pakaitinio valstybės tarnautojo tarnybos (pareigų ėjimo) laiko, būtina vadovautis atitinkamu šio laiko apibrėžimu, pateiktu Valstybės tarnybos įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X–464 redakcija), bei sąvokos „pakaitinis valstybės tarnautojas“ apibrėžimu,

pateiktu šio įstatymo 2 straipsnio 10 dalyje (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija).

Pagal Valstybės tarnybos įstatymo 2 straipsnio 10 dalį, pakaitinis valstybės tarnautojas – valstybės tarnautojas, priimtas į karjeros valstybės tarnautojo pareigas, iki šio įstatymo nustatyta tvarka į jas bus priimtas karjeros valstybės tarnautojas, taip pat valstybės tarnautojas, pakeičiantis laikinai negalintį eiti pareigų karjeros arba politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją. Valstybės tarnybos įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad pakaitiniai valstybės tarnautojai priimami į pareigas po konkurso į karjeros valstybės tarnautojo pareigas paskelbimo, iki šio įstatymo nustatyta tvarka į jas bus priimtas karjeros valstybės tarnautojas, bet ne ilgesniam negu 3 mėnesių laikotarpiui, taip pat į laikinai negalintį eiti karjeros arba politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojo pareigas, iki sugrįžta negalėjęs eiti pareigų karjeros arba politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas, bet ne ilgesniam negu trejų metų laikotarpiui, išskyrus, kai kiti įstatymai, tarptautinės sutartys ar Europos Sąjungos teisės aktai nustato galimybę karjeros valstybės tarnautoją, į kurio pareigas priimtas pakaitinis valstybės tarnautojas, ilgesniam laikui perkelti į kitą darbą.

Bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija vertino, jog iš nurodytų materialinės teisės normų matyti, kad laikas, kuriam priimamas dirbti pakaitinis valstybės tarnautojas, yra apibrėžiamas ne kalendoriniu terminu (tokiu būdu apibrėžtas tik šio laiko trukmės apibrėžimas – treji metai), o faktu, t. y. jis yra siejamas su karjeros valstybės tarnautojo laikinu negalėjimu (nesvarbu, dėl kokios priežasties) eiti savo pareigas. Nagrinėjamu atveju tai reiškia, kad pareiškėja, būdama priimta dirbti vietoje paminėtos K. R., įgijo įstatymo (VTĮ 14 str. 2 d.) nustatytą teisę eiti K. R. pareigas iki tol, kol pastaroji nesugrįš į tarnybą po laikino negalėjimo eiti savo pareigų. ABTĮ taikymo požiūriu tai reiškia, kad ši pareiškėjos teisė teismo turi būti ginama (ABTĮ 5 str. 1 d., 89 str. 1 d. 1 p.). Atsižvelgdama į nurodytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, patenkindamas pareiškėjos skundą, priėmė teisėtą ir pagrįstą sprendimą (2010 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-413/2010).

III.1.3.2. Atleidimas iš savivaldybės mero patarėjo pareigų

7.2. Aptariamam aspektui paminėtina administracinė byla Nr. A⁴³⁸-2529/2012. Šioje byloje pareiškėja A. M. kreipėsi į Kauno apygardos administracinį teismą, prašydama panaikinti Kauno miesto savivaldybės mero pavaduotojo, laikinai einančio savivaldybės mero pareigas, K. K. 2011 m. spalio 20 d. potvarkį dėl A. M. atleidimo iš Kauno miesto savivaldybės mero patarėjos pareigų ir grąžinti ją į pareigas. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas pareiškėjos reikalavimus atmetė.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija nurodė, jog apeliante iš esmės ginčija Kauno miesto savivaldybės tarybos teisę pavesti Kauno miesto savivaldybės mero pavaduotojui K. K. laikinai eiti Kauno miesto savivaldybės mero pareigas ir šio teisę atleisti ją iš Kauno miesto savivaldybės mero patarėjos pareigų pasibaigus mero įgaliojimų laikotarpiui. Byloje nustatyta, kad Kauno miesto savivaldybės taryba 2011 m. spalio 20 d. sprendimu atleido R. M. iš Kauno miesto savivaldybės mero pareigų ir pavėdė Kauno miesto savivaldybės mero pavaduotojui K. K. eiti mero pareigas, iki bus išrinktas Kauno miesto savivaldybės meras. Pareiškėja, kreipdamasi į pirmosios instancijos teismą,

nepareiškė reikalavimo panaikinti šį sprendimą, tad teisėjų kolegija padarė išvadą, jog nagrinėjant ginčą apeliacine tvarka neturi teisės jo kvestionuoti. Atsižvelgiant į tai, aplinkybė, kad Kauno miesto savivaldybės mero pavaduotojui K. K. buvo pavesta laikinai eiti Kauno miesto savivaldybės mero pareigas, laikytina nustatyta (ABTĮ 86 str. 2 d.).

Teisėjų kolegija akcentavo, jog laikinas mero pareigų ėjimas ir mero pavadavimas yra dvi skirtingos faktinės situacijos. Sąvokos „laikinas pareigų ėjimas“ ir „laikinas pavadavimas“ savo teisiniu turiniu nėra tapačios. Laikino pavadavimo atveju meras savo įgaliojimų nėra praradęs, o jo pirmasis pavaduotojas jų nėra įgijęs. Tačiau laikino mero pareigų ėjimo atveju meras įgaliojimų yra netekęs, o juos laikinai įgyja asmuo, einantis mero pareigas. Apeliantės nurodyti Vietos savivaldos įstatymo 20 straipsnio 8 dalis⁵⁶ bei Kauno miesto savivaldybės tarybos 2011 m. rugsėjo 8 d. sprendimu Nr. T-488 patvirtinto Kauno miesto savivaldybės tarybos veiklos reglamento 191 punktą būtent reglamentuoja mero pavadavimo galimybę, kai mero įgaliojimai nėra nutrukę. Šiuo atveju Kauno miesto savivaldybės tarybos 2011 m. spalio 20 d. sprendimu atleidus R. M. iš Kauno miesto savivaldybės mero pareigų jis neteko savo įgaliojimų. Pavedus Kauno miesto savivaldybės mero pavaduotojui K. K. eiti mero pareigas, iki bus išrinktas Kauno miesto savivaldybės meras, tuo laikotarpiu jis turėjo visus mero įgaliojimus, numatytus teisės aktuose, taip pat ir atleisti iš pareigų apeliančę, politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją, pasibaigus mero R. M. įgaliojimams (VTĮ 44 str. 1 d. 6 p.) (2012 m. liepos 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2529/2012).

III.1.4. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas ar politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu priimtas įstaigos vadovas praranda į pareigas jį priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės, ar savivaldybės institucijos pasitikėjimą arba kai pasibaigia jo paskyrimo į pareigas terminas

---

(VTĮ 44 str. 1 d. 7 p.)

8. Kai politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas ar politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu priimtas įstaigos vadovas praranda į pareigas jį priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės, ar savivaldybės institucijos pasitikėjimą arba kai pasibaigia jo paskyrimo į pareigas terminas, toks valstybės tarnautojas atleidžiamas iš valstybės tarnybos (VTĮ 44 str. 1 d. 7 p. (2007 m. birželio 7 d. įstatymo Nr. X-1175 redakcija). Politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas – tai valstybės tarnautojas, priimtas į pareigas jį priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos įgaliojimų laikui arba kituose įstatymuose nustatytam laikui (VTĮ 2 str. 7 d.).

8.1. Aiškinant paminėtas teisės normas, konstatuota, kad nepasitikėjimo pareiškimas valstybės tarnautojui, kuris į pareigas skiriamas politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu, yra jį priėmusio į pareigas valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos diskrecijos teisė. Politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojo atleidimą iš pareigų

---

⁵⁶ „8. Mero pavaduotojas atlieka savivaldybės tarybos nustatytas funkcijas ir mero pavedimus. Savivaldybės taryba mero pavaduotojo funkcijas nustato mero pavaduotojo kadencijos laikotarpiui ir gali mero siūlymu jas keisti. Kai meras negali eiti pareigų, mero pavaduotojas atlieka visas mero pareigas, išskyrus šio straipsnio 2 dalies 4–8 punktuose numatytus įgaliojimus. Mero veikla ir jo pavadavimo procedūra nustatyta reglamente.“

nepasibaigus jo paskyrimo laikui lemia politinė politikų valia, todėl administracinis teismas, vadovaudamasis ABTĮ 3 straipsnio 2 dalies nuostatomis, nagrinėdamas ginčą dėl politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojo atleidimo iš pareigų jam praradus į pareigas jį priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės ar savivaldybės institucijos pasitikėjimą, turi nustatyti tik tai, ar sprendžiant atleidimo klausimą, buvo laikomasi teisės aktuose nustatytų esminių procedūrų ir taisyklių, ar nebuvo viršyta įstatymu nustatyta kompetencija. Atleidžiant politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją iš pareigų praradus pasitikėjimą (VTĮ 44 str. 1 d. 7 p.) nėra taikomos tos procedūros ir tie reikalavimai, kurie taikomi atleidžiant karjeros valstybės tarnautojus (įspėjimas, draudimas atleisti laikinojo nedarbingumo laikotarpiu ir atostogų metu, kt.) (2009 m. balandžio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-451/2009; 2011 m. sausio 31 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-78/2011; dėl asmeninio (politinio) pasitikėjimo valstybės tarnautojo pareigybės ypatumų taip pat žr. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimo I dalį*, skelbtą Vyriausiojo administracinio teismo biuletenyje Nr. 24, 2013, p. 455).

8.2. Minėta praktika, pavyzdžiui, buvo aktuali administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2688/2011. Byloje buvo vertinamas aplinkos ministro 2009 m. rugsėjo 25 d. įsakymas, kuriuo pareiškėjas buvo atleistas iš aplinkos ministro patarėjo, politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojo, pareigų kaip praradęs ministro pasitikėjimą.

Įvertinusi socialines garantijas valstybės tarnautojams auginantems vaiką (vaikus) iki trejų metų įtvirtinančio VTĮ 44 straipsnio 6 dalies nuostatas⁵⁷, teisėjų kolegija pažymėjo, jog minėtos socialinės garantijos nesuteiktos politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojams, juos atleidžiant VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu. Taigi pareiškėjas iš tarnybos nagrinėjamu pagrindu galėjo būti atleistas vaiko priežiūros atostogų metu bei kad prieš atleidžiant jį iš tarnybos galėjo būti neprašoma pasiaiškinti ir pan., nes paprastai teisė būti išklaustyam yra garantuojama, kai asmeniui yra taikomos drausminio ir panašaus pobūdžio poveikio priemonės. Tačiau VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 7 punkto atveju nėra sprendžiamas drausminio poveikio priemonių taikymo klausimas. Ši teisės norma yra skirta įgyvendinti priėmusio į pareigas valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos diskrecijos teisę – pasirinkti tinkamą politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją (2011 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2688/2011).

8.3. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-78/2011 pareiškėja ginčijo Visagino savivaldybės tarybos sprendimą atleisti ją iš Visagino savivaldybės mero pavaduotojos pareigų (politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoja).

Spręsdama kilusį ginčą, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija priminė, jog atleidžiant asmeninio (politinio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją padaryti procedūriniai pažeidimai turi būti vertinami, atsižvelgiant į ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punktą. Vadovaujantis ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punktu, sprendimas gali būti pripažintas neteisėtu tik tuo atveju, jei teismas konstatuoja, jog jį priimant buvo pažeistos pagrindinės procedūros, ypač taisyklės, turėjusios užtikrinti objektyvų visų aplinkybių

57 Tuo metu galiojusi VTĮ 44 straipsnio 6 dalies (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija) norma įtvirtino, jog nėščia valstybės tarnautoja, taip pat valstybės tarnautojas, auginantis vaiką (vaikus) iki trejų metų, negali būti atleisti iš pareigų šio straipsnio 1 dalies 4, 9 (išskyrus atvejus, kai valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga likviduojama), 10, 12 ir 15 punktuose, 2 dalyje nurodytais pagrindais.

įvertinimą bei sprendimo pagrįstumą. Nežymūs, neesminiai atitinkamo individualaus administracinio akto priėmimo procedūros pažeidimai, kurie neturi jokios reikšmės sprendimo pagrįstumui, teismų praktikoje paprastai nelaikomi pagrindu pripažinti sprendimą neteisėtu ir jį panaikinti ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punkte numatytu pagrindu. Todėl apeliacinės instancijos teisėjų kolegija pažymėjo, jog visų pirma būtina išsiaiškinti procedūrinius reikalavimus politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojo (nagrinėjamu atveju – mero pavaduotojos) atleidimui ir faktinių aplinkybių atitiktį šiems reikalavimams, o nustačius neatitiktį – spręsti, ar ji galėjo nulemti (turėti esminės reikšmės) sprendimo pagrįstumui.

Įvertinusi byloje nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegija padarė išvadą, jog savivaldybės tarybos reglamento 115 ir 122 punktų pažeidimai, kad prie ginčijamo sprendimo projekto nebuvo pridėtas aiškinamasis raštas, o sprendimo projektas neapsvarstytas savivaldybės tarybos komitetuose, šiuo konkrečiu atveju nėra esminiai ir nesuteikia pagrindo panaikinti skundžiamą sprendimą, kadangi Vietos savivaldos įstatymu ir savivaldybės tarybos reglamentu nustatytos pagrindinės procedūros ir taisyklės nebuvo pažeistos: nepasitikėjimą mero pavaduotoja D. Š. pareiškė ne mažiau kaip 1/3 visų savivaldybės tarybos narių – 13 iš 25 savivaldybės tarybos narių, klausimą į darbotvarkę įtraukė tokius įgaliojimus turintis subjektas; darbotvarkė buvo patvirtinta ir paskelbta nepažeidžiant nustatytų terminų ir tvarkos; sprendimo projektas savivaldybės tarybos nariams buvo išsiųstas elektroniniu paštu, kaip tai numato savivaldybės tarybos reglamento reikalavimai; skundžiamas sprendimas priimtas savivaldybės tarybos posėdyje dalyvaujant išrinktų savivaldybės tarybos narių daugumai; skundžiamas sprendimas buvo priimtas slaptu balsavimu už jį balsavus daugiau kaip 1/2 visų posėdyje dalyvavusių savivaldybės tarybos narių balsais (14 už, 8 prieš, 1 biuletenis sugadintas), ginčijamas sprendimas atleisti mero pavaduotoją D. Š. iš pareigų dėl nepasitikėjimo ja, kaip politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoja, priimtas savivaldybės tarybos kompetencijos ribose, nepažeidžiant VSĮ 19 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų sąlygų.

Teisėjų kolegija taip pat atmetė pareiškėjos argumentus dėl neteisėto atleidimo laikinojo nedarbingumo pažymėjimo turėjimo metu ar neteisėtai neatidėto jos atleidimo suteikiant kasmetines atostogas. Teisėjų kolegija konstatavo, kad VTĮ suteikia teisę politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojus atleisti iš pareigų jų laikinojo nedarbingumo laikotarpiu ar atostogų metu (2011 m. sausio 31 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-78/2011; dėl teisės atleisti nedarbingumo ar atostogų metu taip pat žr. 2010 m. liepos 30 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-837/2010).

III.1.4.1. Savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimas

---

(VTĮ 2 str. 8 d., 13 str. 1 d., 44 str. 1 d. 7 p., VSĮ 29 str. 2 d., ABTĮ 89 str. 1 d. 3 p.)

8.4. Dėl savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimo apžvelgtina administracinė byla Nr. A⁵-172/2005, kurioje ginčas kilo dėl savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimo iš pareigų teisėtumo ir pagrįstumo. Atleidimo pagrindu iš valstybės tarnybos buvo nurodytas VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 7 punktas.

Apeliacinės instancijos teismas šioje byloje pažymėjo, kad nagrinėjant ginčą dėl savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimo iš pareigų, kai politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas praranda į pareigas jį priėmusio valstybės

politiko ar kolegialios valstybės institucijos pasitikėjimą, būtina įvertinti savivaldybės administracijos direktoriaus statusą. Ginčo teisinius santykius bylai aktualiu laikotarpiu reglamentavo Valstybės tarnybos įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo, Seimo 2002 m. birželio 27 d. nutarimo Nr. IX-992 „Dėl Seimo (politinio) asmeninio pasitikėjimo valstybės tarnautojų pareigybių, Seimo kanceliarijos ir Seimui atskaitingų institucijų, Respublikos Prezidento institucijos ir Respublikos Prezidentui atskaitingų institucijų, Nacionalinės teismų administracijos, teismų, prokuratūros ir savivaldybių institucijų valstybės tarnautojų suvienodintų pareigybių sąrašo patvirtinimo“ nuostatos. Valstybės tarnybos įstatymo 2 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta įstaigos vadovo sąvoka. Jis apibrėžiamas kaip valstybės tarnautojas, konkurso būdu ar politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu priimtas vadovauti valstybės ar savivaldybės institucijai ar įstaigai. To paties įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad į įstaigų vadovų pareigas priimama konkurso būdu ar įstatymų nustatytais atvejais, politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu⁵⁸. Šių normų analizė teisėjų kolegijai leido daryti išvadą, kad įstaigų vadovai jų statuso prasme gali būti dviejų kategorijų: karjeros valstybės tarnautojas (priimamas konkurso būdu neterminuotam laikui) ir politinio (asmeninio) pasitikėjimo tarnautojas, priimamas į pareigas be konkurso politiko (ar kolegialios institucijos) įgaliojimų laikui. Taigi pagal VTĮ įstaigos vadovu gali būti ir politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas, jei tai numatyta specialiame įstatyme. Tokiu įstatymu, sprendžiant savivaldybės administracijos direktoriaus statuso klausimus, laikytinas VSĮ, kurio 29 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog savivaldybės administracijos direktorius į pareigas skiriamas mero siūlymu savivaldybės tarybos sprendimu tarybos įgaliojimų laikui politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu⁵⁹. Taigi VSĮ savivaldybės administracijos direktorių aiškiai apibrėžia kaip politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją.

Paminėtu Seimo nutarimu, kuris priimtas VTĮ 8 straipsnio 1 dalies, nustatančios, jog Seimas nutarimu tvirtina Vyriausybės teikiamą Seimo politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojų pareigybių, Seimo kanceliarijos ir Seimui atskaitingų institucijų, Respublikos Prezidento institucijos ir Respublikos Prezidentui atskaitingų institucijų, nacionalinės teismų, prokuratūros ir savivaldybių institucijų valstybės tarnautojų suvienodintų pareigybių sąrašą, pagrindu yra patvirtintas minėtų institucijų, įskaitant savivaldybių institucijas, valstybės tarnautojų suvienodintų pareigybių sąrašas, nurodant pareigybių lygius ir kategorijas. Šiame sąraše prie įstaigų vadovų ir karjeros valstybės tarnautojų yra nurodyta ir savivaldybės administracijos direktoriaus pareigybė. Taigi, administracijos direktorius yra įstaigos vadovas. Kadangi pagal VTĮ įstaigų vadovai gali būti dviejų kategorijų (viena iš jų – politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojai), savivaldybės administracijos direktoriaus pareigybės įrašymas į įstaigų vadovų ir karjeros valstybės tarnautojų kategoriją neprieštarauja jau minėtam įstatyminiam reglamentavimui.

Visų išvardytų teisės normų pagrindu, teisėjų kolegija padarė išvadą, jog savivaldybės administracijos direktorius yra įstaigos vadovas – politinio (asmeninio)

58 Šiuo metu galiojanti VTĮ 13 straipsnio 1 dalis (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija) nustato, kad įstaigų vadovų pareigas priimama konkurso būdu, be konkurso ar įstatymų nustatytais atvejais politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu.

59 Iš esmės analogišką nuostatą įtvirtina šiuo metu galiojanti VSĮ 29 straipsnio 3 dalis (2008 m. rugsėjo 15 d. įstatymo Nr. X-1722 redakcija): „3. Savivaldybės administracijos direktorius į pareigas skiriamas mero teikimu savivaldybės tarybos sprendimu savivaldybės tarybos įgaliojimų laikui politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu.“

pasitikėjimo valstybės tarnautojas, skiriamas į pareigas savivaldybės tarybos jos įgaliojimų laikui. Todėl pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 7 punktą savivaldybės administracijos direktorius gali būti atleistas iš valstybės tarnybos, nesilaikant karjeros valstybės tarnautojo atleidimui taikytinos procedūros. Sprendžiant ginčą dėl atleidimo iš valstybės tarnybos aptariamu pagrindu (kai politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas praranda į pareigas jį priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos pasitikėjimą), neturi būti aiškinami ir vertinami tokio atleidžiančio iš tarnybos subjekto sprendimo motyvai (2005 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵-172/2005, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

8.5. Administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2504/2008 kilo ginčas dėl Širvintų rajono savivaldybės tarybos 2008 m. sausio 8 d. sprendimo, kuriuo pareiškėja prieš terminą buvo atleista iš Širvintų rajono administracijos direktorės pareigų, praradus savivaldybės tarybos pasitikėjimą. Pareiškėja su šiuo sprendimu nesutiko, iš esmės nurodydama du argumentus: pirma, kad buvo pažeista Širvintų rajono savivaldybės tarybos posėdžio organizavimo, sušaukimo ir pan., tvarka. Antra, kad priimant sprendimą dėl jos atleidimo iš pareigų prieš terminą, praradus savivaldybės tarybos pasitikėjimą, buvo pažeista sprendimo priėmimo forma, t. y. dėl jos atleidimo turėjo būti balsuojama slapta, tačiau sprendimas buvo priimtas atviro balsavimo būdu.

Išanalizavusi VSĮ bei VTĮ nuostatas, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija 2008 m. gruodžio 15 d. priimtame sprendime pažymėjo, kad įstatymuose, reglamentuojančiuose ginčo teisinius santykius imperatyvių nuostatų dėl balsavimo būdo, kuriuo turi būti priimtas savivaldybės tarybos sprendimas dėl savivaldybės administracijos direktoriaus skyrimo ar atleidimo iš pareigų, nebuvo nustatyta. Tai savo ruožtu lemia, kad savivaldybės taryba, nustatyta tvarka tvirtindama savo veiklos reglamentą, turėjo diskrecijos teisę, nustatyti balsavimo būdą, kuriuo turi būti priimtas savivaldybės tarybos sprendimas dėl savivaldybės administracijos direktoriaus skyrimo ar atleidimo iš pareigų. Dėl šių priežasčių teisėjų kolegija sprendė, jog pirmosios instancijos teismo išvada dėl Širvintų rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamento 111 punkto prieštaravimo VSĮ nuostatoms, yra nepagrįsta ir neteisinga. Šiuo atveju pirmosios instancijos teismo nuoroda į VSĮ 20 straipsnio 1 dalies nuostatas⁶⁰ dėl savivaldybės mero ir jo pavaduotojo skyrimo į pareigas ir atleidimo iš jų, yra taip pat nepagrįsta, nes ši teisės norma negali būti taikoma savivaldybės administracijos direktoriaus atžvilgiu, kadangi minėti pareigūnai (savivaldybės meras ir jo pavaduotojas) ir savivaldybės administracijos direktorius yra skirtingo statuso subjektai, o paminėta teisės norma išimtinai yra skirta tik savivaldybės mero ir jo pavaduotojo skyrimo į pareigas ir atleidimo iš jų tvarkai reglamentuoti. Šia teisės norma taip pat nėra nustatyto imperatyvaus draudimo slapto balsavimo būdu skirti į pareigas bei atleisti iš jų ir kitus savivaldybės pareigūnus. Širvintų rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamento 111 punkte buvo numatyta, kad „Dėl kurio nors pareigūno atleidimo ar nepasitikėjimo juo balsuojama biuleteniais“. Byloje ginčo, kad minėto reglamento 111 punkte naudojama sąvoka „balsuojama biuleteniais“

60 VSĮ 20 straipsnio 1 dalis (2003 m. spalio 14 d. įstatymo Nr. IX-1764 redakcija) numatė: „Savivaldybės taryba savo įgaliojimų laikui iš tarybos narių renka savivaldybės merą (toliau – meras) ir mero siūlymu skiria vieną ar kelis mero pavaduotojus. Meras yra savivaldybės vadovas. Meru ir mero pavaduotojais gali būti tik Lietuvos Respublikos piliečiai. Savivaldybės taryba gali nuspręsti, kad mero pavaduotojas pareigas atlieka visuomeniniais pagrindais. Meras renkamas, o mero pavaduotojas skiriamas slaptu balsavimu. Laikoma, kad meras išrinktas, o mero pavaduotojas paskirtas, jeigu už jų kandidatūras balsavo visų savivaldybės tarybos narių dauguma. Su meru ir mero pavaduotojais darbo sutartis nesudaroma.“

reiškia slaptą balsavimo būdą, nebuvo. Byloje nustatyta, kad savivaldybės taryba sprendimą dėl pareiškėjos atleidimo iš pareigų, pareiškus jai nepasitikėjimą, priėmė atviro balsavimo būdu.

Teisėjų kolegijos vertinimu, tuo buvo pažeisti Širvintų rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamento 111 punkto reikalavimai dėl balsavimo slaptai tokiu atveju. Šis pažeidimas, teisėjų kolegijos vertinimu, sąlygojo, kad priimant ginčijamą sprendimą buvo pažeistos pagrindinės procedūros, ypač taisyklės, turėjusios užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo pagrįstumą (ABTĮ 89 str. 1 d. 3 p.). Ginčijamas sprendimas panaikintas, o pareiškėją nuspęsta grąžinti į buvusias pareigas (2008 m. gruodžio 15 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2504/2008; 2009 m. vasario 23 d. papildomas sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2504/2008; dėl tvarkos, koku būdu savivaldybės tarybos nariai turi balsuoti (atvirai ar slaptai), priimdami sprendimus, taip pat žr. 2011 m. sausio 17 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-149/2011)⁶¹.

8.6. Kitoje byloje pareiškėja Širvintų rajono savivaldybės tarybos 2009 m. kovo 9 d. sprendimu buvo atleista iš Širvintų rajono savivaldybės administracijos direktorės pareigų prieš terminą, praradus savivaldybės tarybos pasitikėjimą. Dėl šio sprendimo taip pat kilo ginčas teisme. Pareiškėjos teismui paduotame skunde buvo keliamas klausimas dėl paminėto savivaldybės tarybos 2009 m. kovo 9 d. posėdžio sušaukimo ir jo darbotvarkės sudarymo teisėtumo.

Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos skundą tenkino iš dalies. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija su tuo nesutiko, pirmiausia nurodydama, kad nagrinėjamai bylai yra aktualu nustatyti (išaiškinti) nurodytų posėdžio sušaukimo ir darbotvarkės sudarymo aplinkybes bei pateikti šių aplinkybių vertinimą tuo aspektu, kiek tai yra susiję su šioje byloje pareiškėjos ginama (tariamai pažeista) teise toliau likti dirbti savivaldybės administracijos direktore. ABTĮ taikymo požiūriu tai reiškia, kad būtina išaiškinti, ar priimant pareiškėjos skundžiamą sprendimą buvo pažeistos pagrindinės procedūros, ypač taisyklės, turėjusios užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo pagrįstumą (89 str. 1 d. 3 p.). Nagrinėjamai bylai yra reikšmingi tik tokie skundžiamo sprendimo priėmimo procedūros pažeidimai, kurie tiesiogiai galėtų turėti reikšmės neobjektyvaus ir nepagrįsto pareiškėjos atžvilgiu atlikto balsavimo dėl nepasitikėjimo rezultatams bei (procedūros atlikimo aspektu) pažeistų pareiškėjos (kaip

---

61 Atkreiptinas dėmesys, kad pagal šiuo metu galiojančią Vietos savivaldos įstatymo 13 straipsnio 9 punktą (2011 m. balandžio 19 d. įstatymo Nr. XI-1327 redakcija), savivaldybės tarybos sprendimai priimami posėdyje dalyvaujančių tarybos narių balsų dauguma. Jeigu balsai pasiskirsto po lygiai, lemia mero balsas. Jeigu meras posėdyje nedalyvauja, o balsai pasiskirsto po lygiai, laikoma, kad sprendimas nepriimtas. Dėl savivaldybės tarybos posėdžiuose svarstomų klausimų balsuojama atvirai, išskyrus atvejus, kai renkamas meras, skiriamas mero pavaduotojas, savivaldybės administracijos direktorius, savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojai, sprendžiamas nepasitikėjimo meru, mero pavaduotojais, savivaldybės administracijos direktoriumi, savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojais klausimas. Slaptas balsavimas reglamente nustatyta tvarka galimas ir tais atvejais, kai skiriami Kontrolės komiteto pirmininkas, Kontrolės komiteto pirmininko pavaduotojas, Administracinės komisijos pirmininkas, Etikos komisijos pirmininkas, sprendžiamas nepasitikėjimo Kontrolės komiteto pirmininku, Kontrolės komiteto pirmininko pavaduotoju, Administracinės komisijos pirmininku, Etikos komisijos pirmininku klausimas. Duomenys apie kiekvieno tarybos nario balsavimą, išskyrus atvejus, kai balsuojama slaptai, yra vieši. Tarybos narių balsavimo rezultatai yra saugomi informacinėse laikmenose ir skelbiami savivaldybės interneto tinklalapyje.

VSĮ 16 str. 2 d. 9 p.⁶² bei VTĮ 44 str. 1 d. 7 p. taikymo subjekto) teisės aktų nustatytas teises ar įstatymų saugomus interesus (ABTĮ 5 str. 1 d., 22 str. 1 d.).

Pasisakydama dėl pareiškėjos kaip savivaldybės administracijos direktorės teisių politinio nepasitikėjimo išreiškimo procedūroje, teisėjų kolegija pažymėjo, kad nei VSĮ, nei Širvintų rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamente nėra specialiai aptartos ar kitaip sureglamentuotos savivaldybės administracijos direktoriaus teisės procedūros dėl politinio pasitikėjimo (nepasitikėjimo) išreiškimo vykdymo metu. Todėl priimant skundžiamą sprendimą nebuvo pažeistos ar kokiu nors būdu suvaržytos pareiškėjos teisės ar įstatymo saugomi interesai. Pareiškėja iš anksto buvo informuota apie paminėto savivaldybės tarybos 2009 m. kovo 9 d. posėdžio laiką bei vietą, dalyvavo šiame posėdyje ir tuo pačiu turėjo galimybę pateikti tarybos nariams savo argumentus bei poziciją visais su reiškiamu nepasitikėjimu sietiniais klausimais. Kiti procedūriniai pažeidimai, pripažinti neesminiais. Teisėjų kolegija taip pat sutiko su pirmosios instancijos teismo išdėstytais argumentais dėl pareiškėjos, kaip savivaldybės administracijos direktorės, statuso nepraradimo iki skundžiamo sprendimo priėmimo dienos. Todėl teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo padarytai išvadai, kad atsakovas turėjo teisę svarstyti nepasitikėjimo pareiškėja klausimą jai dar ne pradėjus dirbti pagal teismo sprendimą grąžinti ją į užimamas pareigas.

Pirmosios instancijos teismas šiuo aspektu nurodė, jog pareiškėjos tarnybos santykiai prasidėjo nuo jos paskyrimo administracijos direktore momento ir tęsėsi iki skundžiamo sprendimo priėmimo. Tokią išvadą teismas padarė sistemiskai aiškindamas DK normas. Pažymėjo, jog DK 170 straipsnio 1 dalies 9 punktą numato, kad darbuotojui, grąžintam į ankstesnį darbą, į darbo stažą kasmetinėms atostogoms gauti yra įskaičiuojamas priverstinės pravaikštos laikas. Tuo pabrėžiamas darbo sutarties apibrėžtų santykių tęstinumas. Sprendžiant nepasitikėjimo pareiškimo klausimą, taryba galėjo įvertinti viso tarnybos laiko metu buvusią pareiškėjos veiklą ir pareikšti nepasitikėjimą ir dėl veiklos, vykdytos iki pareiškėjos grąžinimo į darbą. Atleidimas dėl nepasitikėjimo pareiškimo yra atskiras atleidimo pagrindas, o ne tarnybinė nuobauda, ir jam senaties terminai nėra taikomi. DK 131 straipsnis numato periodus, kuriais darbo sutartis negali būti nutraukiama, – laikinas nedarbingumas, atostogos, karinė tarnyba, kiti įstatymo numatyti atvejai, tačiau nedraudžia priimti sprendimo dėl darbuotojo atleidimo jo priverstinės pravaikštos metu. Esant aiškiai įstatymų leidėjo valiai dėl tam tikrų laikotarpių įtraukimo, teismas šios normos negali aiškinti plečiamai ir papildomai į įstatyme išdėstytą sąrašą įtraukti priverstinės pravaikštos laiką.

Teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad politinis pasitikėjimas arba nepasitikėjimas yra išimtinė (šiai bylai aktualiu aspektu) savivaldybės tarybos (jos narių) diskrecija. Teisės taikymo požiūriu svarbu, kad ji būtų išreikšta tinkama forma ir tinkamu būdu.

62 „Išimtinė savivaldybės tarybos kompetencija: 9) savivaldybės administracijos direktoriaus (savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojo) priėmimas į pareigas ir atleidimas iš jų; sprendimų dėl savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojo pareigybės (pareigybių) steigimo priėmimas; sprendimų dėl šiame įstatyme nustatytų savivaldybės vykdomosios institucijos funkcijų paskirstymo savivaldybės administracijos direktoriui ir, jei tokia (tokios) pareigybė (pareigybės) steigiamas (steigiamos), savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojui (pavaduotojams) priėmimas; sprendimų dėl savivaldybės administracijos direktoriaus teisės pavesti įgyvendinti funkcijas apribojimo priėmimas; sprendimų dėl savivaldybės administracijos direktoriaus pavadavimo priėmimas, savivaldybės administracijos direktoriaus ir savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojo darbo užmokesčio nustatymas“.

Nagrinėjamoje situacijoje paminėtas balsavimas buvo vykdomas savivaldybės tarybos posėdyje, jo rezultatai (kiekvieno iš balsavime dalyvavusio tarybos nario apsisprendimas) abejonių nekėlė (pareiškėja skunde tokių abejonių nepareiškė). Kaip matyti iš bylos, savivaldybės tarybos nariai apie tarybos 2009 m. kovo 9 d. posėdžio laiką ir apie šio posėdžio darbotvarkę (tuo pačiu ir apie parengtą jame svarstyti nepasitikėjimo pareiškėja klausimą) buvo informuoti Vietos savivaldos įstatymo 13 straipsnio 8 dalyje nustatytu terminu; šis klausimas posėdyje buvo svarstomas pakankamai išsamiai, kad posėdyje dalyvavę tarybos nariai galėtų suformuoti arba patikrinti šiuo klausimu savo poziciją. Todėl teisėjų kolegija nesutiko su pirmosios instancijos teismo išvada apie balsavimo neatitikimą skaidrumo, teisinio aiškumo bei objektyvumo kriterijams ir pripažino šią išvadą nepagrįsta. Pirmosios instancijos teismo sprendimas panaikintas, o pareiškėjos skundas atmestas (2010 m. birželio 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–873/2010).

III.1.4.2. Savivaldybės mero pavaduotojo atleidimas

(VSĮ 16 str. 2 d. 3 p., 19 str. 3 d., ABTĮ 3 str., 89 str. 1 d. 3 p.)

8.7. Kitoje byloje pareiškėjas A. A. prašė panaikinti atsakovo Širvintų rajono savivaldybės tarybos 2009 m. balandžio 3 d. sprendimą „Dėl Širvintų rajono savivaldybės mero pavaduotojo A. A. atleidimo iš pareigų“ ir grąžinti jį į Širvintų rajono savivaldybės mero pavaduotojo pareigas. Ginčijamas sprendimas priimtas vadovaujantis VSĮ 16 straipsnio 2 dalies 3 punktu ir 19 straipsnio 3 dalimi.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija šioje byloje nurodė, jog VSĮ 16 straipsnio 2 dalies 3 punkto (2008 m. rugsėjo 15 d. įstatymo Nr. X–1722 redakcija)⁶³ taikymas siejamas su išimtinė savivaldybės tarybos (atsakovo) kompetencija paskirti ir atleisti iš pareigų savivaldybės mero pavaduotoją. VSĮ 19 straipsnio 3 dalyje yra aptarta situacija, kai mero pavaduotojas netenka savo įgaliojimų prieš terminą. Pagal šią teisės normą, tai įvyksta, jeigu ne mažiau kaip 1/3 visų savivaldybės tarybos narių pareiškia nepasitikėjimą jais, savivaldybės taryba priima sprendimą atleisti merą, mero pavaduotoją ir už tokį sprendimą balsavo ne mažiau kaip 1/2 visų savivaldybės tarybos narių. Nurodytos materialinės teisės normos (bylai aktualių klausimų) yra specialios ir tuo pačiu pakankamos nustatyti visus esminius mero pavaduotojo atleidimo iš pareigų prieš terminą būtinus elementus: kompetentingą šį klausimą spręsti instituciją (savivaldybės tarybos kompetencija svarstyti šį klausimą yra išimtinė, o tai reiškia, kad jokios kitos savivaldos institucijos ar šių institucijų struktūriniai padaliniai neturi teisės nulemti šio klausimo išsprendimo, t. y. kitų institucijų ar jų struktūrinių padalinių sprendimai šiuo klausimu teisės taikymo požiūriu nėra reikšmingi); mero pavaduotojo atleidimo iš pareigų prieš terminą procedūrą (šio klausimo sprendimo būdą – balsavimą – bei tokio balsavimo eigos ir rezultatų reikšmę).

Pareiškėjo skunde keliamas ir akcentuojamas klausimas dėl savivaldybės tarybos narių jam išreikšto nepasitikėjimo motyvų nepagrįstumo. Pareiškėjo teigimu, nebuvo

---

63 Šis punktas įtvirtina: „2. Išimtinė savivaldybės tarybos kompetencija: <...> 3) mero pavaduotojų skaičiaus nustatymas, mero pavaduotojo (pavaduotojų) skyrimas mero teikimu ir atleidimas iš pareigų prieš terminą, mero pavaduotojo (pavaduotojų) darbo užmokesčio nustatymas įstatymų nustatyta tvarka; <...>“

jokio pagrindo laikyti šį nepasitikėjimą pagrįstu ta prasme, kad jis netinkamai atliko savo pareigas ar neturėjo tinkamos šioms pareigoms atlikti kompetencijos.

Tačiau teisėjų kolegija pažymėjo, kad politinio pasitikėjimo ar nepasitikėjimo institutas pagal savo prigimtį nėra siejamas su tokio pasitikėjimo subjekto savybių vertinimu jo tinkamumo eiti atitinkamas pareigas aspektais. Tokiam (politiniam) pasitikėjimui arba nepasitikėjimui pareikšti gali būti reikšmingos visai kitos, pirmiausia politinius interesus lydinčios aplinkybės, kurios nėra teismo nagrinėjimo dalykas nei aukščiau nurodytų materialinės teisės normų taikymo požiūriu (šios normos niekaip nereglamentuoja politinio pasitikėjimo ar nepasitikėjimo pagrindimo), nei ABTĮ 3 straipsnio taikymo požiūriu. Taigi pareiškėjo argumentai dėl jo atžvilgiu pareikšto nepasitikėjimo nepagrįstumo negali būti pripažinti bylai reikšmingais.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad ABTĮ taikymo požiūriu nagrinėjamai bylai reikšminga išaiškinti, ar priimant pareiškėjo skundžiamą sprendimą buvo pažeistos pagrindinės procedūros, ypač taisyklės, turėjusios užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo pagrįstumą (ABTĮ 89 str. 1 d. 3 p.). Pasisakydama dėl pareiškėjo kaip mero pavaduotojo teisių politinio nepasitikėjimo išreiškimo procedūroje, teisėjų kolegija pažymėjo, kad nei VSĮ, nei Širvintų rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamente nėra specialiai aptartos ar kitaip sureglamentuotos mero pavaduotojo teisės procedūros dėl politinio pasitikėjimo (nepasitikėjimo) išreiškimo vykdymo metu. Todėl šiuo aspektu konstatavo, kad priimant skundžiamą sprendimą nebuvo pažeistos ar koku nors būdu suvaržytos pareiškėjo teisės ar įstatymo saugomi interesai. Pareiškėjas iš anksto buvo informuotas apie paminėto savivaldybės tarybos 2009 m. balandžio 3 d. posėdžio laiką bei vietą, dalyvavo šiame posėdyje ir tuo pačiu turėjo galimybę pateikti tarybos nariams savo argumentus bei poziciją visais su reiškiamu nepasitikėjimu sietiniais klausimais. Padaryta išvada, jog pagrindo panaikinti ginčijamą sprendimą nėra (2010 m. spalio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³ – 1059/2010)

III.1.4.3. Atleidimas iš savivaldybės mero pareigų

(VSĮ 19 str. 1, 3 d., 11 str. 3 d.)

8.8. Vietos savivaldos įstatymo 13 straipsnio 9 dalyje (2012 m. lapkričio 8 d. įstatymo Nr. XI–2387 redakcija) šiuo metu yra nustatyta, jog dėl savivaldybės tarybos posėdžiuose svarstomų klausimų balsuojama atvirai, išskyrus atvejus, kai renkamas meras, skiriamas mero pavaduotojas, savivaldybės administracijos direktorius, savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojai, sprendžiamas nepasitikėjimo meru, mero pavaduotojais, savivaldybės administracijos direktoriumi, savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojais klausimas. Taigi dėl nepasitikėjimo meru klausimo pagal galiojantį teisinį reguliavimą yra balsuojama ne atvirai.

8.8.1. Pastebėtina, kad iki šios teisės normos įsigaliojimo, Vietos savivaldos įstatyme nebuvo pasisakyta dėl balsavimo būdo, kai meras atleidžiamas prieš terminą iš pareigų, pareiškus jam nepasitikėjimą. Esant tokiai (nesureglamentuotai) situacijai, administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–541/2010 buvo kilęs ginčas dėl Kretingos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. sausio 29 d. sprendimo „Dėl Kretingos rajono savivaldybės mero V. K. atleidimo iš einamų pareigų“, kuriuo pareiškėjas buvo atleistas iš Kretingos rajono savivaldybės mero pareigų. Teismui pareikštus reikalavimus pareiškėjas iš esmės

grindė tuo, kad ginčijamas sprendimas dėl jo atleidimo iš mero pareigų yra priimtas pažeidžiant įstatymo ir įstatymą įgyvendinančių teisės aktų normas, numatančias balsavimo procedūras, nes remiantis VSĮ 19 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatomis, jo atleidimo iš mero pareigų, pareiškus jam nepasitikėjimą, klausimas turėjo būti išspręstas slapto, o ne atviro balsavimo būdu.

Analizuodama kilusį ginčą, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamus teisinius santykius reglamentuoja Vietos savivaldos įstatymas. Šio įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje (2008 m. rugsėjo 15 d. įstatymo Nr. X-1722 redakcija) nustatyta, kad „Savivaldybės taryba savo įgaliojimų laikui iš tarybos narių renka savivaldybės merą <...> Meras renkamas, <...> slaptu balsavimu. Laikoma, kad meras išrinktas, o mero pavaduotojas paskirtas, jeigu už jų kandidatūras balsavo visų savivaldybės tarybos narių dauguma.“ Paminėto 19 straipsnio 3 dalyje taip pat nustatyta, kad <...> „meras, mero pavaduotojas netenka savo įgaliojimų prieš terminą, jeigu ne mažiau kaip 1/3 visų savivaldybės tarybos narių pareiškia nepasitikėjimą jais, savivaldybės taryba priima sprendimą atleisti merą, mero pavaduotoją ir už tokį sprendimą balsavo ne mažiau kaip 1/2 visų savivaldybės tarybos narių.“

Iš šio teisinio reglamentavimo matyti, kad dėl balsavimo būdo (slapto) įstatyme pasisakyta tik mero išrinkimo atveju bei kad įstatyme nėra nustatytas elgesio modelis dėl balsavimo būdo, kai meras atleidžiamas prieš terminą iš pareigų, pareiškus jam nepasitikėjimą. Remiantis viešojoje teisėje galiojančiu principu, nustatančiu, kad viskas, kas tiesiogiai neleista įstatymo, yra uždrausta, darytina išvada, jog sprendžiant byloje nagrinėjamą atvejį, vadovautis VSĮ 19 straipsnio 1 dalyje nustatytu balsavimo būdu nėra teisinio pagrindo, nes ši teisės norma nėra tiesiogiai skirta mero atleidimo prieš terminą iš pareigų, pareiškus jam nepasitikėjimą, klausimams spręsti. Tačiau VSĮ 11 straipsnio 3 dalyje (Lietuvos Respublikos 2008 m. rugsėjo 15 d. įstatymo Nr. X-1722 redakcija) yra įtvirtinta bendro pobūdžio taisyklė nustatanti, kad „Savivaldybės tarybos veiklos tvarka ir formos nustatytos šiame įstatyme ir savivaldybės tarybos veiklos reglamente.“ Šis teisinis reglamentavimas reiškia, kad nustatyta tvarka patvirtintas savivaldybės tarybos reglamentas yra norminis teisės aktas, kurio normos nustato elgesio taisykles, kuriomis savo veikloje taip pat turi vadovautis savivaldybės taryba. Nustatyta tvarka patvirtintas savivaldybės tarybos reglamentas pagal teisės aktų hierarchiją yra poįstatyminis teisės aktas. Tai savo ruožtu lemia, kad reglamento nuostatos turi neprieštarauti vietos savivaldos įstatymo nuostatomis, o jeigu jo (reglamento) nuostatos prieštarauja minėto įstatymo nuostatomis, tai jos negalioja ir negali būti taikomos savivaldybės tarybos veikloje. Vietos savivaldos įstatymas nereglamentuoja balsavimo būdo, kuriuo turi būti priimtas savivaldybės tarybos sprendimas dėl mero atleidimo prieš terminą iš pareigų, pareiškus jam nepasitikėjimą. Tai lemia, kad savivaldybės taryba, nustatyta tvarka tvirtindama savo veiklos reglamentą, turėjo diskrecijos teisę nustatyti balsavimo būdą, kuriuo turi būti priimtas savivaldybės tarybos sprendimas dėl mero atleidimo prieš terminą iš pareigų, pareiškus jam nepasitikėjimą.

Byloje nustatyta, kad Kretingos rajono savivaldybės tarybos 2008 m. balandžio 24 d. sprendimu Nr.T2-77 buvo patvirtintas Kretingos rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamentas, kurio 76 – 83 punktai nustato, jog savivaldybės tarybos sprendimai gali būti priimami atviro, slapto ir vardiniu balsavimu. Kaip bendroji elgesio taisyklė nustatytas atviras balsavimo būdas tarybos sprendimams priimti, o slaptas arba vardinis balsavimo būdas gali būti pasirinktas savivaldybės tarybai nusprendus balsuoti vienu iš šių būdų, kai

atitinkamą balsavimo būdą pasiūlo tam tikras tarybos narių skaičius. Iš 28 –ojo Kretingos rajono savivaldybės tarybos posėdžio protokolo Nr. T3–1, įvykusio 2009 m. sausio 29 d., kurio metu ir buvo priimtas ginčijamas sprendimas, matyti, kad posėdyje buvo svarstomas klausimas dėl balsavimo būdo (slapto arba atviro) bei kad savivaldybės taryba nusprendė ginčijamą sprendimą priimti atviro balsavimo būdu. Apibendrinusi tai, kas pasakyta pirmiau, teisėjų kolegija konstatavo, kad Kretingos rajono savivaldybės taryba, nagrinėjamu atveju pasirinkusi atvirą balsavimo būdą priimti sprendimui dėl pareiškėjo atleidimo iš mero pareigų, nepažeidė VSĮ ir savivaldybės tarybos reglamento nuostatų (2010 m. gegužės 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–541/2010, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 19, 2010, p. 340–350).

III.1.5. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai panaikinama jo pareigybė

(VTĮ 44 str. 1 d. 9 p., 6 d., 43 str. 1 d., DK 130 str. 4 d.)

9. Apibendrinimo sudarytojai pastebi, kad didžiausias Vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtų bylų skaičius dėl karjeros valstybės tarnautojų atleidimo buvo susijęs su pastarųjų atleidimu, kai yra panaikinama jų pareigybė, tai yra taikant VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą.

Vadovaujantis VTĮ 41 straipsnio 2 dalimi, pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą atleidžiamam iš pareigų valstybės tarnautojui išmokama iki pareigybės panaikinimo jo gauto vidutinio darbo užmokesčio dydžio išeitinė išmoka, atsižvelgiant į valstybės tarnautojo tarnybos valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje stažą (į tarnybos stažą valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje taip pat įskaitomas laikas, kurį valstybės tarnautojas šio Įstatymo 18, 19 ir 20 straipsniuose nustatytais atvejais buvo perkeltas į kitas pareigas, taip pat 43 straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais, kai valstybės tarnautojas iki pareigybės panaikinimo buvo perkeltas į kitas pareigas): 1) iki penkerių metų – 2 mėnesių; 2) nuo penkerių iki dešimties metų – 3 mėnesių; 3) nuo dešimties iki dvidešimties metų – 4 mėnesių; 4) daugiau kaip dvidešimt metų – 6 mėnesių.

VTĮ 41 straipsnio 2 dalyje nustatytas išeitines išmokas moka valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga, kurios vadovas priėmė sprendimą dėl pareigybės panaikinimo. Jeigu pareigybė panaikinama Seimo ar Vyriausybės sprendimu, išeitines išmokas moka Įstatymu ar Vyriausybės nutarimu įgaliota institucija ar įstaiga (VTĮ 41 str. 3 d.). VTĮ 41 straipsnio 2 dalyje nustatyta išeitinė išmoka pradedama mokėti praėjus mėnesiui nuo valstybės tarnautojo atleidimo dienos ir mokama kas mėnesį lygiomis dalimis. Jos mokėjimas nutraukiamas, jeigu asmuo pradeda eiti valstybės tarnautojo pareigas ar priimamas į darbą valstybės ar savivaldybės įstaigoje, išlaikomoje iš valstybės ar savivaldybės biudžeto, Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto ar iš kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų, valstybės ar savivaldybės įmonėje, viešojoje įstaigoje, kurių savininkė yra valstybė arba savivaldybė, ar Lietuvos banke. Jeigu asmuo pradeda eiti valstybės tarnautojo pareigas ne pirmą mėnesio dieną, išeitinė išmoka mokama tik už to mėnesio dienas iki priėmimo į valstybės tarnautojo pareigas ar priėmimo į darbą valstybės ar savivaldybės įstaigoje, išlaikomoje iš valstybės ar savivaldybės biudžeto, Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto ar iš kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų, valstybės ar savivaldybės įmonėje, viešojoje įstaigoje, kurių savininkė yra valstybė arba savivaldybė, ar Lietuvos banke dienos (VTĮ 44 str. 4 d.).

Kaip minėta, valstybės tarnautojas negali būti iš pareigų atleistas laikinojo nedarbingumo laikotarpiu ir atostogų metu. Tačiau, kaip matyti iš VTĮ, ši taisyklė nėra taikoma atleidžiant tarnautoją pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą (VTĮ 44 str. 6 d.). Kita vertus, nėščia valstybės tarnautoja, taip pat valstybės tarnautojas, auginantis vaiką (vaikus) iki trejų metų, negali būti atleisti iš pareigų šio straipsnio 1 dalies 9 (išskyrus atvejus, kai valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga likviduojama) punkte nurodytu atveju (VTĮ 44 str. 7 d.).

9.1. Remiantis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, pažymėtina, kad VTĮ 44 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta teisės norma (iki 2012 m. birželio 5 d. Valstybės tarnybos įstatymo Nr. XI–2041 redakcijos – VTĮ 44 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta garantija), kurioje numatyta socialinė garantija, turi prioritetinę reikšmę prieš DK 130 straipsnio 4 dalį⁶⁴. Įvertinus anksčiau galiojusioje VTĮ 44 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas išimtis, matyti, kad atleisti pareigūną iš valstybės tarnybos, kai panaikinama valstybės tarnautojo pareigybė jo atostogų metu, nėra draudžiama. Kaip minėta, DK 130 ir 131 straipsniai reglamentuoja darbo sutarties nutraukimo apribojimus, įspėjimą apie darbo sutarties nutraukimą, t. y. tokius teisinius klausimus, kurie valstybės tarnybos santykių nutraukimo atveju yra sureglamentuoti VTĮ, todėl nėra pagrindo remtis VTĮ 5 straipsniu ir taikyti DK nuostatas (žr., pvz., 2011 m. lapkričio 7 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–3456/2011; 2012 m. rugsėjo 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–2891/2012; 2013 m. kovo 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–275/2013; 2011 m. kovo 21 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–591/2011).

III.1.5.1. Viešojo administravimo subjekto diskrecija organizuoti savo struktūrą

(VTĮ 44 str. 1 d. 9 p., VAĮ 11 str.)

9.2. Kaip matyti iš administracinių teismų praktikos, taikant VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą, aktualus pirmiausia tampa tinkamas viešojo administravimo subjektui suteiktos diskrecijos teisės organizuoti savo struktūrą, *inter alia* panaikinti valstybės tarnautojo pareigybes, įgyvendinimas.

9.2.1. Bendroji viešojo administravimo subjekto kompetencija struktūros nustatymo atžvilgiu yra reglamentuota Viešojo administravimo įstatymo 11 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje deklaruojamas toks vidaus administravimo tikslas – užtikrinti, kad viešojo administravimo subjektas galėtų tinkamai atlikti viešojo administravimo funkcijas. Viešojo administravimo įstatymo 11 straipsnio 2 dalis (2007 m. sausio 18 d. įstatymo Nr. X–1035 redakcija) nurodė, jog viešojo administravimo subjekto administracijos struktūrą nustato viešojo administravimo subjekto vadovas ar viešojo administravimo subjekto steigėjas, vadovaudamiesi įstatymais ar jų pagrindu priimtais teisės aktais ir atsižvelgdami į nustatytus subjekto tikslus ir uždavinius, strateginius veiklos planus ir patvirtintą valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, pareigybių skaičių⁶⁵. Kaip ne kartą nurodė Vyriausiasis administracinis teismas,

---

64 DK 130 straipsnio 4 dalyje (2008 m. gegužės 13 d. įstatymo Nr. X-1534 redakcija) įtvirtinama: „Įspėjimo terminas pratęsiamas darbuotojo ligos ar atostogų laikui ar laikotarpiui nuo bylos iškėlimo iki teismo sprendimo įsiteisėjimo, kai įstatymų nustatyta tvarka ginčijamas atsakymas duoti išankstinį sutikimą atleisti darbuotoją iš darbo.“

65 Šiuo metu galiojanti VAĮ 11 straipsnio 2 dalis (2010 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-1259 redakcija) nustato: „Viešojo administravimo įstaigos administracijos struktūrą nustato viešojo administravimo

šios teisės normos interpretavimas leidžia daryti išvadą, kad viešojo administravimo subjekto struktūra gali būti nustatyta tiek viešojo administravimo subjekto steigėjo, tiek paties viešojo administravimo subjekto. Atkreiptinas dėmesys, kad teisės aktuose nėra numatyta pareiga sudaryti komisiją, įstaigai sprendžiant struktūrinių pertvarkymų klausimus. Viešojo administravimo subjektas, būdamas atsakingas už įgyvendinimą valstybės politikos atitinkamoje jam pavestose srityje, nustatydamas administracijos struktūrą, turi teisę veikti savo nuožiūra, jei tai nėra padaryta viešojo administravimo subjekto steigėjo. Priešingu atveju vykdomosios valdžios institucijai priskirtos valstybės politikos dalies įgyvendinimas būtų ribojamas arba apskritai pasidarytų negalimas. Vertinant administracijos struktūros pakeitimus, padarytus laikantis teisės aktų reikalavimų, valstybės tarnautojo interesai negali būti aukščiau už valstybės politikos interesus atitinkamoje valstybinio sektoriaus srityje (žr., pvz., 2008 m. birželio 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁶-904/2008; 2010 m. gegužės 10 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-684/2010).

9.2.2. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, sistemiškai įvertinęs VAI 11 straipsnio 1 ir 2 dalies nuostatas, yra išaiškinęs, kad viešojo administravimo subjekto struktūros tvarkymas – tai vidaus administravimo veiklos forma, kuria ne tik užtikrinamas viešojo administravimo subjekto savarankiškas funkcionavimas, bet ir jam priskirtų viešojo administravimo funkcijų įgyvendinimas. Kiekvienas viešojo administravimo subjektas, spręsdamas įstatymų leidėjo pavestus uždavinius, turi diskrecijos teisę, nepažeisdamas imperatyvių teisės aktų reikalavimų, veikti (*inter alia* tvarkyti savo struktūrą) tokiu būdu, kad tie uždaviniai būtų įgyvendinti laiku ir tinkamai, laikantis efektyvumo, objektyvumo bei kitų viešojo administravimo principų (žr., pvz., 2012 m. gruodžio 3 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-3085/2012; 2011 m. sausio 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²-340/2011).

III.1.5.2. Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto ir 43 straipsnio 1 dalies santykis

---

(VTĮ 3 str. 1 d., 44 str. 1 d. 9 p., 43 str. 1 d.)

9.3. Atkreiptinas dėmesys, kad Valstybės tarnybos įstatymas ne tik įtvirtina pagrindus, kuriems esant valstybės tarnautojai gali būti atleidžiami iš tarnybos, bet ir nustato pagrindines procedūras ir taisykles, kurių turi laikytis darbdavys (VTĮ 2 str. 14 d.), nusprendęs panaikinti karjeros valstybės tarnautojo pareigybę, taip pat numato atitinkamas valstybės tarnautojų, kurių pareigybės panaikinamos, garantijas.

9.4. Vien tik formalus VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punkte (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija) numatyto pagrindo egzistavimas savaime nesudaro prielaidos valstybės tarnautojo atleidimo iš pareigų visais atvejais pripažinti pagrįstu ir teisėtu. Darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) veiksmai, susiję su valstybės tarnautojo atleidimo iš pareigų vykdymu, turi atitikti teisės aktų reikalavimus, nepažeisti *inter alia* tokių valstybės tarnybos principų, kaip įstatymų viršenybės,

---

įstaigos vadovas, vadovaudamasis įstatymais ar jų pagrindu priimtais teisės aktais ir atsižvelgdamas į nustatytus viešojo administravimo įstaigos tikslus ir uždavinius, strateginius ar metinius veiklos planus ir patvirtintą valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis (toliau – darbuotojai), pareigybių skaičių, jeigu kiti įstatymai nenustato kitaip.“

teisėtumo, skaidrumo, karjeros bei tarnybinio bendradarbiavimo (VTĮ 3 str. 1 d. (2009 m. birželio 11 d. įstatymo Nr. XI-286 redakcija), užtikrinti visas teises ir garantijas, kurios įstatymų ir juos lydinčių teisės aktų yra garantuojamos atleidžiamiesiems asmenims. Iš tiesų tarnybos santykių nutraukimo teisėtumą lemia ne tik VTĮ numatyto pagrindo buvimas, bet ir tinkamai atlikta (įstatyme nustatyta) valstybės tarnautojo atleidimo iš užimamų pareigų procedūra (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1966/2012, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24, 2013, p. 243–263).

9.5. Viena iš garantijų įtvirtinta Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija). Pagal šią dalį, karjeros valstybės tarnautojas, kurio pareigybė naikinama, paskiriamas į kitas to paties lygio ir kategorijos karjeros valstybės tarnautojo pareigas, o jei tokių pareigų nėra ir valstybės tarnautojas sutinka, – į žemesnės kategorijos pareigas. Jei iki pareigybės panaikinimo karjeros valstybės tarnautojas į kitas pareigas nepaskiriamas, jis iš pareigų atleidžiamas. Valstybės tarnautojui apie pareigybės panaikinimą turi būti pranešta raštu ne vėliau kaip prieš 2 mėnesius iki pareigybės panaikinimo. Neįgaliajam, nėščiai moteriai (kai valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga likviduojama), moteriai ir (ar) vyrui, auginantiems vaikus (vaiką) iki 14 metų, asmeniui, kuriam iki teisės gauti visą senatvės pensiją liko ne daugiau kaip penkeri metai, apie pareigybės panaikinimą turi būti pranešta raštu prieš 4 mėnesius.

9.6. Pažymėtina, kad VTĮ 43 straipsnio 1 dalies norma yra esminė valstybės tarnautojų teisių ir interesų apsaugos požiūriu, todėl ją pažeidus valstybės tarnautojo atleidimas pripažįstamas neteisėtu (2011 m. sausio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-340/2011).

9.7. Vis dėlto akcentuotina, jog aptariama VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje numatyta karjeros valstybės tarnautojo, kurio pareigybė naikinama, garantija (paskyrimas į kitas pareigas) nėra absoliuti. Valstybės tarnautojo, kurio pareigybė naikinama, paskyrimas į kitas pareigas priklauso nuo objektyvių ir subjektyvių aplinkybių visumos (laisvų to paties lygio ir kategorijos bei žemesnių pareigybių buvimo ar nebuvimo, valstybės tarnautojo atitikimo užimti laisvai pareigybei nustatytus reikalavimus, sutikimo ar nesutikimo užimti atitinkamas pareigas ir kt.) (2012 m. spalio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2846/2012). Tarnautojas, pretenduojantis užimti atitinkamas pareigybes, turi atitikti jų aprašyme nustatytus tiek bendruosius, tiek specialiuosius reikalavimus (žr., pvz., 2013 m. kovo 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-255/2013; 2011 m. sausio 18 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-227/2011; 2009 m. gegužės 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1743/2009). VTĮ 43 straipsnio 1 dalies garantija be išlygų gali būti taikoma tik tuo atveju, jei tarnautojas pretenduoja užimti pareigybes, kurioms jų aprašyme nėra nustatyti specialūs reikalavimai. Tačiau, jeigu tarnautojas pretenduoja užimti pareigybes, kurioms jų aprašyme yra nustatyti specialūs reikalavimai, ši garantija gali būti ribojama tokio tarnautojo dalykinių savybių atitikimu specialiujų reikalavimų kriterijams, t. y. ši garantija galės būti taikoma tik tuo atveju, jei tarnautojo dalykinės savybės atitiks pareigybės, kurią tarnautojas pretenduoja užimti, aprašyme nustatytus specialiuosius reikalavimus, nes priešingu atveju, gali būti neįgyvendinti arba netinkamai įgyvendinti tie ypatingi valstybės tarnybos tikslai ir uždaviniai, kurių įgyvendinimas yra priskirtas šioms pareigybėms. Be to, specialieji reikalavimai – profesinės kompetencijos, patirties, kalbų mokėjimo ir specialiųjų žinių bei įgūdžių ir panašūs reikalavimai, taip pat

reikalavimai, susiję su valstybės tarnautojo reputacija, asmeninėmis savybėmis, turi būti konstituciškai pateisinami, kaip pabrėžiama Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime. Priešingu atveju, būtų pažeista piliečio konstitucinė teisė lygiomis sąlygomis užimti pareigas valstybinėje tarnyboje (2013 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-255/2013). Specialiųjų pareiginių reikalavimų nustatymo tikslas yra užtikrinti, kad norintis užimti atitinkamas pareigas asmuo turėtų tinkamą pasirengimą atlikti šiai pareigybei priskiriamas funkcijas. Toks tinkamumas, be kita ko, pasireiškia atitinkamos kvalifikacijos bei praktinių įgūdžių turėjimu (2011 m. lapkričio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-3172/2011).

9.8. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje ne kartą pasisakyta, jog būtina kiekvienu atveju vertinti, ar specialiųjų reikalavimų nustatymas gali būti pateisinamas objektyvia būtinybe atlikti tik šiai pareigybei priskirtas specifines funkcijas ir uždavinius (žr. 2009 m. gegužės 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1743/2009; 2011 m. vasario 21 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-686/2011; taip pat žr. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimo I dalį*, skelbtą Vyriausiojo administracinio teismo biuletenyje Nr. 24, 2013, p. 466). Sprendžiant dėl asmens galimybės užimti vienas ar kitas pareigas, dėl jo atitikimo bendriesiems ir specialiesiems pareigybės reikalavimas, reikia atsižvelgti į tokių reikalavimų pagrįstumą ir realumą, nes dirbtinai nustatytos sąlygos neturėtų paneigti asmens pirmumo teisės likti tarnyboje. Tik toks vertinimas gali užtikrinti veiksmingą, o ne formalų, teisės aktuose valstybės tarnautojams numatytų garantijų įgyvendinimą (žr. 2012 m. birželio 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-2495/2012).

9.8.1. Šio reikalavimo pažeidimas, pavyzdžiui, konstatuotas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2846/2012. Šiuo atveju Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija iš esmės vertino, ar naujai įsteigtai pareigybei numatytas reikalavimas – turėti specialų išsilavinimą (aukštąjį universitetinį ar jam prilygintą technologijos mokslų srities aplinkos inžinerijos studijų krypties hidrotechnikos inžinerijos vientisųjų studijų) – buvo pagrįstas. Įvertinęs įrodymų visumą, Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, jog pareiškėjo užimta Raseinių rajono savivaldybės administracijos Kaimo reikalų skyriaus vedėjo pareigybė, įsteigus Raseinių rajono savivaldybės administracijos Ekonomikos ir ūkio departamento Žemės ūkio ir kaimo plėtros skyriaus vedėjo pareigybę, realiai nebuvo panaikinta, kadangi pareigybei priskirtos funkcijos iš esmės nepakito. Todėl pareigybės paskirtimi, veiklos sritimi, uždaviniais ir funkcijomis iš esmės nesiskiriančiai pareigybei nustatytą specialųjį išsilavinimą nėra pagrindo laikyti objektyviai pagrįstu ir konstituciškai pateisinamu (2012 m. spalio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2846/2012).

9.8.2. Atitikimas specialiesiems reikalavimas buvo aktualus ir administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-720/2013, kurioje ginčas kilo dėl to, ar pareiškėja atitiko Juridinio, personalo ir dokumentų valdymo skyriaus Personalo ir ūkio poskyrio vedėjo pareigybei užimti nustatytą reikalavimą turėti ne mažesnę kaip 2 metų patirtį personalo valdymo srityje.

Vyriausiasis administracinis teismas šiuo aspektu pažymėjo, kad lingvistiškai sąvoka „personalo valdymas“ aiškintina kaip tam tikros įstaigos darbuotojų turėjimas savo valdžioje („personalas“ – įstaigos, įmonės ir kt. darbuotojai; tarnautojai, sudarantys vieną profesinę kategoriją; „valdyti“ – turėti savo valdžioje (<http://dz.lki.lt/search>).

Pavyzdiniuose personalo administravimo tarnybų nuostatuose personalas apibrėžiamas kaip įstaigos valstybės tarnautojai ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis (3 p.). Doktrinoje teigiama, jog „dažnai „personalo valdymo“ sąvokai priskiriama tik kasdieninio vadovavimo veikla, kai vadovai tiesiogiai bendrauja su jiems pavaldžiais darbuotojais, o kartais, atvirkščiai, – jam priskiriama tik personalo valdymo padalinio darbuotojų veikla. Pasak C. D. Fischerio, sąvoka „personalo valdymas“ apima visus sprendimus, veiksmus ir technologijas, darančius tiesioginę įtaką organizacijoje dirbantiems žmonėms ir jų darbo aplinkai (Fischer, C. D.; Schoenfeldt, L. F.; Shaw, J. B. *Human Resource Management*. 5th edition. Houghton Mifflin Company, 2003). E. Bagdono ir L. Bagdonienės nuomone, personalo valdymas – tai ne tik samdomųjų darbuotojų priėmimas ir atleidimas, jų bylų tvarkymas, bet ir darbo normavimas, apmokėjimas, kvalifikacijos kėlimas (Bagdonas, E.; Bagdonienė, L. *Administravimo principai*. Kaunas: Technologija, 2004, p. 310). Kai kada personalo valdymas siejamas su organizacijos personalo tikslais. G. A. Cole'o teigimu, personalo valdymas – tai personalo specialisto veikla įgyvendinant organizacijos personalo tikslus (Cole, G. A. *Strategic Management: theory and practice*. London, 1994, p. 237).” (Malvina Arasimavičiūtė. Lietuvos savivaldos institucijų personalo atitikties strateginiams ekonomikos reikalavimams tyrimas: Socialinių mokslų studijos, 2010, 2(6), p. 53–68). Taigi doktrinoje nėra pateikiamos vienareikšmiškos personalo valdymo sąvokos, tačiau doktrinoje yra išskiriamos su personalo valdymu susijusios veiklos sritys: personalo atranka, karjeros planavimas, personalo paieška, darbuotojų skatinimas, personalo mokymas, personalo vertinimas ir pan. (Žilvinas Židonis. *Personalas valdymas valstybės tarnyboje: rajono savivaldybės atvejo analizė: Viešoji politika ir administravimas*, 2009 m., Nr. 28, p. 89–98.). Kaip personalo administravimo aspektai išskiriami žmoniškųjų išteklių planavimas viešajam sektoriui, personalo atrankos kriterijai, darbuotojų motyvacija, karjera viešajame administravime, darbuotojų ir darbdavių santykiai, atlyginimo sistemos ir socialinės garantijos, etinės problemos viešajame sektoriuje (Viktorija Baršauskienė. *Personalas administravimas viešajame sektoriuje//Viešasis administravimas: Kaunas „Technologija“, 2003, p. 214–252).*

Teisėjų kolegija, išanalizavusi pareiškėjos vykdytas funkcijas bei įvertinusi doktrinoje išskiriamas su personalo valdymu susijusias veiklos sritis, pritarė išvadai, kad pareiškėja, eidama Bendrojo skyriaus vedėjos pareigas, į kurias ji buvo paskirta 2005 m. vasario 24 d., vykdė veiklą, susijusią su personalo valdymu. Pasak teisėjų kolegijos, nėra pagrindo teigti, jog pareiškėja personalo valdymo funkcijas atliko epizodiškai. Pareigybės aprašyme įtvirtintos funkcijos laikytinos tomis funkcijomis, kurių vykdymas priskirtinas atitinkamas pareigas einančio asmens kompetencijai. Nagrinėjamu atveju buvo sudėtinga išskirti ir detalčiai nustatyti, kokią pareiškėjos kaip Bendrojo skyriaus vedėjos vykdytų funkcijų dalį sudarė personalo valdymas, tačiau teisėjų kolegija manė, jog šių funkcijų apimtis šiuo atveju nėra reikšminga, kadangi atitinkamų funkcijų, susijusių su personalo valdymu, vykdymas patvirtina, jog pareiškėja turi personalo valdymo patirties, ir atvirkščiai, tai, jog pareiškėjos užimtos pareigybės funkcijos nebuvo susijusios vien su personalo valdymu, nereiškia, jog pareiškėja neturėjo personalo valdymo patirties.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, jog Personalos ir ūkio poskyrio vedėjo pareigybės aprašyme yra formuluojamas reikalavimas turėti ne mažesnę kaip 2 metų patirtį būtent personalo valdymo srityje. Atsakovo teigimu, formuluojamas reikalavimas turėti patirties personalo valdymo srityje reiškia patirtį administruojant (valdant, tvarkant) visos

įmonės personalą. Kaip pažymėjo teisėjų kolegija, Metodikos 12 punkte yra įtvirtinta, kad specialūs reikalavimai turi būti aprašomi taip, kad juos būtų galima objektyviai patikrinti. Pavyzdiniuose personalo administravimo tarnybų nuostatuose bei Valstybės tarnybos įstatyme yra vartojama sąvoka „personalo administravimo tarnyba“ (valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų struktūrinis padalinys arba valstybės tarnautojai, atliekantys personalo administravimo funkcijas). Atsakovui formuluojant reikalavimą turėti 2 metų patirtį „personalo valdymo srityje“ negalima daryti vienareikšmiškos išvados, jog jis turi galvoje būtent patirtį, susijusią su visos įstaigos personalo valdymu, t. y. patirtį personalo administravimo tarnyboje.

Taigi, atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, jog pareiškėja atitiko minėtai pareigybei užimti numatytą reikalavimą turėti ne mažesnę kaip 2 metų patirtį personalo valdymo srityje. Pareiškėjai galėjo būti siūlomos šios pareigos (2013 m. birželio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-720/2013).

9.9. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra išaiškinęs, kad VTĮ 43 straipsnio 1 dalies norma yra skirta karjeros valstybės tarnautojui, kurio užimama pareigybė naikinama, t. y. situacijai, kai valstybės tarnautojo atleidimo iš pareigų procedūra dar nepasibaigė, todėl ji turi būti aiškinama (suprantama) kaip atitinkama garantija tarnautojui tęsti tarnybą toje pačioje institucijoje. Todėl tuo atveju, kai dėl tam tikrų priežasčių yra numatomas atitinkamos pareigybės panaikinimas ir su tuo sietinas karjeros valstybės tarnautojo atleidimas iš valstybės tarnybos, šis valstybės tarnautojas turi teisę pretenduoti į kitas to paties lygio ir kategorijos pareigas bei (jo sutikimu) užimti žemesnės kategorijos pareigas (žr. 2011 m. birželio 7 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1371/2011; 2011 m. spalio 10 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3380/2011; 2013 m. gegužės 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-1074/2013).

9.10. Vadovaujantis nuoseklia Vyriausiojo administracinio teismo praktika, VTĮ 43 straipsnio 1 dalis neįpareigoja valstybės tarnautojui, kurio pareigybė naikinama, siūlyti ne su valstybės tarnautojo statusu susijusį darbą (pvz., darbą pagal darbo sutartį) (šiuo aspektu žr., pvz., 2011 m. spalio 10 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3380/2011; 2011 m. gegužės 16 nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2643/2011; 2012 m. gruodžio 3 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-3085/2012).

III.1.5.2.1. Realus pareigybės panaikinimas

9.11. Pasisakydamas dėl VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto ir 43 straipsnio 1 dalies tarpusavio ryšio, Vyriausiasis administracinis teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje nustatytos garantijos taikytinos tuo atveju, kai naikinama karjeros valstybės tarnautojo užimama pareigybė. Tačiau paties pareigybės panaikinimo ši teisės norma nereglamentuoja. Tai reiškia, kad šios normos nuostatos (suformuluotos atitinkamų garantijų pavidalu) taikytinos suponuojant situaciją, kai atitinkama pareigybė yra realiai naikinama, t. y. toliau neišlieka. Todėl, sprendžiant šių nuostatų taikymo klausimą, pirmiausia yra būtina išsiaiškinti (nustatyti) atitinkamos pareigybės panaikinimo faktą, t. y. nustatyti, ar naikinamos pareigybės pagrindinės funkcijos ir paskirtis išlieka toliau arba jų realiai atsisakoma ir ši pareigybė tampa nebereikalinga, dėl to valstybės tarnautojas gali būti atleistas iš tarnybos tuo pagrindu, kad jo pareigybė

yra panaikinta (žr., pvz., 2010 m. vasario 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-247/2010; 2013 m. gegužės 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-1074/2013; 2011 m. vasario 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-674/2011; 2011 m. sausio 27 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-346/2011; 2011 m. vasario 22 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1086/2011). Sprendžiant VTĮ 43 straipsnio 1 dalies taikymo klausimą pirmenybė turi būti teikiama su pareigybės (pa)naikinimu susijusių teisinių santykių turiniui, o ne jų formaliai išraiškai (formai), šiuo tikslu, be kita ko, išsiaiškinant (nustatant) atitinkamos pareigybės panaikinimo faktą, t. y. būtina nustatyti, ar naikinamos pareigybės pagrindinės funkcijos ir paskirtis išlieka toliau arba jų realiai atsisakoma ir ši pareigybė tampa nebereikalinga (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1966/2012, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24, 2013, p. 243–263).

9.12. Atkreiptinas dėmesys, kad naikinamos pareigybės pagrindinių funkcijų ir paskirties atsisakymas nėra vienintelis galimas atvejis tam, kad būtų galima pripažinti, jog įvyko realus pareigybės panaikinimas. Vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, jog vertinant, ar pareiškėjos pareigybė realiai buvo panaikinta, svarbu nustatyti, kokias funkcijas iki atsakovo nurodomo pareiškėjos pareigybės panaikinimo pareiškėja atliko ir ar šios funkcijos – visos ar jų dalis – neišliko, paskirstytos kitiems darbuotojams, jų atsisakyta ir pan. Nustačius šias aplinkybes ir konstatavus, kad pareiškėjos atliktos darbo funkcijos (visos ar didžioji jų dalis) paskirstytos atlikti kitiems darbuotojams arba dėl tam tikrų priežasčių pasikeitusioje institucijos veikloje nėra reikalingos, būtų galima konstatuoti, kad dėl struktūrinių pertvarkymų buvo panaikinta pareiškėjos pareigybė (2010 m. vasario 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-247/2010). Vadinasi, aplinkybė, kad dalis pareiškėjo iki atsakovo atliktų struktūrinių pertvarkymų vykdytų funkcijų išliko, nesudaro pagrindo daryti vienareikšmę išvadą, jog išliko ir pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto atleisto valstybės tarnautojo pareigybė (žr., pvz., 2012 m. balandžio 16 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-1954/2012; 2012 m. gruodžio 3 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-3085/2012; 2012 m. birželio 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2348/2012). Pažymėtina, kad galima situacija, jog atlikus struktūrinius pertvarkymus, tarnautojo funkcijos išlieka, nes yra naikinama ne konkreti pareiškėjos pareigybė, bet mažinamas pareigybių skaičius dėl ekonominių priežasčių, ir tokia situacija taip pat gali būti savarankiškas pagrindas tarnybos santykiams pagal Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą pasibaigti, o atsakovui tenka pareiga pagrįsti objektyvias pasirinkimo atleisti konkretų darbuotoją priežastis (2012 m. gegužės 31 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-1570/2012).

9.13. Vyriausiasis administracinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad nagrinėdami ginčus dėl atleidimo iš valstybės tarnybos, kai panaikinama pareigybė, teismai neapsiriboja formaliu fakto nustatymu, kad buvo priimtas administracinis aktas dėl pareigybės panaikinimo, tačiau nagrinėja struktūrinius pertvarkymus tuo aspektu, kuris atskleidžia, ar atitinkamos (ginčui aktualios) pareigybės panaikinimas yra realus (šiuo tikslu teismas palygina panaikintų ir įsteigtų padalinių funkcijas; panaikintų ir įsteigtų pareigybių sąrašus, panaikintų ir įsteigtų pareigybių aprašymus, atkreipdamas dėmesį į pareigybių aprašymuose nustatytus specialiuosius reikalavimus; analizuoja funkcijų persikirstymą tarp padalinių ir pareigybių, kt.) (žr., pvz., 2013 m. gegužės 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-1074/2013; 2013 m. kovo 12 d. nutartį administracinėje

byloje Nr. A⁶⁶²–670/2013; 2012 m. vasario 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–348/2012; 2011 m. sausio 27 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–346/2011; 2012 m. spalio 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2846/2012).

9.14. Konkrečios pareigybės panaikinimo realumui patikrinti nėra būtina ginčyti administracinius aktus dėl struktūrinių pertvarkymų organizavimo. Valstybės tarnautojo, kurio pareigybė panaikinama, teisių galimi pažeidimai turėtų būti konstatuojami ne per teisės aktus, apibrėžiančius valdžios institucijų veiklą, bet per teisės normas, tiesiogiai reglamentuojančias valstybės tarnybą ir konkretaus valstybės tarnautojo teises (2012 m. spalio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2846/2012).

9.15. Vertinant, ar pagal pareigybės aprašymą atitinkama to paties lygio pareigybė pagal savo turinį yra kokybiškai nauja, ar tik atitinkamai išplėsta ar susiaurinta jai pavestų funkcijų apimtis, turi būti lyginama atitinkamų pareigybių paskirtis, nustatyti specialieji reikalavimai, funkcijų pobūdis pagal bendrąją ir specialiąją veiklos sritis (2011 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–418/2011; 2012 m. spalio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2846/2012).

9.15.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–2495/2012, įvertinus panaikintos vyriausiojo specialisto (A lygio 13 kategorijos) pareigybės aprašymą ir naujai įsteigtos vyriausiojo specialisto (A lygio 9 kategorijos) pareigybės aprašymą, konstatuota, kad šių pareigybių paskirtis ir veiklos sritis sutampa, tačiau pareigybėms nustatytos funkcijos ir jų pobūdis skiriasi iš esmės. Padaryta išvada, jog vyriausiojo specialisto pareigybės (A lygio 13 kategorijos) panaikinimas buvo realus (2012 m. birželio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–2495/2012).

9.15.2. Fiktyvus valstybės tarnautojų pareigybių panaikinimas nustatytas, pavyzdžiui, 2011 m. kovo 14 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–418/2011, kurioje konstatuota, kad Vidaus audito skyriaus vedėjo pareigybės paskirtis, veiklos sritys, pareigybei nustatyti specialieji reikalavimai ir jų apimtis, pagrindinės funkcijos, kaip ir viso Vidaus audito skyriaus paskirtis, uždaviniai ir funkcijos, po Sveikatos apsaugos ministerijos struktūros pertvarkymo liko visiškai nepasikeitę. Tad pagal nagrinėjamos bylos faktines aplinkybes nėra pagrindo pripažinti, kad atlikus Sveikatos apsaugos ministerijos struktūrinius pertvarkymus buvo realiai panaikinta Vidaus audito skyriaus vedėjo pareigybė, kurią užėmė pareiškėjas, ir įsteigta nauja pareigybė (2011 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–418/2011).

III.1.5.2.2. Pranešimas (įspėjimas) apie naikinamą pareigybę

(VTĮ 3 str. 1 d., 43 str. 1 d., DK 35 str., 129 str. 4 d., 130 str. 5 d.)

9.16. Kaip jau minėta, Valstybės tarnautojui apie pareigybės panaikinimą turi būti pranešta raštu ne vėliau kaip prieš 2 mėnesius iki pareigybės panaikinimo. Neįgaliajam, nėščiai moteriai (kai valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga likviduojama), moteriai ir (ar) vyrui, auginantiems vaikus (vaiką) iki 14 metų, asmeniui, kuriam iki teisės gauti visą senatvės pensiją liko ne daugiau kaip penkeri metai, apie pareigybės panaikinimą turi būti pranešta raštu prieš 4 mėnesius (VTĮ 43 str. 1 d.).

9.17. Pranešimo apie pareigybės panaikinimą terminai įstatymų leidėjo nustatyti tam, kad karjeros valstybės tarnautojas žinotų, jog jo pareigybė artimiausiu laiku bus panaikinta, o šiuo terminu užtikrinamos valstybės tarnautojo teisės, socialinės ir kitos

garantijos bei teisėti interesai (2004 m. spalio 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁵-822/2004; taip pat skelbta 2006 m. Apibendrinime).

9.18. Dėl pranešimo apie naikinamą pareigybę terminų ypač aktuali Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos nagrinėta administracinė byla Nr. A⁶⁶²-1966/2012. Byloje nustatyta, kad tą pačią dieną po pranešimo apie pareigybės panaikinimą atsakovas atleido pareiškėjus iš tarnybos, atleidimo datą perkeldamas tokios trukmės laikotarpiui, kuris turėjo būti taikomas pranešant apie pareigybės panaikinimą pagal VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje nustatytus reikalavimus. Šiais sprendimais pareiškėjai taip pat buvo informuoti apie tai, kad šiuo laikotarpiu jiems bus siūlomos kitos pareigos, nurodyta mokėti jiems vidutinį darbo užmokestį. Byloje nebuvo duomenų, kad laikotarpiu nuo ginčijamų įsakymų priėmimo iki juose (įsakymuose) nurodytos atleidimo iš pareigų perkėlimo datos, pareiškėjams būtų paneigtos garantijos, susijusios su, pavyzdžiui, valstybiniu socialiniu draudimu, privalomuoju sveikatos draudimu, ribojamos teisės, susijusios su pasiruošimu atleidimui.

Šiuo aspektu išplėstinė teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, kad ginčo teisinių santykių atsiradimo metu galiojusios (ir šiuo metu galiojančios) VTĮ nuostatos nenumatė (ir nenumato) galimybės perkelti atleidimo datą, kai valstybės tarnautojas iš pareigų šio įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto pagrindu yra atleidžiamas pažeidžiant prieš tai aptarto pranešimo apie naikinamą valstybės tarnautojo pareigybę įteikimo terminą. Pasak teisėjų kolegijos, atsakovas, neturėdamas įstatyminio pagrindo, pažeidė VTĮ nustatytus pranešimo apie panaikinamą pareigybę įteikimo terminus, o tai sudaro pagrindą pripažinti atsakovą pažeidusiu atleidimo procedūrą reglamentuojančias taisykles. Vis dėlto, nors atsakovo veiksmų ir ginčijamų bei kitų priimtų sprendimų pagrindu susiklosčiusi faktinė situacija teisėtumo aspektu yra kritikuotina ir iš esmės netoleruotina, išplėstinė teisėjų kolegija pastebėjo, kad teismas, spręsdamas klausimą dėl valstybės tarnautojo atleidimo iš tarnybos (pareigų) teisėtumo ir pagrįstumo, kiekvienu atveju vertindamas nustatytus atleidimo procedūros pažeidimus, turėtų atskirai įvertinti tokio pažeidimo reikšmę bei jo sukeltus teisinius padarinius konkrečiam valstybės tarnautojui, ir tik po to, vadovaudamasis, be kita ko, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijais, spręsti, ar toks pažeidimas konkrečiu atveju sudaro savarankišką pagrindą pripažinti atleidimą iš valstybės tarnybos neteisėtu, ar tokiu pažeidimu atsiradusios neigiamos pasekmės gali būti šalinamos kitu būdu.

Pasisakydama dėl pareiškėjų argumentų, susijusių su jų garantijos būti paskirtiems į kitas pareigas, numatytos Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje, paneigimu, išplėstinė teisėjų kolegija pirmiausia pastebėjo, kad, kaip matyti iš šios nuostatos turinio, pranešimo apie naikinamą pareigybę įteikimas įstatyme numatytais terminais yra, be kita ko, tiesiogiai susijęs ir su tinkamu šios garantijos įgyvendinimu. Iš tiesų Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalis imperatyviai įpareigoja darbdavį (valstybės tarnautoją į pareigas priimančią asmenį) karjeros valstybės tarnautojui, kurio pareigybė naikinama, siūlyti kitas (laisvas) pareigas, o šiam tarnautojui sutikus – paskirti į to paties lygio ir kategorijos, o jei tokių nėra – žemesnės kategorijos, pareigas. Tačiau taip pat pastebėtina, kad, kaip matyti iš aptariamą įstatymo nuostatos turinio, jos (nuostatos) pagrindu karjeros valstybės tarnautojas gali būti perkeliamas į kitas pareigas, kai jo užimama pareigybė yra „naikinama“, t. y., kai Valstybės tarnybos įstatymo ir jį lydinčių teisės aktų nustatyta tvarka yra išreikšta kompetentingo subjekto valia panaikinti atitinkamą pareigybę ir valstybės tarnautojui yra pranešta apie jo užimamos

pareigybės panaikinimą. Kitaip tariant, aptariama karjeros valstybės tarnautojo garantija būti paskirtam į kitas pareigas gali būti įgyvendinama tik iki valstybės tarnautojo užimamos pareigybės panaikinimo, t. y. iki išgalioja sprendimas panaikinti atitinkamą pareigybę. Aptariamos Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalies nuostatos aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžia laikotarpį, per kurį gali būti įgyvendinama minėta karjeros valstybės tarnautojo, kurio pareigybė naikinama, garantija būti paskirtam į kitas pareigas. Matyti, kad įstatymų leidėjas šio laikotarpio pradžią sieja su darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) išreikšta valia (sprendimu (plačiąja prasme) panaikinti atitinkamą pareigybę ateityje, kartu numatydamas pareigą pranešti apie naikinamą pareigybę, o pabaigą – su sprendimu dėl šios pareigybės panaikinimo įsiteisėjimo momentu. Pabrėžtina ir tai, kad įstatymas nenumato kitokio darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) elgesio modelio po to, kai pareigybė panaikinama, kaip tik atleisti šios pareigybės panaikinimo momentu atitinkamas pareigas užėmusį valstybės tarnautoją.

Nagrinėjamoje byloje vertinant, ar ginčijamais atsakovo veiksmais buvo paneigta aptariama pareiškėjų garantija, pirmiausia pastebėta, kad, kompetentingo subjekto sprendimas dėl valstybės tarnautojo pareigybės panaikinimo, nėra sprendimas dėl atitinkamo valstybės tarnautojo atleidimo iš pareigų. Nors, kaip minėta, iš VTĮ 43 straipsnio 1 dalies ir 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto yra aišku, kad darbdavys (valstybės tarnautoją į pareigas priimančias asmuo) yra įstatymų leidėjo imperatyviai įpareigojamas atleisti tarnautoją iš pareigų, kai jo užimama pareigybė yra panaikinta, šios pareigos įgyvendinimas reikalauja atskiro darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) sprendimo atleisti valstybės tarnautoją iš pareigų. Valstybės tarnautojas laikomas atleistu iš užimamų pareigų tik nuo minėtame sprendime dėl atleidimo nurodytos atleidimo dienos.

Tačiau valstybės tarnyba, *inter alia*, yra grindžiama įstatymų viršenybės, teisėtumo bei skaidrumo principais (VTĮ 3 str. 1 d.), kurie, be kita ko, reikalauja, kad visi sprendimai, susiję su valstybės tarnautojo teisinio statuso (teisinės padėties) ar atskirų jo (statuso, teisinės padėties) elementų įgijimu, pasikeitimu ar pasibaigimu, būtų priimami griežtai laikantis įstatymų ir juos lydinčių teisės aktų reikalavimų ir juose nustatytais pagrindais. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (pvz., žr. Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. kovo 20 d. nutarimus) formuojamoje oficialioje konstitucinėje doktrinoje yra konstatuota, jog valstybės tarnyba yra valstybės tarnautojų profesinė veikla, susijusi su viešojo intereso garantavimu. Tai, kad valstybės tarnybos paskirtis – garantuoti viešąjį interesą valstybės ir savivaldybių institucijoms vykdant viešąjį administravimą ir teikiant viešąsias paslaugas, o ne privačius šia veikla užsiimančių darbuotojų interesus, lemia valstybės tarnautojų, kaip korpuso, ypatingą formavimo tvarką, jų teisinio statuso specifiką, taip pat jų ypatingą atsakomybę visuomenei už jiems pavestų funkcijų vykdymą. Valstybės tarnybos teisiniai santykiai – tai teisiniai santykiai tarp valstybės tarnautojo ir valstybės, kuri šio asmens atžvilgiu atlieka darbdavio vaidmenį. Valstybės tarnybos teisiniai santykiai, nepaisant panašumų, nėra tapatūs darbo santykiams, susiklostantiems tarp darbuotojo, kuris nėra valstybės tarnautojas, ir darbdavio (nesvarbu, ar susiklostančiais valstybinėse institucijose, ar savivaldybių institucijose, ar kitose įmonėse, įstaigose, organizacijose). Jų teisiniai statusai skiriasi. Įstojęs į valstybės tarnybą ir pradėjęs eiti atitinkamas pareigas valstybės tarnyboje (valstybės ar savivaldybės institucijoje), pilietis įgyja valstybės tarnautojo statusą. Nuo

šiol jis toje valstybės ar savivaldybės institucijoje priima sprendimus vykdant viešąjį administravimą ir teikiant viešąsias paslaugas (arba dalyvauja tuos sprendimus rengiant, vykdant, koordinuojant ir/arba kontroliuojant jų vykdymą ir kt.) ir šitaip garantuojant viešąjį interesą. Valstybės tarnautojai – ypatinga socialinė grupė, kurios specifika lemia valstybės tarnybos paskirtis ir visuomeninis reikšmingumas. Todėl valstybės tarnautojų teisinis statusas, teisių ir laisvių, kurias jie turi pagal Konstituciją ir įstatymus, įgyvendinimas negali neturėti reikšmingų ypatumų.

Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, tokia valstybės tarnybos teisinių santykių specifika bei valstybės tarnautojo ypatinga padėtis, taip pat tai, kad valstybės tarnautojo užimamos pareigos valstybės tarnyboje yra neatsiejama jo, kaip valstybės tarnautojo, statuso dalis (VTĮ 2 str. 2 d.), reikalauja, kad su tokiu šių asmenų teisinės padėties elementu, kaip užimamos pareigos valstybės tarnyboje, susiję teisiniai santykiai atsirastų ir pasikeistų tik įstatyme griežtai numatytais teisiniais pagrindais. Kaip jau buvo minėta VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje numatytu pagrindu valstybės tarnautojas į kitas pareigas gali būti paskirtas tik iki jo užimamos pareigybės panaikinimo. Kitaip tariant, būtent pareigybės panaikinimas, o ne atleidimas iš pareigų yra ta teisiškai reikšminga aplinkybė, iki kurios atsiradimo aptariama karjeros valstybės tarnautojo garantija būti paskirtam į kitas pareigas gali būti įgyvendinama. Todėl, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, siūlymas užimti pareigas po to, kai buvo panaikinta karjeros valstybės tarnautojo pareigybė, nepriklausomai nuo to, kad atleidimo data buvo perkelta, realiai (siūlymas) negali būti įgyvendinamas minėtos įstatymo nuostatos nustatyta tvarka, toks siūlymas akivaizdžiai yra fiktyvus ir neteisėtas. Tai nagrinėjamu atveju reiškė, kad atsakovas, vykdydamas aptariamą pareiškėjų atleidimo iš valstybės tarnybos procedūras, iš esmės paneigė jiems įstatymų garantuotą teisę būti paskirtiems į kitas karjeros valstybės tarnautojų pareigas.

Išplėstinė teisėjų kolegija pripažino, jog toks atleidimo procedūros pažeidimas paneigė vieną iš pagrindinių VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto pagrindu atleidžiamų karjeros valstybės tarnautojų garantijų, todėl nagrinėjamu atveju sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad aptiriamas pažeidimas leidžia pripažinti pareiškėjų atleidimą neteisėtu. Išplėstinė teisėjų kolegija pastebėjo, kad šioje byloje nenustatyta jokių ypatingų (išskirtinių) aplinkybių, kurios, laikantis šiame baigiamajame teismo akte nurodytų atleidimo procedūros pažeidimo vertinimo taisyklių, leistų pripažinti, kad aptariamam atveju minėta pažaida gali būti vertinama, kaip atleidimo procedūros pažeidimas, savaime nesudarantis pagrindo pareiškėjų atleidimo pripažinti neteisėtu, o tokio pažeidimo pasekmes vertinti, pavyzdžiui, pagal DK 130 straipsnio 5 dalį⁶⁶ (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-1966/2012; Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24, 2013, p. 243–263).

9.19. Minėtoje byloje suformuota praktika buvo vadovautasi ir administracinėje byloje Nr. A⁶²-510/2013, kurioje ginčas kilo dėl atsakovo Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – ir Tarnyba) direktoriaus 2011 m. gruodžio 30 d. įsakymo 1 punkto, kuriuo pareiškėjas atleistas iš Tarnybos vadovybės atstovo kokybei (direktoriaus pavaduotojo kokybei) (A lygis, 17 kategorija) pareigų, teisėtumo ir pagrįstumo.

---

66 Pagal šį punktą, jeigu darbuotojas atleidžiamas iš darbo nepasibaigus įspėjimo terminui, jo atleidimo iš darbo data perkeliama iki to laiko, kada turėjo pasibaigti įspėjimo terminas.

Byloje nustatyta, jog Vyriausybė 2011 m. liepos 7 d. priėmė nutarimą Nr. 819 „Dėl sutikimo reorganizuoti Valstybinę medicininio audito inspekciją prie Sveikatos apsaugos ministerijos“. Sveikatos apsaugos ministro 2011 m. rugsėjo 7 d. įsakymo Nr. V-839 „Dėl Valstybinės medicininio audito inspekcijos prie Sveikatos apsaugos ministerijos reorganizavimo, reorganizavimo sąlygų aprašo ir Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ 1 punktu reorganizuojama Valstybinė medicininio audito inspekcija prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – ir Inspekcija) jungimo būdu – prijungiant ją prie Tarnybos. To paties įsakymo 2 punktu patvirtinami Inspekcijos reorganizavimo, prijungiant ją prie Tarnybos, reorganizavimo sąlygų aprašas (2.1 punktas) ir Tarnybos nuostatai (2.2 punktas) (toliau – Nuostatai). Minėto įsakymo 6 punkte nustatyta, kad šio įsakymo 2.2 ir 3 punktai įsigalioja 2012 m. sausio 1 d. Sveikatos apsaugos ministro 2011 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. V-839 patvirtintų Nuostatų 14 punkte nustatyta, jog Tarnybos administracijos struktūrą tvirtina sveikatos apsaugos ministras. Sveikatos apsaugos ministras 2011 m. gruodžio 21 d. įsakymu patvirtino Tarnybos administracijos struktūrą bei nustatė, kad šis įsakymas įsigalioja nuo 2012 m. sausio 1 d. Šios vidinės organizacinės struktūros pertvarkymo metu buvo panaikinta pareiškėjo (vadovybės atstovo kokybei) pareigybė bei Tarnybos struktūra papildyta nauja direktoriaus pavaduotojo pareigybe ir dviem naujais skyriais (Pacientų teisių priežiūros skyrius ir Sveikatos priežiūros paslaugų kokybės priežiūros skyrius). Vadovaujantis anksčiau minėtu sveikatos apsaugos ministro 2011 m. gruodžio 21 d. įsakymu, pareiškėjas Tarnybos 2011 m. gruodžio 23 d. įspėjimu buvo informuotas apie tai, kad jo užimama pareigybė nuo 2012 m. sausio 1 d. yra naikinama.

Apžvelgiamoje byloje nebuvo ginčo, kad atsakovas pareiškėjo pareigybę panaikino ir atleido jį iš užimamos karjeros valstybės tarnautojo pareigų nepaisydamas VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija) nustatytą pranešimo apie (pa)naikinamą pareigybę įteikimo terminų. Ginčijamu įsakymu, vadovaudamasis Darbo kodekso 130 straipsnio 5 dalimi, atsakovas pareiškėjo atleidimo datą perkėlė į laikotarpio, kuris atitiko minėtoje VTĮ nuostatoje numatytą minimalų valstybės tarnautojo informavimo apie panaikinamą pareigybę terminą, pabaigą. Apeliacine tvarka bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija pažymėjo, jog atsakovas, neturėdamas įstatyminio pagrindo, pažeidė Valstybės tarnybos įstatyme nustatytus pranešimo apie panaikinamą pareigybę įteikimo terminus, o tai sudaro pagrindą pripažinti atsakovą pažeidusiu atleidimo procedūrą reglamentuojančias taisykles. Remdamasi 2012 m. gruodžio 19 d. nutartyje, priimtoje administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1966/2012, suformuota praktika teisėjų kolegija konstatavo, jog atleidimo datos nukėlimas gali būti pateisinamas tik išimtiniais (ypatingais, išskirtiniais) atvejais.

Nagrinėjamu atveju įvertinusi atsakovo veiksmus, teisėjų kolegija konstatavo, kad nebuvo objektyvios būtinybės, kuri galėjo sąlygoti atleidimo datos nukėlimą. Kaip matyti iš bylos medžiagos, atsakovas apie reorganizaciją žinojo nuo Vyriausybės nutarimo priėmimo momento (2011 m. liepos 7 d.), o taip pat steigėjo nustatytą datą (2012 m. sausio 1 d.), nuo kurios pradės funkcionuoti nauja po reorganizacijos atlikimo sukurta struktūra. Vadinasi, tiek steigėjas, tiek ir Tarnyba nustatė ir suvokė, kad nauja struktūra po reorganizacijos savo veiklą pradės nuo 2012 m. sausio 1 d., todėl turėjo paisyti VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje nustatytą pranešimo apie (pa)naikinamą pareigybę įteikimo terminų. Teisėjų kolegija konstatavo, jog šis pažeidimas šiuo konkrečiu atveju sudaro savarankišką

pagrindą pripažinti atleidimą iš valstybės tarnybos neteisėtu. Jokių objektyvių priežasčių, nepriklausiusių nuo steigėjo ir atsakovo veiksmų (valios) bei sąlygojusių būtinybę nukelti atleidimo datą, šiuo atveju nenustatyta, todėl šis pažeidimas kvalifikuotinas kaip esminis, nulėmęs ginčijamo įsakymo 1 punkto panaikinimą (2013 m. sausio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-510/2013).

9.20. Dėl įspėjimo apie pareigybės panaikinimą taip pat apžvelgtina administracinė byla Nr. A¹⁴³-1153/2010, kurioje pareiškėja kreipėsi į teismą, prašydama priteisti vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką bei sugrąžinti ją į valstybės tarnybą. Kreipdamasi nurodė, kad 2009 m. sausio 23 d. jai buvo įteiktas informacinis lapelis, kuriuo buvo informuota, jog nuo 2009 m. gegužės 15 d. naikinama Vilniaus apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos Vilniaus skyriaus Atskaitomybės dokumentų priėmimo poskyrio Kasos aparatų ir žurnalų apskaitos grupės A lygio 7 kategorijos vyresniojo specialisto pareigybė. Vilniaus apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko 2009 m. gegužės 14 d. įsakymu ji buvo atleista iš pareigų pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą. Pareiškėjos nuomone, ji buvo neteisėtai atleista 2009 m. gegužės 14 d. Pagal VTĮ 43 straipsnio nuostatas, neįgaliajam karjeros valstybės tarnautojui apie pareigybės panaikinimą turi būti pranešta raštu prieš 4 mėnesius, todėl jos atleidimo data turėjo būti 2009 m. gegužės 23 d.

Apeliacine tvarka bylą išnagrinėjusi teisėjų kolegija apžvelgiamu atveju išsamiau pasisakė dėl DK 129 straipsnio 4 dalies taikymo. Vadovaujantis DK 129 straipsnio 4 dalimi (2009 m. liepos 23 d. įstatymo Nr. XI-404 redakcija), darbo sutartis su darbuotojais, kuriems iki teisės gauti visą senatvės pensiją liko ne daugiau kaip penkeri metai, asmenimis iki aštuoniolikos metų, neįgaliaisiais, darbuotojais, auginančiais vaikų iki keturiolikos metų, gali būti nutraukta tik ypatingais atvejais, jeigu darbuotojo palikimas darbe iš esmės pažeistų darbdavio interesus.

Byloje nustatyta, kad pareiškėja apie būsimą atleidimą buvo įspėta 2009 m. sausio 23 d. Struktūrinio reorganizavimo vykdymo metu pareiškėja buvo neįgali, tačiau apie tai pranešė atsakovui tik 2009 m. gegužės 13 d., t. y. praėjus beveik 4 mėnesiams po paminėto įspėjimo gavimo ir likus tiksliai vienai dienai iki atsakovo 2009 m. gegužės 8 d. įsakymu nustatytos jos atleidimo iš pareigų datos (2009 m. gegužės 14 d.). Byloje nebuvo jokių duomenų apie tai, kad atsakovas galėjo ir turėjo žinoti apie pareiškėjos neįgalumą iki tol, kai gavo iš pareiškėjos paminėtą pranešimą ir neįgalumą patvirtinantį dokumentą.

Apžvelgiamu atveju dėl DK 129 straipsnio 4 dalies taikymo, teisėjų kolegija pažymėjo, kad šios materialinės teisės normos taikymas suponuojamas situacijos, kai apie darbuotojo neįgalumą darbdaviui yra žinoma. Tokiu atveju darbdavys privalo laikytis šioje teisės normoje nustatyto elgesio modelio ir atitinkamai pagrįsti ypatingą būtinumą nutraukti darbo sutartį su neįgaliu darbuotoju. Nagrinėjamoje situacijoje to nebuvo ir tai nulėmė pačios pareiškėjos pasirinktas elgesys. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad DK 35 straipsnio 1 dalyje yra nustatytos bendrosios darbo sutarties šalių elgesio taisyklės, pagal kurias, įgyvendindami savo teises bei vykdydami pareigas, darbdaviai, darbuotojai ir jų atstovai turi laikytis įstatymų, gerbti bendro gyvenimo taisykles bei veikti sąžiningai, laikytis protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principų; draudžiama piktnaudžiauti savo teise. Anksčiau aptartas pareiškėjos pasirinktas elgesys neatitinka šių taisyklių. Todėl nagrinėjamoje situacijoje nėra pagrindo konstatuoti, kad atsakovas pažeidė paminėtą DK 129 straipsnio 4 dalyje nustatytą reikalavimą ta prasme, kad prioritetą teikė ne pareiškėjos šia teisės norma ginamai teisei, o kitų darbuotojų (valstybės tarnautojų), kurių interesus

paliatė paminėtas struktūrinis reorganizavimas, teisėms, tuo pačiu ir savo kaip darbdavio esminiams interesams (2010 m. liepos 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–1153/2010).

9.21. Vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas bylas dėl valstybės tarnautojo atleidimo pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą, ne kartą pasisakė dėl DK 129 straipsnio 4 dalies taikymo.

9.21.1. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–1086/2011 pasisakydama dėl aplinkybės, kad skundžiamo atleidimo iš pareigų metu pareiškėjas išlaikė vaiką, kuriam tuo metu nebuvo 14 metų, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, jog tokia aplinkybė yra siejama su VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje nustatyta garantija. Ši garantija (įspėjimas apie būsimą atleidimą iš pareigų prieš 4 mėnesius iki pareigybės panaikinimo) pareiškėjo atžvilgiu buvo įvykdyta. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad DK 129 straipsnio 4 dalyje šiai asmenų grupei nustatyta garantija (darbo sutartis su darbuotojais, auginančiais vaikų iki keturiolikos metų <...>, gali būti nutraukta tik ypatingais atvejais, jeigu darbuotojo palikimas darbe iš esmės pažeistų darbdavio interesus) šiuo atveju pareiškėjui netaikytina, nes pareiškėjo turėtos pareigybės palikimas nagrinėjamoje situacijoje (kai savivaldybė atsisakė šiai pareigybei priskirtinų funkcijų) iš esmės pažeistų atsakovo (darbdavio) interesus (2011 m. vasario 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–1086/2011).

9.21.2. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–756/2011 Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija atsakė į klausimą, ar VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje garantijos pavidalu nustatytas būtinumas įspėti nurodyto amžiaus (iki 14 metų) vaikus auginantį valstybės tarnautoją apie būsimą atleidimą iš pareigų prieš 4 mėnesius iki pareigybės panaikinimo šio įstatymo 5 straipsnio taikymo požiūriu yra pakankamas pagrindas netaikyti tokios faktinės padėties asmeniui (valstybės tarnautojui) DK 129 straipsnio 4 dalyje nustatytos socialinės garantijos. Pagal byloje analizuotą DK 129 straipsnio 4 dalį, darbo sutartis su darbuotojais, auginančiais vaikų iki keturiolikos metų, gali būti nutraukta tik ypatingais atvejais, jeigu darbuotojo palikimas darbe iš esmės pažeistų darbdavio interesus.

Atsakydama į šį klausimą, teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš esmės analogiškos su VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje nustatytomis nuostatos apie įspėjimo terminą bei būtinumą pasiūlyti kitą darbą yra įtvirtintos DK 129 straipsnio 1 dalyje (pagal šią dalį, darbdavys gali nutraukti neterminuotą darbo sutartį su darbuotoju tik dėl svarbių priežasčių, apie tai įspėjęs jį šio Kodekso 130 straipsnyje nustatyta tvarka. Atleisti darbuotoją iš darbo, kai nėra darbuotojo kaltės, leidžiama, jei negalima darbuotojo perkelti jo sutikimu į kitą darbą). Tai, teisėjų kolegijos manymu, leidžia daryti išvadą, kad DK 129 straipsnio 4 dalyje nustatytos socialinės garantijos, palyginus su garantijomis, nustatytomis šio straipsnio 1 dalyje ir atitinkamai Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje, yra papildomos, adresuotos padidintą socialinį jautrumą turintiems asmenims, garantijos. Savo ruožtu, tai leidžia daryti išvadą, kad tokie asmenys neturėtų būti diskriminuojami (palyginus su dirbančiais pagal darbo sutartį asmenimis) vien dėl to, kad priklauso kitai – valstybės tarnautojų – socialinei grupei. Toks DK 129 straipsnio 4 dalies taikymo valstybės tarnautojams aiškinimas, teisėjų kolegijos manymu, atitinka Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnio tikslą ne sumažinti, o užtikrinti atitinkamų socialinių garantijų taikymą ir valstybės tarnautojams (2011 m. vasario 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–756/2011).

9.21.3. Darbo kodekso 129 straipsnio 4 dalį Vyriausiasis administracinis teismas

taikė ir administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-348/2012. Šiuo aspektu teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai pareiškėją priskyre patenkančia į darbuotojų ratą, nurodytą DK 129 straipsnio 4 dalyje (iki teisės gauti visą senatvės pensiją liko ne daugiau kaip penkeri metai), su kuriais darbo sutartis gali būti nutraukta tik ypatingais atvejais, jeigu darbuotojo palikimas darbe iš esmės pažeistų darbdavio interesus. Teisėjų kolegija sutiko, kad darbdavio atlikti struktūriniai darbo organizavimo pakeitimai yra pateisinami, panaikinus pareiškėjos pareigybę, jos dalies funkcijų atlikimas tapo nereikalingas, dalis funkcijų paskirstytos vykdyti kitiems tarnautojams, todėl pareiškėjos palikimas darbe sąlygotų pareiškėjos faktinę prastovą, tai lemtų nuolatinius darbdavio patiriamus tarnautojos atlyginimo dydžio nuostolius. Toks atvejis, kai darbuotojo atliekamas darbas savo įnašu neprisideda prie darbdavio (įmonės) veiklos rezultatų, blogina darbdavio finansinę padėtį, yra tas ypatingas atvejis, dėl kurio darbdavys turi teisę pagal Darbo kodekso 129 straipsnio 2, 4 dalis atleisti darbuotoją, laikydamasis įstatymo nustatytos tvarkos (2012 m. vasario 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-348/2012).

III.1.5.2.3. Darbdavio pareiga užtikrinti VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės realizavimą ir valstybės tarnautojo dalyvavimas šioje procedūroje

---

9.22. Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad prielaida taikyti VTĮ 43 straipsnio 1 dalį yra darbdavio sprendimas panaikinti dėl tam tikrų priežasčių atitinkamą valstybės tarnautojo užimamą pareigybę. Kalbant apie tokio sprendimo (sprendimo dėl būsimo pareigybės panaikinimo) sąsają su aptariamoje teisės normoje numatytu pranešimu (įspėjimu) apie pareigybės panaikinimą, būtina pažymėti, kad nurodyto įspėjimo paskirtis yra suteikti valstybės tarnautojui patikimą ir tikrovę atitinkančią informaciją apie jo užimamos pareigybės naikinimą ir suteikti jam (priklausomai nuo įspėjimo trukmės) atitinkamą laiką apsispręsti dėl galimybės tęsti tarnybą iš esmės tokiomis pačiomis sąlygomis (būti paskirtam į kitas to paties lygio ir kategorijos karjeros valstybės tarnautojo pareigas) arba kitomis, palyginus su naikinama pareigybe, karjeros požiūriu blogesnėmis sąlygomis (būti paskirtam į žemesnės kategorijos pareigas), taip pat socialine prasme suteikti jam galimybę pasirošti galimam būsiam atleidimui iš pareigų. Tai reiškia, kad tokioje situacijoje darbdavys, atsižvelgiant į Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalies nuostatų garantinį pobūdį, privalo elgtis gavusio paminėtą įspėjimą valstybės tarnautojo atžvilgiu atsakingai, sąžiningai ir aktyviai ta prasme, kad būtų sudaryta galimybė šiam tarnautojui gauti su jo pareigybės panaikinimu sietiną ir šioje teisės normoje nustatytoms garantijoms įgyvendinti reikšmingą informaciją. Akcentuodamas nurodyto darbdavio elgesio sąžiningumo ir atsakingumo aspektus, Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad šių kriterijų neatitinkančiu gali būti pripažintas toks darbdavio elgesys, kai (pavyzdžiui) pareigybių, į kurias, laikantis paminėtų VTĮ 43 straipsnio 1 dalies sąlygų, gali pretenduoti valstybės tarnautojas, aprašymai yra patvirtinami arba tuo pačiu su faktiniu pareigybės panaikinimo laiku, arba vėliau. Tokioje situacijoje būtų galima konstatuoti, kad atleidžiamas iš pareigų valstybės tarnautojas buvo dirbtinai pašalintas iš jam gyvybiškai svarbios jo pareigybės panaikinimo procedūros ir tokiu būdu buvo pažeisti jo teisėti lūkesčiai tęsti tarnybą pas darbdavį bei pačios VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje jam nustatytos garantijos (2013 m. gegužės

7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–201/2013; dėl vėlesnio pareigybių aprašymų patvirtinimo taip pat žr. 2012 m. balandžio 16 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–1806/2012).

9.23. Atkreiptinas dėmesys, kad detali Vyriausiojo administracinio teismo pozicija dėl informacijos suteikimo valstybės tarnautojui buvo pateikta išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. liepos 1 d. išnagrinėtoje administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–272/2013. Šioje byloje ginčas kilo dėl Raseinių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2011 m. spalio 24 d. įsakymo, kuriuo pareiškėja A. P. nuo 2011 m. spalio 31 d. atleista iš Raseinių rajono savivaldybės administracijos Bendrųjų reikalų skyriaus vyriausiosios specialistės A lygio 9 kategorijos valstybės tarnautojo pareigų pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą. Skundą dėl šio atsakovo įsakymo nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas pripažino pareiškėjos atleidimą iš pareigų neteisėtu, panaikino minėtą įsakymą, teismo sprendimo įsiteisėjimo dieną pripažino pareiškėjos atleidimo iš tarnybos dieną, pareiškėjos naudai priteisė vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laikotarpį bei 2 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą. Atsakovas apeliaciniu skundu kvestionavo tokį Šiaulių apygardos administracinio teismo sprendimą ir nesutiko su šio teismo vertinimu, kad pareiškėja iš pareigų buvo atleista neteisėtai.

Byloje nustatyta, kad pareiškėja savo subjektinių teisių pažeidimą, be kita ko, argumentavo VTĮ 43 straipsnio 1 dalies pažeidimu. Teigė, kad nuo pranešimo apie jos užimamos pareigybės panaikinimą įteikimo (2011 m. liepos 1 d.) iki jos pareigybės panaikinimo ir atleidimo iš tarnybos dienos (2011 m. spalio 31 d.) ji nebuvo supažindinta su visa su pareigybės panaikinimu ir kitais vykdytais struktūriniais (organizaciniais) pertvarkymais susijusia informacija. Pirmosios instancijos teismas, konstatavęs, kad A. P. iš tiesų nebuvo supažindinta su Raseinių rajono savivaldybės administracijoje įsteigiamų pareigybių aprašymais (ši informacija nebuvo paskelbta visiems prieinamu būdu viešai), ji nebuvo informuota, kaip naikinant pareiškėjos pareigybę bus perskirstytos jos vykdytos funkcijos, sprendė, kad taip buvo pažeista pareiškėjos teisė dalyvauti jos užimamos pareigybės (pa)naikinimo procedūroje, ji objektyviai neturėjo galimybės pretenduoti užimti naujai steigiamas karjeros valstybės tarnautojų pareigas Raseinių rajono savivaldybės administracijoje, pateikti savo argumentus dėl tokio pretendavimo. Atitinkamai Šiaulių apygardos administracinis teismas šias aplinkybes vertino kaip VTĮ 43 straipsnio 1 dalies pažeidimą, sudariusį pagrindą pareiškėjos atleidimą pripažinti neteisėtu. Apeliacinės instancijos teismas su tuo nesutiko, todėl pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikino, o pareiškėjos A. P. skundą atmetė.

Motyvuodama savo sprendimą, Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija pirmiausia pastebėjo, kad VTĮ 43 straipsnio 1 dalimi, be kita ko, yra įtvirtinama karjeros valstybės tarnautojo, kurio pareigybė yra naikinama, garantija tęsti tarnybą toje pačioje institucijoje, jei laikotarpiu nuo pranešimo apie naikinamą pareigybę įteikimo iki šios pareigybės panaikinimo dienos (imtinai) yra (atsiranda) laisva karjeros valstybės tarnautojo pareigybė. Įstatymų leidėjas imperatyviai įpareigoja darbdavį (VTĮ 2 str. 14 d. (2003 m. spalio 7 d. įstatymo Nr. IX–1747 redakcija) (valstybės tarnautoją į pareigas priimančią asmenį) karjeros valstybės tarnautojui, kurio pareigybė naikinama, siūlyti kitas (laisvas) pareigas, o šiam tarnautojui sutikus – paskirti į to paties lygio ir kategorijos, o jei tokių nėra – žemesnės kategorijos, pareigas, kurias jis yra tinkamas užimti. Kitaip tariant, aptariamose VTĮ nuostatose įtvirtinama institucijos (įstaigos) pareiga būti aktyviai teikiant aptariamam tarnautojui siūlymus užimti tokias laisvas karjeros valstybės

tarnautojo pareigas, kurias šis tarnautojas, atsižvelgiant į pareigybės aprašyme nustatytus tarnautojo bendruosius ir specialiuosius reikalavimus galėtų užimti. Šios darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) pareigos nevykdymas, t. y. siūlymo užimti laisvas (esamas ar numatomas) karjeros valstybės tarnautojo pareigas, kurias jis yra tinkamas užimti, nepateikimas ir (ar), esant šio tarnautojo sutikimui, jo nepaskyrimas į šias pareigas, paprastai yra savarankiškas pagrindas tokio tarnautojo atleidimą pripažinti neteisėtu.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad VTĮ 43 straipsnio 1 dalis eksplicitiškai nenumato aktyvios, t. y. be atskiro valstybės tarnautojo, kurio pareigybė naikinama, prašymo, darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) pareigos laikotarpiu nuo pranešimo apie naikinamą pareigybę įteikimo iki šios pareigybės panaikinimo dienos teikti tarnautojui, kurio pareigybė naikinama, visą (išsamią) informaciją apie esamas laisvas pareigas, taip pat pareigas, kurias numatoma įsteigti vykdant su tokiu pareigybės panaikinimu sietiną struktūrinį (organizacinį) arba kitokį atitinkamos institucijos (įstaigos) arba jos padalinio pertvarkymą, t. y. šiam tarnautojui teikti informaciją ir apie tas (esamas ir numatomas) pareigybes, kurių objektyviai jis (pvz., dėl neatitikimo bendriesiems ir specialiesiems reikalavimams) negalėtų užimti.

Aptariamoje įstatymo nuostatoje, be darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) pareigos valstybės tarnautojui, kurio pareigybė naikinama, siūlyti užimti minėtas laisvas karjeros valstybės tarautojo pareigas, taip pat įtvirtinama šio subjekto pareiga nustatytais terminais įteikti pranešimą apie naikinamą pareigybę. Įteikiant tokį pranešimą, be kita ko, yra siekiama informuoti karjeros valstybės tarnautoją apie būsimą jo užimamos pareigybės panaikinimą bei galimą atleidimą iš tarnybos, jei jis nebus perkeltas į kitas pareigas, pareigybės panaikinimo laiką, atsiskaitymo tvarką ir kita, t. y. suteikti tarnautojo teisėms įgyvendinti jam reikalingą informaciją. Po šio pranešimo įteikimo, kaip minėta, darbdavys (valstybės tarnautoją į pareigas priimančias asmuo) įgyja pareigą siūlyti šiam valstybės tarnautojui laisvas pareigas, suteikti jam laisvo nuo tarnybos laiko naujo darbo paieškoms, o karjeros valstybės tarnautojas, kurio pareigybė naikinama, įgyja teisę sutikti su siūlymais užimti kitas pareigas ar jų atsisakyti, naudotis įstatymo nustatytos trukmės tarnybos laiku savarankiškoms kito darbo paieškoms, pranešti darbdaviui (valstybės tarnautoją į pareigas priimančiam asmeniui) apie turimas (socialines) garantijas ir pirmenybės teisę būti paliktam dirbti, teikti tai patvirtinančius dokumentus.

Toliau teisėjų kolegija pabrėžė, kad valstybės tarnybos ir darbo teisinius santykius (VTĮ 5 str.) reglamentuojančios įstatymų ir juos lydinčių teisės aktų nuostatos numato valstybės tarnautojo teisę dalyvauti su jo pareigybės panaikinimu susijusiose (administravimo) procedūrose tik tiek, kiek tai susiję su jo garantija būti paskirtam (perkeltam) į kitas (laisvas) pareigas. Tačiau institucijos (įstaigos) vidinės organizacinės struktūros projektavimas, atsižvelgiant į nustatytą teisinį reguliavimą, atitinkamai yra šios institucijos (įstaigos) steigėjo arba jo vadovo diskrecijos teisė, kuri, be kita ko, naudojama siekiant efektyviai įgyvendinti institucijai (įstaigai) priskirtas funkcijas. Kitaip tariant, valstybės tarnautojo, kurio pareigybė dėl tokių pertvarkymų yra naikinama, dalyvavimas tokioje procedūroje (pvz., pasiūlymų dėl steigiamų naujų pareigybių, struktūrinių (organizacinių) pertvarkymų teikimas ir pan.), kiek tai nėra susiję su jo perkėlimu į laisvas (steigiamas) karjeros valstybės tarnautojo pareigas, nėra garantuojama įstatymų, ši teisė negali būti kildinama ir iš aptariamos VTĮ 43 straipsnio 1 dalies. Atitinkamai tokios

galimybės valstybės tarnautojui neužtikrinimas negali būti vertinamas, kaip pastarosios įstatymo nuostatos pažeidimas.

Kita vertus, Lietuvos Respublikos valstybės tarnyba, be kita ko, grindžiama lygiateisiškumo, skaidrumo, karjeros ir tarnybinio bendradarbiavimo principais (Valstybės tarnybos įstatymo 3 str. 1 d. (2009 m. birželio 11 d. įstatymo Nr. XI–286 redakcija). Šių principų kontekste aiškinant VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje numatytą valstybės tarnautojo, kurio pareigybė naikinama, garantiją būti perkeltam į kitas pareigas, neabejotina, kad ji (garantija), be kita ko, apima asmens teisę disponuoti atitinkama informacija, kuri jam yra reikalinga šiai garantijai realizuoti.

Tai pirmiausiai implikuoja valstybės tarnautojo, kurio pareigybė naikinama, teisę domėtis institucijoje esančiomis laisvomis ar naujai steigiamomis karjeros valstybės tarnautojų pareigomis, susipažinti su vykdomais struktūriniais (organizaciniais) pertvarkymais bei kita informacija, susijusia su užimamos pareigybės naikinimu. Turi būti užtikrinama ir sąžiningai savo teisėmis besinaudojančio tokio valstybės tarnautojo galimybė teikti visą informaciją (duomenis) apie turimą išsilavinimą, bendruosius ir specialiuosius gebėjimus, specialiąsias teises ir pan., jei šis tarnautojas žino (ar gali žinoti), kad darbdavys (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmuo) tokių duomenų neturi. Iš tiesų paprastai institucija (įstaiga) disponuoja tokia informacija apie karjeros valstybės tarnautoją, kokią jai šis pateikia, todėl tarnautojas, kurio pareigybė naikinama ir kuriam buvo tinkamai apie tai (pareigybės naikinimą) pranešta, turi būti aktyvus teikdamas minėtus duomenis.

Dėl šių reikalavimų pažeidimų atkreiptinas dėmesys į tai, kad teismas, spręsdamas klausimą dėl valstybės tarnautojo atleidimo iš tarnybos (pareigų) teisėtumo ir pagrįstumo, kiekvienu atveju vertindamas nustatytus atleidimo procedūros pažeidimus, turėtų atskirai įvertinti tokio pažeidimo reikšmę bei jo sukeltus teisinius padarinius konkrečiam valstybės tarnautojui, ir tik po to, vadovaudamasis, be kita ko, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijais, spręsti, ar toks pažeidimas konkrečiu atveju sudaro savarankišką pagrindą pripažinti atleidimą iš valstybės tarnybos neteisėtu, ar tokiu pažeidimu atsiradusios neigiamos pasekmės gali būti šalinamos kitu būdu. Kitaip tariant, minėtų reikalavimų, susijusių su karjeros valstybės tarnautojo, kurio pareigybė naikinama, teisės gauti ir teikti informaciją įgyvendinimu, pažeidimas savaime nesudaro (savarankiško) pagrindo atleidimą iš valstybės tarnybos pripažinti neteisėtu.

Iš minėto vertinimo dėl valstybės tarnybos principų taikymo ginčo teisiniams santykiams taip pat gali būti kildinama ir darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) pareiga valstybės tarnautojui, kurio pareigybė naikinama, teikti informaciją apie visas laisvas ir naujai steigiamas pareigybes, kurias, paisant nustatytų bendrųjų ir specialiųjų reikalavimų, šis karjeros valstybės tarnautojas galėtų užimti. Tačiau nei viena valstybės tarnybos ir darbo teisinius santykius reglamentuojanti įstatymo nuostata nenumato darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) aktyvios, t. y. be atskiro valstybės tarnautojo, kurio pareigybė naikinama, prašymo, pareigos supažindinti šį tarnautoją su informaciją apie tokias laisvas (steigiamas) karjeros valstybės tarnautojų pareigybes, kurioms keliamų bendrųjų ir specialiųjų reikalavimų šis (tarnautojas) neatitinka, taip pat bet kokią kitą su struktūriniais (organizaciniais) pertvarkymais susijusią informaciją, kuri nėra tiesiogiai susijusi su VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje numatytos garantijos būti perkeltam į kitas pareigas įgyvendinimu.

Apibendrinama išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, jog pagal minėtą VTĮ

nuostatą darbdavys (valstybės tarnautoją į pareigas priimančias asmuo), veikdamas sąžiningai ir įvertinęs turimą informaciją apie tarnautojo, kurio pareigybė naikinama, išsilavinimą, kvalifikaciją, bendruosius ir specialiuosius gebėjimus, pirmenybės teisę būti paliktam tarnauti bei kitas reikšmingas aplinkybes, turi pareigą teikti tik siūlymą užimti tokias laisvas (steigiamas) to paties lygio ir kategorijos (jų nesant – žemesnės kategorijos) karjeros valstybės tarnautojo pareigas, kurioms keliamus reikalavimus šis tarnautojas atitinka. Tačiau, nesant tarnautojo, kurio pareigybė naikinama, atskiro prašymo, institucija (įstaiga) neprivalo šiam (tarnautojui) teikti informacijos (jo supažindinti) apie visas, t. y. ir tas, į kurias jis objektyviai negali būti paskirtas, laisvas (steigiamas) karjeros valstybės tarnautojų pareigas, taip pat teikti kitus duomenis apie struktūrinius (organizacinius) pertvarkymus, kiek tai nėra tiesiogiai susiję su VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje numatytos garantijos būti perkeltam į kitas pareigas įgyvendinimu. Iš tiesų, aplinkybės, ar valstybės tarnautojas, kurio pareigybė naikinama, disponuoja tokia informacija, ar ne, niekaip nenulemia (ir negali lemti) minėtoje įstatymo nuostatoje numatytos šio tarnautojo garantijos būti perkeltam į kitas pareigas bei darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) pareigos realiai užtikrinti šią garantiją. Šios aplinkybės nėra reikšmingos ir kitoms aptariamam tarnautojui garantuojamoms teisėms įgyvendinti. Be to, pats valstybės tarnautojas, jei jam minėtos informacijos reikia, gali jos paprašyti.

Išplėstinės teisėjų kolegijos nuomone, pastarosios informacijos teikimas (skelbimas) tarnautojui, kurio pareigybė naikinama, individualiai ar (ir) visam kolektyvui viešai (pvz., paskelbiant interneto svetainėje, skelbimų lentoje ir pan.) darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) iniciatyva prisideda prie minėtų Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos principų užtikrinimo. Tačiau, nesant atitinkamų įstatymų ir (ar) juos lydinčių teisės aktų, įskaitant kolektyvines sutartis (VTĮ 51 str. (2008 m. gegužės 13 d. įstatymo Nr. X–1535 redakcija), nuostatų, tokios informacijos teikimas savo iniciatyva, t. y. nesant atskiro prašymo, yra darbdavio (valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens) teisė, o ne pareiga, kiek tai susiję su karjeros valstybės tarnautojo, kurio pareigybė naikinama, šioje vidaus administravimo procedūroje numatytų teisių ir garantijų užtikrinimu (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. liepos 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–272/2013).

III.1.5.3. Pirmenybės teisė likti valstybės tarnyboje

(DK 135 str., VTĮ 5 str., 43 str. 1 d., 44 str. 1 d. 9 p., Lygių galimybių įstatymo 4 str.)

9.24. Darbo kodekso 135 straipsnio 1 dalis numato: „Kai dėl ekonominių ar technologinių priežasčių arba dėl darbovietės struktūrinių pertvarkymų mažinamas darbuotojų skaičius, pirmenybės teisę būti palikti dirbti turi darbuotojai:

- 1) kurie toje darbovietėje buvo sužaloti arba susirgo profesine liga;
- 2) kurie vieni augina vaikus (įvaikius) iki šešiolikos metų arba prižiūri kitus šeimos narius, kuriems nustatytas sunkaus ar vidutinio neįgalumo lygis arba mažesnio negu 55 procentai darbingumo lygis, arba šeimos narius, sukakusius senatvės pensijos amžių, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka nustatytas didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis;
- 3) kurie turi ne mažiau kaip dešimties metų nepertraukiamąjį darbo stažą toje darbovietėje, išskyrus darbuotojus, įgijusius teisę į visą senatvės pensiją arba ją gaunančius;

4) kuriems iki senatvės pensijos liko ne daugiau kaip treji metai;
5) kuriems tokia teisė nustatyta kolektyvinėje sutartyje;
6) kurie yra išrinkti į darbuotojų atstovaujamuosius organus (Kodekso 19 straipsnis).“

9.25. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal DK 135 straipsnio 2 dalį, šio straipsnio 1 dalies 2, 3, 4 ir 5 punktuose nustatyta pirmenybė likti darbe taikoma tik tiems darbuotojams, kurių kvalifikacija nėra žemesnė už kitų tos pačios specialybės darbuotojų, dirbančių toje įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, kvalifikaciją.

9.26. Pažymėtina, kad DK 135 straipsnyje įtvirtinta pirmenybės teisė likti darbe administracinių teismų praktikoje yra aktuali tiek sprendžiant, kuris valstybės tarnautojas bus atleistas, tiek vertinant, kuriam valstybės tarnautojui bus siūlomos laisvos pareigos ir jis galės tęsti tarnybą.

9.26.1. Pirmasis iš paminėtų atvejų tampa aktualus situacijoje, kai yra naikinama ne konkreti valstybės tarnautojo pareigybė, bet tiesiog mažinamas pareigybių skaičius dėl ekonominių priežasčių. Šiuo aspektu Vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, jog galima situacija, kad atlikus struktūrinius pertvarkymus, tarnautojo funkcijos išlieka, nes yra naikinama ne konkreti pareiškėjos pareigybė, bet mažinamas pareigybių skaičius dėl ekonominių priežasčių, ir tokia situacija taip pat gali būti savarankiškas pagrindas tarnybos santykiams pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą pasibaigti, o atsakovui tenka pareiga pagrįsti objektyvias pasirinkimo atleisti konkretų darbuotoją priežastis (2012 m. gegužės 31 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-1570/2012; 2013 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-255/2013). Pirmenybės teisė būti paliktam dirbti, kai mažinamas pareigybių skaičius, VTĮ normomis nėra reglamentuota, todėl taikytinas Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Darbo santykius reglamentuojančių teisės normų taikymą valstybės tarnautojams nustato VTĮ 5 straipsnis, pagal kurį darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja šis įstatymas. Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje nurodytos (iš esmės procedūrinio pobūdžio) garantijos yra siejamos tik su pačiu pareigybės panaikinimo faktu ir nėra diferencijuojamos atsižvelgiant į tai, dėl kokių priežasčių tarnautojo einama pareigybė yra naikinama. DK 135 straipsnyje nurodytos garantijos yra siejamos su priežastimis, dėl kurių darbuotojas yra atleidžiamas iš darbo. Kai dėl ekonominių ar technologinių priežasčių arba dėl darbovietės struktūrinių pertvarkymų mažinamas darbuotojų skaičius, DK 135 straipsnio 1 dalyje numatyti atvejai, kai darbuotojai turi pirmenybės teisę likti darbe. Šio straipsnio 2 dalyje numatyta tam tikros apimties išlyga, numatanti pirmenybę likti darbe taikoma tik tiems darbuotojams, kurių kvalifikacija nėra žemesnė už kitų tos pačios specialybės darbuotojų, dirbančių toje įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, kvalifikaciją (2013 m. kovo 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-255/2013).

9.26.1.1. Pirmiau paminėtos pozicijos buvo laikytasi, pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-1570/2012, kurioje nustatyta, kad pareiškėja buvo atleista iš valstybės tarnybos VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punkte numatytu pagrindu. Teisėjų kolegija, ištyrusi faktines bylos aplinkybes, šioje byloje konstatavo, jog pareiškėjos vykdytos funkcijos buvo perduotos kitiems darbuotojams. Todėl, padariusi išvadą, jog pareiškėjos vykdytos funkcijos išliko, teisėjų kolegija sprendė, jog buvo naikinama ne konkreti pareiškėjos pareigybė, bet mažinamas pareigybių skaičius dėl ekonominių priežasčių. Tokia situacija,

teisėjų kolegijos vertinimu, taip pat gali būti savarankišku pagrindu tarnybos santykiams pagal VTI 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą pasibaigti. Tačiau tokiu atveju atsakovas turi pareigą pagrįsti objektyvias pasirinkimo atleisti konkretų darbuotoją priežastis. Įvertinusi tai, teisėjų kolegija taikė DK 135 straipsnį, tačiau jo pažeidimo nenustatė. Priešingai, padarė išvadą, kad pareiškėja, vadovaujantis minėtu straipsniu, neturėjo pirmenybės likti pareigose.

Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija sprendė, jog tokiu atveju atsakovui tenka diskrecijos teisė pasirinkti darbuotoją, su kuriuo tarnybos santykiai bus tęsiami. Tačiau diskrecijos teisė neturi būti aiškinama kaip absoliučiai nemotyvuotas ir niekuo nesaistomas pasirinkimas. Kaip ir bet kuris viešojo administravimo subjekto sprendimas, šiuo atveju vidaus administravimo srityje, jis turi būti priimtas pagrindžiant jį objektyviais faktais bei bendraisiais teisės principais – įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo, numatytais VAĮ 3 straipsnyje. Objektyvių kriterijų nurodymas priimant sprendimą dėl konkretaus pasirinkto valstybės tarnautojo atleidimo yra itin svarbus sprendžiant, ar nebuvo pažeistos asmens teisės ir teisėti interesai, tarp jų – ir nepatirti diskriminacijos dėl amžiaus, socialinės padėties bei kitų priežasčių.

Teisėjų kolegija toliau vertino pareiškėjos argumentą, kad ji buvo atleista iš tarnybos, diskriminuojant ją dėl amžiaus, pagrįstumą. Nagrinėdama šį aspektą, teisėjų kolegija pirmiausia sprendė įrodinėjimo naštos klausimą – taikė Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnį, pagal kurį teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių ir juridinių asmenų skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjai nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Tačiau skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas. Taigi teisės aktuose nustatyta prezumpcija, neįrodinėtinas faktas dėl diskriminacijos buvimo, todėl pareiškėjai jo įrodinėti nereikia (ABTĮ 58 str. 3 d.). Atsakovas turi teisę teikti įrodymus, paneigiančius įstatyme nustatytą prezumpciją.

Teisėjų kolegija, atsižvelgusi į aptartas įrodinėjimo naštos taisykles, analizuojamoje byloje patvirtino, kad pareiškėja buvo diskriminuojama dėl amžiaus. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog pareiškėjos nurodomos diskriminacijos dėl amžiaus aplinkybės vertintinos kaip netiesioginės diskriminacijos fakto nurodymas, kai, remiantis iš esmės neutraliais kriterijais (pareigybės panaikinimas, profesinės kvalifikacijos reikalavimų nustatymas ir pan.) vyresnio amžiaus asmuo atsiduria nepalankesnėje padėtyje palyginus jį su kitais tokioje pačioje padėtyje esančiais asmenimis. Pareiškėjai nurodžius faktą, kad ji buvo pati vyriausia amžiumi atleista iš vyresniojo inspektoriaus A lygio 9 kategorijos pareigų, teismas turi vertinti jos padėtį su asmenų, esančių su ja tokioje pačioje situacijoje – šiuo atveju A 9 kategorijos inspektorių, turinčių tokią pačią (ar labai panašią) profesinę kvalifikaciją ir galinčių atlikti tą patį darbą. Šiame kontekste teisėjų kolegija pakartojo, kad pareiškėjai pakako nurodyti faktą, jog ji buvo vyriausia atleista iš skyriuje dirbusių A 9 kategorijos inspektorių tam, jog būtų preziumuojamas diskriminacijos dėl amžiaus faktas, o atsakovui tektų teisinę pareiga įrodyti, kad pasirinkimas atleisti iš tarnybos pareiškėją buvo pagrįstas objektyviais kriterijais, nesusijusiais su jos vyresniu amžiumi.

Tokiu atveju teisėta atleidimo iš darbo priežastimi galėtų būti pripažinti ne tik profesinės kvalifikacijos, bet ir kiti kriterijai – pavyzdžiui, lankstumo, darbo našumo, darbo patirties, atliekamo darbo kokybiškumo, lojalumo valstybės tarnybai ir pan. Teisėjų kolegija minėtų priežasčių nenustatė, todėl padarė išvadą, jog atsakovas nepaneigė pareiškėjos nurodytos prezumpcijos, kad ji buvo atleista iš tarnybos, diskriminuojant ją dėl vyresnio amžiaus (Lygių galimybių įstatymo 4 str., 7 str.). Pareiškėjai atleidimo iš tarnybos metu buvo 63 m., tai yra amžius, kai iš naujo įsidarbinti, ypač esant šalyje ekonominiams sunkumams ir aukštam nedarbo lygiui, yra žymiai sudėtingiau negu jaunesniems žmonėms. Taigi būdama tose pačiose sąlygose, kaip ir paliktas tarnyboje asmuo, bei turėdama didesnę darbo patirtį, po atleidimo iš tarnybos pareiškėja vien dėl savo vyresnio amžiaus atsidūrė blogesnėje padėtyje.

Įvertinusi tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą, pareiškėjos atleidimą iš darbo pripažino neteisėtu ir taikė Darbo kodekso 297 straipsnio 4 dalį (2012 m. gegužės 31 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–1570/2012).

9.26.2. Dėl Darbo kodekso 135 straipsnio reikšmės vertinant, kuriam valstybės tarnautojui bus siūlomos laisvos pareigos ir jis galės tęsti tarnybą, gali būti paminėta administracinė byla Nr. A⁷⁵⁶–257/2011. Byloje ginčas kilo dėl ūkio ministro 2009 m. rugsėjo 24 d. įsakymo, kuriuo pareiškėja R. J. buvo atleista iš Ūkio ministerijos Valstybės rezervo ir ūkio departamento Valstybės rezervo ir informacijos skyriaus vyriausiojo specialisto pareigų (A lygis 13 kategorija) nuo 2009 m. lapkričio 13 d. vadovaujantis VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punktu.

Byloje nustatyta, kad ūkio ministro 2009 m. liepos 9 d. įsakymu Nr. 4–345 buvo patvirtinta nauja Ūkio ministerijos administracijos struktūra, dalis anksčiau buvusių pareigybių buvo panaikinta, taip pat buvo įsteigta naujų pareigybių. Šiuo ūkio ministro įsakymu buvo panaikintos ir 22 Valstybės rezervo ir ūkio departamento pareigybės, iš jų – ir šiam departamentui priskirto Valstybės rezervo ir informacijos skyriaus A lygio 13 kategorijos vyriausiųjų specialistų pareigybės. Ginčo dėl aplinkybės, kad pareiškėjos pareigybė panaikinta, nebuvo.

Byloje nustatyta, kad pareiškėja atitiko Darbo kodekso 135 straipsnio 1 dalies 3 ir 4 punktuose numatytas sąlygas. Ūkio ministro 2009 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 4–472 buvo patvirtinta penkiolika A lygio 13 kategorijos pareigybių, vienuolika A lygio 12 kategorijos pareigybių ir viena A lygio 11 kategorijos pareigybė. Daugumoje šių pareigybių aprašymų buvo nustatytas reikalavimas šias pareigas einantiems tarnautojams turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą – socialinių mokslų studijų srities (ekonomikos arba verslo vadybos studijų krypties) magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam prilygintą išsilavinimą; turėti vienerių ar dvejų metų darbo stažą, arba darbo stažą viešojo administravimo srityje, arba darbo stažą pagal išsilavinimą. Pareiškėja turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, ekonomisto kvalifikaciją. Pareiškėjos nepertraukiamas darbo stažas Lietuvos Respublikos ūkio ministerijoje yra daugiau kaip dvylika metų. Jos tarnybinė veikla 2007 ir 2008 metais buvo įvertinta gerai. Pareiškėjai 2009 m. rugsėjo 30 d. buvo išreikšta padėka už ilgametį ir nepriekaištingą darbą valstybės tarnyboje. Atsakovas nepateikė jokių argumentų, kad pareiškėja neatitiko kurių nors iš anksčiau nurodytų pareigybių aprašymuose nustatytų specialiųjų reikalavimų, ir nepateikė atitinkamų įrodymų. Be to, paminėti pareigybių aprašymai buvo patvirtinti tik 2009 m. rugsėjo 30 d., tuo tarpu ūkio ministro įsakymas dėl pareiškėjos atleidimo iš pareigų buvo

priimtas 2009 m. rugsėjo 24 d. Todėl skundžiamo įsakymo priėmimo dieną atsakovas net neturėjo galimybės tinkamai įvertinti, ar pareiškėja atitinka specialiuosius reikalavimus, nustatytus pareigybių aprašymuose šias pareigas einantiems valstybės tarnautojams. Atsakovas taip pat nepateikė jokių įrodymų, patvirtinančių, kad į nurodytas pareigas priimti asmenys, vadovaujantis Darbo kodekso 135 straipsnio 1 dalimi, taip pat turėjo pirmenybės teisę likti dirbti Ūkio ministerijoje ir kad jų kvalifikacija buvo aukštesnė nei pareiškėjos R. J. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pateikti įrodymus, patvirtinančius argumentus, kuriais atsakovas grindžia savo atsiliepimą į skundą, pirmiausia yra jo pareiga (ABTĮ 57 str. 4 d.)⁶⁷. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad atsakovas, priėmęs įsakymą dėl pareiškėjos atleidimo iš pareigų ir nepasiūlęs jai apskritai jokių kitų A lygio 13 ar žemesnės kategorijos pareigų, neabejotinai pažeidė anksčiau nurodytus Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalies ir Darbo kodekso 135 straipsnio 1 dalies reikalavimus (žr. 2011 m. sausio mėn. 17 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-257/2011).

Atkreiptinas dėmesys, kad DK 135 straipsnio taikymui ypač aktuali lyginamų valstybės tarnautojų kvalifikacija. Kaip jau minėta, teismų praktikoje, sprendžiant klausimą dėl pirmumo teisės užimti laisvą pareigybę, kai ją užimti pretenduoja keletas tarnautojų, kurių prieš tai eitos pareigybės yra panaikinamos, yra konstatuota, kad tokiais atvejais yra taikytinos DK 135 straipsnio nuostatos, suteikiančios prioritetą aukštesnei kvalifikacijai ir tik tada, kai pretendentų kvalifikacija yra vienoda, atsižvelgiama į aplinkybes nurodytas DK 135 straipsnio 1 dalies 2–5 punktuose (žr. 2005 m. gegužės 31 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-323/2005; 2005 m. gegužės 5 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁶⁹-231/2005; skelbta 2006 m. Apibendrinime).

9.26.3. Ši praktika buvo aktuali ir administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-3720/2011, kurioje nustatyta, kad atsakovo institucijoje atlikus struktūrinius pertvarkymus pareiškėjas A. R. atitiko trijų naujai įsteigtų pareigybių aprašymus – vyriausiojo specialisto (A lygis 12 kategorija), vyriausiojo specialisto (A lygis 12 kategorija) ir vyriausiojo specialisto (A lygis 10 kategorija), į kurias taip pat pretendavo bei VTĮ 43 straipsnio 1 dalies tvarka buvo priimtos D. B., M. U. ir R. V., atsakovui nusprendus, kad jos turi pirmenybę prieš pareiškėją dėl įgytos darbo patirties, nes iki tarnybos reorganizavimo jos atliko tas pačias funkcijas.

Analizuodama byloje kilusį ginčą apeliacinės instancijos teisėjų kolegija nurodė, jog iš vyriausiosios specialisto pareigybės (A lygis 10 kategorija) aprašymo matyti, kad šiai pareigybei užimti nustatytas reikalavimas turėti aukštąjį universitetinį (biomedicinos mokslų srities medicinos, slaugos, visuomenės krypties) išsilavinimą. Tačiau vertinant pareiškėjo ir R. V. kvalifikacijas matyti, kad pareiškėjo kvalifikacija už pastarosios yra aukštesnė išsilavinimo prasme, nes R. V. 1996 metais yra įgijusi medicinos sesers (slaugytojos) specialybę, kuri pagal šiuo metu esantį teisinį reguliavimą yra prilyginama bendrosios praktikos slaugytojo profesinei kvalifikacijai, o pareiškėjui, baigusiam universitetines rezidentūros studijas, 2001 m. buvo suteikta sveikatos priežiūros organizavimo ir administravimo gydytojo kvalifikacija. Pirmenybė užimti laisvą

67 Atsakovas šioje byloje teigė, kad po Ūkio ministerijos administracijos reorganizavimo ministerijoje neliko jokių A lygio 13 ar žemesnės kategorijos pareigybių, kurių specialiuosius reikalavimus atitiktų pareiškėja; kad pagal Darbo kodekso 135 straipsnio 2 dalį, šio straipsnio 1 dalies 2, 3, 4 ir 5 punktuose nustatyta pirmenybė likti darbe taikoma tik tiems darbuotojams, kurių kvalifikacija nėra žemesnė už kitų tos pačios specialybės darbuotojų, dirbančių toje įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, kvalifikacija.

pareigybę yra teikiama tarnautojui, turinčiam aukštesnę kvalifikaciją. Todėl šia prasme, pareiškėjas turėjo pirmumo teisę užimti vyriausiojo specialisto pareigybę (A lygis 10 kategorija). Apibendrinusi tai, kas nurodyta anksčiau, teisėjų kolegija konstatavo, kad atsakovas, atleisdamas pareiškėją iš tarnybos, pažeidė pastarojo pirmumo teisę užimti laisvą pareigybę (2011 m. lapkričio mėn. 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-3720/2011).

9.27. Esant situacijai, kai DK 135 straipsnio taikymo požiūriu dviejų valstybės tarnautojų teisės likti tarnauti tarnyboje yra vienodos, darytina išvada, kad atsakovas turi diskrecijos teisę pasirinkti tarnauti konkretų valstybės tarnautoją (2011 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2127/2011). Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-421/2012 Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog iš DK 135 straipsnio matyti, kad jo pirmoje dalyje numatyti pirmenybės palikti darbe kriterijai (išskyrus nurodytą šios dalies 1 p.) nėra absoliutūs ta prasme, kad, ir jiems esant, pirmenybės teisę būti paliktiems dirbti turi tie darbuotojai, kurie turi didesnę darbo kvalifikaciją. Šioje byloje nustatyta, kad DK 135 straipsnio taikymo požiūriu pareiškėja neturėjo pirmumo teisės likti tarnyboje palyginus su kitais pirmosios instancijos teismo aptartais tarnautojais. Šiame kontekste apeliacinės instancijos teisėjų kolegija pažymėjo, kad nei Valstybės tarnybos įstatyme, nei DK (be DK 135 str. 1 d.) nesant kitų darbuotojų (tarnautojų) pirmenybės teisės būti paliktiems dirbti nustatymo kriterijų, darytina bendro pobūdžio išvada, kad toks pasirinkimas yra darbdavio (šiuo atveju atsakovo) diskrecija. Teismas gali įsiterpti į šią diskreciją tik tuo atveju, kai konkrečioje situacijoje to reikalauja tam tikros individualios konkrečios bylos aplinkybės ir jų įvertinimas, vadovaujantis bendrais teisės taikymui teisingumo ir protingumo kriterijais (2012 m. vasario 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-421/2012; šiuo aspektu taip pat žr. 2011 m. kovo 3 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²-1458/2011).

9.28. Atkreiptinas dėmesys, kad pasisakydamas dėl pirmenybės teisės likti valstybės tarnyboje, Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad jokios teisės normos neįpareigoja valstybės (savivaldybės) instituciją (įstaigą) vertinti valstybės tarnautojo pirmenybės likti darbe lyginant su darbuotoju, dirbančiu pagal darbo sutartį (2012 m. gruodžio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-3085/2012).

III.1.5.4. Profesinių sąjungų dalyvavimas atleidimo procedūroje

---

(VTĮ 44 str. 1 d. 9 p., PFSĮ 21 str., DK 129 str., 134 str.)

9.29. Pastebėtina, kad administracinių teismų praktikoje taip pat kilo ginčų dėl būtinybės gauti išankstinį profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimą, atleidžiant tarnautoją iš valstybės tarnybos VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto pagrindu.

9.29.1. Būtinybė gauti išankstinį profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimą, atleidžiant tarnautoją iš valstybės tarnybos VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto pagrindu, buvo aiškinama administracinėje byloje Nr. A⁶²-1007/2011. Šioje byloje Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog vadovaujantis VTĮ 5 straipsniu valstybės tarnautojams turi būti užtikrintos ir tos garantijos, kurios yra numatytos kituose teisės aktuose, jeigu jų nereglamentuoja VTĮ. Profesinių sąjungų įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog darbdavys negali atleisti iš darbo darbuotojo įmonėje veikiančios profesinės sąjungos renkamojo organo nario pagal Lietuvos Respublikos darbo sutarties

įstatymo 29 straipsnio 1 dalies 2 punktą ir savo valia, negavęs tos profesinės sąjungos įmonėje renkamojo organo išankstinio sutikimo. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1999 m. sausio 14 d. nutarime yra išaiškinęs, jog PfsĮ 21 straipsnio 2, 3, 4, 5 ir 6 dalių normos reguliuoja tų profesinės sąjungos narių, kurie yra išrinkti į renkamuosius profesinės sąjungos organus, darbo ir socialines garantijas. Šios garantijos tokiems profesinės sąjungos nariams yra numatytos tam, kad jie dėl savo darbo renkamuosiuose profesinės sąjungos organuose nebūtų kaip nors diskriminuojami, tai yra kad su jais nebūtų susidorota už jų veiklą šiuose organuose (pavyzdžiui, be pagrindo paskiriant drausmines nuobaudas, atleidžiant iš darbo, perkeliant į kitą, prastesnę darbą ir pan.), taip pat kad darbo šiuose organuose laikotarpiu jiems būtų išsaugotos lygios su kitais darbuotojais teisės.

Nors 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos darbo kodeksui ir 2002 m. gruodžio 31 d. netekus galios Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymui, Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymo nuostatos atitinkamai nebuvo pakoreguotos, Vyriausiojo administracinio teismo nuomone, minėta PfsĮ 21 straipsnio 1 dalies nuostata yra aktuali ir pasikeitusio teisinio reguliavimo kontekste. Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymo 29 straipsnio 1 dalies 2 punkte buvo įtvirtinta galimybė nutraukti darbo sutartį darbdavio iniciatyva, kai sumažinamas darbuotojų skaičius dėl gamybos ar darbo organizavimo pakeitimų. Iš esmės analogiška savo turiniu norma yra numatyta DK 129 straipsnio 2 dalyje. Nurodyta, kad darbo sutartis darbdavio iniciatyva gali būti nutraukta dėl ekonominių, technologinių priežasčių ar darbovietės struktūrinių pertvarkymų ir dėl panašių svarbių priežasčių. Be to, DK 134 straipsnio 1 dalyje *expressis verbis* įtvirtinta, kad darbuotojai, išrinkti į darbuotojų atstovaujamuosius organus (DK 19 str.), laikotarpiu, kuriam jie išrinkti, negali būti atleisti iš darbo pagal šio DK 129 straipsnį be išankstinio to organo sutikimo. DK 19 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad atstovauti darbuotojų teisėms ir interesams bei juos ginti esant darbo santykiams gali profesinės sąjungos.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad VTĮ 16 straipsnio 1 dalies 7 punkte valstybės tarnautojams garantuojama teisė būti *inter alia* profesinių sąjungų nariais, kas lemia, jog jiems turi būti taikomos ir atitinkamos tokiems asmenims teisės aktuose numatytos garantijos. Nagrinėjamu atveju pareiškėjas atleistas iš valstybės tarnybos dėl valstybės tarnautojo pareigybės panaikinimo, įvykdžius Marijampolės apskrities viršininko administracijoje struktūrinius ir darbo organizavimo pakeitimus (VTĮ 44 str. 1 d. 9 p.). Ši faktinė situacija patenka į PfsĮ 21 straipsnio 1 dalies ir DK 129 straipsnio 2 dalies bei 134 straipsnio 1 dalies teisinio reguliavimo sritį. Esant šioms aplinkybėms, pirmosios instancijos teismas pagrįstai sprendė, kad atleidžiant pareiškėją T. R. iš valstybės tarnybos reikėjo gauti profesinės sąjungos, kurios renkamojo organo nariu⁶⁸ jis buvo, sutikimą.

Atsakovas teigė, jog minėtų teisės aktų normų, įtvirtinančių imperatyvą gauti profesinės sąjungos sutikimą prieš atleidžiant profesinės sąjungos narį, nepažeidė, nes dėl tokio sutikimo kreipėsi į Lietuvos apskričių ir savivaldybių profesinę sąjungą, išsiųsdama raštą faksu ir neregistruotu paštu, o negavusi atsakymo per 14 dienų, kaip tai numato DK 134 straipsnio 2 dalis, teisėtai atleido pareiškėją iš valstybės tarnybos. Lietuvos apskričių

68 Pareiškėjas šioje byloje buvo Jungtinės profesinės sąjungos Lietuvos apskričių ir savivaldybių darbuotojų profesinės sąjungos Marijampolės krašto profesinės sąjungos renkamojo komiteto narys (pirmininkas) ir Jungtinės profesinės sąjungos Lietuvos apskričių ir savivaldybių darbuotojų profesinės sąjungos Marijampolės apskrities viršininko administracijos darbuotojų profesinės sąjungos komiteto narys (pavadootojas).

ir savivaldybių profesinė sąjunga nurodė negavusi atsakovo siųsto rašto. Pasak teisėjų kolegijos, kadangi Marijampolės apskrities viršininko administracija, veikdama savo rizika, pasirinko tokį rašto siuntimo būdą (faksu ir neregistruotu paštu), kuris apsunkina gavimo fakto nustatymą, teisėjų kolegija sprendžia, kad būtent atsakovui ir tenka šio fakto įrodinėjimo našta. Marijampolės apskrities viršininko administracija neįrodė, kad minėtas raštas faktiškai pasiekė adresatą, t. y. kad jis buvo gautas Lietuvos apskričių ir savivaldybių profesinėje sąjungoje, todėl ir DK 134 straipsnio 2 dalies nuostatos, pagal kurias profesinės sąjungos neveikimas (atsakymo per 14 dienų nedavimas) iš esmės yra prilyginamas sutikimo išreiškimui, nagrinėjamu atveju negali būti taikomos.

Vadovaudamasi išdėstytais motyvais, teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėjas buvo atleistas, pažeidžiant PfsĮ 21 straipsnio 1 dalies ir DK 134 straipsnio 1 dalies nuostatas, kurios VTĮ taikymo aspektu vertinamos kaip įtvirtinančios tam tikros kategorijos valstybės tarnautojams (profesinės sąjungoms nariams) papildomas socialines garantijas, todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino, jog T. R. iš valstybės tarnybos buvo atleistas neteisėtai (2011 m. vasario 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-1007/2011; dėl valstybės tarnautojo atleidimo, nesilaikant DK 134 str. taip pat žr. 2013 m. kovo 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-275/2013).

9.29.2. Darbuotojo atleidimas iš darbo be reikalingo išankstinio atitinkamo organo sutikimo, dėl darbdavio kaltės pažeidus DK 134 straipsnyje numatytas garantijas, vertintinas kaip atleidimas iš darbo pažeidžiant įstatymų nustatytą tvarką ir esant darbuotojo reikalavimui teisme, sukelia DK 297 straipsnio 3 ir 4 dalyse (redakcija, galiojusi iki 2013 m. sausio 1 d.) numatytas teises pasekmes (DK 134 str. 5 d.) (2013 m. kovo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-275/2013).

9.29.3. Valstybės tarnautojo atleidimas, pažeidžiant Profesinių sąjungų įstatymo 21 straipsnio 1 dalies ir DK 134 straipsnio 1 dalies nuostatas, konstatuotas ir administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-640/2011. Šioje byloje buvo nustatyta, kad dėl pritarimo atleidimui iš tarnybos buvo kreiptasi ne į tą profesinę sąjungą, kurios renkamojo organo nariu (Klaipėdos apskrities viršininko administracijos darbuotojų profesinės sąjungos pirmininku) buvo pareiškėjas.

III.1.5.5. Institucijos likvidavimas ir VTĮ 43 straipsnio 1 dalies santykis

---

9.30. Administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-3336/2011 pareiškėja ginčijo Panevėžio apskrities viršininko įsakymą, kuriuo ji buvo atleista iš valstybės tarnybos (Panevėžio apskrities viršininko administracijos Vidaus audito skyriaus vedėjos pareigų) dėl šios institucijos (įstaigos) likvidavimo. Skundas buvo grindžiamas, be kita ko, ta aplinkybe, kad pareiškėjai, remiantis VTĮ 43 straipsnio 1 dalimi, nebuvo pasiūlytos to paties lygio ir kategorijos arba žemesnės kategorijos pareigos.

Šiuo aspektu Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėtu atveju pareiškėja iš užimamų pareigų Panevėžio apskrities viršininko administracijoje buvo atleista dėl šios institucijos likvidavimo. Nei Apskrities valdymo įstatymo ir jį keitusių įstatymų pripažinimo netekusiu galios įstatymas, nei kiti jo įgyvendinimą apibrėžę poįstatyminiai teisės aktai neįpareigojo jokių kitų institucijų perimti apskričių viršininkų administracijų vidaus audito funkcijų, taip pat neperdavė jokioms kitoms institucijoms apskrities viršininko administracijos, kaip darbdavio tam

tikrose srityse, funkcijų. Taigi pareiškėjos atleidimas iš valstybės tarnautojos pareigų buvo susijęs su institucijos, kurioje ji ėjo valstybės tarnautojos pareigas, likvidavimu ir, atitinkamai, pareiškėjai negalėjo būti suteikta (užtikrinta) garantija tęsti tarnybą toje pačioje likviduojamoje institucijoje. Be to, kaip minėta, teisės aktais nebuvo nustatytas (apibrėžtas) ir likviduojamos institucijos prievolių, susijusių su tarnybos (darbo) santykiais, perkėlimas kitiems asmenims (įstaigoms, institucijoms). Todėl jokios kitos institucijos (įstaigos) taip pat neturėjo prievolės siūlyti pareiškėjai užimti atitinkamas pareigas valstybės tarnyboje. Pareiškėjos atžvilgiu neturėjo būti taikomos VTĮ 43 straipsnio 1 dalies nuostatos (2011 m. rugsėjo 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-3336/2011; dėl VTĮ 43 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų garantijų netaikymo institucijos likvidavimo atveju taip pat žr. 2012 m. rugsėjo 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2891/2012).

III.1.5.6. *Res judicata* principas

(ABTĮ 14 str. 1 d.)

9.31. Pagal ABTĮ 6 straipsnį teismai yra vienintelė institucija vykdanči teisingumą administracinėse bylose. ABTĮ 14 straipsnio 1 dalyje *expressis verbis* nurodoma, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas, nutarimas ir nutartis yra privalomi visoms valstybės institucijoms, pareigūnams ir tarnautojams, įmonėms, įstaigoms, organizacijoms, kitiems fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomas visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Taigi įsiteisėjęs teismo sprendimas šalims įgyja *res judicata* galią. Pažymėtina, kad teismo sprendimo vykdymas tiesiogiai susijęs su asmens pažeistų subjektinių teisių ir interesų gynyba, nes būtent šioje stadijoje subjekto teisinė padėtis, kiek tai įmanoma, atkuriami į iki pažeidimo buvusią padėtį. Todėl akivaizdu, kad teisinėje valstybėje viešojo administravimo subjektas privalo vykdyti teismo sprendimą, nekvestionuodamas jo teisėtumo ar pagrįstumo.

9.31.1. Šie aspektai buvo aktualūs administracinėje byloje Nr. A⁶²-929/2010. Byloje nustatyta, kad 2010 m. spalio 14 d. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2010 m. spalio 14 d. sprendimu iš dalies buvo patenkintas pareiškėjos skundas dėl neteisėto Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymo, kuriuo ji buvo atleista iš Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Turto valdymo ir privatizavimo skyriaus Privatizavimo poskyrio vyriausiojo specialisto pareigų (A lygis 12 kategorija). Teismas grąžino pareiškėją į eitas pareigas, įpareigodamas Vilniaus miesto savivaldybės administraciją. sprendimą vykdyti skubiai. Vilniaus miesto savivaldybės administracija, 2010 m. sausio 18 d. įsakymu grąžindama pareiškėją D. T. į buvusias pareigas ir tą pačią dieną skundžiamu administracinėje byloje Nr. A⁶²-929/2010 įsakymu pakartotinai atleido ją iš minėtų pareigų pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą.

Vyriausiasis administracinis teismas apžvelgiamoje situacijoje konstatavo, kad atsakovas tokiu būdu neužtikrino Vilniaus apygardos administracinio teismo 2010 m. spalio 14 d. sprendimo tinkamo įvykdymo, nes realiai nepasiektas tas teisinis rezultatas, kuris turėjo būti įgyvendinamas – pareiškėjos pažeistų teisių atkūrimas, grąžinant ją į ankstesnes pareigas. Vyriausiasis administracinis teismas akcentavo, kad toks formalus Vilniaus apygardos administracinio teismo 2010 m. sausio 14 d. sprendimo įpareigojimo įvykdymo būdas, kurį pasirinko atsakovas, paneigia teismo sprendimo *res judicata* galią

(ABTĮ 14 str. 1 d.) bei prieštarauja VAI 3 straipsnio 1 ir 4 punkte įtvirtintiems įstatymo viršenybės (teisėtumo) bei nepiktnaudžiavimo valdžia principams (2011 m. vasario 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶²-929/2011).

III.1.6. Atleidimas pagal vertinimo komisijos siūlymą

(VTĮ 44 str. 1 d. 10 p., 22 str. 19 d. 1 p.)

10. Įstatymo leidėjas numatė galimybę valstybės tarnautoją į pareigas priimančiam asmeniui atleisti valstybės tarnautoją, kai jo veikla du kartus iš eilės įvertinama nepatenkinamai (VTĮ 22 str. 19 d. 1 p., 44 str. 1 d. 10 p.).

10.1. Pasinaudojęs šia teise, kultūros ministras 2012 m. vasario 24 d. priėmė įsakymą, kuriuo J. Ž. buvo atleista iš Vidaus audito skyriaus vyriausiosios specialistės pareigų nuo 2012 m. vasario 27 d. remiantis valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos vertinimo komisijos 2012 m. liepos 24 d. išvada, kurioje J. Ž. tarnybinė veikla įvertinta nepatenkinamai, ir atsižvelgiant į komisijos siūlymą valstybės tarnautoją atleisti iš pareigų. J. Ž. tarnybinė veikla nepatenkinamai įvertinta du kartus – 2011 m. vasario 1 d. ir 2012 m. vasario 24 d. J. Ž. su atleidimu nesutiko ir minėtą įsakymą ginčijo teisme administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-281/2013. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas pareiškėjos reikalavimų netenkino.

Apeliacinės instancijos teismas šioje byloje pažymėjo, jog VTĮ 22 straipsnio 3 dalis numato, kad karjeros valstybės tarnautojo tarnybinės veiklos ir pakaitinio valstybės tarnautojo tarnybinės veiklos vertinimo tikslas – kiekvienais metais nustatyta tvarka įvertinti jų gebėjimus atlikti pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas ir jų kvalifikaciją bei pasiektus rezultatus, vykdant jiems suformuotas užduotis. Šio straipsnio 19 dalies 1 punktą numato, kad vertinimo komisija valstybės tarnautoją į pareigas priimančiam asmeniui siūlo atleisti valstybės tarnautoją iš pareigų, kai du kartus iš eilės karjeros valstybės tarnautojo veikla įvertinama nepatenkinamai. Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 10 punktą įtvirtina, kad valstybės tarnautojas atleidžiamas iš pareigų, kai pagal vertinimo komisijos siūlymą priimamas sprendimas atleisti valstybės tarnautoją iš pareigų.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėjamų bylų dėl valstybės tarnautojų atleidimo iš pareigų ar jų perkėlimo į žemesnes pareigas pagal vertinimo komisijos siūlymą praktikoje yra suformuota taisyklė, kad ABTĮ nustatyta tvarka gali būti skundžiami tik valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens sprendimai (administraciniai aktai), sukelti valstybės tarnautojui teises pasekmes, todėl sprendamas ginčas dėl valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio vadovo sprendimo atleisti valstybės tarnautoją iš pareigų pagrįstumo ir teisėtumo, teismas kartu turi iširti vertinimo komisijos išvadą, kuria pasiūlyta atleisti karjeros valstybės tarnautoją. Vertinimo komisijos išvada, kuria pasiūlius atleisti karjeros valstybės tarnautoją iš pareigų priimamas individualus administracinis aktas dėl valstybės tarnautojo atleidimo, laikytina tokio sprendimo motyvuojamąja dalimi. Ginčijamo įsakymo įžanginėje dalyje greta išvardytų teisinių pagrindų nurodyta, jog remiamasi ir vertinimo komisijos išvada.

Įvertinusi tiek vertinimo komisijos, tiek pareiškėjos tiesioginio vadovo pateiktos tarnybinės veiklos vertinimo išvados pagal nustatytus kriterijus pagrįstumą, teisėjų kolegija apžvelgiamu atveju pripažino, kad pareiškėja atleista teisėtai (2013 m. sausio 31

d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–281/2013; dėl vertinimo komisijos išvados ir į pareigas priimančio asmens sprendimo apskundimo teismui taip pat žr. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimo I dalį*, skelbtą Vyriausiojo administracinio teismo biuletenyje Nr. 24, 2013, p. 504–505).

III.1.7. Valstybės tarnautojo atleidimas, kai iš Korupcijos prevencijos įstatymo nustatytais atvejais ir tvarka pateiktos informacijos, iš valstybės tarnybos tvarkymo funkcijas atliekančios įstaigos pateiktos informacijos apie asmenis, atleistus iš valstybės tarnautojo pareigų už šiurkštų tarnybinių nusižengimą ar pripažintus padariusiais tarnybinių nusižengimą, už kurį jiems turėtų būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, iš kitų duomenų valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo padaro išvadą, kad valstybės tarnautojas neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų ir dėl to negali toliau eiti valstybės tarnautojo pareigų

(VTĮ 3¹ str. 1 d. 4 p., 44 str. 1 d. 19 p.)

11. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–2135/2012 kilo ginčas dėl atsakovo Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus 2011 m. spalio 19 d. įsakymo „Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Utenos teritorinio padalinio vedėjo A. L. atleidimo iš pareigų“. Šis įsakymas priimtas, vadovaujantis VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 19 punktu. Pareiškėjo prašymą panaikinti šį įsakymą tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas atmetė.

Apeliacinės instancijos teisėjų kolegija apžvelgiamoje byloje nurodė, jog faktiniu pareiškėjo atleidimo iš užimamų pareigų pagrindu buvo aplinkybė, kad Anykščių rajono apylinkės teismo 2010 m. birželio 11 d. nuosprendžiu, kuris kartu su Panevėžio apygardos teismo 2011 m. sausio 21 d. nutartimi pakeistas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartimi, pareiškėjas buvo nuteistas pagal BK 220 straipsnio 1 dalį (už neteisingų duomenų apie pajamas pateikimą) ir BK 222 straipsnio 1 dalį (už apgaulingą apskaitos tvarkymą). Teisėjų kolegija pažymėjo, kad VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 19 punktas yra sietinas su asmens (valstybės tarnautojo) nepriekaištingos reputacijos netekimu, todėl ši teisės norma yra taikytina kartu su VTĮ 3¹ straipsniu (2011 m. balandžio 28 d. įstatymo Nr. XI–1369 redakcija), kuriame yra pateikta valstybės tarnautojo nepriekaištingos reputacijos praradimo samprata. Pagal nagrinėjamai bylai aktualų šio straipsnio 1 dalies 4 punktą, asmuo negali būti laikomas nepriekaištingos reputacijos ir eiti valstybės tarnautojo pareigas, jeigu jis įstatymų nustatyta tvarka pripažintas kaltu dėl nusikaltimų, kuriais padaryta turtinė žala valstybei, ir turi neišnykusį ar nepanaikintą teistumą. Pareiškėjo atžvilgiu priimtas nuosprendis (nuosprendžio dalis dėl pareiškėjo nuteisimo pagal BK 220 straipsnio 1 dalį ir BK 222 straipsnio 1 dalį) buvo įsiteisėjęs nuo 2011 m. sausio 21 d., kai apeliacinės instancijos teismas 2011 m. sausio 21 d. nutartimi šią nuosprendžio dalį buvo palikęs nepakeistą. Šios nuosprendžio dalies teisėtumas ir pagrįstumas buvo patvirtinti paminėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartimi. VTĮ 3¹ straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymo požiūriu tai reiškia, kad pareiškėjo pripažinimo kaltu procedūra BPK nustatyta tvarka pasibaigė 2011 m. rugsėjo 20 d. Šis pareiškėjo teistumas yra neišnykęs ir nepanaikintas. Todėl atsakovas turėjo teisę

ir pagrindą taikyti pareiškėjui VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 19 punktą ir pagal jį atleisti pareiškėją iš jo užimamų pareigų.

Atsakydama į pareiškėjo argumentą, jog paminėta nusikalstama veika buvo padaryta jam nebūnant valstybės tarnautoju, teisėjų kolegija akcentavo, kad VTĮ 3¹ straipsnio 1 dalies 4 punkto ir 44 straipsnio 1 dalies 19 punkto taikymo požiūriu ši pareiškėjo nurodyta aplinkybė nėra bylai reikšminga, nes šiose teisės normose aprašytam teistumui yra taikomi tik galiojimo laike kriterijai (teistumo buvimas iki jo išnykimo arba panaikinimo) (žr. 2012 m. rugsėjo 27 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2135/2012).

III.1.8. Kiti klausimai

III.1.8.1. Įrodinėjimo naštos paskirstymas tarp šalių ginčiuose dėl atleidimo iš tarnybos

---

12. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad bylose dėl valstybės tarnautojo atleidimo iš pareigų būtent atsakovas paprastai privalo įrodyti atleidimo iš valstybės tarnybos teisėtumą ir pagrįstumą, aplinkybes, kuriomis grindžiamas sprendimas dėl atleidimo iš pareigų. Pastebėtina, kad šalis paprastai objektyviai negali įrodyti to, ką neigia (pavyzdžiui, tam tikrų faktų, kurių egzistavimą nurodo kita šalis, neegzistavimo). Todėl įrodinėti bylos aplinkybes paprastai turi ta šalis, kuri teigia buvus tas aplinkybes. Be to, ABTĮ 81 straipsnis numato, kad nagrinėdami administracines bylas, teisėjai privalo aktyviai dalyvauti tiriant įrodymus, nustatant visas bylai svarbias aplinkybes ir visapusiškai, objektyviai jas iširti (2006 m. gruodžio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶-2160/2006).

III.1.8.2. Atleidimo pagrindų konkurencija

(VTĮ 44 str. 1 d. 1, 6, 9, 13, 16 p., Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo 5 str. 1 d. 1, 2 p.)

13. Pastebėtina, kad administraciniuose teismuose ne kartą susidurta su klausimais, susijusiais su atleidimo pagrindų, įtvirtintų VTĮ 44 straipsnyje, konkurencija.

13.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-3363/2011 nustatyta, kad pareiškėjas R. N. kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydamas panaikinti atsakovo Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – ir Inspekcija) 2011 m. sausio 20 d. raštą ir Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus (toliau – ir Inspektorius) 2011 m. sausio 27 d. įsakymą „Dėl R. N. atleidimo iš pareigų“ kaip neatitinkančius tikrovės, bei prašė, kad būtų atleistas pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 13 punktą, priteisti iš atsakovo dviejų mėnesių išėitinę kompensaciją. Teismo posėdyje pareiškėjas prašė pakeisti Inspektoriaus įsakymą, pakeičiant atleidimo pagrindą, t. y. atleisti jį pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 13 punktą (dėl pablogėjusios sveikatos), ir priteisti iš atsakovo dviejų mėnesių išėitinę kompensaciją. Pirmosios instancijos teismas pareiškėjo skundą atmetė kaip nepagrįstą. Su tokia išvada sutiko ir apeliacinės instancijos teismas.

Apeliacinės instancijos teismas nurodė, jog iš bylos matyti, kad pareiškėjas, eidamas Inspekcijos Šiaulių skyriaus vyriausiojo darbo inspektoriaus pareigas, 2011 m.

sausio 4 d. padavė atsakovui prašymą atleisti jį iš darbo nuo 2011 m. sausio 20 d. dėl sveikatos pablogėjimo bei išmokėti jam dviejų mėnesių jo vidutinio darbo užmokesčio dydžio išieitinę kompensaciją. Prašyme nebuvo nurodyti jo (galimo) tenkinimo teisiniai pagrindai, t. y. nebuvo pateiktos nuorodos į teisės normas, kurios galėtų būti teisiniu pagrindu patenkinti tokį prašymą, o sveikatos pablogėjimą pareiškėjas grindė savo faktinės sveikatos būklės aprašymu. Į nurodytą pareiškėjo prašymą atsakovas atsakė šioje byloje skundžiamu 2011 m. sausio 20 d. raštu, kuriame pareiškėjui buvo paaiškinti galimi jo atleidimo iš pareigų teisiniai pagrindai, tarp jų ir VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 6 punktą, pagal kurį pareiškėjas ir buvo atleistas iš užimamų pareigų nuo 2011 m. vasario 1 d. (kai pareiškėjui suėjo 65 metai) jo skundžiamu atsakovo 2011 m. sausio 27 d. įsakymu.

Pasisakydama dėl aptariamo pareiškėjo prašymo vertinimo, teisėjų kolegija pažymėjo, kad jame yra aiškiai išreikštas pareiškėjo noras palikti tarnybą. Šiuo aspektu prašymas galėtų būti traktuojamas kaip pareiškimas dėl atsistatydinimo savo noru, o tai yra savarankiškas atleidimo iš pareigų pagrindas, numatytas VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 1 punkte. Tačiau, vertinant jį kartu su jame nurodytu prašymu dėl išieitinės kompensacijos išmokėjimo ir atsižvelgiant į pareiškėjo akcentuotą savo sveikatos būklę (dėl kurios, kaip nurodė pareiškėjas, jis negali toliau tęsti savo darbo), aptariamas prašymas galėtų būti vertinamas kaip prašymas atleisti iš pareigų VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 13 punkto pagrindu („valstybės tarnautojas atleidžiamas iš pareigų, kai teisės aktų nustatyta tvarka nustatoma, kad dėl neįgalumo ar darbingumo netekimo valstybės tarnautojas negali eiti pareigų“), išmokant jam VTĮ 41 straipsnio 1 dalyje numatytą dviejų mėnesių jo vidutinio darbo užmokesčio dydžio išieitinę išmoką. Teisėjų kolegija nurodė, kad paminėtame atsakovo 2011 m. sausio 20 d. rašte (šis raštas surašytas tą dieną, nuo kurios pareiškėjas pageidavo būti atleistas iš pareigų) yra paaiškinta, kodėl pareiškėjo atžvilgiu negali būti taikomas VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 13 punkte numatytas atleidimo iš tarnybos pagrindas. Todėl ABTĮ taikymo požiūriu šis atsakovo raštas gali būti traktuojamas ne tik kaip informacinis, t. y. nesukeliantis pareiškėjui jokių teisinių pasekmių, raštas, bet ir kaip atsisakymas priimti pareiškėjo prašomą administracinį sprendimą.

Pasisakydama dėl nurodyto atsisakymo pagrįstumo, teisėjų kolegija vertino, kad atsakovas neturėjo teisinio pagrindo ir pareigos atleisti pareiškėją iš tarnybos pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 13 punktą, nes neturėjo atitinkamos specialios kompetencijos institucijos – Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos – išvados dėl pareiškėjo negalėjimo toliau eiti užimamų pareigų.

Pasisakydama dėl pareiškėjo atžvilgiu atsakovo pritaikyto VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 6 punkte numatyto atleidimo iš tarnybos pagrindo, teisėjų kolegija pažymėjo, jog taikyti šią teisės normą pakanka fakto, kad valstybės tarnautojui sueina 65 metai. Šios teisės normos (joje numatytas atleidimas iš pareigų) taikymas yra darbdavio (šiuo atveju atsakovo) diskrecija. Tai reiškia, kad atsakovas turėjo teisę taikyti pareiškėjui tokį atleidimo iš tarnybos pagrindą neatsižvelgdamas į pastarojo valią. Pagrindo patenkinti pareiškėjo reikalavimus nenustatyta (žr. 2011 m. spalio 19 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-3363/2011).

13.2. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2610/2011 pareiškėjas Vyriausybės atstovas kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydamas įpareigoti atsakovą Švenčionių rajono savivaldybės administracijos direktorių 2010 m. kovo 17 d. įsakyme „Dėl P. S. atleidimo iš valstybės tarnybos“ ir 2010 m. kovo 24 d. įsakyme „Dėl B. G. atleidimo iš valstybės tarnybos“ pakeisti atleidimo pagrindą iš VTĮ 44 straipsnio 1

dalis 1 punkto į VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 16 punktą⁶⁹. Pirmosios instancijos teismas šį prašymą tenkino. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija su tuo nesutiko, pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikino, o pareiškėjo prašymą atmetė.

Teisėjų kolegija nurodė, jog ginčijamais įsakymais valstybės tarnautojai tretieji suinteresuoti asmenys P. S. ir B. G. buvo atleisti iš užimamų pareigų pagal VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 1 punktą. Pareiškėjas (2010 m. birželio 23 d. gavęs informaciją apie tariamai netinkamą trečiųjų suinteresuotų asmenų atleidimo iš užimamų pareigų pagrindą) 2010 m. liepos 9 d. teikimais pasiūlė atsakovui per savaitę nuo teikimų gavimo dienos apsvarstyti paminėtų įsakymų panaikinimo ar pakeitimo klausimus. Gavęs atsakovo 2010 m. liepos 16 d. atsakymus į nurodytus teikimus (šiuose atsakymuose atsakovas nurodė, kad negali pakeisti paminėtų įsakymų), pareiškėjas kreipėsi į teismą. Paminėtų teikimų surašymo bei kreipimosi į teismą teisiniais pagrindais pareiškėjas nurodė Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo (toliau – ir SAPI) 5 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktus.

Sistemiškai įvertinus SAPI normas (4 str., 5 str. 1 d.), teisėjų kolegija pažymėjo, kad jų taikymas suponuojamas situacijos, kai savivaldybės administravimo subjektas (šiuo atveju atsakovas), gavęs atitinkamą Vyriausybės atstovo teikimą – pasiūlymą pačiam panaikinti arba pakeisti tariamai neteisėtą teisės aktą, to padaryti nesutinka, t. y. atsisako veikti Vyriausybės atstovo jam siūlomą būdu. Pasisakydama dėl nurodyto teikimo (pasiūlymo) reikšmės, teisėjų kolegija pirmiausia nurodė, kad procedūros aspektu tai yra būtinas prieš kreipiantis į teismą veiksmas, kurio neatlikus kreipimasis į teismą yra negalimas. Tačiau, kalbant apie materialųjį tokio teikimo – pasiūlymo aspektą, būtina pažymėti, kad jo surašymas ir, svarbiausia, galimybė realizuoti jį neteismine tvarka (savivaldybės administravimo subjektui pačiam pakeisti arba panaikinti teikime nurodytą tariamai neteisėtą teisės aktą) turi būti siejama su savivaldybės administravimo subjekto teisės atlikti jo prašomus veiksmus turėjimu. Tai reiškia, kad Vyriausybės atstovo teikimas (pasiūlymas) savivaldybės administravimo subjektui pačiam pakeisti arba panaikinti teikime nurodytą tariamai neteisėtą teisės aktą ir atitinkamas savivaldybės administravimo subjekto reagavimas į tokį pasiūlymą (tariamai neteisėto teisės akto pakeitimas arba jo panaikinimas administravimo tvarka) gali būti pripažinti teisėtais tik tuo atveju, kai atitinkamus materialinius santykius reglamentuojantis teisės aktas (šiam kontekste pažymėtina, kad SAPI negali būti laikomas tokiu teisės aktu, nes tiesiogiai nereglamentuoja materialiosios teisės taikymo santykių) leidžia savivaldybės administravimo subjektui tai padaryti. Priešingu atveju (tuomet, kai tokios teisės savivaldybės administravimo subjektas neturi) nei pats teikimas (pasiūlymas), nei tokio pasiūlymo realizavimas administracine tvarka negali būti pripažinti teisėtais.

Nagrinėjamu atveju materialiuosius teisinius santykius dėl valstybės tarnautojo atleidimo iš tarnybos reglamentuoja specialus VTĮ. Šiame įstatyme nėra numatyta sugrįžimo prie jau pasibaigusios valstybės tarnybos teisinių santykių galimybė. Pagal šio įstatymo 44 straipsnio 7 dalį, ginčai dėl valstybės tarnautojo atleidimo iš pareigų nagrinėjami ABTĮ nustatyta tvarka. Atitinkama darbo santykiams reglamentuoti skirta nuostata dėl atleidimo iš darbo formuluotės pakeitimo tik teismo ir darbo ginčų

69 Šiame punkte nurodyta, kad valstybės tarnautojas atleidžiamas iš pareigų, kai įsiteisėja teismo nuosprendis, kuriuo jam paskirta bausmė už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, nusikalstamą veiką valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams ar korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką arba bausmė, dėl kurios jis negali eiti savo pareigų.

nagrinėjimo tvarka yra suformuluota ir Darbo kodekse (295 str. 2 d. 2 p.)⁷⁰. Tai reiškia, kad šio įstatymo taikymo požiūriu situacija, kai (nesant atitinkamam tarnybiniam ginčui) valstybės tarnautoją atleidusi iš pareigų institucija (darbdavys) galėtų panaikinti arba pakeisti jau įvykusio atleidimo iš tarnybos teisinės pasekmės, yra negalima. Nagrinėjamu atveju tai reišktų, kad paminėti pareiškėjo pasiūlymai atsakovui pačiam panaikinti arba pakeisti paminėtus įsakymus dėl trečiųjų suinteresuotų asmenų (apeliantų) atleidimo iš užimamų pareigų materialiosios teisės taikymo prasme negalėjo būti pripažinti pagrįstais (2011 m. liepos 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2610/2011).

III.1.8.3. Neteisėto atleidimo pasekmės

III.1.8.3.1. Darbo kodekso 297 straipsnio (2002 m. birželio 4 d. įstatymo Nr. IX–926 redakcija)⁷¹ taikymas

---

(DK 297 str. 3 ir 4 d. (2002 m. birželio 4 d. įstatymo Nr. IX–926 redakcija), VTĮ 5 str.)

14. Darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja Valstybės tarnybos įstatymas (VTĮ 5 str.), t. y. Valstybės tarnybos įstatyme yra *expressis verbis* įtvirtintas subsidiarus kitų teisės aktų taikymas. Atsižvelgiant į tai, kad Valstybės tarnybos įstatyme nėra numatytos teisinės pasekmės, kai valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų pripažįstamas neteisėtu, sistemškai su Valstybės tarnybos įstatymo normomis taikytinas DK 297 straipsnis. Pažymėtina, kad siekiant maksimaliai apsaugoti neteisėtai atleisto iš darbo (tarnybos) darbuotojo (tarnautojo) teises ir interesus, įstatymo nustatytos papildomos jo teisių garantijos neteisėto atleidimo iš darbo (tarnybos) atveju (DK 297 str. 3, 4 d.). Kai teismas, nagrinėdamas bylą dėl atleidimo iš darbo (tarnybos)

70 Šiuo metu individualių darbo ginčų nagrinėjimą teismuose reglamentuojantis DK 299 straipsnis (2012 m. birželio 26 d. įstatymo Nr. XI-2127 redakcija) nustato:

„1. Teismuose nagrinėjami šio Kodekso 296 straipsnyje nustatyta tvarka apskūsti darbo ginčų komisijos sprendimai.

2. Nesikreipiant į darbo ginčų komisiją, tiesiogiai teismuose nagrinėjami individualūs darbo ginčai:

1) dėl darbuotojo nušalinimo nuo darbo darbdavio iniciatyva;

2) dėl darbuotojo nušalinimo nuo darbo pareigūnų ar organų, kuriems įstatymai suteikia nušalinimo nuo darbo teisę, iniciatyva;

3) dėl darbuotojo atleidimo iš darbo teisėtumo;

4) kitais įstatymų nustatytais atvejais.“

71 Pastebėtina, kad nuo 2013 m. sausio 1 d. – įsigaliojus 2012 m. birželio 26 d. Lietuvos Respublikos darbo kodekso 204 straipsnio ir XIX skyriaus pakeitimo įstatymui (Žin., 2012, Nr. 80-4138) – neteisėto atleidimo iš darbo pasekmes reglamentuoja DK 300 straipsnio 3 ir 4 dalys: „3. Jeigu darbuotojas buvo atleistas iš darbo be teisėto pagrindo ar pažeidžiant įstatymų nustatytą tvarką, teismas grąžina jį į pirmesnę darbą ir priteisia jam vidutinį darbo užmokestį už visą priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo dienos iki teismo sprendimo įvykdymo dienos arba darbo užmokesčio skirtumą už šį laikotarpį, jeigu darbuotojas buvo įsidarbinęs kitoje darbovietėje. 4. Jeigu teismas nustato, kad darbuotojas į pirmesnę darbą negali būti grąžinamas dėl ekonominių, technologinių, organizacinių ar panašių priežasčių arba dėl to, kad jam gali būti sudarytos nepalankios sąlygos dirbti, tai priima sprendimą pripažinti darbo sutarties nutraukimą neteisėtu ir priteisia darbuotojui šio Kodekso 140 straipsnio 1 dalyje nustatyto dydžio išėtinę išmoką ir vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo iki teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos arba darbo užmokesčio skirtumą už šį laikotarpį, jeigu darbuotojas buvo įsidarbinęs kitoje darbovietėje. Šiuo atveju laikoma, kad darbo sutartis yra nutraukta teismo sprendimu nuo jo įsiteisėjimo dienos.“

pripažinimo neteisėtu, nustato, jog darbuotojo (tarnautojo) atleidimas iš darbo (tarnybos) neteisėtas, tai kiekvienu atveju privalo išspręsti neteisėto atleidimo iš darbo padarinių klausimą, atsižvelgiant į tai, kuris iš DK 297 straipsnio 3 ir 4 dalyje numatytų darbuotojo (tarnautojo) teisių gynimo būdų konkrečiu atveju taikomas, privalo priteisti jam įstatymo nurodytas išmokas, nepaisant to, yra pareikštas toks prašymas ar ne. Jeigu darbuotojas grąžinamas į pirmesnę darbą, jam priteisiamas vidutinis darbo užmokestis už visą priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo dienos iki teismo sprendimo įvykdymo dienos (DK 297 str. 3 d.). Jeigu darbuotojas į pirmesnę darbą negali būti grąžintas dėl ekonominių, technologinių, organizacinių ar panašių priežasčių arba dėl to, kad jam gali būti sudarytos nepalankios sąlygos dirbti, jam priteisiama DK 140 straipsnio 1 dalyje nustatyto dydžio išėtinė išmoka ir vidutinis darbo užmokestis už priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo iki teismo sprendimo įsigaliojimo dienos (DK 297 str. 4 d.). Teismai, parinkdami vieną iš šių alternatyvių darbuotojo (tarnautojo) teisių gynimo būdų, turi savo pasirinkimą argumentuotai pagrįsti ir siekti, kad priimtu sprendimu būtų užtikrinta darbuotojų (tarnautojų) teisių apsauga ir įvykdytas socialinis teisingumas, šie teisių gynimo būdai yra skirti pirmiausia darbuotojų (tarnautojų) interesams ginti (2013 m. sausio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-3147/2012).

Kalbant apie nurodytų alternatyvų pasirinkimą, Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad tokiam pasirinkimui yra reikšminga paties neteisėtai atleisto darbuotojo (valstybės tarnautojo) pozicija, t. y. jo argumentuotas noras arba nenoras tęsti darbo (tarnybos) santykius pas darbdavį, arba objektyvios, nuo darbuotojo (valstybės tarnautojo) noro pasilikti dirbti pas darbdavį nepriklausančios priežastys, kurios teismo turi būti nustatytos, įvertinant atitinkamus įrodymus (2013 m. gegužės 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-201/2013).

15. Pažymėtina, kad nurodyta DK 297 straipsnio 3 dalies nuostata įtvirtina darbuotojo (nagrinėjamu atveju – valstybės tarnautojo) pažeistų teisių gynimo būdą, skirtą kompensuoti darbuotojui kylančius neigiamus padarinius dėl jo neteisėto atleidimo iš darbo. Tokia kompensacija atlieka socialinę funkciją, saugo darbuotojus (įskaitant ir valstybės tarnautojus) nuo pajamų netekimo ir veikia prevenciškai darbdavius (nagrinėjamu atveju – viešojo administravimo institucijų vadovus), kad jie neteisėtai neatleidinėtų darbuotojų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas ir taikydamas DK 297 straipsnio 3 dalį, yra nurodęs, kad darbuotojo grąžinimas į pirmesnę darbą visų pirma reiškia, kad teismas, nustatęs darbuotojo atleidimo iš darbo neteisėtumą, pašalina šį pažeidimą ir atkuria darbdavio neteisėtai nutrauktus iki tol tarp šalių egzistavusius darbo teisinius santykius. Teismui nustačius darbuotojo atleidimo iš darbo neteisėtumą (atleidimą iš darbo be teisėto pagrindo ar pažeidžiant įstatymų nustatytą tvarką), teismo sprendimo pagrindu tarp darbuotojo ir darbdavio vėl ima galioti anksčiau jų sudaryta ir darbdavio neteisėtai nutraukta darbo sutartis. Tik taip gali būti suprantama ir aiškinama įstatymo formuluotė „teismas grąžina jį į pirmesnę darbą“. Taigi, teismui grąžinant darbuotoją į darbą, teismo sprendimu negali būti modifikuojama, keičiama šalių sudaryta darbo sutartis, juolab nėra teisinio pagrindo grąžinti darbuotoją į darbą (pareigas), dėl kurio (kurių) šalys apskritai nebuvo sudariusios darbo sutarties. Darbuotojo grąžinimas į pareigas, kurių darbuotojas apskritai niekada nėjo, traktuojamas netinkamu DK 297 straipsnio 3 dalies aiškinimu ir taikymu, todėl teismas, pripažindamas pareiškėjos teisę būti grąžintai į tarnybą pagal DK 297 straipsnio 3 dalį, atsižvelgdamas į Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalį, turi grąžinti pareiškėją į pirmiau eitas

arba lygiavertes karjeros valstybės tarnautojo pareigas (2013 m. sausio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–3147/2012).

16. Pastebėtina, kad administracinių teismų praktikoje taip pat ne kartą taikyta ir DK 297 straipsnio 4 dalis. Pavyzdžiui, nustačius, kad institucija (įstaiga), iš kurios pareiškėjas buvo atleistas neteisėtai, likviduota, buvo konstatuota, jog valstybės tarnautojo pažeistų teisių gynimas pagal DK 297 straipsnio 3 dalį negalimas. Turi būti taikoma DK 297 straipsnio 4 dalis, kurioje įtvirtintas alternatyvus pažeistų darbuotojo teisių gynimo būdas (šiuo aspektu žr., pvz., 2011 m. vasario 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶²–1007/2011). DK 297 straipsnio 4 dalis buvo aktuali ir administracinėje byloje Nr. A⁶²–1367/2011, nustačius, kad neteisėtai atleista valstybės tarnautoja yra mirusi (2011 m. rugšėjo 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶²–1367/2011).

17. Atkreiptinas dėmesys, kad taikant DK 297 straipsnio 3 dalį, administracinių teismo praktikoje kilo klausimas dėl pagal šį straipsnį priteistinių sumų mažinimo galimybės. Šiuo aspektu pasisakyta jau minėtoje išplėstinės teisėjų kolegijos nagrinėtoje administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²–2748/2012. Išplėstinė teisėjų kolegija priminė, jog Lietuvos teismų praktikoje pripažįstama teismo teisė sumažinti Darbo kodekso 297 straipsnio 3 dalyje numatytas sumas. Tačiau šių sumų mažinimas gali būti laikomas pagrįstu tik esant išskirtinėms aplinkybėms, iš kurių būtų aišku, kad priteistos kompensacijos (vidutinis darbo užmokestis už priverstinės pravaikštos laikotarpį) dydis aiškiai prieštarauja teisingumo principui, yra iš esmės neproporcingas arba sukelia sunkių neigiamų padarinių darbdaviui. Išanalizavusi nagrinėtos bylos aplinkybes, išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nagrinėjamu atveju nėra jokių objektyvių prielaidų teigti, kad DK 297 straipsnio 3 dalyje nustatyto dydžio kompensacijos išmokėjimas pareiškėjui prieštarautų viešajam interesui, būtų neproporcingas atsakovo veiksams, neteisėtai atleidus pareiškėją iš valstybės tarnybos, arba sukeltų jam kokių nors kitų sunkių neigiamų padarinių (2012 m. liepos 23 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²–2748/2012, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24, 2013, p. 213–235; taip pat žr. 2013 m. gegužės 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²⁶¹–1074/2013).

Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis nuo 2013 m. sausio 1 d. galiojančia DK 300 straipsnio 3 dalies redakcija, jeigu darbuotojas buvo atleistas iš darbo be teisėto pagrindo ar pažeidžiant įstatymų nustatytą tvarką, teismas grąžina jį į pirmesnę darbą ir priteisia jam vidutinį darbo užmokestį už visą priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo dienos iki teismo sprendimo įvykdymo dienos arba darbo užmokesčio skirtumą už šį laikotarpį, jeigu darbuotojas buvo įsidarinęs kitoje darbovietėje.

18. Nustačius, kad valstybės tarnautojas atleistas iš tarnybos pažeidžiant jo pirmumo teisę likti tarnyboje, jis gali būti grąžintas į pareigas nepaisant aplinkybės, kad jos yra užimtos (2012 m. birželio 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–2495/2012).

III.1.8.3.2. Neturtinė žala

(DK 250 str., VTĮ 5 str., CK 6.250 str.)

19. Apžvelgta praktika rodo, jog konstatavus neteisėtą valstybės tarnautojų atleidimą, gali būti priteisiama ir neturtinė žala. Valstybės tarnybos įstatymas nenumato neturtinės žalos atlyginimo, tačiau teisė į neturtinės žalos atlyginimą tokiu atveju

kildinama iš Darbo kodekso 250 straipsnio, pagal kurį darbo sutarties šalys privalo atlyginti viena kitai padarytą neturtinę žalą. Jos dydį kiekvienu atveju nustato teismas, vadovaudamasis Civiliniu kodeksu.

Remiantis Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnio nuostata, kad darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja šis Įstatymas, tokios žalos atlyginimui taikomas Darbo kodekso 250 straipsnis. Neturtinės žalos sąvoka apima platų spektrą pačių įvairiausių išgyvenimų. Europos Žmogaus Teisių Teismas savo jurisprudencijoje yra pripažinęs, jog neturtinė žala apima traumas, nerimą ir neteisybės jausmą, bejėgiškumo jausmą, frustraciją, nepatogumus, nerimą ir sielvartą, įžeidinėjimą, pažeminimą, įtampą ir pan. Plačią neturtinės žalos sampratą įtvirtino ir Lietuvos įstatymų leidėjas, kuris neturtinę žalą apibrėžia kaip asmens fizinį skausmą, dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, dvasinius sukrėtimus, emocinę depresiją, pažeminimą, reputacijos pablogėjimą, bendravimo galimybių sumažėjimą ir kt., teismo įvertintą pinigais (CK 6.250 str. 1 d.) (žr., pvz., 2012 m. vasario 6 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-67/2012).

20. Administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-67/2012 Vyriausiasis administracinis teismas, vertindamas pareiškėjos atleidimo iš tarnybos Nacionalinėje teismų administracijoje aplinkybes, pripažino, kad pareiškėja dėl neteisėtų atsakovo veiksmų patyrė neigiamus dvasinius išgyvenimus, pažeminimą, galimybės tęsti darbą valstybės tarnyboje ribojimą, sveikatos sutrikimus (pateikti medicininiai dokumentai patvirtino pareiškėjos sveikatos pablogėjimą būtent aptariamu laikotarpiu). Be to, dėl neturtinės žalos prigimties neturtinė žala ne visada gali būti pagrindžiama konkrečiais įrodymais. Siekdama nustatyti neturtinės žalos atlyginimo pinigais dydį, teisėjų kolegija atsižvelgė į teismų praktikoje suformuluotus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus: neteisėtų veiksmų trukmę; pažeidimo poveikį tolesniam pareiškėjos gyvenimui; ar pareiškėjos teisės yra pažeistos negrįžtamai; ar neturtinės žalos nepriteisimo atveju pareiškėjos pažeistos teisės iš esmės liktų neapgintos, t. y. nebūtų pasiektas kertinis teisinės valstybės principas dėl pažeistų teisių teismo gynimo, taip pat kitas aplinkybes, reikšmingas nagrinėjamu atveju. Įvertinus nurodytas aplinkybes, buvo pripažinta, kad pažeistos pareiškėjos teisės dėl nutrūkusių tarnybos santykių teismo yra apgintos, jai priteisus vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką bei perkėlus atleidimo iš tarnybos datą, o dėl atsakovo neteisėtų veiksmų patirta neturtinė žala atlyginama pinigais. Atsižvelgdama į bylos faktines aplinkybes teisėjų kolegija sprendė, kad pareiškėjai priteistina 2 000 Lt suma neturtinei žalai atlyginti. Pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis, kuria buvo visiškai atmestas reikalavimas priteisti neturtinę žalą, panaikinta (žr. 2012 m. vasario 6 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-67/2012).

21. Administracinėje byloje Nr. A⁶²-1007/2011 priteisiant neturtinę žalą buvo konstatuota, kad nagrinėjamu atveju, atleidžiant pareiškėją T. R. iš valstybės tarnybos, buvo padaryti pakankamai šiurkštūs procedūriniai pažeidimai, pareiškėjas ekonominio nuosmukio metu neteko nuolatinį pajamų, tam tikrų socialinių garantijų, tokia padėtis truko neapibrėžtą laiką, t. y. iš esmės viso bylinėjimosi metu, todėl pirmosios instancijos teismas teisingai sprendė, kad tai sudaro pakankamą pagrindą atsirasti neigiamoms pasekmėms, nurodytoms CK 6.250 straipsnio 1 dalyje. Teisėjų kolegija sutiko ir su pirmosios instancijos teismo nustatytu neturtinės žalos atlyginimo dydžiu – 1 000 Lt (2011 m. vasario 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-1007/2011).

22. Vyriausiasis administracinis teismas, vertindamas pareiškėjos atleidimo iš tarnybos aplinkybes, administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–1806/2012 taip pat pripažino, kad pareiškėja dėl neteisėtų atsakovo veiksmų patyrė neigiamus dvasinius išgyvenimus, pažeminimą, galimybės tęsti darbą valstybės tarnyboje ribojimą. Akcentavo, kad dėl neturtinės žalos prigimties neturtinė žala ne visada gali būti pagrindžiama konkrečiais įrodymais. Siekdama nustatyti neturtinės žalos atlyginimo pinigais dydį, teisėjų kolegija atsižvelgė į teismų praktikoje suformuluotus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus. Įvertinus nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija sprendė, kad pareiškėjai priteistina 2 000 Lt suma neturtinei žalai atlyginti (2012 m. balandžio 16 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–1806/2012).

23. Tuo tarpu administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–247/2010 reikalavimas dėl neturtinės žalos priteisimo nebuvo pripažintas pagrįstu, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas yra grąžinamas į darbą, atsakovo veiksmai dėl pareiškėjo atleidimo iš pareigų iš dalies yra sąlygoti (neturtinės žalos atlyginimo instituto taikymo požiūriu) nepakankamai aiškiaus ginčo santykių teisinio reglamentavimo, todėl neturtinės žalos priteisimas šiuo atveju nebūtų teisingas (CK 6.250 str. 2 d.) (2010 m. vasario 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–247/2010).

III.2. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ ATLEIDIMAS PAGAL VIDAUS TARNYBOS STATUTĄ

(VTS 53 str.)

1. Atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindus įtvirtina VTS 53 straipsnis:

„1. Pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos:

1) jo paties prašymu;

2) sukakus šio Statuto 54 straipsnyje nustatytam amžiui;

3) esant neigiamai atestacijos komisijos išvadai;

4) kai negali tarnauti dėl sveikatos būklės, esant atitinkamai Centrinės medicinos ekspertizės komisijos išvadai;

5) jei neteko Lietuvos Respublikos pilietybės;

6) jei atsisako priesaikos;

7) jei savo poelgiu pažemino pareigūno vardą;

8) jei įsiteisėjo teismo nuosprendis, kuriuo pareigūnas nuteisiamas už tyčinį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą arba jam atimama teisė dirbti teisės saugos institucijose, arba dėl kurio vykdymo jis negali atlikti savo pareigų;

9) jei paaiškėjo šio Statuto 11 straipsnyje nurodytos aplinkybės, kurios pareigūno priėmimo į vidaus tarnybą metu nebuvo žinomos;

10) jei įsiteisėja teismo sprendimas, kuriuo pripažįstamas neteisėtu sprendimas dėl pareigūno priėmimo į vidaus tarnybą;

11) jei panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų;

12) jo paties prašymu dėl išėjimo į pensiją;

13) išrinkus jį į renkamuosius vidaus reikalų įstaigos profesinės sąjungos organus, jei su juo ši profesinė sąjunga sudaro darbo sutartį;

14) jei paskirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos;

15) jei dėl laikinojo nedarbingumo neatvyko į tarnybą daugiau kaip 12 kalendorinių dienų iš eilės arba daugiau kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką, jei susirgimas nesujęs su sužeidimu, suluošinimu ar kitu sveikatos sutrikimu vykdant tarnybos pareigas;

16) jeigu jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų, kai į jo einamas pareigas teismo sprendimu grąžinamas anksčiau šias pareigas ėjęs pareigūnas;

17) kai jam įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu;

18) atsisakius eiti kitas pareigas perkeltiant rotacijos tvarka.

2. Atleisti pareigūną iš vidaus tarnybos gali vidaus reikalų įstaigos vadovas.

3. Ginčai, kilę dėl atleidimo iš vidaus tarnybos, sprendžiami teisės aktų nustatyta tvarka.“

Atleidimo iš vidaus tarnybos pareigūno prašymu tvarką reglamentuoja VTS 55 straipsnis. Atleidimą iš vidaus tarnybos kitais pagrindais detalizuoja VTS 56 straipsnis.

Pastarasis straipsnis įtvirtina: „1. Esant šio Statuto 53 straipsnio 1 dalies 2–10, 13, 14 ir 17 punktuose išvardytiems atleidimo pagrindams, pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos kitą dieną po to, kai atsiranda ar nustatomas faktas (aplinkybė), dėl kurio pareigūnas negali tęsti tarnybos. Esant šiems pagrindams, pareigūną galima atleisti iš vidaus tarnybos ir jo laikinojo nedarbingumo bei atostogų metu.

2. Esant šio Statuto 53 straipsnio 1 dalies 11 punkte nurodytam pagrindui, pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos, apie galimą jo atleidimą jį įspėjus raštu ne vėliau kaip prieš 2 mėnesius iki atleidimo dienos. Nėščia moteris (kai vidaus reikalų įstaiga likviduojama), moteris ar vyras, vieni auginantys vaikus (vaiką) iki 14 metų, asmuo, kuriam iki teisės gauti visą senatvės pensiją liko ne daugiau kaip 5 metai, apie galimą jų atleidimą turi būti įspėti raštu ne vėliau kaip prieš 4 mėnesius iki atleidimo dienos. Įspėjimas apie galimą atleidimą netenka galios, jei nuo jo termino pabaigos praeina daugiau kaip vienas mėnuo, neįskaitant pareigūno laikinojo nedarbingumo ir atostogų laiko.

3. Pareigūnas šio Statuto 53 straipsnio 1 dalies 15 punkte nurodytu pagrindu atleidžiamas iš vidaus tarnybos kitą darbo dieną, kai sueina šiame punkte nurodyti terminai, ir prieš 30 kalendorinių dienų iki šio Statuto 53 straipsnio 1 dalies 15 punkte nurodyto termino suėjimo pareigūną jo laikinojo nedarbingumo metu raštu įspėjus apie galimą atleidimą.

4. Negalima atleisti iš vidaus tarnybos nėščios moters, taip pat motinos arba tėvo, vienų auginančių vaiką iki 3 metų, jeigu nėra šių pareigūnų kaltės (išskyrus atvejus, kai vidaus reikalų įstaiga likviduojama).

5. Atleisti pareigūną iš vidaus tarnybos pagal šio Statuto 53 straipsnio 1 dalies 11, 16 ir 18 punktus galima tik tuo atveju, jeigu nėra galimybės jį perkelti į lygiavertes pareigas arba pareigūno sutikimu – į žemesnes pareigas.“

VTS 59 straipsnis numato, jog teismui grąžinus neteisėtai atleistą pareigūną į ankstesnes pareigas, atlyginama už visą priverstinės pravaikštos laiką (1 dalis). Teismui grąžinus neteisėtai atleistą pareigūną į ankstesnes pareigas, pareigūno grąžinimas į eitas pareigas įforminamas vadovo, turinčio teisę skirti į pareigas, įsakymu. Jei tokios pareigos panaikintos, pareigūnas grąžinamas į lygiavertes pareigas. Jeigu tokių pareigų nėra arba

pareigūnas atsisako eiti pasiūlytas pareigas, jis atleidžiamas iš vidaus tarnybos pagal šio Statuto 53 straipsnio 1 dalies 11 punktą (2 dalis).

III.2.1. Pareigūno atleidimas jo paties prašymu, jo paties prašymu dėl išėjimo į pensiją

(VTS 53 str. 1 d. 1, 12 p., 55 str., DK 131 str.,
VTĮ 44 str. 5 d. (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija)

2. Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija) 1 dalis įtvirtina, jog pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos jo paties prašymu (1 p.), taip pat jo paties prašymu dėl išėjimo į pensiją (12 p.). Tokio atleidimo tvarką ir sąlygas apibrėžia Vidaus tarnybos statuto 55 straipsnis, kuris įtvirtina, jog pareigūnas turi teisę nutraukti vidaus tarnybą paties prašymu (šio Statuto 53 straipsnio 1 dalies 1 ir 12 punktai). Prašymas pateikiamas vadovui, turinčiam teisę skirti į pareigas, ne vėliau kaip prieš 14 kalendorinių dienų. Pareigūnas turi būti atleistas kitą darbo dieną po šio straipsnio 1 dalyje nurodyto termino pasibaigimo, o vadovo, turinčio teisę skirti į pareigas, sutikimu – ir nepasibaigus šiam terminui. Pareigūnas turi teisę atšaukti savo prašymą ne vėliau kaip per 3 kalendorines dienas nuo prašymo padavimo dienos. Po to jis gali atšaukti prašymą tik vidaus reikalų įstaigos vadovo sutikimu.

2.1. Aiškindama šias normas, Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija 2004 m. spalio 11 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A⁴-644/2004 nurodė, kad vienas iš pareigūnų atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindų yra pareigūno atleidimas jo paties prašymu. Tokio atleidimo sąlygos ir tvarka apibrėžti VTS 55 straipsnyje. Šios straipsnio 1 dalies nuostatos suteikia pareigūnui teisę inicijuoti atleidimą iš tarnybos, pareiškiant valią rašytine forma, t. y. pareiškimu. Rašytinio prašymo formos reikalavimas šioje teisės normoje akivaizdus ir imperatyvus. Tik tokia forma išreikšta valstybės tarnautojo valia gali sukelti teisinę pasekmę. Įstatymas kitokių išlygų nenustato, todėl išplėstinė teisėjų kolegija priėjo prie išvados, kad darbuotojo valia dėl atleidimo iš tarnybos turi būti išreikšta raštu ne tik pradiniam pareiškime, bet ir pakeitus valią (keičiant atleidimo datą, atšaukus prašymą nustatytu terminu ir pan.).

Suteikdamas valstybės tarnautojui teisę vienašališkai pareikšti valią dėl jo atleidimo iš pareigų, įstatymo leidėjas kartu įtvirtino ir jo pareigą darbdaviui, t. y. pareigą įspėti jį apie savo ketinimą ne vėliau kaip prieš 14 kalendorinių dienų. Tokio termino paskirtis – apsaugoti darbdavį, tačiau tai yra ir tarnautojui garantija, kad per nustatytą terminą jis nebus atleistas iš tarnybos, taip pat garantija pasinaudoti galimybe pakeisti savo nuomonę ir atšaukti pareiškimą per nustatytą 3 dienų terminą. Tokia darbuotojo garantija įtvirtinta darbdavio prievolėje atleisti valstybės tarnautoją pasibaigus 14 kalendorinių dienų terminui. Įstatymo leidėjo nuostata „turi būti atleistas“ laikytina imperatyvia, nesuteikianti darbdaviui teisės šią normą traktuoti kitaip ir veikti savo nuožiūra. Nors įstatymas numato išimtį, leisdamas darbdaviui nesinaudoti minėta garantija ir atleisti tarnautoją anksčiau, tačiau kartu numatydamas ir sąlygą – jeigu tai nepažeis jo interesų ir jei to pageidauja valstybės tarnautojas, tačiau atleisti vėliau, kai nėra tarnautojo rašytinės valios – draudžiama, nes būtų pažeista darbuotojo valia dėl tarnybos santykių nutraukimo. Terminai, per kuriuos turi būti atlikti įstatymo nustatyti veiksmai, teisiniams santykiams suteikia stabilumo, o jų nepaisymas pažeistų teisinio apibrėžtumo ir teisėtų

lūkesčių principus, t. y. įstatymo nustatyti terminai nebeatliktų savo funkcijų.

Taigi valstybės tarnautojas privalo pareikšti savo valią dėl atleidimo iš vidaus tarnybos, taip pat ją keisti, tik paduodamas darbdaviui rašytinį prašymą. Pasibaigus VTS 55 straipsnio 2 dalyje nustatytam 14 kalendorinių dienų terminui, darbdavys privalo atleisti pareigūną kitą darbo dieną po šio termino pasibaigimo. Pažeidus šią nuostatą, tarnybos santykiai tęsiasi, o valstybės tarnautojo prašymas dėl atleidimo iš tarnybos po šio termino nebetenka galios. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, nepagrįsta teigti, jog VTS 55 straipsnio 2 dalies imperatyvi nuostata, įtvirtinusi darbdavio pareigą atleisti pareigūną iš tarnybos kitą darbo dieną pasibaigus 14 kalendorinių dienų terminui, suteikia darbdaviui teisę atleisti pareigūną ir vėliau įstatyme nustatytos datos (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴-644/2004, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 6, 2006, p. 106–112 p.; šiuo išaiškinimu taip pat vadovautasi 2009 m. birželio 4 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-27/2009).

2.2. Administracinėje byloje Nr. A¹⁰-1045/2004 I. I. kreipėsi į teismą, prašydama panaikinti Vilniaus rajono policijos komisariato viršininko įsakymą, įpareigoti Vilniaus rajono policijos komisariato viršininką grąžinti ją į ankstesnes pareigas bei priteisti iš Policijos departamento atlyginimą už priverstinės pravaikštos laiką. Pareiškėja nurodė, jog ji atleista pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 1 punktą. Šis atleidimas neteisėtas, nes pareiškimą atleisti iš tarnybos savo noru ji parašė dėl patirto šoko ir nervinės įtampos, psichologinio vadovybės spaudimo, neturėdama galimybių apmąstyti visas aplinkybes. Netrukus jai buvo pateiktas pasirašyti įsakymas dėl atleidimo iš tarnybos. 2004 m. kovo 17 d. pareiškėja parašė prašymą atšaukti pareiškimą, tačiau 2004 m. gegužės 5 d. gavo Vilniaus rajono policijos komisariato raštą, kad atleidimo iš darbo tvarka nebuvo pažeista. Pareiškėja teigė, kad nepraleido VTS 55 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodyto trijų dienų pareiškimo atšaukimo termino, todėl jos prašymas turėjo būti patenkintas ir įsakymas panaikintas.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, atmesdama pareiškėjos apeliacinį skundą, kuriuo ji prašė panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą, nutartyje nurodė, jog byloje nustatyta, kad 2004 m. kovo 16 d. pareiškėja parašė pareiškimą atleisti ją iš darbo nuo tos pačios dienos. VTS 55 straipsnio 3 dalis suteikia pareigūnui teisę atšaukti savo prašymą ne vėliau kaip per 3 kalendorines dienas nuo prašymo padavimo dienos. Tačiau esant pareiškėjos prašymui atleisti ją iš tarnybos nuo pareiškimo padavimo dienos, atsakovas turėjo teisę tenkinti tokį pareiškėjos prašymą, nelaukdamas 3 dienų termino. Pareiškėjai padavus pareiškimą atleisti ją iš tarnybos nuo pareiškimo padavimo dienos, atsakovas turėjo teisę reikalauti, kad pareiškėja dirbtų VTS 55 straipsnio 1 dalyje nustatytą laiką arba patenkinti pareiškėjos prašymą atleisti ją iš tarnybos nuo pareiškimo padavimo dienos. Atsakovui patenkinus pareiškėjos prašymą atleisti ją iš tarnybos nuo pareiškimo padavimo dienos, abiejų šalių valia dėl atleidimo iš tarnybos datos sutapo. Tokiu atveju, pareiškėja, sąmoningai nesilaikydama VTS 55 straipsnio 1 dalyje nustatyto reikalavimo, savo valia atsisakė ir VTS 55 straipsnio 3 dalyje nustatytos teisės per 3 kalendorines dienas atšaukti savo prašymą. Per 3 dienas atšaukti prašymą pareigūnas gali tik tada, jeigu jis laikosi VTS 55 straipsnio 1 dalyje nustatytą reikalavimų. Priešingu atveju jis šią teisę praranda. Pareiškėja, prašydama atleisti ją iš tarnybos nuo prašymo padavimo dienos, prarado teisę pasinaudoti VTS 55 straipsnio 3 dalyje nustatytu terminu prašymui atšaukti, o atsakovas, patenkinęs pareiškėjos prašymą,

VTS reikalavimų nepažeidė (2004 m. gruodžio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁰-1045/2004, skelbta 2006 m. Apibendrinime).

2.3. Administracinėje byloje Nr. A⁸-842/2007 Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija išaiškino, kad Vidaus tarnybos statuto 55 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta išimtis iš bendro pobūdžio taisyklių, kuri leidžia pareigūnui prašyti būti atleistam iš tarnybos anksčiau nei yra nustatytas 14 kalendorinių dienų įspėjimo terminas, o tarnybos vadovui, turinčiam teisę skirti pareigūną į pareigas, sutikti su pareigūno tokiu prašymu ir jį atleisti iš tarnybos anksčiau nei yra nustatytas 14 kalendorinių dienų įspėjimo terminas. Minėta išimtimi iš bendro pobūdžio taisyklių, t. y. specialiaja taisykle bendro pobūdžio taisyklių atžvilgiu, pareigūnui, pageidaujantiems nutraukti savo noru teisinius santykius su vidaus tarnyba, ir vidaus tarnybos vadovui, turinčiam teisę skirti pareigūną į pareigas, yra leidžiama susitarti dėl teisinių santykių vidaus tarnyboje nutraukimo anksčiau nei yra nustatytas įspėjimo terminas VTS 55 straipsnio 1 dalyje. Leidimas susitarti ir susitarimo dėl konkrečios datos, nuo kurios bus nutraukiami teisiniai santykiai vidaus tarnyboje su pareigūnu, sudarymas (pareigūnui, prašyme nurodžius konkrečią datą, o vidaus tarnybos vadovui, turinčiam teisę skirti pareigūną į pareigas, davus dėl to raštišką sutikimą) yra tos teisiškai reikšmingos aplinkybės, kurios įpareigoja šio susitarimo šalis atitinkamai elgtis – vidaus tarnybos vadovą, turintį teisę skirti pareigūną į pareigas, atleisti pareigūną iš vidaus tarnybos nuo kalendorinės datos, dėl kurios jis davė sutikimą pareigūnui, o pareigūną – atšaukti savo prašymą dėl atleidimo iš vidaus tarnybos iki kalendorinės datos, nuo kurios jis prašė būti atleidžiamas iš vidaus tarnybos, ir dėl kurios buvo gautas vidaus tarnybos vadovo, turinčio teisę skirti pareigūną į pareigas, sutikimas. Pareigūnas, sudarydamas susitarimą, kuriuo yra susitariama dėl teisinių santykių vidaus tarnyboje nutraukimo per terminą trumpesnę kaip 3 kalendorinės dienas, savo noru atsisako arba apriboja jam Vidaus tarnybos statuto 55 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisę – atšaukti savo prašymą ne vėliau kaip per 3 kalendorines dienas nuo prašymo padavimo dienos (2007 m. spalio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸-842/2007).

2.4. Dėl atleidimo valstybės tarnautojo prašymu taip pat paminėtina administracinė byla Nr. A⁷⁵⁶-684/2009, kurioje ginčas kilo dėl pareiškėjo atleidimo iš vidaus tarnybos pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 12 punktą (paties prašymu dėl išėjimo į pensiją) jo laikinojo nedarbingumo metu teisėtumo. Šioje byloje teisėjų kolegija nurodė, jog VTS nuostatos tiesiogiai nereglamentuoja teisinės situacijos, kai pareigūnas iš vidaus tarnybos atleidžiamas paties pareigūno prašymu jo laikinojo nedarbingumo metu. Pareigūnų atleidimą iš vidaus tarnybos reglamentuojantys 53–59 straipsniai yra nurodyti VTS vienuoliktame skirsnyje „Atleidimas iš vidaus tarnybos“. VTS 53 straipsnyje išvardyti atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindai, nurodyti subjektai, turintys teisę atleisti pareigūną iš vidaus tarnybos. VTS 55 straipsnio nuostatos reglamentuoja atleidimo iš vidaus tarnybos pareigūno prašymu klausimus, o 56 straipsnyje nustatyta atleidimo iš vidaus tarnybos kitais pagrindais (t. y. išskyrus atleidimą pareigūno prašymu) tvarka.

Sistemiškai analizuodama šias nuostatas, teisėjų kolegija padarė išvadą, jog sprendžiant pareigūno atleidimo iš tarnybos jo prašymu klausimus, Vidaus tarnybos statuto 56 straipsnio nuostatos negali būti taikomos, o VTS 55 straipsnyje galimybė ar draudimas atleisti pareigūną iš tarnybos laikinojo nedarbingumo metu iš viso neaptariami. Todėl nagrinėtu atveju taikytina VTĮ 44 straipsnio 5 dalis, kurioje įtvirtinta, kad valstybės tarnautojas negali būti iš pareigų atleistas laikinojo nedarbingumo laikotarpiu ir atostogų metu, išskyrus šio straipsnio 1 dalies 1, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 14 ir 16

punktuose ir 2 dalyje nurodytus atvejus. Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytas atleidimo iš valstybės tarnybos pagrindas – tarnautojas atsistatydina savo noru bei 6 punkte numatytas atleidimo pagrindas – valstybės tarnautojui sueina 65 metai, iš esmės atitinka VTS 53 straipsnio 1 dalies 12 punkte numatytą atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindą – paties pareigūno prašymu (dėl išėjimo į pensiją). Atsižvelgusi į tai LVAT teisėjų kolegija konstatavo, jog VTĮ 44 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos taisyklės dėl tarnautojų atleidimo iš tarnybos jų laikinojo nedarbingumo laikotarpiu ir atostogų metu yra taikomos ir VTS 53 straipsnio 1 dalies 12 punkto atžvilgiu, todėl atleisti pareigūną iš vidaus tarnybos jo paties prašymu (dėl išėjimo į pensiją) pareigūno laikinojo nedarbingumo metu nedraudžiama.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju DK 131 straipsnio nuostatos netaikytinos, nes pagal VTĮ 5 straipsnį darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja šis įstatymas. Kita vertus, pareiškėjo prašoma taikyti DK 131 straipsnio 1 dalies nuostata, draudžianti įspėti apie darbo sutarties nutraukimą ir atleisti iš darbo darbuotoją laikinojo nedarbingumo bei atostogų metu taikoma darbo sutarties nutraukimo darbdavio iniciatyva atvejais. Pareiškėjas nutraukti teisinius santykius vidaus tarnyboje nusprendė savo valia (2009 m. birželio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-684/2009).

III.2.2. Pareigūno atleidimas, kai jis negali tarnauti dėl sveikatos būklės

---

(VTS 53 str. 1 d. 4 p., 56 str. 1 d., DK 131 str. 1 d. 1 p., 136 str. 1 d. 4 p.)

3. Pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos, kai negali tarnauti dėl sveikatos būklės, esant atitinkamai Centrinės medicinos ekspertizės komisijos išvadai (VTS 53 str. 1 d. 4 p.). Esant VTS 53 straipsnio 1 dalies 4 punkte nurodytam atleidimo pagrindui, pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos kitą dieną po to, kai atsiranda ar nustatomas faktas (aplinkybė), dėl kurio pareigūnas nebegali tęsti tarnybos. Esant šiems pagrindams, pareigūną galima atleisti iš vidaus tarnybos ir jo laikinojo nedarbingumo bei atostogų metu (VTS 56 str. 1 d.).

3.1. Taigi pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą ir 56 straipsnio 1 dalį pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos kitą dieną po to, kai nustatoma, kad jis negali tarnauti dėl sveikatos būklės, pagal atitinkamą Centrinės medicinos ekspertizės komisijos (toliau – ir CMEK) išvadą. Iš šio teisinio reguliavimo išplaukia, kad CMEK išvada, kuria nustatoma, jog pareigūnas negali tarnauti dėl sveikatos būklės, yra ta būtina sąlyga, nuo kurios atsiradimo momento, pareigūnas gali būti, ne vėliau kaip kitą dieną, atleistas iš vidaus tarnybos. Ir priešingai, nesant nustatytos tokios aplinkybės – kad pareigūnas negali tarnauti dėl sveikatos būklės, neatsiranda teisinė galimybė pareigūną atleisti iš tarnybos VTS 53 straipsnio 1 dalies 4 punkto pagrindu (žr. 2013 m. vasario 7 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-418/2013).

3.2. Specializuotosios medicininės ekspertizės organizavimo ir atlikimo tvarką reglamentuoja specialusis teisės norminis aktas – Specializuotosios medicininės ekspertizės organizavimo ir atlikimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2008 m. rugpjūčio 5 d. įsakymu Nr. 1V-299 (Žin., 2008, Nr. 91-3648; toliau – ir Medicininės ekspertizės aprašas).

3.3. Atkreiptinas dėmesys, kad pareigūnai ginčydami jų atleidimą iš vidaus tarnybos pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą, kartais reikalauja panaikinti ir CMEK ekspertinį sprendimą. Tačiau pagal nuoseklią Vyriausiojo administracinio teismo praktiką, CMEK ekspertiniai sprendimai negali būti savarankišku skundo objektu ir savarankišku administracinės bylos dalyku. Dėl šių sprendimų pagrįstumo ir teisėtumo gali būti sprendžiama administracinėje byloje, kurioje pareiškėjas gina atitinkamą savo teisę, kildinamą viešojo administravimo santykių srityje (teisę pretenduoti į statutinę valstybės tarnybą; teisę būti pasiūstam mokytis atitinkamose švietimo įstaigose; teisę užimti tam tikras statutinio valstybės tarnautojo pareigas; teisę tęsti vidaus tarnybą). Todėl bylos dalys dėl tokių pareiškėjų reikalavimų nutraukiamos, vadovaujantis ABTĮ 101 straipsnio 1 punktu (žr., pvz., 2013 m. kovo 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-461/2013).

3.4. Akcentuotina, kad medicinos klausimų sprendimas yra už teismo kompetencijos ribų. Sprendžiant ginčą dėl atitinkamo individualaus administracinio akto, kuris priimtas remiantis atitinkamu CMEK ekspertiniu sprendimu, iškilus reikalui patikrinti ir CMEK ekspertinio sprendimo pagrįstumą bei teisėtumą, ši teisminė patikra turi būti atlikta tame kontekste, ar CMEK tinkamai atliko jos kompetencijai priskirtas funkcijas, ar atlikdama specializuotą medicininę ekspertizę ir priimdama ekspertinį sprendimą laikėsi specialiaisiais teisės aktais nustatytų pagrindinių procedūrų bei taisyklių, turėjusių užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei ekspertinio sprendimo pagrįstumą (žr., pvz., 2013 m. kovo 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-461/2013).

3.5. Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, jog VTS 53 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintas atleidimas iš vidaus tarnybos nepriklauso nei nuo pareigūno, nei nuo darbdavio valios. Jį lemia objektyvi priežastis – CMEK išvadoje nustatyta pareigūno sveikatos būklė, dėl kurios jis negali tarnauti vidaus tarnyboje. Statutinės įstaigos vadovas, turintis teisę skirti į pareigas, gavęs CMEK išvadą, kad pareigūnas negali tarnauti dėl sveikatos būklės, pagal VTS neturi diskrecijos teisės spręsti dėl tolesnės tokio pareigūno tarnybos, jis turi atleisti tokį pareigūną iš tarnybos per VTS 56 straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą, t. y. kitą dieną po to, kai paaiškėja, kad yra CMEK išvada, jog pareigūnas dėl sveikatos būklės negali tarnauti vidaus tarnyboje (2013 m. sausio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-695/2013).

3.6. Atkreiptinas dėmesys, kad VTS 56 straipsnyje, reglamentuojančiame atleidimo iš vidaus tarnybos tvarką, pareiga siūlyti kitas lygiavertes pareigas arba, pareigūnui sutikus, žemesnes pareigas yra išakmiai nustatyta taikant ne 53 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytą, o kitus pareigūno atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindus, kurie numatyti VTS 53 straipsnio 1 dalies 11, 16 ir 18 punktuose (VTS 56 str. 5 d.). VTS 16 straipsnio 4 dalyje yra nustatyta vidaus reikalų įstaigos vadovo teisė, bet ne pareiga, perkelti pareigūną į kitas lygiavertes pareigas, kurias pareigūnas gali eiti pagal savo sveikatos būklę, toje pačioje vidaus reikalų įstaigoje ar, vidaus reikalų įstaigų vadovams suderinus, kitoje atitinkamoje vidaus reikalų įstaigoje (2012 m. kovo 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2085/2012).

3.7. Dėl DK 131 straipsnio 1 dalies 1 punkto reikšmės atleidžiant iš vidaus tarnybos pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą, paminėtina administracinė byla Nr. A⁵²⁰-2085/2012. Pareiškėjo teigimu, DK 131 straipsnio 1 dalis 1 punktas draudžia įspėti apie darbo sutarties nutraukimą ir atleisti iš darbo darbuotoją laikino nedarbingumo metu, o atsakovas, atleisdamas jį iš tarnybos jo laikino nedarbingumo metu pažeidė šią įstatymo

normą, todėl pirmosios instancijos teismas privalėjo jo (pareiškėjo) atleidimą iš tarnybos pripažinti neteisėtu. Vyriausiasis administracinis teismas su tokiais argumentais nesutiko, nes pirmosios instancijos teismas pagrįstai nurodė, kad pareiškėjo atleidimą iš tarnybos reglamentuoja VTS, o kiti teisės aktai pareigūnams gali būti taikomi tiek, kiek vidaus tarnyboje susiklostančių teisinių santykių nereglamentuoja VTS ir kiti vidaus reikalų įstaigų veiklą reglamentuojantys įstatymai. Vidaus tarnybos statuto vienuoliktame skirsnyje įtvirtintos normos detaliam reglamentuoja pareigūnų atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindus (53 str.), atleidimo tvarką (55 ir 56 str.) ir kitas sąlygas. Pareiškėjas atleistas iš tarnybos pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą, o VTS 56 straipsnio 1 dalis numato, kad esant VTS 53 straipsnio 1 dalies 4 punkte nurodytam atleidimo pagrindui, pareigūną galima atleisti iš vidaus tarnybos ir jo laikino nedarbingumo metu. Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad DK 131 straipsnio 1 dalis, kuri numato, kad draudžiama įspėti apie darbo sutarties nutraukimą ir atleisti iš darbo darbuotoją laikino nedarbingumo metu, taip pat nustato išimtį, t. y. numato, kad ši nuostata netaikoma esant DK 136 straipsnio 1 dalyje numatytiems atvejams. DK 136 straipsnio 1 dalies 4 punkte yra numatytas darbo sutarties nutraukimas, kai darbuotojas pagal medicinos ar Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos išvadą negali eiti pareigų ar dirbti darbo (2012 m. kovo 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–2085/2012).

III.2.3. Pareigūno atleidimas, jei jis savo poelgiu pažemino pareigūno vardą

(VTS 3 str. 1 d., 6 str. 1 d. 2 p., 53 str. 1 d. 7 p.,
Policijos veiklos įstatymo 21 str.,
Lietuvos policijos pareigūnų etikos kodeksas)

4. Didelę dalį LVAT pastaraisiais metais išnagrinėtų valstybės tarnybos bylų sudarė bylos, kuriose buvo vertinamas vidaus tarnybos pareigūnų atleidimas iš vidaus tarnybos dėl to, kad pastarieji pažemino pareigūno vardą. Kaip rodo apibendrinta teismo praktika, dažniausiai šie atleidimai pripažinti pagrįstais ir teisėtais.

5. Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 7 punkte nustatyta, kad pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos, jei savo poelgiu pažemino pareigūno vardą. Pastarojo punkto turinį atskleidžia VTS 2 straipsnio 7 dalis, kurioje yra pateiktas sąvokos „Pareigūno vardo pažeminimas“ išaiškinimas. Pagal šią materialinės teisės normą, pareigūno vardo pažeminimas – tai kaltas pareigūno veikimas ar neveikimas, susijęs ar nesusijęs su tarnybinių pareigų atlikimu, tačiau akivaizdžiai žeminantis vidaus tarnybos sistemos autoritetą, griaunantis pasitikėjimą vidaus reikalų įstaiga arba ją kompromituojantis.

5.1. Pažymėtina, kad Vidaus tarnybos statutas nenumato vidaus reikalų įstaigos vadovui alternatyvių sprendimo būdų tais atvejais, kai konstatuojamas pareigūno vardo pažeminimo faktas. Atleidimas iš vidaus tarnybos, nustačius pareigūno vardo pažeminimo faktą – imperatyvi teisinė pasekmė, ir tokių pasekmių taikymui ankstesnis pareigūno darbas, elgesys bei kaltės pripažinimas neturi įtakos (2007 m. kovo 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴–189/2007; 2011 m. gruodžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³–2220/2011; 2012 m. spalio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–2659/2012; 2011 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–193/2011; 2012 m. balandžio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–1929/2012).

Atleidimas iš tarnybos VTS 53 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu yra imperatyvi šiame statute numatyta teisinė pasekmė, kuri negali būti keičiama kitomis alternatyviomis priemonėmis (žr. 2011 m. kovo 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-193/2011).

5.2. Tokio pobūdžio priemonės taikymas yra skirtas ne tik tam, kad drausmine tvarka būtų nubaustas pareigūno vardą pažeminęs asmuo, bet ir tam, kad tokiu būdu būtų saugomas vidaus reikalų sistemos autoritetas visuomenėje, būtų formuojamas visuomenės teigiamas požiūris į šios sistemos veiklos principingumą ir efektyvumą (2013 m. kovo 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-106/2013; 2012 m. spalio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2659/2012).

5.3. Atkreiptinas dėmesys, kad atleidimas iš tarnybos VTS 53 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu – dėl pareigūno vardo pažeminimo – nėra tarnybinė nuobauda, o laikomas savarankišku ir pakankamu vidaus tarnybos santykių nutraukimo pagrindu (2012 m. balandžio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1929/2012).

5.4. Nagrinėjant administracinius ginčus dėl pareigūno atleidimo iš vidaus tarnybos pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 7 punktą kiekvienoje konkrečioje byloje yra būtina išaiškinti, koks pareigūno veikimas ar neveikimas buvo atleidimo iš tarnybos pagrindas, ar pareigūnas yra kaltas dėl tokio veikimo ar neveikimo, ar ši veika (veikimas ar neveikimas) akivaizdžiai kertasi su visuomenėje galiojančiomis moralės nuostatomis bei visuomenės teisėtai lūkesčiais dėl elgesio, kurio visuomenė gali tikėtis iš pareigūnų. Atleidimas iš vidaus tarnybos pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 7 punktą gali būti pripažintas pagrįstu tik nustčius šių aplinkybių visumą (žr., pvz., 2004 m. sausio 27 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹¹-129/2004; Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 5, 2005, p. 62–66). Taigi pareigūno vardo pažeminimas yra siejamas su šių teisiškai reikšmingų aplinkybių buvimu: pirma, turi būti nustatyta pareigūno kaltė dėl tam tikros veikos (veikimo ar neveikimo), priešingos teisės ar tarnybinės etikos normų reikalavimams, padarymo. Antra, ši veika turi sukelti pasekmes – pažeminti vidaus tarnybos sistemos autoritetą, griauti pasitikėjimą vidaus reikalų įstaiga arba ją kompromituoti. Autoriteto pažeminimas, pasitikėjimo griovimas ar kompromitavimas turi būti akivaizdūs. Pareigūno atsakomybė pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 7 punktą yra galima, kai yra nustatoma visuma minėtų aplinkybių. Todėl nesant bent vieno iš šių elementų, atsakomybė minėtu pagrindu yra negalima. Tokiu būdu, ne kiekvienas kaltas pareigūno veikimas ar neveikimas sudaro pagrindą jį atleisti iš tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 7 punktą, jei nėra nustatomos minėtos pasekmės – akivaizdus vidaus tarnybos sistemos autoriteto žeminimas, pasitikėjimo vidaus reikalų įstaiga griovimas arba jos kompromitavimas. Reikalavimas nustatyti akivaizdų vidaus tarnybos sistemos autoriteto žeminimą, pasitikėjimo vidaus reikalų įstaiga griovimą arba jos kompromitavimą yra vertinamojo pobūdžio bei sietinas su visuomenėje galiojančiomis įprastinėmis moralės nuostatomis bei elgesiu, kurio visuomenė tikisi iš pareigūnų. Todėl šios pasekmės gali būti nustatytos, atsižvelgiant į pareigūno padaryto pažeidimo pobūdį, jo kaltės formą, pažeidimo padarymo aplinkybes, pažeidimu sukeltas pasekmes ir kt. bei į tai, ar pareigūno padaryta veika akivaizdžiai kertasi su visuomenėje galiojančiomis moralės nuostatomis (šiais aspektais žr., pvz., 2010 m. kovo 1 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-453/2010; 2012 m. spalio 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2659/2012; 2012 m. rugpjūčio 30 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2737/2012; 2008 m. sausio 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1561/2008). Aptariamam (neigiamam) visuomenės požiūriui konstatuoti nėra būtina jį sieti su pareigūno kaltų veiksmų viešu atskleidimu ir

tokio atskleidimo mastu. Tai reiškia, kad pareigūno kaltų veiksmų paviešinimas nėra būtina sąlyga pripažinti tam tikrus pareigūno kaltus veiksmus žeminančiais pareigūno vardą (2013 m. kovo 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-465/2013). Taip pat nėra reikšminga, ar tai įvyko pareigūnui atliekant (arba ne) savo tarnybines pareigas, ar tuo metu pareigūnas turėjo (arba ne) jo statusą atitinkančius atributus, t. y. buvo ar nebuvo uniformuotas (2010 m. birželio 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-956/2010).

5.5. Kaip jau minėta, įvertinęs išnagrinėtose bylose nustatytas faktines aplinkybės, Vyriausiasis administracinis teismas ne kartą konstatavo, kad iš tiesų egzistavo visos būtinos sąlygos tam, kad pareigūnai būtų atleisti iš vidaus tarnybos dėl pareigūno vardo pažeminimo.

5.5.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-764/2010, nagrinėjant ginčą dėl pareigūno atleidimo, nustatyta, kad pareiškėjas (vidaus tarnybos pareigūnas), vykdydamas jam priskirtas policijos patrulio pareigas, neteisėtai panaudojo psichinę ir fizinę jėgą prieš piliečius, tuo padarydamas jiems atitinkamus sužalojimus bei sukeldamas fizinį skausmą. Teisėjų kolegija konstatavo, kad veiksmai, kurių mastas bei pobūdis yra įrodyti įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu (ABTĮ 58 str. 4 d.), prieštaravo ir Lietuvos policijos pareigūnų etikos kodekso 4.3; 4.4; 4.6 punktams bei Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 2 punkto reikalavimams, t. y. buvo neteisėti, kas pagrindė pareiškėjo kaltę, dėl veikos priešingos teisės ir tarnybinės etikos normų reikalavimams, padarymo, o kartu atitiko pareigūno vardo žeminimo sampratą (2010 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-764/2010).

5.5.2. Kitoje administracinėje byloje pareigūno vardo pažeminimu buvo pripažintos aplinkybės, jog pareiškėjas nustatyta tvarka galbūt neblaiviam vairuotojui neįformino administracinio teisės pažeidimo, leido jam važiuoti toliau, nesiėmė neatidėliotinų priemonių naujai daromam teisės pažeidimui užkardyti (nebuvo įsitikinta vairuotojo blaivumu, faktiškai leista vairuoti automobilį), tarnybinio patikrinimo ir ikiteisminio tyrimo metu sakė netiesą, siekdamas išvengti atsakomybės. Teisėjų kolegija šioje byloje, be kita ko, pažymėjo, jog Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtinta policijos pareigūno pareiga gavus pranešimą apie daromą nusikalstamą veiką ar kitokį teisės pažeidimą arba pačiam būnant įvykio liudininku, imtis neatidėliotinų priemonių užkirsti kelią daromai nusikalstamai veikai ar kitam teisės pažeidimui, įvykio vietai bei įrodymams apsaugoti, nusikalstamos veikos liudininkams nustatyti, sulaikyti ir pristatyti į policijos įstaigą asmenį, padariusį įstatymų uždraustą veiką, bei pranešti apie tai policijos įstaigai. Policijos generalinio komisaro 2004 m. liepos 16 d. įsakymu Nr. V-347 patvirtinto Lietuvos policijos pareigūnų etikos kodekso 4.6, 4.9 punktuose nurodyta, kad policijos pareigūnas tarnybinėje veikloje turi saugoti profesinę garbę, savo gerą vardą ir elgtis taip, kad savo veiksmais ar elgesiu nežeimėtų policijos pareigūno vardo, turi būti teisingas, nešališkas, užtikrinti, kad jo priimami sprendimai būtų teisėti ir objektyvūs, be savanaudiškų paskatų. Pareiškėjas taip pat pasirašė vidaus tarnybos sistemos (policijos) pareigūno priesaiką, kuria prisiekė, be kita ko, sąžiningai atlikti jam patikėtas pareigas ir visada saugoti gerą vidaus tarnybos sistemos pareigūno vardą. Teisėjų kolegija vertino, jog pareiškėjo veika – įtarus vairuotoją esant neblaiviam nepatikrintas jo blaivumas, nustatyta tvarka neužfiksuotas ir neįformintas padarytas administracinis teisės pažeidimas, leista įtariamai neblaiviam asmeniui vairuoti automobilį, taip leidžiant jam tęsti galbūt neteisėtus veiksmus ir neužkertant kelio galimai grėsmei eismo saugumui ir jo dalyvių sveikatai bei gyvybei – rodė nepagarbą visuomenei,

žemino pareigūno vardą, diskreditavo vidaus reikalų instituciją ir buvo nesuderinami su pareiškėjo einamomis pareigomis. Paminėtų veikų visuma akivaizdžiai menkina policijos autoritetą, griaua visuomenės pasitikėjimą policija, o toks pareiškėjo elgesys akivaizdžiai kertasi su visuomenėje galiojančiomis moralės nuostatomis bei visuomenės teisėtai lūkesčiais (2010 m. kovo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-453/2010).

5.6. Apibendrinimo sudarytojai taip pat pastebi, kad administracinių teismų praktikoje VTS 53 straipsnio 1 dalies 7 punkto taikymo prasme kaip pareigūno vardo pažeminimas yra įvertinami tokie faktai, kaip, pavyzdžiui, pareigūno vairavimas, esant neblaiviam (žr., pvz., 2012 m. balandžio 30 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1929/2012; 2009 m. kovo 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶³-352/2009; 2010 m. kovo 5 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-236/2010; 2010 m. vasario 22 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-272/2010; 2010 m. rugsėjo 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1110/2010; 2008 m. kovo 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-231/2008), policijos pareigūnų įžeidinėjimas, aktyvus priešinimasis policijos pareigūnams (2012 m. balandžio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1814/2012), atsisakymas (vengimas) tikrintis blaivumą (2011 m. sausio 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-252/2011; 2012 m. balandžio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1814/2012; 2011 m. gruodžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-2220/2011; 2011 m. balandžio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-157/2011), taip pat iššaukiantis ir nekultūringas elgesys viešojoje vietoje, necenzūrinių žodžių vartojimas, vengimas atsakomybės (žr., pvz., 2009 m. balandžio 6 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-423/2009), pasišalinimas iš tarnybos ir alkoholio vartojimas (žr., pvz., 2009 m. balandžio 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-520/2009), neteisėtas psichinės ir fizinės jėgos naudojimas (2010 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-764/2010); nesiėmimas jokių priemonių neteisėtiems kitų asmenų veiksams nutraukti (žr. 2011 m. sausio 17 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-230/2011), neteisėtas pasišalinimas iš autoįvykio vietos (žr., pvz., 2010 m. rugsėjo 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1107/2010; 2010 m. rugsėjo 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1110/2010), konflikto sukėlimas ir kito asmens sveikatos sutrikdymas (žr. 2010 m. lapkričio 22 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1409/2010), neteisėto nurodymo pavaldžiam pareigūnui davimas (žr. 2011 m. vasario 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-140/2011), buvimas tarnyboje neblaiviam ir vengimas patikrinti blaivumą (žr. 2011 m. rugsėjo 22 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-3596/2011).

5.7. Šiose bylose Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad neteisėtas pasišalinimas iš autoįvykio vietos akivaizdžiai žemina vidaus tarnybos sistemos autoritetą, griaua pasitikėjimą vidaus reikalų įstaiga ir ją kompromituoja, nes tokia veika yra priešinga uždaviniams, kurie keliami policijai – viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimas, nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevencija, nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų atskleidimas ir tyrimas (Policijos veiklos įstatymo 5 str. 1 d.). Todėl toks policijos pareigūno veiksmų pobūdis akivaizdžiai kertasi ir su visuomenėje galiojančiomis moralės nuostatomis bei visuomenės teisėtais lūkesčiais (žr., pvz., 2010 m. rugsėjo 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1107/2010). Analogiška išvada padaryta ir dėl automobilio vairavimo esant neblaiviam (žr. 2010 m. rugsėjo 24 d. nutartį

administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1110/2010). Nagrinėdamas bylas, kuriose nustatytas pareigūnų vengimas pasitikrinti blaivumą, Vyriausiasis administracinis teismas taip pat yra nurodęs, jog sąmoningas neblaivumo (girtumo) patikrinimo vengimas yra vienas sunkesnių administracinių teisės pažeidimų. Toks pareiškėjo, kaip policijos pareigūno, elgesys, kai buvo nepaisyta svarbių teisės aktų reikalavimų, akivaizdžiai žemina policijos, kaip institucijos, turinčios tiesioginę pareigą išaiškinti teisės pažeidimus, užtikrinti teisės aktų reikalavimų laikymąsi, autoritetą. Pareiškėjas – statutinis valstybės tarnautojas, ir jam keliami aukštesni reikalavimai ne tik tarnyboje, bet ir ne tarnybos vietoje (2011 m. sausio 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-252/2011; 2012 m. balandžio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1814/2012).

5.8. Šiame kontekste taip pat paminėtina administracinė byla Nr. A⁶⁶²-1929/2012, kurioje kilo ginčas, ar pagrįstai pareiškėjas buvo atleistas iš vidaus tarnybos už pareigūno vardo pažeminimą, kuris buvo konstatuotas, nes pareiškėjas vairavo automobilį, būdamas neblaivus. Apeliacinės instancijos teisėjų kolegija pažymėjo, kad vidaus tarnyba grindžiama, be kita ko, įstatymo viršenybės, lygiateisiškumo, pagarbos įgytomis teisėmis, nuolatinio bendrųjų pareigūno pareigų vykdymo principais (VTS 3 str. 1 d.). Pretenduojantis į vidaus tarnybą asmuo, be kita ko, turi būti nepriekaištingos reputacijos (VTS 6 str. 1 d. 2 p.). VTS 12 straipsnyje įtvirtinta, kad supažindintas su įsakymu dėl jo priėmimo į vidaus tarnybą asmuo prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai, gerbti ir vykdyti jos Konstituciją ir įstatymus, visada saugoti gerą vidaus tarnybos sistemos pareigūno vardą. Statutinio pareigūno priesaika nėra formalus aktas. Ja pabrėžiama, jog statutinės tarnybos pareigūnams tarnyboje keliami padidinti reikalavimai, nustatomi nepriekaištingo elgesio standartai ir jie prisiekia jų laikytis. Kaip matyti, vidaus tarnybos pareigūnams keliami itin aukšti tarnybinės drausmės ir nepriekaištingo elgesio standartai. Byloje nustatyta, jog pareiškėjas yra vidaus reikalų sistemos, kurios viena iš užduočių yra tokio pobūdžio nusižengimų (vairavimo neblaiviam) prevencija, išaiškinimas bei atitinkamų poveikio priemonių taikymas, pareigūnas. Todėl akivaizdu, kad visuomenės požiūriu situacija, kai tokį nusižengimą padaro šios sistemos atstovas (pareigūnas), kelia nepasitikėjimą visa šia sistema ir ją kompromituoja. Konstatuota, kad pareiškėjo vairavimo neblaiviam faktas Statuto 53 straipsnio 1 dalies 7 punkto taikymo prasme atsakovo teisingai įvertintas (kvalifikuotas) kaip pareigūno vardo pažeminimas (2012 m. balandžio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1929/2012).

5.9. Atkreiptinas dėmesys, kad ūmus trumpalaikis psichikos veiklos sutrikimas – patloginė intoksikacijos alkoholiu būklė gali pašalinti vieną iš būtinų atsakomybės už pareigūno vardo pažeminimą požymių, tai yra pareigūno kaltę. Nenustačius šio elemento atsakomybė pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 7 punktą negalima (šiuo aspektu žr. 2011 m. vasario 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2006/2011).

III.2.3.1. Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarkos nuostatų taikymas, atleidžiant iš vidaus tarnybos už pareigūno vardo pažeminimą

---

6. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje laikomasi nuostatos, kad, taikant atleidimo iš tarnybos savo elgesiu pažeminus pareigūno vardą pagrindą, tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklės taikytinos tik tiek, kiek to tiesiogiai nereglamentuoja VTS 53 straipsnio 1 dalies 7 punktas. Dėl šios priežasties, sprendžiant

pareigūno atleidimo už pareigūno vardo pažeminimą procedūrinius klausimus, netaikytinos Tvarkos nuostatos, skirtos vien tik tarnybinių nusižengimų tyrimui ir tarnybinių nuobaudų paskyrimui (2012 m. spalio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2863/2012; 2012 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2737/2012; 2012 m. rugsėjo 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2746/2012).

7. Vis dėlto apžvelgiamo pobūdžio bylose administraciniam teismams tenka aiškinti Tvarkos 10 punkto nuostatas, kurias proceso šalys supranta skirtingai. Pareiškėjai (vidaus tarnybos pareigūnai), vadovaudamiesi minėtu punktu, teigia, kad atsakovai privalo sustabdyti tarnybinių patikrinimą, kurį užbaigus pareigūnai atleidžiami iš tarnybos dėl pareigūno vardo pažeminimo, iki tol, kol bus išnagrinėta pagal tą patį faktą jiems pradėta administracinio teisės pažeidimo ar baudžiamoji byla.

III.2.3.1.1. Tarnybinio patikrinimo sustabdymas

Tvarkos 10, 11 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija),
Tvarkos 31 p. (2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija)

8. Apibendrinimo rengėjai pastebi, kad nagrinėjant administracines bylas, susijusias su pareigūno vardo pažeminimu, kartais kyla ginčai ir dėl Tvarkos 10, 11 punktų (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija) bei 31 punkto (2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija) tinkamo aiškinimo. Šiais aspektais plačiau žr. šio apibendrinimo skyrių „I.2.2.2.4. Tarnybinio patikrinimo sustabdymas“.

III.2.3.2. Baudžiamosios, administracinės ir tarnybinės atsakomybės santykis

---

(VTS 25 str. 1 d.)

9. Pažymėtina, kad vidaus tarnybos pareigūno veiksmų įvertinimas pareigūno vardo pažeminimu nepriklauso nuo to, ar jis buvo patrauktas administracinėn ar baudžiamojon atsakomybėn. Pagal VTS 25 straipsnio 1 dalį pareigūnai už tarnybinius nusižengimus traukiami tarnybinėn atsakomybėn, neatsižvelgiant į baudžiamosios ar administracinės teisės taikymą, todėl sprendžiant dėl pareigūno atleidimo pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 7 punktą, turi būti tik įvertinama, ar pakanka faktinių duomenų atleisti pareigūną už pareigūno vardo pažeminimą (žr. 2012 m. rugsėjo 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2746/2012). Tai, kad pareiškėjo veiksmais nebuvo sukeltos pasekmės, lemiančios administracinės ar baudžiamosios atsakomybės atsiradimą, savaime nereiškia, kad dėl jo veiksmų nekonstatuotinos pasekmės, kurios lemia pareigūno vardo pažeminimą (žr., pvz., 2012 m. rugsėjo 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2746/2012; 2012 m. gruodžio 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3092/2012; 2013 m. kovo 25 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-106/2013). Vidaus tarnybos pareigūno veiksmų pasekmės, kurios svarbios baudžiamosios ir tarnybinės atsakomybės taikymui, yra skirtingos (žr. 2013 m. kovo 25 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-106/2013). Tai, kad pareigūnas teismo nuosprendžiu yra išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, nereiškia, jog jo veiksmai negali sudaryti pagrindo konstatuoti pareigūno vardo pažeminimą, kaip vieną iš VTS 53 straipsnio 1 dalyje numatytų atleidimo pagrindų. Šiuo aspektu Europos Žmogaus Teisių Teismas nurodo, kad išteisinimas ar atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pats

savaime netrukdo nustatyti civilinės ar kitokios formos atsakomybės, kylančios dėl tų pačių faktų, mažiau griežtos įrodinėjimo naštos pagrindu. Tai, kad veika, už kurią gali būti skiriama drausminė sankcija, taip pat atitinka materialiuosius nusikalstamos veikos požymius, nėra pakankamas pagrindas laikyti asmenį, kuriam taikoma drausminė atsakomybė, „kaltinamu nusikalstamos veikos padarymu“. Vis dėlto, vadovaujantis EŽTT praktika, išdėstant teismo sprendimą civilinėje byloje negali būti vartojamos formuluotės, kuriomis išteisintam asmeniui priskiriama baudžiamoji atsakomybė ir sukeliama abejonių dėl jo nekaltumo. Tais atvejais, kai teismo sprendime pateikiama išvada, argumentai ar samprotavimai, leidžiantys manyti, kad teismas asmenį laiko kaltu, Konvencijos 6 straipsnio 2 dalies taikymas išplečiamas civiliniam procesui, ir nekaltumo prezumpcija yra pažeidžiama (šiais aspektais žr. Vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. spalio 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3427/2011; 2011 m. spalio 10 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3536/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. spalio 30 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-455/2012).

III.2.3.3. Įrodymų leistinumumas

(Konstitucijos 22 str., Konvencijos 8 str.,
Operatyvinės veiklos įstatymo 6 str. 1 ir 7 d., 17 str. 1 ir 2 d.⁷², ABTĮ 57 str.)

10. Apibendrinant apžvelgtas bylas, pastebėtina, kad jose taip pat aktualus gali tapti įrodymų leistinumumo klausimas.

10.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-750/2004, kurioje buvo vertinamas pareiškėjo atleidimo iš vidaus tarnybos dėl pareigūno vardo pažeminimo teisėtumas, pareiškėjas kaip vieną savo skundo argumentų nurodė tai, kad patikrinimo išvados teiginius įrodinėjant operatyvine informacija, gauta Valstybės saugumo departamentui operatyvinių veiksmų metu darant slaptą telefoninių pokalbių įrašą, buvo pažeistos jo teisės, numatytos Konstitucijos 22 straipsnyje, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje, Operatyvinės veiklos įstatymo 6 straipsnio 7 dalyje, 17 straipsnio 1 ir 2 dalyse. Įrodymai (telefoninių pokalbių įrašai), gauti pažeidžiant įstatymus, nėra leistini skiriant tarnybinių nuobaudą ir teismo procese.

Pasisakydamas dėl šio argumento, Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad administracinių bylų teisenoje bylai spręsti reikšmingos aplinkybės gali būti nustatinėjamos tik leistiniais įrodymais, t. y. įrodymais gali būti tik įstatymų nustatyta tvarka, teisėtais būdais gauti ir teisėtai naudojami duomenys. Duomenys surinkti ar panaudoti neteisėtai, taip pat pažeidžiant žmogaus teises, yra neleistini administracinių bylų teisenoje, procesinės reikšmės neturi ir jais teismo sprendimas negali būti grindžiamas. Tai yra universalus procesinis teisinis principas, būdingas ir administracinių bylų teisenai.

Sistemiškai aiškinant Operatyvinės veiklos įstatymo nuostatas yra akivaizdu,

---

72 Atkreiptinas dėmesys, kad Operatyvinės veiklos įstatymas (Žin., 2002, Nr. 65-2633) neteko galios 2013 m. sausio 1 d. Šiuo metu teisinius kriminalinės žvalgybos pagrindus ir principus, kriminalinės žvalgybos principus ir uždavinius, kriminalinės žvalgybos subjektų teises ir pareigas, kriminalinės žvalgybos tyrimo atlikimą, asmenų dalyvavimą kriminalinėje žvalgyboje, kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimą, taip pat kriminalinės žvalgybos finansavimą, koordinavimą ir kontrolę reglamentuoja Kriminalinės žvalgybos įstatymas (Žin., 2012, Nr. 122-6093; toliau – ir KŽĮ).

kad šio įstatymo 6 straipsnio 1 ir 7 dalyse⁷³, 17 straipsnio 1 ir 2 dalyse⁷⁴ yra siekiama užtikrinti žmogaus ir piliečių teisių bei laisvių apsaugą vykdant operatyvinę veiklą, įgyvendinti Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje⁷⁵ ir Konstitucijos 22⁷⁶ straipsnyje numatytas teises, taip pat ir teisę į privataus gyvenimo gerbimą. Konvencija yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisės sistemos dalis. Tai yra tarptautinės teisės šaltinis, ir ši Konvencija yra tiesioginio taikymo aktas. Remiantis tarptautinės teisės viršenybės prieš nacionalinę teisę principu (Tarptautinių sutarčių įstatymo 11 str. 2 d., Konstitucijos 135 str.), Konvencijos normoms turi būti suteiktas prioritetas, jeigu nacionalinė teisė nustato kitokias taisykles negu Konvencija, ar nacionalinės teisės normos būtų nepakankamai aiškios ir gali būti interpretuojamos įvairiai. Taigi Operatyvinės veiklos įstatymas, jo nuostatos, susiję su asmens teisių apsauga, negali būti aiškinamos ir taikomos taip, kad būtų nustatomos kitokios taisyklės, negu jas nustato Lietuvos Respublikos pripažįstamos tarptautinės teisės normos.

Aiškinant Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo taisykles turi būti besąlygiškai laikomasi viešosios teisės principo, nustatančio, kad asmens teises ribojančios teisės normos negali būti aiškinamos ir taikomos plečiamai. Esant teisinio reguliavimo neaiškumui ar neišbaigtumui, Operatyvinės veiklos įstatymo teisės normos turi būti aiškinamos ir taikomos žmogaus, o ne valstybės naudai.

Iš Operatyvinės veiklos įstatymo 17 straipsnio 1 ir 2 dalių turinio išplaukia, kad operatyvinė informacija įstatymų nustatyta tvarka gali būti išslaptinama ir panaudojama baudžiamajame procese; kitiems tikslams operatyvinė informacija gali būti panaudojama tik įstatymų numatytais atvejais. Kaip matyti iš Operatyvinės veiklos įstatymo turinio,

73 Šios normos įtvirtino: „1. Operatyvinės veiklos metu negali būti pažeistos žmogaus ir piliečių teisės bei laisvės. Atskiri šių teisių ir laisvių apribojimai yra laikini ir gali būti taikomi tik įstatymų nustatyta tvarka, siekiant apginti kito asmens teises ir laisves, nuosavybę, visuomenės ir valstybės saugumą. <...> 7. Negali būti perduota ar atskleista operatyvinės veiklos metu gauta įslaptinta informacija, taip pat duomenys apie žmogaus asmeninį ir šeiminių gyvenimą bei žeminantys garbę ir orumą duomenys, išskyrus perdavimą bendradarbiaujant operatyvinės veiklos subjektams ir atvejus, numatytus šio Įstatymo 17 straipsnyje.“ Pastebėtina, kad šiuo metu žmogaus teisių ir laisvių apsaugą vykdant kriminalinę žvalgybą reglamentuoja Kriminalinės žvalgybos įstatymo 5 straipsnis.

74 Šios normos įtvirtina: „Įslaptinta operatyvinė informacija įstatymų nustatyta tvarka gali būti išslaptinama ir panaudojama baudžiamajame procese. Jeigu tokia informacija panaudojama baudžiamajame procese, turi būti surašomas protokolas dėl operatyvinių veiksmų atlikimo. Protokole nurodoma: 1) protokolo surašymo vieta, laikas; 2) pareigūno, surašiusio protokolą, pareigos, vardas, pavardė; 3) naudojamų operatyvinių veiksmų pavadinimai; 4) žinomi duomenys apie asmenis, kuriems buvo taikomi operatyviniai veiksmai, arba objekto apibūdinimas; 5) siekiamas rezultatas; 6) operatyvinių veiksmų atlikimo metu užfiksuotos informacijos turinys; 7) naudotų techninių priemonių techniniai duomenys, nurodant fiksuojamo įvykio vietą, laiką ir turinį (jeigu naudojamos techninės priemonės); 8) priedai, garso ir vaizdo juostos, kompaktinės plokštelės ar kitos elektroninės informacijos laikmenos arba kiti materialūs objektai, kuriuose grafiniais ar kitais ženklais užfiksuota informacija, turinti reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti. 2. Įstatymų nustatytais atvejais įslaptinta operatyvinė informacija gali būti panaudojama kitiems tikslams.“

Pastebėtina, kad šiuo metu kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimą reglamentuoja KŽĮ 19 straipsnis.

75 Konvencijos 8 straipsnis reglamentuoja teisę į laisvę ir saugumą.

76 Pagal Konstitucijos 22 straipsnį žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas. Asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas neliečiami. Informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą. Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinosi į jo garbę ir orumą.

šiuo įstatyme nėra aiškiai ir tiksliai suformuluota, kad operatyvinė informacija gali būti panaudota tarnybinių nusižengimų aplinkybėms įrodinėti ir nesant baudžiamąjo proceso⁷⁷. Šio įstatymo teisės normos nėra išdėstytos taip, kad bet kuriam valstybės tarnautojui jų taikymo padariniai būtų iš anksto numatomi, t. y. būtų iš anksto numatoma, kad operatyvinė informacija bus panaudota tarnybiniams nusižengimams išaiškinti ir nesant baudžiamosios bylos. Taip pat įstatymu nėra nustatyta valstybės institucijų veiklos (ne baudžiamajame, o tarnybinių nuobaudų skyrimo procese), renkant operatyvinę informaciją turint tikslą panaudoti tarnybiniams nusižengimams išaiškinti, ribos; asmenų kategorijos, prieš kuriuos būtų galima rinkti minėtą operatyvinę informaciją. Taip pat nėra nustatyta: aplinkybės, kurioms esant galima imtis minimų priemonių; procedūros, kurios reiktų laikytis panaudojant tokią informaciją; valstybės institucijų veiklos kaupiant ir panaudojant operatyvinę informaciją turint tikslą panaudoti tarnybiniams nusižengimams išaiškinti veiklos teisėtumo priežiūra.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad valstybės institucijos turi teisę apriboti asmens teisę į privataus gyvenimo gerbimą tik tais atvejais, kai tai numatyta įstatymu. Atsakovas operatyvinę informaciją, gautą Valstybės saugumo departamentui operatyvinių veiksmų metu darant slaptą telefoninių pokalbių įrašą, panaudojo skirdamas tarnybinių nuobaudą pareiškėjui įstatymo leidėjui to nenustačius įstatymu, t. y. neteisėtai. Todėl byloje esantys įrodymai — telefoninių pokalbių įrašai — yra neleistini administracinių bylų teisejoje, procesinės reikšmės neturi ir teismo nebus vertinami (2004 m. lapkričio 9 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-750/2004, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 6, p. 167–185).

10.2. Šiuo aspektu pastebėtina, kad kiti įrodymai, nors ir gauti atliekant atitinkamą ikiteisminį tyrimą, kuris buvo pradėtas pagal operatyviniu būdu surinktą informaciją, ABTĮ 57 straipsnio taikymo požiūriu gali būti laikomi įrodymais administracinėje byloje (šiuo aspektu žr. 2011 m. vasario 22 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-760/2011; 2011 m. sausio 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-266/2011).

III.2.4. Atleidimas, jei įsiteisėjo teismo nuosprendis, kuriuo pareigūnas nuteisiamas už tyčinį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą arba jam atimama teisė dirbti teisėsaugos institucijose, arba dėl kurio vykdymo jis negali atlikti savo pareigų

(VTS 53 str. 1 d. 8 p., 56 str. 1 d., 59 str. 1 d.)

11. Vadovaujantis VTS 53 straipsnio 1 dalies 8 punktu, pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos, jei įsiteisėjo teismo nuosprendis, kuriuo pareigūnas nuteisiamas už tyčinį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą arba jam atimama teisė dirbti teisėsaugos institucijose, arba dėl kurio vykdymo jis negali atlikti savo pareigų.

11.1. Šios normos aiškinimas pateiktas administracinėje byloje Nr. A¹⁵-862/2004, kurioje J. V. kreipėsi į teismą, prašydama pripažinti neteisėtu jos atleidimą iš tarnybos, grąžinti į ankstesnes pareigas bei priteisti vidutinį atlyginimą už priverstinę pravaikštą.

---

⁷⁷ Atkreiptinas dėmesys, kad pagal šiuo metu galiojančio KŽĮ 19 straipsnio 3 dalį kriminalinės žvalgybos informacija apie korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos požymių turinčią veiką, prokurorui sutikus, kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovo sprendimu gali būti išslaptinama ir panaudojama tiriant drausminius ir (ar) tarnybinius nusižengimus. Kriminalinės žvalgybos informacija – kriminalinės žvalgybos subjektų veiklos metu, sprendžiant kriminalinės žvalgybos uždavinius, surinkti ir teisės aktų nustatyta tvarka užfiksuoti duomenys (KŽĮ 2 str. 7 d.).

Ji nurodė, kad dirbo Kaišiadorių rajono PK kriminalinės policijos nusikaltimų tyrimų skyriaus tyrėja, tačiau Kaišiadorių rajono Policijos komisariato viršininko 2004 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. 7 TE pagal Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 8 punktą atleista iš tarnybos. Pareiškėjos nuomone, iš tarnybos ji atleista neteisėtai. Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos prašymą patenkinio. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, atmesdama atsakovo apeliacinį skundą, nutartyje nurodė, jog Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 8 punkte pareigūno atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindas – „jei įsiteisėjo teismo nuosprendis, kuriuo pareigūnas nuteisiamas už tyčinį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą <...>“. Remiantis Vidaus tarnybos statuto 56 straipsnio 1 dalimi, nuteistas pareigūnas turi būti atleidžiamas iš tarnybos kitą dieną po to, kai atsiranda ar nustatomas nuteisimo faktas, dėl kurio pareigūnas negali tęsti tarnybos. Nagrinėjamas pareigūno atleidimo faktas susijęs su apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimu baudžiamojo proceso įstatymo nustatyta tvarka.

Pareiškėja už jai inkriminuotą nusikalstamą veiką pirmosios instancijos teisme buvo išteisinta, tačiau apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą apeliacine tvarka, priėmė apkaltinamąjį nuosprendį. Iš to išplaukia, kad pareiškėja buvo nuteista teismo, nagrinėjančio baudžiamąją bylą apeliacine tvarka, ir šis nuosprendis įsiteisėjo nuo jo priėmimo dienos. Tokia teisinė situacija įpareigojo atsakovą atleisti pareiškėją iš tarnybos vidaus reikalų sistemoje, kas ir buvo padaryta. Pareiškėjai apkaltinamąjį nuosprendį apskundus kasacine tvarka, kasacinės instancijos teismas apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Apeliacinės instancijos teismas iš naujo išnagrinėjęs baudžiamąją bylą apeliacine tvarka, atmetė prokuratūros apeliacinį skundą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį, kuriuo pareiškėja buvo išteisinta. Kasacinės instancijos teismo nutartis ir vėliau apeliacinės instancijos teismo nutartis iš esmės panaikino pareiškėjos nuteisimo už tyčinį nusikaltimą juridinį faktą. Įsigaliojus bendrosios kompetencijos teismo, nagrinėjusio baudžiamąją bylą išteisinamajam nuosprendžiui, teisiškai panaikinamas atleidimo iš tarnybos vidaus reikalų sistemoje teisinis pagrindas, ir šis atleidimas tampa neteisėtu. Teisėjų kolegija nusprendė, kad susiklosčius nurodytoms teisinėms aplinkybėms bei pareiškėją neteisėtai atleidus iš tarnybos vidaus reikalų sistemoje, jos pažeistos teisės turi būti ginamos specialaus įstatymo – Vidaus tarnybos statuto 59 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka, t. y. teismas grąžina neteisėtai atleistą pareigūną į ankstesnes pareigas ir atlygina už visą priverstinės pravaikštos laiką. Šis pareiškėjos pažeistų teisių gynības būdas turi būti taikomas neatsižvelgiant į tai, ar dėl pareiškėjos neteisėto atleidimo iš tarnybos yra atsakovo kaltė, ar nėra. Kaip matyti iš bylos medžiagos, kaltės dėl neteisėto pareigūno atleidimo iš tarnybos atsakovo veiksmuose nėra, priešingai, jis tiksliai vykdė įstatymo nuostatas. Tačiau tai nereiškia, kad jei nėra atsakovo kaltės, negalima neteisėtai atleistą pareigūną grąžinti į tarnybą bei priteisti atlyginimą už priverstinės pravaikštos laiką. Kadangi tik tokį pareigūno pažeistų teisių gynimo būdą numato Vidaus tarnybos statuto 59 straipsnio 1 dalis, padaryta išvada, kad darbdavys, atleisdamas pareigūną iš tarnybos Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 8 punkte numatytu pagrindu, visais atvejais patiria neigiamas pasekmes (jam tenka pareiga mokėti už neteisėtai atleisto pareigūno priverstinės pravaikštas), jei bet kokioje baudžiamojo proceso stadijoje pripažinus atleistą pareigūną nekaltu, pareigūno atleidimas iš tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 8 punktą tampa neteisėtu. Šios neteisėto pareigūno atleidimo iš tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 8

punktą neigiamos pasekmės darbdaviui atsiranda ir be jo kaltės. Darbdavys atleisdamas pareigūną iš tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 8 punkte numatytu pagrindu (jei įsiteisėjo teismo nuosprendis, kuriuo pareigūnas nuteisiamas už tyčinį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą) visuomet rizikuoja. Bet kokioje baudžiamojo proceso stadijoje pripažinus atleistą pareigūną nekaltu, pareigūno atleidimas iš tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 8 punktą gali tapti neteisėtu ir dėl to darbdavys gali patirti neigiamų padarinių, nes jam gali tekti mokėti už neteisėtai atleisto pareigūno priverstines pravaikštas. Šie pareigūno neteisėto atleidimo iš tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 8 punktą neigiami padariniai darbdaviui tenka ir tuomet, kai jo kaltė nenustatoma (2004 m. spalio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁵-862/2004, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 6, 2005, p. 112–116).

11.2. Apžvelgta VTS aiškinimo praktika toliau buvo plėtojama Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos išnagrinėtoje administracinėje byloje Nr. A⁶²-2459/2012. Byloje kilo ginčas dėl Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2011 m. sausio 7 d. įsakymo, kuriuo pareiškėjas D.S. buvo atleistas iš tarnybos, vadovaujantis VTS 53 straipsnio 1 dalies 8 punktu, įsiteisėjus Marijampolės rajono apylinkės teismo 2010 m. liepos 23 d. nuosprendžiui. Byloje nustatyta, kad Kauno apygardos teismas 2011 m. spalio 6 d. nuosprendžiu panaikino Marijampolės rajono apylinkės teismo 2010 m. liepos 23 d. nuosprendį ir išteisino pareiškėją.

Spręsdama kilusį ginčą, išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, jog VTS 53 straipsnio 1 dalies 8 punktu yra nustatytos būtinos alternatyvios sąlygos, siekiant atleisti pareigūną iš vidaus tarnybos. Šios alternatyvios sąlygos yra įsiteisėjęs teismo nuosprendis, kuriuo pareigūnas nuteisiamas už tyčinį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą arba jam atimta teisė dirbti teisėsaugos institucijose, arba dėl kurio vykdymo jis negali atlikti savo pareigų. VTS 53 straipsnio 1 dalies 8 punkto taikymui lemiamą reikšmę turi ne tai, kad ginčijamo įsakymo priėmimo metu yra įsiteisėjęs tam tikras teismo nuosprendis (formali aptariamoms normoms taikymo sąlyga), bet tai, kad asmuo faktiškai teismo baigiamuoju aktu yra galutinai pripažintas kaltu dėl tyčinio nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo arba jam atimta teisė dirbti teisėsaugos institucijose, arba dėl kurio vykdymo jis negali atlikti savo pareigų (materiali (faktinė) normos taikymo sąlyga). Teismo aktas (įsiteisėjęs nuosprendis) VTS 53 straipsnio 1 dalies 8 punkto prasme yra aktualus tuo, kad juo patvirtinamos arba paneigiamos tam tikros aplinkybės (pvz., asmuo pripažįstamas padariusiu baudžiamąjį nusižengimą), kurių buvimas yra pagrindas abejoti asmens galimybėmis eiti pareigas vidaus tarnyboje.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad teismų instancinės sistemos paskirtis yra šalinti galimas žemesnių instancijų teismų klaidas, neleisti, kad būtų įvykdytas neteislingumas, ir šitaip apsaugoti asmens, visuomenės ir teisėtus interesus (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 26 d. nutarimas). Jei byla yra teisės aktų nustatyta tvarka nagrinėjama teismuose instancinėje sistemoje, tai bylos baigtis priklauso nuo teismo baigiamojo akto priėmimo teisės aktų nustatyta tvarka, stengiantis užtikrinti ir instancinės teismų sistemos paskirtį. Nagrinėjamos bylos kontekste instancinė teismų sistema nulėmė tai, kad apeliacinės instancijos teismas, iš naujo išnagrinėjęs D. S. baudžiamąją bylą, priėmė išteisinamąjį nuosprendį. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad tiek Marijampolės rajono apylinkės teismo 2010 m. liepos 23 d. nuosprendis, kurio pagrindu buvo priimtas ginčijamas įsakymas, tiek Kauno apygardos teismo 2011 m.

spalio 6 d. nuosprendis, kuriuo panaikintas Marijampolės rajono apylinkės teismo 2010 m. liepos 23 d. nuosprendis ir išteisintas D. S., sudaro teismo procesą, kuriuo vertinama ta pati faktinė praeityje įvykusi aplinkybė ir analizuojama taikytina teisė. Tai, kad situacijos vertinimas pasikeitė po ginčijamo įsakymo priėmimo reiškia ne formalių pagrindų taikyti VTS 53 straipsnio 1 dalies 8 punktą nebuvimą, bet materialių (t. y. faktinių) sąlygų taikyti nurodytą nuostatą pasikeitimą. Priešingas situacijos aiškinimas iš esmės paneigtų VTS 53 straipsnio 1 dalies 8 punkto esmę, pagrindu atleisti pareigūną iš vidaus tarnybos laikant teisinį statusą atitinkamu momentu apibrėžiančius teismų aktus, neatsižvelgiant į tai, kad jie yra vėliau panaikinti kaip nepagrįsti ir (arba) neteisėti. Tokia praktika reikštų, kad teismų klaidos, kurios gali būti ištaisytos, nulemtų ypač sunkias ir vėliau neatkuriamas pasekmes asmeniui, nesant faktinio pagrindo joms atsirasti. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje yra pripažinta, kad darbdavys, atleisdamas pareigūną iš tarnybos Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 8 punkte numatytu pagrindu, visuomet prisiima riziką, kurios esmę sudaro tai, jog bet kokioje baudžiamąjo proceso stadijoje pripažinus atleistą pareigūną nekaltu, pareigūno atleidimas iš tarnybos pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 8 punktą gali tapti neteisėtu ir dėl to darbdavys gali patirti neigiamų padarinių, nes jam gali tekti mokėti už neteisėtai atleisto pareigūno priverstines pravaikštas.

Išplėstinė teisėjų kolegija vertino, jog nagrinėjamoje byloje susiklosčiusi situacija sudaro pagrindą laikyti Kauno apygardos teismo 2011 m. spalio 6 d. nuosprendį teismo aktu, kuriuo galutinai nuspręsta, kad D. S. nepadarė nusikalstamos veikos, kuria jis buvo kaltinamas. Būtent Kauno apygardos teismo 2011 m. spalio 6 d. nuosprendžiu turi būti vadovaujama, keliant klausimą, ar D. S. veiksmai ar neveikimas yra tokie, kurie yra pagrindas abejoti jo galimybėmis dirbti valstybės tarnyboje ir suteikia pagrindą taikyti VTS 53 straipsnio 1 dalies 8 punktą. Kitais, t. y. pirmiau teismų priimtais nuosprendžiais, aptariamoms normoms taikymo ir ginčijamo įsakymo šiuo atveju nebegalima pagrįsti, nes tai reikštų, kad būtų remiamasi panaikintais ir todėl teisinės galios neturinčiais teismo procesiniais sprendimais. Vadinas, galutinai įsigaliojus bendrosios kompetencijos teismo, nagrinėjusio pareiškėjo baudžiamąją bylą, išteisinamajam nuosprendžiui, buvo panaikintas ir pareiškėjo atleidimo iš tarnybos vidaus reikalų sistemoje teisinis pagrindas, o šis atleidimas tapo neteisėtu. Išplėstinė teisėjų kolegija pabrėžė, kad VTS 53 straipsnio 1 dalies 8 punkto aiškinimas, kuriuo pareiškėjui nebūtų leidžiama eiti anksčiau eitų ar lygiaverčių pareigų, prieštarautų visuotiniams teisingumo, protingumo bei *ex iniuria non oritur ius* (lot. iš neteisės negali atsirasti teisė) principams.

Apibendrinama išplėstinė teisėjų kolegija panaikino ginčijamą įsakymą ir įpareigojo atsakovą Kauno apskrities vyriausiąją policijos komisariatą grąžinti pareiškėją D. S. į anksčiau eitas ar lygiavertes pareigas Kauno apskrities vyriausiajame policijos komisariate (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2459/2012; Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24, 2013, p. 236–242).

III.2.5. Atleidimas iš pareigų, kai panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų

(VTS 5 str. 2 d., 15 str. 5 d., 53 str. 1 d. 11 p., 56 str. 2 ir 5 d.,
DK 135 str., VTĮ 4 str. 2 d., 5 str.,
Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 9 str. 2 d.)

12. Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 11 punktą įtvirtina, jog pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos, jei panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų. VTS 53 straipsnio 1 dalies 11 punkto taikymas neatsiejamas nuo VTS 56 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos garantijos. Pagal šią dalį, atleisti pareigūną iš vidaus tarnybos pagal šio Statuto 53 straipsnio 1 dalies 11, 16 ir 18 punktus galima tik tuo atveju, jeigu nėra galimybės jį perkelti į lygiavertes pareigas arba pareigūno sutikimu – į žemesnes pareigas.

12.1. VTS 53 straipsnio 1 dalies 11 punkto nuostatos buvo aiškinamos administracinėje byloje Nr. A⁶²-1061/2011, kurioje kilo ginčas dėl pareiškėjo A. M. atleidimo iš vidaus tarnybos būtent šiuo pagrindu, tai yra panaikinus jo pareigybę (B lygis, 7 kategorija) ir jam nesutikus eiti pasiūlytų pareigų.

Pasisakydama dėl minėtos normos taikymo, teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmiausia turi būti įvertinta, ar yra realiai įvykęs statutinio valstybės tarnautojo pareigybės panaikinimo faktas. ABTĮ 3 straipsnio 2 dalis nustato, kad teismas nevertina ginčijamo administracinio akto bei veiksmų (ar neveikimo) politinio ar ekonominio tikslingumo požiūriu, o tik nustato, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas įstatymas ar kitas teisės aktas, ar administravimo subjektas neviršijo kompetencijos, taip pat ar aktas (veika) neprieštarauja tikslams bei uždaviniams, dėl kurių institucija buvo įsteigta ir gavo atitinkamus įgaliojimus. Be to, teismas, nagrinėjantis bylą dėl atleidimo iš darbo teisėtumo, neįgalintas vertinti darbovietės struktūrinių pertvarkymų tikslingumo ir pagrįstumo, bet yra įgalintas tirti ir nustatyti, ar darbovietės struktūriniai pertvarkymai atlikti kompetentingo organo sprendimu, ar jie yra realūs, ar nėra fiktyvūs, turintys tikslą tik pagrįsti darbo sutarties nutraukimą su konkrečiu darbuotoju. Konkrečių struktūrinių pertvarkymų, kaip darbo sutarties nutraukimo svarbios priežasties, realumas nustatomas pagal tai, ar išliko funkcijos arba jų dalis darbovietėje, kurias atliko atleidžiamas darbuotojas. Jeigu dėl darbovietės struktūrinių pertvarkymų darbuotojas nebegali atlikti darbo funkcijų, nes joms atlikti užtenka mažesnio darbuotojų skaičiaus, tai taip pat gali būti teismo pripažįstama svarbia priežastimi nutraukti darbo sutartį su konkrečiu darbuotoju.

Byloje nustatyta, kad Valstybės sienos apsaugos tarnybos visų struktūrinių padalinių mastu buvo vykdomi realūs organizaciniai pertvarkymai, lėmę konkrečios pareiškėjo eitos pareigybės panaikinimą. Įvertinęs faktines bylos aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas taip pat nenustatė, kad būtų pažeistos VTS 56 straipsnio 2 ir 5 dalyje įtvirtintos garantijos ar DK 135 straipsnio nuostatos. Pastaroji norma ginčo teisiniams santykiams taikoma, atsižvelgiant į tai, kad nei VTS, nei VTĮ nereglamentuoja, kurie statutiniai valstybės tarnautojai turi pirmenybę likti tarnyboje tuo atveju, kai yra panaikinamos jų

pareigybės ir yra mažinamas statutinių valstybės tarnautojų skaičius (VTĮ 4 str. 2 d., 5 str.). Pareiškėjo atleidimas pripažintas teisėtu ir pagrįstu (2011 m. birželio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-1061/2011).

12.2. Aiškindamas VTS 56 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą garantiją, Vyriausiasis administracinis teismas taip pat yra pažymėjęs, jog statutinių pareigų lygiavertiškumo samprata VTS nėra apibrėžta, todėl, sprendžiant šį klausimą, yra teisinis pagrindas vadovautis VTĮ nuostatomis, kuriose yra pateikti valstybės tarnautojų pareigybių tarpusavio atskyrimo kriterijai, kurie pasireiškia atitinkamų pareigybių lygių (A, B ir C) bei kategorijų (nuo 1 iki 20) priskyrimu konkrečioms pareigybėms (VTĮ 4 str. 2 d.). Tokia statutinių pareigų klasifikacija yra realiai naudojama. Atsižvelgdamas į nurodytas nuostatas, Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad lygiavertėmis pareiškėjo užimamoms pareigoms galėjo būti laikomos tik to paties lygio ir tos pačios kategorijos pareigos. Tai reiškia, kad tik tokios pareigos, joms esant laisvoms laikotarpiu nuo tada, kai pareigūnas (pareiškėjas) buvo išpėtas apie užimamų pareigų panaikinimą, iki tada, kai pareiškėjas buvo atleistas iš vidaus tarnybos, atsakovo privalėjo būti pasiūlytos pareiškėjui, vykdant VTS 56 straipsnio 5 dalyje nustatytą reikalavimą. Nesant tokių pareigų arba pareiškėjui atsisakius jas užimti, pareiškėjui turėjo būti pasiūlytos žemesnio lygio arba žemesnės kategorijos pareigos. Pareigų pasiūlymo samprata VTS 56 straipsnio 5 dalyje nėra naudojama. Ją atstoja atitinkamos informacijos apie laisvas pareigūnų pareigas suteikimas suinteresuotam ją turėti pareigūnui. Savo ruožtu tokios informacijos prieinamumas yra užtikrinamas specialia VTS 15 straipsnio 5 dalies nuostata, pagal kurią duomenys apie laisvas pareigūnų pareigas vidaus reikalų įstaigose skelbiami „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ ir Vidaus reikalų ministerijos interneto puslapyje. Taigi aukštesnių pareigų pasiūlymas nepatenka į VTS 56 straipsnio 5 dalies teisinių santykių reglamentavimą (žr. 2012 m. balandžio 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1793/2012).

12.3. Byloje Nr. A⁷⁵⁶-220/2009 pareiškėjas prašė panaikinti įsakymą, kuriuo jis buvo atleistas iš tarnybos, grąžinti į ankstesnes arba į kitas lygiavertes pareigas, priteisti pareiškėjui kompensaciją už priverstinę pravaikštą už laikotarpį nuo jo atleidimo iš tarnybos dienos iki sugrąžinimo į tarnybą dienos bei bylinėjimosi išlaidas. Nurodė, kad panaikinus pareigybę, jam turėjo būti siūlomos lygiavertės arba viena pakopa žemesnės pareigos, tačiau jam nebuvo pasiūlyta užimti vieną iš tuo metu buvusių laisvų lygiavertčių pareigų, motyvuojant aplinkybe, jog joms yra keliamas reikalavimas turėti leidimą susipažinti su įslaptinta informacija, o pareiškėjas tokio leidimo neturėjo.

Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad eiti pareigas, susijusias su valstybės paslaptį sudarančios informacijos naudojimu ar jos apsauga, bei susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija gali tik specialius leidimus turintys asmenys. Pretendentai į valstybės tarnybą, atrinkti pareigoms, susijusioms su valstybės paslaptį sudarančios informacijos naudojimu ar jos apsauga, skiriami patikrinus jų kandidatūras Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka ir kai šie asmenys gauna leidimus dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija. Šių pareigybių sąrašą nustato pats paslapčių subjektas. Panaši nuostata įtvirtinta ir Valstybės tarnybos įstatymo 9 straipsnio 6 dalyje, kur nurodyta, jog jei valstybės tarnautojo pareigybės aprašyme yra nustatytas specialus reikalavimas atitikti teisės aktuose nustatytus reikalavimus, būtinus išduodant asmens patikimumo pažymėjimą arba leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija,

kandidatūra teisės aktų nustatyta tvarka patikrinama iki asmens, pripažinto laimėjusiu konkursą, priėmimo į valstybės tarnautojo pareigas arba iki asmens priėmimo į valstybės tarnautojo pareigas, į kurias šio įstatymo nustatyta tvarka priimama be konkurso. Į valstybės tarnautojo pareigas asmuo yra priimamas gavus kompetentingos valstybės institucijos išvadą, kad šiam asmeniui gali būti išduotas asmens patikimumo pažymėjimas arba leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija.

Atsižvelgdama į šias nuostatas, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija padarė išvadą, kad tam tikras pareigas siekiančios užimti kandidatūros tikrinimo procedūra patikimumo pažymėjimui ar leidimui gauti pradedama tik asmeniui, laimėjusiam konkursą arba pretendentui, atrinktam tam tikroms pareigoms, todėl pareiškėjo tikrinimo procedūra dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima atitinkamo laipsnio slaptumo žyma, buvo galima tik po to, kai jam Valstybės tarnybos statuto nustatyta tvarka būtų pasiūlytos atitinkamos pareigos ir jis tas pareigas sutiktų užimti, t. y. aptariamasis specialusis reikalavimas galėjo būti realizuotas tik pareiškėjui sutikus eiti tam tikras jam pasiūlytas pareigas.

Teismų praktikoje lygiavertėmis pareigomis laikomos pareigos, atitinkančios tą patį lygį ir tą pačią kategoriją (pagal Valstybės tarnybos įstatymo 7 str. nuostatas), o žemesnėmis pareigomis – visos kitos pareigos, nepriklausomai nuo jų lygio. VTS nuostatos įpareigoja asmeniui teikti informaciją ne tik apie viena pakopa žemesnes, bet apie visas žemesnes pareigas, kurios yra laisvos. Pareiškėjas buvo atleistas pažeidžiant Valstybės tarnybos statuto 56 straipsnio 5 dalies nuostatas, todėl atsakovo 2007 m. rugsėjo 28 d. įsakymas, kuriuo pareiškėjas buvo atleistas iš vidaus tarnybos, buvo panaikintas (2009 m. gegužės 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-220/2009).

III.2.6. Pareigūno atleidimas, kai jis dėl laikinojo nedarbingumo neatvyko į tarnybą daugiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba daugiau kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką, jei susirgimas nesusijęs su sužeidimu, suluošinimu ar kitu sveikatos sutrikimu vykdant tarnybos pareigas

---

(VTS 32 str. 5 d., 41 str. 1 d., 53 str. 1 d. 15 p., 56 str. 3 d.)

13. VTS 53 straipsnio 1 dalies 15 punkte nustatyta, kad pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos, jei dėl laikinojo nedarbingumo neatvyko į tarnybą daugiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba daugiau kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką, jei susirgimas nesusijęs su sužeidimu, suluošinimu ar kitu sveikatos sutrikimu vykdant tarnybos pareigas. VTS 56 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad pareigūnas VTS 53 straipsnio 1 dalies 15 punkte nurodytu pagrindu atleidžiamas iš vidaus tarnybos kitą darbo dieną, kai sueina šiame punkte nurodyti terminai, ir prieš 30 kalendorinių dienų iki VTS 53 straipsnio 1 dalies 15 punkte nurodyto termino suėjimo pareigūną jo laikinojo nedarbingumo metu raštu įspėjus apie galimą atleidimą.

13.1. Aiškindamas šią teisės normą, Vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-219/2009 pažymėjo, kad ji skirta nustatyti atleidimo iš tarnybos VTS 53 straipsnio 1 dalies 15 punkto pagrindu procedūrą, t. y. šių dviejų (aptariamų) teisės normų taikymas yra vientisas. VTS 56 straipsnio 3 dalies nuostata dėl

atleidimo iš tarnybos laiko (kitą darbo dieną, kai sueina VTS 53 str. 1 d. 15 p. nurodyti terminai) reiškia, jog institucija, kurioje tarnauja pareigūnas (darbdavys), taikydamą VTS 53 straipsnio 1 dalies 15 punktą, nėra saistoma kokių kitų (be minėto išpėjimo buvimo) aplinkybių, t. y. tuo atveju, kai atleidžiamas iš tarnybos pareigūnas ir toliau lieka laikinai nedarbingas, tai nėra kliūtis jį atleisti iš tarnybos pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 15 punktą. VTS 56 straipsnio 3 dalies nuostata dėl pareigūno rašytinio išpėjimo jo laikinojo nedarbingumo metu aiškiai parodo, kad toks išpėjimas daromas tokiomis sąlygomis, kai tarp išpėjančios šalies ir išpėjamojo pareigūno nėra įprasto darbinio kontakto. Todėl nurodytas išpėjimas negali būti įteiktas išpėjamajam pareigūnui pasirašytinai, o turi būti siunčiamas atitinkamu raštu. Atsižvelgdama į šiuos aptariamų teisės normų aiškinimo argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apie galimą atleidimą išpėjamojo rašto išsiuntimas registruotu laišku yra tinkama VTS 56 straipsnio 3 dalyje numatyto išpėjimo forma.

Pasisakydama dėl VTS 56 straipsnio 3 dalyje nustatyto 30 kalendorinių dienų termino, teisėjų kolegija pažymėjo, kad šio termino paisymas nėra absoliuti vidaus tarnybos institucijos (darbdavio) pareiga, nes jo laikymasis yra sietinas su atitinkamos informacijos apie pareigūno laikinojo nedarbingumo laiką pateikimu minėtą išpėjimą teikiančiai šaliai (darbdaviui). O tai pagal VTS 41 straipsnio 1 dalį bei 32 straipsnio 5 dalį privalo padaryti (tokią informaciją privalo pateikti) pats laikinai nedarbingas pareigūnas. Todėl tuo atveju, kai VTS 56 straipsnio 3 dalyje numatytas išpėjimas nebuvo padarytas prieš nustatytą 30 kalendorinių dienų terminą dėl to, kad laikinai nedarbingas asmuo nebuvo pateikęs atitinkamos informacijos apie nedarbingumo laiką, išpėjimo termino pažeidimas negali būti laikomas pagrindu pripažinti atleidimą iš tarnybos pagal VTS 53 straipsnio 1 dalies 15 punktą neteisėtu (2009 m. vasario 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-219/2009).

III.2.7. Pareigūno atleidimas, kai jam įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu

---

(VTS 55 str. 1 d. 17 p., Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas, ABTĮ 57 str. 3 d.)

14. Pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos, kai jam įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu (VTS 53 str. 1 d. 17 p.). Vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, kad VTS 53 straipsnio 1 dalies 17 punktą nesuteikė vidaus reikalų įstaigos vadovui pasirinkimo teisės atleisti tokį pareigūną iš tarnybos ar jo neatleisti (2011 m. balandžio 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-997/2011). Aiškindamas nurodytą materialinės teisės normą, Vyriausiasis administracinis teismas taip pat yra pažymėjęs, kad jos taikymas siejamas su kito specialaus norminio teisės akto normų (kuriose yra nustatyti atitinkamų specialių teisių atėmimo pagrindai bei tokio atėmimo vykdymo procedūra) taikymu (2010 m. spalio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-788/2010; 2010 m. birželio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-938/2010).

14.1. Kaip rodo administracinių teismų praktika, aptariamą atleidimo pagrindą lemia tai, jog pareigūnai, ginčydami jų atleidimą pagal minėtą punktą, paprastai kartu ginčija ir sprendimą, kuriuo jiems atimama speciali teisė, susijusi su tiesioginių pareigų atlikimu. Todėl tokio pobūdžio ginčiuose administraciniai teismai paprastai vertina du

administracinius sprendimus, tai yra įsakymą dėl atleidimo ir sprendimą dėl specialios teisės, susijusios su tiesioginių pareigų atlikimu, panaikinimo, dažniausiai, kaip rodo praktika – leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog tuo atveju, kai pareiškėjai ginčydami jų atleidimą pagal VTS 55 straipsnio 1 dalies 17 punktą, nekvestionuoja sprendimo, kuriuo jiems panaikinta speciali teisė, teisėtumo, Vyriausiasis administracinis teismas nuosekliai laikosi pozicijos, jog toks aktas yra teisėtas ir pagrįstas (žr., pvz., 2011 m. balandžio 1 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-997/2011).

14.2. Vertindamas sprendimo panaikinti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija teisėtumą ir pagrįstumą, administracinis teismas taiko ir aiškina Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo (Žin., 2004, Nr. 4–29; toliau – ir VTPI) nuostatas. Vadovaujantis šio įstatymo 2 straipsnio 15 dalimi, leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija – šio įstatymo nustatyta tvarka išduotas dokumentas, patvirtinantis asmens teisę dirbti ar susipažinti su Lietuvos Respublikos įslaptinta informacija, žymima slaptumo žymomis „Visiškai slaptai“, „Slaptai“, „Konfidencialiai“, arba tokią informaciją saugoti ar gabenti. Įslaptinta informacija – tai paprastai informacija, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali sukelti grėsmę Lietuvos Respublikos suverenitetui, teritorijos vientisumui, gynybinei galiai, padaryti žalos valstybės interesams, sukelti pavojų žmogaus gyvybei, arba informacija, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali pakenkti valstybės ar jos institucijų interesams arba sudaryti prielaidas neteisėtam valstybės paslaptį sudarančios informacijos atskleidimui, sukelti pavojų žmogaus sveikatai (VTPI 2 str. 1–3 d.). Taigi įslaptinta informacija yra svarbi ir reikšminga informacija, todėl su ja susipažinti ir dirbti gali tik visapusiškai patikimi asmenys, atitinkantys įstatymo reikalavimus. Tai leidžia užtikrinti šios svarbios informacijos saugumą. Todėl kompetentingos institucijos, nagrinėjančios galimybę išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, turi teisę imtis teisėtų, protingų ir adekvačių priemonių tam, kad nustatytų, ar tikrinamas asmuo atitinka įstatymo reikalavimus (2010 m. spalio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-788/2010).

14.3. Vidaus tarnybos statuto 6 straipsnio 2 dalis nustato, kad pretenduojantiems tarnauti tam tikrų vidaus reikalų įstaigų padaliniuose gali būti nustatyti atitinkami papildomi reikalavimai, siejami su, be kita ko, asmens moraliniu tinkamumu eiti tam tikras pareigas atitinkamuose padaliniuose. Taigi paslapčių subjekto vadovas turi teisę nustatyti, kad statutiniai valstybės tarnautojai, užimantys atitinkamas pareigas, atitiktų specialųjį reikalavimą – turėtų įstatymo nustatyta tvarka išduotą leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija (2012 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2637/2012). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2007 m. gegužės 15 d. nutarime yra pažymėjęs, kad asmeniui, kuriam suteikiama teisė susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija, keliami tam tikri reikalavimai, susiję su jo patikimumu bei lojalumu Lietuvos valstybei, kurie yra sietini su valstybės pasitikėjimu tuo asmeniu. Valstybės nepasitikėjimą tam tikru asmeniu gali lemti paties to asmens veikla, *inter alia* padaryti teisės pažeidimai, taip pat to asmens savybės, ryšiai, kitos svarbios aplinkybės. Su valstybės paslaptimis gali būti leidžiama susipažinti tik tokiam asmeniui, kurio veikla, savybės, ryšiai ir kt. negali duoti pagrindo nuogąstauti, kad, jam sužinojus valstybės paslaptį, kils grėsmė, juo labiau bus padaryta žalos valstybės suverenitetui, teritorijos vientisumui, konstitucinei santvarkai, gynybinei galiai, kitiems itin svarbiems valstybės interesams, visuomenės ir valstybės gyvenimo pagrindams, bus pažeisti svarbiausi Konstitucijos reguliuojami,

ginami ir saugomi santykiai, kuriuos kaip tik ir turi padėti apsaugoti ir apginti tai, kad tam tikra informacija pagal įstatymus yra įslaptinama. Asmeniui, praradusiam valstybės pasitikėjimą, teisė susipažinti ar dirbti su informacija, sudarančia valstybės paslaptį, turi būti atimama. Konstitucinis Teismas 2007 m. gegužės 15 d. nutarime taip pat yra konstatavęs, kad valstybės paslapties atskleidimas gali sukelti grėsmę ar net padaryti žalos valstybės suverenitetui, teritorijos vientisumui, konstitucinei santvarkai, gynybinei galiai, kitiems itin svarbiems valstybės interesams, visuomenės ir valstybės gyvenimo pagrindams. Jeigu valstybės paslaptį sudarančios informacijos atskleidimui (sužinojimui, paskleidimui) nebūtų užkertamas kelias, jeigu toks atskleidimas nebūtų teisiškai persekiojamas, būtų sudarytos prielaidos pažeisti net svarbiausius Konstitucijos reguliuojamus, ginamus ir saugomus santykius, taigi tam tikro asmens ar asmenų interesą žinoti ar skleisti tam tikrą informaciją iškelti aukščiau viešojo intereso.

14.4. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2011 m. liepos 7 d. nutarime taip pat pažymėjo, kad NATO ir ES dokumentuose nustatyti įslaptintos informacijos apsaugos standartai yra panašūs, jie *inter alia* skirti užtikrinti, kad prieigą prie įslaptintos informacijos turėtų tik tie asmenys, kurių lojalumas ir patikimumas yra patikrintas ir nekelia jokių abejonių. Personalo saugumo procedūros turi būti tokios, kad būtų vertinama, ar asmeniui, atsižvelgiant į jo lojalumą ir patikimumą, gali būti leidžiama susipažinti su įslaptinta informacija be nepriimtinos rizikos tokios informacijos saugumui. Pagrindiniai arba minimalūs kriterijai vertinant asmens lojalumą ir patikimumą nėra siejami tik su asmens kalte padarius nusikalstamą veiką ar kitokį teisės pažeidimą; jie apima ir informaciją apie potencialias grėsmes saugumui: asmens savybes, veiklą bei kitas aplinkybes, liudijančias jo nesąžiningumą, nelojalumą, nepatikimumą ar neapdairumą, taip pat jo pažeidžiamumą per su juo susijusius artimus asmenis. Taikytinos saugumo priemonės taip pat turi būti tokios, kad leistų nustatyti tokius jau turinčius teisę dirbti ir susipažinti su įslaptinta informacija asmenis, kurių būklė gali kelti grėsmę įslaptintos informacijos saugumui, ir suteiktų galimybę tokius asmenis nušalinti ar atleisti. Gavus tam tikram asmeniui nepalankios informacijos turėtų būti patikrinta, ar tolesnis jo darbas su įslaptinta informacija nesukelia nepriimtinos rizikos tokios informacijos saugumui, o nustačius tokią riziką, asmeniui turi būti atimta galimybė naudotis įslaptinta informacija – jam turi būti uždraudžiama vykdyti užduotis, susijusias su įslaptinta informacija, jis nušalinamas nuo pareigų, kurioms vykdyti būtina įslaptinta informacija, arba iš tų pareigų atleidžiamas.

14.5. Leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija ir asmens patikimumo pažymėjimo išdavimo sąlygos reglamentuojamos VTPĮ 16 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalis numato, jog asmeniui, pretenduojančiam gauti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija arba asmens patikimumo pažymėjimą, toks leidimas ar pažymėjimas išduodamas, jeigu: 1) asmuo yra Lietuvos Respublikos pilietis; 2) asmuo pateikia užpildytą nustatytos formos klausimyną ir raštiškai sutinka, kad būtų tikrinama jo kandidatūra; 3) asmuo raštiškai pasižada saugoti įslaptintą informaciją; 4) tikrinimo metu surinkti faktai nekelia abejonių dėl asmens patikimumo ar lojalumo Lietuvos valstybei; 5) tikrinimo metu nenustatoma bent viena šio straipsnio 2 dalyje nurodyta aplinkybė. Pagal VTPĮ 16 straipsnio 2 dalį, leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija arba asmens patikimumo pažymėjimas asmeniui neišduodamas, jeigu asmuo: 1) neatitinka bent vienos šio straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos; 2) nuolat gyvena Lietuvos Respublikoje mažiau kaip 5 pastaruosius metus ir šio Įstatymo 11

straipsnio 4 dalies 10 punkte nustatyta tvarka Paslapčių apsaugos koordinavimo komisija priėmė sprendimą neišduoti leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija arba asmens patikimumo pažymėjimo; 3) yra kreipęsis į atitinkamas valstybės institucijas dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atsisakymo; 4) turi dvigubą pilietybę ir šio Įstatymo 11 straipsnio 4 dalies 10 punkte nustatyta tvarka Paslapčių apsaugos koordinavimo komisija priėmė sprendimą neišduoti leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija arba asmens patikimumo pažymėjimo; 5) buvo nuteistas už nusikaltimą Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai arba bet koki labai sunkų nusikaltimą ar nusikalstamą veiką dėl tarnybos paslapties pagrobimo, kitokio neteisėto įgijimo ar atskleidimo; 6) turi teistumą už sunkų ar apysunkį nusikaltimą; 7) įstatymų nustatyta tvarka yra pripažintas neveiksniu ar ribotai veiksniu; 8) dėl Lietuvos Respublikai priešiškų interesų yra bendradarbiavęs ar palaiko ryšius su kitos valstybės specialiąja tarnyba arba su asmenimis, bendradarbiaujančiais su kitos valstybės specialiąja tarnyba; 9) palaiko ryšius su asmenimis, priklausančiais organizuotoms nusikalstamoms grupėms arba nusikalstamiems susivienijimams; 10) dalyvauja neregistruotos religinės bendruomenės, politinės organizacijos, jų darinių veikloje; 11) sąmoningai nuslėpė arba jo kandidatūrą tikrinančioms institucijoms pateikė melagingus biografijos faktus arba kitus duomenis apie save, savo ryšius bei aplinką, galinčius turėti įtakos sprendimo dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, asmens patikimumo pažymėjimo išdavimo priėmimui; 12) įstatymų ar kitų teisės aktų nustatyta tvarka buvo atleistas iš pareigų dėl darbo su įslaptinta informacija tvarkos pažeidimo ar už tokius pažeidimus jam buvo panaikintas leidimas dirbti su įslaptinta informacija ar asmens patikimumo pažymėjimas; 13) yra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už tyčinę nusikalstamą veiką arba jam dėl tokios veikos atliekamas ikiteisminis ar kriminalinės žvalgybos tyrimas; 14) yra tas, kuriam taikomos prevencinio poveikio priemonės pagal Organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymą; 15) gauna pajamų iš kitų valstybių karinių ar specialiųjų tarnybų, jeigu tai nėra numatyta Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse ar susitarimuose; 16) negali pagrįsti savo turto, kurį valdo, naudoja ar kuriuo disponuoja, įgijimo teisėtumo ir jo gyvenimo lygis neatitinka realių pajamų; 17) piktnaudžiauja alkoholiu, vartoja narkotines, psichotropines ar kitas psichiką veikiančias medžiagas arba nustatomos kitos asmeninės ir dalykinės savybės, dėl kurių jis netinka darbui su įslaptinta informacija; 18) turi psichinės veiklos sutrikimų ar kitų sveikatos būklės sutrikimų, galinčių riboti jo gebėjimus, neigiamai veikti jo veiksmus.

Leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija ir asmens patikimumo pažymėjimo panaikinimo pagrindus reglamentuoja VTPĮ 18 straipsnis. Pagal šio straipsnio 1 dalį, leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija ir asmens patikimumo pažymėjimas panaikinamas, jeigu: 1) asmuo atsisako arba netenka Lietuvos Respublikos pilietybės; 2) asmuo daugiau negu vieną kartą pažeidė nustatytą darbo su įslaptinta informacija tvarką arba dėl šiurkštaus šios tvarkos pažeidimo kilo grėsmė, kad įslaptinta informacija gali būti prarasta ar neteisėtai atskleista; 3) su paslapčių subjektu nutraukiami darbo (tarnybos) santykiai ar pasibaigia renkamų arba skiriamų į pareigas asmenų įgaliojimų laikas; 4) atsiranda ar paaiškėja kuri nors iš aplinkybių, nurodytų šio Įstatymo 16 straipsnio 2 dalyje. Pažymėtina, kad VTPĮ 18 straipsnio 1 dalies 4 punkto norma yra nukreipiančioji, t. y. nukreipianti į to paties teisės akto kito straipsnio dalį, kurioje išdėstytos sąlygos, kai leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija asmeniui neišduodamas (2010 m. spalio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-788/2010).

14.5.1. Vyriausiasis administracinis teismas, aiškindamas VTPĮ 16 straipsnio 2 dalies 17 punktą, pažymėjo, kad iš šios normos matyti, kad aplinkybių, dėl kurių buvimo (atsiradimo) paminėtas leidimas gali būti neišduotas arba išduotas leidimas gali būti panaikintas, sąrašas nėra baigtinis. Pagal šios teisės normos prasmę ir paskirtį, joje nurodytų aplinkybių pavyzdinių pobūdį, galima daryti išvadą, kad šios aplinkybės yra siejamos su asmeninėmis nurodyto leidimo adresato savybėmis, tarp jų ir jo patikimumu dirbti su įslaptinta informacija. Tai reiškia, kad teismas kiekvienu konkrečiu atveju, vadovaudamasis proporcingumo bei protingumo kriterijais, turi spręsti, ar per konkrečias faktines situacijas (per konkrečius faktus) pasireiškusias asmens savybes jis yra tinkamas dirbti su įslaptinta informacija. Todėl nagrinėjamai bylai yra svarbu (ABTĮ 86 str. 2 d. taikymo požiūriu reikšminga) išaiškinti faktus, kurie parodo nurodytas asmens savybes (2011 m. gruodžio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-3779/2011; 2012 m. rugsėjo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1932/2012).

14.6. Atkreiptinas dėmesys, jog VTPĮ nustatyta įslaptintos informacijos apsauga yra taikytina ne tik žymomis „Visiškai slaptai“, „Slaptai“ ir „Konfidencialiai“ pažymėtai informacijai, bet ir informacijai su žyma „Riboto naudojimo“. Teismų praktikoje nagrinėjant bylas, susijusias su teisės dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, panaikinimu taikomos Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 18 straipsnio ir 16 straipsnio 2 dalies nuostatos (šiuo aspektu žr. 2012 m. rugsėjo 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1932/2012; 2012 m. liepos 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2232/2012; 2011 m. balandžio 1 d. nutartį administracinėje Nr. A⁷⁵⁶-997/2011; 2011 m. gruodžio 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-3779/2011; 2012 m. balandžio 2 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-1684/2012).

14.7. Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad teisės dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, atėmimas nėra tarnybinė nuobauda. Dėl to nėra teisinio pagrindo taikyti terminų, numatytų tarnybinei nuobaudai skirti. Taip pat netaikytinas DK 27 straipsnio 2 dalyje numatytas terminas, per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį. Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas, kuris reglamentuoja teisinius santykius, susijusius su teise dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, iš jos ir su informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, nenumato jokių konkrečių terminų, per kuriuos turi būti atimama teisė dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, kada konkrečiai turi būti pradedamas tikrinti asmuo, jeigu kyla įtarimas, kad atsirado Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 16 straipsnio 2 dalyje numatytų aplinkybių (VTPĮ 16 str. 6 d.), terminai, per kuriuos turi būti išsprendžiamas klausimas dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija panaikinimo (VTPĮ 18 str. 2 d.). Įvertinus VTPĮ, Teisės dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“ suteikimo principų, patvirtintų Lietuvos Respublikos paslapčių apsaugos koordinavimo komisijos 2006 m. rugsėjo 29 d. protokolu Nr. 5, vidaus reikalų ministro 2002 m. gegužės 22 d. įsakymu Nr. 7RN patvirtintos Dirbančių bei priimtų į valstybės tarnybą vidaus reikalų ministerijos administracijos struktūriniuose padaliniuose ir įstaigose prie vidaus reikalų ministerijos asmenų, kurių darbas susijęs su Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslaptį sudarančios informacijos naudojimu ar šios informacijos apsauga, tikrinimo, leidimų dirbti ar susipažinti su valstybės ar tarnybos paslaptį sudarančia informacija bei asmens patikimumo pažymėjimų išdavimo, neišdavimo ir panaikinimo tvarkos (toliau – ir Leidimų

dirbti išdavimo tvarka) nuostatas, Konstitucinio Teismo suformuotas nuostatas, kad tik patikimiems asmenims suteikiama teisė dirbti ir susipažinti su išlaptinta informacija, darytina išvada, kad paslapčių subjektas privalo pakankamai greitai ir per protingą terminą spręsti klausimą dėl valstybės tarnautojo teisės dirbti ir susipažinti su informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, kai kyla įtarimas, kad atsirado Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 17 punkte ir Leidimų dirbti išdavimo tvarkoje numatytų aplinkybių, tam, kad būtų užkirstas kelias grėsmėms išlaptintos informacijos saugumui ir kartu – grėsmėms valstybės interesams, ir nebūtų pažeidžiami valstybės tarnautojo teisės ir teisėti interesai (2012 m. liepos 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–2232/12).

14.8. Laisvo įrodymų vertinimo principas įtvirtintas ABTĮ 57 straipsnyje. Šis straipsnis išvardija faktinių duomenų nustatymo priemones ir įpareigoja teismą gauti įrodymus, juos ištirti įstatymo nustatyta tvarka, įvertinti pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą visapusišku, išsamiu ir objektyviu bylos aplinkybių viseto išnagrinėjimu, vadovaujantis įstatymu, taip pat teisingumo ir protingumo kriterijumi. Nors proceso šalys turi teisę teikti įrodymus, pagrindžiančius jų reikalavimus, dalyvauti juos tiriant, savaip juos interpretuoti, pareiškiant nuomonę dėl įrodymų galios (ABTĮ 53 str. 2 d., 57 str. 4 d.), vertinti įrodymus – teismo prerogatyva. Tam, kad įsitikinti egzistuojant vieną ar kitą faktą, teismas privalo patikrinti įrodymų liečiamumą, leistinumą, įrodymų pakankamumą ir tarpusavio ryšį, laikantis lygiateisiškumo principo, bet neprivalo, vertindamas vieną ar kitą įrodymą, besąlygiškai vadovautis vienos iš šalių akcentuotu įrodymo pranašumu ir būtinybe teismui vertinti šį įrodymą būtent tokiu aspektu (2012 m. gruodžio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–3221/2012) Atkreiptinas dėmesys, jog administraciniai teismai, vertindami pareigūnų atleidimą, kai jiems atimama speciali teisė, susijusi su jų tiesioginių pareigų atlikimu, susiduria su įrodymų leistinumą klausimu.

14.8.1. Pažymėtina, kad vadovaujantis ABTĮ 57 straipsnio 3 dalimi (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, paprastai negali būti įrodymai administracinėje byloje, kol jie bus išslaptinti įstatymų nustatyta tvarka. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, sprenddamas, ar ABTĮ 57 straipsnio 3 dalis (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijai, pažymėjo, jog ypač svarbi yra šios dalies formuluotė „paprastai“. Šioje dalyje yra įtvirtinta taisyklė, kad faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, kaip įrodymai administracinėje byloje gali būti naudojami tik juos išslaptinus įstatymo (būtent Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo) nustatyta tvarka, t. y. iš esmės yra draudžiama minėta tvarka neišslaptintus dokumentus, duomenis naudoti kaip įrodymus. Tačiau toks draudimas nėra absoliutus. Tai, ar konkrečioje nagrinėjamojoje administracinėje byloje faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, bus įrodymai, sprendžia teismas, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes (Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas 2007 m. gegužės 15 d. nutarime taip pat konstatavo, kad iš ABTĮ 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) negalima daryti išvados, kad kriterijai, kuriais vadovaudamasis bylą nagrinėjantis teismas sprendžia, ar faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, gali būti įrodymai toje byloje, gali priklausyti nuo kokių nors subjektyvių aplinkybių. Sprendimą, ar minėti faktiniai duomenys gali būti įtraukti į bylą kaip įrodymai, teismas gali priimti tik atsižvelgęs į atitinkamos bylos medžiagą ir įvertinęs, ar jis be tų faktinių duomenų galės įvykdyti teisingumą.

14.8.2. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2008 m. liepos 11 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁶³-1338/2008 taip pat yra pažymėjęs, jog ABTĮ 57 straipsnio 3 dalies konstrukcija leidžia daryti išvadą, kad faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, paprastai negali būti įrodymai administracinėje byloje, kol jie bus išslaptinti įstatymų nustatyta tvarka. Sąvoka „paprastai“ rodo, kad gali būti atvejai, kai tokie duomenys gali būti laikomi įrodymais ir tuo pačiu teismo turi būti įvertinami pagal įrodymų įvertinimo taisykles, nustatytas ABTĮ 57 straipsnio 6 dalyje. Teismas, spręsdamas ABTĮ 57 straipsnio 3 dalies taikymo klausimą, (šiai bylai aktualiu klausimu) turėjo nustatyti, ar informacija, kurios pagrindu pareiškėjui buvo panaikintas leidimas dirbti ar susipažinti su išslaptinta informacija, Valstybės ir tarnybos paslaptčių įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka yra išslaptinta; nustatęs, kad informacija yra išslaptinta, spręsti, ar ji gali būti pripažinta įrodymu administracinėje byloje; nusprendus, kad ji gali būti tokiu įrodymu, ją įvertinti pagal įrodymų įvertinimo taisykles.

14.8.3. Tačiau slapti duomenys, kaip vieninteliai kaltinantys įrodymai, atsižvelgiant į formuojamą Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, negalėtų lemti leidimo dirbti ar susipažinti su išslaptinta informacija panaikinimo (2010 m. spalio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-788/2010). Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-788/2010 Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, jog išslaptinta medžiaga yra ne vienintelė, lemianti leidimo dirbti ar susipažinti su išslaptinta informacija panaikinimą. Tiek išslaptintų, tiek neslaptų (išslaptintų) įrodymų visuma, bylojanti ne pareiškėjo naudai, sudaro pagrindą konstatuoti, jog leidimas dirbti ar susipažinti su išslaptinta informacija panaikintas pagrįstai (2010 m. spalio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-788/2010).

III.3. ATLEIDIMAS PAGAL KASOKTĮ

---

1. Profesinės karo tarnybos sutartis yra Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos Respublikos piliečio rašytinis susitarimas, kuriuo Krašto apsaugos ministerija priima pilietį į profesinę karo tarnybą, o pilietis savanoriškai įsipareigoja ją atlikti įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytais sąlygomis ir tvarka bei vykdyti visas kario pareigas (KASOKTĮ 31 str. 1 d.). KASOKTĮ 38 straipsnis nustato profesinės karo tarnybos sutarties nutraukimo pagrindus. KASOKTĮ 38 straipsnio 1 dalyje įstatymų leidėjas imperatyviai nustatė atvejus, kuriais profesinės karo tarnybos sutartis turi būti nutraukiama ir karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje (38 str. 1 d. 1–9 p.), o 2 dalyje išvardytais atvejais suteikė Krašto apsaugos ministerijos ar kariuomenės vadovybei diskrecijos teisę spręsti dėl profesinės karo tarnybos sutarties nutraukimo ir atleidimo iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje (38 str. 2 d. 1–13 p.) (2011 m. sausio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1373/2010; 2011 m. gegužės 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-2711/2011).

2. KASOKTĮ 38 straipsnis įtvirtina šiuos profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutarties nutraukimo pagrindus:

„1. Profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario⁷⁸ sutartis

---

78 Karys – Lietuvos Respublikos pilietis, atliekantis tikrąją karo tarnybą (KASOKTĮ 2 str. 14 d.). Karys savanoris – aktyviojo rezervo karys, atliekantis krašto apsaugos savanorių karo tarnybą (KASOKTĮ 2 str. 15 d.). Aktyviojo rezervo karys – pagal kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutartį savanoriškai įsipareigojęs karo prievolinkas, atliekantis nenuolatinę karo tarnybą kariniame vienete (KASOKTĮ 2

turi būti nutraukiama ir (ar) karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje, kai:

<...>

7) pasibaigia profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutarties terminas arba kariui sukanka šio įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje ar 32 straipsnio 3 dalyje nustatytas amžius, jeigu tarnybos laikas nustatyta tvarka nebuvo pratęstas;

<...>

2. Profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutartis gali būti nutraukiama ir (ar) karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje Krašto apsaugos ministerijos ar kariuomenės vadovybės iniciatyva arba valia, kai:

<...>

2) sumažinamas karių skaičius, pertvarkomas dalinys, tarnyba ar kita krašto apsaugos sistemos institucija ir (arba) kai nėra laisvų kario laipsnį ir kvalifikaciją atitinkančių pareigų;

3) karys nepakluso teisėtam įsakymui, savavališkai pasišalino iš tarnybos ar nevykdo pareigų, į kurias jis paskirtas (perkeltas);

4) karys drausmės statuto numatytais atvejais pažeidė tarnybos drausmę ar neatliko savo pareigų;

5) paaiškėja ir nustatoma, kad karys negali atlikti pareigų dėl sveikatos būklės;

<...>

8) tarnybos ar ne tarnybos metu karys padarė kario vardą žeminančių teisės pažeidimų;

<...>

10) karys neteko pasitikėjimo, ir įstatymų įgaliotos institucijos ar pareigūnai motyvuotai reikalauja atleisti jį iš tarnybos arba motyvuotai nerekomenduoja išduoti (siūlo panaikinti) leidimą kariui naudotis valstybės ir tarnybos paslaptimis esančia informacija, kai to reikalauja jo einamos pareigos ir nėra kitų su tokios informacijos naudojimu nesusijusių pareigų, į kurias karį galima perkelti;

<...>

13) jo sirgimo (laikinojo nedarbingumo) trukmė ilgesnė kaip 120 kalendorinių dienų, jeigu darbingumas buvo sutrikęs nepertraukiamai, arba 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu darbingumas buvo sutrikęs su pertraukomis ir jeigu susirgimas nesusijęs su sužeidimu ar suluošinimu atliekant tarnybines pareigas ar su tarnyba.“

III.3.1. Karo sutarties nutraukimas, kai pasibaigia profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutarties terminas arba kariui sukanka šio įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje ar 32 straipsnio 3 dalyje nustatytas amžius, jeigu tarnybos laikas nustatyta tvarka nebuvo pratęstas

---

(KASOKTĮ 31 str. 3 d., 38 str. 1 d. 7 p., 45 str. 1, 4 d.)

3. KASOKTĮ 38 straipsnio 1 dalies 7 punktą (2011 m. birželio 23 d. įstatymo Nr.

---

str. 2 d.). Krašto apsaugos savanorių karo tarnyba (toliau – savanorių karo tarnyba) – karo prievolinkų pagal kario savanorio sutartį savanoriškai įsipareigota nenuolatinė karo tarnyba krašto apsaugos savanorių pajėgose (KASOKTĮ 2 str. 16 d.). Tikroji karo tarnyba – Lietuvos Respublikos piliečių privalomoji karo tarnyba, profesinė karo tarnyba, kariūnų tarnyba (KASOKTĮ 2 str. 30 p.).

XI–1509 redakcija) įtvirtina, jog profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutartis turi būti nutraukiama ir (ar) karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje, kai pasibaigia profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutarties terminas arba kariui sukanka šio įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje ar 32 straipsnio 3 dalyje nustatytas amžius, jeigu tarnybos laikas nustatyta tvarka nebuvo pratęstas. Pagal KASOKTĮ 45 straipsnio 4 dalį, į atsargą profesinės karo tarnybos kariai, išskyrus nurodytus šio straipsnio 5 ir 6 dalyse, išleidžiami sukažę: 1) žemesnio negu grandinio laipsnio – 40 metų; 2) nuo grandinio iki seržanto majoro (vyresniojo laivūno) – 50 metų; 3) leitenantai – 35 metus; 4) vyresnieji leitenantai – 40 metų; 5) kapitonai (kapitonai leitenantai) – 43 metus; 6) majorai (komandorai leitenantai) – 46 metus; 7) pulkininkai leitenantai (komandorai) – 50 metų; 8) pulkininkai (jūrų kapitonai) – 53 metus; 9) generolai (admirolai) – 58 metus. Vadovaujantis KASOKTĮ 32 straipsnio 3 dalimi, kario savanorio sutarties terminui pasibaigus, ji gali būti pratęsta naujam, ne ilgesniam kaip 4 metų, laikotarpiui neribotą kartų skaičių, tačiau ne ilgesniam terminui, kaip iki tos dienos, kai kariui savanoriui sukanka 55 metai. Kario sutarties pratęsimą išsamiau reglamentuoja KASOKTĮ 31 straipsnio 3, 5 ir 6 dalys.

3.1. Šių normų aiškinimas buvo pateiktas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–376/2011, kurioje ginčas iš esmės kilo dėl krašto apsaugos ministro 2009 m. gegužės 11 d. įsakymo, kuriuo pareiškėjas buvo išleistas iš profesinės karo tarnybos į atsargą KASOKTĮ 38 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu (2004 m. lapkričio 11 d. įstatymo Nr. IX–2560 redakcija).

Nagrinėjamai bylai buvo aktuali situacija, kai pasibaigia profesinės karo tarnybos sutarties terminas. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija vadovavosi KASOKTĮ 31 straipsnio 3 dalimi⁷⁹. Pasisakydama dėl šios materialinės teisės normos taikymo, teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, kad kario tarnybos laiko pratęsimas yra krašto apsaugos ministro diskrecija. Tai matyti iš nuorodos dėl krašto apsaugos ministro sutikimo pratęsti sutartį, kuris (sutikimas) laikytinas viena iš tokiam pratęsimui būtinų sąlygų. Teisėjų kolegija kartu pažymėjo, kad nuoroda šioje teisės normoje į krašto apsaugos ministro nustatytas sąlygas reiškia, kad, sprendžiant kario tarnybos laiko pratęsimą klausimą, turėjo būti vadovujamasi krašto apsaugos ministro 2007 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. V–1144 patvirtintu Profesinės karo tarnybos sutarties ir profesinės karo tarnybos pratęsimą tvarkos aprašu. Tai yra specialus vidaus reglamentavimo dokumentas, skirtas profesinės karo tarnybos sutarčiai ir tarnybos pratęsimą tvarkai sureguliuoti (2011 m. vasario 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–376/2011).

3.2. Kitoje administracinėje byloje – Nr. A⁶²–1130/2011 – buvo analizuojamas profesinės karo tarnybos sutarties nutraukimas, vadovaujantis KASOKTĮ 38 straipsnio 1 dalies 7 punktu (2004 m. lapkričio 11 d. įstatymo Nr. IX–2560 redakcija) ir 45 straipsnio 1 dalimi. Šioje byloje taikytina minėto įstatymo 45 straipsnio 4 dalis, kuri nustato profesinės karo tarnybos kario tarnybos laiko ribojimą dėl amžiaus, o konkrečiau – KASOKTĮ 45 straipsnio 4 dalies 1 punkto nuostata. KASOKTĮ 45 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad profesinės karo tarnybos sutartį nutraukus šio įstatymo 37 ir 38 straipsniuose numatytais

⁷⁹ Šioje normoje nustatyta: „Pasibaigus šio straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodytais atvejais sudarytos terminuotos profesinės karo tarnybos sutarties terminui, sutartis gali būti pratęsta krašto apsaugos ministro sutikimu ir laikantis jo nustatytų sąlygų: 1) su kvalifikacinės atrankos reikalavimus atitinkančiais puskarininkiais – iki sukaks šio įstatymo 45 straipsnyje jiems nustatyti išleidimo į atsargą metai; 2) su kitais kariais – ne ilgiau kaip 5 metams ir ne ilgiau kaip iki tos dienos, kai kariui sukaks šio įstatymo 45 straipsnyje nustatyti išleidimo į atsargą metai.“

pagrindais, išskyrus nurodytus šio straipsnio 2 dalyje, arba pasibaigus profesinės karo tarnybos sutarties terminui ir jos toliau nepratęsus, karys atleidžiamas iš pareigų, jas perduoda ir ne vėliau kaip per 14 kalendorinių dienų atleidžiamas iš profesinės karo tarnybos.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija byloje rėmėsi nuoseklia Vyriausiojo administracinio teismo praktika, kurioje laikomasi pozicijos, kad pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 1 dalies 7 punkto nuostatas nustatyta tvarka nepratęsus tarnybos laiko, 45 straipsnio 4 dalyje nustatyto amžiaus suėjimas yra pakankamas pagrindas karį atleisti iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje. Šiose teisės normose yra įtvirtintas reikalavimas, t. y. pareiga, o ne teisė karį atleisti iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje (žr. 2008 m. gegužės 6 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-744/2008). Kario atleidimas iš pareigų dėl nustatyto amžiaus sukakimo yra siejamas su pačiu nustatyto amžiaus suėjimo faktu, o ne su profesinės karo tarnybos sutarties nutraukimo faktu. Tai reiškia, kad kario išleidimo į atsargą dėl nustatyto amžiaus procedūra prasideda ne profesinės karo tarnybos sutarties nutraukimu (tokio pobūdžio individualaus teisės akto priėmimu), o jo atleidimu iš užimamų pareigų – įsakymo dėl tokio atleidimo priėmimu (žr. 2003 m. gruodžio 22 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹¹-1275/2003).

Įvertinusi byloje nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, jog pareiškėjo atvejis pateko į KASOKTĮ 45 straipsnio 4 dalies 1 punkte įtvirtinto teisinio reguliavimo apimtį, kas iš esmės reiškia, kad buvo išpildyta viena iš KASOKTĮ 38 straipsnio 1 dalies 7 punkte įtvirtintų taikymo sąlygų. Byloje neginčijamai nustatyta, kad atleidžiant pareiškėją iš tarnybos buvo įvykdyta ir antroji su KASOKTĮ 38 straipsnio 1 dalies 7 punkto taikymu susijusi sąlyga, t. y. tarnybos laikas nustatyta tvarka nebuvo pratęstas. Krašto apsaugos ministras nagrinėjamu atveju nepasinaudojo KASOKTĮ 46 straipsnyje suteikta diskrecijos teise pratęsti profesinę karo tarnybą pagal terminuotą profesinės karo tarnybos sutartį (ne ilgiau kaip 2 metams arba 2 kartus po vienerius metus), atsižvelgiant į krašto apsaugos sistemos poreikius. Taigi faktinės aplinkybės nesuponavo išvados, kad pareiškėjas iš profesinės karo tarnybos atleistas nesant tam įstatyminio pagrindo. Teisėjų kolegija taip pat sprendė, kad konkrečiu atveju nepadaryta ir kitų pareiškėjo atleidimo iš profesinės karo tarnybos tvarkos pažeidimų (2011 m. balandžio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-1130/2011).

III.3.2. Karo tarnybos sutarties nutraukimas, kai sumažinamas karių skaičius, pertvarkomas dalinys, tarnyba ar kita krašto apsaugos sistemos institucija ir (arba) kai nėra laisvų kario laipsnį ir kvalifikaciją atitinkančių pareigų

(KASOKTĮ 38 str. 2 d. 2 p., 48 str. 3 ir 4 d.)

4. Profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutartis gali būti nutraukiama ir (ar) karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje Krašto apsaugos ministerijos ar kariuomenės vadovybės iniciatyva arba valia, kai sumažinamas karių skaičius, pertvarkomas dalinys, tarnyba ar kita krašto apsaugos sistemos institucija ir (arba) kai nėra laisvų kario laipsnį ir kvalifikaciją atitinkančių pareigų (KASOKTĮ 38 str. 2 d. 2 p.).

4.1. Aiškindamas KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punktą, Vyriausiasis administracinis teismas nuosekliai pažymi, jog KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies

2 punkte yra įtvirtintos dvi savarankiškos jos taikymo sąlygos: 1) sumažinamas karių skaičius, pertvarkomas dalinys, tarnyba ar kita krašto apsaugos sistemos institucija; 2) nėra laisvų kario laipsnį ir kvalifikaciją atitinkančių pareigų (2012 m. gruodžio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3014/2012; 2011 m. gegužės 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-2711/2011; 2013 m. gegužės 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-593/2013; 2013 m. balandžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-599/2013; 2013 m. gegužės 20 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-966/2013; 2012 m. gruodžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2427/2012).

4.2. Apibendrinimo sudarytojai pastebi, jog daugumoje administraciniuose teismuose spęstų bylų, nustačius, jog atlikti struktūriniai pertvarkymai buvo realūs, iš esmės kildavo ginčai, susiję su antrosios sąlygos taikymu.

4.3. Spręsdamas tokio pobūdžio bylas, Vyriausiasis administracinis teismas nuosekliai pažymėdavo, jog pagal KASOKTĮ 21 straipsnio 2 dalį kario statusą nustato šis ir kiti kariuomenės veiklą bei karo tarnybą reglamentuojantys įstatymai, statutai ir kiti teisės aktai. Išskyrus įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytus atvejus, darbo ir valstybės tarnybos santykius reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai kariams netaikomi, tai yra įtvirtinta taisyklė dėl karo tarnybos teisinių santykių reguliavimo tik joms skirtomis teisės normomis, netaikant kitų teisės šakų teisės normų. Šis teisinis reguliavimas lemia, kad taikyti kitus kriterijus, kurie nenumatyti karo tarnybos teisinius santykius reguliuojančiose teisės normose, nėra pagrindo (žr. 2012 m. gruodžio 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2427/2012). KASOKTĮ 42 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog į kitas pareigas, kitą dalinį, junginį ar vietovę arba į laikinąjį profesinės karo tarnybos personalo rezervą profesinės karo tarnybos karys gali būti perkeliamas krašto apsaugos ministro ar jo įgalioto vado sprendimu. Taigi KASOKTĮ numato kitokią karių paskyrimo į pareigas ar perkėlimo į jas tvarką negu darbo ir valstybės tarnybos santykius reglamentuojantys įstatymai. Vadovybė neturi prievolės kariui siūlyti (ieškoti) kitas pareigas arba privalomai perkelti jį į kitas pareigas, panaikinus jo pareigybę, kadangi KASOKTĮ tokios pareigos (privalomos procedūros) nenustato. Tačiau pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punkto reikalavimą atsakovas privalo perkelti karį į laisvas kario laipsnį ir kvalifikaciją atitinkančias pareigas. Esant konkurencijai į laisvą pareigybę jis privalo atrinkti tinkamiausią karį pagal savo nustatytus vertinimo kriterijus (žr., pvz., 2011 m. gegužės 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2914/2011; 2011 m. birželio 2 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-2913/2011; 2011 m. gegužės 5 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-2681/2011).

4.4. KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punkte įtvirtinta garantija – teisė užimti laisvą pareigybę, yra ribojama tik karinio laipsnio ir kvalifikacijos lygiu nustatytu laisvai pareigybei, kurį (karinio laipsnio ir kvalifikacijos lygį) turi atitikti asmuo, pretenduojantis užimti atitinkamą pareigybę. Todėl, kai laisvas pareigas užimti pretenduoja keli asmenys, pirmenybė turi būti teikiama asmeniui, kurio karinis laipsnis ir kvalifikacija yra aukštesni, atsižvelgiant į konkrečios laisvos pareigybės funkcijų specifiką, t. y. pirmenybė turi būti teikiama asmens karinio laipsnio ir specialių žinių (kvalifikacijos) lygiui, reikalingam atlikti konkrečios specialybės specifines funkcijas. Nors kitų specialių kriterijų ar sąlygų, suteikiančių pirmumo teisę užimti laisvą pareigybę, kai yra konkurencija į laisvas pareigas tarp asmenų, turinčių vienodą karinį laipsnį ir kvalifikaciją, teisės aktuose reglamentuojančiuose karo tarnybos teisinius santykius nenustatyta, tačiau pagal

KASOKTĮ 28 straipsnio 1 dalį asmeniui, siekiančiam atlikti profesinę karo tarnybą yra nustatyti ir kiti (bendrieji) reikalavimai, kuriuos jis turi atitikti, o būtent: turėti atitinkamą išsilavinimą, fizinį pasirengimą, sveikatos būklę, moralines savybes, reikalingas šiai tarnybai, bei amžių, tinkantį eiti kario pareigas. Apibendrinus šį teisinį reguliavimą, darytina išvada, kad tuo atveju, kai yra konkurencija tarp asmenų, pretenduojančių užimti laisvą pareigybę, pirmenybė visų pirma turi būti teikiama aukštesniam kariniam laipsniui bei kvalifikacijai, atsižvelgiant ir į turimą specialių žinių lygį, reikalingą konkrečios pareigybės funkcijoms vykdyti. O kai ir šie kriterijai yra lygūs, atsakovas turi diskrecijos teisę suteikti pirmenybę tam asmeniui, kurio asmeninių ir dalykinių savybių lygis bendrųjų kriterijų atžvilgiu yra aukštesnis už kitų pretendentų lygį (žr. 2012 m. gruodžio 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2427/2012).

4.5. Pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punkto reikalavimą atsakovas privalo perkelti karį į laisvas kario laipsnį ir kvalifikaciją atitinkančias pareigas, o esant konkurencijai į laisvą pareigybę jis privalo atrinkti tinkamiausią karį pagal savo nustatytus vertinimo kriterijus (žr. 2011 m. gegužės 5 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-2681/2011; 2012 m. gruodžio 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2427/2012; 2013 m. gegužės 27 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-593/2013; 2013 m. gegužės 20 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-966/2013). Teismas gali tik patikrinti, ar nustatyti kriterijai neprieštarauja KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punkto sąlygai, kada karys gali būti perkeltas į laisvas pareigas, jei jos atitinka kario laipsnį ir jo kvalifikaciją. Atsakovo plati diskrecija lemia tai, kad į laisvas pareigas karys skiriamas vertinant išimtinai jo profesinę kompetenciją ir kvalifikaciją, kriterijai, kurie reikšmingi panašiais atvejais valstybės tarnyboje, darbo sutartiniuose santykiuose, pvz., darbo stažas, išlaikytinių skaičius, priešpensinis amžius kariui bei kitokios specialios garantijos, nagrinėjamo ginčo atveju negali būti taikomi ir nesuteikia pranašumo užimti pareigas, kurioms esant laisvoms karys negalėtų būti atleistas dėl karių skaičiaus sumažinimo. Atsižvelgiant į specifinę karo tarnybos santykių sritį, išimtinai profesinės kompetencijos ir kvalifikacijos kriterijų taikymas negali būti vertinimas kaip asmenų diskriminacija pagal kitus kriterijus, kurie nėra teisės aktais numatyti taikyti (2012 m. gruodžio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3014/2012; 2013 m. gegužės 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-593/2013; 2013 m. gegužės 20 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-966/2013).

4.6. Lietuvos vyriausias administracinis teismas yra nurodęs, jog, kai laisvas pareigas užimti pretenduoja keli asmenys, turi būti remiamasi KASOKTĮ 41 straipsnyje įtvirtintu karių laipsnių ir pareigų derinimo principu, pagal kuri atitinkamoms karinėms specialybėms reikalinga tik tam tikros srities kvalifikacija ir į tas pareigas gali būti atrinkti tik atitinkamą kvalifikaciją turintys specialistai (2012 m. gruodžio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-2534/2012; 2013 m. gegužės 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-593/2013). Tam, kad pareiškėjas būtų atrinktas į kitas konkrečias pareigas, o ne atleistas iš tarnybos, pirmiausia jis turėjo atitikti tam tikros pareigybės aprašyme (nuostatuose) nurodytus specialiuosius reikalavimus, turėjo turėti profesinę kvalifikaciją, kuri atitiktų tam tikroms pareigybėms nustatytus kvalifikacinius reikalavimus (2013 m. gegužės 20 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-966/2013).

4.6.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-599/2013 nustatyta, jog pareiškėjo atleidimo iš tarnybos metu jis turėjo vyresniojo leitenanto laipsnį, jo išsilavinimas –

aukštasis, baigęs Lietuvos Žemės ūkio universitetą, tarnybos stažas sudarė 14 metų, KASP prievolės specialistas, karinio parengimo lygis – baigęs 6 savaičių trukmės jaunesniųjų karininkų kursą, neturintis užsienio kalbos žinių lygio. Iš Karo prievolės administravimo tarnybos prie krašto apsaugos ministerijos laikinojo profesinės karo tarnybos vyresniųjų leitenantų ir kapitonų pareigybių, kurios buvo laisvos nuo 2010 m. balandžio 14 d. iki 2010 m. birželio 1 d. ir nuo 2010 m. birželio 2 d. iki 2010 m. birželio 30 d., sąrašų matyti, kad minėtu laikotarpiu buvo laisvos 5 pareigybės vyresniesiems leitenantams, kurioms buvo nustatytas ir reikalavimas turėti leidimą dirbti su informacija, žymima slaptumo žyma konfidencialiai arba slapta. Pasak šių bylų nagrinėjusio Vyriausiojo administracinio teismo, kadangi pareiškėjo turima kvalifikacija – aukštasis žemės ūkio išsilavinimas, neatitiko kvalifikacinių reikalavimų minėtoms pareigybėms užimti, išvada, kad pareiškėjas neįgijo pirmumo teisės prieš kitus asmenis, paskirtus į šias laisvas pareigybes, kurių karinis laipsnis ir kvalifikacija (specialios žinios) atitiko šių pareigų kvalifikacinius reikalavimus, yra pagrįsta bei teisinga. Nepagrįsti, pasak teisėjų kolegijos, buvo ir pareiškėjo teiginiai, kad jis turėjo pirmumo teisę būti paskirtas į pareigybes, į kurias buvo paskirti M. G. ir V. R. Kaip minėta, pirmenybė į laisvas pareigybes yra teikiama asmenims, kurių yra aukštesnis karinis laipsnis bei kvalifikacija, reikalinga konkrečios pareigybės funkcijoms vykdyti. Iš bylos buvo matyti, kad M. G. ir V. R. turėjo karinį kapitono laipsnį, t. y. aukštesnį už pareiškėjo vyr. leitenanto laipsnį, be to, jų ir kvalifikaciniai gebėjimai buvo aukščiau įvertinti nei pareiškėjo. Vadinasi, pareiškėjas neįgijo pirmumo teisės prieš šiuos asmenis. Apibendrinamas, Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad byloje neįrodyta, jog nepaskyrus pareiškėjo į buvusias jo atleidimo iš tarnybos metu laisvas pareigybes, buvo pažeisti KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punkto reikalavimai (2013 m. balandžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–599/2013; šiuo aspektu taip pat žr. 2012 m. gruodžio 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–2427/2012).

4.6.2. Tuo tarpu administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–593/2013 konstatuota, kad atsakovas (Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija) nesilaikė įstatymo reikalavimo, jog KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punkto pagrindu galima nutraukti profesines karo tarnybos sutartį ir atleisti karį iš profesines karo tarnybos tik, kai nėra laisvų kario laipsnį ir kvalifikaciją atitinkančių pareigų. Šioje byloje ginčas iš esmės kilo dėl krašto apsaugos ministrės 2010 m. birželio 30 d. įsakymo, kuriuo su pareiškėju L. P. (vyresniuoju leitenantu) sudaryta profesinės karo tarnybos sutartis nutraukta, vadovaujantis KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punktu. Pareiškėjas šioje byloje taip pat pateikė sąrašą 19 Lietuvos karo akademijos absolventų (leitenantų) nuo 2010 m. birželio 30 d. užimtų pareigybių, kurios, pareiškėjo teigimu, turėjo būti pasiūlytos jam.

Šiuo aspektu apeliacine tvarka bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija pažymėjo, jog krašto apsaugos ministrui suteikta diskrecijos teisė spręsti, kokių kategorijų kariai tam tikru laiku yra reikalingi krašto apsaugos sistemoje, įvertinus KASOKTĮ keliamus krašto apsaugos sistemai uždavinius ir nustatytas funkcijas, sistemos poreikius ir interesus, spręsti personalo komplektavimo klausimus ir nuspręsti kokių kategorijų (pagal laipsnį, specialybę ir kitus kriterijus Lietuvos karo akademiją baigę absolventai arba kariai specialistai ir pan.) kariai yra reikalingi. Tačiau atsakovo nurodoma diskrecijos teisė šiuo atveju yra saistoma ir bendrųjų konstitucinių teisės principų (teisinės valstybės, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, asmens dalyvavimo priimant atitinkamus sprendimus,

skaidrumo ir kt.). Įgyvendinant diskrecijos teisę turi būti laikomasi įstatymuose įtvirtintų procedūrų, priimtas sprendimas neturi prieštarauti galiojantiems teisės aktams (įskaitant ir juose įtvirtintus principus). Teisėjų kolegija nagrinėjo, ar atsakovas tinkamai įgyvendino diskrecijos teisę, nesiūlydamas pareiškėjui užimti buvusių laisvų pareigų iki 2010 m. birželio 30 d. ir net nevertindamas, ar pareiškėjas galėtų užimti šias pareigas pagal turimą karinį laipsnį ir kvalifikaciją, ir 2010 m. birželio 30 d. priėmė ginčijamą įsakymą.

Atsakovas nurodė, kad pagal KASOKTĮ 20 straipsnio 4 dali kariūnai kviečiami į profesinę karo tarnybą atsižvelgiant į jų studijų rezultatus ir krašto apsaugos sistemos bei karo tarnybos poreikius ir priimant Lietuvos karo akademijos absolventus krašto apsaugos ministrės 2010 m. vasario 30 d. įsakymu Nr. V-104 patvirtinto Karo prievolės administravimo tarnybos prie Krašto apsaugos ministerijos personalo atrankos pertvarkant tarnybą procedūrų aprašo nuostatos netaikomos, o Lietuvos karo akademijos absolventų ir pareiškėjo skyrimo į tarnybą aplinkybės ir teisiniai pagrindai yra skirtingi, todėl šių aplinkybių vertinimas yra negalimas, vadovaujantis tų pačių aktų nuostatomis.

Teisėjų kolegija, vertindama šiuos atsakovo argumentus, pažymėjo, kad Lietuvos karo akademijos absolventams netaikomos teisės aktų nuostatos, kurios šiuo atveju turėjo būti taikomos pareiškėjui, kad atsakovas turi teisę kviesti kariūnus į profesinę karo tarnybą, tačiau minėtos atsakovo aplinkybės nesudaro faktinio ir teisinio pagrindo konstatuoti, kad atsakovas neturėjo vertinti, ar pareiškėjas negalėtų užimti atsiradusių iki 2010 m. birželio 30 d. laisvų pareigybių, kurias buvo pasiūlyta užimti Lietuvos karo akademijos absolventams. Įvertinus tai, kad pareiškėjas jau 2010 m. vasario 10 d. buvo įspėtas apie profesinės karo tarnybos sutarties galimą nutraukimą, 2010 m. balandžio 23 d. pareiškėjui buvo pranešta apie jo perkėlimą į laikinąjį profesinės karo tarnybos personalo rezervą iki 2010 m. birželio 19 d., siekiant surasti pareiškėjo kvalifikaciją ir laipsnį atitinkančias pareigas, į kurias jis galėtų būti perkeltas, pareiškėjas buvo perkeltas į rezervą, kuriame pagal bylos duomenis buvo iki 2010 m. birželio 30 d., darytina išvada, kad pareiškėjas turėjo pirmenybę gauti pasiūlymą laisvoms pareigybėms užimti. Atsakovas byloje nebuvo pateikęs įrodymų, kad jau iki 2010 m. vasario 10 d. buvo informavęs kariūnus apie galimybę jiems užimti konkrečias atsilaisvinančias vietas.

Teisėjų kolegija nurodė, jog nagrinėjamu atveju laisva pareigybe – tai pareigos, atitinkančios pareiškėjo karinį laipsnį bei jo kvalifikaciją. Nustatant pareiškėjo pasirengimą ir kvalifikaciją eiti laisvas pareigas, vertintini ir pareiškėjo praktiniai įgūdžiai, turimos teorinės žinios ir patirtis, reikalingi eiti tas pareigas. Teisėjų kolegija pažymėjo kad atsakovas, nepasiūlęs pareiškėjui laivų pareigybių dėl to, jog pareiškėjas neturi reikiamos kvalifikacijos, pasirengimo eiti pareigas ar tam tikrų gebėjimų tinkamai vykdyti pareigas, privalėjo įrodyti šią aplinkybę. Išnagrinėjusi ir įvertinusi proceso šalių nurodytas aplinkybes, įrodymus, susijusius su pareiškėjo kariniu laipsniu, įgyta kvalifikacija, tarnybos stažu, baigtais kursais, anglų kalbos žinojimo lygiu, pareigybėms, į kurias buvo paskirti Lietuvos karo akademijos absolventai, keliamais reikalavimais, teisėjų kolegija konstatavo, kad nagrinėjamu atveju nėra faktinio ir teisinio pagrindo konstatuoti, jog pareiškėjas neatitiko kvalifikacinių reikalavimų (specialių žinių) lygio, kad pareiškėjo kvalifikacija buvo žemesnė nei Lietuvos karo akademijos absolventų. Taigi atsakovas nesilaikė įstatymo reikalavimo, jog pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punktą galima nutraukti profesinės karo tarnybos sutartį ir atleisti karį iš profesinės karo tarnybos tik, kai nėra laisvų kario laipsnį ir kvalifikaciją atitinkančių pareigų.

Nustačiusi, jog pareiškėjas iš profesinės karo tarnybos atleistas be KASOKTĮ numatyto pagrindo, teisėjų kolegija taikė KASOKTĮ 48 straipsnio 3 dalį, t. y. pareiškėją grąžino į profesinę karo tarnybą, įpareigojo atsakovą išmokėti pareiškėjui už visą priverstinio nebuvimo tarnyboje laiką nuo 2010 m. rugpjūčio 29 d., išskaičius pareiškėjui išmokėtas išmokas dėl jo atleidimo iš profesinės karo tarnybos pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punktą. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad KASOKTĮ 48 straipsnio 3 dalyje nėra numatyta, jog išskaičiuojamos gautos išmokos. Įvertinus šios normos ir KASOKTĮ 48 straipsnio 4 dalies nuostatas, tai, kad atleidžiant iš tarnybos pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punktą turi būti mokamos išmokos, kad panaikinus šių išmokų mokėjimo pagrindą, asmuo, gavęs šias išmokas, praturtėtų be teisėto pagrindo, o tai yra draudžiama, darytina išvada, kad nagrinėjamu atveju pareiškėjui priklauso atlygis už visą priverstinio nebuvimo tarnyboje laiką nuo 2010 m. rugpjūčio 29 d. išskaičius pareiškėjui išmokėtas išmokas dėl jo atleidimo iš profesinės karo tarnybos pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 2 punktą. Todėl pareiškėjo reikalavimas priteisti atlyginimą už visą priverstinės pravaikštos laiką, neišskaičius išmokėtų išmokų, netenkintas. Taip pat atsakovas įpareigotas pareiškėjui išmokėti butpinigius ir maistpinigius už laikotarpį nuo 2010 m. rugpjūčio 29 d. iki bus įvykdytas šis sprendimas (plačiau žr. 2013 m. gegužės 27 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-593/2013; taip šiais aspektais žr. 2013 m. gegužės 20 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-966/2013).

Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis KASOKTĮ 48 straipsnio 3 dalimi, jeigu teismas nustato, kad asmuo yra atleistas iš profesinės karo tarnybos, savanorių karo tarnybos ar kitos tarnybos aktyviajame rezerve be šiame įstatyme numatyto pagrindo, teismas gali jį grąžinti į profesinę karo tarnybą, savanorių karo tarnybą ar kitą tarnybą aktyviajame rezerve. Teismo grąžintas į profesinę karo tarnybą, savanorių karo tarnybą ar kitą tarnybą aktyviajame rezerve asmuo skiriamas į pareigas ar į laikinąjį profesinės karo tarnybos personalo rezervą karo tarnybą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka, jam atlyginama už visą priverstinio nebuvimo tarnyboje laiką. Pagal KASOKTĮ 48 straipsnio 4 dalį, jeigu asmuo buvo atleistas iš profesinės karo tarnybos esant šio įstatymo numatytam pagrindui, tačiau teismas nustato, kad buvo pažeista teisės aktų nustatyta atleidimo tvarka, teismas negali grąžinti jo į profesinę karo tarnybą ar pakeisti jo atleidimo iš tarnybos pagrindą, tačiau gali priteisti atleistam iš profesinės karo tarnybos asmeniui iki 3 mėnesių tarnybinių atlyginimų dydžio piniginę kompensaciją nepaisant to, ar šiam asmeniui priklausė ir buvo išmokėta išeitinė pašalpa.

4.6.3. Dėl KASOKTĮ 48 straipsnio 3 dalies taikymo paminėtina ir administracinė byla Nr. A⁴⁹²-3014/2012. Šioje byloje Vyriausiasis administracinis teismas pripažino 2010 m. birželio 30 d. įsakymą „Dėl kpt. J. V. išleidimo į atsargą“ pripažino neteisėtu, jį panaikino bei, vadovaudamasis KASOKTĮ 48 straipsnio 3 dalimi, grąžino pareiškėją į profesinę karo tarnybą bei priteisė tarnybinių atlyginimą, maistpinigius ir butpinigius už 12 priverstinės pravaikštos mėnesių. Atkreiptinas dėmesys, jog teisėjų kolegija, nustatydamą priteistinos sumos už priverstinę pravaikštą dydį, atsižvelgė į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamą praktiką bylose dėl sumų už priverstinės pravaikštos priteisimo, įvertino itin ilgą bylos nagrinėjimą teisme (beveik du metus), kuris užsitęsė ir dėl pačios pareiškėjos bei atstovo pakartotinių prašymų atidėti teismo posėdžius ne tik išreikalaujant naujus įrodymus, bet ir dėl kitų priežasčių (šalino teisėjus, negalėjo dalyvauti apeliacinės instancijos teismo posėdyje dėl savo užimtumo) (2012 m. gruodžio 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3014/2012).

III.3.3. Karo sutarties nutraukimas, kai tarnybos ar ne tarnybos metu karys padarė kario vardą žeminančių teisės pažeidimų

(KASOKTĮ 38 str. 2 d. 8 p., KDS 69 str., 29 str. 2 d., Konstitucijos 31 str. 5 d.)

5. Profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutartis gali būti nutraukiama ir (ar) karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje Krašto apsaugos ministerijos ar kariuomenės vadovybės iniciatyva arba valia, kai tarnybos ar ne tarnybos metu karys padarė kario vardą žeminančių teisės pažeidimų (KASOKTĮ 38 str. 2 d. 8 p.).

5.1. Dėl kario atleidimo pagal KASOKTĮ 38 straipsnio nuostatas apžvelgtina po proceso administracinėje byloje atnaujinimo Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos išnagrinėta administracinė byla Nr. A⁶⁶²-1519/2013.

Apžvelgiamoje byloje ginčas kilo dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos savanorių pajėgų (toliau – ir KASP) vado 2012 m. kovo 22 d. įsakymo Nr. P-270 ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministrės 2012 m. balandžio 3 d. įsakymo Nr. P-298 „Dėl eil. J. M. išleidimo į atsargą“, kuriais pareiškėjas buvo atleistas iš profesinės karo tarnybos ir su juo nutraukta profesinės karo tarnybos sutartis.

Byloje susiklostė situacija, kai dėl pareiškėjo veiksmų Kariuomenės drausmės statuto nustatyta tvarka buvo pradėtas tarnybinis patikrinimas. Remiantis šio tarnybinio patikrinimo išvada, pareiškėjui 2011 m. gruodžio 16 d. buvo skirtos drausminės nuobaudos: tarnybinio atlyginimo sumažinimas ir kario laipsnio pažeminimas. Po minėtų drausminių nuobaudų skyrimo KASP vado įsakymu jos buvo pripažintos negaliojančiomis, atsižvelgus į Lietuvos kariuomenės kanceliarijos Teisės departamento vyr. specialistės tarnybinių pranešimą. KASP buvo atliktas pakartotinis tarnybinis patikrinimas, kuris buvo patvirtintinas 2012 m. vasario 17 d. tarnybinio patikrinimo išvada. Šia tarnybinio patikrinimo išvada papildyta pirminė išvada ir rekomenduojama kreiptis į krašto apsaugos ministrą su siūlymu atleisti pareiškėją iš profesinės karo tarnybos kitais nei po ankstesnės tarnybinio patikrinimo išvados nustatytais pagrindais: remiantis KASOKTĮ 38 straipsnio 1 dalies 6 punktu⁸⁰ ir KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 8 punktu⁸¹. 2012 m. kovo 22 d. įsakymu Nr. P-270 KASP vadas atleido pareiškėją iš KASP, o 2012 m. balandžio 3 d. krašto apsaugos ministrė įsakymu nutraukė profesinės karo tarnybos sutartį su pareiškėju.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2013 m. sausio 17 d. sprendimu, įvertinęs KASP vado 2012 m. kovo 22 d. įsakymo ir krašto apsaugos ministrės 2012 m. balandžio 3 d. įsakymo teisėtumą, padarė išvadą, jog šie įsakymai yra neteisėti iš esmės, nes savo turiniu prieštarauja aukštesnės galios teisės aktui, t. y. KDS 40 straipsnio 4 dalies 1 punktui, kuriuo nustatyta, jog drausminė nuobauda negali būti griežtinama, jeigu nuo jos paskyrimo praėjo daugiau negu 30 dienų. Procesas buvo atnaujintas, teismui

80 Šis punktas įtvirtina, jog profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutartis turi būti nutraukiama ir (ar) karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje, kai: profesinės karo tarnybos karys pažeidžia šio įstatymo 36 straipsnio reikalavimus arba apribojimus.

81 Pagal šį punktą, profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutartis gali būti nutraukiama ir (ar) karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje Krašto apsaugos ministerijos ar kariuomenės vadovybės iniciatyva arba valia, kai: tarnybos ar ne tarnybos metu karys padarė kario vardą žeminančių teisės pažeidimų.

konstatavus, kad KASOKTĮ 38 straipsnyje yra nustatyti savarankiški kario atleidimo pagrindai, todėl teismas nepagrįstai taikė KDS įtvirtintas nuostatas.

Išnagrinėjusi bylą, išplėstinė teisėjų kolegija Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. sausio 17 d. sprendimą paliko nepakeistą.

Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad konstatavus galimą materialiosios teisės normų pažeidimą, taikant Kariuomenės drausmės statuto nuostatas, susijusias su drausminių nuobaudų skyrimu, būtina nustatyti, ar toks pažeidimas galėjo nagrinėjamu atveju turėti įtakos neteisėto sprendimo priėmimui⁸².

Dėl nurodytos priežasties išplėstinė teisėjų kolegija toliau vertino byloje ginčijamų įsakymų teisėtumą ir padarė išvadą, jog nustatytas materialiosios teisės normų pažeidimas neturėjo įtakos, priimant neteisėtą sprendimą. Teisėjų kolegija konstatavo kitą KASP vado 2012 m. kovo 22 d. įsakymo ir krašto apsaugos ministrės 2012 m. balandžio 3 d. įsakymo neteisėtumo pagrindą – ginčijami įsakymai priimti, pažeidžiant teisėtumo principą, t. y. nesilaikius įstatymuose numatytos jų priėmimo procedūros. Pasak išplėstinės teisėjų kolegijos, KDS nuostatų, susijusių su drausminių nuobaudų skyrimu, besąlyginis pritaikymas atleidimui, atliktam pagal KASOKTĮ numatytus pagrindus, nelaikytinas pagrįstu. Tačiau nagrinėjamu atveju KASP vadas neteisėtai pripažino jau skirtas drausmines nuobaudas negaliojančiomis, nors tokios teisės jis neturi. Kariuomenės drausmės statuto 29 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata⁸³ suteikia teisę kontroliuoti drausmės pažeidimus ir skundų tyrimus atliekančių vadų (viršininkų) veiksmus, nurodant pašalinti tarnybinio patikrinimo trūkumus, tačiau KASP vado įsakymu ši nuostata pritaikyta netinkamai, pripažįstant jau skirtas drausmines nuobaudas negaliojančiomis. Todėl konstatuota, kad Kariuomenės drausmės statuto 29 straipsnio 2 dalies nuostata buvo pritaikyta vėlesniame nei leistina administracinės procedūros etape: ne tarnybinio patikrinimo atlikimo ir tvirtinimo, bet drausminės nuobaudos skyrimo stadijoje (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. liepos 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–1519/2013).

5.2. Atkreiptinas dėmesys, jog šiame skyriuje apžvelgiamo pobūdžio administracinėse bylose tampa aktualus *non bis in idem* principo aiškinimas.

5.2.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–85/2013, kurioje buvo vertinamas pareiškėjo atleidimas, vadovaujantis KASOKTĮ 32 straipsnio 2 dalies 8 punkto pagrindu, teisėjų kolegija nesutiko su pareiškėjo apeliacinio skundo argumentais, kad pareiškėjas buvo nubaustas du kartus už tą pačią veiką. Pagrįsdama savo išvadą, teisėjų kolegija nurodė, jog Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad niekas negali būti baudžiamas už tą patį nusikaltimą antrą kartą. Ši Konstitucijos nuostata, kaip ir kitų Konstitucijos 31 straipsnio dalių normos, yra skirtos teisingumo principams įgyvendinti baudžiamojoje teisenoje (Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 10 d. nutarimas), tačiau, kaip ne kartą oficialios konstitucinės justicijos nuostatose yra išaiškinęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalies nuostatoje atsispindi teisės principas *non bis in idem*, reiškiantis, kad asmuo negali būti baudžiamas antrą kartą už tą patį teisės pažeidimą (žr., pvz., Konstitucinio

82 Pagal ABTĮ 153 str. 2 d. 10 p., procesas gali būti atnaujinamas, jeigu pateikiami akivaizdūs įrodymai, kad padarytas esminis materialinės teisės normų pažeidimas jas taikant, galėjęs turėti įtakos priimti neteisėtą sprendimą, nutarimą ar nutartį.

83 Pagal šią normą, vadų (viršininkų) paskirtus drausmės pažeidimų ir skundų tyrimus kontroliuoja aukštesni vadai (viršininkai) ir krašto apsaugos generalinis inspektorius, kurie turi teisę duoti nurodymus pašalinti tarnybinio patikrinimo trūkumus.

Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimą). Pažymėtina ir tai, kad, kaip savo aktuose yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstitucinis principas *non bis in idem* nereiškia, kad už teisės pažeidimą asmuo apskritai negali būti traukiamas skirtingų rūšių teisinės atsakomybės (Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 7 d., 2005 m. lapkričio 10 d., 2008 m. sausio 21 d., 2010 m. gegužės 28 d. nutarimai). Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, kaip ir Lietuvos teisė, apskritai nedraudžia dvigubos atsakomybės. Pagal Konvencijos nuostatas negali būti baudžiama du kartus už tapatų pažeidimą. Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžioji kolegija 2009 m. vasario 10 d. sprendime byloje *S. Z. prieš Rusiją* (pareiškimo Nr. 14939/03) suvienodino poziciją dėl tapataus pažeidimo aiškinimo Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnio prasme, kurios šiuo metu ir laikomasi Teismo jurisprudencijoje (žr., pvz., Teismo 2009 m. rugsėjo 16 d. sprendimą byloje *Routsalainen prieš Suomiją*, pareiškimo Nr. 13079/03). Naujausioje Teismo praktikoje, aiškinant pažeidimo sąvoką, įtvirtintą Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnio 1 dalyje, akcentuojamas materialusis pažeidimo aspektas, veikas teisiniam įvertinimui (kvalifikavimui) teikiant mažesnę reikšmę. *Non bis in idem* principas pažeidžiamas tada, kai nustatoma, kad asmuo antrą kartą baudžiamas (traukiamas baudžiamojon atsakomybėn) už identiškus arba iš esmės tokius pat teisiškai reikšmingus faktus (tą patį poelgį). Konstatuota, kad Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnis turi būti suprantamas ir aiškinamas taip, kad principu *non bis in idem* būtų draudžiama persekioti ir/arba bausti asmenį antrą kartą už pažeidimą, jeigu jis kyla iš identiškų arba iš esmės tokių pat faktų (įvykių), dėl kurių asmuo jau buvo nubaustas (sprendimo 82 punktą). Sprendžiant, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas *non bis in idem* principas, turi būti atsižvelgiama į šias aplinkybes: 1) ar asmuo buvo baudžiamas, t. y. ar jam paskirta sankcija yra kriminalinio (baudžiamojo) pobūdžio Konvencijos prasme; 2) ar asmuo buvo baudžiamas už tą patį teisės pažeidimą (pažeidimo tapatumas); 3) ar asmuo buvo baudžiamas pakartotinai; 4) ar pakartotinai baudžiamas tas pats asmuo (asmens tapatumas). Nurodyti kriterijai negali būti taikomi formaliai: ar kiekvienu konkrečiu atveju nėra pažeidžiamas aptariamasis principas, galima atsakyti tik įvertinus visas reikšmingas bylos aplinkybes.

Apžvelgiamoje byloje pareiškėjui nebuvo taikyta drausminė atsakomybė, pareiškėjas buvo atleistas iš profesinės karo tarnybos už tai, kad pažemino kario vardą, todėl nėra jokio pagrindo teigti, kad pareiškėjas buvo nubaustas du kartus. Be to, Konstitucinis Teismas yra nurodęs, jog administracinė atsakomybė ir tarnybinė atsakomybė yra skirtingos teisinės atsakomybės rūšys: skiriasi *inter alia* jų pobūdis, tikslas, subjektai, poveikio priemonės, *inter alia* nuobaudos (Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas) (2013 m. vasario 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-85/2013).

III.3.4. Kario sutarties nutraukimas, kai karys neteko pasitikėjimo, ir įstatymų įgaliotos institucijos ar pareigūnai motyvuotai reikalauja atleisti jį iš tarnybos arba motyvuotai nerekomenduoja išduoti (siūlo panaikinti) leidimą kariui naudotis valstybės ir tarnybos paslaptimis esančia informacija, kai to reikalauja jo einamos pareigos ir nėra kitų su tokios informacijos naudojimu nesusijusių pareigų, į kurias karį galima perkelti

---

(KASOTĮ 38 str. 2 d. 10 p., VTPĮ 16 str. 2 d. 17 p., 18 str. 1 d. 4 p., 2 d.)

6. KASOTĮ 38 straipsnio 2 dalies 10 punktą nustato, kad profesinės karo tarnybos

ar kario savanorio tarnybos sutartis gali būti nutraukiama ir (ar) karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje Krašto apsaugos ministerijos ar kariuomenės vadovybės iniciatyva arba valia, kai karys neteko pasitikėjimo, ir įstatymų įgaliotos institucijos ar pareigūnai motyvuotai reikalauja atleisti jį iš tarnybos arba motyvuotai nerekomenduoja išduoti (siūlo panaikinti) leidimą kariui naudotis valstybės ir tarnybos paslaptimis esančia informacija, kai to reikalauja jo einamos pareigos ir nėra kitų su tokios informacijos naudojimu nesusijusių pareigų, į kurias karį galima perkelti.

6.1. Ši nuostata buvo aiškinama administracinėje byloje Nr. A⁶³-171/2009, kurioje iš esmės kilo ginčas dėl krašto apsaugos ministro 2005 m. rugsėjo 22 d. įsakymo teisėtumo ir pagrįstumo. Ginčijamu įsakymu panaikinus pareiškėjui išduotą leidimą, suteikiantį teisę dirbti su įslaptinta informacija, profesinė karo tarnybos sutartis su pareiškėju nutraukta ir jis išleistas į atsargą vadovaujantis KASOTĮ 38 straipsnio 2 dalies 10 punktu ir 45 straipsnio 1 dalimi. Nustatyta, kad leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija panaikintas paaiškėjus aplinkybėms, numatytoms Valstybės ir tarnybos paslapčių statymo 16 straipsnio 2 dalies 17 punkte (nustatomos asmeninės ir dalykinės savybės, dėl kurių asmuo netinka darbui su įslaptinta informacija).

Sprendama kilusį ginčą, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija nurodė, jog VTPĮ 16 straipsnio 2 dalies 17 punkte nustatyta, kad leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija arba asmens patikimumo pažymėjimas asmeniui neišduodamas, jeigu asmuo piktnaudžiauja alkoholiu, vartoja narkotines, psichotropines ar kitas psichiką veikiančias medžiagas arba nustatomos kitos asmeninės ir dalykinės savybės, dėl kurių jis netinka darbui su įslaptinta informacija. Vadovaujantis VTPĮ 18 straipsnio 1 dalies 4 punktu, leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija ir asmens patikimumo pažymėjimas panaikinamas, jeigu atsiranda ar paaiškėja kuri nors iš aplinkybių, nurodytų šio Įstatymo 16 straipsnio 2 dalyje, pagal šio įstatymo 18 straipsnio 2 dalį, paslapčių subjektas savo iniciatyva arba Valstybės saugumo departamento motyvuotu teikimu panaikina leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2007 m. gegužės 15 d. nutarime yra pažymėjęs, kad valstybės paslaptis – konstitucinis institutas. Tai tokia neskelbtina, neskleistina informacija, kurios atskleidimas galėtų padaryti žalos valstybei, kaip bendram visos visuomenės gėriui, visos visuomenės politinei organizacijai, kurios paskirtis – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą. Konstitucinis teismas ne kartą savo aktuose yra konstatavęs, kad informacijos laisvė nėra absoliuti, taip pat kad Konstitucija neleidžia nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo, įstatymais įtvirtinus informacijos laisvės įgyvendinimo garantijas, būtų sudaromos prielaidos pažeisti kitas konstitucines vertybes, jų pusiausvyrą. Asmeniui, kuriam suteikiama teisė susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija, keliami tam tikri reikalavimai, susiję su jo patikimumu bei lojalumu Lietuvos valstybei, kurie yra sietini su valstybės pasitikėjimu tuo asmeniu. Valstybės nepasitikėjimą tam tikru asmeniu gali lemti paties to asmens veikla, *inter alia* padaryti teisės pažeidimai, taip pat to asmens savybės, ryšiai, kitos svarbios aplinkybės. Su valstybės paslaptimi gali būti leidžiama susipažinti tik tokiam asmeniui, kurio veikla, savybės, ryšiai ir kt. negali duoti pagrindo nuogaštai, kad, jam sužinojus valstybės paslaptį, kils grėsmė, juo labiau, bus padaryta žalos valstybės suverenitetui, teritorijos vientisumui, konstitucinei santvarkai, gynybinei galiai, kitiems itin svarbiems valstybės interesams, visuomenės ir valstybės gyvenimo pagrindams, bus pažeisti svarbiausi Konstitucijos reguliuojami,

ginami ir saugomi santykiai, kuriuos kaip tik ir turi padėti apsaugoti tai, kad tam tikra informacija pagal įstatymus yra įslaptinama. Asmeniui, praradusiam valstybės pasitikėjimą, teisė susipažinti ar dirbti su informacija, sudarančia valstybės paslaptį, turi būti atimama. Aukščiau minėtoje konstitucinės justicijos byloje pažymėta tai, kad valstybės institucijoms sprendžiant, ar asmuo turi teisę dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija, būtina paaisyti imperatyvo, jog tam, kad asmuo turėtų tokią teisę, valstybė turi besąlygiškai pasitikėti juo, taigi ir kad asmeniui, praradusiam valstybės pasitikėjimą, minėta teisė turi būti atimama.

Teisėjų kolegijos vertinimu, byloje nustatytos faktinės aplinkybės patvirtino, kad pareiškėjo veiksmai (tiriant kitos valstybės orlaivio avarijos aplinkybes, kurios paties pareiškėjo teigimu gali sudaryti valstybės paslaptį) vedant nevienkartinius telefoninius pokalbius su užsienio valstybės aukšto rango kariniu pareigūnu apie minėtą orlaivio avariją, sudaro pakankamą pagrindą abejoti pareiškėjo patikimumu ir lojalumu Lietuvos valstybei. Šie įrodymai byloje surinkti leistinu būdu, su jais pareiškėjas susipažinęs, todėl kaip nepagrįstas atmetinas apeliacinio skundo teiginys, kad pareiškėjas atleistas iš tarnybos remiantis vien slapta medžiaga, su kuria jis nebuvo supažindintas (2009 m. vasario 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-171/2009).

III.3.5. Karo sutarties nutraukimas, kai karys nepakluso teisėtam įsakymui, savavališkai pasišalino iš tarnybos ar nevykdo pareigų, į kurias jis paskirtas (perkeltas)

(KASOKTĮ 38 str. 2 d. 3 p.)

7. KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodyta, kad profesinės karo tarnybos ar kario savanorio tarnybos sutartis gali būti nutraukiama ir (ar) karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje Krašto apsaugos ministerijos ar kariuomenės vadovybės iniciatyva arba valia, kai karys nepakluso teisėtam įsakymui, savavališkai pasišalino iš tarnybos ar nevykdo pareigų, į kurias jis paskirtas (perkeltas).

7.1. Ši norma buvo aktuali administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-227/2010, kurioje pareiškėjas N. K. prašė panaikinti krašto apsaugos ministro 2008 m. rugpjūčio 29 d. įsakymą, kuriuo buvo nutraukta profesinės karo tarnybos sutartis su pareiškėju. Šio įsakymo teisinis pagrindas – KASOKTĮ 10 straipsnio 2 dalies 17 punktą, 38 straipsnio 2 dalies 3 ir 12 punktai bei 45 straipsnio 1 dalis. Faktiniai šio įsakymo priėmimo pagrindai nurodyti Lietuvos kariuomenės vado 2008 m. liepos 3 d. rašte Nr. KVS-258 bei Lietuvos kariuomenės Sausumos pajėgų vado 2008 m. liepos 2 d. tarnybinio patikrinimo išvadoje Nr. 4.

Apeliacine tvarka šią bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija išaiškino, kad KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 3 punkto taikymas (bylai aktuali klausimu) siejamas su kario nepaklusimu teisėtam įsakymui. Aiškinant šią teisės normą sisteminiu teisės aiškinimo būdu, pirmiausia pažymėta, kad joje nurodytas kario nepaklusnumas nelaikytinas drausmės pažeidimu. Tai matyti iš KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 4 punkto, kuris yra specialiai skirtas tokioms pačioms (kaip ir KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 3 punkto nustatytoms) pasekmėms taikyti, tačiau būtent už drausmės statuto pažeidimus. Tai taip pat matyti iš Kariuomenės drausmės statuto 37 bei 38 straipsnių, kuriuose yra nustatyti specialūs atleidimo iš pareigų ir iš tarnybos pagrindai, sietini su kario drausmės pažeidimais. Atsižvelgiant į pateiktus argumentus, konstatuota, kad KASOKTĮ

38 straipsnio 2 dalies 3 punkte numatytas profesinės karo tarnybos ar kario savanorio tarnybos sutarties nutraukimas ir (ar) kario atleidimas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje nelaikytini drausmine nuobauda, o yra savarankiškas, su drausmės pažeidimu nesietinas profesinės karo tarnybos ar kario savanorio tarnybos sutarties nutraukimo ir (ar) kario atleidimo iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje pagrindas. Aiškindama KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 3 punktą, teisėjų kolegija toliau pažymėjo, kad jo taikymas sietinas su įsakymo, kuriam karys (tariamai) nepakluso, teisėtumu.

Apžvelgiamu atveju konstatuota, kad krašto apsaugos ministro 2008 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. V-311 (kuriam, pasak atsakovų, pareiškėjas nepakluso) laikytinas teisėtu. Taigi byloje yra būtina išaiškinti KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodytą nepaklusnumo sampratą ir nustatyti, ar pareiškėjo padaryti veiksmai arba neveikimas gali būti pripažinti nepaklusnumu teisėtam įsakymui minėto punkto taikymo prasme. Aiškindama paminėtą nepaklusnumo sampratą, teisėjų kolegija pažymėjo, kad ji suponuoja situaciją, kai kariui atitinkamu įsakymu yra nustatytas jam privalomas elgesio modelis, tačiau jis jo nesilaiko ir tai suvokia. Teisėjų kolegija nurodė, kad aiškinimasis, ar pareiškėjo padaryti veiksmai arba neveikimas gali būti pripažinti nepaklusnumu teisėtam įsakymui KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 3 punkto taikymo prasme, ABTĮ taikymo požiūriu sietinas su byloje esančių įrodymų įvertinimu pagal įrodymų įvertinimo taisykles, nustatytas ABTĮ 57 straipsnyje.

Įrodymais šioje administracinėje byloje laikytini pareiškėjo pasirašyti 2008 m. gegužės 28 d. prašymas dėl misijos nutraukimo, jo tarnybinis pranešimas dėl misijos nutraukimo, pats jo išvykimo ir tarnybos (misijos vykdymo Afganistane) faktas, byloje esantys R. B. ir V. B. atitinkamai 2008 m. gegužės 29 d. ir 2008 m. liepos 2 d. tarnybiniai pranešimai, teismo apklaustų liudytojų R. B. ir P. V. parodymai. Pasisakydama dėl šių įrodymų įvertinimo, teisėjų kolegija pažymėjo, kad jų įvertinimas neturi būti siejamas su asmeninio pobūdžio priežasčių, dėl kurių pareiškėjas siekė nutraukti paminėtą misiją, įvertinimu. Tokią nurodytų įrodymų įvertinimo specifiką nulemia kario pareiga besąlygiškai (išskyrus neteisėto įsakymo laikymosi ypatumus) vykdyti vadų (karinių viršininkų) įsakymus. Įvertinusi bylose nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pareiškėjas pasirinko kitokį negu paminėtu krašto apsaugos ministro 2008 m. balandžio 17 d. įsakymu Nr. V-311 jam privalomai nustatytą elgesio modelį ir tuo nepakluso šiam įsakymui (2010 m. vasario 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-227/2010).

III.3.6. Kario sutarties nutraukimas, jei jo sirgimo (laikinojo nedarbingumo) trukmė ilgesnė kaip 120 kalendorinių dienų, jeigu darbingumas buvo sutrikęs nepertraukiamai, arba 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu darbingumas buvo sutrikęs su pertraukomis ir jeigu susirgimas nesusijęs su sužeidimu ar suluošinimu atliekant tarnybines pareigas ar su tarnyba

---

(KASOKTĮ 38 str. 2 d. 13 p., 39 str. 3 d.)

8. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1373/2010 skundžiamo įsakymo priėmimo teisinis pagrindas – KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 13 punkto nuostata, reglamentuojanti, kad profesinės karo tarnybos sutartis gali būti nutraukiama ir karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje Krašto apsaugos ministerijos ar

kariuomenės vadovybės iniciatyva arba valia, kai jo sirgimo (laikinojo nedarbingumo) trukmė ilgesnė kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu darbingumas buvo sutrikęs su pertraukomis ir jeigu susirgimas nesusijęs su sužeidimu ar suluošinimu atliekant tarnybines pareigas ar su tarnyba.

Pirmosios instancijos teismas pareiškėjo skundą atmetė. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Apeliacine tvarka bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija akcentavo, kad KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 13 punkto nuostatoje, kurią atsakovas taikė pareiškėjui, yra įtvirtintos dvi jos taikymo sąlygos; 1) susirgimo (laikinojo nedarbingumo) trukmė ilgesnė kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių; 2) susirgimas nesusijęs su sužeidimu ar suluošinimu atliekant tarnybines pareigas ar su tarnyba. Įvertinusi nustatytas byloje aplinkybes, teisėjų kolegija padarė išvadą, jog šios abi sąlygos buvo išpildytos.

Teisėjų kolegija taip pat nurodė, jog KASOKTĮ 39 straipsnio 3 dalis leidžia nutraukti profesinės karo tarnybos sutartį bei atleisti karį iš karo tarnybos jo ligos (laikinojo nedarbingumo) laikotarpiu, jei sutartis nutraukiama ne dėl kario kaltės, taigi ir KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 13 punkte numatytu pagrindu. Todėl profesinės karo tarnybos sutarties nutraukimas ir pareiškėjo atleidimas jo ligos (laikinojo nedarbingumo) laikotarpiu KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 13 punkte numatytu pagrindu įstatymų nepažeidžia. Apibendrindama teisėjų kolegija pripažino, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai netenkinio pareiškėjo reikalavimo dėl ginčijamo įsakymo panaikinimo (2011 m. sausio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1373/2010).

III.3.7. Profesinės karo tarnybos karių išleidimas į atsargą

(KASOKTĮ 45 str. 1, 3 d.)

9. KASOKTĮ 45 straipsnio 1 dalis (1999 m. liepos 7 d. įstatymo Nr. VIII-1289 redakcija) nustato, kad kai profesinės karo tarnybos sutartis nutraukiama šio įstatymo 37 ir 38 straipsniuose numatytais pagrindais, išskyrus nurodytus šio straipsnio 2 dalyje, arba kai pasibaigia profesinės karo tarnybos sutarties terminas ir ji toliau nepratęsiama, karys atleidžiamas iš pareigų, jas perduoda ir ne vėliau kaip per 14 kalendorinių dienų atleidžiamas iš profesinės karo tarnybos. Karys per laikotarpį nuo jo atleidimo iš pareigų iki išleidimo į atsargą perduoda savo pareigas. Už šį laikotarpį jam mokamas kario tarnybinis atlyginimas (KASOKTĮ 45 str. 3 d.).

9.1. Ši norma buvo aiškinama administracinėje byloje Nr. A²-663/2004. Byloje pareiškėjas prašė pripažinti Krašto apsaugos ministerijos valstybės sekretoriaus 2003 m. gruodžio 17 d. potvarkį Nr. PS-1070 ir jo atleidimą iš tarnybos neteisėtai, grąžinti jį į profesinę karo tarnybą, priteisti iš atsakovo vidutinį tarnybos užmokestį už visą priverstinio nebuvimo tarnyboje laiką arba, nustačius, jog atleidimas iš tarnybos pagrįstas, tačiau pažeista teisės aktų nustatyta atleidimo tvarka, priteisti 3 mėnesių tarnybinių atlyginimų dydžio piniginę kompensaciją.

Apeliacine tvarką bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija nurodė, jog pareiškėjas su atsakovu buvo sudaręs terminuotą profesinės karo tarnybos sutartį. Šios sutarties terminas baigėsi 2003 m. spalio 5 d. Pasibaigus profesinės karo tarnybos sutarčiai galima alternatyva: sutartis gali būti pratęsta (KASOKTĮ 31 str. 3 d.) arba karys atleidžiamas iš profesinės karo tarnybos (KASOKTĮ 45 str. 1 d.). Pasibaigus pareiškėjo tarnybos sutarties

terminui ji pratęsta nebuvo. Tokiu būdu pasibaigus profesinės karo tarnybos sutarties terminui, buvo teisinis pagrindas atleisti pareiškėją iš karo tarnybos.

Sistemiškai įvertinus KASOKTĮ 45 straipsnio 1 ir 3 dalies turinį, teisėjų kolegija konstatavo, kad iki 14 dienų terminas nustatytas išleidimui į atsargą, šį terminą skaičiuojant nuo karo tarnybos sutarties termino pasibaigimo. Atleidimui iš pareigų terminas įstatyme tiesiogiai nenurodytas. Tačiau jame panaudotos formuluotės, kad „karys atleidžiamas iš pareigų“, „kai pasibaigia profesinės karo tarnybos sutarties terminas“ reiškia, jog atleidimo iš pareigų momentas siejamas su konkreto juridinio fakto įvykiu – karo tarnybos sutarties termino pasibaigimu. Tai reiškia, kad karys paskutinę tarnybos dieną turi būti atleistas iš pareigų. Kitoks šios normos aiškinimas, t. y. kad karys pasibaigus karo tarnybos sutarties terminui iš pareigų gali būti atleistas bet kuriuo laiku, atleidimo neribojant jokiais terminais, sukurtų neapibrėžtą padėtį, kai karys nėra atleistas, nors teisinio pagrindo tęsti tarnybos santykius nėra. Tokiu atveju galėtų susidaryti situacija, kad kario atleidimo klausimas nesprenžiamas neribotą laiką ir, kita vertus, jis kiekvieną dieną galėtų būti atleistas iš tarnybos. Tuo būtų pažeistas teisinio tikrumo principas, karo tarnybos santykiai netektų stabilumo ir patikimumo, nebūtų garantuojama kario teisių apsauga. Todėl pripažįstama, kad karys iš pareigų turi būti atleistas paskutinę terminuota karo tarnybos sutartimi sulygta tarnybos dieną, o į atsargą turi būti išleistas ne vėliau kaip per 14 dienų nuo karo tarnybos sutarties termino pasibaigimo.

Pasak teisėjų kolegijos pareiškėjo atžvilgiu šios sąlygos nebuvo laikytasi, jis į atsargą išleistas praėjus daugiau nei dviem mėnesiams nuo karo tarnybos sutarties pasibaigimo. Tai reiškia, kad buvo pažeista pareiškėjo atleidimo iš karo tarnybos tvarka. Taikydama KASOKTĮ 48 straipsnio 4 dalį⁸⁴, teisėjų kolegija pareiškėjui priteisė trijų mėnesių tarnybinio atlyginimo dydžio piniginę kompensaciją (2004 m. liepos 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²-663/2004, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 6, p. 102–106).

III.3.8. Kario parengimo išlaidų grąžinimas

(KASOKTĮ 44 str.)

10. Atkreiptinas dėmesys, kad profesinės karo tarnybos sutarties nutraukimas taip pat gali lemti pareigos grąžinti kario parengimo išlaidas atsiradimą. Šiuo aspektu paminėtinas KASOKTĮ 44 straipsnis, kuris nustato:

„1. Jeigu kariūnas pašalinamas iš Lietuvos karo mokymo įstaigos arba iš užsienio karo mokymo įstaigos, į kurią buvo siųstas Krašto apsaugos ministerijos, arba atsisako sudaryti profesinės karo tarnybos sutartį, įstatymų nustatyta tvarka iš jo išieškomos jo mokymo išlaidos, apskaičiuotos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.

2. Iš kario, su kuriuo prieš terminą nutraukiama profesinės karo tarnybos sutartis, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutartis jo iniciatyva, arba kario, su kuriuo

---

⁸⁴ Pagal šią normą (1999 m. liepos 7 d. įstatymo Nr. VIII-1289 redakcija), jeigu asmuo buvo atleistas iš profesinės karo tarnybos esant šio įstatymo numatytam pagrindui, tačiau teismas nustato, kad buvo pažeista teisės aktų nustatyta atleidimo tvarka, teismas negali grąžinti jo į profesinę karo tarnybą ar pakeisti jo atleidimo iš tarnybos pagrindą, tačiau gali priteisti atleistam iš profesinės karo tarnybos asmeniui iki 3 mėnesių tarnybinių atlyginimų dydžio piniginę kompensaciją nepaisant to, ar šiam asmeniui priklausė ir buvo išmokėta išėtinė pašalpa.

profesinės karo tarnybos sutartis, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutartis nutraukiama šio įstatymo 38 straipsnio 1 dalies 1, 2, 3, 5, 6, 8 punktuose ir 2 dalies 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11 punktuose numatytais atvejais, įstatymų nustatyta tvarka išieškomos krašto apsaugos sistemos išlaidos, tiesiogiai susijusios su jo mokymu, profesiniu parengimu ar kvalifikacijos tobulinimu.

3. Šio straipsnio 2 dalyje nurodytos išlaidos, išskyrus išlaidas, susijusias su karininko parengimu karo mokymo įstaigoje, išieškomos iš profesinės karo tarnybos kario, kario savanorio ar kito aktyviojo rezervo kario ne daugiau kaip už 3 paskutinių metų laikotarpį. Išieškomų išlaidų apskaičiavimo taisyklės tvirtina Vyriausybė arba jos įgaliota institucija.

4. Šio straipsnio 2 dalyje nurodytos išlaidos neišieškomos, jei karys krašto apsaugos ministro sutikimu nutraukia profesinės karo tarnybos sutartį prieš terminą dėl pripažintų svarbių ir nuo kario valios nepriklausančių bei nepašalinamų aplinkybių.

5. Nutraukdamas profesinės karo tarnybos kario, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutartį prieš terminą, karys privalo atlyginti jam išduotos karinės aprangos likutinę vertę, išskyrus atvejus, kai jis išleidžiamas į atsargą paliekant jam teisę nešioti uniformą“.

11. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministras, vadovaudamasis KASOKTĮ 44 straipsnio 1 ir 3 dalimis ir vykdydamas Vyriausybės 1998 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1397 „Dėl įgaliojimų suteikimo pagal Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo nuostatų“ 1.2.2 punktą⁸⁵ ir Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimo Nr. 191 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymą“, priėmė 2005 m. balandžio 15 d. įsakymą Nr. V-449 (toliau – ir Įsakymas Nr. V-449), kuriuo patvirtino 1) Išieškomų išlaidų, tiesiogiai susijusių su kario mokymu, profesiniu parengimu ar kvalifikacijos kėlimu, apskaičiavimo taisyklės (Žin., 2005, Nr. 58–2055; toliau – ir Išieškomų išlaidų apskaičiavimo taisyklės), 2) Pažymą apie krašto apsaugos sistemos išlaidas, tiesiogiai susijusias su kario mokymu, profesiniu parengimu ar kvalifikacijos kėlimu (toliau – ir Pažyma); 3) Krašto apsaugos sistemos išlaidų, tiesiogiai susijusių su kario mokymu, profesiniu parengimu ar kvalifikacijos kėlimu, grąžinimo sutarties formą (toliau – ir Forma).

12. Administracinėje byloje Nr. I⁴⁴⁴-20/2007 Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija tyrė Įsakymo Nr. V-449 teisėtumą. Šio akto teisėtumo klausimas iškilo Klaipėdos rajono apylinkės teismo nagrinėtoje civilinėje byloje pagal ieškovo Krašto apsaugos ministerijos ieškinį atsakovui U. V. dėl profesinės karo tarnybos karininko parengimo išlaidų ir palūkanų priteisimo. 2007 m. sausio 26 d. nutartimi Klaipėdos rajono apylinkės teismas civilinę bylą sustabdė ir kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą, prašydamas ištirti, ar Įsakymas Nr. V-449 neprieštarauja KASOKTĮ 44 straipsnio 2 ir 3 dalims, ar šio įsakymo 2.2.1 punktą neprieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymo Dėl įstatymų ir kitų teisės norminių aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos 11 straipsniui, ar Įsakymu Nr. V-449 patvirtintų Išieškomų išlaidų apskaičiavimo taisyklių 5.3 punktą neprieštarauja KASOKTĮ 44 straipsnio 2 daliai.

Vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas šią bylą, pažymėjo, jog

85 Šis punktas nustatė, jog įstatymo nustatytais atvejais išieškomų išlaidų, tiesiogiai susijusių su profesinės karo tarnybos kario, kario savanorio mokymu, profesiniu parengimu ar kvalifikacijos kėlimu, apskaičiavimo taisyklės Krašto apsaugos ministerija gali patvirtinti tik suderinusi jas su Finansų ministerija.

Vyriausybės 1998 m. gruodžio 3 d. nutarimu Nr. 1397 Krašto apsaugos ministerija buvo įgaliota, suderinus su Finansų ministerija, patvirtinti įstatymo nustatytais atvejais išieškomų išlaidų, tiesiogiai susijusių su profesinės karo tarnybos kario, kario savanorio mokymu, profesiniu parengimu ar kvalifikacijos kėlimu, apskaičiavimo taisyklės, o Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 191 buvo įgaliota nustatyti Kariūnų mokymo išlaidų apskaičiavimo tvarką. Taigi Vyriausybės 1998 m. gruodžio 3 d. nutarime Nr. 1397 išdėstyto pavedimo ir Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarime Nr. 191 išdėstyto pavedimo lingvistinės formuluotės akivaizdžiai skiriasi. Be to, profesinės karo tarnybos karys nebūtinai turi kariūno statusą, jų sąvokos nėra identiškos. Pagal KASOKTĮ 2 straipsnio 20 dalį (2004 m. lapkričio 11 d. įstatymo Nr. IX–2560 redakcija, galiojusi Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimo Nr. 191 priėmimo metu), kariūnu buvo laikomas karys, besimokantis Lietuvos arba užsienio karo mokymo įstaigoje, kurią baigusiems suteikiamas karininko laipsnis. Šiuo metu galiojančioje KASOKTĮ 2 straipsnio 20 dalies redakcijoje numatyta, kad kariūnas – tai karys, atliekantis karo tarnybą studijuodamas Lietuvos arba užsienio karo mokymo įstaigoje, kurią baigusiems suteikiamas karininko laipsnis, taip pat nustatyta, kad kariūno tarnyba trunka, kol jis priimamas į profesinę karo tarnybą ar išleidžiamas į atsargą arba teisės aktų ar karo mokymo įstaigoje nustatyta tvarka iš jos atleidžiamas ar pašalinamas. Savo ruožtu profesinė karo tarnyba – tai Lietuvos Respublikos piliečio pagal profesinės karo tarnybos sutartį savanoriškai išpareigota ir teisės aktų nustatytais sąlygomis bei tvarka atliekama nuolatinė karo tarnyba kariuomenėje ar kitose krašto apsaugos sistemos institucijose, taip pat šio įstatymo nustatytais atvejais kitose valstybės, užsienio valstybių ar tarptautinėse institucijose (KASOKTĮ 2 str. 13 d.). Tad krašto apsaugos sistemos išlaidos, tiesiogiai susijusios su profesinės karo tarnybos kario mokymu, profesiniu parengimu ar kvalifikacijos kėlimu, gali skirtis nuo kariūno mokymo išlaidų. Atitinkamai gali skirtis ir jų apskaičiavimas.

Įsakymo Nr. V-449 įžanginėje dalyje nurodoma, kad ginčijamas įsakymas priimamas vykdant ne tik Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimo Nr. 191 1 punktą, bet ir Vyriausybės 1998 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1397 1.2.2 punktą, nustačiusį, kad įstatymo nustatytais atvejais išieškomų išlaidų, tiesiogiai susijusių su profesinės karo tarnybos kario, kario savanorio mokymu, profesiniu parengimu ar kvalifikacijos kėlimu, apskaičiavimo taisyklės Krašto apsaugos ministerija gali patvirtinti tik suderinusi jas su Finansų ministerija.

Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat pastebėjo, kad Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarime Nr. 191 numatytas pavedimas parengti Kariūnų mokymo išlaidų apskaičiavimo tvarką yra grindžiamas KASOKTĮ 44 straipsnio 1 dalimi (2004 m. lapkričio 11 d. įstatymo Nr. IX–2560 redakcija). Šioje teisės normoje reguliuojamas tik išlaidų išieškojimas iš kariūnų, kurie pašalinami iš Lietuvos karo mokymo įstaigos arba iš užsienio karo mokymo įstaigos, arba atsisako sudaryti profesinės karo tarnybos sutartį. Savo ruožtu Vyriausybės 1998 m. gruodžio 3 d. nutarime Nr. 1397 numatytas pavedimas patvirtinti įstatymo nustatytais atvejais išieškomų išlaidų, tiesiogiai susijusių su profesinės karo tarnybos kario, kario savanorio mokymu, profesiniu parengimu ar kvalifikacijos kėlimu, apskaičiavimo taisyklės yra grindžiamas KASOKTĮ 44 straipsnio 3 dalimi, t. y. ne ta pačia teisės norma, kuria grindžiamas Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimas Nr. 191. KASOKTĮ 44 straipsnio 3 dalyje yra nuoroda tik į KASOKTĮ 44 straipsnio 2 dalyje minimas išlaidas, kurios gali būti išieškomos skirtingais nei KASOKTĮ 44 straipsnio 1

dalyje numatytais atvejais, t. y. tada, kai karys savo iniciatyva nutraukia profesinės karo tarnybos sutartį arba ji nutraukiama kitais KASOKTĮ 44 straipsnio 2 dalyje išvardytais atvejais. Taigi, atsižvelgiant į tai, kas buvo paminėta, negalima daryti išvados, kad Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 191 Krašto apsaugos ministerija buvo pakartotinai įgaliota sureguliuoti visiškai tuos pačius teisinius santykius, kuriuos ji buvo įgaliota sureguliuoti Vyriausybės 1998 m. gruodžio 3 d. nutarimu Nr. 1397.

Išanalizavęs Vyriausybės nutarimų ir Įsakymo Nr. V-449 turinį, Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, jog ginčijamu įsakymu yra sureguliuoti ne tik su kariūno, kuris pašalinamas iš Lietuvos karo mokymo įstaigos arba iš užsienio karo mokymo įstaigos, arba atsisako sudaryti profesinės karo tarnybos sutartį, mokymo išlaidų apskaičiavimu susiję teisiniai santykiai. Įsakymu Nr. V-449 yra sureguliuoti ir teisiniai santykiai, susiję su iš kario, su kuriuo prieš terminą nutraukiama profesinės karo tarnybos sutartis jo iniciatyva, arba kario, su kuriuo profesinės karo tarnybos sutartis nutraukiama kitais KASOKTĮ 44 straipsnio 2 dalyje nustatytais pagrindais, išieškomų krašto apsaugos sistemos išlaidų, tiesiogiai susijusių su jo mokymu, profesiniu parengimu ar kvalifikacijos kėlimu, apskaičiavimu (Įsakymo Nr. V-449 1.1 papunkčiu patvirtintų Išieškomų išlaidų apskaičiavimo taisyklių 1 punktą, taip pat kiti šių Taisyklių punktai, pavyzdžiui, 3.1 papunktis, 7, 11 punktai). Taigi šis įsakymas reguliuoja ne tik tuos santykius, kuriuos Krašto apsaugos ministerijai buvo pavesta sureguliuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 191, bet ir tuos santykius, kuriuos jai buvo pavesta sureguliuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 3 d. nutarimu Nr. 1397. Tad darytina išvada, kad tam tikra apimtimi ir forma ginčijamas įsakymas turėjo būti suderintas su Lietuvos Respublikos finansų ministerija.

Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju vykdydama du atskirus ir netapačius Lietuvos Respublikos Vyriausybės pavedimus priimti atitinkamus teisės aktus, kai viename iš šių pavedimų buvo reikalaujama jo pagrindu priimamą teisės aktą suderinti su Finansų ministerija, Krašto apsaugos ministerija pasirinko tokį teisėkūros būdą, kad priimant vieną teisės aktą buvo įvykdyti abu paminėti pavedimai. Kokybiniu požiūriu vertinant visą šio teisės akto, t. y. Įsakymo Nr. V-449, tekstą (t. y. ir juo patvirtintas Išieškomų išlaidų apskaičiavimo taisykles bei kitas sudėtines jo dalis) pastebėtina, kad šis teisės aktas pasižymi vieningumu, nedalomumu, vientisumu, nuoseklumu, sisteminiu pobūdžiu, tiesioginiais jame įtvirtintų nuostatų tarpusavio ryšiais. Tad, atsižvelgdama į paminėtas ginčijamo Įsakymo Nr. V-449 kokybines charakteristikas bei Krašto apsaugos ministerijos pasirinktą teisėkūros būdą, išplėstinė teisėjų kolegija sprendė, kad visas šio įsakymo tekstas, vadovaujantis Vyriausybės 1998 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1397 1.2.2 punktu, turėjo būti suderintas su Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Priešingu atveju, t. y. pateikiant derinti tik pavienes nuostatas, šiame Vyriausybės nutarime numatytas derinimas negalėtų būti laikomas visapusišku, atitinkančiu teisės aktų derinimo tikslus ir teisinę reikšmę. Juolab kad Krašto apsaugos ministerijos darbo reglamento, patvirtinto krašto apsaugos ministro 2004 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. 206, 96 punkte taip pat nurodoma, kad derinti suinteresuotai institucijai yra siunčiamas pirmasis ministro įsakymo projekto egzempliorius, t. y. visas ministro įsakymo projektas, o ne jo dalis. Taigi Krašto apsaugos ministerija, parengusi šio teisės akto projektą, turėjo pateikti jį derinti Finansų ministerijai ir, suderinus su Finansų ministerija, šį teisės aktą įstatymų nustatyta tvarka priimti, o Finansų ministerija turėjo dalyvauti teisės akto rengime ir patvirtinti rengiamo teisės akto projekto suderinimą.

Kaip nurodė išplėstinė teisėjų kolegija, nagrinėjant šią administracinę bylą nustatyta, kad Įsakymas Nr. V-449 ir jo pakeitimai su Finansų ministerija derinami nebuvo. Atsižvelgdama į tai, kad, kaip minėta, visas aptariamo teisės akto tekstas turėjo būti suderintas su Finansų ministerija, išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pagal priėmimo tvarką šis įsakymas visa apimtimi prieštarauja Vyriausybės 1998 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1397 „Dėl įgaliojimų suteikimo pagal Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo nuostatas“ 1.2.2 punktui. Šiam teisės aktui prieštarauja ir vėlesni šio įsakymo pakeitimai, nes jie taip pat nebuvo derinami su Finansų ministerija (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 28 d. sprendimas administraciniame byloje Nr. I⁴⁴⁴-20/2007, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 13, 2007, p. 70–87).

III.4. ATLEIDIMAS PAGAL TARNYBOS MUITINĖJE STATUTĄ

III.4.1. Atleidimas, kai muitinės pareigūno pareigybė panaikinama

---

(TMS 54 str. 7 d., 55 str. 1 d. 8 p., 4 d., ABTĮ 3 str. 2 d., DK 135 str.)

1. Vadovaujantis TMS 54 straipsnio 7 dalimi, muitinės pareigūnas, kurio pareigybė naikinama, paskiriamas į kitas to paties lygio ir kategorijos pareigas, o jei tokių pareigų nėra ir muitinės pareigūnas sutinka, – į to paties lygio žemesnės kategorijos pareigas. Jei iki pareigybės panaikinimo muitinės pareigūnas į kitas pareigas nepaskiriamas, jis atleidžiamas iš pareigų pagal Statuto 55 straipsnio 1 dalies 8 punktą. Muitinės pareigūnui apie pareigybės panaikinimą turi būti pranešta raštu ne vėliau kaip prieš 2 mėnesius iki pareigybės panaikinimo. Neįgaliajam, nėščiai muitinės pareigūnei (kai muitinės įstaiga likviduojama), pareigūnui, auginančiam vaikus (vaiką) iki 14 metų, pareigūnui, kuriam iki teisės gauti visą senatvės pensiją liko ne daugiau kaip penkeri metai, apie pareigybės panaikinimą turi būti pranešta raštu prieš 4 mėnesius. Tarnybos muitinėje statuto 55 straipsnio 1 dalies 8 punktas įtvirtina, jog muitinės pareigūnas iš pareigų atleidžiamas, kai jo pareigybė panaikinama. Dėl šios nuostatos aiškinimo administraciniuose teismuose ginčai kilo ne kartą.

1.1. Kilusiuose ginčiuose taikydamas minėtas normas, Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, jog tam tikros institucijos vidinės struktūros pertvarkymas, atsižvelgiant į nustatytą teisinį reguliavimą, yra viešojo administravimo subjekto vadovo diskrecijos teisė siekiant efektyviai įgyvendinti institucijai priskirtas funkcijas. Vertinant administracijos struktūros pakeitimus, padarytus laikantis teisės aktų reikalavimų, valstybės tarnautojo interesai negali būti aukščiau už valstybės politikos interesus atitinkamoje valstybinio sektoriaus srityje. Valstybės tarnautojų teisių galimi pažeidimai turėtų būti konstatuojami ne per teisės aktus, apibrėžiančius valdžios institucijų veiklą, bet per teisės normas, tiesiogiai reglamentuojančias valstybės tarnybą ir konkretaus valstybės tarnautojo teises. Teismas yra įgalintas tirti ir nustatyti, ar darbovietės struktūriniai pertvarkymai atlikti kompetentingo organo sprendimu, ar jie yra realūs, ar nėra fiktyvūs. ABTĮ 3 straipsnio 2 dalis numato, kad teismas nevertina ginčijamo administracinio akto bei veiksmų (ar neveikimo) politinio ar ekonominio tikslingumo požiūriu, o tik nustato, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas įstatymas ar kitas teisės aktas, ar administravimo subjektas neviršijo kompetencijos, taip pat ar aktas (veika) neprieštarauja tikslams bei

uždaviniais, dėl kurių institucija buvo įsteigta ir gavo atitinkamus įgaliojimus (2012 m. gruodžio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3051/2012; 2012 m. vasario 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-420/2012; 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3051/2012).

1.2. Atleidimo iš tarnybos dėl pareigybės panaikinimo ginčo atvejais teismas pirmiausia turi iširti ir nustatyti, ar darbovietės struktūriniai pertvarkymai atlikti kompetentingo organo sprendimu, ar jie yra realūs, ar keičiant administracijos struktūrą buvo laikytasi nustatyto teisinio reglamentavimo, *inter alia* ir Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto bei Darbo kodekso nuostatų. Konkrečių struktūrinių pertvarkymų, kaip darbo sutarties nutraukimo svarbios priežasties, realumas nustatomas pagal tai, ar išliko funkcijos arba jų dalis darbovietėje, kurias atliko atleidžiamas darbuotojas. Jeigu dėl darbovietės struktūrinių pertvarkymų darbuotojas nebegali atlikti darbo funkcijų, nes joms atlikti užtenka mažesnio darbuotojų skaičiaus, tai taip pat gali būti teismo pripažįstama svarbia priežastimi nutraukti darbo sutartį su konkrečiu darbuotoju (2012 m. spalio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-2938/2012).

1.3. Sprendžiant aptariamo pobūdžio bylas, taip pat analizuojama, ar vadovaudamasis Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto 54 straipsnio 7 dalies nuostatomis, atsakovas siūlė pareiškėjai įspėjimo laikotarpiu užimti kitas to paties lygio ir kategorijos pareigas, o tokių nesant – žemesnės kategorijos pareigas. Kaip yra pažymėjęs Vyriausiasis administracinis teismas, reorganizuojant įstaigas (šiuo atveju atliekant muitinės įstaigų struktūrinių padalinių pertvarkymus), darbdaviui tenka pareiga išnaudoti visas galimybes perkelti pareigūną į kitą darbą jo sutikimu. Ši pareiga įgyvendinama informuojant pareigūną apie esamas laisvas vietas, pasiūlant kitą darbą, jeigu tokia galimybė yra, ir pareigūnui sutikus, perkeliant jį į kitą darbą. Kitos pareigos pareigūnui gali būti siūlomos individualiai, tačiau gali būti siūloma ir suteikiant informaciją apie laisvas vietas, sudarant sąlygas išpėtam apie atleidimą pareigūnui pareikšti norą būti perkeltam, svarstant darbuotojo iniciatyvą dėl perkėlimo (žr., pvz., 2012 m. spalio 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-2938/2012; 2011 m. gegužės 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶³-3018/2011).

1.4. Vyriausiasis administracinis teismas taip pat nuosekliai formuoja praktiką, jog Tarnybos muitinėje statusas ir Valstybės tarnybos įstatymas nereglamentuoja, kurie pareigūnai turi pirmenybės teisę būti palikti tarnyboje mažinant pareigybių skaičių įstaigoje, todėl šis klausimas turi būti sprendžiamas vadovaujantis atitinkamomis Darbo kodekso normomis. Darbo kodekso 135 straipsnio 1 dalyje yra išvardytos šešios kategorijos darbuotojų, kurie turi pirmenybės teisę būti palikti dirbti sumažinus darbuotojų skaičių (2007 m. kovo 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴-293/2007; 2012 m. vasario 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-420/2012; 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3051/2012).).

1.4.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-420/2012 Vyriausiasis administracinis teismas, pripažinęs, jog Muitinės informacinių sistemų centro (toliau – ir Centras) struktūriniai pertvarkymai buvo realūs, toliau tyrė, ar nebuvo pažeistos DK 135 straipsnio nuostatos. Teisėjų kolegija nustatė, kad Centre nuo 2011 m. balandžio 1 d. įsteigtos naujos pareigybės atitinka pareiškėjo (atleisto muitinės pareigūno) užimtos pareigybės lygį ir kategoriją. Taikomųjų sistemų priežiūros skyriaus vyr. inspektoriaus pareigybė buvo pasiūlyta D. Č., kuri, kaip ir pareiškėjas, turėjo DK 135 straipsnio 1 dalies 6 punkte įtvirtintą garantiją. Tokiu atveju darbuotojų pirmenybė vienas kito

atžvilgiu taikoma tam iš jų, kurio kvalifikacija yra aukštesnė. Pareiškėjas darbą Centre pradėjo 2001 m. kovo 30 d. Taigi D. Č. teikto pasiūlymo užimti Taikomųjų sistemų priežiūros skyriaus vyr. inspektoriaus pareigas metu pareiškėjas, priešingai nei D. Č., dar neturėjo DK 135 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintos pirmenybės teisės (ne mažiau kaip dešimties metų nepertraukiamojo darbo stažo toje darbovietėje). Teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad D. Č. nagrinėjamu metu augino vaiką iki 14 metų, o pagal DK 129 straipsnio 4 dalį darbo sutartis su darbuotojais, auginančiais vaikų iki keturiolikos metų, gali būti nutraukta tik ypatingais atvejais, jeigu darbuotojo palikimas darbe iš esmės pažeistų darbdavio interesus. D. Č. pasiūlymo eiti minėtas pareigas metu užėmė naikinamą Vilniaus teritorinio skyriaus viršininko pavaduotojos pareigybę, atitikusią aukštesnę kategoriją (lygis A kategorija 13) nei pareiškėjo eita to paties skyriaus vyr. inspektoriaus pareigybė (lygis A kategorija 12). Pasak teisėjų kolegijos, tai rodo, jog D. Č. kvalifikacija nebuvo žemesnė nei pareiškėjo kvalifikacija, todėl D. Č. atveju pirmenybės teisė likti darbe pareiškėjo atžvilgiu buvo taikyta pagrįstai (DK 135 str. 2 d.).

Teisėjų kolegija toliau vadovavosi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 44, kurio 12.7 punkte pažymėta, kad pagal DK 135 straipsnio 2 dalį tos pačios specialybės darbuotojų kvalifikacija paprastai turi būti lyginamuoju aspektu įvertinama viso darbdavio mastu, t. y. jeigu darbdavys yra įmonė, įstaiga, organizacija – tai įmonės, įstaigos, organizacijos mastu, jeigu darbdavys yra kita organizacinė struktūra, turinti savarankišką darbinį teisnumą ir veiksnumą, pavyzdžiui, filialas, atstovybė, – tos organizacinės struktūros mastu, o jeigu darbdavys yra fizinis asmuo – pas jį dirbančių kitų atitinkamų darbuotojų atžvilgiu. Tačiau jeigu darbdavio struktūriniai padaliniai yra įvairiose vietovėse, tai DK 135 straipsnyje nustatytos pirmenybės teisės taikymas jų turinčiam darbuotojui analizuojamas ir turima pirmenybės teisė taikoma tik tos vietovės, kurioje esančiame padalinyje darbuotojas dirba, struktūrinių padalinių mastu. Šio nutarimo 7.2 punkte nurodyta, kad darbdavys, turintis veikiančius struktūrinius padalinius įvairiose vietovėse, privalo atleidžiamam darbuotojui pasiūlyti atitinkamas laisvas darbo vietas (pareigas) visos savo organizacinės struktūros mastu, o ne vien tik esančias darbuotojo gyvenamojoje vietovėje arba vietovėje, kurioje esančiame struktūriniame padalinyje šis darbuotojas dirbo. Pirmiausia turi būti siūlomos tos laisvos darbo vietos (pareigos), kurios yra darbuotojo gyvenamojoje vietovėje arba vietovėje, kurioje esančiame padalinyje darbuotojas dirba.

Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija pažymėjo, kad pareiškėjo nurodoma nuo 2011 m. balandžio 1 d. Centre įsteigta nauja Panevėžio teritorinio skyriaus vyriausiojo inspektoriaus pareigybė buvo pasiūlyta V. B., kuris prieš tai ėjo Panevėžio teritorinio skyriaus viršininko pareigas. Taigi teritoriniu atžvilgiu atsakovas pagrįstai minėtas pareigas pirmiau pasiūlė V. B., o ne pareiškėjui. Be to, pasiūlymo užimti minėtas pareigas V. B. metu šis pareigūnas, priešingai nei pareiškėjas, turėjo pirmenybės teisę pagal DK 135 straipsnio 1 dalies 3 punktą (ne mažiau kaip dešimties metų nepertraukiamąjį darbo stažą toje darbovietėje). Pareiškėjas neturėjo DK 135 straipsnio 1 dalies 6 punkte numatytos pirmenybės teisės V. B. atžvilgiu, nes, kaip minėta, DK 135 straipsnyje nustatytos pirmenybės teisės taikymas jų turinčiam darbuotojui analizuojamas ir turima pirmenybės teisė taikoma tik tos vietovės, kurioje esančiame padalinyje darbuotojas dirba, struktūrinių padalinių mastu. Pažymėta ir tai, kad V. B. pasiūlymo eiti minėtas pareigas metu užėmė naikinamą Panevėžio teritorinio skyriaus viršininko pareigybę, atitikusią aukštesnę kategoriją (lygis A kategorija 14) nei pareiškėjo eitos pareigybės (lygis

A kategorija 12), kas, kaip ir D. Č. atveju rodo, jog V. B. kvalifikacija nebuvo žemesnė nei pareiškėjo kvalifikacija, todėl V. B. atveju pirmenybės teisė likti darbe pareiškėjo atžvilgiu buvo taikyta pagrįstai (DK 135 str. 2 d.). Abiejų pareigybių atveju paminėta ir tai, kad, atsakovo teigimu, tiek V. B., tiek D. Č. reputacija yra nepriekaištinga. Kaip matyti iš bylos medžiagos, pareiškėjo tarnybinė veikla 2006, 2007 metais vertinta nepatenkinamai, 2006 m. jam paskirta tarnybinė nuobauda – pastaba, Centro direktoriaus 2010 m. gruodžio 7 d. pavedimu pavesta atkreipti J. T. dėmesį, kad rūpestingiau ir atsakingiau vykdytų savo pareigas. Taigi DK 135 straipsnio pažeidimas byloje nenustatytas (plačiau žr. 2012 m. vasario 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–420/2012).

1.4.2. Tuo tarpu priešinga išvada padaryta administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–3051/2012. Šioje byloje, įvertinusi tai, jog pareiškėja (atleista muitinės pareigūnė) yra Lietuvos muitinės darbuotojų profesinių sąjungų susivienijimo renkamojo valdymo organo narė, taip pat turi du vaikus iki šešiolikos metų, teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismui, jog atleidžiant pareiškėją iš darbo nepasiūlius buvusių visų pareigybių, kurios buvo laisvos po išpėjimo apie atleidimą įteikimo ir nuo 2012 m. sausio 1 d. buvo naujai įsteigtos (netgi jos atleidimo dieną buvo laisvos), buvo pažeisti TMS 54 straipsnio 7 dalies ir DK 135 straipsnio reikalavimai. To nepadarius, pareiškėjos atleidimas pripažintas nepagrįstu (žr. 2012 m. gruodžio 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–3051/2012).

1.5. Darbo kodekso 135 straipsnio nuostatos dėl pirmenybės teisės atleidžiant darbuotojus dėl pareigybių skaičiaus mažinimo privalomos ir muitinės įstaigoms, kadangi įstatymas nenustato jų taikymo išimties tarnybos muitinėje teisiniams santykiams. Tai reiškia, kad pagal viešojoje teisėje galiojančius valdžios institucijų ir jų priimamų teisės aktų hierarchijos principus muitinės įstaigos savo priimamais teisės aktais negali nustatyti tokių darbuotojų atrankos taisyklių, kurios prieštarautų Darbo kodekso 135 straipsnyje nustatytoms imperatyvioms įstatymo normoms. Muitinė gali nustatyti tik fakultatyvinius kriterijus, t. y. tokius, kurie lemia darbuotojų pirmenybės teisę likti tarnyboje tokiu atveju, kai Darbo kodekso 135 straipsnio požiūriu jų padėtis yra vienoda. Darbo kodekso 135 straipsnyje nėra nustatyta, kad įstatymo garantuota pirmenybė likti tarnyboje netaikoma asmenims, kurie yra įtariami ar kaltinami nusikaltimo padarymu, todėl šią aplinkybę galima traktuoti tik kaip papildomą kriterijų sprendžiant, kuris darbuotojas turi likti tarnyboje tuo atveju, kai įstatymas jiems suteikia lygias pirmenybės teises. Baudžiamojoje teisėje veikianti nekaltumo prezumpcijos taisyklė lemia tai, kad asmuo gali būti pripažintas ir traktuojamas kaip padaręs nusikaltimą tik tuo atveju, kai jo atžvilgiu yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis, nutartis nutraukti baudžiamąją bylą tokių teisinių pasekmių nesukelia (BPK 303 str.) (2007 m. kovo 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴–293/2007).

1.6. Kaip minėta, Tarnybos muitinėje statuto 55 straipsnio 4 dalis įtvirtina, kad nėščia muitinės pareigūnė, taip pat muitinės pareigūnas atostogų vaikui prižiūrėti, iki jam sueis treji metai, metu negali būti atleistas iš pareigų šio straipsnio 1 dalies 3, 8 (išskyrus atvejus, kai muitinės įstaiga likviduojama), 10, 11, 14, 15 ir 18 punktuose nurodytais pagrindais. Ši norma buvo aktuali administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–2585/2011. Kaip nurodė šią bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija, nors pareiškėja (atleista muitinės pareigūnė) atitiko DK 135 straipsnio 1 dalies 3 punktą, taigi ji turėjo formalius profesinius pirmenybės kriterijus tęsti tarnybą po muitinės reorganizacijos J. M. atžvilgiu, tačiau TMS 55 straipsnio 4 dalis draudžia vykdant muitinės reorganizaciją atleisti nėščią muitinės

pareigūnę, taip pat muitinės pareigūną atostogų vaikui prižiūrėti, iki jam sueis treji metai, metu. Pasak teisėjų kolegijos, šios normos yra imperatyvaus pobūdžio, todėl atsakovas, neturėjo siūlyti pareiškėjai pasirinkti užimti tam tikras pareigas, neišsprendęs klausimo dėl J. M. pareigų, kuri reorganizacijos metu buvo nėštumo ir gimdymo atostogose. Teisėjų kolegija konstatavo, kad pasiūlymas pareiškėjai užimti pareigas ir į šias pareigas, esant konkurencijai, paskyrus kitą asmenį, kuris pagal TMS 55 straipsnio 4 dalį turi pranašumą prieš kitus pretendentes, negali būti vertinamas kaip pažeidimas, kurio pagrindu turėtų būti naikinamas skundžiamas įsakymas, kuriuo pareiškėja buvo atleista iš tarnybos (2011 m. balandžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2585/2011).

III.4.2. Atleidimas, kai muitinės pareigūnas dėl laikinojo nedarbingumo nedirba ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką

(TMS 1 str., 55 str. 1 d. 11 p., VTĮ 4 str., 5 str., 43 str.)

2. Tarnybos muitinėje statuto 55 straipsnio 1 dalies 11 punktą įtvirtina, jog muitinės pareigūnas atleidžiamas, kai jis dėl laikinojo nedarbingumo nedirba ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką.

2.1. Šios normos aiškinimas buvo pateiktas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-553/2005. Apžvelgiamu atveju pareiškėjas kreipėsi į teismą, prašydamas panaikinti įsakymą dėl jo atleidimo iš pareigų, grąžinti į tarnybą ir priteisti iš atsakovo vidutinį darbo užmokestį už visą priverstinės pravaikštos laiką. Pareiškėjas nurodė, kad Kauno teritorinėje muitinėje dirbo nuo 1995 m. lapkričio 8 d., paskutiniais metais – posto inspektoriumi. 2004 m. lapkričio 15 d. buvo atleistas iš tarnybos pagal TMS 55 straipsnio 1 dalies 11 punktą. Pareiškėjas teigė, jog atleidimas iš tarnybos yra neteisėtas, nes atsakovas, pažeisdamas įstatymų reikalavimus, neįspėjo jo raštu apie atleidimą prieš 4 mėnesius, kadangi jis augina sūnų, gimusių 1993 m. sausio 12 d. (TMS 54 str., VTĮ 43 str., DK 129 str. 1, 4 d., 130 str.). Atsakovas, norėdamas jį atleisti nurodytu pagrindu, privalėjo raštu įspėti ne anksčiau kaip 2004 m. lapkričio 2 d. (DK 133 str. 2 d.). Šis pažeidimas yra besąlyginis pagrindas atleidimą iš tarnybos pripažinti neteisėtu ir patenkinti jo skundo reikalavimus.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, atmesdama pareiškėjo apeliacinį skundą, o pirmosios instancijos teismo sprendimą palikdama nepakeistą, nutartyje nurodė, jog byloje nustatyta, kad pareiškėjas sirgo ir nedirbo 150 kalendorinių dienų iš eilės. Nurodyta faktinė aplinkybė nėra ginčijama, todėl konstatuota, kad atsakovas turėjo TMS 55 straipsnio 1 dalies 11 punkte numatytą teisinį pagrindą atleisti pareiškėją iš užimamų pareigų. Nagrinėjamas tarnybinis ginčas tarp šalių kilo ne dėl šio pagrindo buvimo fakto, o dėl atleidimo iš pareigų tvarkos ir garantijų, taikytinų muitinės pareigūnui, kuris atleidžiamas pagal TMS 55 straipsnio 1 dalies 11 punktą.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad valstybės tarnybos santykių reglamentavimo specifika nustatyta specialiu (kitų darbo santykius reguliuojančių teisės aktų atžvilgiu) įstatymu – Valstybės tarnybos įstatymu. Šio įstatymo ir kitų darbo santykius reguliuojančių teisės aktų, tarp jų ir Darbo kodekso, reguliavimo sferų atskyrimas nustatytas Valstybės

tarnybos įstatymo 5 straipsnyje, pagal kurį darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja šis įstatymas. Tai reiškia, kad atvejais, kai atitinkamų teisinių santykių reguliavimas yra pateiktas Valstybės tarnybos įstatyme, Darbo kodekso nuostatos, reglamentuojančios tokio pat pobūdžio teisinius santykius, nėra taikytinos. Valstybės tarnybos įstatymo ir TMS taikymo klausimas išspręstas atitinkamai VTĮ 4 straipsnyje ir TMS 1 straipsnyje. Šių nuostatų analizė leidžia daryti išvadą ir konstatuoti, kad atvejais, kai atitinkamų teisinių santykių reglamentavimas yra pateiktas Tarnybos munitinėje statute, VTĮ bei DK nuostatos, reglamentuojančios tokio pat pobūdžio teisinius santykius, nėra taikytinos. Pasak teisėjų kolegijos, TMS 55 straipsnio 1 dalies 11 punktą pareiškėjui pritaikytas teisingai, todėl bylai yra reikšmingos ir nustatytinos tik aplinkybės, ar TMS yra pateikta šio atleidimo iš pareigų pagrindo taikymo tvarka, taip pat, ar pareiškėjui turėjo būti taikomos (jeigu taip, tai kokios) TMS numatytos garantijos.

Pagal TMS 55 straipsnio 1 dalies 11 punktą, munitinės pareigūnas iš pareigų atleidžiamas, kai jis dėl laikinojo nedarbingumo nedirba ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką. Iš šios teisės normos turinio matyti, kad joje nurodytas nedarbingumo laikas, viena vertus, yra pagrindas atleisti pareigūną iš užimamų pareigų, kita vertus – atlieka garantijos, kad sergantis pareigūnas šiuo laikotarpiu negali būti atleistas iš pareigų, funkciją. Tai patvirtina ir sisteminis TMS 55 straipsnio 1 dalies 11 punkto aiškinimas taikant DK 133 straipsnį, pagal kurį darbo vietos ir pareigų išsaugojimas darbuotojui, sergančiam ne daugiau kaip šimtą dvidešimt dienų iš eilės arba ne daugiau kaip šimtą keturiasdešimt dienų per paskutinius dvylika mėnesių, yra įvardytas (traktuojamas) būtent kaip garantija. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nurodyta teisės norma turi dvejopą (atleidimo iš pareigų pagrindo bei socialinės garantijos) reikšmę. Tuo pačiu konstatavo, kad garantijos nustatymo aspektu atleidimas iš pareigų dėl laikinojo nedarbingumo reglamentuotas TMS 55 straipsnio 1 dalies 11 punkte, t. y. TMS. Tačiau, kaip matyti iš TMS 54 straipsnio 1 dalies⁸⁶, munitinės pareigūnams taikomos VTĮ 43 straipsnyje nustatytos garantijos, išskyrus Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 7 dalyje nustatytąją (dėl galimybės tęsti tarnybą suėjus 62 metų ir 6 mėnesių amžiui). Tai reiškia, kad net ir konstatavus, jog garantija yra nustatyta specialia norma (TMS 55 str. 1 d. 11 p.), munitinės pareigūnui yra papildomai taikytinos ir Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnyje nustatytos garantijos. Tačiau kolegija pabrėžė, kad yra taikytinos tik tos garantijos, kurios yra tiesiogiai nustatytos Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnyje (išskyrus šio straipsnio 7 dalyje nustatytąją). Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 7 dalyje (į kurią apeliuoja pareiškėjas) nurodyta, kad kiti įstatymai gali nustatyti ir kitų garantijų. Ši straipsnio nuostata yra blanketinio pobūdžio, be to, yra leidžianti, o ne įpareigojanti taikyti kitų įstatymų nustatytas garantijas, todėl ji negali būti laikoma teisiniu pagrindu taikyti kitų įstatymų (tuo pačiu ir Darbo kodekso) „kitas garantijas“ nustatančias normas. Todėl apelianto argumentus teisėjų kolegija pripažino nepagrįstais. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad TMS 55 straipsnio 1 dalies 11 punkte (taip pat kaip ir DK 133 str.) numatyto nedarbo dėl laikinojo nedarbingumo laiko pasibaigimo

86 Atkreiptinas dėmesys, kad šis reguliavimas yra pasikeitęs. Šiuo metu galiojantis TMS 54 straipsnis nebėra blanketinė norma, pateikianti nuorodą į VTĮ 43 straipsnį.

diena ir pats nedarbingumo pasibaigimo laikas objektyviai negali būti iš anksto žinomi nei pareigūnui (darbuotojui), nei įstaigai, kurioje jis tarnauja (darbdaviui), nes tai nėra faktorius, priklausantis nuo kieno nors valios. Tai sąlygoja negalimumą taikyti įspėjimo apie darbo sutarties nutraukimą institutą ir pagal šio atleidimo iš pareigų pagrindo specifiką bei esmę (2005 m. gegužės 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-553/2005).

III.4.3. Muitinės pareigūno atleidimas, kai jis savo poelgiu tarnybos metu arba ne tarnybos metu diskredituoja muitinės pareigūno vardą

(TMS 2 str. 4 d., 55 str. 1 d. 19 p.)

3. TMS 55 straipsnio 1 dalies 19 punktą numato savarankišką muitinės pareigūno atleidimo iš pareigų pagrindą, kai jis savo poelgiu tarnybos metu arba ne tarnybos metu diskredituoja muitinės pareigūno vardą. TMS 2 straipsnio 4 dalis apibrėžia, kad muitinės pareigūno vardo diskreditavimas yra su tarnybinių pareigų atlikimu susijusi ar nesusijusi muitinės pareigūno veika, kuria akivaizdžiai menkinamas autoritetas ir griauamas pasitikėjimas ja. Pastebėtina, kad TMS 55 straipsnio 1 dalies 19 punktą numato savarankišką muitinės pareigūno atleidimo iš tarnybos muitinėje pagrindą (2012 m. rugsėjo 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2593/2012). Analogiškas atleidimo iš tarnybos pagrindas buvo numatytas ir senos redakcijos (galiojusios iki 2003 m. liepos 1 d.) Tarnybos muitinėje statute (2002 m. balandžio 14 d. įstatymo Nr. IX-848 redakcija, 48 str. 1 d. 24 p.).

Apibendrinimo sudarytojai pastebi, kad šių normų taikymas buvo analizuojamas ne vienoje administracinių teismų nagrinėtoje byloje. Apžvelgta praktika taip pat rodo, kad faktinis pagrindas kvalifikuoti muitinės pareigūno veiksmus kaip diskredituojančius pareigūno vardą nagrinėtose bylose buvo įvairūs, pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2593/2012 tokiu pagrindu pripažintas pareiškėjo poelgis ne tarnybos metu – pareiškėjas, sustabdytas policijos pareigūnų vairuojant automobilį ir įtariamą neblaivumu, vengė (atsisakė) blaivumo patikrinimo, nepateikė transporto priemonės apžiūros talono, savininkų ir valdytojų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo liudijimo (plačiau žr. 2012 m. rugsėjo 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2593/2012).

3.1. Remiantis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiant klausimą dėl pareigūno atleidimo iš tarnybos už muitinės pareigūno vardo diskreditavimą, būtina konstatuoti pareigūno vardo diskreditavimo sudėtį sudarančių objektyvių bei subjektyvių teisiškai reikšmingų aplinkybių visumą. Muitinės pareigūno vardo diskreditavimas yra siejamas su tam tikra veika, priešinga teisės ar tarnybinės etikos normų reikalavimams, bei ta veika sukeltomis pasekmėmis – akivaizdžiu muitinės autoriteto pažeminimu, neigiamos klaidingos nuomonės apie muitinę sudarymu, visuomenės pasitikėjimo šia institucija menkinimu. Vadovaujantis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, tokių pasekmių atsiradimas yra vertinamojo pobūdžio aplinkybė, ir ji sietina su visuomenėje galiojančių įprastinių moralės nuostatų ir teisėtų lūkesčių, kurių visuomenė tikisi iš pareigūnų, pateisinimu. Minimoms pasekmėms turi būti vertinamos atsižvelgus į, *inter alia* pareigūno padaryto pažeidimo pobūdį, jo kaltės formą, pažeidimo padarymo aplinkybes, pažeidimu sukeltas

pasekmes, bei į tai, ar pareigūno padaryta veika akivaizdžiai kertasi su visuomenėje galiojančiomis moralės nuostatomis. Objektvios ir subjektyvios pareigūno vardo diskreditavimo aplinkybės nustatomos atliekant išsamų tyrimą. Patikrinimo metu nustatytos aplinkybės ir teisinis tikrinamų pareigūno veiksmų įvertinimas, baigus tarnybinių patikrinimą, pateikiamas tarnybinio patikrinimo išvadoje. Tarnybinio patikrinimo išvadoje, kuri šiuo atveju yra teisinis bei faktinis pagrindas pripažinti veiksmus kaip diskredituojančius pareigūno vardą ir atleisti jį iš tarnybos, be kita ko, turi būti aiškiai ir suprantamai išdėstyta, kokiais konkrečiais pažeidimais yra kaltinamas pareigūnas ir kokius konkrečius įstatymus jis pažeidė, nurodomi konkretūs pareigūno veiksmai, kuriais diskredituojamas pareigūno vardas (žr. 2010 m. liepos 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-945/2010; 2013 m. vasario 4 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-338/2013).

3.2. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, sprenddamas tarnybinius ginčus dėl statutinių pareigūnų atleidimo už pareigūno vardo diskreditavimą, ne kartą yra išaiškinęs (ABTĮ 13 str. 1 d., 20 str. 3 d.), kad pareigūno vardo diskreditavimas yra siejamas su šiomis teisiškai reikšmingomis aplinkybėmis: 1) pareigūno kaltės dėl tam tikros jo padarytos veikos (veikimo ar neveikimo), priešingos teisės ar tarnybinės etikos normų reikalavimams, nustatymu; 2) ši veika turi sukelti pasekmes – akivaizdžiai menkinti, žeminti sistemos, kurioje pareigūnas tarnauja, autoritetą, griauti pasitikėjimą ja (2012 m. rugsėjo 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2593/2012).

3.3. Dėl šių taisyklių taikymo praktikoje paminėtina, pavyzdžiui, administracinė byla Nr. A⁵⁵⁶-27/2010, kurioje pareiškėjas su skundu kreipėsi į Panevėžio apygardos administracinį teismą, prašydamas panaikinti atsakovo Panevėžio teritorinės muitinės viršininko įsakymo dalį, pagal kurią jis buvo atleistas iš tarnybos muitinėje už pareigūno vardo diskreditavimą. Pareiškėjas nurodė, kad tarnybinio patikrinimo išvadoje, kuri buvo pagrindas priimti sprendimą atleisti jį iš pareigų, buvo nurodyta, jog jis įtariamas tarnybos metu įvykdęs sunkų nusikaltimą, be to, buvo teisiamas kitoje baudžiamojoje byloje, tuo diskredituojant muitinės pareigūno vardą.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija šioje byloje, be kita ko, pažymėjo, kad vien tas faktas, jog pareigūno atžvilgiu yra pradėta ar nagrinėjama baudžiamoji byla, savaime negali būti vertinamas kaip pagrindas neteisėtiems pareigūno veiksams konstatuoti. Taip pat minėtas faktas pats savaime neleidžia teigti, jog tokiu būdu yra menkinamas institucijos, kurioje pareigūnas atlieka tarnybą, autoritetas ir visuomenės pasitikėjimas. Pareigūno atleidimo iš tarnybos procedūra nėra baudžiamasis procesas, todėl pareigūną iš tarnybos turintis teisę atleisti asmuo negali iš anksto preziumuoti pareigūno veiksmuose esant nusikalstamos veikos požymių. Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį, kad pareigūno atleidimas negali būti pateisinamas tomis aplinkybėmis ir faktais, kurie nustatomi jau po atleidimo ikiteisminio tyrimo metu ar nagrinėjant baudžiamąją bylą, jeigu šiomis aplinkybėmis ar faktais pareigūno vardo diskreditavimas nebuvo grindžiamas pareigūno atleidimo metu. Be to, išnykus aplinkybėms (pareiškėjo atžvilgiu ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas, o baudžiamoji byla baigta pareiškėjo išteisinus), dėl kurių pareiškėjas buvo atleistas iš tarnybos, ir teismui negalint papildyti tarnybinio patikrinimo kitais faktais, kuriais nebuvo grindžiamas atleidimas, pareiškėjas negali būti laikomas diskreditavusiu pareigūno vardą.

Teisėjų kolegija taip pat pripažino, kad nors pareiškėjas buvo atleistas taikant savarankišką atleidimo iš tarnybos pagrindą – muitinės pareigūno vardo diskreditavimą, o

ne skiriant tarnybinę nuobaudą, pasiaiškinimas, kaip procedūrinis reikalavimas atliekant tarnybinį tyrimą dėl pareigūno padarytų veiksmų, kuriais, tikėtina, diskredituojamas pareigūno vardas, yra reikšmingas elementas, sąlygojantis tinkamą ir objektyvų visų su tarnybiniu patikrinimu susijusių aplinkybių ištyrimą. Atleidimas iš tarnybos už pareigūno vardo diskreditavimą – radikali neigiamas teisinės pasekmės asmeniui sukelti poveikio priemonė, reikalaujanti neabejotino įsitikinimo, jog asmuo atliko neteisėtus veiksmus. Pareigūno pasiaiškinimas ne tik užtikrina objektyvų ir visapusišką tarnybinio patikrinimo tyrimą, bet ir lemia asmens, kuriam taikomos pareigūno vardo diskreditavimo pasekmės, teisių dalyvauti tarnybinio tyrimo procedūroje ir pasinaudoti gynybos priemonėmis tinkamą įgyvendinimą.

Teisėjų kolegija priėjo prie išvados, kad atsakovas, atleisdamas pareiškėją už pareigūno vardo diskreditavimą, privalėjo atlikti išsamų ir objektyvų tarnybinį patikrinimą, kurį, be kita ko, garantuoja atleidžiamo asmens pasiaiškinimas bei kitų galimybių šiam asmeniui dalyvauti tarnybinio tyrimo procedūroje užtikrinimas, nustatyti visumą neteisėtus veikos, t. y. pareigūno vardo diskreditavimo, sudėtį sudarančių objektyvių bei subjektyvių aplinkybių ir jas konstatuoti tarnybinio patikrinimo išvadoje, konkrečiai įvardyti, kuo pasireiškė pareigūno vardo diskreditavimas, taip pat nurodyti teisės aktus, kuriuos pareiškėjas pažeidė. Atsakovo nurodytas muitinės pareigūno vardo diskreditavimo pagrindas – aplinkybė, jog pareiškėjo atžvilgiu buvo vykdomi baudžiamieji procesai, sudarė prielaidas priimti sprendimą, kurį būtų galima vėliau pateisinti baudžiamojo persekiojimo metu nustatytais faktinėmis aplinkybėmis arba nustatytais pareiškėjo veiksmais, kurie tarnybinio patikrinimo metu atsakovui net nebuvo žinomi ir savo esme galėtų visiškai skirtis nuo tų, dėl kurių buvo pradėtas tarnybinis patikrinimas arba nuo tų, dėl kurių būtų galima konstatuoti pareigūno vardo diskreditavimą. Tokiu būdu priimtas atsakovo sprendimas atleisti pareiškėją iš tarnybos negalėjo būti laikomi teisingu, protingu ir sąžiningu. Teisėjų kolegija nusprendė pripažinti pareiškėjo atleidimą iš tarnybos muitinėje neteisėtu (2010 m. vasario 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-27/2010).

3.4. Kitoje administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-338/2013 taip pat kilo klausimas, ar pareiškėjas iš Vilniaus teritorinės muitinės mobiliųjų grupių skyriaus inspektoriaus pareigų atleistas pagrįstai, kadangi savo elgesiu akivaizdžiai pakenkė ir diskreditavo muitinės pareigūno vardą visuomenės akyse. Pareiškėjo atleidimą atsakovas grindė tuo, jog Vilniaus teritorinės muitinės Šalčininkų kelio poste 2012 m. kovo 7 d. apie 7.30 val. tarnybos metu Mobiliosios rentgeno kontrolės sistemos (toliau – ir MRKS) automobilio, A. K. ir D. T. darbo vietoje, rasti draudžiami muitinės pareigūnams tarnybos metu posto teritorijoje turėti daiktai, už kurių teisėto gabenimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną kontrolę atsakinga muitinė. Pareiškėjas nuo 7.00 iki 7.30 val. tarnybos metu, vykdydamas pareigas ir būdamas puikiai apžiūrimose MRKS automobilio patalpose, matęs ant grindų gulintį pravirą polietileninį maišelį su daiktais, tarp kurių turėjo ir galėjo matyti draudžiamus muitinės pareigūnams posto teritorijoje tarnybos metu turėti daiktus, nesiėmė jokių veiksmų daromam pažeidimui užkirsti bei toleravo draudžiamų muitinės pareigūnams tarnybos metu posto teritorijoje turėti daiktų buvimą tarnybinėse patalpose. Ginčytame įsakyme dėl pareiškėjo atleidimo nurodyta, kad pareiškėjas savo neveikimu dėl aplaidumo šiurkščiai pažeidė teisės aktus reglamentuojančius tarnybą muitinėje, tai yra Vilniaus teritorinės muitinės Mobilųjų grupių skyriaus inspektoriaus, dirbančio su MRKS, pareigybės aprašymo 7.2, 7.6, 7.22 punktų reikalavimus bei Muitinės

pareigūnų etikos kodekso, patvirtinto Muitinės departamento generalinio direktoriaus 2006 m. gruodžio 27 įsakymu Nr. 1B–888 7.1.3, 7.4.1, 7.4.5, 7.8.3, 19 punktus.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, įvertinusi įsakyme nurodytas pažeidimo aplinkybes, konstatavo, kad pareiškėjo veika atitinka tik Muitinės pareigūnų etikos kodekso 19 punkte numatytą pažeidimą, kuriuo nustatyta, kad jeigu pareigūnai mano, jog bendradarbis pažeidė Kodekso ar kitų teisės aktų reikalavimus, jie turi atkreipti į tai jo dėmesį. Jeigu pareigūnai mano, kad bendradarbis šurkščiai pažeidė Kodekso reikalavimus, pareigūnas turi pranešti apie tai savo tiesioginiam ar aukštesnes pareigas einančiam vadovui, arba Muitinės departamento Tarnybinių tyrimų tarnybai. Bylos įrodymai patvirtina, kad pareiškėjas nevykdė šio punkto reikalavimo, nes, kaip yra nurodoma įsakyme, nesiėmė jokių veiksmų, numatytų Muitinės pareigūnų etikos kodekso 19 punkte daromam pažeidimui užkirsti bei toleravo draudžiamų muitinės pareigūnams tarnybos metu posto teritorijoje turėti daiktų buvimą tarnybinėse patalpose. Tačiau šį tarnybinių pareigų neatlikimą nėra pagrindo pripažinti veika, numatyta Muitinės statuto 2 straipsnio 4 dalyje, kuria akivaizdžiai menkinamas muitinės autoritetas ir griauamas pasitikėjimas ja.

Teisėjų kolegija byloje rėmėsi pirmiau paminėtais kriterijais, kuriais remiantis nustatoma, ar tam tikra veika yra akivaizdžiai menkinamas muitinės autoritetas ir griauamas pasitikėjimas ja. Pažymėjo, kad minėtos pasekmės gali būti nustatytos, atsižvelgiant į pareigūno padaryto pažeidimo pobūdį, jo kaltės formą, pažeidimo padarymo aplinkybes, pažeidimu sukeltas pasekmes ir kt. Pasak teisėjų kolegijos, TMS 2 straipsnio 4 dalyje numatytas muitinės pareigūno vardo diskreditavimas („su tarnybinių pareigų atlikimu susijusi ar nesusijusi muitinės pareigūno veika, kuria akivaizdžiai menkinamas muitinės autoritetas ir griauamas pasitikėjimas ja“), be kita ko, turi būti vertinamas remiantis praktika, suformuota taikant VTS 2 straipsnio 7 dalį (šiais aspektais plačiau žr. šio apibendrinimo skyrių „III.2.3. Pareigūno atleidimas, jei jis savo poelgiu pažemino pareigūno vardą“).

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad byloje nėra įrodyta, kad pareiškėjas organizavo ar prisidėjo prie pažeidimo, kuriuo buvo laikomi tarnybos vietoje draudžiami daiktai. Šiuo atveju būtent draudžiamų daiktų patalpinimas ir laikymas tarnybos metu pagal savo pobūdį yra sunkesnis pažeidimas nei tokio pažeidimo toleravimas. Byloje nėra įrodyta, kad pareiškėjo padarytas pažeidimas buvo akivaizdus, kad jo padarytas pažeidimas, o ne asmens, kuris atgabeno ir laikė draudžiamus laikyti daiktus, sukėlė pasekmes, numatytas TMS 2 straipsnio 4 dalyje. Todėl atsižvelgiant į pareiškėjo padaryto pažeidimo pobūdį, jo kaltės formą, pažeidimo padarymo aplinkybes ir kad padarytas pažeidimas yra formalus, padaryta išvada, jog pareiškėjo veika nepagrįstai kvalifikuota kaip diskredituojanti muitinės pareigūno vardą. Ginčytas įsakymas panaikintas.

Vis dėlto teisėjų kolegija padarė išvadą, jog byloje yra pakankamų įrodymų apie pareiškėjo padarytą tarnybinių nusižengimą, tai yra Muitinės pareigūnų etikos kodekso 19 punkte numatytos pareigos nevykdymą. Įvertinusi pažeidimo aplinkybes bei vadovaudamasi TMS 37 straipsnio 1 dalimi nustatytais nuobaudų skyrimo principais, teisėjų kolegija pareiškėjui skyrė Tarnybos muitinėje statuto 34 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatytą tarnybinių nuobaudą – papeikimą (2013 m. vasario 4 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A²⁶¹–338/2013).

3.5. Dėl akivaizdumo aplinkybės konstatuojant pareigūno vardo diskreditavimą, atkreiptinas dėmesys į administracinę bylą Nr. A¹⁴⁶–2593/2012, kurioje pareiškėjas, be

kita ko, argumentavo, jog pažeidimo padarymo metu buvo neuniformuotas, pažeidimas nebuvo paviešintas, todėl jis negalėjo diskredituoti muitinės vardo visuomenėje, žalingų pasekmių nekilo.

Šiuo aspektu Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija nurodė, jog pareiškėjas netinkamai suvokia iš TMS 3 straipsnyje įtvirtintų pagrindinių tarnybos muitinėje principų ir priesaikos (TMS 18 str.) bei Etikos kodekso normų kylančias pareigas ir reikalavimus, kad muitinės pareigūnas tiek tarnyboje, tiek ne tarnyboje (TMS 2 str. 4 d., 55 str. 1 d. 19 p.) turi elgtis pagal įstatymus ir visuotinai priimtas elgesio normas, kad nesukeltų abejonių dėl muitinės prestižo ir jos pareigūnų reputacijos. Akivaizdumas TMS 2 straipsnio 4 dalies prasme nesiejamas su sąlyga, kad apie pareigūno priešingą teisei ar pažeidžiančią etikos normas veiką būtų viešai paskelbta ir taptų žinoma visai visuomenei, ar atitinkamai jos daliai. Akivaizdumo įrodymui šia prasme pakanka nustatyti tokius priešingus teisei ir pareigūnų etikos normoms pareigūno poelgius, kuriuos visuomenė pagal statutiniams pareigūnams keliamus elgesio standartus vertintų vienareikšmiai neigiamai. Taigi akivaizdumo nustatymui nėra svarbu, kiek asmenų sužinojo apie tokias pareigūno veikas. Nagrinėjamos bylos kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, jog visi vairuotojai privalo vykdyti eismo saugumo kontrolę vykdančių policijos pareigūnų teisėtus reikalavimus, tarp jų – reikalavimą leisti patikrinamam, ar nėra neblaivus (Saugaus eismo automobilių keliais 12 str. 4 d., Kelių eismo taisyklių 18 p.). Įstatymų leidėjas neblaivumo patikrinimo vengimą prilygino transporto priemonių vairavimui, esant vairuotojams neblaiviams, kai nustatomas vidutinis arba sunkus neblaivumo laipsnis, tokiu būdu pabrėždamas šio pažeidimo pavojingumą visuomenei. Vairuotojo vengimas tikrintis neblaivumą, kaip ir vairavimas neblaiviam, visuomenėje yra netoleruojamas ir smerkiamas. Tuo labiau, jei tokį teisės pažeidimą padaro statutiniai pareigūnai, kuriems dėl tarnybos keliamų tikslų ir uždavinių keliami aukštesni elgesio standartai. Faktas, kad neblaivumu įtariamas transporto priemonę vairuojantis muitinės pareigūnas (šiuo atveju – pareiškėjas) nevykdo policijos pareigūno teisėto reikalavimo pasitikrinti dėl neblaivumo, akivaizdžiai netoleruotinas visuomenės, taigi akivaizdžiai sukelia pasekmes – menkina Lietuvos Respublikos muitinės, kaip muitinės įstaigų, atsakingų už muitų teisės aktų įgyvendinimą, visumos (Muitinės įstatymo 3 str. 3 d.) autoritetą ir griauna pasitikėjimą ja (plačiau žr. 2012 m. rugsėjo 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2593/2012).

3.6. Apžvelgiamo pobūdžio bylose svarbu, jog galimas muitinės pareigūno veikos kvalifikavimas pagal Administracinių teisės pažeidimų kodeksą nėra būtinas nustatant, ar buvo diskredituotas pareigūno vardas. Pažymėtina, kad nors administracinės teisės pažeidimas ir pareigūno vardo pažeminimas gali būti padaryti ta pačia veika, tačiau veikoje ir nesant visų administracinio teisės pažeidimo sudėties požymių, ji gali būti pripažinta diskredituojančia pareigūno vardą (žr. 2010 m. liepos 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵–945/2010). Statutinės įstaigos vadovas, kuriam įstatymu suteikta kompetencija priimti į pareigas ir atleisti iš jų, priimdamas sprendimą dėl pareigūno atleidimo iš tarnybos už pareigūno vardo diskreditavimą, nėra saistomas administracinio teisės pažeidimo bylos (jei ji iškeliama) baigties ir veikos kvalifikavimo. Tomis pačiomis veikomis gali būti padarytas ir administracinis teisės pažeidimas, ir diskredituotas muitinės pareigūno vardas. Net ir tuo atveju, jei administracinio teisės pažeidimo byloje nustatoma, kad veikoje nėra visų administracinio teisės pažeidimo požymių, ir byla nutraukiama, veika gali būti pripažinta diskredituojančia muitinės pareigūno vardą (2012 m. rugsėjo 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2593/2012).

III.4.4. Neturtinės žalos atlyginimas dėl neteisėto muitinės pareigūno atleidimo

(Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymas)

4. Administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-1625/2010 buvo nagrinėjimas atnaujintas procesas dėl neturtinės žalos atlyginimo, nustačius, jog pareiškėjas (muitinės pareigūnas) iš pareigų atleistas neteisėtai. Nustatyta, kad Panevėžio apygardos administracinis teismas 2008 m. sausio 24 d. sprendimu panaikino Panevėžio teritorinės muitinės viršininko 2002 m. birželio 3 d. įsakymo dalį, kuria pareiškėjas 2002 m. birželio 3 d. buvo atleistas iš tarnybos muitinėje pagal TMS 48 straipsnio 24 punktą, ir nusprendė laikyti, kad pareiškėjas atleistas iš pareigų teismo sprendimu 2003 m. kovo 12 d.; priteisė pareiškėjui iš Panevėžio teritorinės muitinės 2 402 Lt išeitinę išmoką ir 17 472,61 Lt už priverstinės pravaikštos laiką; priteisė pareiškėjui iš Lietuvos valstybės 10 000 litų neturtinės žalos atlyginimą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2008 m. lapkričio 17 d. nutartimi paliko Panevėžio apygardos administracinio teismo 2008 m. sausio 24 d. sprendimą nepakeistą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, išnagrinėjęs Teisingumo ministerijos prašymą dėl proceso atnaujinimo, 2009 m. gruodžio 18 d. nutartimi atnaujino procesą šioje administracinės bylos dalyje dėl neturtinės žalos atlyginimo ir perdavė bylą nagrinėti apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija šioje byloje plačiau pasisakė dėl asmens, iš kurio pareiškėjui priteistinas neturtinės žalos atlyginimas. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad asignavimų žalai, atsiradusiai dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginti naudojimą, taip pat žalos, atsiradusios dėl neteisėto nuteisimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo, neteisėto procesinių prievartos priemonių pritaikymo, neteisėto administracinės nuobaudos – arešto paskyrimo, atlyginimą ne teismo tvarka ir Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto bei kitų tarptautinių institucijų, kurių jurisdikciją ar kompetenciją spręsti dėl Lietuvos Respublikos jurisdikcijai priklausančių asmenų teisių pažeidimų yra pripažinusi Lietuvos Respublika, sprendimų vykdymą reglamentuoja Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymas (toliau – ir Žalos atlyginimo įstatymas). Žalos atlyginimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalis nustato, kad Lietuvos Respublikos valstybės biudžete kasmet numatomi asignavimai žalai, atsiradusiai dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, teisėjo ar teismo neteisėtų veiksmų, taip pat dėl kitų valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (aktų), atlyginti, išskyrus šio straipsnio 7 ir 8 dalyse numatytus atvejus. Žalos atlyginimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalis taip pat nustato, kad šių asignavimų valdytojas yra Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Vadovaujantis Žalos atlyginimo įstatymo 2 straipsnio 2 dalies 1 punktu, iš anksčiau nurodytų asignavimų Teisingumo ministerija vykdo teismo sprendimus dėl žalos, atsiradusios dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, teisėjo ar teismo arba kitų valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (aktų), atlyginimo, išskyrus šio straipsnio 7 ir 8 dalyse numatytus atvejus. Žalos atlyginimo įstatymo 2 straipsnio 8 dalis nustato, kad iš šio įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje numatytų asignavimų neatlyginama žala, valdžios institucijų neteisėtais veiksmais padaryta šių valdžios institucijų darbuotojams,

valstybės tarnautojams, taip pat valstybės politikams, teisėjams ir valstybės pareigūnams tais atvejais, jei buvo taikomi darbo santykius, valstybės tarnybą ar specialūs jų statusą reglamentuojantys teisės aktai. Ši žala atlyginama iš žalą padariusiai institucijai skiriamų valstybės biudžeto asignavimų.

Vadovaujantis anksčiau nurodytomis Žalos atlyginimo įstatymo 2 straipsnio 1, 2 ir 8 dalių nuostatomis, iš valstybės biudžete kasmet numatomų asignavimų, kurių valdytojas yra Teisingumo ministerija, neatlyginama žala, padaryta valdžios institucijų neteisėtais veiksmais šių valdžios institucijų darbuotojams, valstybės tarnautojams, taip pat valstybės politikams, teisėjams ir valstybės pareigūnams tais atvejais, jei buvo taikomi darbo santykius, valstybės tarnybą ar specialūs jų statusą reglamentuojantys teisės aktai. Nagrinėjamu atveju neturtinė žala pareiškėjui V. F. buvo padaryta Panevėžio teritorinės muitinės viršininko 2002 m. birželio 3 d. įsakymu neteisėtai atleidus jį iš tarnybos muitinėje, t. y. buvo taikytas specialus pareiškėjo, kaip muitinės pareigūno, statusą reglamentuojantis teisės aktas. Todėl, vadovaujantis paminėtomis Žalos atlyginimo įstatymo nuostatomis, tokios žalos atlyginimas turi būti priteisiamas iš Panevėžio teritorinės muitinės ir turi būti išmokamas būtent iš šiai institucijai skiriamų asignavimų.

Atsižvelgusi į visus nurodytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2008 m. lapkričio 17 d. nutartimi pagrįstai paliko Panevėžio apygardos administracinio 2008 m. sausio 24 d. sprendimą nepakeistą, išskyrus tą sprendimo dalį, kuria 10 000 litų neturtinės žalos atlyginimas pareiškėjui priteistas iš Lietuvos valstybės ir kurios vykdymas pavestas Teisingumo ministerijai. Todėl Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis ir Panevėžio apygardos administracinio 2008 m. sausio 24 d. sprendimas atitinkamai pakeisti: 10 000 litų neturtinės žalos atlyginimas pareiškėjui priteistas iš Panevėžio teritorinės muitinės (2010 m. kovo 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-1625/2010; šiuo aspektu taip pat žr. 2007 m. lapkričio 8 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-979/2007, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 13, 2007, p. 243-253).

III.5. ATLEIDIMAS PAGAL SPECIALIŲJŲ TYRIMŲ TARNYBOS STATUTĄ

III.5.1. Atleidimas, jei pareigūnas savo poelgiu pažemino tarnybos pareigūno vardą, sulaužė priesaiką

(STTS 11 str. 1 d. 5, 13 p., 3 d., 5 str. 1, 5 d.)

1. STT pareigūnų atleidimo iš tarnybos pagrindus detalizuoja STTS 11 straipsnis. Šio straipsnio 1 dalies 13 punkte įtvirtinta, jog vienas iš STT pareigūno atleidimo pagrindų yra STT tarnybos pareigūno vardo pažeminimas. Taigi atleidimas, kaip atsakomybės priemonė, už pareigūno vardo pažeminimą yra numatyta ne tik vidaus tarnyboje, bet ir specialiųjų tyrimų tarnyboje dirbantiems pareigūnams. STT pareigūno vardo pažeminimas – tai kaltas pareigūno veikimas ar neveikimas, susijęs ar nesusijęs su tarnybinių pareigų atlikimu, tačiau akivaizdžiai žeminantis Specialiųjų tyrimų tarnybos autoritetą, griaunantis pasitikėjimą ja arba ją kompromituojantis (STTS 11 str. 3 d.). Kaip rodo administracinių teismų praktika, su šiuo atleidimo pagrindu glaudžiai susijęs STTS 11 straipsnio 1 dalies 5 punktas, pagal kurį STT pareigūnas atleidžiamas, sulaužęs priesaiką. Atkreiptinas dėmesys, kad asmuo, paskirtas į Specialiųjų tyrimų

tarnybą, prieš pradėdamas eiti pareigas, prisiekia Lietuvos valstybei, tai yra prisiekia ištikimai tarnauti Lietuvos Respublikai, laikytis jos Konstitucijos ir kitų įstatymų, kovoti su korupcija ir nusikalstamumu, saugoti valstybės ir tarnybos paslaptis; pasižada būti teisingas ir sąžiningas pareigūnas, tinkamai atlikti jam pavestas pareigas (STTS 5 str. 1 d.). Neprisiekęs asmuo negali dirbti Specialiųjų tyrimų tarnyboje pareigūnu (STTS 5 str. 5 d.).

1.1. Dėl pareigūno vardo pažeminimo paminėtina administracinė byla Nr. A⁶²–2135/2011, kurioje buvo vertinamas pareiškėjo atleidimo iš Specialiųjų tyrimų tarnybos Vilniaus valdybos Operatyvinės veiklos skyriaus vyriausiojo specialisto pareigų, vadovaujantis STTS 11 straipsnio 1 dalies 13 punktu, teisėtumas ir pagrįstumas. Pareiškėjo atleidimo faktinį pagrindą sudarė šie jo veiksmai – pareiškėjas 2009 m. rugsėjo 6 d., apie 5 val. 17 min., Dunojaus–Rasų gatvių sankryžoje, Vilniuje, vairavo automobilį būdamas neblaivus, jam nustatytas 1,61 promilės girtumo laipsnis.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad Specialiųjų tyrimų tarnybos statuto 11 straipsnio 1 dalies 13 punkte ir 3 dalyje bei Vidaus tarnybos statuto 2 straipsnio 7 dalyje ir 53 straipsnio 1 dalies 7 punkte įtvirtintas teisinis reguliavimas savo turiniu sutampa, sprendė, kad analizuojant nagrinėjamoje byloje aktualias STTS materialinės teisės normas, *mutatis mutandis* galima vadovautis teismų praktikoje suformuotomis atitinkamų Vidaus tarnybos statuto nuostatų taikymo ir aiškinimo taisyklėmis.

Vertindama, ar pareiškėjo veika gali būti pripažįstama pažeminusiu tarnybos pareigūno vardą STTS 11 straipsnio 3 dalies taikymo prasme, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad stojančiam į STT asmeniui, be kita ko, keliami nepriekaištingos reputacijos reikalavimai, taip pat akcentuojamas tinkamumas einamoms pareigoms pagal asmenines ir moralines savybes (STTS 2 str. 1 d.). Specialiųjų tyrimų tarnybos statuto 5 straipsnis nustato, kad asmuo, paskirtas į STT, prieš pradėdamas eiti pareigas, prisiekia Lietuvos valstybei. Kiekvienas pareigūnas asmeniškai prisiekia ištikimai tarnauti Lietuvos Respublikai, laikytis jos Konstitucijos ir kitų įstatymų, kovoti su korupcija ir nusikalstamumu, saugoti valstybės ir tarnybos paslaptis, pasižada būti teisingas ir sąžiningas pareigūnas, tinkamai atlikti pavestas pareigas. Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūno priesaika nėra formalus aktas. Ja pabrėžiama, jog šios tarnybos pareigūnams keliami padidinti reikalavimai, nustatomi itin aukšti tarnybinės drausmės, nepriekaištingo elgesio standartai ir jie prisiekia jų laikytis. Vadovaujantis Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo 4 straipsniu, Specialiųjų tyrimų tarnybos veikla grindžiama įstatymo viršenybės, teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių gerbimo, asmenų lygybės įstatymui, viešumo ir konfidencialumo, asmeninės pareigūnų iniciatyvos ir tarnybinės drausmės derinimo principais. Minėto įstatymo 7 straipsniu Specialiųjų tyrimų tarnybai yra priskirtas ypatingai svarbus uždavinys – saugoti ir ginti asmenį, visuomenę, valstybę nuo korupcijos, vykdyti korupcijos prevenciją bei išaiškinimą. Su šios tarnybos pareigūnais valstybė ir visuomenė sieja interesą, kad Specialiųjų tyrimų tarnyba jos kompetencijai priskirtas funkcijas atliks patikimai ir profesionaliai, kad šios tarnybos pareigūnai savo nepriekaištingu elgesiu deramai atstovaus ne tik tarnybai, kurioje dirba, bet ir valstybei.

Teisėjų kolegija akcentavo, jog transporto priemonės vairavimas, esant neblaiviam, yra vienas sunkiausių administracinių teisės pažeidimų. Toks pareiškėjo, kaip statutinio pareigūno, elgesys, kai buvo nepaisyta svarbių teisės aktų reikalavimų, akivaizdžiai

žemina Specialiųjų tyrimų tarnybos, kaip institucijos, turinčios tiesioginę pareigą užtikrinti teisės aktų reikalavimų laikymąsi paminėtoje visuomeninių teisiųjų santykių srityje, autoritetą, ne tik prieštarauja įprastinėms visuomenėje galiojančioms moralės nuostatomis, bet ir nepateisina teisėtų visuomenės lūkesčių, kurių ji tikisi iš Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnų. Teisėjų kolegija konstatavo, jog STT teisingai pareiškėjo veikimą kvalifikavo kaip pareigūno vardo pažeminimą.

Teisėjų kolegija taip pat atmetė pareiškėjo argumentus, jog nėra pagrindo vadovautis teismų praktika, suformuota taikant Vidaus tarnybos statutą, nes STT pareigūno ir policijos pareigūno, kaip vidaus tarnybos pareigūno, tokia pati padaryta veika (transporto priemonės vairavimas, esant neblaiviam) turi būti vertinama skirtingai. Šiuo aspektu teisėjų kolegija nurodė, jog konkrečios veikos pripažinimą kaip pareigūno vardo diskreditavimą lemia ne tiek tai, kad tokia veika yra tiesiogiai susijusi su pareigūnui priskirtų funkcijų vykdymu, kiek tokios veikos akivaizdus prieštaravimas įprastinėms visuomenėje galiojančioms moralės nuostatomis, nesuderinamumas su statutinio pareigūno, kuriam taikomi ypatingai griežti reikalavimai, elgesiu ir poveikiu neigiamam visuomenės požiūriui į pačią tarnybos sistemą. Taigi nagrinėjamu atveju nėra nei teisinio, nei faktinio pagrindo nukrypti nuo suformuotos Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos iš esmės analogiškose bylose. Kadangi nagrinėjamu atveju neabejotinai nustatyta, jog pareiškėjas pažemino tarnybos pareigūno vardą, atsižvelgiant į Specialiųjų tyrimų tarnybos statute įtvirtintą teisiųjų reguliavimą bei taikant pagal analogiją LVAT praktiką, konstatuota, kad pareiškėjo atleidimas iš tarnybos STTS 11 straipsnio 1 dalies 13 punkto pagrindu yra imperatyvi šiame statute numatyta teisinė pasekmė, kuri negali būti keičiama kitomis alternatyviomis priemonėmis.

Teisėjų kolegija taip pat atmetė pareiškėjo teiginius dėl būtinojo reikalingumo egzistavimo, pažymėdama, jog būtinas reikalingumas gali būti pripažintas tik išskirtiniais atvejais, kai remiantis objektyviais įrodymais nustatoma, jog susiklostė itin ekstremali situacija, atitinkamai įstatymais saugomai vertybei (gėriui) buvo iškilęs realus pavojus, jį pašalinti buvo privalu nedelsiant ir tai padaryti kitomis priemonėmis nebuvo įmanoma (2011 m. kovo 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶²-2135/2011).

1.2. Atkreiptinas dėmesys, jog Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-46/2011, išanalizavusi 2004 m. kovo 17 d. įsakymu Nr. 2-45 patvirtintą Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnų tarnybinių nusižengimų ir nuobaudų skyrimo tvarką, konstatavo, jog ši tvarka *expressis verbis* nenumato, kad atleidžiant iš tarnybos Statuto 11 straipsnio 1 dalies 13 punkto pagrindu, privalo būti atliekamas tarnybinių nusižengimų tyrimas. Todėl atleidžiant pareigūną pagal Statuto 11 straipsnio 1 dalies 13 punktą, tarnybinio nusižengimo tyrimas nėra privalomas. Apžvelgiamoje byloje, vertindama pareiškėjo atleidimo iš STT tarnybos teisėtumą ir pagrįstumą, išplėstinė teisėjų kolegija laikėsi pozicijos, kad kadangi tarnybinio nusižengimo tyrimas atleidžiant pagal STTS 11 straipsnio 1 dalies 13 punktą apskritai nebuvo privalomas, tai aplinkybė, kad jis buvo atliktas ir jį atlikti pavedė direktoriaus pavaduotojas, kuris formaliai neturėjo tokios teisės, neturėjo lemiamos reikšmės sprendimo atleisti pareiškėją šiuo pagrindu iš tarnybos teisėtumui ir pagrįstumui. Tai niekaip nesuvaržė ir nepažeidė pareiškėjo teisiųjų. Priešingai, atlikus procedūrą, kurią atlikti nebuvo privaloma, buvo sudarytos papildomos garantijos pareiškėjui apginti savo teises ir teisėtus interesus. Išplėstinė teisėjų kolegija, be kita ko, įvertinusi bylos aplinkybes, pateiktus įrodymus ir šalių argumentus, konstatavo, kad

pareiškėjo veika atsakovo teisingai kvalifikuota kaip priesaikos sulaužymas ir pareigūno vardo pažeminimas (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-46/2011, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 21, 2011, p. 378–392).

1.3. STT pareigūno atleidimas iš tarnybos už pareigūno vardo pažeminimą ir priesaikos sulaužymą taip pat buvo vertinamas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1804/2008. Byloje nustatyta, jog kaltinimai pareiškėjui sulaužius STT pareigūno priesaiką ir pažeminus STT pareigūno vardą tarnybinio nusižengimo tyrimo išvadoje buvo pagrįsti vien tik neužbaigto ikiteisminio tyrimo medžiagos atitinkama dalimi. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas ta apimtimi, kuria pripažinta, jog pareiškėjas pažemino pareigūno vardą, nėra paremta pagal įrodymų vertinimo taisyklės atliktu įrodymų tyrimu ir vertinimu pagrįstais motyvais. Pirmosios instancijos teismas preziumavo, kad ikiteisminio tyrimo duomenys, kuriais grindžiama pareiškėjo kaltė padarius tarnybinių nusižengimą, buvo atskleisti prokuroro leidimu, nepažeidžiant Baudžiamojo proceso kodekso nuostatų, todėl laikytini patikimais įrodymais administracinėje byloje. Pirmosios instancijos teismas apsiriboję formaliu vertinimu, tačiau neišnagrinėjo iš esmės pareiškėjo skunde išdėstytų argumentų, kuriais jis grindžia savo poziciją, kad tarnybinio patikrinimo išvada paremta tarnybinių nusižengimų aplinkybėms nustatyti neleistiniais įrodymais, taip pat pažeidžiant jo teisę į privataus gyvenimo gerbimą. Šiuo aspektu teisėjų kolegija nurodė, jog administracinių bylų teisenoje bylai reikšmingos aplinkybės gali būti nustatomos leistiniais įrodymais, t. y. įrodymais gali būti tik įstatymų nustatyta tvarka, teisėtais būdais gauti ir teisėtai naudojami duomenys. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, jog pirmosios instancijos teismas priėmė sprendimą iki galutinio baudžiamosios bylos išsprendimo. Nesant galutinių duomenų apie minėtos baudžiamosios bylos baigtį, iškyla klausimas, ar neužbaigto ikiteisminio tyrimo medžiaga yra pakankama ir patikima, kad teismas galėtų pripažinti, jog pareigūno atleidimas iš tarnybos pagrįstas ir teisėtas. Todėl teisėjų kolegija nurodė, jog pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas šią administracinę bylą iš naujo turėtų svarstyti klausimą dėl galimo administracinės bylos sustabdymo iki įsiteisės atitinkamas sprendimas minėtoje baudžiamojoje byloje, t. y. kol teismas patikrins ir galutinai įvertins nagrinėjamai administracinei bylai reikšmingus faktus ir aplinkybes (2008 m. lapkričio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1804/2008). Dėl įrodymų leistinumą taip pat žr. šio apibendrinimo skyrių „III.2.3.3. Įrodymų leistinumą“.

III.5.2. Atleidimas, kai pareigūnui įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu

---

(STTS 11 str. 2 d. 6 p.)

2. Administracinėje byloje Nr. A⁷-481/2005 buvo sprendžiamas klausimas, ar atsakovas tinkamai taikė Specialiųjų tyrimų tarnybos statute nustatytus atleidimo pagrindus. Byloje ginčijamu 2004 m. rugpjūčio 18 d. įsakymu pareiškėjas buvo atleistas iš tarnybos pagal Specialiųjų tyrimų tarnybos statuto 11 straipsnio 2 dalies 6 punktą – kai tarnybos pareigūnui įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu.

Dėl pareiškėjo atleidimo iš tarnybos pagal Specialiųjų tyrimų tarnybos statuto

11 straipsnio 2 dalies 6 punktą išplėstinė teisėjų kolegija šioje byloje nurodė, jog STTS 11 straipsnio 2 dalies 6 punkte numatyta, kad pareigūnas gali būti atleidžiamas iš tarnybos, kai jam įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu. Tokios teisės netekimas (leidimo panaikinimas įstatymų nustatytais pagrindais) yra pagrindas atleisti pareigūną iš tarnybos. Tačiau atleidimas STTS 11 straipsnio 2 dalyje numatytais pagrindais nėra imperatyvi įstatymo nuostata – STTS vartojama sąvoka: „Tarnybos pareigūnas gali būti atleidžiamas“, – o tai reiškia ne tik pareigūną priėmusio į tarnybą asmens teisę atleisti jį iš tarnybos, bet ir pareigą vertinti taikomos vidaus administravimo priemonės atitikimą konstituciniams teisinės valstybės principams, šiuo atveju tai ypač liečia proporcingumo principą. Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime aiškindamas konstitucinį proporcingumo principą yra pabrėžęs, jog nustatant teisinius apribojimus už teisės pažeidimus, privalu paisyti protingumo reikalavimo, taip pat proporcingumo principo, pagal kurį nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra), jos neturi varžyti asmens teisių labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti. Vertinant Statute įtvirtintą teisinį reguliavimą konstitucinio proporcingumo principo įgyvendinimo aspektu, galima teigti, jog atleidimas iš tarnybos STTS 11 straipsnio 2 dalies 6 punkte numatytu pagrindu dėl leidimo dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija panaikinimo dėl pradėto ikiteisminio tyrimo pažeidžia proporcingumo principą ir šiuo atveju netaikytinas, nes, siekdamas proporcingumo, įstatymų leidėjas numatė specialias teisinės priemones (teisinius apribojimus) – tarnybos pareigūno nušalinimą nuo pareigų dėl patraukimo baudžiamojon atsakomybėn – visą baudžiamosios bylos tyrimo ir nagrinėjimo laikotarpį (STTS 24 str. 1 d. 2 p.). Todėl taikant normų konkurencijos taisyklės atsižvelgiant į paminėtą proporcingumo principą, konstatuotina, jog pareiškėjo atleidimas STTS 11 straipsnio 2 dalies 6 punkte numatytu pagrindu dėl leidimo dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija panaikinimo dėl pradėto ikiteisminio tyrimo, yra neteisėtas. Tačiau atleidimas tuo pačiu teisiniu pagrindu, kai leidimas dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija panaikinamas dėl šiurkštaus VTPĮ nustatytos darbo su įslaptinta informacija tvarkos pažeidimo, dėl kurio valstybės paslaptį sudaranti informacija apie operatyvinę veiklą buvo perduota (atskleista), atitinka svarbiausių konstitucinių teisinės valstybės principų reikalavimus – yra proporcinga priemonė siekiamam tikslui užtikrinti teisėsaugos informacijos, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas daro esminę žalą valstybės interesams (kovoiant su nusikalstamumu, korupcija ir pan.), apsaugą pagal VTPĮ reikalavimus.

Išplėstinė teisėjų kolegija ginčijamą įsakymą iš esmės paliko nepakeistą, nes pareiškėjas STTS 11 straipsnio 2 dalies 6 punkto pagrindu teisėtai atleistas, panaikinus leidimą dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija dėl šiurkštaus VTPĮ nustatytos darbo su įslaptinta informacija tvarkos pažeidimo, dėl kurio valstybės paslaptį sudaranti informacija apie operatyvinę veiklą buvo perduota (atskleista) (Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷-481/2005; Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 8, 2006, p. 145–156).

III.5.3. Pareigūno tarnybos laiko pratęsimas

(STTS 34 str., VAĮ 8 str.)

3. STT pareigūnai, išskyrus STT direktorių, Specialiųjų tyrimų tarnyboje tarnauja: 1) iki vyresniojo specialiojo agento įskaitytinai – kol jiems sukanka 50 metų; 2) vyriausieji specialieji agentai – kol jiems sukanka 55 metai. Specialiųjų tyrimų tarnybos direktorius tarnauja iki Respublikos Prezidento dekreto dėl Specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus atleidimo iš pareigų įsigaliojimo, bet ne ilgiau, negu kol jam sukanka 62 metai ir 6 mėnesiai. Tarnybos pareigūno prašymu jo tarnybos laikas gali būti pratęstas, bet ne ilgiau, negu kol jam sukanka 62 metai ir 6 mėnesiai. Tarnybos laiką pratęsia asmuo, įgaliotas skirti pareigūną į pareigas ir atleisti iš jų, nurodydamas tarnybos pratęsimo terminą (STTS 34 str.).

3.1. Šios nuostatos taikymas buvo aktualus administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-78/2012. Pareiškėjas nagrinėjamu atveju nesutiko su STT direktoriaus įsakymu, kuriuo buvo atsisakyta pratęsti jo tarnybos laiką. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, nagrinėdama ginčą šiuo aspektu, pirmiausia nurodė, kad STT statuto 34 straipsnis reglamentuoja tarnybos STT laiką. Pagal šio straipsnio 1 dalies 1 punktą, STT pareigūnai iki vyresniojo specialiojo agento įskaitytinai STT tarnauja, kol jiems sukanka 50 metų. Taigi šioje teisės normoje įtvirtinta bendra taisyklė, nustatanti iki kokio amžiaus gali tarnauti šio rango STT pareigūnai. Pareigūnas, stodamas į šią tarnybą, iš esmės supranta, kad tarnyba, suėjus atitinkamam amžiui, gali pasibaigti. Paminėtos taisyklės išimtis numatyta STT statuto 34 straipsnio 3 dalyje. Pagal šią teisės normą, STT pareigūno prašymu jo tarnybos laikas gali būti pratęstas, bet ne ilgiau, negu kol jam sukanka 62 metai ir 6 mėnesiai. Tarnybos laiką pratęsia asmuo, įgaliotas skirti pareigūną į pareigas ir atleisti iš jų, nurodydamas tarnybos pratęsimo terminą. Kaip matyti, STT pareigūno prašymo pateikimas yra būtina sąlyga spręsti dėl jo tarnybos laiko pratęsimo. Tačiau tokio prašymo padavimas nereiškia, kad įgaliotas skirti pareigūną į pareigas ir atleisti iš jų asmuo privalo patenkinti šį prašymą. Įstatymų leidėjas įgaliotam asmeniui suteikė teisę, o ne pareigą išimtiniais atvejais pratęsti pareigūno tarnybos laiką. Taigi tarnybos laiko pratęsimas yra įgaliojimo asmens diskrecija. Tačiau, atsisakydamas pratęsti tarnybos laiką, įgaliotas asmuo turi nurodyti aplinkybes, sąlygojusias tokio sprendimo priėmimą. Ši jo pareiga kyla iš Viešojo administravimo įstatymo 8 straipsnio nuostatų. Teismas, vadovaudamasis teisingumo ir protingumo kriterijais, vertindamas nurodytas tarnybos laiko nepratęsimo priežastis, turi atsižvelgti, kad tai yra įgaliojimo skirti pareigūną į pareigas ir atleisti iš jų asmens diskrecija, jo apsisprendimo teisės realizavimas. Teisėjų kolegija, įvertinusi bylos aplinkybes, konstatavo, jog atsakovas tinkamai realizavo savo diskreciją, todėl teisinio pagrindo panaikinti ginčijamą įsakymą nebuvo (2012 m. gegužės 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-78/2012).

III.6. DIPLOMATO TARNYBOS SUTARTIES NUTRAUKIMAS

---

1. Diplomatas yra diplomatinį rangą turintis Lietuvos Respublikos pilietis. Jis yra statutinis valstybės tarnautojas, dirbantis pagal diplomato tarnybos sutartį ar terminuotą

diplomato tarnybos sutartį (DTĮ 3 str.). Kaip įtvirtinama DTĮ 22 straipsnyje, diplomato tarnybos sutartis yra Lietuvos Respublikos piliečio ir Užsienio reikalų ministerijos rašytinis susitarimas, kuriuo pilietis įsipareigoja vykdyti sutartyje numatytas diplomato pareigas, laikytis šiame įstatyme, kituose įstatymuose ir Užsienio reikalų ministerijos teisės aktuose nustatytų diplomatinės tarnybos taisyklių, o Užsienio reikalų ministerija įsipareigoja mokėti diplomatui šio įstatymo bei kitų teisės aktų nustatytą darbo užmokestį ir užtikrinti tinkamas diplomato tarnybos sąlygas.

2. Diplomato tarnybos sutarties ir terminuotos diplomato tarnybos sutarties nutraukimo pagrindus apibrėžia DTĮ 58 straipsnis. Pastebėtina, kad dėl šios normos taikymo ginčai administraciniuose teismuose kyla retai.

III.6.1. Diplomato sutarties nutraukimas jo pareiškimu

(DTĮ 58 str. 6 d.)

3. Diplomatinės tarnybos įstatymo 58 straipsnio 6 dalis (2005 m. rugsėjo 27 d. įstatymo Nr. X–346 redakcija) įtvirtina, jog diplomatas (išskyrus Lietuvos Respublikos diplomatinį atstovą) turi teisę nutraukti diplomato tarnybos sutartį ar terminuotą diplomato tarnybos sutartį, apie tai įspėjęs Užsienio reikalų ministeriją ne vėliau kaip prieš 30 kalendorinių dienų. Įspėjimo terminui pasibaigus, diplomatas turi teisę nutraukti darbą, o Užsienio reikalų ministerija privalo įforminti sutarties nutraukimą. Jei sutartį prašoma nutraukti dėl diplomato ligos ar neįgalumo, trukdančio tinkamai atlikti darbą, sutartis turi būti nutraukta nuo diplomato prašyme nurodytos datos.

3.1. Aiškindamas DTĮ 58 straipsnio 6 dalį (1998 m. gruodžio 29 d. įstatymo Nr. VIII–1012 redakcija)⁸⁷, Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, jog šioje normoje numatyta diplomato teisė savo pareiškimu nutraukti diplomato tarnybos sutartį. Įstatymas neriboja atvejų, kuriais diplomato pareiškimu gali būti nutraukta diplomato tarnybos sutartis. Ji šiuo pagrindu gali būti nutraukta ir tada, kai yra pagrindas pradėti tarnybos sutarties nutraukimo procedūrą ir dėl kitų įstatyme numatytų sutarties nutraukimo pagrindų, taip pat ir dėl pagrindų, taikomų kitos tarnybos sutarties šalies iniciatyva. Kita diplomato tarnybos sutarties šalis turi teisę, prieš pradėdama taikyti sutarties nutraukimo procedūrą dėl kitų įstatyme numatytų pagrindų, pasiūlyti diplomatui nutraukti sutartį jo paties pareiškimu. Pasiūlymas diplomatui nutraukti tarnybos sutartį jo paties pareiškimu, taip siekiant užtikrinti greitesnį susidariusio neapibrėžtumo diplomato tarnyboje pašalinimą, atitinka Diplomatinės tarnybos įstatymo paskirtį, pačios diplomatinės tarnybos tikslus bei esmę ir savaime negali būti laikomas neteisėtu. Tačiau, be abejonės, pasiūlymas diplomatui nutraukti tarnybos sutartį jo paties pareiškimu neturi virsti prievartiniais veiksmais bei negali būti pažeidžiama diplomato laisvo apsisprendimo teisė. Dėl tarnybos sutarties nutraukimo savo pareiškimu turi savanoriškai nuspręsti pats diplomatas (2004 m. vasario 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²–148/2004, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 5, p. 66–71).

---

87 Ši dalis įtvirtino, jog diplomatas (išskyrus Lietuvos Respublikos diplomatinį atstovą) turi teisę nutraukti diplomato tarnybos sutartį ar terminuotą diplomato tarnybos sutartį, apie tai įspėjęs Užsienio reikalų ministeriją ne vėliau kaip prieš 30 kalendorinių dienų. Įspėjimo terminui pasibaigus, diplomatas turi teisę nutraukti darbą, o Užsienio reikalų ministerija privalo įforminti sutarties nutraukimą. Jei sutartį prašoma nutraukti dėl diplomato ligos ar invalidumo, trukdančio tinkamai atlikti darbą, sutartis turi būti nutraukta nuo diplomato prašyme nurodytos datos.

III.6.2. Diplomato sutarties nutraukimas, jei diplomatas nesilaiko diplomato rotacijos sąlygų

(DTĮ 58 str. 3 d.)

4. Pažymėtina, kad DTĮ 58 straipsnio 3 dalis įtvirtina, jog diplomato tarnybos sutartis gali būti nutraukta, jei diplomatas nesilaiko šio įstatymo 24 straipsnyje numatytų diplomatų rotacijos sąlygų, tai yra atsisako paklusti užsienio reikalų ministro įsakymui dėl paskyrimo dirbti Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje ar grąžinimo į darbą Užsienio reikalų ministerijoje.

4.1. Šios nuostatos taikytos administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-1268/2010, kurioje iš esmės buvo vertinamas pareiškėjos (diplomatės) atleidimo teisėtumas, jai atsisakius dirbti generaliniame konsulate. Vyriausiasis administracinis teismas šioje byloje pažymėjo, kad DTĮ 58 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtintas savarankiškas diplomato tarnybos sutarties nutraukimo pagrindas, kurio egzistavimui būtinos šios sąlygos: 1) teisėtas ir pagrįstas Užsienio reikalų ministro įsakymas dėl paskyrimo dirbti diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje ir 2) diplomato atsisakymas paklusti šiam įsakymui, tai yra nesilaikymas Diplomatinių tarnybos įstatyme numatytų diplomatų rotacijos principų. Teisėjų kolegija, nustačiusi, kad užsienio reikalų ministro įsakymas dėl paskyrimo dirbti diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje buvo teisėtas, dėl antrosios sąlygos taikymo pažymėjo, kad nutraukiant diplomato tarnybos sutartį DTĮ 58 straipsnio 3 dalies pagrindu, užsienio reikalų ministro teisės yra apribotos – nutraukimas galimas tik diplomato atsisakymo vykdyti užsienio reikalų ministro įsakymą atveju. Kitos atskiros aplinkybės (pvz., diplomatės atsisakymas mokytis rusų kalbą) šiuo atveju pačios savaime negali būti pagrindas nutraukti diplomato tarnybos sutartį. Kita vertus, jos gali būti svarbios sprendžiant klausimą, ar ministro įsakymą buvo atsisakyta vykdyti. Antra, diplomato atsisakymas vykdyti užsienio reikalų ministro įsakymą turi būti akivaizdus ir aiškus (2010 m. spalio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-1268/2010).

III.7. ATLEIDIMAS PAGAL TARNYBOS KALĖJIMŲ DEPARTAMENTE STATUTĄ

---

1. Tarnybos Kalėjų departamente statuto 31 straipsnis (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-123 redakcija) įtvirtina Kalėjų departamento arba jam pavaldžios įstaigos pareigūnų atleidimo iš tarnybos pagrindus. Šio straipsnio 2 dalis nustato:

„<...> 2. Pareigūnas atleidžiamas iš tarnybos:

<...>

4) kai negali eiti savo kaip pareigūno pareigų Kalėjų departamente arba jam pavaldžioje įstaigoje dėl sveikatos būklės (kai yra atitinkama Medicinos centro išvada), o perkelti pareigūną į kitas pareigas, kurias jis pagal sveikatos būklę ir kvalifikaciją galėtų eiti, nėra galimybės;

<...>

17) kai baigėsi šio statuto 32 straipsnyje nurodyta tvarka nustatytas jo tarnybos pratęsimo terminas arba tarnybos laikas ir jo tarnyba Kalėjų departamente arba jam pavaldžioje įstaigoje nebuvo pratęsta šio statuto 32 straipsnyje nustatyta tvarka;

<...>“.

2. Atkreiptinas dėmesys, kad iki 2010 m. sausio 1 d. pareigūnų atleidimo pagrindus įtvirtino Tarnybos Kalėjimų departamento statuto 32 straipsnis (2000 m. balandžio 18 d. įstatymo Nr. VIII–1631 redakcija):

„1. Pareigūnas gali būti atleistas iš tarnybos:

<...>

9) kai jis darbo laiku tarnybos vietoje yra neblaivus, apsvaigęs nuo toksinių, psichotropinių ar narkotinių medžiagų;

<...>

2. Pareigūnas atleidžiamas iš tarnybos:

<...>

10) jei paaiškėjo šio statuto 11 straipsnio 1 dalyje nurodytų aplinkybių, dėl kurių asmuo į tarnybą Kalėjimų departamente arba jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse negali būti priimtas ir kurios asmens priėmimo į tarnybą metu nebuvo žinomos;

<...>“.

III.7.1. Pareigūno atleidimas, kai jis negali eiti savo kaip pareigūno pareigų Kalėjimų departamente arba jam pavaldžiose įstaigose dėl sveikatos būklės (kai yra atitinkama Medicinos centro išvada), o perkelti pareigūną į kitas pareigas, kurias jis pagal sveikatos būklę ir kvalifikaciją galėtų eiti, nėra galimybės

---

(TKDS 31 str. 2 d. 4 p., Sąvado 8.2 p.)

3. Dėl TKDS 31 straipsnio 2 dalies 4 punkto taikymo apžvelgtina administracinė byla Nr. A⁵⁵²–769/2013. Šioje byloje pareiškėja kreipėsi į teismą prašydama panaikinti atsakovo įsakymą, kuriuo ji buvo atleista iš tarnybos dėl sveikatos būklės, įpareigoti atsakovą grąžinti ją į pareigas bei sumokėti pareiškėjai už priverstinę pravaikštą. Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos skundą atmetė. Apeliacinės instancijos teismas su tuo nesutiko, panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir nusprendė tenkinti pareiškėjos skundą.

Teisėjų kolegija nustatė, jog ginčijamas įsakymas priimtas remiantis Centrinės medicinos ekspertizės komisijos (toliau – ir CMEK) 2012 m. sausio 26 d. ligos liudijimu Nr. 243, iš kurio matyti, kad CMEK atsakovo personalo skyriaus siuntimu atliko pareiškėjos tinkamumo tarnybai specializuotąją medicininę ekspertizę ir nustatė pareiškėjai sveikatos sutrikimus, kurių kodai pagal TLK–10–AM yra F43.2, H52.1, J31.2. CMEK priėmė sprendimą, kad vadovaujantis vidaus reikalų ministro ir sveikatos apsaugos ministro 2003 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. IV–380/V–618 patvirtinto Sveikatos būklės reikalavimų asmenims, pretenduojantiems į vidaus tarnybą, pageidaujantiems mokytis vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigose, kitose švietimo įstaigose Vidaus reikalų ministerijos siuntimu, bei vidaus tarnybos sistemos pareigūnams sąvado (toliau – ir Sąvadas) 8.2 punktu, pareiškėja netinkama tolesnei tarnybai. Teisėjų kolegija, įvertinusi Sąvado 8.2 punktą, šio Sąvado taikymo paaiškinimo 8 punkto 3 dalį (CMEK sprendimo priėmimo metu galiojusi redakcija), šiuo metu galiojančios Sąvado taikymo paaiškinimo redakcijos 8 punkto 2 dalį, padarė išvadą, kad CMEK ekspertinis sprendimas dėl pareigūno tinkamumo tarnybai, nustačius Sąvado 8.2 punkte nurodytą sveikatos sutrikimą, turėjo būti priimamas tik po neefektyvaus gydymo psichiatrijos stacionare. Ši

sąlyga nebuvo būtina tik tais atvejais, kai tiriamasis pareigūnas atsisako gydytis, vengia tai daryti arba nebendradarbiauja su psichiatrijos specialistais. Teisėjų kolegijos vertinimu, pareigūno atsisakymas gydytis turi būti aiškiai išreikštas arba raštu, arba kitokiu būdu, kuris nepaliktų abejonių dėl tiriamo pareigūno valios. Be to, pareigūnui siūlymas gydytis stacionare ar naudotis psichologinės reabilitacijos priemonėmis turėtų būti pateikiamas, kartu jam išaiškinant atsisakymo gydytis pasekmes.

Įvertinusi byloje nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, jog byloje nėra įrodymų, pagrindžiančių pareiškėjos atsisakymą gydytis. Todėl CMEK išvada, jog pareiškėja yra netinkama tarnybai dėl sveikatos būklės, yra nepakankamai pagrįsta. Be to, CMEK pažeidė Specializuotos medicininės ekspertizės organizavimo ir atlikimo tvarkos aprašo 65 punktą, kadangi neatsižvelgė į Sąvado taikymo paaiškinimus. Pripažinus CMEK išvadą neteisėta, ginčijamas įsakymas tampa neteisėtu bei nepagrįstu, todėl naikintinu (žr. 2013 m. vasario 14 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-769/2013).

III.7.2. Pareigūno atleidimas, kai baigėsi TKDS 32 straipsnyje nurodyta tvarka nustatytas jo tarnybos pratęsimo terminas arba tarnybos laikas ir jo tarnyba Kalėjų departamente arba jam pavaldžioje įstaigoje nebuvo pratęsta TKDS 32 straipsnyje nustatyta tvarka

---

(TKDS 31 str. 2 d. 17 p., 32 str., 34 str. 1 ir 2 d.)

4. Administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3459/2011 Kalėjų departamento direktoriaus 2011 m. kovo 3 d. įsakymu pareiškėjas buvo atleistas iš tarnybos vadovaujantis TKDS 31 straipsnio 2 dalies 17 punktu.

TKDS 31 straipsnio 2 dalies 17 punkte nustatyta, kad pareigūnas atleidžiamas iš tarnybos, kai baigėsi šio Statuto 32 straipsnyje nurodyta tvarka nustatytas jo tarnybos pratęsimo terminas arba tarnybos laikas ir jo tarnyba Kalėjų departamente arba jam pavaldžioje įstaigoje nebuvo pratęsta šio Statuto 32 straipsnyje nustatyta tvarka. TKDS 32 straipsnio 1 dalis numato, kad iki tol, kol pareigūnui sukaks TKDS 31 straipsnio 2 dalies 16 punkte nustatytas amžius arba kol baigsis šioje dalyje nurodyta tvarka nustatytas jo tarnybos pratęsimo terminas, pareigūnas turi teisę ne vėliau kaip prieš tris mėnesius pateikti TKDS 12 straipsnio 4 arba 5 dalyje nurodytiems vadovams rašytinį prašymą dėl tarnybos pratęsimo. Šie vadovai gali įsakymais pareigūno tarnybą pratęsti kiekvieną kartą ne ilgiau kaip 3 metams, tačiau ne ilgiau, negu jam sukanka Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatytas senatvės pensijos amžius. TKDS 31 straipsnio 2 dalies 16 punkte, į kurį nukreipia TKDS 32 straipsnio 1 dalis, nustatyta, kad pareigūnas atleidžiamas iš tarnybos, kai jam sukanka 50 metų, jeigu jo tarnyba Kalėjų departamente arba jam pavaldžioje įstaigoje nebuvo pratęsta šio TKDS 32 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka.

Šių teisės normų kontekste įvertinusi administracinėje byloje nustatytas faktines bylos aplinkybes, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija nurodė, jog pareiškėjas, siekdamas, kad jo tarnyba būtų pratęsta, turėjo ne vėliau kaip iki 2010 m. lapkričio 2 d. kreiptis į Kalėjų departamentą su atitinkamu prašymu. Tačiau pareiškėjas tokio prašymo nei per TKDS nustatytą terminą, nei vėliau Kalėjų departamentui nepateikė. Todėl atsakovas, atsižvelgdamas į tai, kad pareiškėjo tarnybos pratęsimo

terminas baigėsi 2011 m. vasario 2 d. ir pareiškėjas TKDS 32 straipsnio nustatyta tvarka nepateikė naujo prašymo dėl tarnybos pratęsimo, visiškai pagrįstai priėmė įsakymą dėl pareiškėjo atleidimo iš tarnybos TKDS 31 straipsnio 1 dalies 17 punkte numatytu pagrindu.

Atsižvelgdamas į TKDS 34 straipsnio 1 dalį, pagal kurią negalima atleisti pareigūno iš tarnybos jo laikinojo nedarbingumo laikotarpiu arba atostogų metu (išskyrus atleidimą pagal šio Statuto 31 straipsnio 1 dalies 4 punktą ir 2 dalies 1, 4 ir 15 punktus), teisėjų kolegija nurodė, jog vadovaujantis šiomis nuostatomis ir atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas sirgo nuo 2011 m. vasario 3 d. iki 2011 m. vasario 28 d. ir dėl to jo kasmetinės atostogos buvo pratęstos nuo 2011 m. kovo 2 d. iki 2011 m. kovo 3 d., skundžiamu atsakovo įsakymu pareiškėjas teisėtai ir pagrįstai buvo atleistas iš tarnybos nuo 2011 m. kovo 4 d.

TKDS 34 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad atleisti pareigūną iš tarnybos pagal šio Statuto 31 straipsnio 1 dalies 3 ir 4 punktus ir 2 dalies 16, 17 ir 18 punktus galima tik įspėjus jį raštu ne vėliau kaip prieš 2 mėnesius iki atleidimo dienos. Pareigūnui, kuriam iki teisės gauti visą senatvės pensiją liko ne daugiau kaip 5 metai, neščiau pareigūnei, pareigūnui, vienam auginančiam vaiką (vaikus) iki 14 metų, apie numatomą atleidimą iš tarnybos turi būti pranešta raštu ne vėliau kaip prieš 4 mėnesius iki atleidimo dienos. Pareiškėjas nepateikė įrodymų, kad jis vienas augina vaiką (vaikus) iki 14 metų, todėl pareiškėjo teiginys, kad jis apie atleidimo iš tarnybos turėjo būti įspėtas ne vėliau kaip prieš 4 mėnesius iki atleidimo dienos, teisėjų kolegijos įvertintas kaip nepagrįstas. Šiuo atveju pareiškėjas apie atleidimą iš tarnybos turėjo būti įspėtas raštu ne vėliau kaip prieš 2 mėnesius iki atleidimo dienos. Kaip matyti iš bylos medžiagos, pareiškėjas apie atleidimą iš tarnybos buvo įspėtas nepažeidžiant 2 mėnesių termino. Esminių trūkumų, lemiančių ginčijamo įsakymo neteisėtumą, byloje nenustatyta (2011 m. lapkričio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3459/2011).

III.7.3. Pareigūno atleidimas, kai jis darbo laiku tarnybos vietoje yra neblaivus, apsvaigęs nuo toksinių, psichotropinių ar narkotinių medžiagų

(TKDS 32 str. 1 d. 9 p. (2000 m. balandžio 18 d. įstatymo Nr. VIII-1631 redakcija),
TKDS 31 str. 1 d. 8 p. (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-123 redakcija).

5. TKDS 32 straipsnio 1 dalies 9 punktą (2000 m. balandžio 18 d. įstatymo Nr. VIII-1631 redakcija)⁸⁸ numato savarankišką atleidimo iš tarnybos pagrindą ir nėra drausminė nuobauda, todėl atleidžiant šiuo pagrindu drausminių nuobaudų skyrimo taisyklės netaikomos ir svarbu tik tie įrodymai, kurie patvirtina neblaivumo darbo metu faktą (2009 m. rugsėjo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-802/2009).

IV. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ SOCIALINĖS IR KITOS GARANTIJOS

---

1. Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime yra pažymėjęs, kad valstybės tarnautojai – ypatinga socialinė grupė, kurios specifiką lemia valstybės tarnybos paskirtis ir visuomeninis reikšmingumas. Todėl valstybės tarnautojų teisinis

---

⁸⁸ Iš principo šią nuostatą pakartoja TKDS 31 straipsnio 1 dalies 8 punktą (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-123 redakcija).

statusas, teisių ir laisvių, kurias jie turi pagal Konstituciją ir įstatymus, įgyvendinimas negali neturėti reikšmingų ypatumų. Šiame nutarime pažymėta, jog iš Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos piliečių teisės lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą ir Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos kiekvieno žmogaus teisės laisvai pasirinkti darbą kyla ir piliečių konstitucinės teisės lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą sąsaja su kitomis Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintomis teisėmis, glaudžiai susijusiomis su kiekvieno žmogaus konstitucine teise į darbą: teise turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, teise gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju. Šios teisės valstybės tarnautojui turi būti garantuojamos ne mažesniu mastu, negu kitiems darbuotojams, tačiau dėl valstybės tarnybos, kaip specifinės darbinės veiklos, pobūdžio jų įgyvendinimas gali turėti tam tikrų ypatumų. Tas pats pasakytina apie kitas Konstitucijoje įtvirtintas socialines ir ekonomines teises: Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą kiekvieno dirbančio žmogaus teisę turėti poilsį ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas, Konstitucijos 50 straipsnyje įtvirtintą teisę kurti profesines sąjungas, Konstitucijos 52 straipsnyje įtvirtintą teisę gauti senatvės ir invalidumo pensiją, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais ir kt. Kita vertus, kai kurios tam tikrų tarnybų valstybės tarnautojų socialinės ir ekonominės teisės gali būti įstatymu apribotos dėl tų tarnybų arba dėl atitinkamų valstybės tarnautojų pareigų specifikos; pavyzdžiui, Konstitucijos 51 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta darbuotojų teisė streikuoti ginant savo ekonominius ir socialinius interesus gali būti įstatymu apribota remiantis šio straipsnio 2 dalimi, kurioje nustatyta, kad šios teisės apribojimus, įgyvendinimo sąlygas ir tvarką nustato įstatymas.

2. Valstybės tarnautojų socialinės ir kitos garantijos yra įtvirtintos Valstybės tarnybos įstatymo VIII skyriuje „Valstybės tarnautojų socialinės ir kitos garantijos“.

Valstybės tarnautojų socialinių garantijų kontekste atkreiptinas dėmesys į VTĮ 5 straipsnį, pagal kurį darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja šis įstatymas. Taigi sprendžiant klausimą dėl valstybės tarnautojų socialinių garantijų, itin aktualus yra valstybės tarnautojo teisinį statusą reglamentuojančių teisės aktų santykis su darbo teisiniu santykiu reguliuojančiais teisės aktais.

3. Aiškindamas nurodytą teisės normą socialinių garantijų valstybės tarnautojams taikymo aspektu, Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad pati samprata „socialinės garantijos“ suponuoja tam tikrų lengvatų, apribojimų bei draudimų nustatymą asmenims, kurie dėl atitinkamų faktinių aplinkybių yra išskirtini iš bendro konteksto kaip turintys padidintą socialinį jautrumą. Tai reiškia, kad socialinių garantijų turėjimą nulemia asmens faktinę padėtį charakterizuojančios (asmeninio ir kitokio pobūdžio) aplinkybės, su kuriomis (kalbant apie Valstybės tarnybos įstatymą ir DK) teisės aktai sieja tam tikrų šiam asmeniui palankių teisinių pasekmių nustatymą. Todėl, sprendžiant klausimą, ar valstybės tarnautojui yra taikytinos tam tikros DK nustatytos garantijos, pirmiausia būtina nustatyti jo socialinę bei asmeninę padėtį charakterizuojančias aplinkybes ta apimtimi, kiek jos tiesiogiai yra aptartos Valstybės tarnybos įstatymo. Nustačius tokias aplinkybes, pagal *lex specialis derogat legi generali* (specialioji norma nugali bendrąją) principą taikytinos prioritetinė (prieš DK nustatytas) reikšmę turinčios Valstybės tarnybos įstatymo normos. Tuo atveju, kai nurodytos faktinės aplinkybės Valstybės tarnybos įstatymo nėra siejamos su atitinkamų garantijų nustatymu, tačiau jos

yra aptartos DK normose ir yra reikšmingos DK nustatytų socialinių garantijų taikymo prasme, taikytinos atitinkamos DK normos (2011 m. kovo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1093/2011, 2011 m. kovo 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-591/2011).

IV.1. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ ATOSTOGOS

IV.1.1. Kasmetinės atostogos

(VTĮ 36 str., VTS 32–34 str., TKDS 46 str., TMS 51 str., KASOKTĮ 59 str., STTS 29 str., CKATS 22 str.)

4. Valstybės tarnautojų kasmetinės atostogos reglamentuojamos VTĮ 36 straipsnyje (šiuo metu galiojanti 2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija), pagal kurį valstybės tarnautojui suteikiamos 28 kalendorinių dienų kasmetinės minimalios atostogos; valstybės tarnautojui, vienam auginančiam vaiką iki keturiolikos metų arba neįgalų vaiką iki aštuoniolikos metų, taip pat valstybės tarnautojui, kuris pripažintas neįgaliuoju, suteikiamos 35 kalendorinių dienų kasmetinės minimalios atostogos. Valstybės tarnautojui, turinčiam didesnę kaip penkerių metų tarnybos stažą, už kiekvienų paskesnių trejų metų tarnybos stažą suteikiamos 3 kalendorinės dienos kasmetinių papildomų atostogų, tačiau bendra kasmetinių atostogų trukmė negali būti ilgesnė kaip 42 kalendorinės dienos (VTĮ 36 str. 2 d.), už pirmuosius tarnybos metus kasmetinės atostogos paprastai suteikiamos po 6 tarnybos mėnesių toje valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje VTĮ 36 str. 3 d.).

Teisinis reguliavimas dėl vidaus tarnybos pareigūnų kasmetinių atostogų, jų trukmės, taip pat dėl kitų atostogų įtvirtintas Vidaus tarnybos statuto 32–34 straipsniuose (šiuo metu galiojanti 2008 m. liepos 15 d. įstatymo Nr. X-1705 redakcija).

Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų pareigūnų atostogos reglamentuojamos Tarnybos Kalėjimų departamente statuto 46 straipsnyje (šiuo metu galiojanti 2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-123 redakcija), kuriame nustatyta kasmetinių atostogų trukmė, atsižvelgiant į pareigūno tarnybos stažą, pareigūnų, vienų auginančių vaiką (vaikus) iki 14 metų arba neįgalų vaiką (vaikus) iki 18 metų, teisė į kasmetines 35 kalendorinių dienų atostogas, kasmetinių atostogų suteikimo tvarkos pagrindinės nuostatos, taip pat Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų pareigūnų teisė į kitas atostogas.

Muitinės pareigūnų kasmetinės atostogos, jų trukmė, priklausomai nuo tarnybos stažo, taip pat teisė į kitas atostogas nustatyta Tarnybos muitinėje statuto 51 straipsnio (šiuo metu galiojanti 2011 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-1903 redakcija) 1–6 dalyse.

Karių atostogos reglamentuojamos Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 59 straipsnyje (šiuo metu galiojanti 2012 m. lapkričio 8 d. įstatymo Nr. XI-2401 redakcija), kuris nustato kasmetinių atostogų trukmę, *inter alia* išarnauto laiko reikšmę kasmetinių atostogų trukmei, taip pat įtvirtina nuostatas dėl tikslinių bei nemokamų atostogų.

Teisinis reguliavimas dėl Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnų atostogų įtvirtintas Specialiųjų tyrimų tarnybos statuto 29 straipsnyje (šiuo metu galiojanti 2006 m. birželio 8 d. įstatymo Nr. X-664 redakcija); civilių statutinių valstybės tarnautojų atostogos reglamentuojamos Civilinės krašto apsaugos tarnybos statuto 22 straipsnyje.

5. Kaip matyti iš nurodytuose teisės aktuose įtvirtinto teisinio reguliavimo, valstybės tarnautojų, *inter alia* – statutinių valstybės tarnautojų – kasmetinių atostogų trukmę iš esmės lemia tarnybos stažas.

Apibendrinimo rengėjai atkreipia dėmesį, jog Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje atskleisti esminiai išaiškinimai dėl valstybės tarnybos stažo karjeros valstybės tarnautojams bei vidaus tarnybos stažo, lemiančio vidaus tarnybos pareigūnų tam tikrų socialinių garantijų, be kita ko, kasmetinių atostogų trukmę, skaičiavimo yra aptarti *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų apibendrinimo I dalyje* (Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24, 2013, p. 512–517, 538–543).

6. Dažniausiai kylantys ginčai, nagrinėti administraciniuose teismuose, yra tiesiogiai susiję su tarnybos stažo, turinčio reikšmės valstybės tarnautojų kasmetinių atostogų trukmei, skaičiavimu. Ginčai, kylantys betarpiškai dėl atostogų suteikimo (nesuteikimo), jų apmokėjimo, pakankamai reti.

6.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–1524/2009 pareiškėja prašė priteisti, be kita ko, kompensaciją už nepanaudotas kasmetines atostogas už priverstinės pravaikštos laikotarpį. Vyriausiasis administracinis teismas nesutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, jog tokia kompensacija priteistina. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija nurodė, kad pareiškėjos pažeista teisė į darbą (pripažinus jos atleidimą iš valstybės tarnybos neteisėtu) buvo apginta Darbo kodekso 297 straipsnio 4 dalyje nustatyto būdu – priteisiant Darbo kodekso 140 straipsnio 1 dalyje nustatyto dydžio išėtinę išmoką ir vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo iki teismo sprendimo įsigaliojimo dienos⁸⁹ bei nustatant, kad pareiškėja atleista iš pareigų teismo sprendimu nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos. Ši teisės norma, kaip pastebėjo teisėjų kolegija, papildomų sąlygų, ginant pažeistas asmens teises, nenumato, todėl remiantis ja teigti, kad asmuo per priverstinės pravaikštos laikotarpį įgyja teisę į kasmetines atostogas, nėra teisinio pagrindo. Teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad nepagrįsta pirmosios instancijos teismo nuoroda į Darbo kodekso 170 straipsnio 1 dalies 1 ir 9 punktus, nustatančius, kad „[i] darbo metus, už kuriuos suteikiamos kasmetinės atostogos, įskaitoma: 1) faktiškai dirbtas laikas; <...> 9) priverstinės pravaikštos laikas darbuotojui, grąžintam į ankstesnį darbą“, nes byloje nagrinėta situacija neatitiko nurodytų sąlygų – pareiškėja nurodytu (t. y. priverstinės pravaikštos) laikotarpiu faktiškai nedirbo pas atsakovą, taip pat ji nebuvo grąžinta į ankstesnį darbą (2009 m. gruodžio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–1524/2009).

6.2. Minėta, jog valstybės tarnautojams, vieniems auginantems vaikus iki keturiolikos metų, garantuojamos ilgesnės trukmės kasmetinės atostogos.

Dėl Valstybės tarnybos įstatymo 36 straipsnio 1 dalyje nurodytos valstybės tarnautojo, vieno auginančio vaiką iki keturiolikos metų, sampratos Vyriausiasis administracinis teismas yra pasisakęs administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–531/2010⁹⁰, kurioje

89 Tam tikri aspektai dėl atsiskaitymo su atleidžiamu valstybės tarnautoju aptarti ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų apibendrinimo I dalyje, Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 24, 2013, p. 440, 562-565, 578-579.

90 Atkreiptinas dėmesys, jog šioje byloje, atsižvelgiant į tai, jog buvo sprendžiamas klausimas dėl statutinės valstybės tarnautojos teisės į 35 dienų trukmės kasmetines atostogas, buvo vadovaujamas bei aiškinamas tiek Vidaus tarnybos statuto, tiek Valstybės tarnybos įstatymo, tiek ir Darbo kodekso 166 straipsnio 2 dalies 2 punkto, numačiusio, jog kasmetinės minimaliosios trisdešimt penkių kalendorinių dienų

nurodė, jog sprendžiant klausimą, ar asmuo vienas augina vaiką, būtina analizuoti ir aiškinti konkrečią vaiko faktinio auginimo situaciją. Tokiam konkrečios situacijos aiškinimui neturi lemiamos reikšmės nei teisės aktų kitam vaiko tėvui nustatytos pareigos, nei tai, ar kitas vaiko tėvas tinkamai vykdo šias pareigas. Teisėjų kolegija šioje administracinėje byloje, atsižvelgdama į, be kita ko, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, taip pat pažymėjo, kad vaiko auginimo sampratai yra būdingi nuolatinumo ir nepertraukiamumo aspektai. Šie aspektai visiškai realizuojami tik turint nuolatinį psichologinį ir socialinį kontaktą su vaiku. Todėl kito, atskirai nuo vaiko gyvenančio, tėvo pareigų dalyvauti auklėjant ir išlaikant vaiką (CK 3.165, 3.170 str.) vykdymas nėra pakankamas pagrindas pripažinti, kad jis (atskirai gyvenantis vienas iš vaiko tėvų) augina savo vaiką aptariamų materialinės teisės normų (DK 135 str. 1 d. 2 p. ir 166 str. 2 d. 2 p.) taikymo prasme. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus, nurodytoje byloje Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas, sprenddamas klausimą dėl pareiškėjos pripažinimo viena auginančia vaiką, sureiškė pareiškėjos buvusio vyro ir jų vaiko tėvo vaidmenį, tačiau, įvertinęs faktines bylos aplinkybes, kurių ginčo šalys nekvestionuoja (tai, kad pareiškėja gyvena naujoje santuokoje ir jos vaikas gyvena šioje naujoje pareiškėjos šeimoje), pirmosios instancijos teismo sprendimas atmesti pareiškėjos skundą buvo pripažintas iš esmės pagrįstu (2010 m. kovo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-531/2010).

6.3. Ilgesnės trukmės kasmetinių atostogų suteikimas gali būti lemiamas ir tam tikrų tarnybos ypatumų. Pavyzdžiui, Tarnybos Kalėjimų departamente statuto (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-123 redakcija) 46 straipsnio 4 dalyje numatyta, jog pareigūnams, dirbantiems laisvės atėmimo vietų gydymo įstaigose, kuriose laikomi asmenys, sergantys infekcinėmis ligomis, kasmetinių atostogų trukmė, nustatyta šio straipsnio 1 dalyje, pailginama 10 kalendorinių dienų.

Vyriausiasis administracinis teismas, aiškindamas šią nuostatą⁹¹, yra nurodęs, jog kasmetinių atostogų trukmės pailginimas numatytas kaip socialinė garantija atitinkamiems pareigūnams, kurių darbas (veikla, vykdomos funkcijos) susijęs su tam tikromis, ypatingomis tarnybos sąlygomis (padidėjusiu pavojumi sveikatai ir gyvybei). Nagrinėdamas ginčą, inicijuotą Laisvės atėmimo vietų ligoninės Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnų, kuriems buvo atsisakyta suteikti nurodytas papildomas atostogas, motyvuojant, jog jie nedirba Ftiziatrijos skyriuje, kuriame yra laikomi infekcinėmis ligomis sergantys asmenys, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog lingvistinis šios teisės normos aiškinimo metodas suponuoja, jog tarnybos gydymo-pataisos namuose, Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų specialiuose skyriuose ypatumų kompensavimo principas negali būti siejamas vien tik su pareigybės įtvirtinimu tame specialiaame skyriuje, kuriame laikomi infekcinėmis ligomis sergantys asmenys, atmetant socialinės garantijos taikymą tiems pareigūnams, kurių pareigybės nustatytos kitame skyriuje (kituose skyriuose), tačiau kurie savo darbines funkcijas vykdo, tam tikras kitas užduotis atlieka tuose specialiuose skyriuose, kuriuose laikomi infekcinėmis ligomis sergantys asmenys. Taigi nurodytu klausimu Vyriausiasis administracinis teismas sprendė, jog būtina įvertinti visus įrodymus, susijusius su pareigūnų vykdomomis

atostogos suteikiamos darbuotojams, vieniems auginantiems vaiką iki keturiolikos metų, nuostatos.

91 Pažymėtina, jog nurodytoje administracinėje byloje analogiško turinio teisinis reguliavimas buvo įtvirtintas tuo metu galiojusios 2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1545 redakcijos Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto 47 straipsnio 2 dalyje.

apsaugos ir priežiūros funkcijomis specialiaame skyriuje (ar specialiuose skyriuose), kur laikomi infekcinėmis ligomis sergantys asmenys (2008 m. kovo 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-320/2008).

Vyriausiasis administracinis teismas taip pat pažymėjo, jog toks nurodytos teisės normos aiškinimas iš esmės atitinka panašius teisinius santykius reglamentuojančių Darbo kodekso 167 ir 168 straipsnių nuostatas, kuriose atostogų lengvatos suteikimas siejamas būtent su atitinkamomis faktinėmis darbo sąlygomis, o ne su formaliais darbo funkcijų atlikimo kriterijais. Nagrinėtoje byloje buvo sutikta su pirmosios instancijos teismo išvadomis, jog atsakovas formaliai įvertino pareiškėjų atliekamas pareigas, neatsižvelgdamas į realų jų atliekamą darbą, dėl ko pareiškėjų skundas buvo patenkintas. Minėta pirmosios instancijos teismo išvada buvo padaryta įvertinus, be kita ko, tai, jog vadovaujantis Laisvės atėmimo vietų ligoninės direktoriaus 2005 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 1–95 patvirtintų Laisvės atėmimo vietų ligoninės Apsaugos ir priežiūros skyriaus nuostatų 5 punktu, pagrindinis šio skyriaus [kuriam buvo priskirti pareiškėjai] uždavinys yra užtikrinti Laisvės atėmimo vietų ligoninės apsaugą ir joje laikomų nuteistųjų ir suimtųjų priežiūrą, todėl pareiškėjai, vykdydami Laisvės atėmimo vietų ligoninės direktoriaus įsakymus, atlieka apėjimus ir patikrinimus, daro kratas ir technines apžiūras, pagal patvirtintus planus daro bendrąsias kratas visoje Laisvės atėmimo vietų ligoninės teritorijoje, taip pat ir Ftiziatrijos skyriuje, kad pareiškėjai daro pacientų (infekcinių ligonių), atvykstančių (išvykstančių) bendrąsias kratas, atlieka jų drabužių, avalynės, turimų su savimi daiktų bei kūno apieškojamą. Taigi pareiškėjai tiesiogiai kontaktuoja su pacientais, kontroliuodami jų telefoninius pokalbius bei pasimatymus su artimais giminaičiais ir kitais asmenimis, veda pacientus pasivaikščioti, į medicininės procedūras, konsultacijas, be to, į jų funkcijas įeina pacientų konvojavimas į viešąsias asmens sveikatos priežiūros įstaigas konsultacijoms, tyrimams, procedūroms, operacijoms, jų apsaugos vykdymas viešosiose asmens sveikatos priežiūros įstaigose. Todėl pirmosios instancijos teismas konstatavo, jog pareiškėjai nuolat ir betarpiškai bendrauja su asmenimis, sergančiais infekcinėmis ligomis, ligonius aptarnaujant skyriuose, kuriuose jie laikomi, jie privalo vykdyti apsaugos ir priežiūros funkcijas Ftiziatrijos skyriuje bei Ftiziatrijos skyriaus režimo korpuse, pareigūnai, einantys pareigas šiuose ir kituose postuose, tarpusavyje keičiasi, todėl tarnybos metu visi betarpiškai susiduria su infekcinėmis ligomis sergančiais asmenimis (2009 m. gegužės 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-666/2009).

6.4. Klausimas dėl nepanaudotų kasmetinių atostogų buvo sprendžiamas administracinėje byloje, kurioje pareiškėjas, iš profesinės karo tarnybos atleistas ir į atsargą išleistas karys, iškėlė ginčą dėl to, kad atleidžiant iš tarnybos jam buvo išmokėta kompensacija už nepanaudotas kasmetines atostogas, o ne suteiktos nurodytos atostogos (nukeliant atleidimo datą). Pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į tai, kad Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 59 straipsnyje neregamentuota, kokia tvarka turi būti sprendžiamas išleidžiamo į atsargą kario, kuris turi nepanaudotų atostogų, atostogų suteikimo ar jų kompensacijos klausimas, taip pat į tai, kad šis klausimas nėra reglamentuotas ir kituose specialiuose teisės aktuose, sprendė, vadovaudamasis minėto straipsnio 1 dalimi, kad profesinės karo tarnybos kariams atostogos suteikiamos darbo įstatymų nustatyta tvarka, jog būtina taikyti Darbo kodekso nuostatas. Todėl įvertinęs šio kodekso 175 straipsnio⁹² ir 177 straipsnio 1 ir 2

⁹² Darbo kodekso 175 straipsnis nustato, kad atleidžiant darbuotoją iš darbo (išskyrus atvejus, kai

dalį⁹³, padarė išvadą, jog pagal Darbo kodeksą numatyti du alternatyvūs būdai spręsti klausimą dėl nepanaudotų atostogų: 1) asmens pageidavimu suteikti jam kasmetines nepanaudotas atostogas, nukeliant atleidimo datą; 2) išmokėti piniginę kompensaciją. Taigi, kaip nurodė pirmosios instancijos teismai, galimybė išmokėti kompensaciją už nepanaudotas kasmetines atostogas atsiranda tuo atveju, jeigu asmuo nepageidauja, kad jam nepanaudotos atostogos būtų suteiktos. Taip pat pažymėjęs, jog nei Darbo kodeksas, nei specialūs teisės aktai nenumato, kokia forma turi būti pareikštas darbuotojo pageidavimas, kad jam būtų suteiktos nepanaudotos atostogos, paminėtas pageidavimas paprastai turėtų būti išreikštas raštu, bet kokiu atveju pageidavimas suteikti nepanaudotas atostogas turi būti išreikštas aiškiai. Vyriausiasis administracinis teismas pritarė pirmosios instancijos teismo argumentams, jog nurodytoje situacijoje būtina vadovautis Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 59 straipsnio (2006 m. birželio 8 d. įstatymo Nr. X-662 redakcija) 1 dalimi ir taikyti atitinkamas Darbo kodekso nuostatas. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog Darbo kodekso 175 straipsnio nuostatos yra taikytinos situacijai, kai darbo (šiuo atveju profesinės karo tarnybos) santykiai dar nėra pasibaigę ir kai to pageidauja atleidžiamas iš darbo (profesinės karo tarnybos) asmuo. Vienos iš nurodytų sąlygų nebuvimas suponuoja DK 177 straipsnio taikymą. Tokią išvadą galima daryti taikant lingvistinį bei sisteminį DK 175 ir 177 straipsnių aiškinimą. Taigi teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo pateiktu šių materialinės teisės normų aiškinimu, o tuo pačiu sutiko su teismo padaryta išvada, kad nepanaudotos kasmetinės atostogos pagrįstai buvo suteiktos pareiškėjui piniginės kompensacijos išmokėjimo būdu (2009 m. spalio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-982/2009).

IV.1.2. Kitos valstybės tarnautojams garantuojamos atostogos

IV.1.2.1. Teisė į nėštumo ir gimdymo atostogas

(VTS 41 str. 2 d., VTĮ 5 str., 35 str. 2 d., DK 179 str.)

7. Teisė į nėštumo ir gimdymo atostogas yra konstitucinė dirbančios moters teisių apsaugos garantija. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 39 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta, kad „dirbančioms moterims įstatymas numato mokamas atostogas iki gimdymo ir po jo, palankias darbo sąlygas ir kitas lengvatas“ (2007 m. lapkričio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-1027/2007).

---

atleidžiama dėl jo paties kaltės), nepanaudotos kasmetinės atostogos jo pageidavimu suteikiamos nukeliant atleidimo datą. Tokiu atveju atleidimo iš darbo diena yra laikoma kita diena po kasmetinių atostogų pabaigos dienos.

93 Nagrinėjant ginčą aktualios 2005 m. gegužės 12 d. įstatymo Nr. X-188 redakcijos Darbo kodekso 177 straipsnio 1 ir 2 dalys nustatė:

„1. Kasmetines atostogas pakeisti pinigine kompensacija neleidžiama. Jei dėl darbo santykių pabaigos darbuotojui negali būti suteikiamos kasmetinės atostogos arba jei darbuotojas jų nepageidauja, jam išmokama piniginė kompensacija.

2. Piniginė kompensacija už nepanaudotas kasmetines atostogas išmokama nutraukiant darbo sutartį neatsižvelgiant į jos terminą. Kompensacijos dydis nustatomas pagal nepanaudotų kasmetinių atostogų, tenkančių tam darbo laikotarpiui, darbo dienų skaičių. Jeigu darbuotojui kasmetinės atostogos nebuvo suteiktos daugiau kaip už vienerius darbo metus, kompensacija išmokama už visas nepanaudotas kasmetines atostogas.“

Vyriausiasis administracinis teismas, spręsdamas klausimą dėl vidaus tarnybos pareigūnės teisės į nėštumo ir gimdymo atostogas jos nušalinimo nuo pareigų laikotarpiu, atsižvelgdamas į tai, jog tiesiogiai pareiškėjos tarnybos teisinius santykius reglamentuojantis Vidaus tarnybos statutą teisės į nėštumo ir gimdymo atostogas realizavimo sąlygų išsamiai nereguliuoja⁹⁴, vadovaudamasis VTĮ 5 straipsniu bei 35 straipsnio 2 dalimi, garantuojančia valstybės tarnautojų teisę į Darbo kodekso nustatytas nėštumo ir gimdymo atostogas, tėvystės atostogas vaikui prižiūrėti, iki jam sueis treji metai, sprendė, jog taikytinas ir Darbo kodekso 179 straipsnis, pagal kurį „moterims suteikiamos nėštumo ir gimdymo atostogos – septyniasdešimt kalendorinių dienų iki gimdymo ir penkiasdešimt šešios kalendorinės dienos po gimdymo (komplikuoto gimdymo atveju arba gimus dviem ir daugiau vaikų – septyniasdešimt kalendorinių dienų). Šios atostogos apskaičiuojamos bendrai ir suteikiamos moteriai visos, nepaisant faktiškai iki gimdymo panaudotų dienų skaičiaus“. Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog būtinos įstatyminės teisės į mokamas nėštumo ir gimdymo atostogas atsiradimo sąlygos yra tai, kad pareiškėja yra dirbanti moteris, turinti nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimą. Todėl nustačius, jog pareiškėja pateikė atsakovui jai išduotą pažymėjimą, patvirtinantį, kad nuo 2006 m. spalio 11 d. iki 2007 m. vasario 13 d. ji turi teisę į nėštumo ir gimdymo atostogas, buvo konstatuota, kad atsakovas nepagrįstai paneigė šią pareiškėjos – vidaus tarnybos pareigūnės – teisę, remdamasis nušalinimo nuo tarnybos faktu. Šiame kontekste aiškindamas VTS 28 straipsnyje įtvirtintą nušalinimo nuo pareigų institutą, nurodė, jog jis savo turiniu ir teisinėmis pasekmėmis nėra tapatus vidaus tarnybos pareigūno atleidimui iš tarnybos – tai yra laikinas pareigūno tarnybos teisių apribojimas; pagal įstatymą nušalinimo nuo tarnybos faktas besąlygiškai nepaneigia visų pareigūno teisių ir socialinių garantijų, o nušalinimo nuo tarnybos metu pareigūnui taikomi teisių apribojimai yra išsamiai išdėstyti minėtame VTS 28 straipsnyje. Todėl pažymėjęs, jog VTS nenustato taisyklės, jog nušalinta nuo tarnybos pareigūnė netenka teisės į motinystės atostogas, tokios normos nėra ir kituose dirbančių moterų socialines garantijas reglamentuojančiuose įstatymuose, todėl remdamasi tuo, jog viešosios teisės normomis nustatyti asmens teisių suvaržymai pagal bendruosius teisinio apibrėžtumo ir asmens teisių apsaugos principus negali būti aiškinami ir taikomi plečiamai, sprendė, jog pareiškėjos reikalavimas suteikti jai nėštumo ir gimdymo atostogas yra pagrįstas (2007 m. lapkričio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-1027/2007).

IV.1.2.2. Karių teisės į atostogas vaikui prižiūrėti specifika

(KASOKT] 59 str. 6 d.)

8. Teisinis reguliavimas dėl karių atostogų įtvirtintas Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 59 straipsnyje, kurio 6 dalimi nustatyta teisė į atostogas vaikui prižiūrėti. Dėl nurodytos teisės yra pasisakęs Vyriausiasis administracinis

⁹⁴ Ginčo metu galiojusios 2006 m. birželio 8 d. įstatymo Nr. X-665 redakcijos VTS 41 straipsnio 2 dalis numatė, be kita ko, kad pareigūnų laikinojo nedarbingumo dėl ligos, pareigūnių nėštumo ir gimdymo atostogų trukmę, apmokėjimo sąlygas (išskyrus išimtis, nustatytas šio straipsnio 3 dalyje), taip pat laikinojo nedarbingumo pažymėjimo išdavimo tvarką reglamentuoja valstybinio socialinio draudimo santykius reglamentuojantys teisės aktai, o šio straipsnio 3 dalis numatė apmokėjimo už nėštumo ir gimdymo atostogas vidaus tarnybos pareigūnėms taisyklės.

teismas, nagrinėdamas ginčą dėl sprendimo pareiškėją – profesinės karo tarnybos karij – išleisti atostogų vaikui prižiūrėti iki baigsis profesinės karo tarnybos sutartis, nors jis prašė suteikti atostogas iki vaikui sueis treji metai (t. y. atostogos buvo suteiktos iki 2012 m. rugpjūčio 10 d., nors buvo prašyta sutiekti iki 2014 m. spalio 12 d.).

Vyriausiasis administracinis teismas, atsižvelgdamas į, be kita ko, Konstitucinio Teismo jurisprudenciją dėl galimybės teisės aktais diferencijuotai reguliuoti santykius, susijusius su civilinių valstybės institucijų ir karinių bei sukarintų valstybės institucijų veikla, pažymėjo, jog pagal KASOKTĮ 21 straipsnio 2 dalį, išskyrus įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytus atvejus, darbo ir valstybės tarnybos santykius reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai kariams netaikomi. KASOKTĮ 59 straipsnio, kuris reglamentuoja karių atostogas, 6 dalis nustato, kad atostogos vaikui prižiūrėti profesinės karo tarnybos kariams darbo įstatymų nustatyta tvarka suteikiamos jų prašymu tiesioginio vado (viršininko) sprendimu, kol vaikui sueis treji metai, bet ne ilgiau, negu pasibaigs kario, kuriam suteikiamos atostogos, profesinės karo tarnybos sutarties terminas⁹⁵. Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog KASOKTĮ 59 straipsnio 6 dalis nepaneigia profesinės karo tarnybos kario teisės gauti atostogas vaiko priežiūrai iki jam sueis treji metai, jei profesinės kario tarnybos sutartis baigiasi ne anksčiau kaip po trejų metų. Likus iki profesinės kario tarnybos sutarties galiojimo pabaigos trumpesniam terminui, taikant KASOKTĮ 59 straipsnio 6 dalį, suteikiamos atitinkamai trumpesnės atostogos, kurių trukmė negali viršyti profesinės karo tarnybos sutarties termino (2013 m. balandžio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-561/2013).

IV.1.2.3. Kitos valstybės tarnautojams garantuojamos atostogos

---

(VTĮ 38 str., TKDS 46 str. 8 d., VTĮ 35 str. 2 d., DK 210 str.)

9. Valstybės tarnybos įstatymo 38 straipsnis (2007 m. birželio 7 d. įstatymo Nr. X-1175 redakcija) numato atostogas kvalifikacijai tobulinti:

„1. Valstybės tarnautojui, turinčiam ne trumpesnę kaip 3 mėnesių tarnybos stažą toje valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje, jo ir į pareigas jį priėmusio asmens susitarimu gali būti suteiktos iki vienerių metų trukmės atostogos kvalifikacijai tobulinti. Šiuo atveju valstybės tarnautojui paliekamos jo eitos pareigos, tačiau jam nustatytas darbo užmokestis nemokamas.

2. Pasinaudoti šiame straipsnyje nurodytomis atostogomis valstybės tarnautojas gali ne dažniau kaip vieną kartą per penkerius metus.“

Aiškindamas šią nuostatą, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog šio pobūdžio atostogos suteikiamos pagal valstybės tarnautojo ir į pareigas jį priėmusio asmens susitarimą, t. y. susitarimas tarp minėtų asmenų yra viena iš būtinų sąlygų atsirasti teisei į šias atostogas. Byloje nustatė, jog nagrinėtu atveju susitarimas tarp šalių pasiektas nebuvo, konstatuota, jog tai lemia, kad pareiškėjas neturėjo teisės į šias atostogas, o tuo pačiu privalėjo vykdyti jam priskirtas tarnybines funkcijas, iki nustatyta tvarka tarp šalių bus pasiektas toks susitarimas (gera valia, teismine tvarka ir pan.)⁹⁶ (2010 m. lapkričio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1336/2010).

---

95 Nagrinėjant ginčą galiojusi aktuali 2006 m. birželio 8 d. įstatymo Nr. X-662 redakcija.

96 Šioje byloje buvo pagrįstais pripažinti atsakovo veiksmai pareiškėjo valstybės tarnautojo neatvykimą į tarnybą pripažinti tarnybiniu nusižengimu, o atsižvelgus į pažeidimo trukmę – jį atleisti iš tarnybos už pravaikštą be pateisinamų priežasčių.

10. Dėl valstybės tarnautojų teisės į mokymosi atostogas Vyriausiasis administracinis teismas yra pasisakęs administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1256/2012.

Nagrinėdamas kilusį ginčą dėl apmokėjimo už atostogas, skiriamas mokymuisi aukštosiose mokyklose, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog pagal Tarnybos Kalėjų departamente prie Teisingumo ministerijos statuto 46 straipsnio 8 dalį ir Valstybės tarnybos įstatymo 35 straipsnio 2 dalį, mokymosi atostogų suteikimo bei apmokėjimo sąlygas ir tvarką statutiniams valstybės tarnautojams reglamentuoja Darbo kodeksas. Aiškindamas aktualias Darbo kodekso 210 straipsnio nuostatas⁹⁷, teismas nurodė, jog yra nustatytos skirtingos apmokėjimo už mokymosi atostogas sąlygos, kurios priklauso nuo to, kieno iniciatyva darbuotojas (statutinis valstybės tarnautojas) mokosi aukštojoje mokykloje, t. y. ar jis mokosi darbdavio, ar savo iniciatyva. Kai darbuotojas mokosi darbdavio siuntimu (iniciatyva), darbdavys privalo darbuotojui už mokymosi atostogas mokėti ne mažesnę kaip vidutinį darbo užmokestį (DK 210 str. 1 d.), o kai darbuotojas mokosi savo iniciatyva, apmokėjimo už mokymosi atostogas klausimą pavesta spręsti kolektyvine sutartimi arba šalių susitarimu (DK 210 str. 2 d.). Byloje nustatė, kad pareiškėja aukštojoje mokykloje mokosi savo iniciatyva, prašydama išleisti mokymosi atostogų, atsakovo neprašė spręsti šių atostogų apmokėjimo klausimo, t. y. neinicijavo šio klausimo sprendimo susitarimo tarp šalių būdu, o atsakovas, išleisdamas pareiškėją minėtų atostogų, aiškiai išreiškė savo valią, kad išleidžia pareiškėją nemokamų atostogų, buvo padaryta išvada, jog pagrindo tenkinti pareiškėjos prašymą apmokėti mokymosi atostogas nėra. Šioje byloje taip pat buvo nurodyta, jog ginčo santykiams nėra pagrindo taikyti darbo kodekso 209 straipsnio 2 dalį, kuri numato, jog darbuotojų, kurie mokosi mokymo įstaigose, mėnesinis uždarbis visais atvejais negali būti mažesnis už Vyriausybės nustatytą minimalią mėnesinę algą, kadangi ši teisės norma reglamentuoja apmokėjimo už darbą klausimus, o ne mokymosi atostogų suteikimo bei jų apmokėjimo klausimus (2012 m. kovo 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1256/2012).

IV.2. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ SVEIKATOS APSAUGA IR SOCIALINIS DRAUDIMAS

IV.2.1. Karjeros valstybės tarnautojų sveikatos priežiūra ir socialinis draudimas

---

(VTĮ 40 str.)

11. Valstybės tarnybos įstatymo 40 straipsnis (2002 m. balandžio 23 d. įstatymo Nr. IX-855 redakcija) nustato, kad valstybės tarnautojai privalomai draudžiami valstybinio socialiniu draudimu ir privalomuoju sveikatos draudimu Valstybinio socialinio draudimo ir kitų atskiras valstybinio socialinio draudimo rūšis reglamentuojančių įstatymų ir Sveikatos draudimo įstatymo nustatyta tvarka bei sąlygomis (1 d.), valstybės tarnautojams skiriama ir mokama valstybinė socialinio draudimo pensija pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą (2 d.).

Apibendrinimo rengėjai pastebi, jog minėtos Valstybės tarnybos įstatymo nuostatos

---

97 Darbo kodekso 210 straipsnis nustato:

„1. Šio Kodekso 181 straipsnyje nurodytiems darbuotojams, kurie mokosi, laiko stojamuosius egzaminus į aukštesniąsias ir aukštąsias mokyklas turėdami įmonių siuntimus, už suteikiamas mokymosi atostogas šios įmonės moka ne mažesnę kaip vidutinį darbo užmokestį.

2. Darbuotojams, kurie laiko stojamuosius egzaminus ar mokosi savo iniciatyva, mokėjimo už mokymosi laiką klausimas sprendžiamas kolektyvinėse sutartyse arba šalių susitarimu.“

nenustato valstybės tarnautojų socialinių garantijų, susijusių su sveikatos priežiūra ir socialiniu draudimu, ypatumų, dėl ko šias karjeros valstybės tarnautojų garantijas būtų būtina apžvelgti šio Apibendrinimo rengimo tikslais. Todėl nurodytu klausimu – dėl karjeros valstybės tarnautojų sveikatos priežiūros ir socialinio draudimo – įvertinus, jog šio Apibendrinimo tikslas nėra pateikti administracinių bylų nagrinėjimo praktiką dėl ginčų, kilusių sveikatos bei socialinės apsaugos srityje, nebus pasisakyta šiame Apibendrinime.

IV.2.2. Kompensacijos vidaus tarnybos sistemos pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atvejais

---

12. Vidaus tarnybos pareigūnų sveikatos priežiūra ir su tuo susijusios socialinės garantijos reglamentuojamos Vidaus tarnybos statuto aštuntame skirsnyje. Taip pat teisinis reglamentavimas, susijęs su vidaus tarnybos pareigūnų sveikatos priežiūra ir socialiniu draudimu dėl vidaus tarnybos pareigūnų, įtvirtintas ir šio statuto dešimtajame skirsnyje „Pareigūnų materialinis aprūpinimas, pensijos ir kitos socialinės garantijos“.

Apibendrinimo rengėjai pastebi, jog didžiausią administracinių bylų, nagrinėtų administraciniuose teismuose, susijusių su vidaus tarnybos pareigūnų sveikatos apsauga, dalį sudarė bylos, kilusios dėl Vidaus tarnybos įstatymo 40 straipsnio, numatančio kompensacijas pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atvejais.

IV.2.2.1. Kompensacijos pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atvejais pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalį

(VTS 40 str., Taisyklės⁹⁸, Sveikatos sutrikdymo nustatymo taisyklės⁹⁹, Sveikatos sutrikdymų sąrašas¹⁰⁰)

13. Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-122 redakcija) 1 ir 2 dalys numato teisinį reguliavimą dėl tarnybines pareigas vykdžiusio pareigūno žūties išmokėtinos vienkartinės kompensacijos, jo laidojimo valstybės lėšomis, o šio straipsnio 3–8 dalys nustato teisinį reguliavimą dėl kompensacijų pareigūnų ar kursantų sveikatos sutrikdymo atliekant tarnybines pareigas atvejais – sąlygas teisei į kompensaciją atsirasti, kompensacijų dydžius, esmines kompensacijų skyrimo procedūros nuostatas, taip pat atvejus, kai šios kompensacijos nemokamos, šio klausimo procesines nuostatas. Būtent ginčai dėl minėtų kompensacijų skyrimo pareigūnams sudarė esminę Vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtų administracinių bylų vidaus tarnybos socialinių garantijų srityje, kiek tai susiję su sveikatos priežiūra, dalį.

---

98 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. 1V-138 patvirtintos Nustatymo, ar vidaus tarnybos sistemos pareigūno mirtis ar sveikatos sutrikdymas susijęs su tarnybinių pareigų atlikimu arba jo tarnyba, o vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigos kursanto – su profesiniu ar įvadininiu mokymu, taisyklės.

99 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1130 patvirtintos Vidaus tarnybos sistemos pareigūno ar vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigos kursanto sveikatos sutrikdymo sunkumo laipsnio nustatymo taisyklės.

100 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1130 patvirtintas Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų ar vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigų kursantų sunkių, apysunkių ir lengvų sužeidimų, traumų bei kitų sveikatos sutrikdymų sąrašas.

Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalis (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-122 redakcija) nustato:

„Pareigūnui, kuris buvo sužalotas, susižalojo arba jo sveikata buvo sutrikdyta atliekant tarnybines pareigas, jei tarnybinių pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai, arba kai jo sužalojimas, susižalojimas ar sveikatos sutrikdymas yra susijęs su jo tarnybinių pareigų atlikimu, jei tarnybinių pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai, arba kai jo sveikata sutrikdyta dėl tarnybinių pareigų atlikimo ar pareigūno statuso, išmokama nuo vieno mėnesio iki 5 metų (nuo 1 mėnesio iki 60 mėnesių) jo vidutinio darbo užmokesčio dydžio kompensacija.“

Pagal vidaus tarnybos ypatumų kompensavimo principą pareigūnų tarnybos ypatumai (padidėjęs pavojus gyvybei ar sveikatai, sugriežtinta atsakomybė, ilgesnis darbo laikas ir įvairūs su tarnyba susiję apribojimai) yra kompensuojami šiame Statute bei kituose teisės aktuose nustatytais socialinėmis garantijomis. Pagal teisėtų lūkesčių ir pagarbos įgytoms teisėms principą preziumuojama, jog asmenys, pasirinkdami vidaus tarnybą, yra įsitikinę, kad valstybė užtikrins savo pačios nustatytas pareigūnų teises ir socialines garantijas. Statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytos kompensacijos pareigūno sveikatos sutrikdymo atvejais yra viena iš vidaus tarnybos ypatumų kompensavimo bei teisėtų lūkesčių principų užtikrinimo garantijų (2009 m. balandžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-365/2009).

Pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalį (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-122 redakcija), nustatomos šios kompensacijos:

„1) netekusiems 75–100 procentų darbingumo dėl sužalojimo ar susižalojimo – 60 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio;

2) netekusiems 60–70 procentų darbingumo dėl sužalojimo ar susižalojimo – 48 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio;

3) netekusiems 45–55 procentų darbingumo dėl sužalojimo ar susižalojimo – 36 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio;

4) netekusiems iki 40 procentų darbingumo dėl sužalojimo ar susižalojimo ir dėl to pripažintiems netinkamais vidaus tarnybai – 30 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio;

5) sunkaus sveikatos sutrikdymo atveju – 24 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio;

6) apysunkio sveikatos sutrikdymo atveju – 18 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio;

7) lengvo sveikatos sutrikdymo atveju – nuo 1 iki 12 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio.“

Pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 5 dalį (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-122 redakcija), ar pareigūno mirtis, susižalojimas, sužalojimas arba sveikatos sutrikdymas yra susijęs su tarnybinių pareigų atlikimu ar pareigūno statusu, o kursanto – su profesiniu ar įvadinio mokymu, taip pat ar tarnybinių pareigų atlikimas, profesinis ar įvadinis mokymas susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno ar kursanto gyvybei ar sveikatai, taip pat kompensacijos dydis lengvo sveikatos sutrikdymo atveju nustatoma vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka.

Įgyvendindamas šį pavedimą, vidaus reikalų ministras 2004 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. 1V-138 patvirtino Nustatymo, ar vidaus tarnybos sistemos pareigūno

mirtis ar sveikatos sutrikdymas susijęs su tarnybinių pareigų atlikimu arba jo tarnyba, o vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigos kursanto – su profesiniu ar įvadininiu mokymu, taisyklės (toliau – ir Taisyklės).

Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 6 dalyje nustatyti atvejai, kada kompensacijos nemokamos, o pagal šio straipsnio 8 dalį, pareigūno ar kursanto sveikatos sutrikdymo sunkumo mastą nustato Centrinė medicinos ekspertizės komisija (toliau – ir CMEK), vadovaudamasi Vyriausybės tvirtinamu Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų ar kursantų sunkių, apysunkių ir lengvų sužeidimų, traumų bei kitų sveikatos sutrikdymų sąrašu Vyriausybės nustatyta tvarka.

Įgyvendinama Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 8 dalyje įtvirtintą pavidimą, Vyriausybė 2004 m. rugšėjo 2 d. nutarimu Nr. 1130 patvirtino Vidaus tarnybos sistemos pareigūno ar vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigos kursanto sveikatos sutrikdymo sunkumo laipsnio nustatymo taisyklės (toliau – ir Sveikatos sutrikdymo nustatymo taisyklės) bei Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų ar vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigų kursantų sunkių, apysunkių ir lengvų sužeidimų, traumų bei kitų sveikatos sutrikdymų sąrašą (toliau – ir Sveikatos sutrikdymų sąrašas).

IV.2.2.1.1. Dėl pareigūno gyvybei ir sveikatai padarytos žalos kompensavimo pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnį ir 49 straipsnį atribojimo

---

(VTS 40 str., 49 str.)

14. Nagrinėjamo klausimo – dėl pareigūnų teisės į kompensaciją sveikatos sutrikdymo atvejais – kontekste aktualūs Vyriausiojo administracinio teismo išaiškinimai dėl Vidaus tarnybos statuto 40 ir 49 straipsnių atribojimo.

Vidaus tarnybos statuto 49 straipsnio (2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X-804 redakcija) 1 dalis nustato:

„Pareigūnų sveikata ir gyvybė visam jų tarnybos laikui valstybės biudžeto lėšomis privalomai draudžiama nuo nelaimingų atsitikimų tarnyboje, nuo nelaimingų atsitikimų, susijusių su tarnyba, nuo nelaimingų atsitikimų vykstant į tarnybą ar grįžtant iš jos. Pareigūnų sveikatos ir gyvybės draudimo suma lygi jo darbo užmokesčiui, mokamam draudiminio įvykio mėnesį, padaugintam iš 12, ir negali būti didesnė už 48 Vyriausybės nustatytas minimalias mėnesines algas.“

Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad abi šias teisės normas (t. y. VTS 40 str. 3 d. ir 49 str. 1 d.) sieja bendras objektas – pareigūno gyvybė ir sveikata, tačiau jos numato skirtingus pareigūno gyvybei ir sveikatai padarytos žalos kompensavimo būdus, priklausomai nuo priežasčių pobūdžio, dėl kurių atsirado tokia žala. Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies atveju, pareigūno gyvybei ir sveikatai padaryta žala kompensuojama šiame straipsnyje nustatytais būdais, kai žala pareigūno gyvybei ar sveikatai padaroma, jam atliekant tarnybines pareigas, kurių atlikimas turi būti susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai, arba tokia žala pareigūnui turi būti padaryta dėl jo atliekamų tarnybinių pareigų ar jo, kaip pareigūno, statuso, t. y. minėtos žalos atsiradimo priežastimi turi būti ne bet kokia pareigūno veikla, bet susijusi su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika jo gyvybei ar sveikatai arba padaryta jam dėl jo atliekamų tarnybinių pareigų ar jo, kaip pareigūno, statuso. Vidaus tarnybos statuto 49 straipsnio 1 dalies atveju, pareigūno gyvybei ar sveikatai padaryta

žala kompensuojama šiame straipsnyje nustatytu būdu, jei tokia žala buvo padaryta dėl nelaimingo atsitikimo. Pagal Vidaus tarnybos statuto 2 straipsnio 8 dalį, nelaimingas atsitikimas tarnyboje ar susijęs su tarnyba – įvykis <...>, kurio metu pareigūnas patiria rizikos veiksnio (cheminio, fizikinio, biologinio, fizinio arba ergonominio) ar kelių veiksnių poveikį, kurio padarinys yra pareigūno mirtis ar sveikatos sutrikdymas. Iš šio teisinio reguliavimo matyti, kad nelaimingo atsitikimo atvejams priskiriami visi rizikos veiksniai, dėl kurių atsirado žala pareigūno gyvybei ar sveikatai, nepriklausomai nuo tarnybinės veiklos pobūdžio, kurią vykdė pareigūnas, žalos atsiradimo metu. Tai apibendrinus darytina išvada, kad Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje ir 49 straipsnio 1 dalyje reglamentuojami teisiniai santykiai vieni nuo kitų atribojami pagal tai, kokio pobūdžio tarnybinių veiklų vykdė pareigūnas, kai jam atsirado aptariama žala. Tai lemia, kad žala pareigūnui gali būti kompensuota Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nustatytais būdais tik tais atvejais, jei žala atsirado jam vykdant tarnybinių veiklų, kurios pobūdis atitinka šioje teisės normoje nurodytas sąlygas. Ir priešingai, jei tarnybinės veiklos pobūdis neatitinka minėtų sąlygų, tai žala pareigūnui šia tvarka negali būti kompensuota, o tai turi būti daroma kitais būdais (pvz., VTS 49 str. 1 d.) (2011 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1008/2011, taip pat 2011 m. lapkričio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3508/2011).

Iš Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies ir 49 straipsnio 1 dalies nuostatų akivaizdu, kad įstatymų leidėjas aiškiai atribojo, kuriais atvejais dėl sveikatos sutrikimų vidaus tarnybos pareigūnui turi būti išmokama atitinkamo dydžio kompensacija, o kuriais – draudimo išmoka. Įstatymų leidėjas taip pat nustatė skirtingas šių įvykių tyrimo procedūras, kurias detalizuoja atitinkami poįstatyminiai aktai (2009 m. balandžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-365/2009, 2009 m. rugsėjo 28 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1026/2009, 2010 m. sausio 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-111/2010).

Aiškinant sistemiškai Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3, 5, 8 dalių, Vidaus tarnybos statuto 49 straipsnio 1, 3 dalių ir jas įgyvendinančių poįstatyminių teisės aktų (Taisyklių 1–14 p., Sveikatos sutrikdymo nustatymo taisyklių 1–11 p., NA tyrimo aprašo¹⁰¹ 1, 8, 15, 18, 19, 22, 34 p.) nuostatas, darytinos šios išvados: 1) dėl VTS 40 straipsnio 3 dalyje nurodytų atvejų ištyrimo vidaus reikalų įstaigoje turi būti atliktas tarnybinis patikrinimas, siekiant nustatyti, ar statutinio pareigūno mirtis, susižalojimas, sužalojimas arba sveikatos sutrikdymas yra susijęs priežastiniu ryšiu su tarnybinių pareigų atlikimu ar pareigūno statusu, taip pat ar tarnybinių pareigų atlikimas susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno ar kursanto gyvybei ar sveikatai; pareigūnui kompensacija dėl sveikatos sutrikdymo mokama nustačius vieną iš šių atvejų: a) pareigūnas buvo sužalotas, susižalojo arba jo sveikata buvo sutrikdyta atliekant tarnybines pareigas, jei tarnybinių pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai; b) pareigūno sužalojimas, susižalojimas ar sveikatos sutrikdymas yra susijęs su jo tarnybinių pareigų atlikimu, jei

101 T. y. Nelaimingų atsitikimų tarnyboje, nelaimingų atsitikimų, susijusių su tarnyba, nelaimingų atsitikimų vykstant į tarnybą ar grįžtant iš jos, taip pat nelaimingų atsitikimų profesinio ar įvadinio mokymo metu tyrimo ir apskaitos tvarkos aprašo, patvirtinto vidaus reikalų ministro 2007 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. IV-418, vadovaujantis Vidaus tarnybos statuto 49 straipsnio 3 dalimi (nelaimingų atsitikimų tarnyboje, nelaimingų atsitikimų, susijusių su tarnyba, nelaimingų atsitikimų vykstant į tarnybą ar grįžtant iš jos, taip pat nelaimingų atsitikimų profesinio ar įvadinio mokymo metu tyrimo ir apskaitos tvarką nustato vidaus reikalų ministras).

tarnybinių pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai; c) pareigūno sveikata sutrikdyta dėl tarnybinių pareigų atlikimo ar pareigūno statuso; 2) šis tarnybinis patikrinimas turi būti užbaigiamas surašant Taisyklių 10 punkte nurodyto turinio reikalavimus atitinkančią tarnybinio patikrinimo išvadą, kurioje konstatavus pirmiau aptartą priežastinį ryšį (sąlygas mokėti kompensaciją dėl sveikatos sutrikdymo) vidaus reikalų įstaiga siunčia pareigūną į CMEK jo sveikatos sutrikdymo laipsniui nustatyti; 3) dėl VTS 49 straipsnio 3 dalyje aprašytų atvejų vidaus reikalų įstaigos vadovo pavedimu turi būti atliktas nelaimingo atsitikimo tyrimas; 4) nelaimingo atsitikimo tyrimas turi būti užbaigtas surašant NA tyrimo aprašo 19 punkte nurodyto turinio nelaimingo atsitikimo tyrimo išvadą ir jos pagrindu – nelaimingo atsitikimo tyrimo aktą (NA tyrimo aprašo 1 priedas); 5) vidaus reikalų įstaigos vadovui patvirtinus nelaimingo atsitikimo tyrimo dokumentus (nelaimingo atsitikimo tyrimo išvadą ir nelaimingo atsitikimo tyrimo aktą), statutinis pareigūnas į CMEK jo sveikatos sutrikdymo laipsniui nustatyti neturi būti siunčiamas; vidaus reikalų įstaiga minėtų dokumentų kopijas ir kitus privalomuosius dokumentus turi išsiųsti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniam skyriui; 6) atlikus nelaimingo atsitikimo tyrimą NA tyrimo apraše nustatyta tvarka ir nustačius, kad pareigūnas nukentėjo nelaimingo atsitikimo, susijusio su tarnyba, vykstant į tarnybą ar grįžtant iš jos, taip pat nelaimingo atsitikimo profesinio ar įvadinio mokymo metu, vidaus reikalų įstaigoje turi būti pradėtas tarnybinis patikrinimas Taisyklėse nustatyta tvarka siekiant nustatyti, ar pareigūno mirtis, susižalojimas, sužalojimas arba sveikatos sutrikdymas yra susijęs su tarnybinių pareigų atlikimu ar pareigūno statusu, taip pat, ar tarnybinių pareigų atlikimas, profesinis ar įvadinis mokymas susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno ar kursanto gyvybei ar sveikatai (2009 m. balandžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-365/2009, 2009 m. rugsėjo 28 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1026/2009).

IV.2.2.1.2. Kompensacijų pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atvejais pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalį mokėjimo sąlygos

---

15. Kaip minėta, Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalis (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-122 redakcija) nustato, kad pareigūnui, kuris buvo sužalotas, susižalojo arba jo sveikata buvo sutrikdyta atliekant tarnybines pareigas, jei tarnybinių pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai, arba kai jo sužalojimas, susižalojimas ar sveikatos sutrikdymas yra susijęs su jo tarnybinių pareigų atlikimu, jei tarnybinių pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai, arba kai jo sveikata sutrikdyta dėl tarnybinių pareigų atlikimo ar pareigūno statuso, išmokama nuo vieno mėnesio iki 5 metų (nuo 1 mėnesio iki 60 mėnesių) jo vidutinio darbo užmokesčio dydžio kompensacija.

Iš šios teisės normos matyti, kad joje nustatyti trys alternatyviai galimi nurodytos kompensacijos išmokėjimo atvejai:

1) kai pareigūnas buvo sužalotas, susižalojo arba jo sveikata buvo sutrikdyta atliekant tarnybines pareigas, jei tarnybinių pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai;

2) kai pareigūno sužalojimas, susižalojimas ar sveikatos sutrikdymas yra susijęs su jo

tarnybinių pareigų atlikimu, jei tarnybinių pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai;

3) kai pareigūno sveikata sutrikdyta dėl tarnybinių pareigų atlikimo ar pareigūno statuso.

16. Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnyje numatytomis kompensacijomis pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atvejais yra sureglamentuotas kompensavimas už padidėjusį pavojų gyvybei ar sveikatai. Vidaus tarnybos statute numatytas vidaus tarnybos ypatumų kompensavimo principas yra bendras visai vidaus tarnybos sistemai, kurią sudaro Vidaus reikalų ministerijos valdymo srities vidaus reikalų statutinių įstaigų ir vidaus tarnybos sistemos pareigūnų visuma (VTS 2 str. 2 d.). Vidaus tarnybos sistemos statutinių įstaigų struktūrinių padalinių pareigūnų tarnybinės pareigos padidėjusio pavojaus ar padidėjusios rizikos pareigūno gyvybei ar sveikatai prasme nėra lygiavertės. Taigi sprendžiant dėl Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies taikymo kiekvienas konkretus vidaus tarnybos pareigūno sužalojimo, susižalojimo, sveikatos sutrikdymo faktas turi būti įvertintas padidėjusio pavojaus ar padidėjusios rizikos pareigūno gyvybei ar sveikatai buvimo ar nebuvimo kontekste būtent tomis tarnybos aplinkybėmis, kuriomis pareigūnas patyrė atitinkamą traumą (2010 m. gruodžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1264/2010)

Padidėjęs pavojus gyvybei ar sveikatai yra vienas iš vidaus tarnybos ypatumų, tačiau tai savaime nėra pagrindas mokėti statutiniam valstybės tarnautojui kompensaciją kiekvienu sužalojimo, susižalojimo ar sveikatos sutrikdymo atveju (2010 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1149/2010, 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3010/2011, 2012 m. birželio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2000/2012, 2012 m. birželio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2332/2012, 2012 m. balandžio 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-1489/2012, 2012 m. gegužės 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2295/2012).

Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies nuostatos apie tarnybinių pareigų atlikimo sąsają su padidėjusiu pavojumi ar rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai išdėstymas (šios nuostatos konstrukcija) leidžia daryti išvadą, kad joje nurodyti pavojus ir rizika (kaip faktoriai, lemiantys šios teisės normos taikymą) yra skirti ne apskritai visai pareigūno tarnybai, o tik konkrečiai tarnybos pareigų atlikimo situacijai, kai pareigūnas buvo sužalotas, susižalojo arba jo sveikata buvo sutrikdyta. Tai reiškia, kad kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiant aptariamą nuostatą (tuo pačiu ir VTS 40 straipsnio 3 dalies) taikymo klausimą yra būtina išaiškinti: pirma, ar pareigūno sužalojimas, susižalojimas arba jo sveikatos sutrikdymas atsirado tuo metu, kai jis ėjo savo tarnybines pareigas; antra, ar šie reiškiniai (pareigūno sveikatai arba gyvybei) atsirado tuo metu, kai tarnybinių pareigų atlikimas buvo lydimas padidėjusio pavojaus ar padidėjusios rizikos pareigūno gyvybei ar sveikatai (2010 m. sausio 25 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-145/2010, 2010 m. vasario 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-193/2010, 2010 m. kovo 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-235/2010, 2010 m. gruodžio 6 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-1509/2010, 2011 m. lapkričio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3312/2011, 2011 m. lapkričio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3508/2011, 2012 m. sausio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-2/2012, 2012 m. birželio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2000/2012 ir kt.).

IV.2.2.1.2.1. Dėl Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų alternatyvų atribojimo

(VTS 40 str. 3 d.)

17. Pasisakydamas dėl Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nurodytų alternatyvų tarpusavio išskyrimo, Vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad pirmosios alternatyvos dalis „kai pareigūnas buvo sužalotas, susižalojo arba jo sveikata buvo sutrikdyta atliekant tarnybines pareigas“ yra panaši į trečiąją alternatyvą „kai pareigūno sveikata sutrikdyta dėl tarnybinių pareigų atlikimo ar pareigūno statuso“, t. y. ir vienu, ir kitu atveju pareigūno sveikatos sutrikdymas yra siejamas su jo tarnybinių pareigų atlikimu, todėl lingvistinio teisės aiškinimo požiūriu šios nuostatos galėtų būti suprastos panašiai. Tačiau, kita vertus, šių nuostatų skirtingas suformulavimas bei priskyrimas prie skirtingų alternatyvų nurodytų paminėtos kompensacijos išmokėjimo sąlygų suponuoja, kad įstatymų leidėjo joms yra suteikta skirtinga prasmė.

Aiškindamas šį skirtumą, Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad trečiosios iš nurodytų alternatyvų suformulavimas (kai pareigūno sveikata sutrikdyta dėl tarnybinių pareigų atlikimo ar pareigūno statuso) leidžia ją suprasti taip, kad joje nurodyti tarnybinių pareigų atlikimas bei pareigūno statusas savaime yra priežastis, kuri lemė pareigūno sveikatos sutrikdymą. Kitaip tariant, jeigu patyręs sveikatos sutrikdymą asmuo nebūtų turėjęs pareigūno statuso arba nebūtų atlikęs savo tarnybinių pareigų (iki to, kai buvo sutrikdyta jo sveikata), tokių pasekmių kaip jo sveikatos sutrikdymas nebūtų buvę. Tuo tarpu pirmosios iš anksčiau nurodytų alternatyvų paminėta dalis (kai pareigūnas buvo sužalotas, susižalojo arba jo sveikata buvo sutrikdyta atliekant tarnybines pareigas) pagal savo prasmę nukreipia į laiką, kai pareigūnas buvo sužalotas, susižalojo arba jo sveikata buvo sutrikdyta, siejant jį (laiką) su tarnybinių pareigų atlikimu. Ši teisės normos dalis turi būti suprantama ir aiškinama taip, kad laikas, kai pareigūnas buvo sužalotas, susižalojo arba jo sveikata buvo sutrikdyta, yra jo tarnybinių pareigų atlikimo laikas. Kalbėdamas apie antrąją iš nurodytų alternatyvų (kai pareigūno sužalojimas, susižalojimas ar sveikatos sutrikdymas yra susijęs su jo tarnybinių pareigų atlikimu, jei tarnybinių pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai), Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad ji yra adresuota situacijai, kai pareigūno sveikatos sutrikdymas buvo patirtas laiko požiūriu nors ir ne tarnybinių pareigų atlikimo metu, tačiau jam atliekant savo kaip vidaus tarnybos (policijos) pareigūno pareigas, kurias jis turi atlikti pagal pareigūno statusą (2010 m. sausio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-145/2010, 2010 m. gruodžio 6 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-1509/2010, 2012 m. sausio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-2/2012).

18. *Dėl pareigūno sveikatos sutrikdymo dėl tarnybinių pareigų atlikimo ar pareigūno statuso.* Atskirai pasisakytina dėl trečiosios iš Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytų alternatyvų, kuriai esant pripažįstama pareigūno teisė į kompensaciją dėl sveikatos sužalojimo, o būtent – kai pareigūno sveikata sutrikdoma dėl tarnybinių pareigų atlikimo ar pareigūno statuso, kadangi dažnai būtent nurodyta nuostata vidaus tarnybos pareigūnai argumentuoja savo teisę į nurodytą kompensaciją.

Vyriausiasis administracinis teismas, aiškindamas šią nuostatą, yra nurodęs, jog

Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nustatyti sąlygai, kai pareigūno sveikata yra sutrikdoma dėl tarnybinių pareigų atlikimo ar pareigūno statuso, gali būti priskiriami, pavyzdžiui, tokie vidaus tarnybos pareigūnų sužalojimai, kai juos tretieji asmenys sužaloja dėl atitinkamų teisėtai atliktų veiksmų vykdant tarnybos pareigas ar atitinkamo statuso vidaus tarnyboje (2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1987/2008, 2010 m. sausio 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-111/2010, 2010 m. rugsėjo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1098/2010, 2011 m. spalio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-2525/2011 ir kt.).

Vyriausiasis administracinis teismas, aiškindamas nurodytą alternatyvą, yra pažymėjęs, kad tik tyčinis kitų asmenų elgesys galėtų būti siejamas su konkretų statusą turinčio asmens sužalojimu, kai turimas tikslas padaryti žalą būtent pareigūnui.

18.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁶²-2/2012 buvo nustatyta, kad pareiškėjas – policijos pareigūnas – pristatydamas dėl viešosios tvarkos pažeidimo (girtas gulėjo viešoje vietoje) asmenį į policijos komisariatą, sužalojimą patyrė nurodytam asmeniui užgriuvus ant jo sulenktos kojos. Vyriausiasis administracinis teismas, vertindamas situaciją trečiosios iš alternatyvų – kai pareigūno sveikata sutrikdyta dėl tarnybinių pareigų atlikimo ar pareigūno statuso – aspektu, sprendė, kad nagrinėjamu atveju yra akivaizdu, jog sulaikomas asmuo ant pareiškėjo dešinės kojos užgriuvo dėl savo būsenos (girtumo), o ne turėdamas atitinkamų ketinimų pareiškėjo, kaip pareigūno, atžvilgiu. Toks neatsargus elgesys, nesusietas priežastiniu ryšiu su pareigūno statusu ar prieš tai jo atliktomis tarnybinėmis pareigomis (motyvo, tikslo atžvilgiu), neatitinka Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies nuostatoje įtvirtinto trečiojo kompensacijos mokėjimo atvejo (2012 m. sausio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-2/2012).

18.2. Klausimas dėl minėtos sąlygos buvimo buvo spręstas ir administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2000/2012. Byloje buvo nustatyta, kad pareiškėjas, neviešo patruliavimo metu, apsirengęs civiliniais drabužiais, buvo sužalotas nenustatyto jaunuolio, t. y. jam sustojus parūkyti, prie jo priėjo nepažįstamas vaikinai ir paprašė duoti cigaretę. Pareiškėjui atsakius, kad cigaretės neturi, vaikinai pasakė, kad jis nemeluotų ir duotų cigaretę. Pareiškėjas pakartojo, kad neturi ir tuo metu pajuto smūgį į priekinę kairės šlaunies dalį, buvo pastumtas ant žemės. Pareiškėjas teigė, be kita ko, kad buvo sužalotas dėl jo, kaip policijos pareigūno, statuso, t.y. kad jo atvejis patenka į Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies trečiąjį nurodytą atvejį, kadangi įvykio metu, kai prie jo priėjusiam vaikinui atsakė, kad cigaretės neturi, o šis pradėjo keiktis ir įžeidinėti pareigūną, jis prisistatė, kad yra policijos pareigūnas ir išpėjo jį, kad liautųsi, nes priešingu atveju jis bus pristatytas į artimiausią policijos komisariatą už administracinės teisės pažeidimą. Tik po to pareiškėjas buvo sužalotas. Tačiau įvertinęs byloje esančius įrodymus – tai, kad iš pareiškėjo tarnybinio pranešimo bei apklausos protokolo matyti, kad pareiškėjas patyrė sužalojimą iš karto po to, kai atsakė duoti cigaretę nepažįstamam asmeniui, kas buvo pakartota ir pareiškėjo kitame rašytame pareiškime, minėtą pareiškėjo išsakytą versiją, jog jis buvo sužalotas po to, kai prisistatė policijos pareigūnu, Vyriausiasis administracinis teismas vertino kaip abejotiną ir pareiškėjo argumentus, kad traumą jis patyrė dėl jo, kaip policijos pareigūno, statuso, laikė nepagrįstais (2012 m. birželio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2000/2012).

IV.2.2.1.2.2. Atvejai, administracinių teismų praktikoje įvertinti kaip atitinkantys Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nustatytas sąlygas

19. Vyriausiasis administracinis teismas, taikydamas minėtus Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto teisinio reguliavimo išaiškinimus, tokias žemiau nurodytas situacijas vertino kaip atitinkančias minėtoje Vidaus tarnybos statuto nuostatoje nustatytas sąlygas kompensacijos pareigūnui dėl sveikatos sužalojimo ar sutrikdymo išmokėjimui, kartu kiekvienos konkrečios situacijos kontekste detalizuodamas minėtų sąlygų taikymo aplinkybes.

19.1. Administracinėje byloje buvo nustatytos faktinės aplinkybės, kad pareiškėjas, patruliavimo su kitu pareigūnu metu, pastebėjo jaunuolį, vilkintį tamsios spalvos džinsines kelnes ir džinsinį švarką, nors tą dieną buvo labai karšta, ir nusprendus jį sulaikyti, sulaikymo metu pargriuvo ir susižalojo, minėtas asmuo pabėgo. Nors tarnybinio patikrinimo išvadoje pažymėta, jog nenustatyto asmens galimas rankos kišimas į užantį nepakankama sąlyga įtarimui dėl nenustatyto asmens galimos teisei priešingos veikos, tačiau, nesutikdamas su tokia pozicija, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad pagrįstas įtarimas kiekvieno asmens suvoktinas savaip, priklausomai nuo amžiaus, gyvenimo patirties, turimų žinių ir panašiai, tai subjektyvus individualios situacijos vertinimas, priklausantis nuo tam tikrų faktorių. Pažymėjusi, kad nagrinėtu atveju buvo dirbta pagal prevencinių priemonių planą dėl pagausėjusių vagysčių iš automobilių dienos metu, stengiantis užkirsti kelią tokio pobūdžio nusikalstamosioms veikoms, o nurodytas asmuo išsiskyrė iš bendros žmonių masės, atliko neįprastus veiksmus, teisėjų kolegija sprendė, kad įtarimas dėl padaryto administracinio teisės pažeidimo ar nusikalstamos veikos galėjo būti visiškai pagrįstas. Todėl atsižvelgdamas į bendrą faktinių aplinkybių visumą (tarnyba su ginklais dienos metu, pareigūnų dėvėjimas civilių rūbų, patruliavimas be transporto priemonių, konkreti užduotis, išskirtinis asmuo) buvo pagrindas bent patikrinti tokio asmens dokumentus, o pastarojo pobūdžio veiksmas, vykdant tarnybines pareigas, padidino pavojų pareigūno sveikatai ar gyvybei, nes pareigūnas jau nebegalėjo numatyti nuspręsto patikrinti asmens atsako, t.y. išorinių nuo pareigūno valios nepriklausančių veiksnių. Dėl nurodytų aplinkybių buvo padaryta išvada, kad tiesioginis priežastinis ryšys tarp sveikatos sutrikdymo ir tarnybinių pareigų atlikimo, susijusio su padidėjusiu pavojumi pareigūno gyvybei ar sveikatai, buvo. Nors tarnybinio patikrinimo išvadoje buvo konstatuoti atitinkamų taisyklių pažeidimai, atliekant sulaikymą, tačiau dėl šio argumento teisėjų kolegija pastebėjo, jog pagal byloje esančių įrodymų visumą negalima kategoriškai tvirtinti, kad visiškai nesilaikyta nurodytų nuostatų, o jei kai kurių taisyklių nepaisyta, tai neužkerta kelio teiginiui dėl padidėjusios rizikos, siekiant pareigūnams iškeltų uždavinių įgyvendinimo (vagysčių prevencija iš automobilių dienos metu ir kita), ir net tuo atveju, jei būtų galima tvirtinti apie Policijos veiklos įstatymo, Instrukcijos¹⁰² nesilaikymą, tai tokie pažeidimai turėtų būti akivaizdūs bei suponuojantys išvadą, kad vykdant tarnybines pareigas nebuvo faktinio pagrindo padidinti pavojų pareigūno gyvybei ar sveikatai. Aptariamam atveju, kaip nurodė teisėjų kolegija, pareigūnas vykdė jam priskirtas tarnybines funkcijas bei uždavinius, vertino situaciją, ją suvokė, sprendžiant pagal įvykio aplinkybes, kaip iškilusią grėsmę visuomenės

¹⁰² T. y. Policijos generalinio komisaro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 660 patvirtintos Policijos patrulių veiklos instrukcijos.

saugumui ar kaip įvykdytą teisei priešingą veiką, ir ėmėsi pirminių minimaliausių veiksmų, siekdamas aiškumo, abejonių pašalinimo, bet tokiu būdu padidindamas rizikos faktorių savo sveikatai bei gyvybei, kas ir pasitvirtino (2009 m. birželio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-263/2009).

19.2. Pareiškėjas, atlikdamas tarnybines pareigas, t. y. vykdydamas pavedimą pagal baudžiamąją bylą patikrinti gautą operatyvinę informaciją, naktį pasaloje stebėjo galimą vogtų daiktų slėpimo vietą – garažą, ir susižalojo bėgdamas patikrinti prie stebimo garažo privažiavusį automobilį, jo vairuotoją ir stebimą garažą (teritorija, kurioje buvo operatyvinės informacijos tikrinimo objektas (garažas), buvo aptverta, ir bėgdamas pro vartus, tarp kurių yra geležinkelio bėgiai, parkrito ir susižalojo ranką). Tarnybinio patikrinimo išvadoje nurodyta situacija įvertinta kaip pareiškėjo didelis neatsargumas – nurodoma, kad pareiškėjui nebuvo pagrindo skubėti (įtartinas asmuo nuo pareigūnų nebėgo, patikrinus garažą vogtų daiktų nerasta, nenustačius teisės pažeidimo asmuo paleistas), bėgdamas jis turėjo imtis atsargumo priemonių, kad nepakenktų savo sveikatai. Nesutikdama su tokia pozicija, teisėjų kolegija pažymėjo, kad operatyvinės informacijos patikrinimo rezultatas, kuris nurodomas tarnybinio patikrinimo išvadoje, paaiškėjo tik po to, kai ši informacija buvo patikrinta, tačiau pareiškėjas susižalojo šios informacijos tikrinimo metu, kai neturėjo galimybės numatyti patikrinimo rezultato ir veikė siekdamas jo tarnybos funkcijomis apibrėžto ir tarnybos vadovo vykdamas konkrečią užduotį nustatyto tikslo (patikrinti gautą operatyvinę informaciją apie vogtų daiktų slėpimo vietą, surasti vogtus daiktus ir sulaukyti su jų slėpimu susijusį asmenį). Teisėjų kolegija pareiškėjo veiksmus nedelsiant (kad atvykęs asmuo nespėtų pasišalinti) patekti prie keletą valandų stebėto objekto ir jį patikrinti vertino kaip adekvacius susidariusiai situacijai. Pareiškėjui faktiškai nebuvo galimybės patekti į aptvertą teritoriją kitaip, o tuo pačiu ir saugiau, nei minėtu būdu – pro atidarytus vartus geležinkelio pabėgiais. Be to, pažymėjo, jog apeliantas pagrįstai nurodo, kad tarnybinio patikrinimo metu nebuvo atsižvelgta į veiksnius, kurie apsunkino tarnybos pareigų atlikimą ir tuo pačiu padidino pavojų ir riziką gyvybei bei sveikatai atliekant tarnybos pareigas, – tamsa, nežinoma vietovė. Taigi Vyriausiasis administracinis teismas vertino, jog pareiškėjo tarnybos pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai (2010 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1149/2010).

19.3. Administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3010/2011 buvo sprendžiama dėl pareiškėjo – Vilniaus apskrities VPK Patrulių rinktinės patrulio – susižalojimo tarnybos metu. Buvo nustatyta, kad pareiškėjas, patruliuodamas tarnybiniu automobiliu, pastebėjo automobilyje sėdinčius jaunuolius, kurie, kaip įtariama, vartojo narkotines medžiagas, o patrulių tarnybiniam automobiliui apsisukus, šoko iš stovėjusio automobilio ir nubėgo per kiemus. Pareiškėjas nedelsdamas nusivijo minėtus vaikus, tačiau, pasivijęs vieną iš jų, bėgdamas nelygia (kalvota) vietove paslydo ir griuvo, taip susižeisdamas kairį petį. Nors tarnybinio patikrinimo išvadoje konstatuota, kad pareigūno susižalojimą nulėmė ne bandančio pasprukti įtariamo vaikinio neteisėti veiksmai, nes kontakto su kitu asmeniu nebuvo, o paties pareigūno neatsargumas, tačiau teisėjų kolegija pažymėjo, kad įstatymų leidėjas Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nenustatė sąlygos, pagal kurią padidėjęs pavojus ar padidėjusi rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai turi būti siejama tik su aktyviu pasipriešinimu pareigūnui, panaudojant prieš jį tam tikrus veiksmus. Pareiškėjas šiuo konkrečiu atveju veikė siekdamas jo tarnybos funkcijomis apibrėžto

tikslo (sulaikyti teisės pažeidimu įtariamą asmenį). Todėl persekiodamas bėgantį nuo jo tam tikru pažeidimu įtariamą asmenį pareiškėjas elgėsi adekvačiai susidariusiai situacijai. Teisėjų kolegijos vertinimu, policijos pareigūnas, tam tikroje situacijoje, kuri buvo nagrinėjamos aplinkybėmis, bėgdamas paskui bandantį pasprukti nusikalstama veika ar teisės pažeidimu įtariamą asmenį, t. y. jį persekiodamas, veikia ekstremaliomis, normalioms gyvenimo sąlygoms neįprastomis (nebūdingomis) aplinkybėmis, ir tai pareigūnui kėlė padidintą pavojų ar padidėjusią riziką sveikatai ir/ar gyvybei. Tokiomis aplinkybėmis pareigūnas paprastai negali numatyti visų išorinių, nuo jo valios nepriklausančių, veiksnių. Atsižvelgiant į tai, nagrinėta situacija buvo kvalifikuota kaip pareiškėjo susižalojimas vykdant tarnybos pareigas, kai tarnybinių pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ir padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ir/ar sveikatai (2011 m. gruodžio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3010/2011).

19.4. Pareiškėjas, Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Šilutės rajono policijos komisariato Kriminalinės policijos skyriaus tyrėjas, susižalojo vydamasis įtariamą nusikaltimo padarymu asmenį. Iš bylos medžiagos buvo nustatyta, kad pieva, kuria pareiškėjas vijosi įtariamąjį, apaugusi aukšta žole, teritorija pareiškėjui nepažįstama, todėl pareiškėjas, vydamasis įtariamąjį, nepastebėjo kupsto, esančio žolėje, ir, ant jo užlipęs, nikstelėjo dešinę koją. Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad nebuvo pateikti įrodymai, jog pareiškėjas, vykdydamas savo funkcijas, turėjo galimybę imtis kitokių priemonių tam, kad staiga pradėjusį bėgti įtariamąjį sulaikytų kitokiu būdu, t. y. tokiu būdu, kuris būtų leidęs pareiškėjui bėgti saugiai ir išvengti susižalojimo. Teisėjų kolegija pastebėjo, kad pagal bylos duomenis susiklosčiusi situacija nebuvo įprasta pareiškėjo užimamoms pareigoms. Atsižvelgiant į tai, nagrinėta situacija pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalį buvo kvalifikuota kaip susižalojimas vykdant tarnybos pareigas, kai tarnybinių pareigų atlikimas buvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai (2012 m. balandžio 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-1489/2012).

19.5. Pareiškėjas, patruliuodamas su kitu pareigūnu, nusprendęs patikrinti įtartina asmenį, apžiūrinėjančią automobilius, o įtartinam vaikinui paspartinus žingsnį, vijosi, ir, sparčiai lipdamas neapšviestais laiptais, griuvo ir susižalojo. Vyriausiasis administracinis teismas, atsižvelgdamas į bendrą faktinių aplinkybių visumą (atvykimas į įvykio vietą, įtartino asmens sekimas, nepažįstama vieta, tamsus paros laikas), sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad tiesioginis priežastinis ryšys tarp sveikatos sutrikdymo ir tarnybinių pareigų atlikimo, susijusio su padidėjusiu pavojumi pareigūno gyvybei ar sveikatai, buvo. Byloje nebuvo pateikti įrodymai, kad pareiškėjas, vykdydamas savo funkcijas, turėjo galimybę imtis kitokių priemonių tam, kad pradėjusį bėgti įtariamąjį galėtų pasivyti kitokiu būdu, t. y. tokiu būdu, kuris būtų leidęs pareiškėjui bėgti saugiai ir išvengti susižalojimo (2012 m. birželio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2332/2012).

19.6. Pareigūnas sužalojimą patyrė atvykęs su kolega pagal pranešimą apie šeiminių konfliktą: bute buvęs neblaivus vyras, pamatęs policijos pareigūnus, ėmė konfliktuoti ir sugriebęs už tarnybinių uniformų liemenių stūmė pareigūnus iš buto į laiptinę, o pareigūnams bandant sulaikyti minėtą asmenį, jis aktyviai priešinosi, todėl panaudojus kovinių imtynių veiksmus, bendromis dviejų pareigūnų jėgomis sulaikomasis buvo paguldytas ant žemės, tačiau bandant uždėti antrankius toliau aktyviai priešinosi, spardėsi, laikė sukryžiuotą rankas po savimi, neleisdamas jų surakinti. Dėl tokių

sulaikomojo asmens veiksmų pareiškėjas, siekdamas surakinti jo rankas antrankiais, norėjo atlikti sulaikomajam atpalaiduojantį smūgį į kairį petį, tačiau atliekant šį veiksma ranka nuslydo nuo peties bei atsitrenkė į laiptinės laiptelį. Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad policijos pareigūnas, siekdamas sulaikyti nusikalstama veika ar teisės pažeidimu įtariamą asmenį, kuris elgiasi agresyviai ir aktyviais veiksmais priešinasi sulaikymui, veikia ekstremalioomis, normalioms tarnybos sąlygoms neįprastomis (nebūdingomis) aplinkybėmis, kas pareigūnui kelia padidintą pavojų ar padidėjusią riziką sveikatai ir/ar gyvybei. Nagrinėjamu atveju buvo spręsta, kad, siekdamas sulaikyti tam tikru pažeidimu įtariamą asmenį, pareiškėjas elgėsi adekvačiai susidariusiai situacijai ir tinkamai reagavo į pažeidėjo veiksmus. Sužalojimas buvo patirtas betarpiškai trandant neblaivų viešosios tvarkos pažeidėją. Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija sprendė, kad buvo priežastinis ryšys tarp pareiškėjo patirto susižalojimo ir vykdant tiesiogines funkcijas kilusio padidėjusio pavojaus ar padidėjusios rizikos gyvybei ir sveikatai (2013 m. balandžio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-675/2013).

IV.2.2.1.3. Atvejai, administracinių teismų praktikoje įvertinti kaip neatitinkantys Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nustatytų sąlygų

---

20. Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje tokie žemiau nurodyti atvejai buvo vertinti kaip neatitinkantys Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nustatytų sąlygų kompensacijos pareigūnui dėl sveikatos sužalojimo ar sutrikdymo išmokėjimui.

IV.2.2.1.3.1. Sveikatos sutrikdymai, patirti mokymuose, sporto užsiėmimų metu

---

21. Gana gausų administraciniuose teismuose nagrinėtų bylų skaičių sudarė bylos dėl teisės į Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytą kompensaciją, kai pareigūnai atitinkamus sužalojimus bei sveikatos sutrikdymus patyrė profesinių įgūdžių, mokymų bei sporto užsiėmimų (sporto varžybų) metu. Nurodytų situacijų Vyriausiasis administracinis teismas nepripažino atitinkančiomis sąlygų minėtai kompensacijai išmokėti.

Pavyzdžiui, pasisakydamas dėl policijos pareigūno susižalojimo (traumos) sportinių varžybų metu, Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad pareigūno sportavimas fizinio pasiruošimo ar tam tikrų policijos pareigūnui būtinų turėti įgūdžių lavinimo aspektais yra vienas iš būdų atitikti Vidaus tarnybos statuto 21 straipsnio 4 dalyje (2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X-804 redakcija) įtvirtintą reikalavimą nuolat būti einamoms pareigoms būtinos parengties. Todėl tais atvejais, kai jis atliekamas vykdant atitinkamą vadovybės nurodymą (įsakymą ir pan.), tai laikytina tarnybinių pareigų atlikimu. Tačiau toks sportavimas arba tam tikrų fizinių įgūdžių lavinimas (neatsižvelgiant į jų konkretų būdą ir konkrečią sporto šaką) nelaikytini tarnybinių pareigų atlikimu Policijos veiklos įstatymo taikymo prasme, t. y. tokie fizinio ar kitokio pasiruošimo veiksmai nelaikytini specialiųjų pareigūno funkcijų vykdymu. Todėl tokių užsiėmimų metu patirtos traumos ar kiti sveikatos sutrikdymai Vidaus tarnybos statuto taikymo požiūriu laikytini nelaimingu atsitikimu tarnyboje (49 str. 1 d.), o ne sveikatos sutrikdymu 40 straipsnio 3 dalies taikymo prasme (2010 m. sausio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-145/2010).

Analogiškai buvo spęsta, pavyzdžiui, bylose, kuriose pareigūno sužalojimai ar sveikatos sutrikdymai buvo patirti: asmenų apsaugos padalinio pradinio rengimo kursuose (2009 m. balandžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-365/2009); mokymuose pagal bendrųjų profesinių įgūdžių palaikymo programą Lietuvos policijos mokymo centre, mokymų kovinio parengimo ciklo metu (2010 m. sausio 18 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-154/2010); sportinių varžybų (Pasaulio sambo policijos čempionato), į kurias dalyvauti pareigūnas buvo komandiruotas atsakovo (Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato viršininko) (2010 m. sausio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-145/2010); praktinių mokymų, kurie vyko pareiškėjui būnant kvalifikacijos tobulinimo kursuose, metu, kur buvo imituojamos atitinkamos aplinkybės (situacijos), kuriose policijos pareigūnai turėtų panaudoti fizinės prievartos veiksmus (2010 m. vasario 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-193/2010); tarptautinėse dziudo varžybose (pagal pareigūno – Vilniaus m. VPK Personalo skyriaus Personalo ugdymo poskyrio specialisto – pareigybės aprašymą, į jo nustatytas funkcijas įėjo funkcijos esant reikalui, organizuoti sportinius renginius, vykdyti taikomų sporto šakų varžybas, ruošti Vilniaus VPK komandą dalyvauti Policijos departamento, Europos policijos čempionatuose bei kitose tarptautinėse varžybose) (2010 m. kovo 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-235/2010); žaidžiant krepšinį (2010 m. kovo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-657/2010); fizinio ir kovinio pasirengimo įskaitų laikymo metu (2010 m. balandžio 13 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-568/2010); šaudymo pratybų metu (teisėjų kolegija nagrinėtu atveju (pareiškėjas, traukdamas ginklą iš dėklo, persišovė koją) pastebėjo, kad dalyvaudamas šaudymo varžybose, pareiškėjas įprastu būdu vykdė jam priskirtas funkcijas, t. y. nesant būtinos sąlygos (padidėjusio pavojaus gyvybei arba sveikatai), o pats šaudymas iš ginklo negali būti vertinamas kaip tarnybinių pareigų atlikimas, susijęs su padidintu pavojumi pareigūno gyvybei ar sveikatai) (2010 m. rugsėjo 13 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1082/2010); fizinio pasirengimo pratybose, atliekant savigynos pratimą (2011 m. rugsėjo 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2995/2011); kvalifikacijos tobulinimo kursuose, kur buvo modeliuojama profesinės taktikos situacija (2011 m. spalio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-2524/2011).

IV.2.2.1.3.2. Sveikatos sutrikdymai, patirti eismo įvykių metu

---

(VTS 40 str. 3 d., CK 6.270 str.)

22. Vyriausiasis administracinis teismas yra suformavęs nuoseklią praktiką, atitiktis Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytų sąlygų aspektu vertinant atvejus, kai vidaus tarnybos pareigūnų sveikata sutrikdoma dėl eismo įvykių.

22.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1264/2010 pareiškėjai buvo sužaloti eismo įvykyje, kai į priešingos krypties eismo juostą išvažiavo automobilis, vairuojamas neblaivaus vairuotojo, ir susidūrė su tiesiai važiuoju patrulei tarnybiniu automobiliu (pareiškėjai į eismo įvykį pateko grįždami atlikti patrulio tarnybos užbaigimo veiksmus – grąžinti tarnybinių automobilių, ginklą, specialiąsias priemones). Teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo ir atsakovų priimtais sprendimais, kad pareiškėjai buvo sužaloti tarnybos metu, tačiau sužalojimo metu jie nevykdė jokių tarnybos pareigų, susijusių su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno sveikatai ar gyvybei.

Apeliantai savo poziciją dėl teisės į kompensaciją grindė tuo, kad automobilis Civilinio kodekso 6.270 straipsnio prasme yra padidinto pavojaus šaltinis. Tačiau teisėjų kolegija pažymėjo, kad automobilio naudojimo policijos pareigūno tarnybos funkcijoms atlikti faktas pats savaime nėra pagrindas pripažinti, kad pareigūno tarnyba Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies prasme buvo atliekama padidėjusio pavojaus ar padidėjusios rizikos pareigūno sveikatai ar gyvybei sąlygomis. CK 6.270 straipsnio prasme didesnio pavojaus šaltiniu laikoma veikla, kuri kelia aplinkiniams didesnę, nei įprasta, pavojų. Kiekvienas kelių eisme dalyvaujantis automobilis yra padidinto pavojaus šaltinis aplinkiniams, nepriklausomai nuo to, koks valdytojas ir kokių tikslų jį eksploatuoja (vykdant tarnybos funkcijas, asmeniniams reikalams ar kt.). Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tarnybos funkcijas atliekantis vidaus tarnybos pareigūnas, vairuodamas automobilį, yra kelių eismo dalyvis ir jo padėtis Kelių eismo taisyklių prasme yra tokia pati, kaip ir visų kitų eismo dalyvių (visi eismo dalyviai privalo laikytis Kelių eismo taisyklių ir jų pažeidimo atveju traukiami atsakomybėn). Vidaus tarnybos pareigūno tarnybinių pareigų atlikimas naudojant tarnyboje transporto priemonę Statuto 40 straipsnio 3 dalies kontekste gali būti pripažintas susijusiu su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno sveikatai ar gyvybei tik tuo atveju, jei pagal konkrečios bylos faktines aplinkybes būtų nustatyta, kad naudojant automobilį buvo atliekamos tokio pobūdžio tarnybinės užduotys, kurių atlikimas susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai.

Teisėjų kolegija nagrinėtoje byloje tokių aplinkybių nenustatė – konstatavo, kad pareiškėjų sužalojimas atliekant tarnybą pagal byloje nustatytas faktines aplinkybes nebuvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai; pareigūnų važiavimas automobiliu minėtomis aplinkybėmis iš esmės niekuo nesiskyrė nuo automobilio eksploatavimo įprastomis sąlygomis (2010 m. gruodžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1264/2010).

CK 6.270 straipsnio taikymo prasme automobilio, kaip padidinto pavojaus šaltinio, pavojus yra nukreiptas į aplinkinius, t. y. į kitus asmenis (kitus eismo dalyvius ir pan.), ir nėra susijęs išimtinai su specifinių tarnybinių funkcijų vykdymu (2010 m. sausio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–152/2010).

22.2. Kaip nesietinas su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika sveikatai ar gyvybei Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies prasme buvo vertintas eismo įvykis, kai pareigūnas buvo sužalotas operatyviniu automobiliu vykdant sekimo užduotį. Konkrečiu atveju buvo vertintos faktinės aplinkybės, kad automobilis važiavo lėtai, įprastai, leistinu greičiu, sekant (persekiojant) objektą ypatingi manevrai (viršyti leistiną greitį, staigiai keisti važiavimo kryptį ar kitaip pavojingai manevruoti) atliekami nebuvo. Todėl buvo konstatuota, kad pareiškėjas, važiuodamas kaip keleivis operatyviniu automobiliu, įprastu būdu vykdė jam priskirtas funkcijas; nagrinėjamu atveju nebuvo nustatyta aplinkybių, leidžiančių daryti išvadą, jog tarnybinės funkcijos buvo atliekamos neįprastomis sąlygomis, t. y. esant padidėjusiam pavojui ar padidėjusiai rizikai sveikatai ar gyvybei. Todėl buvo nuspręsta, kad tarnybinių funkcijų atlikimas nebuvo priežastiniame ryšyje su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika sveikatai ar gyvybei (2010 m. birželio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–867/2010).

22.3. Atvejais, kai pareigūno sveikata buvo sutrikdyta eismo įvykio metu, automobilį eksploatuojant įprastomis sąlygomis, buvo vertintas ir 2009 m. birželio 2 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A³⁹–297/2009.

22.4. Administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–3508/2011 atitikties Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytoms sąlygoms aspektu buvo vertinama situacija, kai pareiškėjai buvo sužaloti eismo įvykio metu jiems aiškinantis įvykio (nuo kelio nuvažiuo automobilis) aplinkybes, kai juos, išlipusius iš automobilio, kelkraštyje kliudė ir sutrikdė sveikatą dideliu greičiu į priešingą eismo juostą išvažiuavęs automobilis. Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad pačią situaciją nagrinėjamu atveju – eismo aplinkybių tyrimą – vertinti kaip Policijos veiklos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje numatytų funkcijų vykdymą padidėjusio pavojaus sąlygomis nėra pagrindo. Eismo aplinkybių tyrimas įprastinėmis sąlygomis laikytinas pareigūno veikla, nesant padidėjusio pavojaus ar padidėjusios rizikos pareigūno gyvybei ar sveikatai. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad nagrinėjama situacija nepriskirtina ir atvejams, kai nustatoma, jog tretieji asmenys sutrikdo vidaus tarnybos sistemos pareigūno sveikatą dėl atitinkamų jo atliktų veiksmų vykdant tarnybos pareigas ar atitinkamo statuso vidaus tarnyboje, nes nėra nustatyta, kad transporto priemonės, kliudžiusios pareiškėjus, valdytoja būtų turėjusi ketinimų sužaloti pareigūnus, neatsargus elgesys gali būti vienodai nukreiptas į bet kurį asmenį, nepriklausomai nuo jo statuso, nėra priežastinio ryšio tarp pareiškėjų sužalojimo ir tarnybinių pareigų atlikimo. Panašius sužalojimus šioje situacijoje galėjo patirti bet kuris kitas asmuo (teikęs pagalbą ar kt.), nepriklausomai nuo tarnybinių pareigų atlikimo ar pareigūno statuso, t. y. pastarosios aplinkybės nėra reikšmingas faktorius sprendžiant dėl priežastinio ryšio egzistavimo tarp neteisėtų veiksmų ir kilusių neigiamų pasekmių. Atsižvelgiant į tai, buvo konstatuota, kad pareiškėjų sužalojimas buvo nulemtas ne tarnybos pareigų atlikimą lydėjusių padidėjusių pavojaus ar rizikos pareigūnų gyvybei ar sveikatai, bet aplinkybių, kurios betarpiškai gali ir nesisieti su tarnyba (2011 m. lapkričio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–3508/2011).

22.5. Teisė į Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytą kompensaciją nebuvo pripažinta ir pareigūnui, kuris buvo sužalotas eismo įvykio metu, kai tarnybiniame automobilyje kartu su kitais pareigūnais važiuo automagistrale Vilnius – Klaipėda ir atsitrenkė į važiuojamojoje kelio dalyje buvusį arklį vienkinkiu vežimu. Teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo padaryta išvada, kad paminėtam eismo įvykiui (kurio metu pareiškėjas gavo nurodytą traumą) pareiškėjo turimam statusui būdingi padidinti pavojus ir rizika jokios reikšmės neturėjo, nes šio eismo įvykio metu pareiškėjas nevykdė jokių su šiais faktoriais sietinų pareigų, o buvo tik šio eismo įvykio dalyvis – nukentėjęsysis (2012 m. sausio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–46/2012).

IV.2.2.1.3.3. Kiti sveikatos sutrikdymo atvejai

---

23. Kaip neatitinkantys Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nurodytų kompensacijų mokėjimo sąlygų – o būtent, kad konkreti pareigūno sveikatos sužalojimo ar sutrikdymo situacija buvo susijusi su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika sveikatai ar gyvybei – buvo traktuoti taip pat šie atvejai:

23.1. Pareiškėjas, eidamas Viešosios policijos Klaipėdos apsaugos skyriaus vyresniojo patrulio pareigas, gavęs Apsaugos tarnybos centralizuoto stebėjimo punkto budėtojo informaciją apie tai, kad objekte suveikė apsauginė signalizacija, patruliniu automobiliu nuvyko į įvykio vietą ir, norėdamas apžiūrėti pastato duris ir langus kiemo pusėje iš arti,

perlipo apie 2,5 aukščio metalinę tvorą. Nenustatęs jokių pažeidimų, grįžo prie tvoros, perlįpdamas tvorą nušoko ant kieto pagrindo (trinkelių) ir patyrė dešinės kojos traumą. Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad pagal bylos aplinkybes šiuo konkrečiu atveju pareiškėjo susižalojimas tarnyboje negali būti laikomas susijusiu su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika sveikatai ar gyvybei. Pareiškėjas kojos traumą patyrė po to, kai apžiūrėjęs objektą įsitikino, jog į pastatą neįsibrauta, kai nebuvo jokio pavojaus nei objektui, nei paties pareiškėjo gyvybei ar sveikatai, nei kitoms visuomenės vertybėms, kurias jis turėtų ginti, atlikdamas tarnybos pareigas (nebuvo situacijos, kurioje turėtų padėti kitam asmeniui, persekioti galimą teisės pažeidėją ar pats gintis nuo užpuolimo; jis Apsaugos skyriaus budėtojo nebuvo siunčiamas vykti į kitą saugomą objektą ar vykdyti kitą tarnybinę užduotį). Kaip pastebėjo teisėjų kolegija, jo rizika šokant per tvorą gali būti pateisinama atvykus prie saugomo objekto išsiaiškinti apsauginės signalizacijos įsijungimo priežastį, tačiau negali būti pateisinta jo nepakankamai rūpestingo elgesio įsitikinus, kad objektas yra saugus (2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1987/2008);

23.2. Pareiškėjas patyrė traumą komandiruotės atlikti parodymų patikrinimo vietoje pagal atliekamą tyrimą baudžiamojoje byloje metu (2010 m. rugsėjo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1098/2010);

23.3. Pareiškėjas, eidamas Klaipėdos miesto 4-ojo policijos komisariato Kriminalinės policijos Nusikaltimų tyrimo skyriaus tyrėjo pareigas, būdamas operatyvinės grupės sudėtyje, išsiūstas į įvykio vietą – daugiabučio namo statybvietę dėl statybos įrankių vagystės, ir, ieškodamas, tikėtina, dingusių daiktų, statybvietėje šoko per iškastą tranšėją ir griuvo ant šalia gulėjusios iš armatūros strypų suvirintos konstrukcijos, dėl ko susižalojo. Vyriausiasis administracinis teismas sprendė, kad šiuo konkrečiu atveju pareiškėjo susižalojimas tarnyboje negali būti laikomas susijusiu su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika sveikatai ar gyvybei: pareiškėjas traumą patyrė atlikdamas įvykio vietos apžiūrą, t. y. tuomet, kai bylos duomenimis nebuvo jokio pavojaus nei objektui, nei paties pareiškėjo gyvybei ar sveikatai, nei kitoms visuomenės vertybėms, kurias jis turėtų ginti, atlikdamas tarnybos pareigas. Teisėjų kolegija pastebėjo, kad pareiškėjo elgesys – šokinėjimas per, pareiškėjo teigimu, apie 1 m pločio tranšėją, siekiant patekti į pastatą, – sietinas su sąmoningu saugumo taisyklių nesilaikymu, kuris nebuvo sąlygotas tarnybinio būtinumo (2010 m. sausio 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-111/2010);

23.4. Pareigūnas susižalojo tarnybos metu tarnybinese patalpose lipdamas laiptais. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pareiškėjo tarnybos pareigų atlikimas susižalojimo metu (dirbo kabinetinį darbą, ėjo į raštinę pasiimti su tarnybos funkcijų vykdymu susijusių dokumentų) nebuvo susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai (2010 m. balandžio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-529/2010). Analogiškai vertinta ir situacija, kai pareigūnas tarnybos metu pastate, lipdamas laiptais, paslydo ir griuvo, dėl ko buvo sutrikdyta sveikata (2011 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1008/2011);

23.5. Pareiškėjas – Plungės rajono policijos komisariato Operatyvaus valdymo poskyrio pareigūnas – į policijos komisariatą pristatytą asmenį vedant į laikinojo sulaikymo kamerą, patyrė traumą, kai įeidamas į laikino sulaikymo kamerą minėtas asmuo griuvo ir su kameros durimis prispaudė pareiškėjui ranką. Buvo nustatyta, kad minėtas asmuo elgėsi įprastai, jokios agresijos pareigūno atžvilgiu nerodė ar pavojingų veiksmų neatliko, o jo griuvimą sąlygojo neblaivumas (girtumas), t. y. jokio padidėjusio

pavojaus ar padidėjusios rizikos pareigūno sveikatos ar gyvybės atžvilgiu sulaikytasis asmuo nekėlė. Todėl nagrinėtu atveju konstatuota, kad vedamas asmuo pareiškėjui nesipriešino, nekėlė jokios grėsmės jo gyvybei ar sveikatai, atitinkamai pareiškėjas įprastu būdu vykdė jam priskirtas funkcijas. Šiuo atveju laikino sulaikymo kameros durų atidarymas ir jų laikymas, kol sulaikytasis įeis į kamerą, negali būti siejamas su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika sveikatai ar gyvybei Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies prasme (2010 m. lapkričio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1428/2010);

23.6. Pareiškėjas – vyresnysis patrulis – sulaukė asmenį, kuriam buvo paskirtas areštas, ir su juo bei kitu asmeniu leidosi liftu, kuris staiga ėmė kristi ir po smūgio sustojo, dėl ko pareiškėjas patyrė kojos traumą. Byloje nebuvo nustatyta duomenų, kad pareiškėjo sveikata buvo sutrikdyta kitų asmenų poveikiu iš šalies dėl atitinkamų teisėtai atliktų jo veiksmų vykdant tarnybines pareigas ar atitinkamo statuso vidaus tarnyboje (2011 m. spalio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2525/2011);

23.7. Pareiškėjas, Vilniaus apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos 2 komandos budinčios pamainos ugniagesys gelbėtojas, atlikdamas Profesinio parengimo normatyvą, t. y. bėgdamas komandos garaže apsirengti ugniagesio apsauginiais rūbais, patyrė traumą. Teisėjų kolegija pripažino pagrįsta ir teisėta pirmosios instancijos teismo išvadą, kad pareiškėjas susižalojo atlikdamas tarnybines pareigas, tačiau jo susižalojimas nepriskirtinas nei vienam iš Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nurodytų atvejų, kuri buvo grindžiama, be kita ko, aplinkybe, kad pareiškėjas traumą patyrė ne gaisro vietoje ar kitoje vietoje, kur būtų atliekami gelbėjimo darbai, o jam gerai žinomoje darbo vietoje (patalpose) atliekant Profesinio parengimo normatyvą (pamainos išvykimas už garažo vartų pagal aliarmo signalą) (2012 m. gegužės 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2295/2012).

IV.2.2.2. Klausimo dėl pareigūnų teisės į kompensaciją nagrinėjimo procedūra

---

IV.2.2.2.1. Tarnybinio patikrinimo išvados teisinis statusas ir reikšmė sprendžiant dėl pareigūno teisės į kompensaciją

(VTS 40 str., Taisyklės)

24. Dėl tarnybinio patikrinimo išvados, priimtose atliekant tarnybinį patikrinimą, ar pareigūno mirtis ar sveikatos sutrikdymas yra susijęs su tarnyba, o kursanto – su profesiniu ar įvadiniu mokymu, teisinio statuso bei reikšmės, sprendžiant klausimą dėl pareigūno teisės į Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytą kompensaciją, yra pasisakiusi Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-67/2009¹⁰³.

Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies nuostatų sistemine analizė leidžia daryti išvadą, kad kompensacijos išmokėjimas yra sąlygojamas tiesioginio priežastinio ryšio tarp patirto sužalojimo (susirgimo sunkia liga) ir tarnybinių pareigų atlikimo (tarnybos) buvimo. Būtent šiam priežastiniam ryšiui

---

¹⁰³ Atrikeptinas dėmesys, jog šioje administracinėje byloje, sprendžiant klausimą dėl pareigūno teisės į nurodytą kompensaciją, buvo taikyta 2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcijos Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies redakcija.

bei įvykio aplinkybėms nustatyti ir yra pradedamas tarnybinis patikrinimas (Vidaus tarnybos statuto 40 str. 5 d., Taisyklių 4 p.), o jį atlikus surašoma tarnybinio patikrinimo išvada, kurioje, be kita ko, nurodoma, ar tarp pareigūno mirties ar sveikatos sutrikdymo ir tarnybos yra nustatytas priežastinis ryšys, ar teisės aktų nustatyta tvarka išmokėtina kompensacija (Taisyklių 10.6 p.).

Vadovaujantis Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalimi, pareigūnams išmokamų kompensacijų dydis tiesiogiai priklauso nuo invalidumo (netekto darbingumo) ar sveikatos sutrikdymo sunkumo laipsnio. Sveikatos sutrikdymo sunkumo laipsnį nustato Centrinės medicininės ekspertizės komisija Vyriausybės nustatyta tvarka (VTS 40 str. 8 d.). Ši tvarka nustatyta Vidaus tarnybos sistemos pareigūno ar vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigos kursanto sveikatos sutrikdymo sunkumo laipsnio nustatymo taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1130, kurių 4 punkte, be kita ko, nustatyta, kad pareigūnas siunčiamas į Centrinę medicinos ekspertizės komisiją, kai vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka nustatoma, kad pareigūno sveikatos sutrikdymas susijęs su tarnybinių pareigų atlikimu ar tarnyba. Sveikatos sutrikdymo sunkumo laipsnį Centrinė medicinos ekspertizės komisija nustato vadovaudamasi įvykio tarnyboje tyrimo dokumentais, analizuodama medicininius dokumentus, atlikdama fizinės ir psichikos sveikatos būklės medicininį, psichologinį tyrimą, o prireikus – pagal kitus dokumentus. Įvykio tarnyboje tyrimo ir kitus dokumentus Centrinei medicinos ekspertizės komisijai pateikia pareigūną ar kursantą siunčianti įstaiga (Taisyklių 7, 8 p.).

Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, šios nuostatos leidžia konstatuoti, jog, išskyrus Taisyklių 12 punkte numatytą išimtį, susijusių su galimu pareigūno užkrėtimu sunkia liga, į Centrinę medicinos ekspertizės komisiją pareigūnas yra siunčiamas tik pripažinus, kad pareigūno sveikatos sutrikdymas susijęs su tarnybinių pareigų atlikimu ar tarnyba, t. y. nustačius priežastinį ryšį. Be to, sisteminė Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies analizė leidžia daryti išvadą, jog, nesant atitinkamos medicininės ekspertizės komisijos išvados, pareigūnų teisė į kompensaciją negali būti realizuota. Todėl vidaus reikalų sistemos įstaigos vadovo patvirtinta tarnybinio patikrinimo išvada, kuria konstatuojama, jog nėra priežastinio ryšio tarp sveikatos sutrikdymo ir tarnybinių pareigų atlikimo (tarnybos), užkerta kelią bet kokioms tolimesnėms procedūroms, būtinoms priimti galutinį sprendimą dėl kompensacijos mokėjimo ir jos dydžio.

Taigi išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad tarnybinio patikrinimo išvados, kuria konstatuojama, jog priežastinio ryšio tarp sveikatos sutrikdymo ir tarnybinių pareigų atlikimo (tarnybos) nėra, patvirtinimas užkerta kelią bet kokioms tolimesnėms administracinėms procedūroms, būtinoms pareigūno teisei į Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies kompensaciją realizuoti. Be to, paminėto priežastinio ryšio buvimas yra ne tik sąlyga tolimesnių administracinių procedūrų vykdymui, bet ir esminis reikalavimas teisei į minėtą kompensaciją atsirasti. Vadovaujantis Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 5 dalimi ir Taisyklių nuostatomis, šio esminio elemento buvimas ar nebuvimas nustatomas tik tarnybinio patikrinimo metu ir nurodomas jo išvadoje, o tolimesniuose administracinės procedūros etapuose nebenustatinėjamas. Kartu išplėstinė teisėjų kolegija pabrėžė, jog nors tarnybinio patikrinimo pagrindinis tikslas – nustatyti priežastinį ryšį tarp pareigūno mirties ar sveikatos sutrikdymo ir tarnybos, arba tarp kursanto mirties ar sveikatos sutrikdymo ir profesinio ar įvadinio mokymo (Taisyklių

4 p.), tačiau juo kartu yra atsakomas klausimas į tai, ar teisės aktų nustatyta tvarka pareigūnui išmokėtina kompensacija (Taisyklių 10.6 p.). Todėl tvirtindamas tarnybinio patikrinimo išvadą kaip vientisą aktą (Taisyklių 11 p.), įstaigos vadovas iš esmės priima sprendimą, t. y. išreiškia savo valią dėl paminėto priežastinio ryšio buvimo ar nebuvimo bei, neigiamos išvados atveju, – kompensacijos pareigūnui nemokėjimo.

Konstatavusi, kad neigiamos tarnybinio patikrinimo išvados patvirtinimas užkerta kelią pareigūno teisės į kompensaciją dėl sveikatos sutrikdymo realizavimui, išplėstinė teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, jog teisės aktai nenumato pareigos viešojo administravimo subjektams priimti paskesnę (papildomą) sprendimą (administracinį aktą) dėl kompensacijos nemokėjimo, sprendė, kad ši išvada laikytina teisinės pasekmės sukeliančiu, t. y. paneigiančiu pareigūno teisę į kompensaciją, administraciniu aktu, kuris gali būti skundžiamas įstatymų nustatyta tvarka ir nagrinėjamas administracinių teismų pagal Administracinių bylų teisenos įstatyme įtvirtintas taisykles (2009 m. kovo 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-67/2009).

IV.2.2.2.2. Centrinės medicinos ekspertizės komisijos ekspertinio sprendimo teisinis statusas ir reikšmė, sprendžiant dėl pareigūno teisės į kompensaciją

(VTS 40 str., Taisyklės)

25. Dėl Centrinės medicinos ekspertizės komisijos priimamo ekspertinio sprendimo teisinio statuso bei jo reikšmės, sprendžiant klausimą dėl pareigūno teisės į Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytą kompensaciją, taip pat galimybės jį apskusti Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka, pasisakė Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-69/2011.

Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, pakartojusi jau minėtus 2009 m. kovo 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartyje administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-67/2009 pateiktus išaiškinimus dėl tarnybinio patikrinimo išvados esmės, nurodė, kad pasibaigus pirmajam administracinės procedūros dėl kompensacijos pareigūnui susižeidus ar žuvus ryšium su tarnyba etapui ir jo metu vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka nustačius, kad pareigūno sveikatos sutrikdymas susijęs su tarnybinių pareigų atlikimu ar tarnyba, o kursanto – su profesiniu ar įvadinio mokymu, prasideda antras nagrinėjamos administracinės procedūros etapas – pareigūnas ar kursantas siunčiamas į Centrinę medicinos ekspertizės komisiją (Taisyklių 4 p.). Įvertinusi teisinį reguliavimą, įtvirtintą Taisyklėse¹⁰⁴, išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo,

104 CMEK nustato, ar yra medicinos mokslu pagrįstas padarinių pareigūno ar kursanto sveikatai ir pasireiškusio sveikatos sutrikdymu fizinio, cheminio, fizikinio, biologinio ar ergonominio veiksnio tarpusavio ryšys; nustato sunkų, apysunkį arba lengvą sveikatos sutrikdymo laipsnį, išskyrus tuos atvejus, kai sunkaus, apysunkio arba lengvo laipsnio sveikatos sutrikdymo nėra; įvertina po sveikatos sutrikdymo likusius sveikatos pakitimus ir pareigūno sveikatos būklės tinkamumą tolesnei tarnybai, o kursanto - profesiniam rengimui (Taisyklių 10 p.); pateikia išvadas pareigūnui ar kursantui pasiuntusiai įstaigai ir pareigūnui ar kursantui (Taisyklių 11 p.); sveikatos sutrikdymo sunkumo laipsnį CMEK nustato naudodamasi Lietuvos Respublikoje nustatyta tvarka aprobuotomis, licencijuotomis ir (ar) sertifikuotomis asmens sveikatos priežiūros, psichologinės diagnostikos technologijomis, laikydamosi sveikatos sutrikdymo sunkumui nustatyti būtinų asmens sveikatos priežiūros paslaugų saugumo ir tinkamumo reikalavimų (Taisyklių 9 p.); sveikatos sutrikdymo sunkumo laipsnį CMEK nustato vadovaudamasi įvykio tarnyboje tyrimo dokumentais, analizuodama medicininius dokumentus,

jog antrasis nagrinėjamos administracinės procedūros etapas pagal savo pobūdį iš esmės yra ekspertinis–medicininis tyrimas, kurio metu, remiantis specialiosiomis medicinos žiniomis ir kitais duomenimis, yra, be kita ko, nustatomas pareigūno sveikatos sutrikdymo laipsnis, išskyrus tuos atvejus, kai sunkaus, apysunkio arba lengvo laipsnio sveikatos sutrikdymo nėra. Taigi CMEK šiame administracinės procedūros etape atlieka tik aiškiai jai suteiktas, iš esmės ekspertinio pobūdžio funkcijas ir nepriima sprendimo išmokėti atitinkamo dydžio kompensaciją arba ją atsisakyti išmokėti. CMEK išvada yra pateikiama pareigūnui ar kursantui pasiuntusiai įstaigai ir pareigūnui ar kursantui. Tik po šios išvados (ekspertinio sprendimo) pateikimo prasideda baigiamoji nagrinėjamos administracinės procedūros dalis. Todėl buvo padaryta išvada, kad CMEK ekspertiniu sprendimu įforminama tik vientisos administracinės procedūros, kurios tikslas yra atsakyti į klausimą, ar pareigūnui turi būti išmokėta kompensacija, dalies, t. y. vieno iš jos etapų, pabaiga.

Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėjama administracinė procedūra, jei ji nepasibaigė įstaigos vadovui patvirtinus tarnybinio patikrinimo išvadą, turi pasibaigti įstaigos, kurioje tarnauja pareigūnas, vadovo ar kito įgalioto asmens sprendimu – individualiu administraciniu aktu, – kuriuo nusprendžiama išmokėti arba atsisakyti išmokėti kompensaciją nukentėjusiam pareigūnui. Šis sprendimas turi būti priimamas remiantis CMEK išvada (ekspertiniu sprendimu) ir tarnybinio patikrinimo išvadomis, taip pat kitais teisės aktuose nustatytais dokumentais. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, jog CMEK ekspertinis sprendimas yra tik tarpinis dokumentas, kuris yra pagrindas (vada) įstaigos vadovui (kitam įgaliotam asmeniui) priimti baigiamąjį (galutinį) nagrinėjamos viešojo administravimo procedūros aktą – sprendimą dėl kompensacijos pareigūnui susižeidus ar žuvus ryšium su tarnyba išmokėjimo ar atsisakymo ją mokėti. Savo ruožtu CMEK ekspertinis sprendimas nėra administracinis aktas, kuriuo galutinai išsprendžiamas kompensacijos mokėjimo (nemokėjimo) klausimas, nes teisės aktai apskritai nesuteikia teisės CMEK spręsti šio – kompensacijos išmokėjimo (atsisakymo išmokėti) – klausimo. Juolab kad ir kompensaciją moka ne CMEK, o valstybės institucija, kurioje tarnauja (eina pareigas) ar tarnavo (ėjo pareigas) nukentėjęs pareigūnas. Todėl išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, jog CMEK ekspertinis sprendimas negali būti savarankišku skundo objektu ir savarankišku administracinės bylos dalyku, kadangi jis yra tik vienas iš vientisos (vienos) administracinės procedūros, kurios tikslas yra nustatyti, ar yra pagrindas pareigūnui išmokėti kompensaciją (o jei taip – tai kokio dydžio), metu surašomų tarpinių dokumentų. Kaip atskiro pobūdžio dokumentas CMEK ekspertinis sprendimas negali būti laikomas teisės aktu, tiesiogiai nustatančiu pareigūnui atitinkamas teises ar pareigas. Taigi CMEK ekspertinis sprendimas dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo kaip atskiras dokumentas pareigūno materialinei teisei padėčiai tiesioginės įtakos neturi ir šia prasme jis (tokio pobūdžio dokumentas) nepatenka nei į skųstino individualaus teisės akto, nei į administracinio teisės akto sąvokas (ABTĮ 2 str. 14–15 d.). Skundo objektu tokiu atveju, koks yra nagrinėjamas šioje byloje, turėtų būti įstaigos, kurioje tarnauja (tarnavo) pareigūnas, vadovo ar kito įgalioto asmens administracinis sprendimas, t. y. individualus administracinis aktas, kuriuo būtų nuspręsta atsisakyti išmokėti pareiškėjui atitinkamą kompensaciją. Konkrečias teises

---

atlikdama fizinės ir psichikos sveikatos būklės medicininį, psichologinį tyrimą, o prirėikus – pagal kitus dokumentus (Taisyklių 7 p.).

pasekmes dėl kompensacijos išmokėjimo (atsisakymo išmokėti) pareiškėjui gali sukelti tik įstaigos vadovo ar kito įgalioto asmens sprendimas šiuo klausimu.

Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad minėta išvada nepaneigia Specializuotosios medicininės ekspertizės organizavimo ir atlikimo tvarkos aprašo 79 punkte¹⁰⁵ įtvirtintos galimybės ginčyti CMEK ekspertinius sprendimus, nes išplėstinės teisėjų kolegijos suformuluotos teisės aiškinimo taisyklės neužkerta kelio įgyvendinti teisės į teisminę gynybą. Buvo pažymėta, kad raštiškas įstaigos vadovo sprendimas dėl kompensacijos pareigūnui susižeidus ar žuvus ryšium su tarnyba išmokėjimo ar atsisakymo ją mokėti yra individualaus pobūdžio administracinis aktas ir būtent šis aktas gali būti skundžiamas teismui. Taigi argumentai (bet ne savarankiškas reikalavimas) dėl CMEK ekspertinio sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo administraciniame teisme gali būti teikiami ginčijant galutinį įstaigos vadovo sprendimą dėl kompensacijos mokėjimo (atsisakymo mokėti). Būtent nagrinėdamas pastarąjį ginčą administracinis teismas gali įvertinti ir tarpinį sprendimą, t. y. CMEK ekspertinį sprendimą, jo teisėtumą bei pagrįstumą, taip pat reikšmę ir poveikį galutinio sprendimo dėl kompensacijos mokėjimo (nemokėjimo) teisėtumui ir pagrįstumui. Juolab kad poįstatyminių teisės aktų nuostatos, aptariančios teisę kreiptis į administracinį teismą, turėtų būti aiškinamos sistemiskai, t. y. atsižvelgiant į Administracinių bylų teisenos įstatymo normas, ypač minėtus Administracinių bylų teisenos įstatymo 5 ir 22 straipsnį, iš kurių galima spręsti, kad ne bet kuris atitinkamos institucijos surašytas dokumentas gali būti skundo objektu (2011 m. birželio 20 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A²⁶¹–69/2011).

IV.2.2.2.3. Kiti su tarnybinio patikrinimo procedūra susiję klausimai

---

26. Pagal Taisyklių 3–10 punktų nuostatas dėl Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje nurodytų atvejų ištyrimo vidaus tarnybos įstaigoje turi būti atliktas tarnybinis patikrinimas, kurio tikslas nustatyti priežastinį ryšį, ar pareigūno sužalojimas, susižalojimas, sveikatos sutrikdymas yra susijęs su tarnybinių pareigų atlikimu, ar tarnybinių pareigų atlikimas yra susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno gyvybei ar sveikatai. Kitaip tariant, tarnybinio patikrinimo metu turi būti nustatyta, ar pareigūno sužalojimo, susižalojimo, sveikatos sutrikdymo atvejis priskirtinas vienam iš Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytų kompensacijos mokėjimo atvejų (2010 m. gruodžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1264/2010).

27. Atkreiptinas dėmesys, jog, kaip minėta, išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–67/2009 nurodė, kad sisteminė Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies analizė leidžia daryti išvadą, kad kompensacijos išmokėjimas yra sąlygojamas tiesioginio priežastinio ryšio tarp patirto sužalojimo (susirgimo sunkia liga) ir tarnybinių pareigų atlikimo (tarnybos) buvimo (2009 m. kovo 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–67/2009).

28. Aiškindamas atitinkamų institucijų kompetenciją sprendžiant klausimą dėl pareigūnų teisės į Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytą kompensaciją,

---

¹⁰⁵ „CMEK ekspertiniai sprendimai gali būti skundžiami teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (Žin., 1999, Nr. 13-308; 2000, Nr. 85-2566) nustatyta tvarka.“

Vyriausiasis administracinis teismas yra pasisakęs dėl vidaus tarnybos įstaigų ir CMEK kompetencijos statutinių pareigūnų sveikatos sutrikdymo priežasčių ir pasekmių tyrimo procedūrose atribojimo.

Vidaus reikalų įstaiga tarnybinio patikrinimo metu nustačiusi, kad statutinio pareigūno susižalojimas, sužalojimas arba sveikatos sutrikdymas yra susijęs priežastiniu ryšiu su tarnybinių pareigų atlikimu ar pareigūno statusu, taip pat kad tarnybinių pareigų atlikimas, profesinis ar įvadinis mokymas susijęs su padidėjusiu pavojumi ar padidėjusia rizika pareigūno ar kursanto gyvybei ar sveikatai, t. y. nustačiusi sąlygas mokėti Statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytą kompensaciją, turi išduoti pareigūnui siuntimą į CMEK sužalojimo sunkumo laipsniui nustatyti (VTS 40 str. 5 d., Taisyklių 4,10 p., Sveikatos sutrikdymo nustatymo taisyklių 4 p.). Gavusi tokį siuntimą ir tarnybinio patikrinimo išvadą, CMEK turi atlikti specializuotą medicininę ekspertizę ir savo kompetencijos ribose pateikti atitinkamą išvadą dėl sveikatos sutrikdymo laipsnio nustatymo (VTS 40 str. 8 d., Medicinos centro nuostatų¹⁰⁶ 11.11 p., Sveikatos sutrikdymo nustatymo taisyklių 3, 7, 9, 10.2, 11 p., Sveikatos sutrikdymų sąrašas). Teisėjų kolegija pažymėjo, jog teisės aktai nesuteikia CMEK kompetencijos vertinti, ar vidaus reikalų statutinė įstaiga, siūsdama statutinį pareigūnų sveikatos sutrikdymo laipsniui nustatyti, laikėsi visų teisės aktais nustatytų procedūrų ir taisyklių. Tokį vertinimą gali atlikti tik teismas. Remdamasi Sveikatos sutrikdymo nustatymo taisyklių 7, 8 punktuose nurodytais dokumentais, CMEK turi pateikti atitinkamą išvadą dėl sužalojimo sunkumo laipsnio nustatymo¹⁰⁷ (2009 m. balandžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-365/2009).

29. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1223/2010 ginčas kilo dėl atsakovo Valstybės sienos apsaugos tarnybos Lazdijų rinktinės vado įsakymo, kuriuo buvo panaikintas paties atsakovo sprendimas patvirtinti anksčiau surašytą tarnybinio patikrinimo išvadą dėl priežastinio ryšio tarp pareiškėjo gautos traumos ir jo tarnybinių pareigų atlikimo VTS 40 straipsnio taikymo prasme, kurioje buvo konstatuota, kad toks priežastinis ryšys yra. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija šioje byloje sprendė klausimą, ar atsakovas turėjo teisę panaikinti savo paties priimtą sprendimą.

Teisėjų kolegija nurodė, kad minėta tarnybinio patikrinimo išvada ir jos patvirtinimas yra atskiri specialaus teisės akto – Taisyklių – numatyti ir reglamentuojami veiksmai, kurie yra būtina sąlyga (prielaida) tolimesnei kompensacijos dėl pareigūno sveikatos sutrikdymo gavimo procedūrai vykdyti. Kitaip tariant, jie yra pagrindas išduoti pareigūnui siuntimą į CMEK, siekiant nustatyti patirto sveikatos sutrikdymo sunkumo laipsnį (buvo pažymėta, kad, sprendama savo kompetencijos klausimus, CMEK neturi teisės revizuoti Taisyklių pagrindu padarytos tarnybinio patikrinimo išvados dėl paminėto priežastinio ryšio nustatymo). Tai reiškia, kad Taisyklių taikymo požiūriu šie veiksmai prilyginami administraciniam sprendimui (individualiam teisės aktui), kuris sukelia konkrečiam subjektui (pareiškėjui) atitinkamas teises pasekmes. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal administracinių teismų praktiką, tokie veiksmai tuo atveju, kai padaryta išvada apie nurodyto priežastinio ryšio nebuvimą, yra laikomi administraciniam teismui skundžiamu sprendimu. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus, Vyriausiasis

106 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. IV-416 patvirtinti Medicinos centro nuostatai.

107 Remdamasis nurodytu išaiškinimu, konkrečioje nagrinėtoje byloje Vyriausiasis administracinis teismas, konstatavęs, kad Vadovybės apsaugos departamentas siuntė pareiškėją į CMEK dėl pareiškėjo sveikatos sutrikimo laipsnio nustatymo, sprendė, kad CMEK nepagrįstai atsakė pateikti tokią išvadą.

administracinis teismas konstatavo, kad, nesant teisės akto specialiai aptartam pagrindui, tokį sprendimą priėmęs vidaus administravimo subjektas neturi teisės pats panaikinti šį sprendimą (2010 m. lapkričio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1223/2010).

30. Vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas ginčą, kai atsakovas atsisakymą išmokėti kompensaciją grindė, be kita ko, tuo, jog pareiškėjas nesilaikė Taisyklių 5 punkto, pagal kurį nukentėjęs pareigūnas, kursantas arba pareigūnas, kursantas, buvęs kito pareigūno, kursanto mirties, sveikatos sutrikdymo liudininku, privalo nedelsdamas apie tai tarnybiniu pranešimu informuoti tiesioginį viršininką (dėstytoją) ar vidaus reikalų statutinės įstaigos vadovą (toliau – įstaigos vadovą); įstaigos vadovą gali informuoti ir pareigūno ar kursanto šeimos narys, asmens sveikatos priežiūros įstaiga, į kurią buvo pristatytas pareigūnas ar kursantas po įvykio; tiesioginis viršininkas (dėstytojas), gavęs tokį tarnybinių pranešimą ar informaciją, nedelsdamas jį perduoda įstaigos vadovui, reikalavimų. Byloje buvo nustatyta, kad pareiškėjas apie 2008 m. balandžio 5 d. patirtą traumą Komisariato vadovybę informavo ne įvykio dieną, o vėliau (2008 m. balandžio 8 d.), t. y. kai jis patyrė pakartotinę dešinės kojos traumą ir buvo pristatytas į gydymo įstaigą. Tačiau, kaip teisingai nurodė pirmosios instancijos teismas, tai nesutrukdė atsakovui visais aspektais ištirti aplinkybes dėl pareiškėjo sužalojimo laiko, nustatyti ryšį tarp patirtos traumos ir sveikatos sutrikimo bei sveikatos sutrikdymo laipsnį. Vyriausiasis administracinis teismas vertino ir tai, jog pareiškėjas iš pirminių simptomų nesuprato, kad patyrė rimtą traumą, ir tikėjosi, kad nedidelis skausmas sumuštoje dešinėje kojoje praeis, kad apie patirtą traumą, priešingai nei nurodo atsakovas, jis pasisakė savo kolegai. Taip pat teisėjų kolegija pažymėjo, kad Vidaus tarnybos statute toks pagrindas, kaip Taisyklių 5 punkto pažeidimas, nenumatytas kaip besąlygiškai eliminuojantis kompensacijos mokėjimą. Atsižvelgusi į tai, teisėjų kolegija darė išvadą, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad pareiškėjas turi teisę gauti Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalies 6 punkte numatytą kompensaciją (2009 m. gruodžio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-1494/2009).

31. Vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje yra nurodęs, kad pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis, panaikinus tarnybinio patikrinimo išvadą ir konstatavus, kad pareigūno sveikatos sutrikdymas atitinka Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytas kompensacijos skyrimo sąlygas, įpareigoti atsakovą skirti ekspertizę pareiškėjo sveikatos sutrikdymo laipsniui nustatyti, pavedant ją atlikti Centrinei medicinos ekspertizės komisijai, yra nepagrįsta ir perteklinė. Tarnybinio patikrinimo išvados panaikinimas teismo sprendimu, jame konstatuojant, kad pareigūno sužalojimas, susižalojimas arba jo sveikatos sutrikdymas atitinka Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalyje numatytas kompensacijos skyrimo sąlygas, vidaus tarnybos statutinei įstaigai sukuria pareigą siųsti pareigūną į CMEK sveikatos sutrikdymo laipsniui nustatyti, t. y. sukuria pareigą vykdyti administracinę procedūrą dėl kompensacijos skyrimo. Pareiškėjo siuntimo į CMEK klausimą turi spręsti ne teismas, bet atsakovas (2011 m. gruodžio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3010/2011, 2013 m. balandžio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-675/2013).

32. Administraciniuose teismuose nagrinėti ir ginčai, kuriuose buvo keliamas klausimas dėl pareigūno sveikatos sutrikimų priskyrimo nurodytiesiems Sveikatos sutrikimų sąrašui.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁶³-2786/2011 pareiškėjas siekė, kad jam padarytas sužalojimas būtų priskirtas Sveikatos sutrikdymų sąrašo 3.2 punktui, t. y.

lengviems sužeidimams. Šioje byloje esminis ginčas buvo kilęs dėl pareiškėjo traumos gydymo trukmės, t. y. faktinio nedarbingumo laikotarpio. Buvo vadovautasi Aprašo 50 punkto nuostata, kad kai atliekant pareigūnų ir kursantų ekspertizę, nustatant sveikatos sutrikdymo sunkumo mastą, iš kitų asmens sveikatos priežiūros įstaigų pateiktuose medicinos dokumentuose nurodyta gydymo dėl sveikatos sutrikdymo trukmė neatitinka nustatomojo sveikatos sutrikdymo pobūdžio, mechanizmo ir (ar) laiko, sveikatos sutrikdymo sunkumo mastas nustatomas esančiais sveikatos sutrikdymo objektyviais duomenimis. Todėl teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo vertinimui, kad pareiškėjo laikinasis nedarbingumas truko 10 dienų (nuo 2008 m. spalio 1 d., kada pareiškėjas buvo sužalotas, iki 2008 m. spalio 10 d., kada baigėsi nedarbingumo pažymėjimo galiojimas). Teisėjų kolegija, remdamasi Sveikatos sutrikdymų sąrašo 3 punktu, kuriame nurodyta, jog lengviems sužeidimams, traumoms ir kitiems sveikatos sutrikdymams priskiriami sužeidimai, traumos ir kiti sveikatos sutrikdymai, kurie lėmė ilgiau kaip 10 dienų trunkantį laikinąjį nedarbingumą, konstatavo, jog pirmosios instancijos teismo padaryta išvada, kad reali pareiškėjo laikinojo nedarbingumo trukmė yra 10 dienų ir todėl pareiškėjo patirta trauma pagal nedarbingumo trukmę negali būti priskiriama lengviems sužeidimams, paremta įrodymų analize ir yra motyvuota, o pareiškėjas nepateikė jokių objektyvių įrodymų, kad jo laikinojo nedarbingumo trukmė buvo ilgesnė ir kad jis kreipėsi į gydytojus dėl gydymo pratęsimo ir toks gydymas buvo tęsiamas. Vyriausiasis administracinis teismas pareiškėjo argumentus, jog jo sužalojimo gydymas turėjo trukti ilgiau nei 10 dienų, vertino kritiškai, kaip nepagrįstą jokiais objektyviais įrodymais, be to, tai, kad nedarbingumo pažymėjimas nebuvo pratęstas, vertino kaip įrodymą, jog pareiškėjo sveikatos būklė buvo patenkinama ir jis galėjo toliau tęsti tarnybą be rizikos savo sveikatai, o vėliau komplikacijų dėl rankos gijimo pareiškėjui nekilo (2011 m. rugsėjo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-2786/2011).

IV.2.3. Kompensacijos pareigūnams, tarnaujantiems Kalėjų departamente ar jam pavaldžiose įstaigose, sveikatos sutrikdymo atvejais

---

(TKDS 48 str.)

33. Tarnybos Kalėjų departamente statuto (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI-123 redakcija) 48 straipsnio 3 dalis numato, kad pareigūnui, kuriam buvo sutrikdyta sveikata einant tarnybines pareigas arba jeigu tai susiję su tarnyba Kalėjų departamente arba jam pavaldžiose įstaigose, atsižvelgiant į darbingumo lygį ar sveikatos sutrikdymo sunkumo laipsnį, išmokama atitinkama kompensacija.

Dėl nurodytos nuostatos aiškinimo pasisakė Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-2042/2012. Nagrinėtu atveju nustatyta, kad pareiškėjos sveikata buvo sutrikdyta jai laikant fizinio pasirengimo įskaitą institucijoje, o esminis kilęs klausimas – ar pareiškėjai mokėtina kompensacija minėtos Tarnybos Kalėjų departamente statuto 48 straipsnio 3 dalies pagrindu, jei sveikatos sutrikdymas įvyko dėl pačios pareiškėjos neatsargumo. Išplėstinė teisėjų kolegija, aiškindama minėtą nuostatą, pabrėžė, kad įstatymų leidėjas teisės į kompensaciją atsiradimą sieja su tokiomis sąlygomis: 1) pareigūnui yra sutrikdyta sveikata; 2) sveikata buvo sutrikdyta a) einant tarnybines pareigas arba b) jeigu tai susiję su tarnyba Kalėjų departamente arba jam pavaldžiose įstaigose. Pirma sąlyga yra tenkinama, jei yra pagrįstų

duomenų, kurie leidžia konstatuoti sveikatos sutrikdymo faktą pareigūnui. Antra sąlyga yra tenkinama, jei pagrįstai galima konstatuoti, kad pareigūno sveikata buvo sutrikdyta arba jam einant tarnybines pareigas, arba jeigu sveikatos sutrikdymas yra susijęs su tarnyba Kalėjimų departamente arba jam pavaldžiose įstaigose. Išplėstinė teisėjų kolegija pabrėžė, kad būtent tokios teisės į kompensaciją sąlygos yra įtvirtintos Kalėjimų departamento statuto 48 straipsnio 3 dalyje. Nagrinėtoje byloje ginčas buvo kilęs dėl antrosios sąlygos konstatavimo. Pažymėjusi, jog pareiškėjos sveikata buvo sutrikdyta fizinio pasirengimo įskaitos laikymo metu, nurodyta fizinio rengimo įskaita vyko Pravieniškių pataisos namų–atvirosios kolonijos 2011 m. birželio 2 d. direktoriaus įsakymo Nr. V–372 „Dėl praktinio šaudymo, teorinių žinių apie ginklų sandarą, veikimo principus, ginklo naudojimo saugos reikalavimų, saugaus elgesio su ginklu ir fizinio bei specialiojo pasirengimo įskaitų laikymo organizavimo“ pagrindu, išplėstinė teisėjų kolegija sprendė, kad pareiškėjos sveikata buvo sutrikdyta, jai atliekant veiksmus, kurie yra tiesiogiai susiję su jos tarnyba, t. y. įgyvendinant minėto Pravieniškių pataisos namų–atvirosios kolonijos direktoriaus įsakymo pagrindu vykdomos fizinio pasirengimo įskaitos normatyvus. Todėl buvo konstatuota, kad yra aiškus pagrindas konstatuoti antros teisės į kompensaciją Kalėjimų departamento statuto 48 straipsnio 3 dalies pagrindu sąlygos buvimą – pareigūnės sveikata buvo sutrikdyta, jai atliekant veiksmus, kurie susiję su tarnyba Kalėjimų departamentui pavaldžioje įstaigoje – Pravieniškių pataisos namuose–atvirojoje kolonijoje.

Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad teisės į kompensaciją Tarnybos Kalėjimų departamente statuto 48 straipsnio 3 dalies pagrindu atsiradimui šiuo atveju neturi reikšmės argumentai, susiję su pareiškėjos veiksmų kvalifikavimu, t. y. pareiškėjos neatsargumo, atliekant fizinio pasirengimo įskaitą, apimtis. Tarnybos Kalėjimų departamente statuto 48 straipsnyje numatytos kompensacijos nemokėjimas yra galimas esant Kalėjimų departamento statuto 49 straipsnyje nustatytiems pagrindams, tačiau šiame straipsnyje neatsargumas, kaip pagrindas nemokėti Kalėjimų departamento statuto 48 straipsnyje numatytą kompensaciją, nėra nurodytas. Kalėjimų departamento statuto 49 straipsnio 3 punkte aiškiai nurodyta, kad kompensacija nemokama tuo atveju, kai pareigūnas tyčia sutrikdė savo sveikatą. Vadinasi, įstatymų leidėjas pasirinko tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį pareigūno neatsargumas, prisidėjęs prie sveikatos sutrikdymo, nėra pagrindas nemokėti jam kompensacijos. Juolab kad būtent atsakovui tenka pareiga įrodyti kompensacijos nemokėjimo pagrindą, o iš bylos medžiagos negalima daryti aiškios išvados, kad pareiškėjos (pareigūnės) sveikatos sutrikimas įvyko dėl jos neatsargumo. Taigi dėl nurodytų argumentų išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai panaikino skundžiamą Tarnybinio patikrinimo išvadą (kuria buvo nutarta siūlyti pripažinti, kad pareiškėjos sveikata buvo sutrikdyta dėl netinkamo pasiruošimo laikyti fizinio pasirengimo įskaitą bei didelio jos pačios neatsargumo, ir nutarta kompensacijos už patirtą sužalojimą nemokėti) (2012 m. gruodžio 6 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–2042/2012).

IV.2.4. Kompensacijos kariams sveikatos sutrikdymo ar mirties atvejais

---

(KASOKT] 67 str.)

34. Teisinis reguliavimas dėl kompensacijų kario žūties, ligos ar sveikatos problemos atveju įtvirtintas Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 67

straipsnyje (šiuo metu galiojanti 2011 m. birželio 23 d. įstatymo Nr. XI–1509 redakcija), kurio 1 dalis nustato, kad dėl priežasčių, susijusių su tarnybinių pareigų vykdymu, arba dėl tarnybos tapusiam neįgaliu arba ir netapusiam neįgaliu kariui, kuriam dėl ligos ar sveikatos problemos liko liekamųjų reiškinį ir sumažėjo tinkamumo tarnybai laipsnis, išmokama šio straipsnio 5, 6, 7, 8, 9 ir 10 dalyse nustatyto dydžio vienkartinė kompensacija, sumažinta priklausančių išmokėti draudimo iš valstybės biudžeto išmokų dydžiu; kariui žuvus dėl priežasčių, susijusių su tarnybinių pareigų vykdymu, arba dėl tarnybos, išmokama šio straipsnio 11 dalyje nustatyto dydžio vienkartinė kompensacija, sumažinta priklausančių išmokėti draudimo iš valstybės biudžeto išmokų dydžiu; šios kompensacijos mokamos iš Krašto apsaugos ministerijai skirtų valstybės biudžeto lėšų.

KASOKTĮ 67 straipsnio 2 dalis nustato atvejus, kada kompensacijos nemokamos, o 3 dalis numato, kad kario sveikatos sutrikimo sunkumo laipsnį nustato Lietuvos kariuomenės karinė medicinos ekspertizės komisija, sudaroma ir veikianti Vyriausybės nustatyta tvarka; kario žūties, ligos ar sveikatos problemos priežastinį ryšį su tarnybinių pareigų vykdymu ar tarnyba nustato krašto apsaugos ministro sudaryta tarnybinio tyrimo komisija; jos darbo tvarką nustato krašto apsaugos ministras.

Karinės medicinos ekspertizės nuostatai patvirtinti Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimu Nr. 1125 (šiuo metu galiojanti 2012 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1580 redakcija). Krašto apsaugos ministro 2005 m. balandžio 4 d. įsakymu Nr. V–379 buvo patvirtinti Tarnybinio tyrimo komisijos nuostatai (šiuo metu galiojanti 2009 m. gruodžio 15 d. įsakymo Nr. V–1174 redakcija), reglamentuojantys Tarnybinio tyrimo komisijos uždavinius, funkcijas, teises, dokumentų pateikimą komisijai, darbo organizavimą, komisijos veiklos finansavimą ir atsakomybę (1 p.).

35. Vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtose bylose, kuriose buvo sprendžiamas klausimas dėl karių teisės į KASOKTĮ 67 straipsnyje įtvirtintą kompensaciją dėl sužalojimo, iš esmės ginčas buvo keliamas dėl minėtos Tarnybinio tyrimo komisijos priimtų sprendimų dėl kario sveikatos sutrikdymo priežastinio ryšio su tarnybinių pareigų vykdymu ar tarnyba.

35.1. Administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²–2712/2012 ginčas kilo dėl Krašto apsaugos ministerijos tarnybinio tyrimo komisijos sprendimo, kuriame buvo nustatyta, kad dalis pareiškėjui (kariui) po 2001 m. gegužės 25 d. patirtos kairės kojos traumos diagnozuotų sveikatos sutrikimų nesusiję su tarnybinių pareigų vykdymu ar tarnyba. Vyriausiasis administracinis teismas šioje byloje sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad nagrinėtu atveju nepakanka objektyvių duomenų tiksliai nustatyti, ar pareiškėjo ligą sukėlė būtent jo patirta trauma ar kiti faktoriai. Pažymėjęs, kad Tarnybinio tyrimo komisija nagrinėtu atveju nepateikė objektyvių įrodymų, kurie leistų daryti vienareikšmišką išvadą, jog visi pareiškėjui diagnozuoti sveikatos sutrikimai yra nesusiję su tarnybinių pareigų vykdymu ar tarnyba, Vyriausiasis administracinis teismas darė išvadą, kad Tarnybinio tyrimo komisija neturėjo pakankamo pagrindo nuspręsti, kad pareiškėjo sveikatos sutrikimas (kairio kelio menisko plyšimas, girnelės IV° chondromaliacija, kairės girnelės II° panirimas, artroziniai pakitimai, vėliau – ir gonartrozė) nesusijęs su tarnybinių pareigų vykdymu ar tarnyba, t. y. nėra priežastinio ryšio tarp pareigų atlikimo (tarnybos) ir po patirtos kairės kojos traumos diagnozuotais sveikatos sutrikimais. Atsižvelgiant į tai, pirmosios instancijos teismo sprendimas, kuriuo buvo panaikintas Tarnybinio tyrimo komisijos sprendimas nepripažinti pareiškėjui diagnozuotų sveikatos sutrikimų susijusiais su tarnybinių pareigų vykdymu ar tarnyba,

pripažintas teisėtu ir pagrįstu (2012 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2712/2012).

35.2. Administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3069/2011 buvo kilęs ginčas dėl Tarnybinio tyrimo komisijos sprendimo, kuriuo nuspręsta, jog pareiškėjo sveikatos sutrikimas – kardiomiopatija, nesusijęs su tiesioginių pareigų vykdymu, teisėtumo ir pagrįstumo. Nesutikimą su šia išvada pareiškėjas grindė tuo, jog jis, vykdydamas tarnybinės pareigas, susirgo pūlingu tonzilitu, sąlygojusiu miokarditą, kuris išsivystė į kardiomiopatiją. Nagrinėtu atveju teisėjų kolegija iš byloje surinktų įrodymų sprendė, kad nėra neabejotinų įrodymų, patvirtinančių šias pareiškėjo nurodytas aplinkybes, todėl pripažino, jog pirmosios instancijos išvada, kad priežastinis ryšys tarp kardiomiopatijos ir tiesioginių pareigų neįrodytas, teisinga (2011 m. gegužės 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3069/2011).

35.3. Administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-121/2011 buvo sprendžiamas klausimas dėl priežastinio ryšio tarp tarnybos (dalyvavimas lauko pratybose) ir sveikatos sutrikimo (susirgimo Laimo liga). Pareiškėja teigė, kad būtent po 2004 m. rugpjūčio mėn. vykusių lauko pratybų Kazlų Rūdos poligone aptiko erkę, dėl ko po kelių mėnesių atsirado sąnarių skausmai, o vėliau buvo diagnozuota Laimo liga, ir galiausiai – nustatyta šios ligos II stadija su pakenkimais. Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad bylos faktinių aplinkybių visuma (pareiškėjos nurodytas ir užfiksuotas eritemos atsiradimo momentas, Laimo ligos stadijų nustatymo datos) ir mokslinė literatūra bei praktine patirtimi medicinine prasme pagrįsti specialisto paaiškinimai dėl Laimo ligos inkubacinio periodo trukmės ir dėl laikotarpių tarp Laimo ligos stadijų) patvirtina, kad pareiškėjos nurodytas erkės įkandimas, dėl kurio ji susirgo Laimo liga, galėjo įvykti 2005 m. pavasarį, o ne 2004 m. rugpjūčio mėn. vykusių pratybų metu. Atsižvelgiant į tai, teisėjų kolegija konstatavo, kad Krašto apsaugos ministerijos tarnybinio tyrimo komisija turėjo pakankamą pagrindą nuspręsti, kad pareiškėjos sveikatos sutrikimas – susirgimas Laimo liga – nesusijęs su tarnyba ar tarnybinių pareigų vykdymu, t. y. nėra priežastinio ryšio tarp pareigų atlikimo (tarnybos) ir susirgimo Laimo liga (2011 m. vasario 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-121/2011)

35.4. Vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje yra pasisakęs ir dėl kompensacijos pagal KASOKTĮ 67 straipsnį bei žalos atlyginimo pagal Civilinio kodekso nustatytas taisykles santykio. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-752/2010 buvo kilęs ginčas dėl krašto apsaugos ministro įsakymo, kuriuo nuspręsta neskirti pareiškėjui piniginės kompensacijos dėl žalos sveikatai, padarytos ryšium su karo tarnybos atlikimu, numatytos Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 67 straipsnyje. Atsakovas atsisakymą motyvavo tuo, kad Jonavos rajono apylinkės teismas nuosprendžiu yra išsprendęs pareiškėjui (pareiškėjas buvo tyčia sužalotas privalomosios tarnybos kario) padarytos turtinės ir neturtinės žalos kompensavimo klausimą ir atlygino žalą Civilinio kodekso nustatyta tvarka. Ginčo dėl to, kad pareiškėjo sveikatos sutrikdymas priskirtas lengviems sutrikdymams ir yra susijęs su tarnyba bei tarnybinių pareigų vykdymu, nebuvo.

Teisėjų kolegija nagrinėtoje byloje vertino, ar Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 67 straipsnyje numatyta kompensacija pagal savo turinį yra tapati žalos atlyginimui Civilinio kodekso nustatyta tvarka bei, atitinkamai, ar asmuo, kuriam žala buvo atlyginta bendrosios kompetencijos teismui priėmus nutartį, gali pretenduoti į specialiajame įstatyme nustatytą vienkartinę kompensaciją.

Teisėjų kolegija, išanalizavusi bylai aktualų teisinį reguliavimą bei bylos faktines aplinkybes, sutiko su pirmosios instancijos teismo padaryta išvada, kad atsakovas neturėjo įstatyminio pagrindo nemokėti kompensacijos ir jo įstatyme nenumatytu pagrindu priimtas sprendimas atsisakyti mokėti kompensaciją yra neteisėtas.

Vyriausiasis administracinis teismas pirmiausia pažymėjo, jog KASOKTĮ nenumato atvejo, kad kompensacija gali būti nemokama atsižvelgiant į tai, kad neturtinė žala buvo atlyginta Civilinio kodekso tvarka. Baigtinis KASOKTĮ 67 straipsnio 2 dalyje išvardytų sąlygų, kurioms esant kompensacijos nemokamos, sąrašas negali būti aiškinamas plečiamai, papildomai įtraukiant bet kokias kitas jame nenumatytas aplinkybes. Taip pat buvo pažymėta, kad ši kompensacija ir asmens patirtos žalos atlyginimas Civilinio kodekso numatyta tvarka nėra tapatūs institutai, dėl ko nepagrįstu laikytas apelianto argumentas, jog kompensacijos išmokėjimas reikštų, jog pareiškėjui už tą patį sveikatos sutrikdymą žala būtų atlyginama du kartus.

Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal Lietuvos civilinę teisę neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). CK 6.250 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta asmens sveikatai. Civilinį ieškinį dėl žalos atlyginimo nagrinėjančio bendrosios kompetencijos teismo pareiga yra nustatyti teisingą kompensaciją už patirtus neturtinio pobūdžio išgyvenimus, praradimus, parenkant tokią piniginę satisfakciją, kuri kiek galima teisingiau kompensuotų nukentėjusiojo neturtinėms vertybėms padarytą žalą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. kovo 26 d. nutartį civilinėje byloje N. Ž. v. UAB „Vilniaus troleibusai, bylos Nr. 3K–3–371/2003; 2004 m. vasario 18 d. nutartį civilinėje byloje O. R. ir kt. v. VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikos, bylos Nr. 3K–3–16/2004, kt.). Pažymėjo, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje laikosi nuoseklios pozicijos, kad tais atvejais, kai karys, kurio sveikata sutrikdyta dėl atliekamos karo tarnybos, mano, kad jam priklausanti įstatymo nustatyto dydžio vienkartinė išmoka nevisiškai kompensuoja jam padarytą žalą, jis turi teisę kreiptis į teismą su reikalavimu atlyginti likusią žalos dalį ir įrodinėti patirtos žalos dydį bei kitas būtinas sąlygas taikyti jo nurodytam atsakingam už žalą asmeniui civilinę atsakomybę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K–3–129–2009). Taigi, kaip pastebėjo teisėjų kolegija, civilinį ieškinį nagrinėjantis teismas, nustatydamas teisingą kompensaciją, privalo atitinkamai atsižvelgti ir į specialiajame Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatyme numatytą galimybę, skirtą tiek turtinio, tiek neturtinio pobūdžio praradimams dėl tarnyboje patirto sveikatos sutrikimo kompensuoti.

Vyriausiasis administracinis teismas taip pat pažymėjo, jog specialiajame įstatyme nustatyti konkretūs šios vienkartinės išmokos dydžiai nereiškia, kad dėl kario sveikatos sutrikdymo atlygintinos žalos dydis įstatymo *a priori* ribojamas nustatytu tam tikru dydžiu ir visais atvejais yra pakankamas dėl šio sveikatos sutrikdymo kario patirtos tiek turtinės, tiek neturtinės žalos atlyginimas. Atsakovas neturėjo pagrindo prieiti prie išvados, kad teismo sprendimu priteistos sumos *visiškai* atlygino pareiškėjui dėl sveikatos atliekant privalomąją karo tarnybą sužalojimo patirtą žalą. Pareiškėjo teisė į specialiajame įstatyme nustatytos vienkartinės kompensacijos išmokėjimą negali būti paneigta vien faktu, kad teismas yra atlyginęs pareiškėjui padarytos žalos dalį Civilinio kodekso tvarka. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2004 m. sausio 29 d. nutartyje, nagrinėdamas administracinę bylą Nr. A⁸–132/2004, yra pažymėjęs, kad Krašto apsaugos

sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 67 straipsnyje numatyta kompensacija nėra siejama su realiu kario sveikatai padarytos žalos dydžiu, o tuo pačiu pagal savo turinį nėra tapati žalos atlyginimui Civilinio kodekso numatyta tvarka. Dėl nurodytų argumentų Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad atsakovo sprendimas neišmokėti jam kompensacijos yra neteisėtas ir nepagrįstas (2010 m. gegužės 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-752/2010).

IV.2.5. Kompensacijos sveikatos sutrikdymo ir mirties atvejais pagal kitus įstatymus

---

(VSDĮ 31 str., VSDS 44 str. 1 d.)

36. Administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-651/2013 buvo kilęs klausimas dėl atsakovo Valstybės saugumo departamento pareigos apskaičiuoti ir išmokėti žuvusio V. P. šeimai Valstybės saugumo departamento įstatymo 31 straipsnyje ir Valstybės saugumo departamento statuto 44 straipsnio 1 dalyje numatytą kompensaciją¹⁰⁸. Valstybės saugumo departamento įstatymo (ginčui aktuali 2006 m. gegužės 11 d. redakcija) 31 straipsnio 1 dalyje buvo numatyta, kad saugumo departamento pareigūno, žuvusio ryšium su tarnyba, šeimai išmokama vienkartinė dešimties metų (120 mėnesių) darbo užmokesčio dydžio kompensacija, o Valstybės saugumo departamento statuto (ginčui aktuali 2006 m. liepos 19 d. redakcija) 44 straipsnio 1 dalyje buvo nurodyta, kad saugumo departamento pareigūnui žuvus dėl tarnybos Saugumo departamente, jo šeimai – nepilnamečiams vaikams (įvaikiams), kol jiems sukaks 16 metų, taip pat besimokantiems nustatyta tvarka įregistruotų mokymo įstaigų dieniniuose skyriuose vaikams (įvaikiams), kol jiems sukaks 24 metai, sutuoktiniui, mirusiojo vaikams, gimusiems po jo mirties, tėvui ar motinai – bei nedarbingiems asmenims, kurie buvo mirusiojo išlaikomi arba jo mirties dieną turėjo teisę gauti jo išlaikymą, per 1 metus nuo pareigūno mirties lygiomis dalimis išmokama 120 mėnesių darbo užmokesčio dydžio vienkartinė kompensacija. Vyriausiasis administracinis teismas nagrinėtu atveju, atsižvelgdamas į byloje nustatytas aplinkybes, vertino, kad žuvęs V. P., net ir sudaręs su Užsienio reikalų ministerija terminuotą diplomato tarnybos sutartį, kuria jis buvo priimtas į Lietuvos Respublikos diplomatinę tarnybą Lietuvos Respublikos generaliniame konsulate, bei perkeltas iš Valstybės saugumo departamento į nurodytas pareigas, išlaikė saugumo pareigūno statusą Valstybės saugumo departamento įstatymo 31 straipsnio 1 dalies ir Valstybės saugumo departamento statuto 44 straipsnio 1 dalies prasme. Tai konstatavusi, teisėjų kolegija nurodė, kad būtina įvertinti, ar V. P. mirtis susijusi su tarnyba. Šiuo aspektu buvo pažymėta, kad ginčui aktualios redakcijos Valstybės saugumo departamento įstatymo 31 straipsnio 1 dalyje ir Valstybės saugumo departamento statuto 44 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės normos kompensacijos išmokėjimą siejo su faktine aplinkybe, kad saugumo pareigūnas žuvo būtent dėl jo, kaip saugumo pareigūno, veiklos („žuvusio ryšium su tarnyba“, „žuvus dėl tarnybos Saugumo departamente“). Todėl tam, kad tokia kompensacija būtų išmokėta, nepakanka, kad būdamas susietas tarnybos santykiais su Valstybės saugumo departamentu saugumo pareigūnas mirtų darbo metu, nes

---

¹⁰⁸ Minėti įstatymai – Valstybės saugumo departamento įstatymas ir Valstybės saugumo departamento statutas – 2012 m. spalio 17 d. Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo pakeitimo įstatymu Nr. XI-2289 buvo pripažinti netekusiais galios.

minėtose teisės normose tiesiogiai kalbama apie pareigūno žūtį ryšium su tarnyba, taigi kompensacijos išmokėjimas siejamas būtent su specifine saugumo pareigūno veikla.

Nagrinėtoje administracinėje byloje teisėjų kolegija, pažymėjusi, kad pagal Valstybės saugumo departamento statuto (2011 m. birželio 4 d. redakcija) 44 straipsnio 6 dalį, ar saugumo pareigūno mirtis arba sveikatos sutrikdymas yra susijęs su tarnyba, nustatoma Saugumo departamento generalinio direktoriaus nustatyta tvarka atlikus tarnybinių tyrimą, pripažino, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, jog Valstybės saugumo departamentas privalo sudaryti tarnybinio tyrimo komisiją, kuri turi pareigą nustatyti priežastinio ryšio tarp V. P. mirties ir jo, kaip saugumo pareigūno, tarnybos buvimą ar nebuvimą (2013 m. gegužės 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸–651/2013).

IV.2.6. Kiti klausimai, susiję su valstybės tarnautojų socialine apsauga ir sveikatos draudimu

---

37. Dėl apmokėjimo vidaus tarnybos sistemos pareigūnui už nedarbingumo dėl ligos laikotarpį tvarkos.

Administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–411/2010 Vyriausiasis administracinis teismas pasisakė dėl tam tikrų apmokėjimo už nedarbingumo dėl ligos laikotarpį statutiniam valstybės tarnautojui tvarkos aspektų. Šioje byloje buvo nustatytos faktinės aplinkybės, kad pareiškėja – vidaus tarnybos pareigūnė – jos laikino nedarbingumo metu, kuriuo jai buvo išduotas nedarbingumo pažymėjimas, dalyvavo vaidybinio filmo filmavime, atlikdama dublerės vaidmenį autorinės sutarties pagrindu, kas buvo traktuota kaip elgesio nedarbingumo metu taisyklių pažeidimas ir dėl to byloje skundžiamu atsakovo Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininko įsakymu buvo nurodyta nemokėti minėtai pareigūnei ligos pašalpos.

Nagrinėtu atveju Vyriausiasis administracinis teismas pripažino, kad pirmosios instancijos teismas tinkamai aiškino Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 3 ir 4 straipsnių nuostatas ir padarė pagrįstą išvadą, jog ligos ir motinystės socialiniu draudimu, numatytu šio įstatymo 3 straipsnio 2 punkte, vidaus tarnybos pareigūnai nėra draudžiami, taigi jiems ligos pašalpa nėra mokama. Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad pagal Vidaus tarnybos statuto 41 straipsnio 3 dalį (2008 m. birželio 17 d. įstatymo Nr. X–1621 redakcija) laikinojo nedarbingumo laikotarpiu pareigūnams mokamas vidutinis darbo užmokestis. Tuo tarpu pareigūnų laikinojo nedarbingumo dėl ligos apmokėjimo sąlygas reglamentuoja valstybinio socialinio draudimo santykius reglamentuojantys teisės aktai (VTS 41 str. 2 d.). Taigi nagrinėtu atveju Vyriausiasis administracinis teismas, taikydamas, be kita ko, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. V–533/A1–189 patvirtintas Nedarbingumo pažymėjimų bei nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimų išdavimo taisyklės, *inter alia* jose įtvirtintas elgesio nedarbingumo metu taisyklės, ir, įvertinęs nustatytas faktines aplinkybes, konstatavo, kad atsakovo tarnybinio patikrinimo išvadoje, kuri yra sudėtinė ginčyto įsakymo dalis, buvo pagrįstai pripažinta, kad pareiškėja pažeidė minėtų taisyklių nuostatas. Atsižvelgdama į nurodytas aplinkybes, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad atsakovas, vadovaudamasis Ligos ir motinystės socialinio draudimo

įstatymo 15 straipsnio 2 dalimi, turėjo teisę priimti įsakymą nemokėti pareiškėjai vidutinio darbo užmokesčio nuo elgesio taisyklių nedarbingumo metu pažeidimo padarymo dienos iki nedarbingumo pažymėjimo pabaigos ir savo kompetencijos ribų neperžengė (2010 m. lapkričio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-411/2010).

38. Dėl darbo užmokesčio apmokestinimo privalomojo sveikatos draudimo įmokomis.

Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 17 straipsnio 8 dalis (nuo 2009 m. sausio 1 d. įsigaliojusi Sveikatos draudimo įstatymo 2008 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. XI-98 redakcija) nustatė, kad nuolatiniai Lietuvos gyventojai, kaip jie apibrėžti Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, gaunantys kitas, negu šio straipsnio 1–6 dalyse nurodytos, pajamas, nuo kurių Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nustatyta tvarka turi būti išskaičiuotas ir (ar) sumokėtas gyventojų pajamų mokestis, nuo šių pajamų moka 6 procentų dydžio privalomojo sveikatos draudimo įmokas.

Šią teisės normą Vyriausiasis administracinis teismas aiškino byloje Nr. A¹⁴³-1055/2010, kurioje pareiškėjas, Vadovybės apsaugos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pareigūnas, prašė įpareigoti atsakovą Vadovybės apsaugos departamentą išmokėti jam iš darbo užmokesčio nepagrįstai išskaičiuotus 6 procentus sveikatos draudimui, kurie buvo išskaičiuojami nuo 2009 m. sausio mėn. Pareigūnas nurodė, kad Valstybinio socialinio draudimo įstatymo (toliau – ir VSDĮ) 4 straipsnio 2 dalies 1 punktą nustato, kad vidaus tarnybos sistemos pareigūnai privalomai draudžiami pensijų socialiniu ir nedarbo socialiniu draudimu, t. y. šis įstatymas nenumato, jog vidaus tarnybos sistemos pareigūnai yra privalomai draudžiami sveikatos, ligos ir motinystės bei nelaimingų atsitikimų draudimu. Atsakovas teigė, jog išskaičiuodamas 6 procentų mokestį nuo pareigūnų darbo užmokesčio, vadovavosi Sveikatos draudimo įstatymo 17 straipsnio 8 dalies nuostatomis.

Teisėjų kolegija šioje byloje išaiškino santykį tarp Sveikatos draudimo įstatymo ir Valstybinio socialinio draudimo įstatymo, t. y. nustatė, ar šie įstatymai laiko požiūriu bylai aktualioje situacijoje (nuo 2009 m. sausio 1 d.) reglamentuoja tuos pačius ar skirtingus teisinius santykius.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad vadovaujantis VSDĮ 3 straipsniu (bylai aktuali 2008 m. gruodžio 19 d. įstatymo Nr. XI-93 redakcija), matyti, kad sveikatos draudimas (reglamentuojamas Sveikatos draudimo įstatymo), kaip viena iš socialinio draudimo rūšių, patenka į Valstybinio socialinio draudimo įstatymo reglamentuojamą sferą¹⁰⁹. Todėl pastarojo įstatymo 4 straipsnis, nustatantis asmenų, draudžiamų socialiniu draudimu pagal socialinio draudimo rūšis, ratą, yra taikytinas ir Sveikatos draudimo įstatymo reglamentuojamiems teisiniams santykiams. Tačiau ši teisės norma yra taikytina tiek, kiek ji neprieštarauja Sveikatos draudimo įstatymo kaip specialiojo teisės akto normoms, nustatančioms draudžiamųjų ir apdraustųjų privalomuoju sveikatos draudimu asmenų ratą. Tokia Sveikatos draudimo įstatymo norma yra 6 straipsnis, kurio 3 dalies (bylai aktuali 2008 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. XI-98 redakcija) 1 punkte nurodyta, kad apdraustaisiais privalomuoju sveikatos draudimu laikomi asmenys, už kuriuos šio įstatymo nustatyta tvarka mokamos privalomojo sveikatos

¹⁰⁹ Valstybinio socialinio draudimo įstatymu nustatomos tokios socialinio draudimo rūšys:

1) pensijų socialinis draudimas, kuriuo draudžiama pagrindinei ar pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, numatytoms Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme;

<...>

5) sveikatos draudimas, kai draudėjas draudžia sveikatos priežiūros paslaugoms ir kompensacijoms, numatytoms Sveikatos draudimo įstatyme.

draudimo įmokos, nustatytos šio įstatymo 17 straipsnio 1 ir 3 dalyse, ir asmenys, kurie šio įstatymo nustatyta tvarka moka privalomojo sveikatos draudimo įmokas, nustatytas šio įstatymo 17 straipsnio 2, 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 dalyse.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tarp asmenų, kurie Sveikatos draudimo įstatymo nustatyta tvarka moka privalomojo sveikatos draudimo įmokas, yra nurodyti 17 straipsnio 8 dalyje aptarti asmenys, kurių ratui (pagal šioje normoje nustatytus kriterijus) priklauso ir pareiškėjas. Tai reiškia, kad nuo 2009 m. sausio 1 d. pareiškėjui atsirado prievolė mokėti 6 procentų dydžio privalomojo sveikatos draudimo įmokas (2010 m. liepos 13 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1055/2010, žr. taip pat – 2010 m. spalio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1115/2010, 2011 m. sausio 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-32/2011).

39. Administraciniuose teismuose buvo nagrinėti ir ginčai, kilę iš socialinio ir sveikatos draudimo teisinių santykių, susiję su buvusių vidaus tarnybos pareigūnų socialinės apsaugos apimtimi, jiems išėjus iš vidaus tarnybos.

39.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-325/2011 buvo nustatyta, kad pareiškėjas iki 2009 m. balandžio 16 d. dirbo Panevėžio apskrities vyriausiojo policijos komisariato Panevėžio rajono policijos komisariato viršininku ir buvo statutinis valstybės tarnautojas, iš šių pareigų buvo atleistas 2009 m. balandžio 16 d., o nuo 2009 m. birželio 15 d. pradėjo dirbti darbo sutarties pagrindais. Pareiškėjas nuo 2009 m. birželio 22 d. iki 2009 m. rugpjūčio 28 d. sirgo ir buvo nedarbingas. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Panevėžio skyrius, išnagrinėjęs pareiškėjo pateiktus prašymus skirti ligos pašalpas, nustatė ligos socialinio draudimo stažą ir draudžiamąsias pajamas bei priėmė sprendimus, kuriais, remdamasis Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 8 straipsniu ir Ligos ir motinystės socialinio draudimo pašalpų nuostatų 58 punktu, nustatė, kad ligos pašalpų apskaičiavimui taikomas vidutinis dienos kompensuojamasis uždarbis prilygsta minimaliam dienos kompensuojamajam uždarbiui ir yra 17,63 Lt.

Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 6 straipsnio 1 dalį kompensuojamasis uždarbis, pagal kurį nustatomas ligos ir profesinės rehabilitacijos pašalpų dydis, yra apskaičiuojamas pagal apdraustojo asmens draudžiamąsias pajamas, turėtas užpraeitą kalendorinį ketvirtį, buvusį prieš laikinojo nedarbingumo nustatymo ar profesinės rehabilitacijos programos pradžios mėnesį. Pareiškėjas Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nurodytu laikotarpiu, t. y. 2008 m. ketvirtą ketvirtį, dirbo Panevėžio rajono policijos komisariato viršininku ir gavo darbo užmokestį. Atsakovas Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Panevėžio skyrius pripažino, kad pareiškėjui teisę gauti ligos pašalpą garantuoja Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 8 straipsnio 3 dalies (aktuali redakcija nuo 2008 m. sausio 1 d.), tačiau pareiškėjo 2008 m. ketvirtą ketvirtį gauto darbo užmokesčio nepripažino draudžiamosiomis pajamomis, pagal kurias apskaičiuojamas kompensuojamasis uždarbis, nulemiantis ligos pašalpos dydį. Apskaičiuodamas pareiškėjui skirtinų ligos pašalpų dydžius, atsakovas rėmėsi nurodyto Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 6 straipsnio 4 dalimi, nustatančia, kad jeigu vidutinis mėnesinis kompensuojamasis uždarbis ligos pašalpai apskaičiuoti yra mažesnis už nedarbingumo atsiradimo mėnesį galiojusį Vyriausybės patvirtintų einamųjų metų draudžiamųjų pajamų ketvirtadalį, ši pašalpa skaičiuojama taikant pastarąjį dydį, bei Ligos ir motinystės socialinio draudimo pašalpų nuostatų 10 punktu, numatančiu, jog minimalus dienos kompensuojamasis uždarbis apskaičiuojamas

einamųjų metų draudžiamųjų pajamų, galiojusių laikinojo nedarbingumo nustatymo ketvirtadalį dalijant iš to mėnesio darbo dienų pagal kalendorių skaičiaus (taikoma 5 darbo dienų savaitė), atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu ir/ar Lietuvos Respublikos darbo kodeksu perkeltas poilsio dienas.

Taigi ginčas, kaip nurodė teisėjų kolegija, iš esmės kilęs dėl to, ar pareiškėjo darbo užmokestis, gautas 2008 m. ketvirto ketvirčio laikotarpiu dirbant vidaus tarnybos sistemoje, yra pripažintinas asmens draudžiamosiomis pajamomis, pagal kurias apskaičiuojamas kompensuojamasis uždarbis, nulemiantis ligos pašalpos dydį.

Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalį, apdraustasis asmuo – fizinis asmuo, kuris pats moka ir už jį mokamos arba pagal įstatymus turėjo būti mokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos Valstybinio socialinio draudimo įstatymo nustatyta tvarka. Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 2 punktas *inter alia* nustato, kad vidaus tarnybos sistemos pareigūnai yra privalomai draudžiami tik šio įstatymo 3 straipsnio 1 ir 3 punktuose nustatytų rūšių socialiniu draudimu, t. y. pensijų ir nedarbo socialiniu draudimu. Iš Vidaus tarnybos statuto 49 straipsnio 5 ir 7 dalių nuostatų taip pat matyti, kad vidaus tarnybos sistemos pareigūnai privalomai yra draudžiami valstybinių socialinio draudimo pensijų draudimu ir nedarbo socialiniu draudimu. Todėl teisėjų kolegija padarė išvadą, kad už pareiškėją, jam dirbant vidaus tarnybos sistemoje, buvo mokamos arba turėjo būti mokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos, kurios nustatytos Valstybinio socialinio draudimo įstatyme, todėl jis laikytinas apdraustuoju asmeniu Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies prasme. Taip pat pažymėjo, kad nors pagal galiojusį teisinį reglamentavimą pareiškėjas, atlikdamas tarnybą vidaus tarnybos sistemoje, neturėjo pareigos mokėti įmokas ligos socialiniam draudimui, tokia pareiga nebuvo nustatyta ir institucijai, kurioje atliko tarnybą pareiškėjas, tačiau pagal Vidaus tarnybos statuto 41 straipsnio 2 ir 3 dalies nuostatas vidaus tarnybos pareigūnams yra garantuojama teisė laikinojo nedarbingumo dėl ligos laikotarpiu gauti vidutinį jų darbo užmokestį, t. y. jiems yra garantuojamos socialinės garantijos laikino nedarbingumo dėl ligos atveju. Atsižvelgdama į, be kita ko, Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. lapkričio 29 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A¹⁷-1082/2007 pateiktus išaiškinimus, teisėjų kolegija konstatavo, kad teisės aktai vidaus tarnybos statutiniams pareigūnams garantavo socialines garantijas laikino nedarbingumo dėl ligos atveju, todėl sutiko su pirmosios instancijos teismo padaryta išvada, kad, siekiant užtikrinti buvusių vidaus tarnybos sistemos pareigūnų teises į ligos pašalpą, iš esmės nėra aktualus šių piniginių išmokų mokėjimo šaltinio ir jo suformavimo klausimas, nes priešingas aiškinimas neatitiktų teisingumo ir protingumo kriterijų bei nepagrįstai ir neproporcingai pablogintų tokių asmenų teisinę padėtį, baigus tarnauti vidaus tarnybos sistemoje. Atsižvelgiant į tai, buvo padaryta išvada, jog laikotarpiai, kurie pripažįstami kaip ligos socialinio draudimo stažas, yra neatsiejamai susiję su šiais laikotarpiais gaunamomis darbinėmis pajamomis, nes per šiuos socialinio draudimo stažo laikotarpius gautų darbinių pajamų dydis lemia asmeniui išmokamų ligos pašalpų dydžius. Atsižvelgdama į nurodytus argumentus, teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad nepagrįsti atsakovo teiginiai, jog pareiškėjo, buvusio vidaus tarnybos sistemos pareigūno, darbo užmokestis, gautas dirbant Panevėžio apskrities vyriausiojo policijos komisariato Panevėžio rajono policijos komisariato viršininku, negali būti vertinamas kaip draudžiamosios pajamos, pagal kurias skaičiuojama ligos

pašalpa, vien dėl to, jog tuo metu dėl buvusio specifinio socialinio statuso pareiškėjas nebuvo draudžiamas Valstybės socialinio draudimo įstatymo 3 straipsnio 2 punkte nustatyto ligos socialiniu draudimu (2011 m. vasario 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-325/2011).

39.2. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-3050/2011 buvo kilęs ginčas dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinio skyriaus sprendimo neskirti pareiškėjai motinystės pašalpos už nėštumo ir gimdymo atostogų laikotarpį nuo 2010 m. liepos 27 d. iki 2010 m. lapkričio 29 d., remiantis Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnio 1 dalimi, nurodant, kad ji neturi šioje įstatymo normoje numatyto ligos ir motinystės socialinio draudimo stažo.

Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad nėštumo ir gimdymo atostogų suteikimo pareiškėjai dieną (2010 m. liepos 27 d.) galiojusios redakcijos Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnio 1 dalis (2008 m. gruodžio 18 d. įstatymo Nr. XI-71 redakcija) nustatė, kad teisę gauti motinystės pašalpą nėštumo ir gimdymo atostogų laikotarpiu turi pagal šio įstatymo 4 straipsnio 1-3 dalis apdrausti asmenys, kuriems suteiktos nėštumo ir gimdymo atostogos, jeigu jie iki pirmosios nėštumo ir gimdymo atostogų dienos turi nuo 2009 m. spalio 1 d. ne trumpesnę kaip 12 mėnesių per paskutinius 24 mėnesius ligos ir motinystės socialinio draudimo stažą, išskyrus šio straipsnio 2 ir 3 dalyse numatytus atvejus. Atsakovas savo poziciją grindė tuo, jog pareiškėja neatitinka ligos ir motinystės socialinio draudimo stažo reikalavimų pagal Ligos ir motinystės įstatymo 16 straipsnio 1 dalį ir jai negali būti taikoma šio straipsnio 3 dalyje nustatyta išimtis. Pirmosios instancijos teismas sprendė, jog atsakovas nepagrįstai neatsižvelgė į tą aplinkybę, kad į pareiškėjos motinystės pašalpos už nėštumo ir gimdymo atostogas skyrimui reikšmingą 24 mėnesių laikotarpį patenka dalis to laikotarpio, kuriuo pareiškėja ėjo statutinės valstybės tarnautojos pareigas.

Byloje buvo nustatyta, kad nuo 2010 m. gegužės 3 d. iki nėštumo ir gimdymo atostogų suteikimo dienos (2010 m. liepos 27 d.) pareiškėja dirbo pagal darbo sutartį. Paskutinė pareiškėjos darbovietė iki tol buvo Kauno tardymo izoliatorius, kuriame nuo 2004 m. rugpjūčio 13 d. iki 2009 m. lapkričio 6 d. ji dirbo Apsaugos ir priežiūros skyriaus vyresniąja prižiūrėtoja, o nuo 2009 m. lapkričio 12 d. iki 2010 m. gegužės 15 d. buvo registruota Kauno darbo biržoje ir nuo 2009 m. lapkričio 19 d. iki 2010 m. gegužės 2 d. gavo nedarbo draudimo išmoką, numatytą Nedarbo socialinio draudimo įstatymu. Išnagrinėjęs pareiškėjos prašymą skirti motinystės pašalpą už nėštumo ir gimdymo atostogas, VSDFV Kauno skyrius nusprendė, kad pareiškėjos ligos ir motinystės socialinio draudimo stažas iki pirmosios nėštumo ir gimdymo atostogų dienos yra 8 mėnesiai ir 8 dienos, t. y. įskaičiavo į šį stažą nedarbo socialinio draudimo išmokos gavimo laikotarpį bei laikotarpį jai dirbant pagal darbo sutartį, tačiau neįskaitė į pareiškėjos ligos ir motinystės socialinio draudimo stažą tos pareiškėjos darbo Kauno tardymo izoliatoriuje dalies, kuri, skaičiuojant nuo pareiškėjos pirmosios nėštumo ir gimdymo atostogų dienos (2010 m. liepos 27 d.), patenka į Ligos ir motinystės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies taikymui reikšmingą 24 mėnesių laikotarpį, t.y. laikotarpio nuo 2008 m. liepos 27 d. iki 2009 m. lapkričio 6 d. (15 mėnesių ir 9 dienų).

Vyriausiasis administracinis teismas, atsižvelgdamas taip pat į anksčiau minėtoje Vyriausiojo administracinio teismo nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-325/2011 pateiktus išaiškinimus, sprendė, kad pareiškėja atitiko minėtas įstatymo sąlygas. Pareiškėjos darbo laikotarpis Kalėjimų departamentui pavaldžioje įstaigoje

viršijo 5 metus. Vadinasi šį laikotarpį, kaip jau minėta, pareiškėjos socialinių garantijų užtikrinimui buvo mokamos arba turėjo būti mokamos tos valstybinio socialinio draudimo įmokos, kurios nustatytos Valstybinio socialinio draudimo įstatyme, todėl pareiškėja laikytina apdraustuoju asmeniu Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies prasme. Taigi per šį laikotarpį pareiškėja galėjo gauti Ligos ir motinystės įstatymu numatytas ligos ir motinystės pašalpas. Pastebėjo, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra išaiškinęs ir tai, kad siekiant užtikrinti buvusių vidaus tarnybos sistemos pareigūnų teises į ligos pašalpą, iš esmės nėra aktualus šių piniginių išmokų mokėjimo šaltinio ir jo suformavimo klausimas, nes priešingas aiškinimas neatitiktų teisingumo ir protingumo kriterijų bei nepagrįstai ir neproporcingai pablogintų tokių asmenų teisinę padėtį baigus tarnauti vidaus tarnybos sistemoje (žr. 2007 m. lapkričio 29 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A¹⁷-1082/2007, 2010 m. vasario 10 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-325/2011). Vidaus reikalų sistemos ir Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų pareigūnų teisinė padėtis dėl teisės į ligos ir motinystės pašalpas pagal įstatymais nustatytą teisinį reguliavimą iš esmės yra analogiška. Taigi nors pertrauka dėl pareiškėjos statuso darbo teisių santykių prasme pakeitimo viršija 3 mėnesius, tačiau pareiškėjos veiksmai, patvirtinantys, kad ji šio statuso pakeitimo procedūrą per darbo biržą pradėjo nedelsdama ir nepraleidusi šio termino, bei Ligos ir motinystės įstatymo 3 straipsnio 1 ir 4 dalių nuostatų aiškinimas suponuoja išvadą, kad ši aplinkybė nagrinėjamu atveju nelaikytina paneigiančia pareiškėjos teisę į motinystės pašalpą už nėštumo ir gimdymo atostogas už laikotarpį nuo 2010 m. liepos 27 d. iki 2010 m. lapkričio 29 d. Taip pat buvo pažymėta, kad pareiškėja, kuri daugiau nei 5 metus tarnavo Kalėjimų departamentui pavaldžioje įstaigoje, turėjo pagrįstą ir teisėtą lūkestį, kad jai nutraukus tarnybą statutinėje įstaigoje ir formuojantis darbo santykiams, kuriuos reglamentuoja kitų įstatymų normos, valstybė pagal Konstituciją ir ją įgyvendinančius įstatymus socialinių garantijų srityje užtikrins, kad pareiškėjos padėtis nebus pabloginta ir ji turės teisę gauti ligos ar motinystės pašalpą už nėštumo ir gimdymo atostogas. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad esant aptartam teisiniui reguliavimui ir byloje nustatytais faktinėms aplinkybėms, teismas, aiškindamas teisės normas, negali paneigti pareiškėjos teisės gauti motinystės pašalpą už nėštumo ir gimdymo atostogas už minėtą laikotarpį, nes priešingas traktavimas pažeistų konstitucinį teisėtų lūkesčių principą, neatitiktų teisingumo ir protingumo kriterijų (2011 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-3050/2011).

V. IŠEITINĖS IŠMOKOS IR KOMPENSACIJOS

---

40. Viena iš valstybės tarnautojų garantijų – išeitinės išmokos (kompensacijos) atleidžiant iš valstybės tarnybos tam tikrais nustatytais atvejais.

Valstybės tarnybos įstatymo 41 straipsnyje (2011 m. lapkričio 17 d. įstatymo Nr. XI-1703 redakcija) nustatyta, kokiais atleidimo iš pareigų pagrindais mokamos išeitinės išmokos, taip pat kokio dydžio išeitinės išmokos mokamos nurodytais atvejais, *inter alia* kaip kinta išeitinės išmokos dydis, priklausomai nuo valstybės tarnautojo tarnybos valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje stažo (atleidžiant dėl valstybės tarnautojo pareigybės panaikinimo), taip pat išeitinių išmokų mokėjimo tvarka. Ginčai dėl išeitinių išmokų, atleidžiant karjeros valstybės tarnautojus iš pareigų,

yra reti, pavyzdžiui, klausimas dėl išėtinės išmokos dydžio tinkamo stažo skaičiavimo aspektu buvo nagrinėjamas 2011 m. rugsėjo 12 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2536/2011.

Vidaus tarnybos statuto 57 straipsnyje (2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X-804 redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas dėl išėtinės kompensacijos atleidžiant pareigūną iš vidaus tarnybos. Pagal šio straipsnio 1 dalį, atleidžiant pareigūną iš vidaus tarnybos pagal šio Statuto 53 straipsnio 1 dalies 4, 11, 15 ir 16 punktus, išmokama jo dviejų mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio išėtinė kompensacija, o pagal šio straipsnio 2 dalį, 1 dalyje nustatyto dydžio kompensacija pareigūnams, nepertraukiamai išstarnavusiems daugiau kaip 5 metus, didinama pusantro karto, daugiau kaip 10 metų – du kartus, daugiau kaip 20 metų – tris kartus. Muitinės pareigūnų išėtinės išmokos reglamentuojamos Tarnybos muitinėje statuto 53 straipsnyje, Kalėjų departamento ir jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų išėtinės išmokos – Tarnybos Kalėjų departamente statuto 35 straipsnyje.

Administracinių teismų nagrinėti ginčai, susiję su išėtinių kompensacijų vidaus tarnybos sistemos pareigūnams mokėjimu ir jos dydžiu, iš esmės kelti nepertraukiamos tarnybos stažo tinkamo apskaičiavimo aspektu.

V.1. NEPERTRAUKIAMOS TARNYBOS LAIKAS

(VTS 37 str.)

41. Vyriausiasis administracinis teismas, aiškindamas nepertraukiamos tarnybos stažo institutą, yra nurodęs, kad Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 1 dalis reglamentuoja vidaus tarnybos stažo skaičiavimo tvarką ir laikotarpius, kurie įskaičiuojami į vidaus tarnybos stažą; pagal šio straipsnio 1 dalyje nustatytą vidaus tarnybos stažą pareigūnui nustatoma kasmetinių atostogų trukmė, suteikiama galimybė įgyti kvalifikacinę kategoriją bei nustatomas priedo už tarnybos Lietuvos valstybei stažą dydis (Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 2 ir 3 dalys). Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, jog Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnyje nėra numatyta, kad pagal vidaus tarnybos stažą gali būti padidinama Vidaus tarnybos statuto 57 straipsnyje numatyta išėtinė kompensacija, todėl, atsižvelgdamas į šį teisinį reguliavimą, padarė išvadą, kad vidaus tarnybos stažas negali būti prilyginamas Vidaus tarnybos statuto 57 straipsnio 2 dalyje įtvirtintam nepertraukiamam tarnybos stažui (2009 m. gruodžio 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-1542/2009).

Aiškindamas Vidaus tarnybos statuto 57 straipsnio 2 dalyje panaudotą sąvoką „nepertraukiamai išstarnavusiems“, Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad žodžių junginys pareigūnų išstarnavimas suponuoja situaciją, kai turintis pareigūno statusą asmuo tarnauja (dirba) vidaus tarnyboje. Todėl, sprendžiant klausimą, ar asmuo, pretenduojantis gauti Statuto 57 straipsnio 2 dalyje numatytą išėtinę kompensaciją, turi tam tikrą šios kompensacijos dydį nulemiantį išstarnavimo laiką, būtina išaiškinti, ar tuo laiku jis turėjo pareigūno statusą Vidaus tarnybos statuto taikymo prasme (2012 m. liepos 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2018/2012).

42. Pastebėtina, kad Vyriausiasis administracinis teismas, išnagrinėjęs ne vieną administracinę bylą, kuriose pareiškėjai – vidaus tarnybos sistemos pareigūnai – nesutikimą su sprendimais dėl išėtinės išmokos dydžio grindė pozicija, kad išėtinė kompensacija turėtų būti skiriama ir mokama pagal turimą vidaus tarnybos stažą,

suformavo nuoseklią praktiką, kad sulygtinti Vidaus tarnybos statuto 57 straipsnio 2 dalyje vartojamos nepertraukiamos vidaus tarnybos sąvokos su Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnyje vartojama vidaus tarnybos stažo samprata nėra jokio teisinio pagrindo (šiuo aspektu – 2011 m. vasario 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–373/2011, 2010 m. spalio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1241/2010, 2011 m. vasario 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵–460/2011, 2012 m. spalio 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2971/2012 ir kt.).

Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2971/2012 teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pareiškėjo įstojimą į Lietuvos policijos akademijos dieninį skyrių nepagrįstai prilygino paskyrimui į pareigūno pareigas, o pareiškėjo nepertraukiamos tarnybos stažą nepagrįstai sutapatino su vidaus tarnybos stažu, kuris skaičiuojamas Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnyje nustatyta tvarka. Šioje byloje, įvertinus tiek aktualų teisinį reguliavimą, tiek ir faktines aplinkybes, buvo konstatuota, kad laikotarpis nuo 1990 m. rugsėjo 1 d. iki 1996 m. liepos 8 d., kuriuo pareiškėjas (su vienerių metų pertrauka, kurios metu tarnavo Vidaus tarnybos II pulke) mokėsi Policijos akademijos dieniniame skyriuje, yra reikšmingas tik jo vidaus tarnybos stažui skaičiuoti (2012 m. spalio 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2971/2012).

43. Administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–571/2009 Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad iš teisės aktų, reglamentuojančių vidaus tarnybos pareigūnų teisinius santykius – Vidaus tarnybos statuto ir Valstybės tarnybos įstatymo – matyti, kad juose nėra įtvirtinta taisyklių, kurios nustatytų nepertraukiamojo stažo skaičiavimo sąlygas ir tvarką, kas lemia, kad remiantis Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsniu, šiems teisiniams santykiams gali būti taikomi darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai. Darbo kodekso 30 straipsnio 1 dalies 4 punkte nurodyta, kad nepertraukiamasis darbo stažas – tai laikas, dirbtas vienoje įmonėje, įstaigoje, organizacijoje arba keliose įmonėse, įstaigose, organizacijose, jeigu iš vienos darbovietės į kitą buvo perkelta darbdavių susitarimu ar kitais pagrindais, nenutraukiančiais darbo stažo, arba jeigu darbo pertrauka neviršija nustatytų terminų.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėtoje byloje aktuali yra Darbo kodekso 30 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta nepertraukiamojo darbo stažo skaičiavimo išimtis, numatanti, kad darbo stažas nenutrūksta, „jeigu darbo pertrauka neviršija nustatytų terminų“. Pagal šios taisyklės prasmę, tokiais atvejais, darbuotojui sugrįžus į darbą, nepertraukiamasis darbo stažas yra sumuojamas. Analogiška taisyklė yra įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. 940 patvirtinto Darbo stažo skaičiavimo tvarkos iš valstybės ar savivaldybių biudžetų finansuojamose įmonėse, įstaigose ir organizacijose aprašo 8.2 punkte, kuris nustato, kad į nepertraukiamąjį stažą įskaitomas „laikas, <...> kurį darbuotojas atleistas nuo darbo valstybinėms arba visuomeninėms pareigoms atlikti (Lietuvos Respublikos darbo kodekso 183 straipsnis), jam sugrįžus į darbą, nepertraukiamasis darbo stažas sumuojamas“.

Remdamasis nurodytomis nuostatomis, teisėjų kolegija pripažino, kad laikotarpis, kai pareiškėjas buvo nutraukęs tarnybos santykius su atsakovu, remiantis Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 5 dalies (2002 m. balandžio 23 d. įstatymo Nr. IX–855 redakcija) nuostatomis¹¹⁰, Darbo kodekso 30 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymo

110 Šioje nuostatoje buvo įtvirtinta garantija – „Karjeros valstybės tarnautojų sutuoktiniams, kurie išvyksta kartu su perkeltais į kitas pareigas Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, konsulinėse įstaigose ir atstovybėse prie tarptautinių organizacijų, taip pat į kitų valstybių arba tarptautines institucijas

prasmė, nenutraukė nepertraukiamojo stažo, o nepertraukiamojo stažo laikotarpiai, kuriuos pareiškėjas ištarnavo iki paminėto tarnybos santykių nutraukimo (2003–07–31) ir po jų atkūrimo (2006–07–01) turi būti susumuojami. Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, Vyriausiasis administracinis teismas sprendė, kad pareiškėjo reikalavimas išmokėti keturių mėnesių vidutinio darbo užmokesčio išėitinę kompensaciją tenkintinas (2009 m. gegužės 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–571/2009).

Remdamasi, be kita ko, minėtais išaiškinimais dėl galimybės taikyti Darbo kodekse įtvirtintą reguliavimą, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad į pareiškėjo nepertraukiamą tarnybos stažą, numatytą Vidaus tarnybos statuto 57 straipsnio 2 dalyje, galėjo būti įskaičiuojamas tik laikas, kai pareiškėjas tarnavo vidaus reikalų tarnyboje, todėl atsakovas pagrįstai nepertraukiamo darbo stažą, numatytą Vidaus tarnybos statuto 57 straipsnio 2 dalyje, skaičiavo nuo pareiškėjo priėmimo į vidaus tarnybą datos (2009 m. gruodžio 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²–1542/2009).

Minėti išaiškinimai dėl galimybės taikyti Darbo kodekso nuostatas, sprendžiant klausimą dėl tarnybos nepertraukiamumo, buvo akcentuoti ir kitose administracinėse bylose, pavyzdžiui, 2011 m. kovo 7 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁶³–608/2011, 2010 m. spalio 15 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1241/2010, 2011 m. vasario 14 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–373/2011.

44. Aplinkybės, ar pareiškėjas buvo atleistas iš vienu pareigų ir paskirtas į kitas pareigas, ar jis buvo perkeltas iš vienu pareigų į kitas, buvo vertintos administracinėje byloje Nr. A⁶³–608/2011. Teisėjų kolegija nurodė, jog byloje nėra duomenų, kad pareiškėjas buvo atleistas iš pareigų Alytaus miesto griežto režimo pataisos darbų kolonijoje ir Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto nustatyta tvarka, kaip atitinkantis visus reikalavimus asmuo, priimtas į tarnybą Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Vidaus tarnyboje. Pareiškėjo atleidimas iš vienu pareigų ir paskyrimas į kitas pareigas buvo įformintas vienu įsakymu. Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad nors vidaus reikalų ministro 1993 m. birželio 7 d. įsakymo Nr. 313 priėmimo metu teisės aktais pareigūnų perkėlimo į kitas pareigas tvarka nebuvo aiškiai reglamentuota, tačiau nesant duomenų, jog pareiškėjas buvo priimamas į tarnybą Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Vidaus tarnyboje laikantis Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statute nustatytos tvarkos (pasitikrinęs Vidaus reikalų ministerijos centrinėje medicininės ekspertizės komisijoje, patikrintas pagal Vidaus reikalų ministerijos ir policijos įstaigų įskaitas ir kt.), nėra pagrindo abejoti, jog vidaus reikalų ministro 1993 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. 313 buvo įformintas būtent pareiškėjo perkėlimas į kitas pareigas darbdavių susitarimu. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, įvertinęs įrodymus, teisingai nustatė, jog laikotarpis nuo 1983 m. lapkričio 15 d. iki 1993 m. liepos 1 d., kai pareiškėjas buvo perkeltas į kitas pareigas, Darbo kodekso 30 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymo prasme įskaičiuotinas į nepertraukiamąjį vidaus tarnybos stažą išėitinei kompensacijai gauti. Pareiškėjas nepertraukiamai tarnavo vidaus tarnyboje nuo 1983 m. lapkričio 15 d. iki 2009 m. spalio 19 d. (daugiau nei 20 metų) ir atitinka Statuto 57 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytas sąlygas gauti jo dviejų mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio išėitinę kompensaciją, padidintą tris kartus (2011 m. kovo 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³–608/2011).

---

valstybės tarnautojais, garantuojamos einamos pareigos, jeigu iki išvykimo jie buvo karjeros valstybės tarnautojai“, kuria pasinaudojęs, kaip konstatuota, pareiškėjas atkūrė statutinio valstybės tarnautojo statusą.

45. Pažymėtinos taip pat šios administracinės bylos, kuriose tam tikrais aspektais buvo keltas klausimas dėl nepertraukiamos tarnybos stažo skaičiavimo:

45.1. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2018/2012 buvo vertintas laikotarpis nuo 2001 m. liepos 1 d. iki 2001 m. rugpjūčio 1 d., kai pareiškėjas buvo valstybės tarnybos rezerve, į kurią Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymu buvo perkeltas, jį atleidus iš oro uosto posto Transporto policijos posto policininko pareigų, ir iš kurio to paties pareigūno įsakymu jis buvo perkeltas (grąžintas) į kitas policininko pareigas. Vertindamas minėtą tarpinį laikotarpį (tarp atleidimo iš vidaus tarnybos ir grąžinimo į šią tarnybą), Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad jis nėra ir negali būti laikomas tarnyba vidaus tarnybos sistemoje. Kalbant apie aptariamą (2001 m. buvusios) situacijos vertinimą tuo metu galiojusių policijos pareigūno statusą reglamentavusių teisės normų taikymo prasme, teisėjų kolegija pažymėjo, kad šios situacijos atitikmuo buvo numatytas Policijos įstatymo 31 straipsnyje. Šiame straipsnyje (1990 m. gruodžio 11 d. įstatymo Nr. I-851 redakcija) buvo pateikta policijos rezervo samprata, kurią taikant, perkeltas į šį rezervą policijos pareigūnas tokį savo statusą išsaugo ir būdamas šiame (policijos) rezerve. Tačiau, kaip pastebėjo teisėjų kolegija, aptariamam atveju pareiškėjas buvo perkeltas ne į policijos, o į valstybės tarnybos rezervą. Toks jo perkėlimas buvo įvykdytas ne tuo metu galiojančio Policijos įstatymo, o Valstybės tarnybos įstatymo 55 straipsnio (2001 m. balandžio 12 d. įstatymo Nr. IX-247 redakcija) pagrindu. Todėl ir Policijos įstatymo taikymo požiūriu pareiškėjo buvimo valstybės tarnybos rezerve laikotarpis negali būti laikomas tarnyba vidaus tarnybos sistemoje arba prilyginamas tokiai tarnybai. Atsižvelgiant į tai, pirmosios instancijos teismo sprendimas, kuriuo buvo atmestas pareiškėjo skundas panaikinti įsakymą, kuriuo minėtas laikotarpis nebuvo įskaitytas į pareiškėjo nepertraukiamą vidaus tarnybos stažą išeitinei kompensacijai gauti, buvo pripažintas pagrįstu (2012 m. liepos 2 d. nutartis administracinėje byla Nr. A¹⁴³-2018/2012).

45.2. Atkreiptinas dėmesys, kad Vyriausiasis administracinis teismas yra pastebėjęs ir dėl tam tikrų vartojamų terminų netikslumų. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1241/2010 buvo pažymėta, kad skundžiamame įsakyme panaudotos sąvokos „vidaus tarnybos laikas išeitinei kompensacijai“ Vidaus tarnybos statute nėra. Tačiau teisėjų kolegija vertino, kad minėtas termino netikslumas šiuo konkrečiu atveju nesuteikia pagrindo taikyti Administracinių bylų teisenos įstatymo 89 straipsnį ir panaikinti skundžiamą įsakymą, kadangi iš įsakymo turinio yra akivaizdu (tai taip pat patvirtina pateikti į bylą įrodymai), kad šia sąvoka atsakovas nagrinėjamu atveju apibrėžė būtent pareiškėjo nepertraukiamos tarnybos vidaus tarnybos sistemoje laikotarpį, kuris turi būti apskaičiuotas sprendžiant, kelių mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio išeitinei kompensacija turi būti išmokėta statutiniam vidaus tarnybos pareigūnui pagal Statuto 57 straipsnį, kai jis atleidžiamas iš tarnybos Statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytu pagrindu (2010 m. spalio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1241/2010, taip pat šiuo aspektu – 2011 m. vasario 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-460/2011).

V.2. IŠEITINĖS KOMPENSACIJOS DYDIS

---

46. Ginčas dėl pareiškėjui apskaičiuotos išeitinės kompensacijos dydžio buvo nagrinėtas administracinėje byloje Nr. A⁶²-2941/2011. Pažymėjusi, kad ginčo šalys nurodo skirtingus skaičiuojamuosius laikotarpius, pagal kuriuos turėtų būti apskaičiuojamas

vidutinis darbo užmokestis išeitinei kompensacijai mokėti, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija sprendė, kad pirmosios instancijos teismas teisingai nustatė, jog konkrečiu atveju taikytinos Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 650 patvirtinto Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo nuostatos. Teisėjų kolegija nurodė, kad šio Aprašo 6.1 punkte, be kita ko, įtvirtinta bendroji vidutinio darbo užmokesčio išeitinei kompensacijai gauti apskaičiavimo taisyklė, pagal kurią skaičiuojamasis laikotarpis yra 3 paskutiniai kalendoriniai mėnesiai, einantys prieš tą mėnesį, už kurį (ar jo dalį) mokamas vidutinis darbo užmokestis. Nagrinėtu atveju aktuali buvo šio Aprašo 6.8 punkte nustatytos specialios taisyklės taikymo galimybė, o būtent – kad sumažėjus Aprašo 3.1–3.4 punktuose nurodytam darbo užmokesčiui po to, kai darbdavio iniciatyva įstatymų nustatyta tvarka darbuotojui buvo įteiktas išpėjimas apie atleidimą iš darbo, skaičiuojamasis laikotarpis, pagal kurį apskaičiuojamas vidutinis darbo užmokestis išeitinei išmokai mokėti, yra 3 paskutiniai kalendoriniai mėnesiai, einantys prieš tą mėnesį, kurį buvo įteiktas išpėjimas apie atleidimą iš darbo. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šios nuostatos analizė, taikant lingvistinį (verbalinį) ir loginį teisės aiškinimo metodus, suponuoja išvadą, jog šiame punkte įtvirtintas vidutinio darbo užmokesčio išeitinei kompensacijai gauti apskaičiavimo būdas taikomas, kai nustatoma šių dviejų faktinių aplinkybių visuma: pirma, darbuotojui darbdavio iniciatyva buvo įteiktas išpėjimas apie atleidimą; antra, po minėto išpėjimo įteikimo darbuotojo darbo užmokestis sumažėjo. Dėl pirmosios aplinkybės teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad būtina nustatyti, ar dėl pareiškėjo atleidimo buvo išreikšta darbdavio valia. Teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, atlikta įvertinus Lietuvos policijos įstaigų reorganizaciją reglamentavusius teisės aktus, kad konkrečiu atveju tarnybos santykių nutrūkimo pagrindas priklausė nuo darbdavio iniciatyvos, būtent darbdavio sprendimas sąlygojo šio teisinio atleidimo pagrindo (Statuto 53 str. 1 d. 11 p.) atsiradimą, t. y. darbdavio valia dėl pareiškėjo atleidimo buvo išreikšta. Taip pat buvo nustatyta ir antroji minėtos nuostatos taikymo sąlyga – pareiškėjo faktinis darbo užmokestis, kuris įskaitomas į vidutinį darbo užmokestį, sumažėjo. Atsižvelgiant į tai, buvo konstatuota, kad nagrinėtu atveju turėjo būti taikoma Aprašo 6.8 punkte įtvirtinta taisyklė ir vidutinis darbo užmokestis išeitinei išmokai mokėti turėjo būti apskaičiuojamas pagal 3 paskutinius kalendorinius mėnesius, einančius prieš tą mėnesį, kurį buvo įteiktas išpėjimas apie atleidimą iš darbo (2011 m. rugsėjo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²–2941/2011).

V.3. KITI KLAUSIMAI, SUSIJĘ SU IŠEITINĖMIS IŠMOKOMIS IR KOMPENSACIJOMIS

V.3.1. Dėl išeitinės išmokos priteisimo bei išeitinės išmokos įskaičiavimo į valstybės tarnautojui priteistiną vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką, pripažinus jo atleidimą neteisėtu

---

(DK 140 str. 1 d., 297 str. 4 d.)

47. Pažymėtina, jog iš valstybės tarnautojui teismo priteistos vidutinio darbo užmokesčio už priverstinės pravaikštos laiką sumos, pripažinus valstybės tarnautojo atleidimą neteisėtu ir grąžinus jį į tarnybą, turi būti išskaičiuota išeitinė išmoka, išmokėta valstybės tarnautojui atleidžiant iš tarnybos.

Administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2846/2012 Vyriausiasis administracinis teismas

nurodė, kad Valstybės tarnybos įstatymas nenustato konkrečių teisiųjų pasekmių, kai valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų pripažįstamas neteisėtu. Todėl, vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsniu, taikytinas DK 297 straipsnis. Šio straipsnio 3 dalis numato, kad jeigu darbuotojas buvo atleistas iš darbo be teisėto pagrindo ar pažeidžiant įstatymų nustatytą tvarką, teismas grąžina jį į pirmesnę darbą ir priteisia vidutinį darbo užmokestį už visą priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo dienos iki teismo sprendimo įvykdymo dienos.

Vyriausiasis administracinis teismas atkreipė dėmesį į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktus išaiškinimus ir pažymėjo, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinė teisėjų kolegija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-290/2005) yra išaiškinusi, kad teismas, taikydamas DK 297 straipsnio 3 dalį, į darbuotojui (ieškovui) priteisiamą vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką turi įskaityti šio darbuotojo gautą išeitinę išmoką (DK 10 straipsnis). Toks DK 297 straipsnio 3 dalies aiškinimas grindžiamas tuo, kad šioje teisės normoje nustatytos išmokos paskirtis – kompensuoti darbuotojui, kurio atleidimas iš darbo pripažintas neteisėtu, dėl neteisėto atleidimo iš darbo negautas lėšas. Kompensacija (vidutinio darbo užmokesčio darbuotojui už priverstinės pravaikštos laikotarpį priteisimas) atlieka socialinę funkciją, saugo darbuotojus nuo pajamų netekimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-545/2008). Jos dydžio nustatymas ir priteisimas neatsižvelgiant į išeitinės išmokos forma darbuotojui (ieškovui) jau išmokėtas lėšas neatitiktų DK 297 straipsnio 3 dalies, kaip pažeistų darbo teisių gynimo būdo, tikslų, nes reikėtų, kad kompensuojama yra didesniu mastu, nei darbuotojas (ieškovas) būtų uždirbęs, jeigu nebūtų pažeista jo teisė dirbti. Pirmosios instancijos teismas, išspręsdamas ginčą iš esmės ir pagal DK 297 straipsnio 3 dalį priteisdamas darbuotojui (ieškovui) vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką, privalo apskaičiuoti ir priteisti darbuotojui (ieškovui) konkrečią vidutinio darbo užmokesčio sumą už priverstinės pravaikštos laikotarpį nuo jo (darbuotojo) atleidimo iš darbo dienos iki teismo sprendimo priėmimo, taip pat privalo priteisti darbuotojui (ieškovui) vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laikotarpį nuo teismo sprendimo priėmimo iki jo (sprendimo) įvykdymo dienos. Buvo pastebėta, jog analogiškos praktikos laikosi ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (administracinės bylos Nr. A⁴⁹²-1954/2012, A⁵²⁵-2004/2012 ir kt.).

Nagrinėtoje administracinėje byloje Vyriausiasis administracinis teismas nustatė, jog įsakymu, kuriuo pareiškėjas buvo atleistas iš valstybės tarnybos, buvo nurodyta išmokėti jam trijų mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio išeitinę išmoką, mokant ją nuo 2011 m. spalio 31 d. imtinai praėjus mėnesiui ir kas mėnesį lygiomis dalimis. Todėl teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, jog pareiškėjo atleidimas iš valstybės tarnybos pagal Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą, suteikiantį teisę gauti išeitinę išmoką, pirmosios instancijos teismo sprendimu pagrįstai pripažintas neteisėtu ir pareiškėjas grąžintas į tarnybą, konstatavo, kad pareiškėjui išnyko teisinis pagrindas gauti išeitinę išmoką. Už pareiškėjo nedirbtą (priverstinės pravaikštos laiką) jam kompensuojama priteisiant vidutinį darbo užmokestį. Todėl šioje dalyje Vyriausiasis administracinis teismas pirmosios instancijos teismo sprendimą pakeitė, sumažindamas pareiškėjui priteistą išmokos už priverstinę pravaikštą sumą išmokėtos išeitinės išmokos dydžiu (2012 m. spalio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2846/2012).

Šiuo aspektu pasisakyta ir Vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugsėjo 26 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3178/2011.

48. Vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, kad tais atvejais, kai valstybės tarnautojo atleidimas pripažįstamas neteisėtu ir nėra galimybės jo grąžinti į valstybės tarnautojo pareigas, taikant Darbo kodekso 297 straipsnio 4 dalyje numatytas garantijas neteisėto atleidimo atveju, išeitinės išmokos dydžio nustatymui taikytinos Valstybės tarnybos įstatymo 41 straipsnio nuostatos.

Administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-43/2013 Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, jog siekiant maksimaliai apsaugoti neteisėtai atleisto iš darbo (tarnybos) darbuotojo (tarnautojo) teises ir interesus, įstatymu nustatytos papildomos jo teisių garantijos neteisėto atleidimo iš darbo (tarnybos) atveju (DK 297 str. 3 ir 4 d.). Jeigu teismas nustato, jog tarnautojo atleidimas iš tarnybos neteisėtas, tai kiekvienu atveju privalo išspręsti neteisėto atleidimo iš darbo padarinių klausimą, ir, atsižvelgdamas į tai, kuris iš Darbo kodekso 297 straipsnio 3 ar 4 dalyje numatytų darbuotojo (tarnautojo) teisių gynimo būdų konkrečiu atveju taikytinas, privalo priteisti jam įstatyme nustatytas išmokas, nepaisydamas to, yra pareikštas toks prašymas, ar ne: jeigu darbuotojas grąžinamas į ankstesnį darbą, jam priteisiamas vidutinis darbo užmokestis už visą priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo dienos iki teismo sprendimo įvykdymo dienos (DK 297 str. 3 d.), o jeigu darbuotojas į ankstesnį darbą negali būti grąžintas dėl ekonominių, technologinių, organizacinių ar panašių priežasčių arba dėl to, kad jam gali būti sudarytos nepalankios sąlygos dirbti, jam priteisiama DK 140 straipsnio 1 dalyje nustatyto dydžio išeitinė išmoka ir vidutinis darbo užmokestis už priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo iki teismo sprendimo įsigaliojimo dienos (DK 297 str. 4 d.).

Teisėjų kolegija nurodytoje byloje, pripažinusi pareiškėjo atleidimą iš valstybės tarnybos neteisėtu, nurodė, jog pareiškėjui pagal Darbo kodekso 297 straipsnio 4 dalį priklausytų Darbo kodekso 140 straipsnio 1 dalyje nustatyto dydžio išeitinė išmoka ir vidutinis darbo užmokestis už priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo dienos. Tačiau teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį, jog pareiškėjas yra atleistas iš valstybės tarnybos, o valstybės tarnautojams mokamų išeitinių išmokų ir kompensacijų dydį reglamentuoja Valstybės tarnybos įstatymo 41 straipsnis. Pažymėjusi, jog Darbo kodekso 140 straipsnio 1 dalyje numatytos išeitinės išmokos pagal savo esmę ir prigimtį atitinka Valstybės tarnybos įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje numatytas išeitines išmokas, mokamas iš pareigų atleidžiamam valstybės tarnautojui pagal Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 9 punktą, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad šiuose įstatymuose numatytų išeitinių išmokų tikslas yra užtikrinti tam tikrą laiką minimalias gyvenimo lėšas darbuotojams bei valstybės tarnautojams, netekusiems darbo (tarnybos) dėl ne nuo jų priklausančių priežasčių. Atsižvelgdamas į tai Vyriausiasis administracinis teismas pripažino, jog, sprendžiant klausimą dėl pareiškėjui priteistinos išeitinės išmokos dydžio, turi būti vadovaujama Valstybės tarnybos įstatymo normomis, nes darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja šis įstatymas (2013 m. gegužės 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-43/2013).

V.3.2. Dėl nepagrįstai išmokėtos išeitinės išmokos sugrąžinimo

---

(CK 6.241 str. 1 d. 4 p.)

49. Administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-98/2013 buvo nagrinėjamas pareiškėjo

Klaipėdos apygardos prokuroro prašymas, paduotas ginant viešąjį interesą, dėl Tauragės rajono savivaldybės administracijos įsakymo „Dėl Z. D. atleidimo iš Tauragės rajono savivaldybės administracijos centralizuotos buhalterijos vyriausiosios buhalterės (skyriaus vedėjos) pareigų“, kuriuo, be kita ko, buvo pavesta išmokėti atsakovei Z. D., atleistai iš nurodytų valstybės tarnautojos pareigų, atsistatydinus savo noru Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytu pagrindu, dviejų mėnesių jos vidutinio darbo užmokesčio dydžio išeitinę išmoką. Klaipėdos apygardos prokuroras savo prašymą šioje dalyje grindė tuo, jog pagal Valstybės tarnybos įstatymo 41 straipsnį valstybės tarnautojui, atleidžiamam pagal šio įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 1 punktą, išeitinės išmokos mokėjimas nenumatytas, šiame straipsnyje įtvirtintas išeitinių išmokų sąrašas yra baigtinis, todėl negali būti aiškinamas ir taikomas plečiamai. Nagrinėtoje byloje, atsižvelgiant į tai, jog skundžiamo įsakymo neteisėtumas dalyje dėl dviejų mėnesių atsakovės vidutinio darbo užmokesčio dydžio išeitinės išmokos mokėjimo buvo konstatuotas įsiteisėjusia Vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. balandžio 27 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–346/2012, buvo sprendžiamas klausimas tik dėl išmokėtos nurodytu pagrindu sumos priteisimo iš atsakovės.

Vyriausiasis administracinis teismas nurodytu klausimu pažymėjo, jog atsakovei išmokėta suma yra susijusi su jos darbo (tarnybos) santykiais, todėl nagrinėjamu atveju yra aktualus Civilinio kodekso 6.241 straipsnio 1 dalies 4 punkto nuostatų taikymas. Teisėjų kolegija pabrėžė, jog Civilinio kodekso 6.241 straipsnio 1 dalies 4 punktas numato, jog negali būti išreikalaujama kaip be pagrindo įgytos sumos, be pagrindo išmokėtos kaip dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo atsiradusios žalos atlyginimas, darbo užmokestis ir jam prilygintos išmokos, pensija ir išlaikymas, jeigu gavėjas veikė sąžiningai arba nebuvo padaryta sąskaitybos klaidos. Buvo pažymėta, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas CK 6.241 straipsnio 1 dalies 4 punkto nuostatą, taip pat yra nurodęs, kad darbuotojo gauta išeitinė išmoka negali būti iš jo išreikalauta kaip be pagrindo įgyta, išskyrus atvejus, kai šis darbuotojas veikė nesąžiningai arba buvo padaryta sąskaitybos klaida (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K–3–321/2006). Vadovaujantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika (2010 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K–3–449/2010), sąžiningumas (Civilinio kodekso 6.241 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintas sąžiningumo kriterijus) aiškinamas kaip vertybinis teisinių santykių subjekto elgesio matas, nustatomas pagal objektyvųjį ir subjektyvųjį kriterijus. Objektyviuoju požiūriu sąžiningumas suprantamas kaip elgesys, atitinkantis protingumo ir teisingumo principų reikalavimus, t. y. rūpestingas, apdairus ir atidus elgesys. Subjektyviuoju požiūriu sąžiningumas nusako teisinių santykių subjekto vidinius motyvacinius veiksnius konkrečioje situacijoje, be kita ko, veikiamus subjektą individualizuojančių savybių, pavyzdžiui: jei tai fizinis asmuo – jo amžiaus, išsimokslinimo, praktinių įgūdžių ir pan., jei tai juridinis asmuo – veiklos pobūdžio, jos ypatybių, verslo patirties ir t. t. Siekiant nustatyti, ar asmuo yra sąžiningas, būtina taikyti abu šiuos kriterijus. Sąžiningumas konkrečioje situacijoje yra fakto klausimas, tačiau reikalavimai jo turiniui gali skirtis, priklausomai nuo to kokioje situacijoje asmenys veikia. Tokiu atveju turi būti nustatinėjamos aplinkybės, patvirtinančios asmenų nesąžiningumą, kuri būtina įrodyti konkrečiais faktais. Teisėjų kolegija pastebėjo, kad teisės doktrinoje bei administracinių teismų praktikoje (žr., pvz., administracinę bylą Nr. A¹–355/2004) sąžiningumas taip pat suprantamas kaip bendrasis teisės principas, išreiškiantis elgesio matą, atitinkantį

protingumo ir teisingumo principų reikalavimus. Sąžiningumas reikalauja atidumo, rūpestingumo bei draudžia piktnaudžiauti teise, o sąžiningas subjektas yra toks, kuris veikia rūpestingai ir teisingai.

Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog siekiant nustatyti, ar asmuo elgėsi sąžiningai (buvo sąžiningas) CK 6.241 straipsnio 1 dalies 4 punkto nuostatų taikymo aspektu, būtina įvertinti objektyvųjį (asmens elgesio objektyviuosius požymius, patvirtinančius jo rūpestingumą, atidumą, apdairumą) ir subjektyvųjį (asmens vidinius motyvacinius veiksnius) kriterijus. Byloje esantys įrodymai patvirtina, jog prieš atleidžiama iš valstybės tarnybos atsakovė Z. D. Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriui buvo pateikusi prašymą, kuriame nurodė, jog prašo „atleisti [...] iš darbo ryšium su išėjimu į pensiją išmokant keturių vidutinių darbo užmokesčių kompensaciją nuo 2011 m. sausio 28 d.“, vėliau ji pateikė patikslintą prašymą, kuriame nurodė, jog prašo „atleisti [...] iš darbo pagal Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 1 punktą nuo 2011 m. sausio 28 d. ir išmokėti dviejų pareiginių algų dydžio vienkartinę išmoką ir dviejų vidutinių darbo užmokesčio dydžių išeitinę išmoką“. Tačiau teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, jog tiek atsakovės prašymas, tiek ir Tauragės rajono savivaldybės administracijos įsakymai dėl išeitinės išmokos mokėjimo buvo patvirtinti atsakingų Tauragės rajono savivaldybės administracijos tarnautojų (Juridinio ir personalo skyriaus, Savivaldybės administracijos centralizuotos buhalterijos specialistų) rezoliucijomis (dokumento suderinimo žymomis), kas patvirtina faktą, jog išnagrinėję atsakovės prašymus, atsakingi savivaldybės tarnautojai (specialistai) savo iniciatyva pritarė nurodytų išmokų skyrimui ir, savo ruožtu, paneigia nerūpestingumo, neatidumo ar neapdairumo požymius atsakovės pasirinktame elgesio modelyje (akivaizdu, jog teisės aktų nustatyta tvarka atsakovė visus savo veiksmus derino su atitinkamais savivaldybės specialistais). Be to, buvo akcentuota ir tai, jog byloje nėra pateikta duomenų (įrodymų), jog teikdama prašymus dėl išmokų skyrimo atsakovė sąmoningai siekė piktnaudžiauti teise, pavyzdžiui, klaidino atsakovą, pateikė jam žinomai neteisingus duomenis (dokumentas) ar kitaip trukdė tinkamai apskaičiuoti (nustatyti) atsakovei priklausančias išmokų sumas, susijusias su atleidimu iš valstybės tarnybos. Priešingai, iš byloje esančių duomenų matyti, jog atsakovės atleidimo iš darbo diena sutapo su jos paskutine atostogų diena, o kasmetinėse atostogose atsakovė buvo nuo 2010 m. birželio 7 d. iki 2011 m. sausio 28 d. Dėl šios priežasties taip pat akivaizdu, jog atsakovė, nurodytu laikotarpiu nevykdydama jai priskirtų valstybės tarnautojo funkcijų Savivaldybės administracijos centralizuotoje buhalterijoje ar kituose struktūriniuose padaliniuose, neturėjo ir jokių teisinių galimybių dalyvauti priimant ginčijamą Tauragės rajono savivaldybės administracijos įsakymą dėl išeitinės išmokos mokėjimo ar tiesiogiai įtakoti jo priėmimo. Vien tik aplinkybė, jog atsakovė iš anksto kalbėjosi (derėjosi) su Tauragės rajono savivaldybės meru dėl atleidimo iš valstybės tarnybos ir išeitinių kompensacijų išmokėjimo negali būti laikoma pakankamu atsakovės nesąžiningumo įrodymu, kadangi galutinį sprendimą(-us), susijusius su atitinkamų išmokų mokėjimu, bet kuriuo atveju priėmė pati Tauragės rajono savivaldybė.

Apibendrinama nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija sprendė, jog atsakovės nesąžiningumas yra neįrodytas (vertinant atsakovės veiksmus (neveikimą) tiek objektyviais, tiek ir subjektyviais kriterijais), todėl atsakovės Z. D. apeliacinis skundas buvo patenkintas, pirmosios instancijos teismo sprendimas panaikintas, o pareiškėjo Klaipėdos apygardos prokuroro, ginančio viešąjį interesą, prašymas buvo atmestas kaip

nepagrįstas (2013 m. sausio 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-98/2013).

50. Minėta Civilinio kodekso CK 6.241 straipsnio 1 dalies 4 punkto nuostata buvo aktuali ir administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2856/2012, kurioje pareiškėjas Valstybinė akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnyba prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos prašė priteisti iš atsakovo – valstybės tarnautojo – jam išmokėtą atleidžiant iš valstybės tarnybos išeitinę kompensaciją kaip įgytą be teisėto pagrindo, savo prašymą grįsdamas tuo, kad teismui panaikinus įsakymą, kuriuo valstybės tarnautojas buvo atleistas ir grąžintas į ankstesnes pareigas, buvo panaikintas ir teisinis pagrindas, kuriuo vadovaujantis pareiškėjui buvo išmokėta išeitinė išmoka. Nagrinėtoje byloje Vyriausiasis administracinis teismas, įvertinęs faktines aplinkybes, konstatavo, kad nenustatytas atsakovo (valstybės tarnautojo) nesąžiningumas, dėl ko išeitinė išmoka iš jo pagal Civilinio kodekso 6.237 straipsnio 1 dalį negali būti išreikalauta (2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2856/2012).

V.3.3. Išskaitymai iš išeitinių kompensacijų

V.3.3.1. Išeitinių kompensacijų apmokestinimas gyventojų pajamų mokesčiu bei socialinio draudimo įmokų išskaičiavimas

---

(GPMĮ 17 str. 1 d. 5 p.)

51. Pastebėtina, jog aptariamam laikotarpiu itin daug ginčų kilo dėl gyventojų pajamų mokesčio išskaičiavimo iš išeitinių kompensacijų, išmokėtų atleidžiant vidaus tarnybos pareigūnus.

Šiuo metu galiojančios redakcijos Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio (šiuo metu galiojanti (2013 m. balandžio 23 d. įstatymo Nr. XII-251 redakcija) (toliau – ir GPMĮ) 1 dalies 5 punktas nustato, kad neapmokestinamos pajamos yra, be kita ko, „Lietuvos Respublikos įstatymuose arba kituose teisės aktuose nustatyto dydžio kompensacijos, įskaitant teisės aktuose nustatytas tiesiogines išmokas pajamų lygiui palaikyti, taip pat kompensacijos, kurių dydžiai nenustatyti, tačiau mokėjimas reglamentuotas Lietuvos Respublikos įstatymuose ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimuose, įskaitant kompensacijas už autorių arba gretutinių teisių pažeidimą, išskyrus kompensacijas, mokamas gyventojui, kai nutraukiama darbo sutartis ar jos esmė atitinkanti sutartis, ir pinigines kompensacijas už nepanaudotas atostogas.“

Nurodytos nuostatos aiškinimas buvo aktualus ne vienoje administracinėje byloje.

51.1. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1422/2012 buvo nustatyta, kad pareiškėjas iš vidaus tarnybos buvo atleistas 2008 m. gruodžio 29 d. įsakymu pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 11 punktą (pagal šią teisės normą pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos, jei panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų, o pagal VTS 57 str., atleidžiant pareigūną iš vidaus tarnybos pagal VTS 53 str. 1 d. 11 p., jam išmokama atitinkamo dydžio išeitinė kompensacija). Pažymėjęs, jog byloje ginčas tarp šalių kilo dėl skirtingo Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punkto aiškinimo ta prasme, ar šioje teisės normoje numatyta mokeskinės lengvatos išimtis, pagal kurią įstatymų nustatyto dydžio kompensacijos gali būti apmokestinamos pajamų mokesčiu,

yra (ar nėra) taikytina pareiškėjo atžvilgiu, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog aktuali yra pareiškėjo atleidimo iš tarnybos dieną (atsiskaitymo su juo dieną) galiojusi Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punkto redakcija, t. y. 2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI–111 redakcija, įsigaliojusi nuo 2008 m. gruodžio 30 d. Pagal ją, neapmokestinamosios pajamos yra Lietuvos Respublikos įstatymuose arba kituose teisės aktuose nustatyto dydžio kompensacijos, įskaitant teisės aktuose nustatytas tiesiogines išmokas pajamų lygiui palaikyti, taip pat kompensacijos, kurių dydžiai nenustatyti, tačiau mokėjimas reglamentuotas Lietuvos Respublikos įstatymuose ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimuose, įskaitant kompensacijas už autorių arba gretutinių teisių pažeidimą, išskyrus kompensacijas, mokamas gyventojui, kai nutraukiama darbo sutartis ar jos esmę atitinkanti sutartis, ir pinigines kompensacijas už nepanaudotas atostogas. Teisėjų kolegija pabrėžė, jog iš šios teisės normos, skirtingai nuo jos redakcijos, galiojusios iki 2008 m. gruodžio 30 d., matyti, kad aptariama lengvata dėl kompensacinės išmokos neapmokestinimo pajamų mokesčiu netaikytina tuo atveju, kai nutraukiama darbo sutartis ar jos esmę atitinkanti sutartis (pagal anksčiau galiojusią šios teisės normos redakciją, tokia lengvata nebuvo taikoma, kai darbo sutartis ar jos esmę atitinkanti sutartis nutraukiama darbdavio valia). Todėl teisėjų kolegija sprendė, kad pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punktą (bylai aktuali 2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI–111 redakcija) aptariama lengvata pareiškėjui netaikytina. Atsižvelgiant į tai, buvo konstatuota, kad pirmosios instancijos teismo priimtas sprendimas atmesti pareiškėjo prašymą yra iš esmės pagrįstas (2012 m. kovo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–1422/2012, taip pat – 2011 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–1502/2011).

Tačiau apibendrinimo rengėjai pastebi, jog nurodyta Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostata atitinkamų sumų (ne)apmokestinimo gyventojų pajamų mokesčiu klausimu ne kartą keitėsi. Atitinkamai atkreiptinas dėmesys į Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje pateiktus kitais laikotarpiais Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme įtvirtinto teisinio reguliavimo dėl neapmokestinamų pajamų taikymo išaiškinimus.

51.2. Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje, nagrinėdama kilusį ginčą dėl išėtinės kompensacijos, pareiškėjui išmokėtos atleidžiant iš vidaus tarnybos Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 11 punkte nurodytu pagrindu, vertino teisinį reguliavimą, įtvirtintą Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (byloje aktualią 2008 m. balandžio 10 d. įstatymo Nr. X–1485 redakciją, galiojusią iki 2008 m. gruodžio 30 d.) 17 straipsnio 1 dalies 5 punkte, kuriame buvo numatyta, kad neapmokestinamosios pajamos yra Lietuvos Respublikos įstatymuose arba kituose teisės aktuose nustatyto dydžio kompensacijos, taip pat kompensacijos, kurių dydžiai nenustatyti, tačiau mokėjimas reglamentuotas Lietuvos Respublikos įstatymuose ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimuose, įskaitant kompensacijas už autorių arba gretutinių teisių pažeidimą, išskyrus kompensacijas, mokamas gyventojui, kai darbo sutartis ar jos esmę atitinkanti sutartis nutraukiama darbdavio valia ir pinigines kompensacijas už nepanaudotas atostogas. Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad šio Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punkto analizė, taikant lingvistinį (verbalinį) ir loginį teisės aiškinimo metodus, suponuoja išvadą, jog prie neapmokestinamų pajamų priskiriamos gyventojams išmokamos įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyto dydžio ir nenustatyto dydžio kompensacijos, kurios, kaip pabrėžiama teisėkūros subjekto akte, turi būti numatytos įstatymuose arba kituose teisės

aktuose. Tačiau prie neapmokestinamų kompensacijų, nepriklausomai nuo to, ar jos įtvirtintos įstatymuose ir kituose teisės aktuose, negali būti priskiriamos kompensacijos, kurios išmokamos nutraukiant darbo sutartis arba jos esmę atitinkančias sutartis darbdavio valia. Tai reiškia, jog tokiu atveju iš išmokėtinos kompensacijos išskaitomas pajamų mokestis. Išplėstinė teisėjų kolegija pastebėjo, kad analogišką poziciją dėl GPMĮ 17 straipsnio 1 dalies 5 punkte įtvirtinto teisinio reguliavimo yra išdėstęs Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas kitose administracinėse bylose, kuriose buvo sprendžiamas išeitinės kompensacijos apmokestinimo gyventojų pajamų mokesčiu klausimas (pvz., 2008 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-346/2008, 2008 m. kovo 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-610/2008).

Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 11 punktą numato, kad pareigūnas *inter alia* atleidžiamas iš vidaus tarnybos, jei panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų, o pagal 57 straipsnio 1 dalį, atleidžiant pareigūną iš vidaus tarnybos Statuto 53 straipsnio 1 dalies 11 punkto pagrindu, išmokama jo dviejų mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio išeitinė kompensacija. Todėl išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad sprendžiant nagrinėjamoje administracinėje byloje kilusį ginčą, būtina patikrinti, ar pareiškėjo atleidimas iš vidaus tarnybos GPMĮ 17 straipsnio 1 dalies 5 punkto taikymo požiūriu kvalifikuotinas kaip darbo sutarties arba jos esmę atitinkančios sutarties nutraukimas darbdavio valia.

Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas pripažino, kad pareiškėjo pareigybė buvo panaikinta dėl policijos įstaigų reorganizavimo, taigi tarnybos santykių nutrūkimo pagrindas priklausė nuo darbdavio iniciatyvos, būtent darbdavio sprendimas lėmė pareiškėjo teisinio atleidimo pagrindą (VTS 53 str. 1 d. 11 p.). Tačiau pareiškėjas apeliaciniame skunde teigė, kad tai buvo nulemta aukštesnės galios teisės aktu, kitaip sakant – paties darbdavio valia nebuvo išreikšta. Atsižvelgdama į tai, išplėstinė teisėjų kolegija nagrinėtoje byloje vertino aplinkybes, susijusias su Lietuvos policijos įstaigų reorganizacija, kurios vykdymo procese pareiškėjas buvo atleistas iš vidaus tarnybos.

Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad aktualios Lietuvos policijos įstaigų reorganizacijos teisinis pagrindas buvo Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. X-1010. Juo patvirtinta Lietuvos policijos sistemos plėtros programa (toliau – ir Programa), kurios uždaviniams įgyvendinti *inter alia* numatytos tokios priemonės: pertvarkyti aukštesnės pakopos policijos įstaigų valdymo sistemas, panaikinant šių įstaigų vadovybės funkcijas vadovauti apskričių centrų policijos įstaigoms (19.7 punktą); apskrities lygiu suvienodinti miestų ir rajonų (savivaldybių) policijos komisariatų teisinį statusą (19.8 punktą). Pagal Programos 20 punktą konkrečias priemones Programos uždaviniams įgyvendinti tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 606 buvo patvirtintas Lietuvos policijos sistemos plėtros programos įgyvendinimo priemonių planas (toliau – ir Planas), kurio 2.1.1 ir 2.1.2 punktuose išvardytos analogiškos Programos 19.7 ir 19.8 punktuose įtvirtintoms priemonės. Šių priemonių atsakingu vykdytoju buvo paskirtas Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, nustatant vykdymo laikotarpį – 2007–2009 metai. Lietuvos policijos generalinis komisaras, įgyvendindamas Plano 2.1.1 ir 2.1.2

punktuose išvardytas priemonės, 2008 m. vasario 29 d. priėmė įsakymą Nr. 5–V–106 „Dėl teritorinių policijos įstaigų veiklos optimizavimo“, kuriuo nustatė, kad iki 2008 m. spalio 1 d. žemesnės pakopos policijos komisariatų reorganizuojami prijungimo prie atitinkamos apskrities aukštesnės pakopos policijos komisariatų būdu. Šios nuostatos detalizuotos Lietuvos policijos generalinio komisaro 2008 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. 5–V–300 „Dėl žemesnės pakopos policijos komisariatų reorganizavimo prijungimo būdu prie atitinkamo aukštesnės pakopos policijos komisariato sprendimo priėmimo, reorganizavimo sąlygų, apskrities vyriausiųjų policijos komisariatų nuostatų, struktūros schemų patvirtinimo“. Vadovaujantis *inter alia* paminėtais įsakymais, Lietuvos policijos generalinio komisaro 2008 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. 5–V–295 buvo panaikintos Utenos apskrities teritorinių policijos įstaigų vadovų, taip pat – ir Anykščių rajono policijos komisariato vadovo (t. y. pareiškėjo), pareigybės.

Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad sisteminė minėtų teisės aktų analizė leidžia teigti, kad Lietuvos policijos įstaigų pertvarkymas, kaip teisingai pastebėjo pareiškėjas, buvo numatytas aukštesnės galios teisės aktais, tačiau nei Lietuvos Respublikos Seimas, nei Lietuvos Respublikos Vyriausybė konkrečiai nenustatė policijos komisariatų reorganizavimo būdų ir nenurodė pareiškėją atleisti iš tarnybos. Išplėstinė teisėjų kolegija akcentavo, jog konkrečius policijos reorganizavimo būdus nustatė pats Lietuvos policijos generalinis komisaras: jis žemesnės pakopos policijos komisariatų reorganizavimą prijungimo būdu prie atitinkamo aukštesnės pakopos policijos komisariato išsprendė savo įsakymais, taip pat priėmė sprendimą panaikinti pareiškėjo pareigybę dėl vidaus reikalų įstaigos reorganizavimo ir tarnybos organizavimo pakeitimų. Išplėstinės teisėjų kolegijos manymu, darbo teisinių santykiu kontekste tokia situacija atitiktų Lietuvos Respublikos darbo kodekso 129 straipsnio 2 dalyje numatytą darbo sutarties nutraukimo darbdavio iniciatyva pagrindą (žr., be kita ko, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. balandžio 26 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–1822/2011). Apibendrinama tai, išplėstinė teisėjų kolegija vertino, kad GPMĮ 17 straipsnio 1 dalies 5 punkto taikymo požiūriu šiuo atveju buvo išreikšta darbdavio valia atleisti pareiškėją iš vidaus tarnybos, t. y. nutraukti su juo pagal savo esmę iš darbo sutarties kylančius santykius atitinkančius dvišalius santykius. Todėl Vyriausiasis administracinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad nagrinėjamu atveju išeitinei kompensacijai, išmokamai pagal Vidaus tarnybos statuto 57 straipsnio 1 dalį, atleidžiant pareigūną iš vidaus tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 11 punktą (dėl Lietuvos policijos įstaigų reorganizacijos), tuo metu galiojęs Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punktas neturėjo būti taikomas ir minėta kompensacija turėjo būti apmokestinama išmokėjimo momentu galiojančiu pajamų mokesčio tarifu (2011 m. gegužės 16 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²–679/2011).

51.3. Vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje dėl nurodytos redakcijos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punkto nuostatos taikymo yra suformavęs nuoseklią praktiką, kad gyventojų pajamų mokesčiu neapmokestinamos išeitinės kompensacijos, išmokamos atleidžiant pareigūną iš vidaus tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą (kai negali tarnauti dėl sveikatos būklės, esant atitinkamai Centrinės medicinos ekspertizės komisijos išvadai) bei 15 punktą (jei dėl laikinojo nedarbingumo neatvyko į tarnybą daugiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba daugiau kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu

įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką, jei susirgimas nesujęs su sužeidimu, suluošinimu ar kitu sveikatos sutrikimu vykdant tarnybos pareigas), pripažindamas šiuos atleidimo pagrindus nepriklausančiais nuo darbdavio valios.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-104/2009 Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintas atleidimas iš vidaus tarnybos nepriklauso nei nuo pareigūno, nei nuo darbdavio valios. Jį lemia objektyvi priežastis – Centrinės medicinos ekspertizės komisijos išvadoje nustatyta pareigūno sveikatos būklė, dėl kurios jis negali tarnauti vidaus tarnyboje. Esant šiam pagrindui įstatymas įpareigoja darbdavį atleisti pareigūną iš vidaus tarnybos per nustatytą terminą. Vidaus tarnybos statuto 56 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad esant Statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punkte nurodytam atleidimo pagrindui, pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos kitą dieną po to, kai nustatomas faktas (aplinkybė), kad pareigūnas negali tęsti tarnybos. Esant šiam pagrindui, pareigūną galima atleisti iš vidaus tarnybos ir jo laikinojo nedarbingumo bei atostogų metu. Aplinkybė, kad vidaus tarnybos pareigūnas negali tarnauti vidaus tarnyboje dėl sveikatos būklės nustatoma Centrinės medicinos ekspertizės komisijos išvada. Dėl to buvo konstatuota, jog pirmosios instancijos teismas teisingai vertino, kad atleidimas iš vidaus tarnybos Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punkto pagrindu nuo darbdavio valios nepriklauso ir atleidžiant vidaus tarnybos pareigūną iš tarnybos pagal Statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą, Statuto 57 straipsnyje reglamentuotas išeitinės kompensacijos mokėjimas priskirtinas neapmokestinamosioms pajamoms, nuo kurių pajamų mokestis neskaiciuojamas (2009 m. kovo 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-104/2009, taip pat – 2009 m. birželio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-707/2009, 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-778/2009, 2009 m. spalio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-975/2009, 2009 m. rugpjūčio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-889/2009 ir kt.).

Pasisakydamas dėl Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 15 punkte numatyto atleidimo iš tarnybos pagrindo, Vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, kad Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 15 punkte yra išvardytos konkrečios, šios teisės normos taikymą nulemiančios aplinkybės (atitinkamas neatvykimo į tarnybą dėl laikinojo nedarbingumo laikotarpis, nesant šioje normoje nustatytų išimčių), kurios pagal savo prigimtį yra objektyviosios ir negali būti siejamos nei su darbdavio, nei su pareigūno valia. Tai leidžia daryti išvadą, kad atsiradus tokioms aplinkybėms, darbdavys (šiuo atveju atsakovas) privalo taikyti šią materialinės teisės normą ir neturi diskrecijos jos nepaisyti. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tokios išvados pagrįstumą patvirtina ir Vidaus tarnybos statuto 56 straipsnio 3 dalis, kurioje yra nustatytas atitinkamas darbdaviui privalomas elgesio modelis, kai atsiranda nurodytos 53 straipsnio 1 dalies 15 punkte numatytos aplinkybės (pagal šią teisės normą, pareigūnas Statuto 53 str. 1 d. 15 p. nurodytu pagrindu atleidžiamas iš vidaus tarnybos kitą darbo dieną, kai sueina šiame punkte nurodyti terminai, ir prieš 30 kalendorinių dienų iki Statuto 53 str. 1 d. 15 p. nurodyto termino suėjimo pareigūną jo laikinojo nedarbingumo metu raštu įspėjus apie galimą atleidimą) (2009 m. gruodžio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-1054/2009, taip pat, pvz., 2009 m. spalio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1139/2009, 2009 m. gegužės 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³ – 631/2009).

V.3.3.2. Socialinio draudimo įmokų išskaitymas iš išeitinių kompensacijų

---

52. Administracinėse bylose keltas klausimas dėl socialinių draudimo įmokų išskaičiavimo iš išeitinių kompensacijų. Vyriausiasis administracinis teismas, atsižvelgdamas į Valstybinio socialinio draudimo įstatymo (byloje aktuali 2004 m. lapkričio 4 d. įstatymo Nr. IX–2535 redakcija) 7 straipsnio 1 dalies 4 punktą, nurodė, kad išeitinės išmokos priskiriamos pajamoms, nuo kurių skaičiuojamos socialinio draudimo įmokos. Šio įstatymo 8 straipsnis, nustatantis pajamas, nuo kurių socialinio draudimo įmokos neskaičiuojamos, išimčių išeitinėms išmokoms (kurios priklausytų nuo atleidimo pagrindo) nenumato. Atsižvelgiant į tai, buvo padaryta išvada, kad socialinio draudimo įmokos nuo pareiškėjui priskaičiuotos išeitinės kompensacijos išskaičiuotos teisėtai ir pagrįstai (2009 m. kovo 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–333/2009, 2009 m. balandžio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–474/2009).

V.3.3.3. Priteisto išlaikymo nepilnamečiam vaikui išskaičiavimas iš išeitinių kompensacijų

---

53. Vyriausiasis administracinis teismas yra pasisakęs dėl teisės iš valstybės tarnautojui priklausančios išeitinės išmokos išskaičiuoti nepilnamečio vaiko išlaikymą pagal vykdomąjį raštą. Pareiškėjas – vidaus tarnybos pareigūnas – buvo atleistas iš užimamų pareigų pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą, o vadovaujantis Vidaus tarnybos statuto 57 straipsnio 1 ir 2 dalimis, jam išmokėta išeitinė kompensacija, iš kurios buvo išskaičiuotas gyventojų pajamų mokestis ir išlaikymas vaikui. Nesutikdamas su išlaikymo vaikui išskaičiavimu, pareiškėjas kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti išskaičiuotą sumą iš Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato. Savo poziciją dėl nurodyto išskaitymo neteisėtumo pareiškėjas grindė Darbo kodekso 226 straipsniu, kuriame nurodyta, jog neleidžiama daryti išskaitų iš išeitinės išmokos, kompensacinių ir kitų išmokų, iš kurių pagal įstatymus neišieškoma.

Vyriausiasis administracinis teismas pareiškėjo argumentus atmetė kaip nepagrįstus. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog pareigą išlaikyti nepilnamečius vaikus nustato šeimos teisė. Bendruosius šeimos santykių teisinio reglamentavimo principus nustato Civilinio kodekso trečiosios knygos normos (Šeimos teisė), kurios reglamentuoja santuokos sudarymo, jos galiojimo bei nutraukimo pagrindus ir tvarką, sutuoktinių turtines ir asmenines neturtines teises, vaikų kilmės nustatymą, vaikų ir tėvų bei kitų šeimos narių tarpusavio teises ir pareigas, įvaikinimo, globos ir rūpybos, civilinės būklės aktų registravimo tvarkos pagrindines nuostatas. Tėvų pareiga materialiai išlaikyti vaikus yra reglamentuojama CK trečiosios knygos XII skyriaus antrame skirsnyje. CK 3.199 straipsnis nustato pajamų, iš kurių išskaitomas priteistas išlaikymas, rūšis: nepilnamečiams vaikams priteistas išlaikymas išieškomas iš privalančio mokėti tėvo (motinos) darbo užmokesčio, taip pat iš visų kitų jų pajamų rūšių. Teisėjų kolegija taip pat nurodė, jog bylų dėl privatinų teisinių santykių, taip pat civilinių, darbo, šeimos, intelektinės nuosavybės, konkurencijos, bankroto, restruktūrizavimo bei ypatingosios teisenos bylų nagrinėjimo ir sprendimų priėmimo bei vykdymo tvarką reglamentuoja Civilinio proceso kodekso normos. Darbo, šeimos, intelektinės nuosavybės, konkurencijos, bankroto, restruktūrizavimo bylos

nagrinėjamos pagal šio kodekso taisykles, išskyrus išimtis, kurias nustato kiti Lietuvos Respublikos įstatymai. Civilinio proceso kodekso 739 straipsnis nustato pinigų sumas, iš kurių išieškoti negalima. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal šio straipsnio nuostatas negalima išieškoti iš sumų, kurios priklauso skolininkui kaip: 1) kompensacinės išmokos už darbuotojui priklausančių įrankių nusidėvėjimą ir kaip kitos kompensacijos, kurios mokamos, kai nesilaikoma normalių darbo sąlygų; 2) sumos, mokamos darbuotojui, vykstančiam į tarnybinę komandiruotę, perkeliama, priimama į darbą ir pasiūstam dirbti į kitas vietas; 3) valstybinio socialinio draudimo motinystės (tėvystės) pašalpa; 4) valstybės pašalpa šeimoms, auginančioms vaikus; 5) socialinė pašalpa; 6) laidojimo pašalpa; 7) kitos tikslinės socialinės išmokos ir kompensacijos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, nepasiturinčių šeimų (asmenų) šalpai, kai šeimos (asmenys) dėl objektyvių priežasčių neturi pakankamai pajamų pragyvenimui.

Atsižvelgdamas į nurodytą teisinį reguliavimą bei nurodytus argumentus – tai, kad pareiga išlaikyti nepilnamečius vaikus kyla iš šeimos teisinių santykių, o šeimos teisinių santykių bylose priimti sprendimai vykdomi pagal Civilinio proceso kodeksą, kurio 739 straipsnis išėtinės kompensacijos nepriskiria prie piniginių sumų, iš kurių išieškoti negalima – Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad atsakovas pagrįstai iš pareiškėjui priskaičiuotos išėtinės kompensacijos išskaitė nepilnamečio sūnaus išlaikymo sumas (2011 m. gegužės 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-1438/2011).

VI. PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĖS PENSIJOS

VI.1. TEISINIAI PAGRINDAI

---

54. Vidaus tarnybos statuto 49 straipsnio 6 dalis (2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X-804 redakcija) nustato, kad pareigūnai turi teisę gauti pareigūnų valstybinę pensiją pagal įstatymą, reglamentuojantį pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo tvarką. Atitinkamos nuorodos į pareigūnų teisę gauti atitinkamas pareigūnų ir karių valstybines pensijas įtvirtintos ir kituose teisės aktuose – Tarnybos muitinėje statuto 51 straipsnio 9 dalyje, Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 70 straipsnyje.

Seimas 1994 m. gruodžio 22 d. priėmė Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą (toliau – ir Valstybinių pensijų įstatymas), kuris pagal jo 16 straipsnio 1 dalį įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d. Seimas 1994 m. gruodžio 13 d. priėmė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos ir prokuratūros pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, kuris įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymu nustatyti asmenys, turintys teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, šios pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindai, sąlygos, dydžiai. Pastebėtina, jog keičiant ir (arba) papildant šį įstatymą pareigūnų, turinčių teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, ratas buvo nuolat plečiamas, o kai kuriais atvejais kartu buvo keičiamas ir įstatymo pavadinimas, *inter alia* 2007 m. sausio 18 d. įstatymu Nr. X-1027 įstatymas pavadintas Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymu (toliau – Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas, PKVPĮ). Pagal Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. įstatymo Nr.

X–212 redakcija) 4 straipsnį, skiriamos šios pareigūnų ir karių valstybinės pensijos: 1) už tarnybą; 2) netekto darbingumo; 3) našlių ir našlaičių.

Vadovaudamasi Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 12 straipsnio 2 dalimi, Vyriausybė 1995 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 83 patvirtino Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatus (šiuo metu galiojanti 2013 m. sausio 29 d. nutarimo Nr. 90 redakcija, toliau – ir Nuostatai).

55. Konstitucinis Teismas 2008 m. gruodžio 24 d. nutarime atkreipė dėmesį, jog valstybinės pensijos savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijos, taip pat nuo kitų valstybinio socialinio draudimo pensijų. Valstybinės pensijos yra skiriamos asmenims už atliktą tarnybą ar nuopelnus Lietuvos valstybei, taip pat kaip kompensacija įstatyme nurodytiems nukentėjusiesiems asmenims, ir yra mokamos iš valstybės biudžeto (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 3 d., 2003 m. liepos 4 d., 2007 m. spalio 22 d. nutarimai). Pareigūnų ir karių valstybinės pensijos paskirtis yra *inter alia* atlyginti už sudėtingą, atsakingą, dažnai rizikingą ir pavojingą asmens tarnybą valstybei. Tokie valstybinių pensijų ypatumai leidžia įstatymų leidėjui, atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes ir paisant Konstitucijos normų bei principų, nustatyti atitinkamas šios pensijos skyrimo sąlygas. Šių pensijų gavimas siejamas ne su nustatyto dydžio pensijų socialinio draudimo įmokomis, o su atitinkamu asmens statusu (tarnyba, nuopelnais ar kitomis aplinkybėmis, nuo kurių priklauso valstybinės pensijos skyrimas).

56. Šią konstitucinę valstybinių pensijų (*inter alia* pareigūnų ir karių valstybinės pensijos) prigimtį įstatymų lygmeniu, be kita ko, atspindi vidaus tarnyboje taikomas vidaus tarnybos ypatumų kompensavimo principas, reiškiantis tai, kad pareigūnų tarnybos ypatumai (padidėjęs pavojus gyvybei ar sveikatai, sugriežtinta atsakomybė, ilgesnis darbo laikas ir įvairūs su tarnyba susiję apribojimai) yra kompensuojami Vidaus tarnybos statute bei kituose teisės aktuose nustatytais socialinėmis garantijomis (Vidaus tarnybos statuto 3 str. 7 d.). Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymu numatyta pareigūnų ir karių valstybinė pensija už tarnybą būtent ir yra viena iš vidaus tarnybos ypatumų kompensavimo priemonių, papildoma socialinė apsauga, kuri taikoma statutiniams valstybės tarnautojams ir kariams, ir šiuo požiūriu įstatymai išskiria juos iš kitų valstybės tarnautojų ar darbuotojų (2011 m. spalio 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1477/2011).

VI.1.1. Konstitucinio Teismo jurisprudencija dėl pareigūnų valstybinių pensijų

---

57. Pažymėtina, jog Konstitucinis Teismas ne kartą yra nagrinėjęs atitinkamų Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo nuostatų atitikties Konstitucijai klausimą. Taigi konstitucinėje jurisprudencijoje yra plačiai pasisakyta dėl pareigūnų ir karių valstybinių pensijų prigimties, pobūdžio bei paskirties, įstatymų leidėjo diskrecijos teisės reguliuojant teisinius santykius dėl šių pensijų, o taip pat skirtumo nuo valstybinių socialinio draudimo pensijų.

Pasisakydamas dėl pareigūnų ir karių valstybinių pensijų, Konstitucinis Teismas 2008 m. gruodžio 24 d. nutarime, vertindamas jas, be kita ko, Konstitucijos 52 straipsnio¹¹¹ kontekste, yra pažymėjęs, jog pagal Konstituciją įstatymu gali būti nustatytos

---

¹¹¹ Konstitucijos 52 straipsnis nustato: „Valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais“.

ir kitokios, ne tik Konstitucijos 52 straipsnyje *expressis verbis* nurodytos, pensijos ar socialinė parama (Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 23 d., 2002 m. lapkričio 25 d., 2003 m. liepos 4 d., 2007 m. spalio 22 d. nutarimai). Konstitucijos 52 straipsnyje tiesiogiai neįvardytos pensijos yra nustatytos Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatyme <...>. Vienos valstybinės pensijos skiriamos ir mokamos už ypatingus nuopelnus Lietuvai (pvz., Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos), kitų valstybinių pensijų skyrimas ir mokėjimas yra siejamas su atitinkama tarnyba (pvz., tarnyba vidaus reikalų, prokuratūros sistemose ir kt.) arba darbu (pvz., moksliniu darbu), dar kitos valstybinės pensijos yra kompensacinio pobūdžio ir mokamos asmenims, kurie yra pripažįstami nukentėjusiais asmenimis (pvz., asmenims, tapusiems invalidais dėl 1991 m. sausio 11–13 d. vykdytos agresijos ir po to buvusių įvykių, pasipriešinimo 1940–1990 m. okupacijoms (rezistencijos) dalyviams ir t.t.). Įstatymų leidėjas, nustatydamas, kokiems asmenims skiriama ir mokama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindus bei sąlygas, taip pat šios pensijos dydžius, yra saistomas konstitucinio socialinio darnos imperatyvo, teisingumo, protingumo ir proporcingumo principų (Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d., 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimai).

Šiame nutarime Konstitucinis Teismas pažymėjo, jog konstitucinio valstybės tarnybos instituto ypatumai lemia *inter alia* tai, kad įstatymų leidėjas turi konstitucinius įgaliojimus įstatymu nustatyti pensijas ir (arba) socialinės paramos rūšis, skiriamas tik valstybės tarnautojams ar atskiroms valstybės tarnautojų grupėms, kurių išskyrimas yra objektyviai pateisinamas; įstatymu gali būti nustatytos pensijos už tarnybą Lietuvos valstybei (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Pabrėžtina, kad valstybinės pensijos skyrimas ir mokėjimas neturi tapti privilegija, nes Konstitucija nesaugo ir negina tokių asmens įgytų teisių, kurios savo turiniu yra privilegijos; privilegijų gynimas ir apsauga reikštų, kad yra pažeidžiami konstituciniai asmenų lygiateisiškumo, teisingumo principai, Konstitucijoje įtvirtintas darnios visuomenės imperatyvas, taigi ir konstitucinis teisinės valstybės principas (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Jeigu įstatymų leidėjas, įstatyme nustatydamas tokio pensinio aprūpinimo pagrindus, asmenis, kuriems skiriamos ir mokamos šios pensijos, pensijų skyrimo ir mokėjimo sąlygas, taip pat pensijų dydžius, nepaisytų Konstitucijos (pvz., valstybines pensijas skirtų asmenims, kuriems tokios pensijos negali būti skiriamos, nustatytų nepagrįstai didelius ar mažus tokių pensijų dydžius arba nustatytų nepagrįstas tokių pensijų skyrimo ir mokėjimo sąlygas), toks pensinis aprūpinimas pagal Konstituciją negalėtų būti ginamas. Pavyzdžiui, nustatant pareigūnų ir karių valstybinę pensiją už tarnybą negalima įtvirtinti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmuo į pensiją išeitų nepagrįstai anksti arba tokiai pensijai gauti būtų nustatytas nepagrįstai trumpas tarnybos ar darbo stažas, arba nustatant skiriamos pensijos dydį nebūtų atsižvelgiama į pareigūno ar kario darbo užmokesčio dydį arba kitaip būtų pažeidžiami teisingumo, protingumo ir proporcingumo principai; neatsižvelgus į pareigūnų ir karių tarnybos specifiką, konkrečių pareigų pobūdį bei kitas reikšmingas aplinkybes, tokios pensijos skyrimas ir mokėjimas taptų privilegija ir toks pensinis aprūpinimas pagal Konstituciją negalėtų būti laiduojamas (Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. spalio 22 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 52 straipsnio nuostata „valstybė laiduoja“ *inter alia* reiškia, kad įstatymu nustačius tam tikrą pensinį

aprūpinimą valstybei kyla pareiga jį garantuoti nurodytiems asmenims tokiais pagrindais bei dydžiais, kurie nustatyti įstatyme, o asmenys, atitinkantys įstatyme nustatytas sąlygas, turi teisę reikalauti, kad valstybė jiems skirtų šią pensiją ir ją mokėtų. Taigi minėta Konstitucijos 52 straipsnio nuostata suponuoja įstatymų leidėjo pareigą, įstatymu nustatant tam tikrą pensiją, įtvirtinti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų šios pensijos mokėjimą asmenims, atitinkantiems įstatyme nustatytas sąlygas (Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 23 d., 2003 m. liepos 4 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai). Valstybė, nustatydamas tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį asmenys, atitinkantys įstatymo nustatytas sąlygas (išėjimas iš tarnybos, tarnybos stažas, amžius ir kt.), įgyja teisę į tam tikrą įstatyme nustatytą pensiją už tarnybą, kartu prisiima įsipareigojimą tokią pensiją paskirti ir ją mokėti. Asmeniui, atitinkančiam įstatyme nustatytas sąlygas, priklauso teisė reikalauti, kad valstybė vykdytų įstatymu prisiimtą įsipareigojimą ir mokėtų nustatyto dydžio išmokas (Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai). Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 10 d. nutarime konstatuota, kad jei įstatymu nustatyta kita, Konstitucijos 52 straipsnyje tiesiogiai neįvardyta, pensija, pagal Konstituciją ji turi būti garantuota nurodytiems asmenims tokiais pagrindais bei dydžiais, kurie nustatyti įstatyme. Tačiau pabrėžtina ir tai, kad įstatymų leidėjas, nustatydamas tokią pensiją, yra saistomas Konstitucijos (Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas).“

Įstatymais nustačius pensijų rūšis, asmenis, turinčius teisę į pensiją, pensijų skyrimo ir mokėjimo pagrindus, sąlygas, pensijų dydžius, valstybei kyla pareiga pensinio aprūpinimo santykiuose laikytis teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio tikrumo konstitucinių principų (Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas). Kai Konstitucijai neprieštaraujančiu įstatymu nustatyta pensija yra paskirta ir mokama, ši asmens įgyta teisė ir teisėtas lūkestis yra sietini ir su šio asmens nuosavybės teisių apsauga (Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. spalio 22 d. nutarimai).“

VI.1.2. Vidaus tarnybos statuto ir Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo santykis

---

58. Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų valstybės tarnautojų tarnybos santykius reglamentuojantis Vidaus tarnybos statutai nustato vidaus tarnybos principus, vidaus tarnybos sistemos pareigūnų statusą, priėmimą ir atleidimą iš tarnybos, priėmimą ir mokymąsi vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigose, pareigūnų atsakomybę, paskatinimus, socialines ir kitas garantijas, profesinių sąjungų veiklos vidaus reikalų statutinėse įstaigose ypatumus, taip pat kitų valstybės tarnautojų priėmimo į tarnybą vidaus reikalų statutinėse įstaigose ypatumus ir kt. Vidaus tarnybos statuto 49 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta, kad pareigūnai turi teisę gauti pareigūnų valstybinę pensiją pagal įstatymą, reglamentuojantį pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo tvarką. Šiame kontekste pažymėtina, kad Vidaus tarnybos statute kitų nuostatų, susijusių su pareigūnų valstybinių pensijų skyrimo sąlygomis ir jų mokėjimu, nėra numatyta. Visa tai leidžia teigti, kad Vidaus tarnybos statutai, laiduodamas pareigūnų teisę į valstybinę pensiją, ir neįtvirtindamas tikslaus šios teisės įgyvendinimo mechanizmo ar bent jau šios teisės įgyvendinimo / realizavimo prielaidų ir (arba) sąlygų, numato tik abstrakčią,

bendrą teisinę nuostatą, nukreipiančią į kitą, specialų teisės aktą. Todėl įstatymų leidėjas nesiekė, jog Vidaus tarnybos statute būtų apibrėžtos pareigūnų valstybinių pensijų skyrimo, apskaičiavimo ir kitos sąlygos. Specifiniams valstybinių pensijų teisiniams santykiams reguliuoti ir teisės į šią pensiją įgyvendinimo sąlygoms nustatyti yra skirti kiti teisės aktai, tarp kurių – ir Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas bei jį detalizuojantys Nuostatai. Vidaus tarnybos statusas šiuo atveju aktualus tik tiek, kiek jame apskritai laiduojama pareigūnų teisė gauti valstybinę pareigūnų ir karių pensiją (2011 m. spalio 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–1477/2011).

VI.2. ASMENYS, TURINTYS TEISĘ Į PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĘ PENSIJĄ

---

59. Pagal šiuo metu galiojančio Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalį (2012 m. spalio 17 d. įstatymo Nr. XI–2301 redakcija), teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją turi šie Lietuvos Respublikos piliečiai:

1) Vidaus reikalų ministerijos, policijos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnai, vidaus tarnybos dalinių karininkai, liktinės tarnybos puskarininkiai ir kareiviai;

2) Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnai;

3) profesinės karo tarnybos kariai;

4) Valstybės saugumo departamento sistemos ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos pareigūnai;

5) prokuratūros pareigūnai;

6) Kalėjimų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnai;

7) muitinės mobiliųjų grupių pareigūnai, muitinės postų pareigūnai ir muitinės pareigūnai, atliekantys kriminalinę žvalgybą ir (arba) ikiteisminį tyrimą.

Pagal šio straipsnio 2 dalį (2012 m. spalio 17 d. įstatymo Nr. XI–2301 redakcija), teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją taip pat turi šio straipsnio 1 dalyje išvardyti pareigūnai ir kariai, kurie:

1) būdami įtraukti į Vidaus reikalų ministerijos, Krašto apsaugos ministerijos kadru, Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnų rezervą, dirba kitose Lietuvos Respublikos ministerijose, departamentuose, įstaigose ir organizacijose;

2) būdami įtraukti į Valstybės saugumo departamento ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos žvalgybos pareigūnų rezervą, dirba kitose Lietuvos, užsienio valstybių ar tarptautinėse institucijose, įstaigose, įmonėse, organizacijose, taip pat užsiima kita teisėta veikla ir vykdo atskiras žvalgybos institucijų tarnybines užduotis.

Pagal Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. įstatymo Nr. X–212 redakcija) 2 straipsnį, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos ir šiame įstatyme numatyti jų priedai mokami iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto.

VI.2.1. Asmenų, turinčių teisę į valstybinę pareigūnų ir karių pensiją, rato išplėtimas, tokią teisę įtvirtinus muitinės pareigūnams

---

60. Kaip minėta, asmenų, turinčių teisę pagal Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų

įstatymą gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, ratas buvo nuolat plečiamas. Tokie pakeitimai tam tikrais atvejais lėmė ir specifinio pobūdžio ginčų, susijusių su teisės į atitinkamą valstybinę pensiją atsiradimu, kilimą.

Pavyzdžiui, Seimo 2007 m. sausio 18 d. priimtu Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo pavadinimo, 1, 3, 6, 12 ir 16 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu, kuris įsigaliojo 2007 m. sausio 19 d.¹¹², Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas buvo, be kita ko, papildytas nuostata, pagal kurią teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją įgijo muitinės pareigūnai, muitinės sistemoje dirbę muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikę operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą (1 str. 1 d.), buvo pakeistas šio įstatymo 3 straipsnis bei 16 straipsnis, jį papildant nauja 12 dalimi:

„Muitinės pareigūnams, muitinės sistemoje dirbusiems muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikusiems operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos skiriamos tik įgijusiems teisę į šią pensiją po Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo pavadinimo, 1, 3, 6, 12 ir 16 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo Nr. X-1027 įsigaliojimo.“¹¹³

61. Administracinėje byloje Nr. A⁷⁶-318/2010 buvo nagrinėjamas pareiškėjo skundas, kuriuo prašoma panaikinti Muitinės departamento sprendimą ir įpareigoti Muitinės departamentą skirti jam pareigūno valstybinę pensiją. Pareiškėjas skundą grindė tuo, jog įsigaliojus minėtam Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo pavadinimo, 1, 3, 6, 12 ir 16 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymui, jis, kaip asmuo, atitinkantis įstatymo nustatytas sąlygas, įgijo teisę į valstybinę pensiją. Nagrinėjant pareiškėjo skundą pirmosios instancijos teisme, buvo kreiptasi į Konstitucinį Teismą su prašymu iširti, ar Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 12 dalis (2007 m. sausio 18 d. redakcija) neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio 1, 2 dalims, 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali <...> gauti <...> socialinę apsaugą nedarbo atveju“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis Teismas 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimu pripažino, jog ginčyta nuostata neprieštaruja Konstitucijai.

Konstitucinis Teismas 2008 m. gruodžio 24 d. nutarime, aiškindamas aktualų teisinį reguliavimą, įtvirtintą Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme, pažymėjo, jog pagal šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalį (2007 m. sausio 18 d. redakcija) aiškinant kartu su šio įstatymo 16 straipsnio 12 dalimi, teisę į pareigūnų ir karių valstybinę pensiją įgyja tik tie muitinės pareigūnai, muitinės sistemoje dirbę muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikę operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą, kurie

¹¹²Būtent šiuo įstatymu, kaip minėta, įstatymo pavadinimas buvo išdėstytas taip: „Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas“.

¹¹³2012 m. spalio 2 d. Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 1, 3, 6, 7 ir 16 straipsnių pakeitimo įstatymu 16 straipsnio 12 dalis buvo pakeista, vietoj žodžių „operatyvinę veiklą“ įrašius žodžius „kriminalinę žvalgybą“.

atitinka šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje (2007 m. sausio 18 d. redakcija) nustatytas sąlygas bei iš tarnybos išėjo po Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo pavadinimo, 1, 3, 6, 12 ir 16 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo įsigaliojimo, t. y. po 2007 m. sausio 19 d.; tie buvę pareigūnai, muitinės sistemoje dirbę muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikę operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą, kurie iš tarnybos išėjo iki 2007 m. sausio 19 d., šios teisės neįgyja, nors jie ir atitinka Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnyje (2007 m. sausio 18 d. redakcija) nustatytas sąlygas.

Šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas pastebėjo, jog įstatymų leidėjo diskrecija nustatant valstybinių pensijų skyrimą yra platesnė nei reglamentuojant kitas pensijas, *inter alia* senatvės ar invalidumo pensijas; valstybinės pensijos skyrimo sąlygos gali būti įvairios ir priklausyti nuo valstybės tarnybos ypatumų, ekonominių valstybės išgalių ir kt.; įstatymų leidėjas, naudodamasis savo diskrecija, galėjo pasirinkti, nustatyti ar nenustatyti, kad muitinės sistemoje tam tikras pareigas ėjusiems pareigūnams būtų skiriama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, taip pat kokiomis sąlygomis ši pensija skiriama. Konstitucinis Teismas, vertindamas ginčytą teisinį reguliavimą atitikties teisėtų lūkesčių principui aspektu pažymėjo, jog iki įstatymo, kuriuo buvo pakeistas Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas, numatęs teisę į pareigūnų ir karių valstybinę pensiją ir tam tikriems muitinės pareigūnams, įsigaliojimo iš tarnybos išėję muitinės pareigūnai, muitinės sistemoje dirbę muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikę operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą, pagal tuometinį teisinį reguliavimą negalėjo turėti teisėtų lūkesčių gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, nes teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją įgijo tik tie pareigūnai, kurie muitinės sistemoje tam tikras pareigas ėjo įstatymo įsigaliojimo dieną, t. y. 2007 m. sausio 19 d. ir (arba) vėliau. Taip pat pažymėjo, jog muitinės pareigūnų, kurie dirba muitinės sistemoje muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlieka operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą, statusas skiriasi nuo buvusių pareigūnų, kurie išėjo iš tarnybos iki minėto įstatymo įsigaliojimo, statuso tuo, kad iki minėto įstatymo įsigaliojimo dirbę pareigūnai neturėjo teisėtų lūkesčių gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją. Taip pat, atsižvelgdamas į įstatymų leidėjo ketinimus išsaugoti aukštos kvalifikacijos specialistus muitinės sistemoje¹¹⁴, Konstitucinis Teismas nurodė, kad įstatymo pataisos, kuriomis nustatyta teisė gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją muitinės sistemoje tam tikras pareigas ėjusiems pareigūnams, buvo skirtos pareigūnams, ėjusiems muitinės sistemoje tam tikras pareigas pataisų įsigaliojimo dieną ir (arba) vėliau, ir šiuo aspektu tokie pareigūnai skiriasi nuo muitinės sistemoje anksčiau dirbusių asmenų, kurie iš tarnybos išėjo iki minėtų pataisų įsigaliojimo. Taigi Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 12 dalyje nustatytu teisiniu reguliavimu nėra nukrypstama nuo Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto

¹¹⁴Nutarime Konstitucinis Teismas atkreipė dėmesį, jog, kaip matyti iš Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo pavadinimo, 1, 3, 6, 12 ir 16 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo *travaux preparatoires*, vienas iš šio įstatymo tikslų buvo pertvarkyti pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo sistemą taip, kad tarnyba muitinėje taptų patrauklesnė ir būtų išsaugoti aukštos kvalifikacijos specialistai, taigi buvo siekiama užtikrinti tinkamą muitinės sistemos funkcionavimą.

lygiateisiškumo principo, nėra pažeidžiami iš Konstitucijos 23 straipsnio 1, 2 dalių, 52 straipsnio, konstitucinio teisinės valstybės principo kylantys reikalavimai.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2010 m. gegužės 3 d. nutartimi, remdamasis, be kita ko, minėtais Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimo motyvuojamosios dalies argumentais dėl Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo, pripažino, jog atsakovas teisėtai ir pagrįstai, vadovaudamasis Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 12 dalimi, atsisakė skirti pareiškėjui pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, kadangi pareiškėjas iš tarnybos muitinėje atleistas dar iki 2007 m. sausio 18 d. įstatymo Nr. X-1027 įsigaliojimo (2010 m. gegužės 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-318/2010).

62. Dėl nurodyto teisinio reguliavimo, įtvirtinto Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo (2007 m. sausio 18 d. įstatymo Nr. X-1027 redakcija) 1 straipsnio 1 dalyje, 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte ir 16 straipsnio 12 dalyje, kiek tai susiję su muitinės pareigūnų, dirbusių muitinės sistemos muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose, atlikusių operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą, teise į valstybinę pareigūnų ir karių pensiją, pasisakyta ir administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2466/2012. Šioje byloje buvo nagrinėjamas, be kita ko, pareiškėjo, nuo 1992 m. gegužės 18 d. iki 1997 m. gegužės 18 d. tarnavusio muitinės sistemoje (po to tarnavusio vidaus reikalų sistemoje), iškeltas klausimas dėl šio tarnybos muitinės sistemoje laikotarpio įskaičiavimo į tarnybos laiką pensijai skirti (pagal byloje nustatytas faktines aplinkybes, atsakovas vidaus reikalų ministras pareiškėjui iš naujo paskyrė pareigūnų ir karių valstybinę pensiją 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimu Nr.2/17-2760, dėl pensijos perskaičiavimo pareiškėjas į atsakovą kreipėsi 2009 m. lapkričio 26 d. ir 2010 m. kovo 5 d. prašymais).

Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad atsakovui – vidaus reikalų ministrui – priimant 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimą Nr.2/17-2760, kuriuo pareiškėjui buvo iš naujo paskirta pareigūnų ir karių valstybinė pensija, galiojęs Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas muitinės sistemos pareigūnų atžvilgiu nebuvo taikomas, taip pat nenumatė, kad tiems pareigūnams, kurie pagal šį įstatymą turėjo teisę į pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti būtų įskaitytas ir tarnybos muitinės sistemoje laikas. Nuo 2007 m. sausio 19 d. įsigaliojusių 2007 m. sausio 18 d. įstatymu Nr. X-1027 Pareigūnų ir karių pensijų įstatymo 1 straipsnis buvo papildytas nuostata, pagal kurią teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją įgijo šiuo įstatymu numatytas pareigas užimantys muitinės pareigūnai (mobiliųjų grupių pareigūnai, muitinės postų pareigūnai bei muitinės pareigūnai, atliekantys operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą). Vadovaudamasi Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalies, 3 straipsnio 1 dalies 1 punkto ir 16 straipsnio 12 dalies (2007 m. sausio 18 d. įstatymo Nr. X-1027 redakcija) nuostatomis, teisėjų kolegija nurodė, jog teisę į pareigūnų ir karių valstybinę pensiją įgijo muitinės pareigūnai, muitinės sistemoje dirbę muitinės sistemos muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikę operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą, kurie atitinka šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje (2007 m. sausio 18 d. įstatymo Nr. X-1027 redakcija) nustatytas sąlygas bei iš tarnybos išėję po šio įstatymo įsigaliojimo, t. y. po 2007 m. sausio 19 d. Tie buvę muitinės pareigūnai, muitinės sistemoje dirbę muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikę operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą, kurie iš tarnybos išėjo iki 2007 m. sausio 19 d., šios teisės neįgyja, nors jie ir atitinka Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnyje (2007 m.

sausio 18 d. įstatymo Nr. X–1027 redakcija) nustatytas sąlygas. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad pareiškėjui pareigūnų ir karių valstybinė pensija iš naujo buvo paskirta nuo 2005 m. liepos 13 d., t. y. iki minėto įstatymo įsigaliojimo (2007 m. sausio 19 d.), o pensijos skyrimo metu galiojęs Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas nenumatė, kad į pareigūnų, kurie pagal šį įstatymą turi teisę į minėtos rūšies valstybinę pensiją (1 str.), ir atitinka šių pensijų skyrimo sąlygas (3 str.), tarnybos laiką pensijai skirti būtų įskaitomas tarnybos muitinės sistemoje laikas (6, 16 str.), taip pat 2007 m. sausio 18 d. įstatymu Nr. X–1027 nebuvo nustatyta, kad jo nuostatos koku nors šio įstatymo nuostatų aspektu gali būti taikomos ir tiems asmenims, kurie iki šio įstatymo įsigaliojimo tarnavo (ar užėmė konkrečias pareigas) muitinės sistemoje. Taigi pareiškėjas, tiek nutraukdamas tarnybos santykius muitinės sistemoje, tiek Vidaus reikalų ministerijai 2005 metais skiriant pareigūnų ir karių valstybinę pensiją už tarnybą, negalėjo turėti teisėtų lūkesčių, kad į jo tarnybos laiką valstybinei pareigūnų ir karių pensijai skirti gali būti įskaitytas tarnybos muitinės sistemoje (atitinkamose pareigose) laikotarpis nuo 1992 m. gegužės 18 d. iki 1997 m. gegužės 18 d.

Vyriausiasis administracinis teismas, pažymėjęs, jog nagrinėjamo ginčo atveju aktualūs ir Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarime pateikti išaiškinimai, kadangi atskleidžia 2007 m. sausio 18 d. įstatymu Nr. X–1027 nustatyto teisinio reguliavimo paskirtį ir tikslus bei iš šio įstatymo galinčių kilti teisėtų lūkesčių apimtį, konstatavo, kad dėl nurodytų priežasčių pagal bylos faktines aplinkybes pareiškėjas negali būti pripažintas turėjusiu teisėtą lūkestį dėl tarnybos muitinėje laiko įskaitymo į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti. Todėl pripažino, kad atsakovas, 2010 m. balandžio 13 d. sprendimu Nr.1D–2753–(2) atsisakydamas perskaičiuoti pareiškėjui pensiją nurodytu aspektu, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo normas taikė teisingai (2012 m. rugsėjo 6 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2466/2012).

VI.2.2. Reikalavimas būti stojusiam į tarnybą po 1990 m. kovo 11 d.

---

63. Pažymėtina, jog pagal Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 1 dalį (šiuo metu galiojanti 2012 m. spalio 2 d. įstatymo Nr. XI–2254 redakcija), asmenims, nestojusiems tarnauti arba nepriimtiems į Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Kalėjimų departamento ar jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnus ir karius, muitinės pareigūnus (muitinės sistemoje dirbti muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikti kriminalinę žvalgybą ir (arba) ikiteisminį tyrimą), pareigūnų ir karių valstybinės pensijos šio įstatymo nustatyta tvarka neskiriamos.

Nurodyta nuostata buvo aktuali nagrinėjant pareiškėjo, iš vidaus tarnybos atleisto dėl ligos 1987 m. gegužės 16 d., prašymą įpareigoti Vidaus reikalų ministeriją paskaičiuoti jam netekto darbingumo valstybinės pensijos dydį ir sudaryti jam galimybę pasirinkti vieną iš dviejų galimų pensijų. Vyriausiasis administracinis teismas, įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, nurodė, jog pareiškėjas tarnavo TSRS vidaus reikalų sistemoje nuo 1951 m. lapkričio 13 d. iki 1987 m. gegužės 16 d., nuo šios dienos, pareiškėjo pasirinkimu, jam buvo paskirta ištarnauto laiko pensija pagal tuo metu galiojusį TSRS Ministrų

Tarybos 1985 m. gegužės 30 d. nutarimą Nr. 493. Vadovaudamasi minėta Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 1 dalimi¹¹⁵, teisėjų kolegija nurodė, jog byloje nėra jokių duomenų, patvirtinančių, kad pareiškėjas tarnavo Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos ar prokuratūros sistemose, Specialiųjų tyrimų tarnyboje ar Kalėjimų departamente Lietuvai atgavus nepriklausomybę, t. y. po 1990 m. kovo 11 d., šios aplinkybės neneigė ir pareiškėjas. Todėl, vadovaudamasis minėta Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo nuostata, Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, jog pareiškėjui nei netekto darbingumo, nei kitokia pareigūnų ir karių valstybinė pensija negali būti skiriama šio įstatymo nustatyta tvarka. Teisėjų kolegija taip pat pastebėjo, jog teisinis reguliavimas, kad pareigūnų ir karių valstybinės pensijos neskiriamos nestojusiems tarnauti arba nepriimtiems į nurodytas pareigūnų pareigas, buvo įtvirtintas tiek nuo 1995 m. sausio 1 d. įsigaliojusiame Vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos ir prokuratūros pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme, tiek ir vėlesnėse šio įstatymo redakcijose, todėl pareiškėjas neturėjo pagrindo tikėtis, kad jam šio įstatymo nustatyta tvarka bus paskirta netekto darbingumo ar kuri nors kita pareigūnų ir karių valstybinė pensija, taigi šiuo aspektu konstatavo, jog nėra pagrindo teigti, kad nagrinėtu atveju buvo pažeistas teisėtų lūkesčių principas (2011 m. liepos 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–1478/2011).

VI.3. PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĖS PENSIJOS SKYRIMO SĄLYGOS

64. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo sąlygos įtvirtintos Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnyje (2012 m. spalio 2 d. įstatymo Nr. XI–2254 redakcija):

„1. Pareigūnų ir karių valstybinė pensija skiriama ir išmokama išėjusiems iš tarnybos šio įstatymo 1 straipsnyje nurodytiems pareigūnams ir kariams:

1) ištarnavusiems vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos sistemose, Specialiųjų tyrimų tarnyboje, Kalėjimų departamente ar jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse, muitinės sistemoje (dirbusiems muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikusiems kriminalinę žvalgybą ir (arba) ikiteisminį tyrimą) 20 ir daugiau metų;

2) ištarnavusiems prokuratūroje 20 ir daugiau metų ir sukakusiems Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių;

3) pripažintiems nedarbingais ar iš dalies darbingais dėl priežasčių, susijusių su tarnyba;

4) atleistiems dėl sveikatos, kai yra žinybinės centrinės medicininės ekspertizės komisijos išvada, arba pripažintiems nedarbingais ar iš dalies darbingais dėl priežasčių, nesusijusių su tarnyba, ir ištarnavusiems vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemose, Specialiųjų tyrimų tarnyboje, Kalėjimų departamente ar jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse, muitinės sistemoje (dirbusiems muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikusiems kriminalinę žvalgybą ir (arba) ikiteisminį tyrimą) 5 ir daugiau metų;

5) sukakusiems įstatymų arba statutų nustatytą išleidimo į atsargą amžių (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžių) ir ištarnavusiems vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemose, Specialiųjų tyrimų

¹¹⁵ Ginčo metu galiojusi aktuali 2007 m. sausio 18 d. įstatymo Nr. X-1027 redakcija.

tarnyboje, Kalėjų departamente ar jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse, muitinės sistemoje (dirbusiems muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikusiems kriminalinę žvalgybą ir (arba) ikiteisminį tyrimą) 5 ir daugiau metų.

2. Pareigūnams ir kariams, dėl pačių kaltės pašalintiems iš vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Kalėjų departamento ar jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių, muitinės sistemos (dirbusiems muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikusiems kriminalinę žvalgybą ir (arba) ikiteisminį tyrimą), valstybinė pensija skiriama tik tada, kai jie yra ištarnavę 20 ar daugiau metų ir sukakę įstatymų nustatytą išleidimo į atsargą amžių (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžių).“

65. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnis yra speciali materialinės teisės norma, skirta apibrėžti pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo sąlygas. Šio straipsnio 1 dalyje yra išvardyti penki atvejai, kai pareigūnų ir karių valstybinė pensija skiriama ir išmokama išėjusiems iš tarnybos pareigūnams ir kariams. Kiekvienas iš šių atvejų yra savarankiškas pagrindas paskirti išėjusiam iš tarnybos pareigūnui nurodytą valstybinę pensiją. Tai reiškia, kad aiškinant kiekvieną iš šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje išvardytų atvejų (kurie suformuluoti atitinkamų punktų pavidalu), nėra būtinumo sieti juos vieną su kitu, t. y. kiekvienas iš įstatymo 3 straipsnio 1 dalies punktų gali būti taikomas (ir atitinkamai aiškinamas) atsietai nuo kitų šios teisės normos 1 dalies punktų (2012 m. birželio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–1971/2012).

66. Minėta, kad pareigūnų ir karių valstybinė pensija skiriama, jeigu jie atitinka šiame įstatyme nustatytas sąlygas: asmuo yra arba ištarnavęs įstatyme nurodytose tarnybose (pareigose) tam tikrą metų skaičių, arba yra ištarnavęs tose tarnybose (pareigose) tam tikrą metų skaičių ir sukakęs senatvės pensijos amžių, arba yra pripažintas nedarbingu arba iš dalies nedarbingu dėl priežasčių, susijusių su tarnyba, arba yra atleistas iš tarnybos dėl sveikatos ir ištarnavęs tam tikrą skaičių metų.

Pažymėtina, jog nuo pareigūnų ir karių tarnybos laiko pensijai gauti priklauso ir pareigūnui ar kariui skiriamos valstybinės pensijos dydis (žr., pvz., šio įstatymo 7 ir 9 straipsniuose nustatytas pareigūnų ir karių valstybinės pensijos už tarnybą, valstybinės netekto darbingumo pensijos dydžio skaičiavimo nuostatas, taip pat šio įstatymo 16 straipsnio 5 dalį, numatančią, jog apskaičiuojant pareigūnų ir karių valstybines pensijos už iki 1995 m. sausio 1 d. buvusius tarnybos metus, įskaitytus į tarnybos laiką pensijai skirti, šio įstatymo 7 straipsnio 2 ir 3 dalyse, taip pat 9 straipsnio 1 dalyje nurodyti procentai didinami 1,8 karto).

VI.3.1. Laikas pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti

---

(PKVPĮ 6 str., 16 str.)

67. Nuostatos dėl tarnybos laiko pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti skaičiavimo, t. y. kokie laikotarpiai po įstatymo įsigaliojimo (1995 m. sausio 1 d.) įskaičiuojami į minėtą tarnybos laiką, įtvirtintos Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 6 straipsnyje (šiuo metu galiojanti 2012 m. spalio 17 d. įstatymo Nr. XI–2301 redakcija), o šio įstatymo 16 straipsnio 3 dalis nustato laikotarpis, buvusius iki 1995 m. sausio 1 d., prilyginamus tarnybos laikui šiai pensijai skirti.

Dėl pareigūnų ir karių tarnybos laiko valstybinei pensijai skirti instituto yra pasisakiusios Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos administracinėse bylose Nr. A⁵⁵⁶-984/2008 bei Nr. A¹⁴⁶-1477/2011.

67.1. Išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-984/2008, nagrinėdama kilusį ginčą dėl sprendimo neperskaičiuoti vidaus tarnybos pareigūnui vidaus tarnybos stažo, nurodė, kad Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas ir Vidaus reikalų, specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų, Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 83 (2006 m. kovo 9 d. nutarimo Nr. 227 redakcija), reglamentavo pareigūnų ir karių tarnybos laiko pensijai skirti nustatymą. Tuo tarpu, vadovaujantis Vidaus tarnybos statuto 13 straipsnio 1 dalimi, 37 straipsnio 2 ir 3 dalimis, tarnybos stažas, būtinas pareigūno laipsniui, kasmetinių atostogų trukmei, priedo už tarnybos Lietuvos valstybei stažo dydžiui nustatyti ir (ar) kvalifikacinei kategorijai įgyti, nustatomas pagal Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 1 dalį. Buvo atkreiptas dėmesys, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 6 straipsnyje nurodytieji laikotarpiai, kurie įskaitomi į tarnybos laiką pensijai skirti, nesutampa su Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 1 dalyje nurodytais laikotarpiais įskaitomais į vidaus tarnybos stažą, be to, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalyje nustatyti laikotarpiai į tarnybos laiką pensijai gauti įskaitomi tik jei jie buvo iki 1995 m. sausio 1 d., tuo tarpu Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 1 dalyje nurodyti laikotarpiai į vidaus tarnybos stažą įskaitomi nepriklausomai nuo jų įvykio datos. Toks įstatymų leidėjo nustatytas teisinis reglamentavimas leidžia pagrįstai teigti, kad vidaus tarnybos stažas nesietinas su tarnybos laiku pensijai gauti, todėl jų dydžiai, dėl skirtingo skaičiavimo, gali skirtis (2008 m. rugsėjo 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-984/2008).

67.2. Plačiau pareigūnų ir karių tarnybos laiko valstybinei pensijai instituto esmė bei paskirtį atskleidė Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1477/2011, nurodžiusi, jog įstatymo nuostatų turinys, lingvistinis, sisteminis, loginis jų aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme numatytas pareigūnų ir karių tarnybos laikas pensijai skirti yra savarankiška teisinė kategorija, specialus teisinis institutas, turintis savarankišką paskirtį ir juridinę reikšmę.

Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad vidaus tarnybos stažas pareigūnui skaičiuojamas tarnybos pradžia laikant jo priėmimo į vidaus tarnybą datą, į vidaus tarnybos stažą papildomai įskaitant (tarp jų ir laikotarpius, buvusius iki 1990 m. kovo 11 d.) laikotarpius, nurodytus šios dalies 1–11 punktuose. To paties straipsnio 2 ir 3 dalyse atitinkamai numatyta, kad pagal Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 1 dalyje nustatytą vidaus tarnybos stažą pareigūnui nustatoma Vidaus tarnybos statuto 32 straipsnyje nurodytų kasmetinių atostogų trukmė, suteikiama galimybė įgyti kvalifikacinę kategoriją, priedo už tarnybos Lietuvos valstybei stažą dydis pareigūnui taip pat nustatomas pagal Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 1 dalyje nustatytą vidaus tarnybos stažą, į jį papildomai įskaitant Valstybės tarnybos įstatymo nustatytą valstybės tarnautojo tarnybos stažą. Nurodytos teisės normos, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, reiškia, kad vidaus tarnybos stažas yra skirtas kasmetinių atostogų trukmei apskaičiuoti, kvalifikacinei kategorijai įgyti ar priedo už tarnybos Lietuvos valstybei

stažą dydžiui nustatyti. Vidaus tarnybos statutas vidaus tarnybos stažo nei eksplicitiškai, nei implicitiškai nesieja su teisės į pareigūno ar kario valstybinę pensiją įgyvendinimu. Priešingos išvados negalima daryti, atsižvelgus ir į tai, jog vidaus tarnybos stažą reglamentuojančios nuostatos įtvirtintos Vidaus tarnybos statuto septintajame skirsnyje „Darbo užmokestis ir kitos išmokos“. Čia nurodytos kitos su vidaus tarnybos santykiais susijusios išmokos Vidaus tarnybos statuto prasme nėra pareigūnų ir karių valstybinės pensijos, o priemokos ir apmokėjimas pareigūnams už darbą poilsio ir švenčių dienomis, nakties bei viršvalandinį darbą ir budėjimą (VTS 38 str.). Tuo tarpu, kaip minėta anksčiau, teisė į pareigūnų valstybines pensijas laidojama Vidaus tarnybos statuto 49 straipsnyje, esančiame dešimtajame įstatymo skirsnyje – Pareigūnų materialinis aprūpinimas, pensija ir kitos socialinės garantijos.

Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, jog nurodytos aplinkybės lemia, kad Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnyje numatytas vidaus tarnybos stažas turi skirtingą teisinį turinį, todėl negali paaiškinti ar pakeisti Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme įtvirtintos sąvokos „pareigūnų ir karių tarnybos laikas pensijai skirti“. Pareigūnų tarnybos laikas valstybinei pensijai skirti bei Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnyje numatytas vidaus tarnybos stažas nėra tapačios sąvokos, tai viena nuo kitos nepriklausančios kategorijos, numatytos skirtingoms teisinėms situacijoms ir teisiškai savarankiškiems teisiniams santykiams.

Taip pat išplėstinė teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnis nėra specialioji teisės norma Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 6 straipsnio atžvilgiu. Atitinkamai nustatant pareigūnų ir karių tarnybos laiką valstybinei pensijai skirti, kuris reglamentuojamas specialiame Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme, tarp šio įstatymo ir Vidaus tarnybos statuto nagrinėjamu aspektu jokios konkurencijos negali būti, kadangi, kaip nurodyta anksčiau, tarnybos laikas ir vidaus tarnybos stažas yra skirtingos teisinės kategorijos. Taigi apskaičiuojant pareigūnų ir karių tarnybos laiką valstybinei pensijai skirti, turi būti vadovaujama Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymu bei jį detalizuojančiais poįstatyminiais teisės aktais, o nustatant vidaus tarnybos stažą – Vidaus tarnybos statutu (2011 m. spalio 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1477/2011).

67.3. Minėtoje administracinėje byloje išplėstinė teisėjų kolegija, pateikusi išaiškinimus dėl pareigūnų ir karių tarnybos laiko valstybinei pensijai skirti instituto esmės bei paskirties, nagrinėdama ginčą dėl pareiškėjo tarnybos laiko pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti apskaičiavimo, sprendė klausimą, ar pagrįstai Vidaus reikalų ministerijos kanclerio sprendimu į pareiškėjo tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai už tarnybą skirti neįskaitė tarnybos tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu laiko tokiu santykiu, koks nustatytas skaičiuojant vidaus tarnybos stažą pagal VTS 37 straipsnį, t. y. vienos pareiškėjo tarnybos dienos taikos įvedimo misijoje neskaičiavo kaip trijų tarnybos dienų, o taikos palaikymo misijoje ir patarėjų bei stebėtojų misijoje – kaip dviejų tarnybos dienų. Išplėstinė teisėjų kolegija, įvertinusi Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 6 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą dėl pareigūnų ir karių tarnybos laiko pensijai skirti, taip pat šio įstatymo 16 straipsnio 3 dalies nuostatas dėl laikotarpių, prilygintų tarnybos laikui pensijai skirti, taip pat Vyriausybės 1995 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 83 patvirtintuose Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų, Kalėjų departamento ir jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų

ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatuose įtvirtintą teisinį reguliavimą, pažymėjo, jog minėtuose teisės aktuose yra nurodyti konkretūs laikotarpiai, kurie įskaitomi į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti. Nurodytuose teisės aktuose yra pateikiamas baigtinis šių laikotarpių sąrašas, juose nėra nuorodų į Vidaus tarnybos statutą ar normų, kurios leistų pareiškėjo tarnybos laiką tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu įskaityti santykiu 1:3 ir (ar) 1:2. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas sudaro prielaidas į tarnybos laiką pareigūno valstybinei pensijai skirti įskaityti tik faktinį tarnybos laiką tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu – ši pareiškėjo subjektinė teisė buvo įgyvendinta, į jo tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai už tarnybą skirti įskaičius faktinės tarnybos laiką tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu. Be to, buvo pastebėta, jog pareiškėjo tarnybos laikas nurodytu koeficientu tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu lėmė didesnę darbo užmokestį, pagal kurį skaičiuojama valstybinė pensija, todėl šis tarnybos laikas padidintu santykiu iš esmės jau atsispindi pareiškėjui paskirtos valstybinės pensijos dalyje (2011 m. spalio 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1477/2011).

Analogiškai ir kitose administracinėse bylose, vertinant klausimą dėl laikotarpių tarnaujant tarptautinėse misijose įskaitymo į tarnybos laiką valstybinei pensijai skirti, buvo pasisakyta, kad netaikytinos Vidaus tarnybos statuto nuostatos, numatančios, jog minėti laikotarpiai į vidaus tarnybos stažą įskaičiuojami vieną dieną tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu skaičiuojant kaip tris tarnybos dienas, ar vieną dieną taikos palaikymo misijoje ir patarėjų ir stebėtojų misijoje skaičiuojant kaip dvi dienas (2011 m. lapkričio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶³-2959/2011, 2012 m. sausio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶³-4/2012).

67.4. Kaip minėta, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalis nustato laikotarpius, buvusius iki 1995 m. sausio 1 d., prilyginamus tarnybos laikui šiai pensijai skirti, *inter alia* pagal 16 straipsnio 3 dalies 1 punktą (2012 m. spalio 2 d. įstatymo Nr. XI-2254 redakcija), tarnybos laikui pensijai skirti prilyginamas faktinis tarnybos kitų valstybių ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose (išskyrus tarnybą naikintųjų būriuose ir batalionuose) laikas – iki 1990 m. kovo 11 d.

Ši nuostata buvo aktuali administracinėje byloje nagrinėjant pareiškėjo – vidaus reikalų sistemos pareigūno – skundą dėl atsakovo Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato sprendimo, kuriuo, vadovaujantis minėta nuostata¹¹⁶, buvo atsisakyta į pareiškėjo vidaus tarnybos laiką pareigūno valstybinei pensijai gauti įskaityti jo privalomosios karinės tarnybos sovietinėje armijoje laikotarpį nuo 1990 m. kovo 11 d. iki 1990 m. lapkričio 6 d. Vyriausiasis administracinis teismas, suabejojęs Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkto (ginčui aktuali 2007 m. sausio 18 d. įstatymo Nr. X-1027 redakcija) atitiktimi Konstitucijai, kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu įvertinti, ar minėta nuostata neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės

¹¹⁶Pastebėtina, jog kilusiam ginčui buvo aktualus Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktą, išdėstytas 2007 m. sausio 18 d. įstatymo Nr. X-1027 redakcija, tačiau nagrinėtu aspektu tiek 2007 m. sausio 18 d. įstatymo Nr. X-1027 redakcijos, tiek ir 2012 m. spalio 2 d. įstatymo Nr. XI-2254 redakcijos minėto įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte buvo įtvirtintas analogiškas teisinis reguliavimas.

principui (2013 m. balandžio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1322/2013).

67.5. Konstitucinis Teismas 2013 m. vasario 22 d. nutarimu pripažino, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies (2007 m. sausio 18 d. redakcija bei 2012 m. spalio 2 d. redakcija) 1 punktą tiek, kiek jame nustačius, kad šioje dalyje nurodytiems asmenims faktinis prievartinės karo tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose (išskyrus tarnybą naikintojų būriuose ir batalionuose) laikotarpis iki 1990 m. kovo 11 d. įskaitomas į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, nenustatyta, kad tokios tarnybos laikotarpis po 1990 m. kovo 11 d. įskaitomas į tarnybos laiką šiai pensijai skirti asmenims, pripažintiems Lietuvos Respublikos piliečiais pagal 1989 m. lapkričio 3 d. Pilietybės įstatymo 1 straipsnio 1 punktą arba 1991 m. gruodžio 5 d. Pilietybės įstatymo 1 straipsnio 1 ar 2 punktą, taip pat 1989 m. lapkričio 3 d. Pilietybės įstatymo 1 straipsnio 2 punkte nurodytiems asmenims, kurie priėmė Lietuvos Respublikos pilietybę per dvejus metus nuo šio įstatymo įsigaliojimo, ir šio straipsnio 3 punkte nurodytiems asmenims, kurie tapo Lietuvos Respublikos piliečiais apsisprendę dėl Lietuvos Respublikos pilietybės iki jų paėmimo į karo tarnybą SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose arba tokios karo tarnybos metu, prieštaravo ir prieštarauja Konstitucijos 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas pažymėjo, be kita ko, kad atsižvelgiant į pareigūnų ir karių valstybinių pensijų sampratą, įstatymu nustačius tokią valstybinę pensiją, jos skyrimas ir gavimas turi būti siejamas būtent su asmens tarnyba Lietuvos valstybei. Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad tarnyba kitai valstybei, *inter alia* SSRS (įskaitant Lietuvos TSR), negali būti laikoma tarnyba Lietuvos valstybei. Tačiau pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi diskreciją, atsižvelgdamas į reikšmingas aplinkybes, nustatyti tokį pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo teisinį reguliavimą, pagal kurį tam tikrai būtino šiai pensijai skirti asmens tarnybos Lietuvos valstybei laiko daliai gali būti prilygintas tarnybos kitai valstybei laikas tokiomis aplinkybėmis, kai atlikti tarnybos Lietuvos valstybei objektyviai buvo neįmanoma (*inter alia* laikotarpiu iki Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. kovo 11 d., kai vienintelės Lietuvos valstybės institucijos buvo užsienyje veikusios Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos arba kai tarnyba Lietuvos valstybei buvo įmanoma tik okupuotoje Lietuvos Respublikos teritorijoje tam tikrą laiką veikusiose organizuotos ginkluotos kovos su okupacija, *inter alia* Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio, struktūrose). Įgyvendindamas šią diskreciją, įstatymų leidėjas yra saistomas pareigūnų ir karių valstybinės pensijos paskirties. Todėl įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį pareigūnų ir karių valstybinės pensijos būtų skiriamos asmenims, netarnavusiems Lietuvos valstybei, taip pat asmenims, kurie atlikdami tarnybą Lietuvos Respublikos teritoriją okupavusiai valstybei, dalyvavo slopinant pasipriešinimą okupacijai ar vykdant nusikalstamą veiklą prieš Lietuvos gyventojus. Konstitucinis Teismas taip pat pažymėjo, kad, įgyvendindamas diskreciją nustatyti pareigūnų ir karių valstybines pensijas – nustatydamas *inter alia* jų skyrimo sąlygas, įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos. Įstatymų leidėjas, nustatydamas, kokiems asmenims skiriama ir mokama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, jos skyrimo ir mokėjimo pagrindus bei sąlygas, taip pat šios pensijos dydžius, turi laikytis konstitucinio visų asmenų lygybės principo (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimas), paisyti ir iš Konstitucijos 29 straipsnio kylančio

reikalavimo, kad pareigūnai ir kariai, kurių teisinė padėtis yra vienoda, kai tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad tokių pareigūnų ir karių nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas, būtų traktuojami vienodai (Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad pagal ginčytą Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies (2007 m. sausio 18 d. redakcija) 1 punkte nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą, į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti įskaitomas tik iki Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. kovo 11 d. buvęs faktinis prievartinės karo tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose (išskyrus tarnybą naikintojų būriuose ir batalionuose) laikas, bet neįskaitomas faktinis tokios tarnybos po šios datos laikas. Taigi pagal šį teisinį reguliavimą *inter alia* skirtingai traktuojami Lietuvos Respublikos piliečiai (1940 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos pilietybę turėję asmenys ir jų palikuonys), paimti į tokią tarnybą Lietuvos Respublikos teritorijos okupacijos laikotarpiu (iki 1990 m. kovo 11 d.), ir Lietuvos Respublikos piliečiai (asmenys, pripažinti Lietuvos Respublikos piliečiais pagal 1989 m. lapkričio 3 d. Pilietybės įstatymo 1 straipsnio 1 punktą arba 1991 m. gruodžio 5 d. Pilietybės įstatymo 1 straipsnio 1 ar 2 punktą, taip pat 1989 m. lapkričio 3 d. Pilietybės įstatymo 1 straipsnio 2 punkte nurodyti asmenys, kurie priėmė Lietuvos Respublikos pilietybę per dvejus metus nuo šio įstatymo įsigaliojimo, ir šio straipsnio 3 punkte nurodyti asmenys, kurie tapo Lietuvos Respublikos piliečiais apsisprendę dėl Lietuvos Respublikos pilietybės iki jų paėmimo į karo tarnybą SSRS ginkluotosiose pajėgose arba tokios tarnybos metu), priversti tęsti tokią tarnybą ar paimti į ją po 1990 m. kovo 11 d. Tačiau, kaip pabrėžė Konstitucinis Teismas, šių asmenų teisinė padėtis laikytina vienoda, t. y. abiejų kategorijų Lietuvos Respublikos piliečiai buvo neteisėtai paimti į prievartinę karo tarnybą SSRS ginkluotosiose pajėgose; abiejų kategorijų Lietuvos Respublikos piliečiai buvo priversti atlikti šią karo tarnybą ir tokiomis aplinkybėmis objektyviai negalėjo atlikti tarnybos Lietuvos valstybei. Taigi nėra jokio teisinio pagrindo objektyviai pateisinti skirtingą šių kategorijų Lietuvos Respublikos piliečių – pareigūnų ir karių – traktavimą, kiek jis susijęs su prievartinės karo tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose faktinio laikotarpio įskaitymu į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti. Todėl Konstitucinis Teismas pripažino, kad nustatydamas ginčijamą teisinį reguliavimą įstatymų leidėjas nepaisė Konstitucijos 52 straipsnio suponuojamos pareigos nustatyti tokį pareigūnų ir karių valstybinių pensijų teisinį reguliavimą, kuris būtų suderinamas su Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintu asmenų lygiateisiškumo principu, kartu ir su konstituciniu teisinės valstybės principu.

67.6. Dėl būtinumo į pareigūnų ir karių tarnybos laiką valstybinei pensijai gauti įskaityti tik tuos laikotarpius, kurie nurodyti Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme, Vyriausiasis administracinis teismas pasisakė administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–693/2013, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl pareiškėjos teisės į pareigūnų ir karių valstybinę pensiją pagal Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 punktą, nustačiusį, jog pareigūnų ir karių valstybinė pensija skiriama ir išmokama išėjusiems iš tarnybos šio įstatymo 1 straipsnyje nurodytiems pareigūnams ir kariams, išstarnavusiems vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos sistemose, Specialiųjų tyrimų tarnyboje, Kalėjimų departamente ar jam

pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse, muitinės sistemoje (dirbusiems muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikusiems operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą) 20 ir daugiau metų. Teisėjų kolegija nurodė, jog pareiškėjos iki atleidimo iš tarnybos muitinėje užimtos Panevėžio teritorinės muitinės Personalo ir mokymo skyriaus viršininkės pareigos nepatenka į Tarnybos muitinėje statuto 51 straipsnio 9 dalyje¹¹⁷ (aktuali 2006 m. gruodžio 19 d. įstatymo Nr. X-988 redakcija) nurodytą muitinės pareigūnų, turinčių teisę gauti pareigūnų valstybinę pensiją sąrašą. Pagal šią materialinę teisės normą, teisę gauti pareigūnų valstybinę pensiją pagal įstatymą turi muitinės mobiliųjų grupių pareigūnai, muitinės postų pareigūnai ir muitinės pareigūnai, atliekantys operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą. Ši Tarnybos muitinėje statuto norma yra speciali muitinės pareigūnams skirta teisės norma, todėl ji laikytina pakankamu teisiniu pagrindu neįskaityti pareiškėjos tarnybos šiose pareigose laiko į Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte (2007 m. sausio 18 d. įstatymo Nr. X-1027 redakcija) numatytą minimalų 20 metų tarnybos stažą. Taip pat buvo pastebėta, jog minėta Tarnybos muitinėje statuto norma nesikerta su teisinius santykius dėl muitinės pareigūnų teisės į pareigūnų valstybinę pensiją reglamentuojančiais Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 7 punktu bei 16 straipsnio 1 dalimi (šiose teisės normose yra nurodytas tapatus kaip nurodytasis TMS 51 straipsnio 9 dalyje tokių muitinės pareigūnų sąrašas). Šioje byloje teisėjų kolegija, konstatavusi, jog atmetus pareiškėjos tarnybos Panevėžio teritorinės muitinės Personalo ir mokymo skyriaus viršininkės pareigose laiką, visas kitas jos tarnybos laikas (tarp jų ir tarnybos Valstybinėje mokesčių inspekcijoje laikas, kurį, kaip pažymėjo Vyriausiasis administracinis teismas šioje nutartyje, pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino kaip negalimą įskaityti į tarnybos laiką pareigūnų valstybinei pensijai skirti) iš viso (suma) nesudaro Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatyto minimalaus 20 metų tarnybos stažo, todėl pripažino atsakovo – Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos – sprendimą atsisakyti skirti pareiškėjai jos prašomą pareigūnų valstybinę pensiją pagrįstu (2013 m. vasario 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-693/2013).

67.7. *Dėl būtinumo atitikti Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme nustatytas sąlygas.* Administracinėje byloje buvo nagrinėjamas ginčas dėl kario teisės į pareigūnų ir karių valstybinę pensiją už tarnybą. Atsakovas Krašto apsaugos ministerija atsisakė jam skirti nurodytą pensiją, motyvuodamas, jog pareiškėjas nėra ištarnavęs nustatyto laiko minėtai pensijai skirti.

Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad pareiškėjas prašė jam skirti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją už tarnybą. Įvertinusi Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų 3 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, teisėjų kolegija pažymėjo, kad šios rūšies valstybinė pensija skiriama išėjusiems iš tarnybos kariams, ištarnavusiems krašto apsaugos sistemoje 20 ir daugiau metų, taip pat atleistiems dėl sveikatos, kai yra žinybinės centrinės medicininės ekspertizės komisijos išvada ir ištarnavusiems krašto apsaugos sistemoje 5 ir daugiau metų arba sukakusiems įstatymu nustatytą išleidimo į atsargą amžių ir ištarnavusiems krašto apsaugos sistemoje 5 ir daugiau metų. Pareiškėjas

¹¹⁷ Muitinės mobiliųjų grupių pareigūnai, muitinės postų pareigūnai ir muitinės pareigūnai, atliekantys operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą, turi teisę gauti pareigūnų valstybinę pensiją pagal Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą.

išleidimo į atsargą dieną krašto apsaugos sistemoje buvo ištarnavęs 16 metų 11 mėnesių ir 20 dienų, jo atleidimo iš karo tarnybos pagrindu nurodytas KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 13 punktą, kuris nustato, kad profesinės karo tarnybos ar kario savanorio tarnybos sutartis gali būti nutraukta ir (ar) karys atleidžiamas iš tarnybos vadovybės iniciatyva ar valia, kai jo susirgimo (laikinojo nedarbingumo) trukmė ilgesnė kaip 120 kalendorinių dienų, jeigu darbingumas buvo sutrikęs nepertraukiamai, arba 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu darbingumas buvo sutrikęs su pertraukomis ir jeigu susirgimas nesusijęs su sužeidimu, suluošinimu atliekant tarnybines pareigas ar su tarnyba. Be to, buvo pažymėta, kad pareiškėjas Karinės medicinos ekspertizės komisijos buvo pripažintas tinkamu profesinei karo tarnybai. Todėl atsižvelgdamas į tai, kad pareiškėjas iš tarnybos buvo atleistas pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 13 punktą, atleidimo iš karo tarnybos dienai nebuvo sukakęs KASOKTĮ 45 straipsnio 4 dalies 2 punkte kapitonams nustatyto išleidimo į atsargą amžiaus, Vyriausiasis administracinis teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, jog pareiškėjas išleidimo į atsargą dieną teisės į kario valstybinę pensiją už tarnybą neįgijo (2011 m. sausio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶³-758/2010).

67.8. *Stojimas į tarnybą studijų metu.* Administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-1061/2010 ginčas buvo kilęs, ar pagrįstai ir teisėtai atsakovas neįskaitė pusės pareiškėjo mokymosi laiko Kauno medicinos akademijoje nuo 1985 m. rugsėjo 1 d. iki 1991 m. balandžio 1 d. į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai gauti. Tokia atsakovo pozicija buvo grindžiama tuo, jog minėtas laikas neatitinka sąlygų, numatytų Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 6 punkte, pagal kurį į tarnybos laiką pensijai skirti įskaitoma pusė mokymosi mokyklose laiko, jeigu jas baigę asmenys iš karto paskirti pareigūnais, kadangi, kaip teigė atsakovas, pareiškėjas 1991 m. balandžio 2 d. pradėjo dirbti Krašto apsaugos departamente Darbo sutarties įstatymo pagrindais dar nebaigęs mokytis ir neturėdamas karininko laipsnio.

Vyriausiasis administracinis teismas, remdamasis Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo (2007 m. balandžio 6 d. įstatymo Nr. X-1027 redakcija, galiojusi minėto sprendimo priėmimo metu) 1 straipsnio 1 dalies 3 punktu, nurodė, kad teisę gauti valstybinę pensiją *inter alia* turi profesinės karo tarnybos kariai, o vadovaudamasis šio įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 6 punkte bei Nuostatų 6.2 punkte įtvirtintu teisiniu reguliavimu, padarė išvadą, kad į asmens tarnybos laiką pensijai skirti įskaitoma pusė mokymosi kitose aukštosiose, aukštesniosiose ir specialiosiose vidurinėse mokyklose laiko, jeigu: 1) asmuo baigė tokius mokslus, 2) buvo paskirtas į pareigūno ar kario pareigas, 3) tarp mokslo baigimo ir paskyrimo į tarnybą nepraėjo 3 mėnesiai (su nustatytomis išimtimis). Todėl atsižvelgdama į pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skaičiavimo ir skyrimo tvarką, teisėjų kolegija sprendė, kad būtina nustatyti, ar pareiškėjo darbas Krašto apsaugos departamento medicinos tarnyboje ir Kauno apskrities komendantūroje nuo 1991 m. balandžio 2 d. iki 1991 m. rugsėjo 23 d. laikytinas pareigūno pareigų atlikimu.

Remdamasis Krašto apsaugos tarnybos įstatymo (1990 m. liepos 20 d. įstatymo Nr. I-798 redakcija) 1 straipsniu, Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos įstatymo (1991 m. sausio 17 d. įstatymo Nr. I-958 redakcija) nuostatomis, Vyriausiasis administracinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad laikotarpiu nuo 1991 m. balandžio 2 d. iki 1991 m. birželio 29 d. pareiškėjas tarnavo Savanoriškoje krašto apsaugos tarnyboje (remtasi Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos Kauno

apskrities teritorinės gynybos rinktinės išduota pažyma, iš kurios matyti, kad pareiškėjui, tarnaujant Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos Kauno apskrities teritorinės gynybos rinktinėje, priskaičiuotas darbo užmokestis už 1991 m. birželio–rugsėjo mėn., 1993 m. kovo–gruodžio mėn., 1994 m. sausio–balandžio mėn., pareiškėjas 1991 m. gegužės 14 d. davė priesaiką, kuri iš esmės analogiška karių duodamai priesaikai pagal Krašto apsaugos tarnybos įstatymo (1990 m. liepos 20 d. įstatymo Nr. I-798 redakcija) 4 straipsnį, aktualiu laikotarpiu nuo 1991 m. balandžio 2 d. iki 1991 m. birželio 29 d. jis nešiojo uniformą, kas taip pat patvirtina, kad pareiškėjas priklausė Savanoriškai krašto apsaugos tarnybai; Lietuvos kariuomenės Karo medicinos tarnybos vardu pareigūno užpildytuose tarnybos apskaitos duomenų lapuose nurodyta, kad pareiškėjas laikotarpiu nuo 1991 m. birželio 1 d. iki 1991 m. rugsėjo 23 d. tarnybos vietoje Kauno apskrities komendantūroje ėjo vyr. specialisto gydytojo pareigas, šiuose dokumentuose taip pat nurodyta pastaba, kad Kauno apskrities komendantūros vyr. specialistas (karininkas) gydytojas buvo prilyginamas statutinio tarnautojo ar kario pareigoms). Teisėjų kolegija pažymėjo, kad atsakovo teiginys, jog pareiškėjas laikotarpiu nuo 1991 m. balandžio 2 d. iki 1991 m. rugsėjo 23 d. neturėjo karinio laipsnio ir todėl turėtų būti priskiriamas civiliam asmeniui, nėra pagrįstas, kadangi remiantis tuo metu galiojusios Savanoriškos krašto apsaugos tarnybos įstatymo redakcijos 18 straipsniu, savanoriai, tarnaudami savanoriškoje krašto apsaugos tarnyboje, taip pat paklūsta tų tarnybų norminių aktų reikalavimams ir naudojami tų aktų suteiktais įgaliojimais, taikomais žemesniesiems pareigūnams, todėl buvo padaryta išvada, kad asmenims, tarnaujantiems savanoriškoje krašto apsaugos tarnyboje, kariniai laipsniai nebuvo teikiami, tačiau jų statusas buvo prilygintas žemesniesiems pareigūnams. Dėl nurodytų argumentų buvo konstatuota, kad į pareiškėjo tarnybos stažą kario valstybinei pensijai gauti turi būti įskaityta pusė mokymosi Kauno medicinos akademijoje laikotarpio nuo 1985 m. rugsėjo 1 d. iki 1991 m. balandžio 1 d.

Pastebėtina, jog šioje byloje Vyriausiasis administracinis teismas nesutiko su atsakovo pozicija, kad tuo atveju, kai asmuo tarnybą pradeda iki mokymosi įstaigos baigimo, jam nepriklauso mokymosi laiką įskaičiuoti į stažą. Šiuo aspektu teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo argumentais, kad minėtų nuostatų sukūrimo tikslas buvo paskatinti baigusius mokymosi įstaigas asmenis stoti į karo tarnybą neilgai trukus po baigimo dienos. Tokį tikslą atskleidžia Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 6 punkto nuostata, kad mokymosi laikas įskaičiuojamas asmenims, kurie „iš karto“ po baigimo paskiriami pareigūnais. Todėl buvo pripažinta, kad normos sukūrimo paskirtį atitinka toks jos aiškinimas, kad asmuo turi pradėti tarnauti laikotarpiu, nepraleisdamas poįstatyminiame teisės akte (Nuostatų 6.2 p.) nustatyto 3 mėnesių termino nuo mokslų baigimo dienos. Priešingas šių nuostatų aiškinimas nebūtų teisingas ir aiškiai nepagrįstai diskriminuotų asmenis, kurie pradėjo tarnybą iki mokymosi įstaigos baigimo dienos (2010 m. rugsėjo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-1061/2010).

Aplinkybė, kai tarnyba Krašto apsaugos sistemoje buvo pradėta dar nebaigus studijų, analogiškai vertinta ir Vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. vasario 19 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-85/2011.

67.9. Administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-85/2011 Vyriausiasis administracinis teismas taip pat sprendė dėl atitinkamų laikotarpių, buvusių iki 1995 m. sausio 1 d., įskaitymo į pareigūnų ir karių tarnybos laiką valstybinei pensijai už tarnybą skirti, o būtent – dėl

pusės mokymosi laiko aukštojoje mokykloje (Kauno medicinos akademijos rezidentūroje) (nuo 1991 m. rugpjūčio 1 d. iki 1994 m. gegužės 30 d.) įskaitymo į pareigūnų ir karių tarnybos laiką valstybinei pensijai už tarnybą skirti.

Teisėjų kolegija nurodė, kad ginčo teisinius santykius reglamentuoja Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas ir Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas, kurio 1 straipsnio 3 punkte numatyta profesinės karo tarnybos karių teisė gauti šiuo įstatymu numatytą pensiją. Pagal aptariamo įstatymo 3 straipsnyje nustatytas sąlygas, pareigūnų ir karių valstybinė pensija skiriama ir tais atvejais, kai šio įstatymo 1 straipsnyje numatyti išėję iš tarnybos pareigūnai ir kariai yra išstarnavę vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos sistemos, Specialiųjų tyrimų tarnyboje, Kalėjimų departamente ir jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse mažiau nei 20 metų, tačiau atitinka kitas šiame įstatymo straipsnyje nustatytas sąlygas, t. y. atleistiems dėl sveikatos, kai yra žinybinės centrinės medicininės ekspertizės komisijos išvada, arba pripažintiems nedarbingais ar iš dalies darbingais dėl priežasčių, nesusijusių su tarnyba, ir išstarnavusiems vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemose, Specialiųjų tyrimų tarnyboje, Kalėjimų departamente ar jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse 5 ir daugiau metų (3 str. 1 d. 3 ir 4 p.). Atsakovas neįskaitė į pareiškėjo tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai už tarnybą skirti laikotarpio (nuo 1991 m. rugpjūčio 1 d. iki 1994 m. gegužės 30 d.), kuriuo jis mokėsi Kauno medicinos akademijos bendrosios chirurgijos rezidentūroje. Patikrinusi bylą, teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas priėjo prie pagrįstos išvados, kad pareiškėjas Krašto apsaugos sistemoje pradėjo tarnauti nuo 1994 m. sausio 10 d., todėl jo tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai už tarnybą skirti atsakovas pagrįstai skaičiavo nuo 1994 m. sausio 10 d.

Šioje byloje Vyriausiasis administracinis teismas nurodytų teisinių santykių aspektu vertino, be kita ko, tarp pareiškėjo ir Krašto apsaugos departamento sudarytą sutartį, kuria pareiškėjas įsipareigojo baigęs rezidentūrą Kauno medicinos akademijoje dirbti Departamento sistemoje ne mažiau kaip 5 metus pagal šio Departamento paskyrimą, o Krašto apsaugos departamentas įsipareigojo sumokėti už jo mokymąsi Kauno medicinos akademijos rezidentūroje. Taip pat buvo nustatyta, jog 1991 m. birželio 24 d. specialistų rengimo sutartimi Krašto apsaugos departamentas ir Kauno medicinos akademija susitarė dėl dviejų šeštojo kurso studentų (tarp jų – ir pareiškėjo) parengimo 3 metų trukmės rezidentūroje: aukštoji mokykla įsipareigojo paruošti sutartyje įvardytus studentus aukštos kvalifikacijos specialistais Departamento Medicinos tarnybos reikmėms, o Departamentas įsipareigojo sumokėti už gydytojų – rezidentų rengimą šios sutarties 1–me priede nurodytas pinigų sumas, be to, Departamentas įsipareigojo priimti paruoštus gydytojus dirbti Krašto apsaugos departamento sistemoje. Vyriausiasis administracinis teismas pastebėjo, jog minėtos sutartys darbo (tarnybos) teisinių santykių su atsakovu atsiradimo prasme tik užtikrino baigusiam rezidentūrą pareiškėjui tarnybos vietą Krašto apsaugos sistemoje. Teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad byloje esantys duomenys apie tai, jog besimokydamas rezidentūroje pareiškėjas dirbo sveikatos priežiūros sistemos įstaigose (Kauno apskrities ligoninėje, VRM medicinos centro Kauno filialo poliklinikoje) neatitinka Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 2¹¹⁸ (ar kitame) punkte numatytų prilyginimo tarnybos laikui, kuris

118 Šiame punkte minimas darbo policijoje (milicijoje), Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, vidaus tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos ir prokuratūros sistemose laikas Darbo sutarties įstatymo

skaičiuojamas skiriant pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, sąlygų.

Vyriausiasis administracinis teismas, įvertinęs galiojusį teisinį reguliavimą dėl gydytojų rengimo rezidentūroje, taip pat faktines aplinkybes, susijusias su pareiškėjo stojimu tarnybon studijuojant rezidentūroje, nagrinėtu atveju sprendė, jog pareiškėjas laikytinas atitinkančiu Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 6 punkto sąlygas, o atsakovo sprendimo dalis dėl atsisakymo įskaičiuoti į jo laiką valstybinei pensijai skirti pusę mokymosi Kauno medicinos akademijoje laiko naikintina (2011 m. vasario 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-85/2011).

VI.3.2. Dėl papildomų sąlygų valstybinėms pensijos skirti pareigūnams ir kariams, iš tarnybos atleistiems dėl jų kaltės

---

(PKVPI 3 str. 2 d.)

68. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 2 dalis (šiuo metu galiojanti 2012 m. spalio 2 d. įstatymo Nr. XI-2254 redakcija) nustato, kad pareigūnams ir kariams, dėl pačių kaltės pašalintiems iš vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Kalėjimų departamento ar jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių, muitinės sistemos (dirbusiems muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikusiems kriminalinę žvalgybą ir (arba) ikiteisminį tyrimą), valstybinė pensija skiriama tik tada, kai jie yra išstarnavę 20 ar daugiau metų ir sukakę įstatymų nustatytą išleidimo į atsargą amžių (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžių).

Palyginus šį teisinį reguliavimą, nustatantį nurodytų pareigūnų bei karių, iš tarnybos pašalintų dėl pačių kaltės, valstybinės pensijos skyrimo sąlygas su pareigūnų ir karių, išėjusių iš tarnybos, valstybinės pensijos skyrimo sąlygomis, matyti, kad pareigūnams ir kariams, pašalintiems iš tarnybos dėl jų kaltės, nustatyta papildoma sąlyga pensijai skirti – reikalavimas, kad jie būtų išstarnavę 20 ar daugiau metų ir sukakę įstatymų nustatytą išleidimo į atsargą amžių (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžių).

69. Konstitucinis Teismas 2008 m. gruodžio 24 d. nutarime, nagrinėdamas Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų (2000 m. liepos 13 d. redakcija bei 2005 m. gegužės 19 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalies¹¹⁹ atitikties Konstitucijai klausimą, nurodė, jog dėl valstybės tarnybos lojalumo Lietuvos valstybei konstitucinio imperatyvo valstybės tarnybai yra keliami ypatingi reikalavimai (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimai). Pareigūnų ir karių, kuriems pagal Pensijų įstatymą yra skiriama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, statusas lemia ir tam tikrus didesnius, palyginti su kitais valstybės tarnautojais, įsipareigojimus valstybei bei griežtesnę jų atsakomybę. Pareigūnai ir kariai privalo savo tarnybą atlikti nepriekaištingai, nepiktnaudžiauti jiems įstatymuose nustatytais įgaliojimais, savo elgesiu nežeminti pareigūno ar kario vardo, garbės ir orumo tarnyboje ar ne jos metu.

Konstitucinis Teismas nurodė, jog pareigūnų ir karių statuso bei jiems skiriamos

---

pagrindais, jeigu vėliau tos pareigos priskirtos pareigūno pareigoms.

119 „Pareigūnams ir kariams, dėl pačių kaltės (jei ta kaltė neužtraukia baudžiamosios atsakomybės) pašalintiems iš vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Kalėjimų departamento ar jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių, valstybinė pensija skiriama tik tada, kai jie yra išstarnavę 20 ar daugiau metų ir sukakę įstatymų nustatytą išleidimo į atsargą amžių (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžių)“.

pensijos ypatumai suponuoja tai, kad įstatymų leidėjas gali nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį pareigūnams ir kariams, atleistiems iš tarnybos dėl to, kad jie pažeidė jų tarnybai keliamus reikalavimus, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos skyrimas siejamas su papildomomis pensijos skyrimo ir mokėjimo sąlygomis. Įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į valstybės tarnybos specifiką, taip pat gali nustatyti, kad pareigūnams, *inter alia* šurkščiai pažeidusiems Konstituciją ar įstatymus, sulaužiusiems priesaiką, padariusiems tyčinį nusikaltimą, pareigūnų ir karių valstybinė pensija neskiriama. Įstatyme, paisant Konstitucijos, galima nustatyti ir atvejus, kai paskirtoji valstybinė pensija nebemokama (Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas). Taigi Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje pažymėjo, kad įstatyme, paisydamas Konstitucijos, įstatymų leidėjas gali nustatyti ir atvejus, kada paskirtoji pareigūnų ir karių valstybinė pensija nebemokama. Ši įstatymų leidėjo diskrecija nėra absoliuti, įstatymų leidėjas yra saistomas iš Konstitucijos kylančių imperatyvų, *inter alia* iš jos kylančių konstitucinio socialinės darnos imperatyvo, teisingumo, protingumo, proporcingumo, teisinio aiškumo principų.

2008 m. gruodžio 24 d. nutarime Konstitucinis Teismas taip pat pabrėžė, kad pareigūnas ar karys, išstarnavęs 20 ar daugiau metų ir pašalintas iš tarnybos dėl paties kaltės, jei ta kaltė neužtraukia baudžiamosios atsakomybės, tačiau nesukakęs įstatymų nustatyto išleidimo į atsargą amžiaus (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžiaus), teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją įgyja tada, kai sulaukia įstatymų nustatyto išleidimo į atsargą amžiaus (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžiaus).

Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas į, be kita ko, tai, jog įstatymų leidėjas, nustatydamas kitas, Konstitucijos 52 straipsnyje *expressis verbis* nenurodytas, pensijas, gali nustatyti tam tikras sąlygas šioms pensijoms gauti; taip pat kad įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į valstybės tarnybos bei valstybinės pensijos skyrimo ypatumus, gali nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį pareigūnams ir kariams, atleistiems iš tarnybos dėl to, kad pažeidė jų tarnybai keliamus reikalavimus, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos skyrimas siejamas su papildomomis pensijos skyrimo ir mokėjimo sąlygomis, taip pat tai, jog pareigūnai ir kariai, pašalinti iš tarnybos dėl pačių kaltės, jei ta kaltė neužtraukia baudžiamosios atsakomybės, nepraranda teisės gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją (ji skiriama arba pašalinimo iš tarnybos metu, jei jie yra sukakę įstatymų nustatytą išleidimo į atsargą amžių (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžių), arba vėliau, sukakus įstatymų nustatytą išleidimo į atsargą amžių (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžių), pripažino, kad minėta pareigūnų ir karių valstybinių pensijų 3 straipsnio 2 dalies nuostata neprieštaravo Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

70. Administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁴–547/2010 buvo nagrinėjamas ginčas pagal pareiškėjo skundą dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos sekretoriaus sprendimo, kuriuo, vadovaujantis tuo metu galiojusio Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies (2000 m. liepos 13 d. įstatymo Nr. VIII–1851 redakcija) nuostata¹²⁰, buvo atsisakyta skirti pareiškėjui pareigūnų ir karių valstybinę pensiją.

120. Pareigūnams ir kariams, dėl pačių kaltės (jei ta kaltė neužtraukia baudžiamosios atsakomybės) pašalintiems iš vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemų, Specialiųjų

Pastebėtina, jog būtent šią bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teismas, kreipėsi į Konstitucinį Teismą, prašydamas ištirti, ar Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 2 dalis neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsnio nuostatomis, kad nuosavybė yra neliečiama, nuosavybės teises saugo įstatymai ir nuosavybė gali būti paaimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama, 29 straipsnio nuostatomis, kad žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu, 52 straipsnio nuostatomis, kad valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nustatė, jog pareiškėjas iš vidaus tarnybos buvo atleistas vadovaujantis Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 7 punktu – už pareigūno vardo pažeminimą. Atsižvelgiant į tai, buvo konstatuota, jog pareiškėjas buvo pašalintas iš vidaus tarnybos dėl jo paties kaltės, neužtraukusios baudžiamosios atsakomybės, todėl jo atžvilgiu taikytinos nurodytos Pareigūnų ir karių valstybių pensijų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies nuostatos, kurias Konstitucinis Teismas pripažino neprieštaraujančiomis Konstitucijai. Teismas pažymėjo, jog nors atleidimo iš tarnybos metu pareiškėjas turėjo reikiamą stažą (daugiau kaip 20 metų), tačiau nebuvo sukakęs įstatymų nustatyto išleidimo į atsargą amžiaus, nustatyto Vidaus tarnybos statuto 54 straipsnio 1 dalyje (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX–1538 redakcija), todėl konstatavo, jog skundžiamu sprendimu jam buvo pagrįstai atsisakyta skirti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją nuo jo atleidimo iš tarnybos dienos (2010 m. rugsėjo 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁴–547/2010).

VI.3.3. Dėl nustatyto išėjimo į atsargą amžiaus ar išėjimo į pensiją amžiaus suėjimo momento

---

(PKVPJ 3 str. 1 d. 5 p., 2 d.)

71. Vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje ne kartą yra pasisakęs dėl Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio nuostatose nustatyto atitinkamo amžiaus suėjimo sąsajos su atleidimo iš tarnybos momentu.

71.1. Administracinėje byloje Nr. A⁴⁴⁴–793/2011, nagrinėdamas pareiškėjo skundą dėl atsisakymo skirti jam pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, Vyriausiasis administracinis teismas rėmėsi anksčiau minėtu Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarime pateiktu išaiškinimu, kad pagal Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 2 dalį, pareigūnas ar karys, išstarnavęs 20 ar daugiau metų ir pašalintas iš tarnybos dėl paties kaltės, jei ta kaltė neužtraukia baudžiamosios atsakomybės, tačiau nesukakęs įstatymų nustatyto išleidimo į atsargą amžiaus (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžiaus), teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją įgyja tada, kai sulaukia įstatymų nustatyto išleidimo į atsargą amžiaus

---

tyrimų tarnybos, Kalėjų departamento ar jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių, valstybinė pensija skiriama tik tada, kai jie yra išstarnavę 20 ar daugiau metų ir sukakę įstatymų nustatytą išleidimo į atsargą amžių (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžių).“

(jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžiaus). Taigi nagrinėtu atveju pareiškėjui, kuris pagal byloje nustatytas aplinkybes iš vidaus tarnybos už pareigūno vardo diskreditavimą buvo atleistas 1996 m. gegužės 5 d., atleidimo dieną turėjo didesnę nei įstatyme numatyta tarnybos vidaus reikalų sistemoje stažą (virš 20 metų), tačiau tuo metu nebuvo sukakęs įstatymų nustatyto išleidimo į atsargą amžiaus (45 m.), buvo pripažinta teisė į nurodytą valstybinę pensiją nuo 2009 m. birželio 26 d. (prašymo atsakovui skirti nurodytą pensiją pateikimo dienos) (2011 m. rugpjūčio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴⁴⁴–793/2011).

Iš esmės tokios pačios pozicijos tuo aspektu, jog tais atvejais, kai pareigūnai ar kariai, išstarnavę 20 ar daugiau metų ir pašalinti iš tarnybos dėl jų pačių kaltės, atleidimo dieną yra nesukakę išleidimo į atsargą amžiaus (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžiaus), teisę į nurodytą valstybinę pensiją jie įgyja tada, kai sulaukia nurodyto amžiaus, buvo laikytasi ir administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–177/2010.

71.2. Vienos iš Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatytų sąlygų – atitinkamo amžiaus suėjimo – momento klausimas buvo sprendžiamas ir administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–1971/2012.

Pagal minėtą Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punktą (2007 m. sausio 18 d. įstatymo Nr. X–1027 redakcija), pareigūnų ir karių valstybinė pensija skiriama ir išmokama išėjusiems iš tarnybos šio įstatymo 1 straipsnyje nurodytiems pareigūnams ir kariams, sukakusiems įstatymų arba statutų nustatytą išleidimo į atsargą amžių (jei toks amžius nenustatytas, – senatvės pensijos amžių) ir išstarnavusiems vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemose, Specialiųjų tyrimų tarnyboje, Kalėjimų departamente ar jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse, muitinės sistemoje (dirbusiems muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikusiems operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą) 5 ir daugiau metų. Teismas pažymėjo, jog iš nurodyto punkto matyti, kad teisės į nurodytą valstybinę pensiją atsiradimas sąlygojamas dviejų aplinkybių visumos: kai pareigūnui (kariui) sueina teisės aktų nustatytas išleidimo į atsargą amžius ir kai jis turi 5 ir daugiau metų tarnybos atitinkamose institucijose (nagrinėjamai bylai aktuali klausimu – tarnybos vidaus reikalų sistemoje) stažą. Kalbant apie nagrinėjamos bylos situaciją, buvo pažymėta, kad pareiškėja atitiko vieną iš sąlygų – atleidimo iš tarnybos metu (2000 m. rugsėjo 29 d.) turėjo virš 7 metų reikalaujamą valstybinei pensijai paskirti tarnybos stažą, tačiau nagrinėjamo ginčo ir šalių pozicijų skirtumo, aiškinant minėtą įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punktą, esmė – antrosios iš paminėtų sąlygos (atitinkamo amžiaus suėjimo) atsiradimo momento reikšmės nustatymas ta prasme, ar toks (aptariamame punkte nurodytas) amžius pareigūnui turi sueiti jo atleidimo iš tarnybos momentu (pagal atsakovą, būtent taip turi būti aiškinama aptariamo punkto nuostata dėl atitinkamo amžiaus suėjimo), ar atitinkamo amžiaus suėjimas niekaip neturi būti siejamas su pareigūno atleidimo iš tarnybos momentu, o nustato tik laiką, nuo kurio išėjusiam iš tarnybos pareigūnui (esant pirmajai iš aukščiau nurodytų sąlygų) atsiranda teisė į pareigūnų valstybinės pensijos gavimą (tokios pozicijos laikosi pareiškėja). Teisėjų kolegija pažymėjo, kad atleidimo iš tarnybos metu (2000 m. rugsėjo 29 d.) pareiškėjai nebuvo sukakęs tuo metu galiojusio Tarnybos statuto 43.2 punkto nustatytas atleidimo iš tarnybos 50 metų amžius (pareiškėjai tuo metu buvo 45 metai), o prašymo atsakovui dėl pensijos skyrimo padavimo metu (2010 m. rugsėjo 22 d.) galiojo ir iki šiol galioja Vidaus tarnybos statuto 54 straipsnio (2010–04–29 įstatymo Nr. XI–795 redakcija) nuostata, kad vidurinės grandies (kuriai, pagal bylos duomenis, priklausė

pareiškėja) pareigūnų vidaus tarnybos trukmė – kol sukaks 55 metai.

Dėl įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punkto aiškinimo jame nurodyto amžiaus suėjimo momento reikšmės nustatymo kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad, aiškinant šį punktą lingvistiniu teisės aiškinimo metodu, negalima daryti vienareikšmiškos išvados, kad jame nurodytas pareigūno amžius turi sukakti pareigūno atleidimo iš tarnybos momentu. Todėl buvo spręsta, kad tik lingvistinio teisės aiškinimo metodo taikymo nepakanka daryti vienokią arba kitokią išvadą bylai aktualių klausimų. Taikydama sisteminių teisės aiškinimo metodą, teisėjų kolegija pažymėjo, kad aptariamas Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punktas savo konstrukcija yra panašus į šio straipsnio 2 dalį, kurioje kalbama apie pareigūnų ir karių valstybinės pensijos skyrimą dėl pačių kaltės pašalintiems iš vidaus reikalų sistemos pareigūnams. Abiejų šių aptariamų teisės normos dalių konstrukcijų panašumas pasireiškia tuo, kad jose pateiktos nuorodos į įstatymų nustatytą išleidimo į atsargą amžių suformuluotos iš esmės vienodai: ir vienu, ir kitu atvejais kalbama apie atitinkamo amžiaus sukakimą, bet nėra nuorodų, leidžiančių daryti vienareikšmišką išvadą dėl nustatyto amžiaus suėjimo sąsajos su atleidimo iš tarnybos momentu. Todėl, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, esant tokiam panašumui, nagrinėjamai bylai yra aktualus ir reikšmingas minėtos įstatymo 3 straipsnio 2 dalies aiškinimas, pateiktas Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarime. Vyriausiasis administracinis teismas taip pat pažymėjo, jog tiek Vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. vasario 19 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶–177/2010, tiek ir 2011 m. rugpjūčio 14 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A⁴⁴⁴–793/2011 buvo nurodyta, kad Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies nuostatų taikymas turi būti siejamas su prašymų dėl valstybinės pensijos paskyrimo padavimo metu, o ne su pareigūno atleidimo iš tarnybos metu buvusią situacija.

Vyriausiasis administracinis teismas, atsižvelgdama į aukščiau aptartą Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punkto ir šio straipsnio 2 dalies panašumą, padarė išvadą, kad nurodytuose Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo procesiniuose sprendimuose (2011 m. rugpjūčio 14 d. sprendime ir 2010 m. vasario 19 d. nutartyje) nustatytos Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies aiškinimo taisyklės bylai aktualių aspektu turi būti taikomos ir šio straipsnio 1 dalies 5 punkto aiškinimui (2012 m. birželio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–1971/2012).

VI.4. PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĖS PENSIJOS DYDIS

(PKVP| 7 str.)

72. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 7 straipsnio (2009 m. balandžio 23 d. įstatymo Nr. XI–229 redakcija) 1 dalis nustato, kad pareigūnų ir karių valstybinė pensija už tarnybą skiriama pagal pareigūno ar kario nurodytų paeiliui ištarnautų 5 tarnybos metų palankiausių nuosekliai einančių dvylikos mėnesių jam nustatyto darbo užmokesčio vidurkį. Pareigūnams ir kariams, nurodytiems šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte ir ištarnavusiems vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemose, Specialiųjų tyrimų tarnyboje, Kalėjimų departamente ar jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse, muitinės sistemoje (dirbusiems muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikusiems operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį

tyrimą) mažiau negu dvylika mėnesių, pareigūnų ir karių valstybinės netekto darbingumo pensijos skiriamos pagal pareigūno ar kario išstarnautų mėnesių jam nustatyto darbo užmokesčio vidurkį. Į darbo užmokestį įskaitoma pareiginė alga (tarnybinis atlyginimas), taip pat priedai už tarnybos Lietuvos valstybei stažą, laipsnį (tarnybinį rangą), kvalifikacinę kategoriją (kvalifikacinį rangą), kai šie priedai mokami įstatymų nustatyta tvarka.

Pažymėtina, jog nurodyto 2009 m. balandžio 23 d. įstatymo Nr. XI–229 3 straipsnis, numatantis nuostatas dėl įstatymo įsigaliojimo, nurodė, jog išdėstytos 7 straipsnio 1 dalies nuostatos taikomos pareigūnams ir kariams, atleistiems iš nurodytų pareigų po šio įstatymo įsigaliojimo (t. y. 2009 m. gegužės 1 d.), pareigūnams ir kariams, atleistiems iš nurodytų pareigų iki šio įstatymo įsigaliojimo, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos už tarnybą bei pareigūnų ir karių valstybinės netekto darbingumo pensijos skiriamos pagal paskutinio mėnesio, kurį pareigūnas ar karys nustoja eiti pareigas, jam nustatytą darbo užmokestį; į darbo užmokestį įskaitoma pareiginė alga (tarnybinis atlyginimas), taip pat priedai už tarnybos Lietuvos valstybei stažą, laipsnį (tarnybinį rangą), kvalifikacinę kategoriją (kvalifikacinį rangą), kai šie priedai mokami įstatymų nustatyta tvarka (t. y. taikoma iki tol galiojusios Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. įstatymo Nr. X–212 redakcija) 7 straipsnio 1 dalies nuostatos.

Nurodytos (2005 m. gegužės 19 d. įstatymo Nr. X–212) redakcijos Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų 7 straipsnio nuostatos buvo taikytos administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–85/2011, nagrinėjant ginčą pagal pareiškėjo, profesinės karo tarnybos kario, skundą dėl atsakovo Krašto apsaugos ministerijos sprendimo atsisakyti perskaičiuoti jam paskirtą valstybinę pensiją. Skundas buvo grindžiamas *inter alia* argumentais dėl neteisingo pensijos dydžio skaičiavimo, savo poziciją grindžiant tuo, jog jis pareigas nustojo eiti 2006 m. balandžio 20 d. ir iki tarnybos pabaigos buvo nedarbingas, todėl skiriant pensiją turėjo būti pasirinktas jam nustatytas 2006 metų balandžio mėnesio darbo užmokestis (mėnesinis atlyginimas) su visais priedais už pavojingumą (pareiškėjas krašto apsaugos ministro 2005 m. lapkričio 7 d. įsakymu Nr. V–1447 buvo išsiųstas į tarptautinę operaciją Afganistane nuo 2005 m. lapkričio 12 d., o 2006 m. balandžio 20 d. įsakymu Nr. V–388 atšauktas dėl sveikatos sutrikimo), kadangi pagal Darbo kodekso 186 straipsnio 2 dalį, darbo užmokestis apima pagrindinį darbo užmokestį ir visus papildomus uždarbius, bet kokiu būdu tiesiogiai darbdavio išmokamus darbuotojui už jo atliktą darbą.

Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog įstatymas aiškiai nustatė, kad pensija yra skaičiuojama pagal paskutinio mėnesio, kurį pareigūnas ar karys nustoja eiti pareigas, jam nustatytą darbo užmokestį. Atsižvelgdama į bylos medžiagą, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėjas laikytinas nustojusiu eiti pareigas nuo 2006 m. rugpjūčio 11 d., t. y. nuo profesinės karo tarnybos sutarties nutraukimo ir išleidimo į atsargą dienos. Atsižvelgiant į tai, buvo konstatuota, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad nėra teisinio pagrindo skaičiuojant pensiją remtis kurį nors kitą mėnesį pareiškėjo gautu darbo užmokesčiu, o apeliando minima data – 2006 m. balandžio 20 d. (jo nedarbingumo pradžia) – pensijos skaičiavimui nėra reikšminga. Be to, Vyriausiasis administracinis teismas akcentavo, kad įstatymas numato baigtinį sąrašą priedų, kurie įskaitomi į paskutinio mėnesio, kurį pareigūnas ar karys nustoja eiti pareigas, jam nustatytą darbo užmokestį, todėl kokie nors kiti priedai, kurie nėra numatyti įstatymu, skaičiuojant pensijos dydį negali būti pridedami. Atsižvelgiant į tai, padaryta išvada, jog pirmosios instancijos teismas

pagrįstai nusprendė, kad pareiškėjas nepagrįstai prašo įskaityti priedą už tarnybos krizės regione (tarptautinėje operacijoje Afganistane) specifiką (2011 m. vasario 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-85/2011).

VI.5. GINČAI DĖL NEIŠMOKĖTOS PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĖS PENSIJOS DALIES PRITEISIMO

---

73. Konstitucinis Teismas 2012 m. vasario 6 d. nutarimu pripažino, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (toliau – ir Laikinis įstatymas) 5 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

Taip pat šiuo nutarimu buvo pripažinta, kad Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas valstybinių pensijų perskaičiavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, o Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija; 2010 m. lapkričio 12 d. redakcija) tiek, kiek ji apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nustatytas valstybines pensijas, prieštaravo/prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

74. *Dėl pareigūnų ir karių valstybinės pensijos nepriemokos, susidariusios taikant Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalį.*

Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, nagrinėdama pareiškėjo skundą dėl pareigūnų ir karių valstybinės pensijos nepriemokos už 2010 m. sausio–2012 m. kovo mėnesius, kuri susidarė dėl Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 6 d. nutarimu prieštaraujančiu Konstitucijai pripažinto Laikinojo įstatymo nuostatų taikymo, pateikė tam tikrus išaiškinimus, susijusius su kreipimosi į teismą dėl pareigūnų ir karių valstybinių pensijų nepriemokos priteisimo terminu, dėl teisės į valstybinę pensiją pažeidimo ir jos turtinių aspektų gynimo.

74.1. *Dėl kreipimosi į teismą dėl valstybinių pensijų nepriemokos termino.* Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad nei Valstybinių pensijų įstatyme, nei Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme nėra reguliuojamas neišmokėtos valstybinės pensijos (jos dalies) išmokėjimo klausimas, taigi buvo padaryta išvada, kad įstatymų leidėjas nėra sureguliuavęs pareigūnų ir karių teisės gauti valstybinės pensijos nepriemoką, jos įgyvendinimo tvarkos bei ribojimų klausimų, taip pat nėra numatyti ir kompetentingos institucijos, įgaliotos mokėti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, veiksmų apskundimo terminai.

Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija pastebėjo, kad taikant bendruosius kreipimosi į administracinę teismą terminus, valstybinių pensijų gavėjai be objektyvaus pagrindo atsidurtų gerokai prastesnėje padėtyje, lyginant juos su valstybinių socialinio draudimo pensijų gavėjais, o jų teisė reikalauti, kad valstybė vykdytų įstatymu prisiimtus įsipareigojimus teisės į socialinę paramą srityje, taptų neproporcingai apsunkinta. Taip pat buvo pažymėta, kad skirtingas asmenų, gaunančių valstybines socialinio draudimo pensijas, bei valstybinių pensijų gavėjų teisės reikalauti, kad valstybė

vykdytų įstatymu prisiimtus įsipareigojimus, traktavimas neatitiktų teisingumo principo. Tai, jog nuostata dėl valstybės įstatymu prisiimto įsipareigojimo asmeniui, atitinkančiam įstatymo nustatytas sąlygas, paskirti ir mokėti atitinkamą pensiją ir to asmens teisės reikalauti, kad valstybė vykdytų šį įstatymu prisiimtą įsipareigojimą, taip pat galioja skiriant bei mokant valstybines pensijas už tam tikrą tarnybą, ne kartą konstatuota ir oficialiojoje konstitucinėje jurisprudencijoje (Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2012 m. vasario 6 d. nutarimas, 2013 m. vasario 22 d. nutarimas). Todėl atsižvelgusi į paminėtus argumentus bei įvertinusi pažeistos teisės pobūdį, išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad nagrinėjamu atveju pagal analogiją taikytinos panašius teisinius santykius reguliuojančios teisės normos, skirtos valstybinių socialinio draudimo pensijų nepriemokų klausimams spręsti (ABTĮ 4 str. 6 d.).

Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal įstatymo analogiją taikant Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo bei Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų, patvirtintų Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156, nuostatas, pareiškėjas dėl pažeistų teisių visų pirma privalėjo kreiptis į kompetentingą subjektą, kuriam pavesta išmokėti valstybinę pensiją, o šiam subjektui reikalavimo nepatenkinus, galėjo skųsti nepalankų sprendimą teismui. Buvo padaryta išvada, kad pagal ginčo metu galiojusį teisinį reguliavimą savo pažeistas teises dėl valstybinės pensijos mokėjimo suinteresuoti asmenys galėjo apginti per trejų metų terminą.

74.2. *Dėl teisės į valstybinę pensiją pažeidimo ir jo gynimo apimties.* Išplėstinė teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad, kaip pažymėjo Konstitucinis Teismas 2012 m. vasario 6 d. nutarime, valstybėje esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir dėl to iškilus būtinybei laikinai mažinti paskirtas ir mokamas pensijas, siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbių visuomenės ir valstybės interesų tenkinimą, negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad asmenims, kurie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, paskirta ir mokama senatvės pensija būtų sumažinta didesniu mastu, nei tiems asmenims, kurie nedirba jokio darbo ir nesiverčia jokių verslu. Tai taikytina ir valstybinėms pensijoms. Nagrinėtoje byloje nebuvo ginčo, kad pareiškėjui valstybinė pensija buvo perskaičiuota, be kita ko, taikant Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatas. Apeliantas, gavęs duomenų, jog pareiškėjas 2010 m. sausio mėnesį turėjo draudžiamųjų pajamų, taikė Laikinojo įstatymo 2 priede nurodytą pensijos apskaičiavimo formulę ir pareiškėjui mokamą pensiją sumažino. Taigi remiantis Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatomis, ginčo laikotarpiu pareiškėjui buvo mokama sumažinta pensija dėl to, kad įstatymų leidėjas netinkamai reglamentavo valstybinių pensijų mokėjimo klausimus. Išplėstinė teisėjų kolegija pastebėjo, kad 2012 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5, 8 straipsnių ir 2 priedo pripažinimo netekusiais galios įstatymas ir ginčui aktualios Laikinojo įstatymo nuostatos iš Lietuvos teisės sistemos buvo pašalintos, tačiau, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, vien tik ginčui aktualių įstatymo nuostatų pripažinimas netekusiomis galios nagrinėjamu atveju deramai pareiškėjo teisių pažeidimo pasekmių nepašalina. Dėl antikonstitucine pripažintos įstatymo nuostatos taikymo susidariusi valstybinės pensijos nepriemoka pareiškėjui išmokėta nebuvo. Būtent šis turtinis praradimas pripažįstamas pareiškėjo teisių pažeidimu ir teismas privalo jį deramai pašalinti. Priešingu atveju teismas pažeistų Konstitucijos 52 straipsnio nuostatas

ir iš Konstitucijos 23 straipsnio kylančius nuosavybės teisės apsaugos imperatyvus, neužtikrintų veiksmingos teisminės gynybos, socialinio teisingumo bei asmens pasitikėjimo teise.

Nustatydamą pareiškėjui suteiktinos teisminės gynybos apimtį, išplėstinė teisėjų kolegija pabrėžė, kad nagrinėjamu atveju sprendžiama dėl asmens teisių, kurioms pripažįstamas konstitucinių vertybių statusas, gynimo; asmens teisė reikalauti, kad valstybė vykdytų priimtus įsipareigojimus ir mokėtų jam skirtą pensiją, visų pirma kyla iš Konstitucijos 52 straipsnio nuostatų. Teisės į pensiją turiniai aspektai ginami pagal nuosavybės neliečiamumo principą, skelbiamą Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnyje. Apibendrinama išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad teisė į pensiją, kaip viena iš socialinių žmogaus teisių, konkrečiai – jos turiniai aspektai, pagal oficialiąją konstitucinę jurisprudenciją privalo būti siejama su prigimtinė nuosavybės teise. Kitaip tariant, teisės į pensiją turinių aspektų neliečiamumas kyla iš prigimtinės teisės į nuosavybę. Būtent ši aplinkybė lemia, kad asmuo gali pagrįstai tikėtis, jog teisė į įstatymu nustatytą pensiją bus valstybės saugoma ir ginama.

Tai, kad valstybė netinkamai vykdė priimtus įsipareigojimus dirbantiems valstybinių pensijų gavėjams, iš esmės konstatuota Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 6 d. nutarimu. Įstatymų leidėjas, pakeitęs teisinį reguliavimą Konstitucijai prieštaraujančiu būdu, neteisėtai apribojo pareiškėjo teisę ginčo laikotarpiu gauti paskirto dydžio valstybinę pensiją. Šio ribojimo tiesioginė pasekmė – valstybinės pensijos nepriemoka, susidariusi nuo Laikinojo įstatymo įsigaliojimo 2010 m. sausio 1 d. iki 2012 m. kovo mėnesio.

Atsižvelgdama į tai, kad nei Valstybinių pensijų įstatymas, nei Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas pensijos nepriemokos klausimo neaptaria, išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad susidariusiai situacijai spręsti pagal įstatymo analogiją taikytinas Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 44 straipsnis, reglamentuojantis pensijų gavėjų teisių gynimo būdą, kai jų teisės pažeistos pensijas mokančių valstybės institucijų veiksmais, kuris pensijos nepriemokos dydžio neribojo. Priešingai – nustatė, kad pensijos suma, laiku negauta dėl pensiją skiriančios ar mokančios įstaigos kaltės, išmokama už praėjusį laiką neapribojant koku nors terminu. Išplėstinė teisėjų kolegija, remdamasi šiomis įstatymo nuostatomis ir įvertinusi nagrinėjamo ginčo specifiką, pirmiau aptartos pažeistos teisės pobūdį bei asmenis, kurių teisės buvo pažeistos, sprendė, kad nagrinėjamu atveju veiksmingas pareiškėjo teisių gynimas reiškia su įstatymų leidėjo veiksmais tiesiogiai susijusio pažeidimo pasekmių visišką pašalinimą, t. y. visos pensijos nepriemokos, susidariusios dėl antikonstitucinėmis pripažintų Laikinojo įstatymo nuostatų taikymo, priteisimą. Šis pareiškėjo teisių gynimo būdas nepaprastai svarbus tam, kad įsipareigojimas garantuoti konstitucinės teisės į pensiją ir nuosavybės teisių gynimą būtų visiškai įvykdytas. Priešingu atveju nebūtų veiksmingai užtikrintos Konstitucijoje skelbiamos žmogaus teisės, kurios yra teisingumo ir teisės viešpatavimo pagrindas (2013 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-519/2013).

VI.6. KITI KLAUSIMAI, SUSIJĘ SU PAREIGŪNŲ IR KARIŲ VALSTYBINĖMIS PENSIJOMIS

---

75. Vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje, nagrinėdamas klausimą dėl sprendimo, kuriuo buvo nuspręsta iš pareiškėjo išskaičiuoti pareigūnų ir karių valstybinės pensijos ir priedo priemoką ne ginčo tvarka, pasisakė dėl administravimo subjekto,

kompetentingo priimti nurodyto pobūdžio sprendimą.

Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog ginčo klausimus reglamentuojanti Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 4 dalis numato, kad susidarius valstybinės pensijos, kurios skyrimas ir (ar) mokėjimas siejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatyme, permokai dėl to, kad valstybinės pensijos gavėjas turėjo draudžiamųjų pajamų už tą laikotarpį, per kurį jam buvo paskirta ir mokėta pensija, permoka valstybinę pensiją mokančios institucijos vadovo sprendimu išieškoma iš valstybinės pensijos gavėjo ne ginčo tvarka. Teisėjų kolegija nurodė, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 12 straipsnio 1 dalis numato, kad pareigūnams ir kariams bei jų šeimos nariams pensijas skiria ir moka Vidaus reikalų ministerija, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Valstybės saugumo departamentas, Krašto apsaugos ministerija, Generalinė prokuratūra, Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ar Kalėjimų departamentas pagal tai, kurioje iš šių institucijų pensijos gavėjas tarnavo paskiausiai. Pagal šio straipsnio 2 dalį, skirdamos ir mokėdamos karių ir pareigūnų valstybines pensijas šio straipsnio 1 dalyje nurodytos institucijos vadovaujasi šiuo įstatymu bei Nuostatais. Nuostatų 19 punktą numato, kad pareigūnų ir karių valstybinės pensijos skiriamos vidaus reikalų ministro (arba Vidaus reikalų ministerijos kanclerio), Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus (arba jo pavaduotojų), Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento generalinio direktoriaus (arba jo pavaduotojų), krašto apsaugos ministro (arba Krašto apsaugos ministerijos kanclerio), Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro (arba jo pavaduotojų), Kalėjimų departamento direktoriaus (arba jo pavaduotojų), Muitinės departamento generalinio direktoriaus (arba jo pavaduotojų) sprendimu.

Vertindamas tarpusavio sąveiką tarp minėtų teisės aktų, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad šie aktai tarpusavyje sąveikauja kaip bendroji teisės norma (Valstybinių pensijų įstatymas) ir specialioji teisės norma (Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas). Šiuo aspektu vertinant ginčijamą teisinį reguliavimą, buvo pastebėta, jog pareigūnų ir karių valstybines pensijas reguliuojantys teisės aktai – nei Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas, nei Nuostatai – neįtvirtina imperatyvių nuostatų dėl subjekto, turinčio įgaliojimus priimti sprendimą dėl valstybinės pensijos permokos išieškojimo. Kita vertus, Vyriausiasis administracinis teismas nesutiko su atsakovo nuomone, jog pagal analogiją turėtų būti vadovaujama Nuostatų 19 punktu, suteikiančiu teisę kancleriui skirti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją. Toks poištatyminiame teisės akte įtvirtintas teisinis reguliavimas pakeistų Valstybinių pensijų įstatyme nustatytas taisykles ir su jomis konkuruotų, leistų plečiamai aiškinti viešojo administravimo subjekto kompetenciją. Teisėjų kolegijos vertinimu, šis Nuostatų punktas skirtas ne teisinių santykių dėl valstybinės pensijos permokos išieškojimo reguliavimui, o tik pareigūnų ir karių valstybinės pensijos skyrimo reglamentavimui. Todėl buvo konstatuota, kad Vidaus reikalų ministerijos kancleris yra kompetentingas priimti sprendimą skirti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, tačiau sprendimą išieškoti permoką ne ginčo tvarka turi teisę priimti tik vidaus reikalų ministras. Specialiosios teisės normoms (Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymui bei Nuostatams) tiesiogiai nereglamentuojant situaciją, kai priimamas sprendimas išieškoti permoką, turi būti taikoma bendroji teisės norma – Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 4 dalis, kuri *expressis verbis* yra nurodžiusi subjektą, kompetentingą priimti sprendimą dėl susidariusios valstybinės pensijos

permokos išieškojimo.

Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, Vyriausiasis administracinis teismas nagrinėtoje byloje konstatavo, kad Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos kancleris, priimdamas ginčijamą sprendimą, kuriuo buvo nuspręsta išskaičiuoti iš pareiškėjo pareigūnų ir karių valstybinės pensijos ir priedo priemoką ne ginčo tvarka, viršijo teisės aktų jam suteiktą kompetenciją, todėl sprendė, kad šis sprendimas yra naikintinas kaip neteisėtas Administracinių bylų teisenos įstatymo 89 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu (2012 m. rugsėjo 13 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²–2782/2012)

VII. KITOS VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ GARANTIJOS

VII.1. VAŽIAVIMO IŠLAIDŲ Į TARNYBĄ IR IŠ TARNYBOS KOMPENSACIJOS

---

76. Vidaus tarnybos statuto 52 straipsnio 4 dalis (2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X–804 redakcija) nustato, kad pareigūnui, kuris pagal tarnybos pobūdį važinėja keleiviniu ar asmeniniu transportu tarnybiniais tikslais, taip pat vyksta į tarnybos vietą ir iš jos, kompensuojamos važiavimo išlaidos, išskyrus išlaidas taksi; važiavimo išlaidų kompensavimo tvarką ir maksimalų važiavimo išlaidų kompensacijos dydį nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.

Administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–981/2010 buvo sprendžiamas ginčas dėl pareiškėjo – Valstybės sienos apsaugos tarnybos Varėnos rinktinės pareigūno – reikalavimo priteisti iš atsakovo piniginę kompensaciją už važiavimo į tarnybos vietą ir iš jos išlaidas, patirtas nuo 2005 m. sausio 1 d. iki 2006 m. lapkričio 1 d., t. y. sumą, susidariusią dėl skirtumo tarp minėtu laikotarpiu pareiškėjo faktiškai patirtų ir atsakovo kompensuotų išlaidų. Minėta aplinkybė – kad pagal pareiškėjo pateiktas atsakovui ataskaitas jo važiavimo į tarnybos vietą ir iš jos faktinės išlaidos aptariamam laikotarpiu nurodytos didesnės, nei buvo kompensuota pareiškėjui – byloje buvo nustatyta.

Teisėjų kolegija nurodė, kad Vyriausybės 2003 m. gruodžio 2 d. nutarimo Nr. 1510 1.4 punktu Vidaus reikalų ministerija buvo įpareigota parengti ir suderinus su Finansų ministerija patvirtinti vidaus reikalų sistemos pareigūnų, kurie pagal tarnybos pobūdį važinėja keleiviniu ar asmeniniu transportu tarnybiniais tikslais, taip pat vyksta į tarnybos vietą ir iš jos, išskyrus taksi, važiavimo išlaidų kompensavimo tvarką. Vidaus reikalų ministro 2004 m. gruodžio 1 d. įsakymu Nr. 1V–394 patvirtinto Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų, kurie pagal tarnybos pobūdį važinėja keleiviniu ar asmeniniu transportu tarnybiniais tikslais, taip pat vyksta į tarnybos vietą ir iš jos, išskyrus taksi, važiavimo išlaidų kompensavimo tvarkos aprašo 2 punkte buvo nurodyta, kad kompensacijos maksimalus dydis per mėnesį negali viršyti nustatytos bazinės mėnesinės algos dydžio. Pažymėjusi, kad Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, išnagrinėjusi administracinę bylą dėl, be kita ko, minėto Aprašo dalies teisėtumo pagal Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą, pateiktą ryšium su šia individualia byla, 2009 m. balandžio 24 d. sprendimu administracinėje byloje Nr. I¹⁴³–7/2009 pripažino, kad Aprašo 2 punktą ta apimtimi, kuria nustatyta, kad kompensacijos maksimalus dydis per mėnesį negali viršyti nustatytos bazinės mėnesinės algos dydžio,

neprieštaravo Konstitucijoje įtvirtintiems teisinės valstybės bei teisėtų lūkesčių principams, Statuto 3 straipsnio 8 daliai, 52 straipsnio 4 daliai (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija) bei Vyriausybės nutarimo Nr. 1510 1.4 punktui. Taigi Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas, atmesdamas pareiškėjo skundą kaip nepagrįstą, šioje individualioje byloje pagrįstai vadovavosi minėtu 2009 m. balandžio 24 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimu administracinėje byloje Nr. I¹⁴³-7/2009 ir tinkamai taikė materialinės teisės normas (2010 m. rugsėjo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-981/2010).

VII.2. MAITINIMOSI IŠLAIDŲ KOMPENSACIJOS

(VTS 48 str., DK 158 str.)

77. Vidaus tarnybos statuto 48 straipsnis (2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X-804 redakcija) nustato, kad pareigūnai specialių tarnybinių užduočių, susijusių su apribojimu palikti užduoties vietą, vykdymo laikotarpiu, taip pat atliekantys tarnybą lauko sąlygomis aprūpinami maistu pagal Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytas fiziologines mitybos normas arba jiems mokama Vyriausybės nustatyto dydžio maitinimosi išlaidų pinigine kompensacija. Aprūpinimo maistu tvarką ir maitinimosi išlaidų pinigines kompensacijos mokėjimo tvarką nustato vidaus reikalų centrinių įstaigų vadovai.

Nurodyta nuostata buvo aiškinama nagrinėjant administracines bylas, kilusias pagal pareiškėjų skundus dėl maitinimosi išlaidų kompensacijos priteisimo iš Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento Šiaulių miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos.

Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog ginčui aktuali laikotarpiu teisinius santykius dėl pareigūnų aprūpinimo maistu reglamentavo Vidaus tarnybos statuto (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. X-1538 redakcija) 48 straipsnis, kuris nustatė: „Pareigūnai specialių tarnybinių užduočių, susijusių su apribojimu palikti užduoties vietą, vykdymo laikotarpiu, taip pat vykdančios tarnybą lauko sąlygomis aprūpinami maistu pagal Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytas fiziologines mitybos normas arba jiems mokama Vyriausybės nustatyto dydžio maitinimosi išlaidų pinigine kompensacija. Aprūpinimo maistu tvarką nustato vidaus reikalų centrinių įstaigų vadovai.“ Vadovaudamasi minėta nuostata, Vyriausybė 2005 m. sausio 19 d. Nr. 28 nutarimu „Dėl maitinimosi išlaidų pinigines kompensacijos dydžio vidaus tarnybos sistemos pareigūnams specialių tarnybinių užduočių, susijusių su apribojimu palikti užduoties vietą, vykdymo laikotarpiu, taip pat atliekantiems tarnybą lauko sąlygomis nustatymo“ nutarė nustatyti, kad vidaus tarnybos sistemos pareigūnams specialių tarnybinių užduočių, susijusių su apribojimu palikti užduoties vietą, vykdymo laikotarpiu, taip pat vykdančioms tarnybą lauko sąlygomis, maitinimosi išlaidų pinigines kompensacijos dydis yra 12 litų vienai parai. Tačiau nustatyto dydžio kompensacijos gavimas, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegijos nuomone, turėjo būti siejamas su tam tikromis sąlygomis, t. y. vidaus tarnybos sistemos pareigūnas privalėjo vykdyti specialią tarnybinių užduočių, kurios vykdymo metu ribota teisė palikti užduoties vykdymo vietą arba vidaus tarnybos sistemos pareigūnas turėjo vykdyti tarnybą lauko sąlygomis. Vidaus tarnybos statuto 48 straipsnyje bei 2005 m. sausio 19 d. nutarime išreikšta teisės aktų leidėjų valia užtikrinti vidaus tarnybos sistemos pareigūnų teisę į poilsį tarnybos atlikimo metu bei

tinkamas tarnybos sąlygas. Vienos iš išvardytų sąlygų (specialios tarnybinės užduoties, kurios vykdymo metu apribota teisė palikti užduoties vykdymo vietą ar tarnybos lauko sąlygomis) nebuvimas paneigia teisę gauti maitinimosi išlaidų kompensaciją.

Vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjamu atveju vertino ir darbuotojų teisę į pertrauką pailsėti ir pavalgyti garantuojančiame Darbo kodekso 158 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, kuriame, be kita ko, nustatyta, kad darbuotojams turi būti suteikiama ne ilgesnė kaip dviejų valandų ir ne trumpesnė kaip pusės valandos pertrauka pailsėti ir pavalgyti; ši pertrauka paprastai suteikiama praėjus pusei darbo dienos (pamainos) laiko, bet ne vėliau kaip po keturių darbo valandų; tuose darbuose, kur dėl gamybos sąlygų negalima daryti pertraukos pailsėti ir pavalgyti, darbuotojui turi būti suteikiama galimybė pavalgyti darbo laiku; pertraukos pailsėti ir pavalgyti pradžia, pabaiga ir kitas sąlygas nustato darbo tvarkos taisyklės, darbo grafikas, kolektyvinė ir darbo sutartis. Sistemiskai vertindamas nurodytas teisės aktų nuostatas vidaus tarnybos ir darbo teisinius santykius reglamentuojančių teisės normų visumos požiūriu, Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad Vidaus tarnybos statuto 48 straipsnyje ir jį lydinčiuose teisės aktuose yra išreikšta įstatymų leidėjo valia užtikrinti vidaus tarnybos sistemos pareigūnų teisę į tinkamą maitinimąsi tarnybos atlikimo metu. Tuo pačiu tai reiškia, kad institucija, kurioje tarnauja pareigūnai, turi užtikrinti tokią tarnybos tvarką, kad ši teisė nebūtų pažeidžiama. Tačiau teisėjų kolegija pabrėžė, kad nėra įstatyminio pagrindo nurodytų teisės normų aiškinti pareiškėjo nurodytu būdu – kaip nustatančių tam tikras pareigas einančių pareigūnų teisę į nemokamą maitinimą valstybės lėšomis. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog nurodytų teisės normų visumos pagrindu darytina išvada, kad įprastinėmis sąlygomis darbuotojų teisę į tinkamą maitinimąsi darbo laiku darbdavys privalo užtikrinti suteikdamas tam skirtą pertrauką ne ilgesniu negu nustatyta Darbo kodekse intervalu. Tuo atveju, kai dėl ypatingų darbo sąlygų darbuotojas negali pasinaudoti teise į pertrauką, darbdavys privalo jo teisę į tinkamą maitinimąsi garantuoti suteikdamas galimybę pavalgyti darbo laiku. Savo ruožtu Vidaus tarnybos statuto 48 straipsnyje yra nustatyta papildoma garantija, kad pareigūnas, kuris dėl specialios užduoties pobūdžio negali jos vykdymo nutraukti ir pasinaudoti pertrauka maitinimuisi, turi būti arba aprūpinamas maistu, arba jam turi būti mokama Vyriausybės nustatyto dydžio pinigine kompensacija.

Nagrinėtose administracinėse bylose, sprendžiant klausimą dėl maitinimosi išlaidų kompensacijų priteisimo, buvo vertinamos faktinės aplinkybės, susijusios su nurodytomis sąlygomis minėtai kompensacijai išmokėti – t. y. kiek kartų (dienų) pareiškėjai neturėjo galimybės pasinaudoti maitinimosi pertrauka, išvykus gesinti gaisrą, ir, atitinkamai, buvo sprendžiama, jog pirmosios instancijos teismo sprendimai priteisti kompensaciją tik už nurodytą laiką, buvo teisėti ir pagrįsti (2007 m. vasario 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶–167/2007, 2007 m. vasario 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁶⁹–166/07, 2007 m. vasario 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–177/2007, 2007 m. vasario 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²⁴⁸–168/2007).

VII.3. PAREIGŪNŲ APRŪPINIMAS TARNYBINĖMIS UNIFORMOMIS

(VTS 46 str., TKDS 18 str.)

78. Vidaus tarnybos pareigūnų aprūpinimas tarnybinėmis uniformomis

reglamentuojamas Vidaus tarnybos statuto 46 straipsnyje (2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X–804 redakcija), kurio 1 dalis nustato, kad pareigūnai valstybės lėšomis aprūpinami tarnybine uniforma, o 2 dalis numato, kad pareigūnų tarnybinių uniformų ir skiriamųjų ženklų pavyzdžius tvirtina Vyriausybė; pareigūnų tarnybinės uniformos išdavimo, dėvėjimo ir gražinimo tvarką nustato vidaus reikalų centrinių įstaigų vadovai; pareigūnų rikiuotės ir ceremonijų tvarką nustato vidaus reikalų ministras.

Tarnybos kalėjimų departamente statuto 18 straipsnis nustato, kad pareigūnai dėvi Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos patvirtinto pavyzdžio tarnybines uniformas su rangų ženklais ir simbolika; pareigūnams tarnybines uniformas išduodama nemokamai; tarnybinės uniformos išdavimo normas ir dėvėjimo tvarką nustato teisingumo ministras. Teisingumo ministro 2003 m. balandžio 25 d. įsakymu Nr. 128 patvirtinta Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų tarnybinės uniformos išdavimo normų bei dėvėjimo tvarka (šiuo metu galiojanti 2009 m. birželio 1 d. įsakymo Nr. 1R–171 redakcija).

79. Vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas administracines bylas dėl pareigūnų aprūpinimo tarnybinėmis uniformomis, yra nurodęs, kad statutinių pareigūnų aprūpinimo tarnybine uniforma paskirtis yra dvejopa: viena vertus, tai yra papildoma socialinė garantija pareigūnui, siekiant sumažinti jo išlaidas įsigyti aprangai, kurią jis dėvi tarnybos metu, kita vertus – tai valstybės siekis, kad pareigūnai, atlikdami tarnybines pareigas, atrodytų vienodai ir tvarkingai, būtų aiški jų tarnybinė padėtis ir vyresniškumas, o jų išvaizda akivaizdžiai skirtųsi nuo nuteistųjų, kalinamųjų ar kitų asmenų (vertinant nurodytą garantiją pareigūnų, tarnaujančių Kalėjimų departamente ar jam pavaldžiose įstaigose, atžvilgiu). Tarnybinės uniformos dėvėjimas ne tarnybos metu nėra toleruojamas, o jos naudoti savo asmeniniams poreikiams, kol nesibaigė jos dėvėjimo terminas, nėra leidžiama. Taigi tam, kad pareigūnas atrodytų tinkamai ir tvarkingai bei galėtų vykdyti savo pareigas, jam turi būti išduodamas vienas pilnas uniformos komplektas, o kuriai nors uniformos komplekto daliai susidėvėjus ar pasibaigus jos dėvėjimo terminui – ji pakeičiama kita. Neturėtų būti tokios faktinės situacijos, kai pareigūnas gauna iš karto kelis komplektus uniformos ar jos sudedamąsias dalis, išskyrus atvejus, kai tarnybinės uniformos išdavimo normose numatytas daugiau nei vieno atskiros uniformos dalies egzemplioriaus išdavimas. Tarnybinės uniformos papildomų dalių išdavimas už praeitą laikotarpį nėra pateisinamas tarnybos uždaviniais ir funkcijomis, negali tinkamai kompensuoti pareigūnų patirtų nuostolių dėl uniformos neišdavimo praeityje, nes tarnybines uniformas pareigūnas gali dėvėti tik po to, kai ji jam išduota ir tik tam tikrą laikotarpį. Galimi pareigūno turėti nuostoliai dėl uniformos neišdavimo laiku turėtų būti kompensuojami taikant žalos atlyginimo institutą, o ne išduodant tiek uniformos dalių, kiek jų nebuvo išduota per visą praėjusį laikotarpį ir neatsižvelgiant į pareigūnų aprūpinimo tarnybine uniforma paskirtį (2012 m. liepos 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–2567/2012, 2012 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²–2783/2012, 2012 m. spalio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²–2843/2012, 2012 m. spalio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²–2845/2012, 2012 m. gruodžio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–2857/2012, 2012 m. gruodžio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–2855 ir kt.).

VII.3.1. Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų aprūpinimas tarnybinėmis uniformomis

80. Vyriausiasis administracinis teismas, aiškindamas Vidaus tarnybos statuto 46 straipsnio 1 dalies nuostatas, yra konstatavęs, kad šioje normoje įtvirtintu teisiniu reguliavimu vidaus tarnybos sistemos pareigūnams įtvirtinta socialinė garantija, kuri negali būti keičiama ar ribojama žemesnės galios teisės aktais. Vidaus tarnybos statutas vidaus reikalų centrinių įstaigų vadovams deleguoja teisę, o taip pat ir pareigą nustatyti tarnybinės uniformos dėvėjimo normas. Priešingas nei įstatymo nustatytas pareigūnų aprūpinimo tarnybinėmis uniformomis reguliavimas negalimas (pvz., 2010 m. birželio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-1244/2010, 2011 m. kovo 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶³-2434/2011, 2011 m. rugsėjo 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3379/2011).

Aprūpinimas tarnybine uniforma ar atitinkamo dydžio kompensacija vietoj jos yra įstatymu nustatyta garantija, kuri negali būti paneigiama lėšų trūkumu ar poįstatyminių aktų nebuvimu, nes įstatymas to nenumato, o Vidaus tarnybos statutas aprūpinimo tarnybinėmis uniformomis fakto su jokiais sąlygomis nesieja (2011 m. kovo 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶³-2434/2011).

Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3379/2011, nagrinėdama klausimą dėl pareiškėjos, dirbusios Klaipėdos miesto vyriausiojo policijos komisariato 4-ojo policijos komisariato kriminalinės policijos Nusikaltimų tyrimo skyriaus tyrėja, teisės į žalos atlyginimą dėl 2003–2007 m. nesuteiktos tarnybinės uniformos, teisėjų kolegija pažymėjo, kad atsakovo nurodyta pareiškėjos tarnybos – kriminalinės policijos – specifika nėra ta aplinkybė, dėl kurios pareiškėja turėtų mažiau socialinių garantijų negu kiti statutiniai pareigūnai. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 31 d. nutarimas Nr. 62 „Dėl piniginių kompensacijų mokėjimo Vidaus reikalų ministerijos sistemos pareigūnams“, galiojęs iki 2011 m. birželio 12 d., nustatė, kad kai kuriems Vidaus reikalų ministerijos sistemos pareigūnams, atsižvelgiant į jų darbo specifiką, vietoj uniformos gali būti mokama iki 80 proc. uniformos vertės kompensacija. Lietuvos policijos generalinis komisaras 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-606 patvirtino piniginių kompensacijų už tarnybinę uniformą mokėjimo taisyklės. Teisėjų kolegija nurodė, kad byloje reikšmingas aspektas yra ne pareiškėjos tarnybos specifika (privalo ji nešioti tarnybinę uniformą ar ne), bet pats faktas, kad jai nebuvo suteikta socialinė garantija. Todėl sprendė, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai nurodė, kad priežastys, dėl kurių pareiškėjai nebuvo laiku išduota tarnybinė uniforma, yra reikšmingos tik tiek, kad būtų galima nustatyti, ar ji pati neatsakė uniformos. Teisėjų kolegija pagrįstu pripažino pareiškėjos argumentus, kad tarnyboje nešiodama savo drabužius, patyrė nuostolių dėl jų nusidėvėjimo. Tai akivaizdus faktas, kuris, remiantis protingumo kriterijumi, neprivalo būti plačiau įrodinėjamas. Atsižvelgiant į tai, sprendė, kad prašomų priteisti nuostolių rūšis yra pareiškėjos turėtos tiesioginės išlaidos, kurias patyrė įsigydamą savo drabužius dėvėti darbe (CK 6.249 str. 1 d). Šiuo aspektu taip pat buvo pastebėta, kad nuostolių dydžio įrodinėjimo požiūriu yra didelė tikimybė, kad pareiškėjos patirtos išlaidos buvo ne mažesnės, negu tarnybinės uniformos vertė. Į bylą pateikti tikslūs duomenis yra sudėtinga dėl objektyvių priežasčių – praėjo didelis laiko tarpas, dėl to gali būti neišlikę daiktų įsigijimą patvirtinantys įrodymai,

be to, pareiškėja, turėdama teisėtus lūkesčius gauti įstatyme numatytas garantijas, galėjo tokių įrodymų ir apskritai nerinkti. Kita vertus, toks įrodinėjimas nepagrįstai užtęstų ir apsunkintų bylos procesą, ir bet koku atveju pareiškėjai galėtų būti atlyginamos tik išlaidos, neviršijančios neišduotos tarnybinės uniformos vertės. CK 6.249 straipsnio 1 dalis numato, kad, jei šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, tai jų dydį nustato teismas. Teisėjų kolegija konstatavo, kad nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismo nustatytas nuostolių dydis – 3 643,07 Lt, neviršija neišduotos tarnybinės uniformos vertės, atitinka teisingumo, sąžiningumo ir protingumo kriterijus (2011 m. rugsėjo 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–3379/2011, taip pat šiuo aspektu – 2011 m. kovo 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶³–2434/2011, 2012 m. balandžio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–2145/2012).

VII.3.2. Kalėjimų departamento pareigūnų aprūpinimas tarnybinėmis uniformomis

81. Spręsdamas klausimą dėl nurodytos garantijos Kalėjimų departamento bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnams, Vyriausiasis administracinis teismas vertino minėtoje Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų tarnybinės uniformos išdavimo normų bei dėvėjimo tvarkoje įtvirtintą teisinį reguliavimą: 1 punkte nustatyta, kad pareigūnams, kurių turima tarnybinė uniforma tinkama dėvėti tarnyboje ir kuriems pagal patvirtintas tarnybinės uniformos dėvėjimo normas priklauso išduoti atskiras uniformos dalis, vietoj jų gali būti mokama pinigine kompensacija – 30 procentų priklausančios išduoti tarnybinės uniformos vertės, apskaičiuotos pagal tuo metu galiojančias kainas; 2 punkte nustatyta, kad Kalėjimų departamento pareigūnai dėl pinigines kompensacijos raštu kreipiasi į Kalėjimų departamento direktorių, o įstaigų pareigūnai – į savo įstaigos direktorių, kuris, įvertinęs esamos tarnybinės uniformos tinkamumą dėvėti tarnyboje, sprendžia, ar pinigine kompensacija gali būti išmokėta. Remiantis Tvarkos 3 punktu, Kalėjimų departamentas ir įstaigos surašo kiekvieno pareigūno žiniaraštį pagal patvirtintas tarnybinės uniformos dėvėjimo normas, kuriame nurodo, kokias atskiras uniformos dalis priklauso išduoti ateinančiais kalendoriniais metais, ir apskaičiuoja jų vertę; šio žiniaraščio pagrindu pareigūnams išmokama 30 procentų nuo apskaičiuotos sumos dydžio pinigine kompensacija; 4 punkte nustatyta, kad nauja uniforma ar jos atskiros dalys išduodamos tik pasibaigus dėvėjimo terminui arba vietoj jų gali būti mokama pinigine kompensacija.

Taigi Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad Kalėjimų departamento bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnams privaloma dėvėti nustatyto pavyzdžio tarnybinę uniformą, o teisingumo ministrui įtvirtinta ne tik teisė, bet ir pareiga nustatyti tarnybinės uniformos dėvėjimo normas. Teisės aktai nenumato atvejų, kada pareigūnai tarnybine uniforma neaprūpinami, taigi, minėta nuostata yra imperatyviai įpareigojanti nustatytais terminais aprūpinti pareigūnus uniformomis. Dėl to, pasibaigus teisingumo ministro patvirtintam tarnybinės uniformos sudedamosios dalies dėvėjimo terminui, įstaiga privalo spręsti naujos tarnybinės uniformos ar jos dalių išdavimo pareigūnui klausimą arba kaip alternatyva pareigūnui, esant rašytiniam jo prašymui, gali būti išmokama pinigine kompensacija už ateinančius kalendorinius metus, vadovaujantis Tvarkoje įtvirtinta procedūra.

Atsižvelgdamas į tai, kad, kaip minėta, neturėtų būti tokios faktinės situacijos, kai pareigūnas gauna iš karto kelis komplektus uniformos ar jos sudedamąsias dalis (nebent yra numatytas kelių vienetų išdavimas), Vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas kilusius ginčus dėl įpareigojimo išduoti visas aktualiais laikotarpiais neišduotas uniformų dalis, kurių dėvėjimo terminas atitinkamai buvo pasibaigęs, kiekvienu konkrečiu atveju sprendė, ar reikalavimas nėra suformuluotas dėl atsakovo įpareigojimo išduoti daugiau nei vieną uniformos komplektą ar jo dalis (2012 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2695/2012, 2012 m. liepos 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2567/2012, 2012 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2783/2012, 2012 m. spalio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2843/2012, 2012 m. spalio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-2845/2012, 2012 m. gruodžio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2857/2012, 2012 m. gruodžio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2855 ir kt.).

VII.3.3. Dėl tarnybinės uniformos tinkamumo dėvėti ir kompensacijų išmokėjimo tvarkos Kalėjų departamente

---

82. Vyriausiasis administracinis teismas, sprenddamas klausimą dėl minėtoje Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų, vyresniųjų ir vyriausiųjų pareigūnų tarnybinės uniformos išdavimo normose bei dėvėjimo tvarkoje numatytos piniginių kompensacijų mokėjimo, yra pažymėjęs, kad nurodytos piniginių kompensacijų išmokėjimas yra saistomas kelių faktinių aplinkybių, kurioms esant pareigūnas gali kreiptis į atitinkamą kitą kompetentingą pareigūną, kad jis spręstų klausimą, ar piniginių kompensacija gali būti išmokėta. Pirmoji sąlyga kompensacijai yra fakto nustatymas, kad turima tarnybinė uniforma tinkama dėvėti tarnyboje. Antroji sąlyga neatsiejama nuo pirmosios – turimos ir tinkamos dėvėti tarnybinės uniformos naudojimo laikas pasibaigė ir pagal patvirtintas tarnybinės uniformos dėvėjimo normas priklauso išduoti atskiras uniformos dalis. Esant abiem šiom sąlygom pareigūnas turi teisę raštu kreiptis dėl piniginių kompensacijos išmokėjimo. Tačiau kaip matyti iš minėtos tvarkos 2 punkte suformuluotos taisyklės, pareigūno, prašančio piniginių kompensacijos, pozicija dėl tarnybinės uniformos tinkamumo dėvėti tarnyboje nėra įpareigojanti pareigūnui sprendžiančiam klausimą, ar tokia piniginių kompensacija gali būti išmokėta. Kalėjų departamento direktorius arba atitinkamos įstaigos direktorius sprendžia dėl tarnybinės uniformos tinkamumo dėvėti tarnyboje, atlikdamas atitinkamus tarnybinės uniformos įvertinimo veiksmus. Jei uniforma bus pripažinta tinkama dėvėti tarnyboje ir pagal patvirtintas tarnybinės uniformos dėvėjimo normas priklausys išduoti atskiras uniformos dalis, turės išmokėti kompensaciją, jei uniforma bus pripažinta nebetinkama dėvėjimui tarnyboje – turėtų būti nemokamai išduodama kita uniforma arba atskiros jos dalys. Šioje byloje apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija pažymėjo, jog tam, kad būtų patvirtintas ar paneigtas tarnybinės uniformos dėvėjimo tinkamumas tarnyboje, turėtų būti surašomas tarnybinės uniformos tinkamumo dėvėti tarnyboje tinkamumo aktas ar kitas dokumentas, konstatuojantis tarnybinės uniformos būklę, tai grindžiant minėtos tvarkos 6 punktu, kur numatyta, kad pareigūnams praradus ar sugadinus tarnybinę uniformą arba atskiras jos dalis, atliekamas tarnybinis tyrimas ir yra rašoma bei tvirtinama išvada (2008 m. vasario 20 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-111/2008).

VII.4. SPECIFINĖS VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ GARANTIJOS IR KITI KLAUSIMAI

83. Tam tikras papildomas socialines garantijas valstybės tarnautojams gali sąlygoti ir pagal kitus teisės aktus jo įgytas specifinis teisinis statusas ar specifinės tarnybos sąlygos.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje buvo iškeltas klausimas dėl valstybės tarnautojo – specialiojo komercijos atašė Lenkijos Respublikoje – teisės į kompensaciją už kartu su juo užsienyje gyvenusius šeimos narius. Šioje byloje buvo pastebėta, jog Lietuvos Respublikos specialiųjų atašė skyrimo ir atšaukimo tvarka yra specifinė palyginus su valstybės tarnautojų priėmimo į valstybės tarnybą ir atleidimo iš jos tvarka bei kitų diplomatų skyrimo ir atšaukimo tvarka, numatyta Diplomatines tarnybos įstatyme. Specialiųjų atašė skyrimo ir atšaukimo tvarką bei jų veiklos teisinius pagrindus nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 12 d. nutarimu Nr. 1407 patvirtinti Lietuvos Respublikos specialiųjų atašė nuostatai (toliau – ir Atašė nuostatai). Buvo pažymėta, jog pagal Atašė nuostatų 2 punktą, Lietuvos Respublikos specialusis atašė yra Lietuvos Respublikos pilietis, pagal jį delegavusios ministerijos, kitos valstybės institucijos ar įstaigos kompetenciją padedantis įgyvendinti Lietuvos Respublikos užsienio politiką. Pažymėjus, kad pagal minėtų nuostatų 12 punktą (2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimo Nr. 1044 redakcija) specialiuoju atašė ir jo pavaduotoju (išskyrus gynybos atašė ir jo pavaduotoją, pinigų ir bankų klausimų atašė ir jo pavaduotoją, komercijos atašė ir jo pavaduotoją ir specialiojo atašė padėjėją) gali būti skiriamas tik Lietuvos Respublikos valstybės tarnautojas¹²¹, buvo nurodyta, jog tokiu atveju, kai specialiuoju atašė paskiriamas valstybės tarnautojas, jo statusą reglamentuoja tiek diplomatinę tarnybą reglamentuojantys teisės aktai, tiek Valstybės tarnybos įstatymas bei kiti valstybės tarnybą reglamentuojantys teisės aktai (pastarieji – tiek, kiek jo nereglamentuoja diplomatinės tarnybos teisės aktai). Atašė nuostatų 8–10 punktai numato ypatingas specialiųjų atašė socialines garantijas, kurios nėra numatytos Valstybės tarnybos įstatyme ir kurios nėra suteikiamos kitiems valstybės tarnautojams, iš jų – ir su darbu užsienyje susijusių išlaidų kompensaciją bei kompensaciją kartu su specialiuoju atašė buvimo valstybėje kartu gyvenantiems sutuoktiniui ir vaikams (įvaikiams) išlaikyti. Tokių garantijų suteikimą sąlygoja specialiųjų atašė veiklos ypatumai, susiję su darbu užsienyje.

Nagrinėtoje byloje pareiškėjas, laimėjęs konkursą, buvo priimtas į karjeros valstybės tarnautojo Lietuvos Respublikos komercijos atašė Lietuvos Respublikos ambasadoje Lenkijos Respublikoje pareigas nuo 2008 m. liepos 1 d. iki 2011 birželio 30 d., taip pat buvo nurodyta mokėti pareiškėjui, be kita ko, su darbu užsienyje susijusių išlaidų kompensaciją, taip pat kompensaciją kartu su juo gyvenantiems sutuoktinei ir vaikams išlaikyti. Tačiau Vyriausybės 2010 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. 548 panaikinus nuo 2010 m. liepos 1 d. komercijos atašė Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje Lenkijos Respublikoje pareigybę, jis buvo atšauktas nuo 2010 m. birželio 30 d. iš komercijos atašė Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje Lenkijos Respublikoje, tačiau jo atleidimo data buvo perkelta į 2010 m. spalio 1 d., atsižvelgiant į Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje numatytą garantiją tarnautojams, auginantiems vaikus (vaiką) iki 14 metų (apie pareigybės panaikinimą turi būti pranešta raštu prieš 4 mėnesius), bei tai, kad atsižvelgiant į specialiųjų atašė skyrimo ir atšaukimo tvarkos

121 Šiuo metu galiojančios 2011 m. liepos 13 d. nutarimo Nr. 857 redakcijos 12 punktas nustato, kad specialiuoju atašė ir jo pavaduotoju paprastai skiriamas Lietuvos Respublikos valstybės tarnautojas.

specifiką, nebuvo galimybės pranešti pareiškėjui apie jo pareigybės panaikinimą prieš Valstybės tarnybos įstatyme numatytą terminą. Vyriausiasis administracinis teismas, įvertinęs Atašę nuostatuose įtvirtintą teisinį reguliavimą dėl specialiųjų atašė atšaukimo iš pareigų, konstatavo, jog nuo 2010 m. birželio 30 d. pareiškėjas nebeturėjo ir nebegalėjo vykdyti specialiojo komercijos atašė funkcijų Lenkijos Respublikoje, dėl ko pareiškėjo ir jo šeimos tolesnis buvimas Lenkijos Respublikoje nebuvo sąlygojamas tarnybinio būtinumo, ir nuo šios datos pareiškėjui nebepriklausė su darbu užsienyje susijusių išlaidų kompensacija bei kompensacija kartu su specialiuoju atašė buvimo valstybėje kartu gyvenantiems sutuoktiniui ir vaikams (įvaikiams) išlaikyti. Todėl Vyriausiasis administracinis teismas, pažymėjęs, jog nuo 2010 m. liepos 1 d. pareiškėjo ir jo šeimos buvimas Lenkijos Respublikoje nebuvo sąlygotas tarnybinio būtinumo ir nebuvo susijęs su specialiojo atašė funkcijų vykdymu, sprendė, jog jam turėjo būti kompensuotos jo ir jo šeimos narių persikėlimo iš užsienio valstybės į Lietuvos Respubliką išlaidos (šios išlaidos buvo kompensuotos), tačiau ne minėta kompensacija (2011 m. rugsėjo 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-3178/2011).

84. Administracinėje byloje, pareiškėjams, dirbusiems Pravieniškių pataisos namų – atvirosios kolonijos Apsaugos skyriaus prižiūrėtojais, iškėlus klausimą dėl darbdavio Pravieniškių pataisos namų – atvirosios kolonijos atsisakymo skiepyti juos nuo erkinio encefalito darbdavio lėšomis, Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, jog pareiškėjams tiesiogiai taikomas Tarnybos Kalėjų departamente statutas pareigūnų darbo aplinkos saugos klausimų nereglamentuoja, nukreipia į kitus įstatymus (Statuto 51 str. 2 d.), todėl remtasi Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymu. Šio įstatymo 29 straipsnio 5 dalis nustato, kad darbuotojai, kuriems yra pavojus susirgti užkrečiamąja liga, skiepijami darbdavio lėšomis; darbuotojų, kurie skiepijami darbdavio lėšomis, profesijų ir pareigybių sąrašus tvirtina sveikatos apsaugos ministras. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šio įstatymo prasme pavojus apibrėžiamas kaip galima grėsmė darbuotojų sveikatai ir gyvybei (2 str. 26 d.). Darbuotojų, kurie skiepijami darbdavio lėšomis, profesijų ir pareigybių sąrašas patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. spalio 14 d. įsakymu Nr. V-716 (toliau – Pareigybių sąrašas). Pagal Pareigybių sąrašą erkinis encefalitas įtrauktas į ligų, nuo kurių gali būti skiepijama darbdavio lėšomis sąrašą, o ekonominės veiklos rūšims, profesijoms ir pareigybėms, kai darbuotojams gali kilti pavojus susirgti erkinio encefalitu, priskirta bet kokia veikla, susijusi su darbu gamtoje; galimos rizikos aplinkoje nurodytas galimas erkių įsisiurbimas (7 p.). Todėl įvertinęs nurodytą teisinį reguliavimą, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog darbuotojai turi būti skiepijami darbdavio lėšomis nuo erkinio encefalito ne dėl bet kokio darbo gamtoje, o tik dėl tokio, kai atitinkamai pareigybei priskirtos funkcijos atliekamos tokiomis sąlygomis, kuriose yra reali erkių įsisiurbimo grėsmė. Šioje byloje taip pat buvo pažymėta, jog visuotinai žinomos aplinkybės (ABTĮ 58 str.1 d.), kad erkės gyvena drėgnose ir šiltose vietose, aukštoje žolėje, krūmuose, daugiausia jų yra lapuočių miškuose, gausiausiai erkės gyvena tose teritorijose, kuriose daug laukinių gyvūnų, erkės yra aktyvios nuo ankstyvo pavasario iki vėlyvo rudens. Taigi reali erkių įsisiurbimo grėsmė kyla dirbant gamtoje tokį darbą, kai darbuotojas savo funkcijas turi vykdyti tiesioginiai kontaktuodamas su erkių gyvenimui būdinga gamtine aplinka, be to, šiai grėsmei būdingas sezoniškumas.

Pagal Sveikatos apsaugos ministro 2004 m. spalio 14 d. įsakymo Nr. V-716 2 punktą darbdaviui (jo įgaliotam asmeniui), vadovaujantis šio įsakymo 1 punkte nurodytu sąrašu,

pavesta įvertinti, ar konkrečioje darbo vietoje, susijusioje su darbu gamtoje, yra reali galimo erkių įsisiurbimo grėsmė. Nagrinėtoje byloje teismas vertino aplinkybes, susijusias su Pravieniškių pataisos namų – atvirosios kolonijos buvimo vieta, pareiškėjų pareigybės aprašymuose nurodytas funkcijas, darbo vietas bei teritorijos schemas ir nuotraukas. Atsižvelgdama į šias aplinkybes, teisėjų kolegija nustatė, kad visos Apsaugos skyriaus pareigūnų darbo vietos yra Pravieniškių pataisos namų – atvirosios kolonijos teritorijoje (nuo maskuojančios tvoros į įstaigos teritorijos gilumą), išskyrus Patrulinės grupės prižiūrėtojus, į kurių funkcijas įeina patruliavimas už įstaigos ribų. Buvo atkreiptas dėmesys į tai, jog atsakovas, atsižvelgdamas į Apsaugos skyriaus Patrulei grupei pavestų funkcijų specifiką (patruliavimas, pasalos, kurių metu yra neišvengiamas kontaktas su žole, krūmais, medžiais, miško paklote), tai vertino kaip veiklą, susijusią su darbu gamtoje esant galimam erkių įsisiurbimo pavojui, todėl šias funkcijas atliekančius pareigūnus skiepijo nuo erkinio encefalito. Tačiau dėl kitų Pravieniškių pataisos namų – atvirosios kolonijos Apsaugos skyriaus pareigūnų (šiuo atveju – pareiškėjų) nurodė, jog nustatytos aplinkybės nesuteikia pagrindo konstatuoti, jog jų tarnybos funkcijų vykdymas yra susijęs su darbu gamtoje Pareigybių sąrašo taikymo prasme ir dėl to pareigūnams (ginčo atveju – pareiškėjams) kyla reali galimo erkių įsisiurbimo grėsmė (išskyrus Pareigybės aprašymo 13 p. aprašytas funkcijas vykdančių Patrulinės grupės pareigūnų darbo vietas) (2012 m. rugpjūčio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶–2444/2012).

85. Vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje yra pasisakęs ir tam tikrais valstybės tarnautojų tarnybos (darbo) sąlygų klausimais.

85.1. Pareiškėjas – karjeros valstybės tarnautojas – iškėlė ginčą dėl darbo sąlygų, o būtent – prašė įpareigoti atsakovą – valstybės instituciją, kurioje dirbo, – gražinti jį į darbo kabinetą, kuriame dirbo iki perkėlimo į kitą kabinetą. Vyriausiasis administracinis teismas, įvertinęs Valstybės tarnybos įstatyme įtvirtintą teisinį reguliavimą, nurodė, jog šis įstatymas reglamentuoja tas valstybės tarnautojo socialines garantijas, kurios yra susijusios su jo užimamų pareigų pasikeitimais – perkėlimu į aukštesnes, žemesnes ar kitas pareigas, jų panaikinimu, tarnautojo veiklos vertinimu ir pan. (VTĮ 43 str.), tačiau jame nėra nustatyta taisyklių, kurios reglamentuotų konkretaus valstybės tarnautojo teisę dirbti konkrečiame darbo kabinete bei draudimą jį perkelti iš vieno kabineto į kitą. Darbo kodeksas tokios subjektinės teisės, kokia nagrinėjama šioje byloje, taip pat negarantuoja darbuotojams (VTĮ 5 str.) – pagal jo 95 straipsnį 1 dalį būtinosios darbo sutarties sąlygos apibrėžiamos, kaip darbuotojo darbovietė – įmonė, įstaiga, organizacija, struktūrinis padalinys ir kt.), o darbo funkcijos – profesija, specialybė, kvalifikacija, tam tikros einamos pareigos. Apibendrinusi teisėjų kolegija padarė išvadą, jog teisės aktais valstybės tarnautojui yra garantuojama teisė užimti tam tikrą pareigybę tam tikroje institucijoje ar jos atitinkamame padalinyje, tačiau nėra garantuojama teisė į darbo funkcijų atlikimą apibrėžtoje erdvėje (kabinete ir pan.), kuri kompetentingo už personalo tarnybą pareigūno negalėtų būti keičiama. Todėl apibendrinęs nustatytas aplinkybes, jog byloje nėra duomenų, kad pareiškėjui teisės aktų nustatyta tvarka (pareigybės aprašymu ir pan.) buvo suteikta išimtinė subjektinė teisė dirbti jo nurodomame kabinete, taip pat kad jam paskirtasis kabinetas neatitiko sanitarijos ir/ar higienos reikalavimų, kurie yra keliami darbo vietai, o po perkėlimo į kabinetą tame pačiame pastate (iš pirmo aukšto į antrą) pareiškėjo užimamų pareigybių pobūdis ir kitos socialinės garantijos išliko nepakitę, Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai atmetė pareiškėjo skundą (2011 m. liepos 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–2230/2011).

85.2. Dėl valstybės institucijos veiksmų, pasak pareiškėjo, pakeitusių jo darbo sąlygas, buvo pasisakyta ir administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–279/2012. Šioje byloje pareiškėjas prašė priteisti jam iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento, neturtinę žalą, kurią jis kildino iš šios institucijos veiksmų – Aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento direktoriaus įsakymo, kuriuo nurodyta I priedo įrenginius ir laivus tikrinti ir patikrinimo akte pasirašyti dalyvaujant ne mažiau kaip dviem Jūros aplinkos apsaugos agentūros pareigūnams. Minėtą reikalavimą pareiškėjas traktavo kaip jo būtinųjų darbo sąlygų pakeitimą, be to, vertino, kad šiais veiksmais jis buvo pažemintas, patyrė nepatogumų darbe, dvasiškai išgyveno, buvo sukrėstas, be to, buvo suformuotas jo, kaip darbuotojo, neigiamas įvaizdis. Vyriausiasis administracinis teismas, vertindamas nurodytus veiksmus Civilinio kodekso 6.271 straipsnio, nustatančio valstybės deliktinę atsakomybę, požiūriu, nurodė, jog pareiškėjas valstybės institucijos veiksmų neteisėtumą sieja su įsakymo dalimi, kurioje kalbama apie būtinumą atlikti ir įforminti joje nurodytas kontrolines priemones ne vienam (kaip buvo anksčiau), o ne mažiau kaip dviem departamento pareigūnams, ką pareiškėjas vertina kaip pareigybės aprašyme nurodytos funkcijos pakeitimą, be to, nepasitikėjimo jam, kaip Jūros aplinkos apsaugos agentūros vyriausiajam specialistui, išraišką. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog minėta padidintos kontrolės priemonė yra skirta visiems atitinkamą kontrolės funkciją atliekantiems Departamento pareigūnams, o ne pareiškėjui, taip pat kad ji kartu su kitomis įsakyme išvardytomis priemonėmis yra skirta siekiant 2011 metais įgyvendinti korupcijos prevencinių veiksmų planą šalinti prielaidas korupcijos apraiškoms atsirasti aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo kontrolės srityje Departamento kontroliuojamoje teritorijoje bei padidinti valstybės tarnautojų ir pareigūnų asmeninę atsakomybę, kontroliuojant objektus. Todėl vertindama minėtą įsakymą, teisėjų kolegija pažymėjo, kad jame nurodytos priemonės (tarp jų ir išskirta pareiškėjo) laikytinos vidiniu darbo organizavimo pakeitimu, kuris yra atsakovo kaip darbdavio diskrecija. Atsižvelgiant į tai, buvo padaryta išvada, kad šis įsakymas negali būti vertinamas kaip pareiškėjo tam tikrų teisių pažeidimas, o tuo pačiu kaip neteisėtas veiksmas CK 6.271 straipsnio taikymo prasme, todėl nėra jokio pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjo atžvilgiu buvo atlikti neteisėti veiksmai, sudarantys būtiną sąlygą valstybės deliktinei atsakomybei atsirasti (2012 m. vasario 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–279/2012).

85.3. Žalos atlyginimo dėl nesudarytų tinkamų tarnybos sąlygų klausimas buvo sprendžiamas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰–2736/2012.

Pareiškėjas kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Valstybės sienos apsaugos tarnybos, neturtinę žalą. Teisėjų kolegija, įvertinusi byloje surinktus įrodymus, konstatavo, jog pareiškėjo sveikata buvo pažeista dėl jo tarnybos tikrojoje krašto apsaugos tarnyboje krašto apsaugos sistemoje, tarnybą atliekant Pasienio policijoje (Pasienio policijos departamentas buvo reorganizuotas į Valstybės sienos apsaugos tarnybą prie Vidaus reikalų ministerijos), kurios veiklą ginčui aktualiu laikotarpiu reglamentavo Policijos įstatymas (1990 m. gruodžio 11 d. įstatymas Nr. I–851). Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad pareiškėjo, pašaukto pagal įstatymą atlikti tikrosios krašto apsaugos tarnybos, tarnyba privalėjo būti organizuojama taip, kad nebūtų pakenkta jo sveikatai, jam turėjo būti sudarytos sveikos ir saugios tarnybos sąlygos. Todėl atsižvelgiant į tai, jog byloje buvo pateikti įrodymai, kad pareiškėjas susirgo liga, dėl kurios yra neįgalus, ir specialistai nustatė, jog liga susijusi

su tarnyba, teisėjų kolegija nurodė, jog yra faktinis ir teisinis pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui nebuvo užtikrintos sveikos ir saugios tarnybos sąlygos. Nustačius, jog nebuvo vykdoma valstybės institucijos pareiga imtis priemonių, kad būtų išsaugota pareiškėjo sveikata ir darbingumas, buvo konstatuota, kad Lietuvos valstybė, kurios institucija nesilaikė šios pareigos, privalo atlyginti pareiškėjui neturtinę žalą¹²² (2012 m. liepos 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2736/2012).

VIII. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ TEISĖ DIRBTI KITĄ DARBĄ

VIII.1. VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ TEISĖS DIRBTI KITĄ DARBĄ TEISINIAI PAGRINDAI

(VTĮ 16¹ str., VTS 24 str., TMS 15 str., TKDS 22 str. 2 d., KASOKTĮ 36 str. 10 ir 12 d., VSATĮ 19 str. 1 d.)

1. Teisinis reguliavimas dėl valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą įtvirtintas Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnyje (2012 m. birželio 5 d. įstatymo Nr. XI-2041 redakcija), kuris nustato:

„1. Valstybės tarnautojui leidžiama dirbti įmonėse, įstaigose, organizacijose, nepaisant jų nuosavybės formos, teisinės formos, rūšies bei veiklos pobūdžio, ir gauti už šį darbą darbo užmokestį ar atlyginimą (toliau – dirbti kitą darbą), jeigu tai nesukelia viešųjų ir privačių interesų konflikto valstybės tarnyboje, nesudaro prielaidų valstybės tarnybą panaudoti asmeniniais interesais, nediskredituoja valstybės tarnybos autoriteto, nekliudo asmeniui, einančiam pareigas valstybės tarnyboje, tinkamai atlikti jo pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas, taip pat kai tai nėra darbas tose įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu valstybės tarnautojas turi valdingus įgaliojimus arba kontroliuoja, prižiūri jų veiklą arba priima kokius nors kitus sprendimus dėl tos įmonės, įstaigos ar organizacijos, ir kai nėra kitų aplinkybių, dėl kurių valstybės tarnautojai negali dirbti kito darbo ir gauti atlyginimo.

2. Sprendimą dėl leidimo valstybės tarnautojui dirbti kitą darbą pagal darbo sutartį priima valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo valstybės tarnautojo prašymu. Valstybės tarnautojų prašymai leisti dirbti kitą darbą pagal darbo sutartį nagrinėjami Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.

3. Sprendimas dėl leidimo valstybės tarnautojui dirbti kitą darbą pagal darbo sutartį galioja vienerius metus nuo sprendimo priėmimo dienos. Jeigu toks sprendimas priimtas dėl valstybės tarnautojo kito darbo Europos Sąjungos, tarptautinių organizacijų, užsienio valstybių finansuojamuose paramos teikimo arba Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai projektuose, leidimas galioja iki projekto pabaigos. Valstybės tarnautoją perkėlus į kitas pareigas, pasikeitus jo pareigybės aprašyme nustatytoms funkcijoms, valstybės tarnautojas privalo pateikti naują prašymą leisti dirbti kitą darbą pagal darbo sutartį.

4. Sprendimą dėl leidimo valstybės tarnautojui dirbti kitą darbą pagal darbo sutartį priėmęs asmuo gali šį sprendimą atšaukti, jeigu atsiranda šio straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės, dėl kurių toks leidimas negalėjo būti išduotas. Tokie sprendimai

---

¹²² Byloje, atsižvelgiant į tai, jog pareiškėjas netinkamu tarnybai dėl susirgimo, susijusio su tarnyba krašto apsaugos sistemoje, buvo pripažintas ir į atsargą išleistas 1996 m., taikytos 1964 m. Civilinio kodekso nuostatos.

priimami Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.

5. Sprendimas neleisti valstybės tarnautojui dirbti kito darbo pagal darbo sutartį gali būti skundžiamas teismui įstatymų nustatyta tvarka.“

2. Tarnybos Kalėjimų departamente statuto (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI–123 redakcija) 22 straipsnio 2 dalis nustato, kad Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų pareigūnai turi teisę Valstybės tarnybos įstatymo nustatyta tvarka dirbti kitą darbą ir gauti už tai atlyginimą.

3. Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 36 straipsnio 12 dalis (2012 m. lapkričio 8 d. įstatymo Nr. XI–2401 redakcija) nustato, kad laisvu nuo tarnybos metu, krašto apsaugos ministrui ar jo įgaliotam asmeniui leidus, profesinės karo tarnybos kariai turi teisę dirbti įmonėse, įstaigose, organizacijose, nepaisant jų nuosavybės formos, teisinės formos, rūšies ir veiklos pobūdžio, teikti komercinio pobūdžio paslaugas ir gauti už tai darbo užmokestį ar atlyginimą, jeigu tai nesukelia viešųjų ir privačių interesų konflikto tarnyboje, nesudaro prielaidų tarnybą panaudoti asmeniniais interesais, nediskredituoja tarnybos autoriteto, nekliudo profesinės karo tarnybos kariui tinkamai atlikti savo pareigas; prašymai leisti dirbti kitą darbą ar teikti komercinio pobūdžio paslaugas nagrinėjami, sprendimai priimami ir atšaukiami Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka; sprendimas dėl leidimo dirbti kitą darbą ar teikti komercinio pobūdžio paslaugas galioja vienus metus nuo sprendimo priėmimo dienos; sprendimą dėl leidimo profesinės karo tarnybos kariui dirbti kitą darbą priėmęs asmuo gali šį sprendimą atšaukti, jeigu atsiranda šioje dalyje nurodytos aplinkybės, dėl kurių toks leidimas negalėjo būti išduotas. Vadovaudamasi nurodyta nuostata, Vyriausybė 2012 m. gruodžio 19 d. nutarimo Nr. 1564 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir krašto tarnybos įstatymo 36 straipsnio 12 dalį ir 64 straipsnio 6 dalį“ 1.1 punktu įgaliojo Krašto apsaugos ministeriją patvirtinti profesinės karo tarnybos karių prašymų leisti dirbti kitą darbą ar teikti komercinio pobūdžio paslaugas nagrinėjimo, sprendimų priėmimo ir atšaukimo tvarkos aprašą.

Pastebėtina, jog minėtame KASOKTĮ 36 straipsnyje atskirai reglamentuojama profesinės karo tarnybos karių, kurie krašto apsaugos sistemoje eina karo medicinos gydytojo ar jo padėjėjo pareigas, teisė dirbti kitą darbą – pagal šio straipsnio 10 punktą (2012 m. lapkričio 8 d. įstatymo Nr. XI–2401 redakcija), jie esant poreikiui gali būti siunčiami dirbti į kitą valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigą, paliekant tą patį tarnybinį atlyginimą, krašto apsaugos ir sveikatos apsaugos ministrų nustatyta tvarka sudarytoje dvišalėje sutartyje tarp krašto apsaugos sistemos institucijos ir asmens sveikatos priežiūros įstaigos nustatytais sąlygomis; teisė dirbti laisvu nuo tarnybos metu kitose sveikatos priežiūros įstaigose įgyvendinama krašto apsaugos ministro nustatytais sąlygomis ir tvarka. Nurodyta tvarka patvirtinta krašto apsaugos ministro 2005 m. vasario 2 d. įsakymu Nr. V–129 „Dėl Krašto apsaugos sistemos sveikatos priežiūros specialistų darbo kitose sveikatos priežiūros įstaigose tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2013 m. gegužės 21 d. įsakymo Nr. V–430 redakcija).

4. Nuoroda vadovautis Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsniu, sprendžiant klausimą dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnų teisės dirbti kitą darbą, numatyta Valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymo 19 straipsnyje, kurio 1 dalies (2007 m. sausio 12 d. įstatymo Nr. X–1017 redakcija) 1 punktą nustato, jog tarnybos pareigūnui neleidžiama užsiimti veikla, nustatyta Valstybės tarnybos įstatymo 17

straipsnyje, išskyrus Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnyje numatytas išimtis.

5. Kitų valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą teisiniai pagrindai bus aptariami toliau šiame apibendrinime.

VIII.1.1. Konstitucinio Teismo jurisprudencija dėl valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą

6. Pastebėtina, jog Valstybės tarnybos įstatymas minėtu 16¹ straipsniu papildytas tik 2005 m. gruodžio 22 d. priimtu Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 2, 4, 6, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 27, 30, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 50 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 16¹ ir 31¹ straipsniais įstatymu, įsigaliojusiu 2006 m. liepos 1 d. (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymas Nr. X-464). Iki minėtu įstatymu padarytų pakeitimų Valstybės tarnybos įstatyme nuostatos, susijusios su valstybės tarnautojų teise dirbti kitą darbą, buvo įtvirtintos šio įstatymo 17 straipsnyje (2004 m. liepos 13 d. įstatymo Nr. IX-2351 redakcija), įtvirtinusiame teisinį reguliavimą dėl su valstybės tarnautojo pareigomis nesusuderinamos veiklos, *inter alia* šio straipsnio 4 punkte, nustačiusiame, jog valstybės tarnautojui neleidžiama dirbti samdomu darbuotoju, patarėju, ekspertu ar konsultantu privačiuosiuose juridiniuose asmenyse, valstybės ar savivaldybės įmonėse, viešosiose įstaigose, taip pat gauti kitą negu šio Įstatymo nustatytą darbo užmokestį, išskyrus atlyginimą už darbą visų lygių rinkimų, referendumo komisijose bei už darbą pagal sutartis su rinkimų arba referendumo komisijomis, už mokslinį ir pedagoginį darbą aukštosiose mokyklose ar valstybės tarnautojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigose, už neformalųjį suaugusiųjų švietimą, už teisės aktų projektų rengimą (jei ši funkcija nenurodyta valstybės tarnautojo pareigybės aprašyme), kai jis Seimo nutarimu ar Seimo valdybos sprendimu, Seimo Pirmininko potvarkiu, Respublikos Prezidento dekretu, Vyriausybės nutarimu ar Ministro Pirmininko potvarkiu paskiriamas rengti teisės aktų projektus, taip pat išskyrus autorinį atlyginimą už kūrinius, kurie yra intelektinės nuosavybės teisių objektai, ir atlyginimą už darbą atliekant savivaldybės tarybos nario pareigas ne tarnybos (darbo) metu, arba tarnybos (darbo) laiku, jeigu už tą darbo laiką neturi būti mokamas valstybės tarnautojo darbo užmokestis.

7. Konstitucinis Teismas, nagrinėdamas šios nuostatos atitikties Konstitucijai klausimą¹²³, 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime atskleidė reikšmingus valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą, *inter alia* – šios teisės ribojimo – aspektus. Pastebėtina, jog būtent įgyvendinant šio nutarimo nuostatas dėl valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą ir buvo priimtas jau minėtas 2005 m. gruodžio 22 d. įstatymas Nr. X-464, kuriuo Valstybės tarnybos įstatymas buvo papildytas 16¹ straipsniu¹²⁴.

Konstitucinis Teismas šiame nutarime nurodė, kad valstybės tarnautojai – ypatinga socialinė grupė, kurios specifiką lemia valstybės tarnybos paskirtis ir

123 Minėtoje konstitucinės justicijos byloje buvo pasisakyta tiek dėl 2002 m. balandžio 23 d. įstatymo Nr. IX-855 redakcijos, tiek dėl minėtos – 2004 m. liepos 13 d. įstatymo Nr. IX-2351 redakcijos – VTĮ 17 str. 4 p. atitikties Konstitucijai.

124 Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 15, 16 ir 17 straipsnių pakeitimo, 24 straipsnio papildymo bei įstatymo papildymo 16¹ ir 31¹ straipsniais įstatymo projekto (Nr. XP-761) aiškinamasis raštas, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=261479, įstatymo projektas Nr. XP-430(3) (sujungtas su jau minėtu įstatymo projektu Nr. XP-761) – http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267807.

visuomeninis reikšmingumas. Todėl valstybės tarnautojų teisinis statusas, teisių ir laisvių, kurias jie turi pagal Konstituciją ir įstatymus, įgyvendinimas negali neturėti reikšmingų ypatumų. Kaip konstituciniai reikalavimai valstybės tarnybai, kaip sistemai, suponuoja tam tikrus konstituciškai pagrįstus reikalavimus asmenims, kurie siekia įgyvendinti savo konstitucinę teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą, taip ir minėti reikalavimai valstybės tarnybai, kaip sistemai, suponuoja reikalavimus valstybės tarnautojams.

Valstybės tarnautojas pagal Konstituciją turi tinkamai atlikti savo pareigas vadovaudamasis Konstitucija ir teise. Jis turi būti lojalus Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai, laikytis Konstitucijos ir įstatymų, gerbti, saugoti ir ginti žmogaus teises ir laisves, būti nešališkas, neutralus politinio proceso dalyvių atžvilgiu, teisingas, vengti viešųjų ir privačių interesų konflikto, nepasiduoti neteisėtam spaudimui ar neteisėtiems reikalavimams, nesavavaliauti ir nepiktnaudžiauti tarnyba, kelti savo profesinę kompetenciją, laikytis profesinės etikos reikalavimų, saugoti savo, kaip valstybės tarnautojo, reputaciją ir institucijos, kurioje jis dirba, autoritetą ir kt. Jo priimami sprendimai turi būti skaidrūs, jų motyvai aiškūs. Valstybės tarnybos teikiamos galimybės negali būti naudojamos asmeniniam pasipelnymui ar politinei veiklai; valstybės tarnautojas negali naudotis savo statusu savo ar sau artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti. Valstybės tarnybos santykių teisinis reguliavimas turi būti toks, kad būtų įmanoma kontroliuoti, ar minėti reikalavimai nėra pažeidžiami. Vieša demokratinė valstybės tarnautojų veiklos ir jų priimamų sprendimų kontrolė – svarbi visuomenės pasitikėjimo valstybe ir jos teise sąlyga.

Įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti tam tikrus reikalavimus, kuriais būtų ribojama tokia valstybės tarnautojų su valstybės tarnyba nesusijusi veikla – kitas darbas (verslas), taip pat politinė, visuomeninė veikla, kuri galėtų sukelti viešųjų ir valstybės tarnautojų privačių interesų konfliktą, sudarytų prielaidas valstybės tarnybos teikiamas galimybes panaudoti ne viešajam interesui garantuoti, bet asmeniniais interesais, trukdytų valstybės tarnautojams atlikti tarnybos pareigas arba kenktų valstybės tarnybos arba atitinkamos valstybės ar savivaldybės institucijos autoritetui, jas diskredituotų.

Konstitucinis Teismas šiame nutarime pažymėjo, kad, kaip yra ne kartą konstatavęs savo nutarimuose, pagal Konstituciją riboti žmogaus teises ir laisves galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves, kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo. Konstitucinis Teismas 1997 m. gegužės 6 d. nutarime, pažymėjęs, kad „viešasis interesas valstybės valdymo tarnybos santykiuose yra dominuojantis“, konstatavo, jog „reikia atsizvelgti į tai, kad socialiniu požiūriu tiek viešasis interesas, tiek asmens teisės <...> yra konstitucinės vertybės“. Įstatymu nustatant valstybės tarnautojų kito darbo ribojimus būtina vadovautis tuo, kad pagal Konstituciją tie ribojimai turi būti tokie, kad padėtų valstybės tarnyboje išvengti viešųjų ir privačių interesų konflikto, kad valstybės tarnyba, jos teikiamos galimybės nebūtų panaudojama ne viešajam interesui garantuoti, bet asmeniniais interesais, kad nebūtų trukdoma valstybės tarnautojui atlikti tarnybos pareigas, kad nebūtų kenkiama valstybės tarnybos arba atitinkamos valstybės ar savivaldybės institucijos autoritetui, kad jos nebūtų diskredituojamos.

Konstitucinis Teismas pabrėžė, jog konstitucinė valstybės tarnybos samprata,

valstybės tarnybos konstitucinė paskirtis, jos, kaip profesinės veiklos, pobūdis suponuoja tai, kad, paisant *inter alia* konstitucinio proporcingumo principo, įstatymu turi būti nustatyti tokie valstybės tarnautojų kito darbo ribojimai, kurie užkirstų kelią valstybės tarnautojams dirbti tose įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu jie turi valdingus įgaliojimus ar kontroliuoja, prižiūri jų veiklą, arba priima kokius nors kitus sprendimus, susijusius su ta įmone, įstaiga ar organizacija (arba dalyvauja tuos sprendimus rengiant, vykdant, koordinuojant ir/arba kontroliuojant jų vykdymą ir kt.).

8. Aiškindamas Valstybės tarnybos įstatymo 17 straipsnio 4 punkto (2002 m. balandžio 23 d. redakcija) nuostatą, Konstitucinis Teismas nurodė, jog joje buvo įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kai valstybės tarnautojui leidžiama dirbti tam tikrą kitą darbą [nurodytą šioje nuostatoje] ir gauti kitą atlyginimą nepriklausomai nuo jokių aplinkybių. Vadinasi, pagal minėtą teisinį reguliavimą valstybės tarnautojui leidžiama dirbti ir tokį darbą bei gauti kitą atlyginimą net ir tais atvejais, kai tai gali būti nesuderinama su viešojo intereso valstybės tarnyboje užtikrinimu, su draudimu valstybės tarnybą panaudoti asmeniniais interesais, su draudimu užsiimti veikla, diskredituojančia valstybės tarnybos autoritetą, su reikalavimu užtikrinti tinkamą asmeniui, einančiam pareigas valstybės tarnyboje, patikėtų pareigų atlikimą, su draudimu valstybės tarnautojui dirbti tose įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu jie turi valdingus įgaliojimus arba kontroliuoja, prižiūri jų veiklą, arba priima kokius nors kitus sprendimus dėl tos įmonės, įstaigos ar organizacijos, taip pat kai yra kitų aplinkybių, dėl kurių valstybės tarnautojai negali dirbti kito darbo ir gauti kito atlyginimo. Konstitucinis Teismas konstatavo, jog tokiu Valstybės tarnybos įstatymo 17 straipsnyje (2002 m. balandžio 23 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu buvo nepaisoma konstitucinės valstybės tarnybos sampratos, pažeidžiamas konstitucinis teisinės valstybės principas.

Taip pat Konstitucinis Teismas nurodė, jog Valstybės tarnybos įstatymo 17 straipsnio (2002 m. balandžio 23 d. redakcija) ginčijamoje nuostatoje buvo įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kai valstybės tarnautojui draudžiama dirbti kitą darbą, išskyrus minėto straipsnio 4 punkte nustatytas išimtis, ir gauti kitą atlyginimą, išskyrus minėto straipsnio 4 punkte nustatytas išimtis, nepriklausomai nuo jokių aplinkybių. Vadinasi, pagal minėtą teisinį reguliavimą valstybės tarnautojui draudžiama dirbti ir tokį kitą darbą bei gauti kitą atlyginimą net ir tais atvejais, kai tai nesukelia viešųjų ir privačių interesų konflikto valstybės tarnyboje, nesudaro prielaidų valstybės tarnybą panaudoti asmeniniais interesais, nediskredituoja valstybės tarnybos autoriteto, nekliudo asmeniui, einančiam pareigas valstybės tarnyboje, tinkamai atlikti jam patikėtas pareigas, taip pat kai tai nėra darbas tose įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu valstybės tarnautojas turi valdingus įgaliojimus arba kontroliuoja, prižiūri jų veiklą, arba priima kokius nors kitus sprendimus dėl tos įmonės, įstaigos ar organizacijos, ir kai nėra kitų aplinkybių, dėl kurių valstybės tarnautojai negali dirbti kito darbo ir gauti atlyginimo. Konstitucinis Teismas konstatavo, jog toks Valstybės tarnybos įstatymo 17 straipsnio (2002 m. balandžio 23 d. redakcija) ginčijamoje nuostatoje numatytas draudimas buvo neproporcingas siekiamam tikslui, jis valstybės tarnautojų teisę dirbti kitą darbą ir gauti kitą atlyginimą riboja daugiau, nei reikia siekiant apsaugoti konstituciškai svarbius tikslus. Tokiu Valstybės tarnybos įstatymo 17 straipsnyje (2002 m. balandžio 23 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu buvo nepaisoma konstitucinės valstybės tarnybos sampratos, pažeidžiamas konstitucinis teisinės valstybės principas, pažeidžiama Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostata, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą.

Konstitucinis Teismas šiame nutarime pažymėjo, jog Konstituciją atitiktą toks valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą ir gauti kitą atlyginimą reguliavimas, pagal kurį kiekvienu individualiu atveju galėtų būti sprendžiama, ar leisti valstybės tarnautojui tuo pat metu dirbti ir kitą darbą, privalomai įvertinus, ar tokiu leidimu nebus sudaryta prielaidų kilti viešųjų ir privačių interesų konfliktui valstybės tarnyboje, valstybės tarnybos panaudojimui asmeniniais interesais, užsiėmimui veikla, diskredituojančia valstybės tarnybos autoritetą, trukdymui asmeniui, einančiam pareigas valstybės tarnyboje, tinkamai atlikti patikėtas pareigas, ar valstybės tarnautojas nedirbs tose įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu jie turi valdingus įgaliojimus arba kontroliuoja, prižiūri jų veiklą, arba priima kokius nors kitus sprendimus dėl tos įmonės, įstaigos ar organizacijos, ar nėra kitų aplinkybių, dėl kurių valstybės tarnautojai negali dirbti kito darbo ir gauti kito atlyginimo. Įstatymų leidėjas turėtų numatyti ir subjektus, kurie spręstų, leisti ar neleisti valstybės tarnautojui dirbti kito darbo ir gauti kito atlyginimo, bei šių subjektų atsakomybę už priimtus neteisėtus sprendimus.

9. Minėti Konstitucinio Teismo nurodyti reikšmingi valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą konstituciniai aspektai buvo akcentuoti ir Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 27 d. nutarime, kuriame, įvertinus Tarnybos maitinėje statuto (2003 m. birželio 19 d. įstatymo Nr. IX–1635 redakcija) 15 straipsnio 1 dalies 4 punkto¹²⁵ atitiktą Konstitucijai, buvo pripažinta, kad Tarnybos Lietuvos Respublikos maitinėje statuto patvirtinimo ir įgyvendinimo įstatymu patvirtinto Tarnybos Lietuvos Respublikos maitinėje statuto (2003 m. birželio 19 d. redakcija; Žin., 2003, Nr. 64–2881) 15 straipsnio 1 dalies 4 punktas tiek, kiek jame buvo nustatytas draudimas maitinės pareigūnui dirbti kitą darbą neįvertinus, ar toks darbas (išskyrus kitą darbą valstybės tarnyboje bei darbą politinėse partijose ir politinėse organizacijose) sudarys prielaidas kilti viešųjų ir privačiųjų interesų konfliktui tarnyboje maitinėje, panaudoti tarnybą maitinėje asmeniniais interesais, užsiimti veikla, diskredituojančia maitinės ar jos pareigūno autoritetą, trukdyti maitinės pareigūnui tinkamai atlikti savo pareigas, ar maitinės pareigūnas dirbs tose įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu jis turi valdingus įgaliojimus arba kurių veiklą kontroliuoja, prižiūri, arba dėl kurių priima kokius nors kitus sprendimus, ar yra kitų aplinkybių, dėl kurių maitinės pareigūno kitas darbas bus nesuderinamas su maitinės funkcijų vykdymu ir (ar) maitinės pareigūno statusu, taip pat tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad maitinės pareigūnui leidžiama dirbti konkrečiai šiame punkte nurodytą kitą darbą neįvertinus, ar toks kitas darbas nesudarys prielaidų kilti viešųjų ir privačių interesų konfliktui tarnyboje maitinėje, panaudoti tarnybos maitinėje asmeniniais interesais, užsiimti veikla, diskredituojančia maitinės ar jos pareigūno autoritetą, trukdyti maitinės pareigūnui tinkamai atlikti savo pareigas, ar maitinės pareigūnas nedirbs tose įmonėse, įstaigose,

¹²⁵Tarnybos maitinėje statuto (2003 m. birželio 19 d. redakcija) 15 straipsnio „Su maitinės pareigūno pareigomis nesuderinama veikla“ 1 dalies 4 punkte buvo nustatyta, kad maitinės pareigūnui neleidžiama „dirbti samdomu darbuotoju, patarėju, ekspertu arba konsultantu visų rūšių įmonėse, įstaigose arba organizacijose, taip pat gauti kitą negu Valstybės tarnybos įstatymo nustatytą darbo užmokestį, išskyrus atlyginimą už darbą visų lygių rinkimų, referendumo komisijose bei už darbą pagal sutartis su rinkimų arba referendumo komisijomis, už mokslinį ir pedagoginį darbą aukštosiose mokyklose arba valstybės tarnautojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigose, už neformalųjį suaugusiųjų švietimą, už teisės aktų projektų rengimą (jei ši funkcija nenurodyta maitinės pareigūno pareigybės aprašyme), kai jis Seimo nutarimu arba Seimo valdybos sprendimu, Seimo Pirmininko potvarkiu, Respublikos Prezidento dekretu, Vyriausybės nutarimu arba Ministro Pirmininko potvarkiu paskiriamas rengti teisės aktų projektus, taip pat išskyrus autorinį atlyginimą už kūrinius, kurie yra intelektualinės nuosavybės teisių objektai.“

organizacijose, kurių atžvilgiu jis turi valdingus įgaliojimus arba kurių veiklą kontroliuoja, prižiūri, arba dėl kurių priima kokius nors kitus sprendimus, ar nėra kitų aplinkybių, dėl kurių muitinės pareigūno kitas darbas bus nesuderinamas su muitinės funkcijų vykdymu ir (ar) muitinės pareigūno statusu, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalies nuostatai „piliečiai turi <...> teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą“, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą“, konstituciniam teisinės valstybės principui.

10. Pažymėtina, jog nepaisant to, kad minėtoje konstitucinėje byloje buvo pasisakyta dėl šiuo metu nebegaliojančio teisinio reguliavimo, įtvirtinto Tarnybos muitinėje statuto (2003 m. birželio 19 d. įstatymo Nr. IX–1635 redakcija) 15 straipsnio 1 dalies 4 punkte, tačiau Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 27 d. nutarime buvo atskleisti ir tam tikri reikšmingi teisinio reguliavimo dėl statutinių valstybės pareigūnų (*inter alia* muitinės pareigūnų) statuso aspektai.

Konstitucinis Teismas 2012 m. vasario 27 d. nutarime, akcentavęs, kaip minėta, reikšmingas oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas dėl konstitucinės valstybės tarnybos sampratos, suformuluotas Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime, taip pat pažymėjo:

– Konstitucijos 141 straipsnio sąvoka „sukarintų <...> tarnybų“ aiškintina kaip apimanti statutinės valstybės institucijas, nepriskirtinas krašto apsaugos sistemai; šios institucijos yra Konstitucijos 141 straipsnyje *expressis verbis* minima policija, vidaus tarnyba ir saugumo tarnyba (t. y. policijos, vidaus tarnybos ir saugumo tarnybos įstaigos), taip pat kitos institucijos, kurių veikla, atsižvelgiant į jų paskirtį ir funkcijas, turi būti organizuojama remiantis statutiniais pagrindais;

– Konstitucijos 141 straipsnyje nėra pateikta išsamaus sukarintų (statutinių) valstybės institucijų sąrašo, todėl įstatymų leidėjas, reguliuodamas valstybės tarnybos santykius, gali numatyti ir kitas nei policijos, vidaus tarnybos ir saugumo tarnybos valstybės institucijas (*inter alia* muitinę), kurių veikla, atsižvelgiant į jų paskirtį ir funkcijas, turi būti organizuojama statutiniais santykiais, t. y. kuriuose būtų atliekama statutinė valstybės tarnyba;

– Konstitucijos 141 straipsnyje yra nustatyti specialūs statutinių valstybės institucijų pareigūnų veiklos apribojimai, šiais apribojimais siekiama užtikrinti statutinių valstybės institucijų depolitizavimą: statutinių valstybės institucijų pareigūnai negali būti Seimo nariais ir savivaldybių tarybų nariais, užimti renkamų ar skiriamų pareigų civilinėje, t. y. nepriskirtoje statutinei, valstybės tarnyboje, dalyvauti politinių partijų ir politinių organizacijų veikloje (*inter alia* būti šių partijų ar organizacijų nariais, jų siūlomais ar keliamais kandidatais į valstybines ar visuomenines pareigas); šiais apribojimais išreiškiamas konstitucinis civilinės karinių ir sukarintų valstybės institucijų demokratinės kontrolės principas. Jie *inter alia* apima specialius statutinių valstybės institucijų pareigūnų kito darbo apribojimus – draudimą dirbti civilinėje (nestatutinėje) valstybės tarnyboje ir politinėse partijose bei politinėse organizacijose;

– Konstitucijos 141 straipsnyje nėra eksplacitiškai nustatyta kitokių statutinių valstybės institucijų pareigūnų veiklos apribojimų, tačiau šis straipsnis, nustatantis didesnius statutinių valstybės institucijų pareigūnų veiklos apribojimus negu iš Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalies kylantieji civilinėje (nestatutinėje) valstybės tarnyboje pareigas užimančių asmenų veiklos apribojimai, taip pat statutinės valstybės tarnybos paskirtis ir pobūdis suponuoja tai, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas apribojimus

statutinių valstybės institucijų pareigūnams dirbti kitoki nei nurodytasis Konstitucijos 141 straipsnyje kitą darbą, ne tik privalo nustatyti tokius apribojimus, kurie kyla iš Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalies, bet ir kitokius kito darbo apribojimus, jeigu poreikį juos nustatyti suponuoja iš konstitucinės atitinkamų statutinių valstybės institucijų paskirties kylančios tokių institucijų funkcijos ir (ar) jų pareigūnų statusas. Nustatydamas tokius apribojimus įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją *inter alia* nustatyti papildomus kriterijus, į kuriuos turi būti atsižvelgiama sprendžiant, ar statutinių valstybės institucijų pareigūnų kitas darbas būtų suderinamas su atitinkamos statutinės valstybės institucijos funkcijomis ir jos pareigūno statusu, taip pat nustatyti baigtinį atitinkamos statutinės valstybės institucijos pareigūnams draudžiamos veiklos sąrašą, jame nurodant ūkinės (ekonominės) veiklos sritis ir (arba) darbus ir pareigas, nesuderinamus su atitinkamos statutinės valstybės institucijos funkcijų vykdymu ir (ar) jos pareigūno statusu.

11. Šiuo metu galiojančios redakcijos Tarnybos munitinėje statuto 15 straipsnis (2008 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. X-1770 redakcija) nustato su munitinės pareigūno pareigomis nesuderinamą veiklą, *inter alia* 1 dalimi nustatyta, jog munitinės pareigūnui neleidžiama, be kita ko:

„1) būti renkamu (skiriamu) visų rūšių įmonių valdymo organų nariu;

<...>

4) dirbti įmonėse, įstaigose, organizacijose, taip pat gauti už šį darbą atlyginimą, jeigu tai sukelia viešųjų ir privačių interesų konfliktą munitinėje, sudaro prielaidas tarnybą munitinėje panaudoti asmeniniais interesais, diskredituoja munitinę, kliudo munitinės pareigūnui tinkamai atlikti jo pareigybės aprašyme nustatytas pareigas, taip pat kai tai yra darbas įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu munitinės pareigūnas turi valdingus įgaliojimus arba kurių veiklą kontroliuoja, prižiūri arba dėl kurių priima kokius nors kitus sprendimus, ir kai yra kitų aplinkybių, dėl kurių munitinės pareigūnas negali dirbti kito darbo ir už tą darbą gauti atlyginimo;

5) eiti daugiau negu vienerias valstybės tarnautojo pareigas;

<...>“

Taigi cituotas teisinis reguliavimas, kiek tai susiję su munitinės pareigūnų teise dirbti kitą darbą, įtvirtinta tam tikras išimtis (pavyzdžiui, draudimas eiti daugiau nei vienerias valstybės tarnautojo pareigas), o taip pat nustato kriterijus (TMS 15 str. 4 p.), pagal kuriuos kiekvienu individualiu atveju sprendžiama, ar leisti munitinės pareigūnui dirbti kitą darbą – įvertinus, ar tai nesukeltų viešųjų ir privačių interesų konflikto, ar nesudarytų prielaidų tarnybą munitinėje panaudoti asmeniniais interesais, ar nediskredituotų munitinės, nekliudytų munitinės pareigūnui tinkamai atlikti jo pareigybės aprašyme nustatytas pareigas, taip pat ar tai nėra darbas įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu munitinės pareigūnas turi valdingus įgaliojimus arba kurių veiklą kontroliuoja, prižiūri arba dėl kurių priima kokius nors kitus sprendimus, ir ar nėra kitų aplinkybių, dėl kurių munitinės pareigūnas negali dirbti kito darbo ir už tą darbą gauti atlyginimo.

VIII.1.2. Dėl Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio ir Vidaus tarnybos statuto 24 straipsnio 3 punkto santykio

---

(VTĮ 16¹ str., VTS 24 str.)

12. Administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-182/2011, kurioje pareiškėjas – policijos

pareigūnas – prašė panaikinti Tauragės apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininko sprendimą atsisakyti išduoti jam leidimą dirbti kitą darbą ir įpareigoti atsakovą išduoti jam leidimą dirbti UAB „Garliavos taksi“ vairuotoju, teismas sprendė klausimą dėl Vidaus tarnybos statuto (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX–1538 redakcija) 24 straipsnio 3 punkto¹²⁶ ir Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio santykio. Atsižvelgdama į Vidaus tarnybos statuto 5 straipsnio 2 dalį, nustatančią, jog pareigūnų tarnybos santykius reglamentuoja šis Statutas, vidaus reikalų įstaigų veiklą reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai, bei Valstybės tarnybos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį, pagal kurią statutiniams valstybės tarnautojams be išlygų taikomas, be kita ko, šio Įstatymo 16¹ straipsnis, teisėjų kolegija nurodė, jog byloje nagrinėjamam teisiniam santykiui sureguliuoti turi būti taikomos dvi teisės normos (Vidaus tarnybos statuto 24 str. 3 p. ir Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ str.), kurios nustato skirtingą teisinį reguliavimą tam pačiam teininiam santykiui, kas buvo įvertinta kaip teisės aktų kolizija, kuri gali būti išsprendžiama taikant subordinacijos, *lex posterior derogat legi priori* (taikomas vėliau priimtas įstatymas) taisyklės. Nagrinėjamu atveju Vyriausiasis administracinis teismas, įvertinęs, kad teisės aktų hierarchijos aspektu abi teisės normos yra vienodo statuso, sprendė, jog taikytina *lex posterior derogat legi priori* taisyklė, kurios pritaikymas lemia, jog ginčui išspręsti taikytina Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalis¹²⁷ (2011 m. sausio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸–182/2011, šiuo aspektu taip pat – 2011 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–108/2011; 2011 m. vasario 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²–309/2011 ir kt.).

13. Atkreiptinas dėmesys, kad Seimas 2013 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. XII–434 pakeitė Vidaus tarnybos statuto 24 straipsnį, numatantį vidaus tarnybos pareigūnui taikomus apribojimus, jo 4 punkte įtvirtinus, jog pareigūnui draudžiama dirbti įmonėse, įstaigose, organizacijose, taip pat gauti už šį darbą darbo užmokesį ar atlyginimą, kai tai sukeltų viešųjų ir privačių interesų konfliktą valstybės tarnyboje, sudaro prielaidas valstybės tarnybą panaudoti asmeniniais interesais, diskredituoja valstybės tarnybos autoritetą, kliudo pareigūnui tinkamai atlikti jo pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas, taip pat kai tai yra darbas tose įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu pareigūnas turi valdingus įgaliojimus arba kurių veiklą kontroliuoja ar prižiūri, arba dėl kurių priima kokius nors kitus sprendimus, ir kai yra kitų aplinkybių, dėl kurių pareigūnui negali dirbti kito darbo ir gauti už jį darbo užmokesčio ar atlyginimo.

---

126 Pareigūnui draudžiama: <...>

3) dirbti samdomu darbuotoju, patarėju, ekspertu ar konsultantu privačiuose juridiniuose asmenyse, valstybės ar savivaldybės įmonėse, viešosiose įstaigose, taip pat gauti kitą negu valstybės tarnautojams įstatymų nustatytą darbo užmokesį, išskyrus atlyginimą už darbą visų lygių rinkimų, referendumo komisijose ir už darbą pagal sutartis su rinkimų arba referendumo komisijomis, už mokslinį ir pedagoginį darbą aukštosiose mokyklose ar valstybės tarnautojų kvalifikacijos kėlimo įstaigose, už neformalųjį suaugusiųjų švietimą, už teisės aktų projektų rengimą (jei ši funkcija nenurodyta pareigūno pareigybės aprašyme), kai jis Seimo nutarimu ar Seimo valdybos sprendimu, Seimo Pirmininko potvarkiu, Respublikos Prezidento dekretu, Vyriausybės nutarimu ar Ministro Pirmininko potvarkiu paskiriamas rengti teisės aktų projektus, taip pat išskyrus autorinį atlyginimą už kūrinius, kurie yra intelektualinės nuosavybės teisių objektai.

127 Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio taikymo galimybė statutiniams valstybės tarnautojams buvo įtvirtinta Valstybės tarnybos įstatymo 4 straipsnio 2 dalimi, išdėstyta 2008 m. gruodžio 9 d. įstatymo Nr. XI-53 redakcija, o Vidaus tarnybos statuto 24 straipsnio 3 punkte įtvirtinta elgesio taisyklė įtvirtinta 2003 m. balandžio 29 d. įstatymu Nr. IX-1538.

VIII.1.3. Esminės prašymų leisti dirbti kitą darbą nagrinėjimo tvarkos nuostatos

14. Vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 2 ir 4 dalimi, Vyriausybės 2006 m. liepos 24 d. nutarimu Nr. 741 buvo patvirtintos Valstybės tarnautojų prašymų leisti dirbti kitą darbą pagal darbo sutartį nagrinėjimo, sprendimų priėmimo ir atšaukimo taisyklės (šiuo metu galiojanti Vyriausybės 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimo Nr. 1064 redakcija) (toliau – ir Taisyklės), kurios nustato valstybės tarnautojų prašymų leisti dirbti kitą darbą pagal darbo sutartį pateikimo ir nagrinėjimo, sprendimų dėl leidimo valstybės tarnautojui dirbti kitą darbą pagal darbo sutartį priėmimo, informacijos, kad turinčiam leidimą dirbti valstybės tarnautojui dirbant atsiranda Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės, dėl kurių toks leidimas negalėjo būti išduotas, nagrinėjimo ir priimtų sprendimų dėl leidimo dirbti atšaukimo tvarką. Šių Taisyklių 4 ir 5 punktai nustato prašymo turinį: prašyme leisti dirbti kitą darbą nurodoma įmonė, kurioje valstybės tarnautojas dirba ar ketina įsidarbinti pagal darbo sutartį, jos teisinė forma, rūšis, veiklos pobūdis, tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbas, kurį valstybės tarnautojas dirba ar ketina dirbti, ir pareigos, kurias jis eina ar ketina eiti; prie prašymo pridedama įmonės, kurioje valstybės tarnautojas dirba ar ketina įsidarbinti pagal darbo sutartį, vadovo ar jo įgalioto asmens išduota pažyma apie funkcijas, kurias valstybės tarnautojas atlieka ar atliktų joje įsidarbinęs, darbo laiko pradžią ir pabaigą.

Pagal Taisyklių 7 punktą, prašymų nagrinėjimui valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens sudaro nuolatinę komisiją; jeigu institucijoje ar įstaigoje yra veikianti profesinė sąjunga, į komisijos narių sąrašą turi būti įtrauktas šios profesinės sąjungos atstovas (šiuo aspektu – 2011 m. birželio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–2541/2011, 2011 m. spalio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–3025/2011).

Komisija, nagrinėdama prašymą arba informaciją, analizuoja pateiktus dokumentus, paaiškinimus, prašymą pateikusių arba leidimą dirbti turinčio valstybės tarnautojo pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas, valstybės tarnautojo privačių interesų deklaracijoje pateiktus duomenis; valstybės tarnautojas savo iniciatyva arba komisijai pakvietus gali dalyvauti posėdyje ir pateikti papildomą informaciją arba paaiškinimus, kurie padėtų įvertinti, ar valstybės tarnautojui dirbant kitą darbą pagal darbo sutartį atsiranda (arba atsiras) Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės; taip pat komisija gali kviešti ir kitus asmenis, turinčius informacijos arba galinčius pateikti paaiškinimus, padėsiančius įvertinti, ar valstybės tarnautojui dirbant kitą darbą pagal darbo sutartį atsiranda (arba atsiras) Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės (Taisyklių 12 p.). Komisija, išnagrinėjusi prašymą ar informaciją, teikia rekomendacinio pobūdžio motyvuotą pasiūlymą valstybės tarnautoją į pareigas priimančiam asmeniui (Taisyklių 13 p.). Sprendimą dėl leidimo dirbti priima arba sprendimą dėl leidimo dirbti atšaukia valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens (Taisyklių 15 p.).

Vyriausiasis administracinis teismas yra pateikęs teisinio reguliavimo dėl valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą išaiškinimus tiek nagrinėdamas ginčus, kilusius betarpiškai dėl valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio asmens sprendimo neišduoti valstybės tarnautojui leidimo dirbti kitą darbą ar jį atšaukti, tiek ir ginčus dėl valstybės

tarnautojų atsakomybės už pažeidimus, susijusius su, be kita ko, valstybės tarnautojo teise dirbti kitą darbą.

15. Administracinėse bylose buvo keliamas ir klausimas, ar tam tikra veikla patenka į sąvoką „kitas darbas“ Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio prasme, taip pat kada tam tikras kitas darbas laikomas pradėtu dirbti.

15.1. Pavyzdžiui, pareiškėjos – valstybės tarnautojos – veiksmai, pradėjus eiti savivaldybės rinkimų komisijos narės pareigas, buvo vertinti atitikties Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio reikalavimams aspektu. Administracinėje byloje buvo nagrinėjamas ginčas dėl pareiškėjai paskirtos tarnybinės nuobaudos už tai, jog ji, kaip buvo nustatyta tarnybinio patikrinimo metu, turėdama nedarbingumo pažymėjimą ir neturėdama leidimo dirbti kitą darbą, pradėjo eiti Elektrėnų savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 8 Beižionių rinkimų komisijos Nr. 7 narės pareigas. Vyriausiasis administracinis teismas, nesutikdamas su pirmosios instancijos teismo pateiktu materialinės teisės normų aiškinimu ir taikymu bei įrodymų vertinimu, konstatavo, jog tarnybinio pažeidimo faktas neįrodytas, kadangi pareiškėja darbą minėtoje komisijoje faktiškai pradėjo kitą dieną po to, kai jai buvo išduotas leidimas dirbti kitą darbą, ir tik nuo tos dienos pradėjo gauti už šį darbą atlyginimą. Iš bylos matyti, kad „kito darbo“ aspektu teisiškai reikšmingu yra ne pasižadėjimo eiti rinkimų komisijos nario pareigas pasirašymas, bet būtent faktinio darbo pradžios momentas ir laikotarpis, už kurį mokamas užmokestis. Šiuo atveju lemiamos reikšmės neturi Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 17 straipsnio 1 dalies nuostata, kad rinkimų komisijos narys pareigas rinkimų komisijoje pradeda eiti davęs rašytinį pasižadėjimą (2010 m. spalio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–1160/2010).

15.2. Administracinėje byloje Nr. A⁶²–309/2011 pareiškėjos, Vadovybės apsaugos departamento Pastatų apsaugos skyriaus jaunesniosios specialistės, galimybė dirbti kitą darbą Lietuvos kariuomenės Krašto apsaugos savanorių pajėgose (dalyvauti bazinių kario savanorio įgūdžių kursuose) buvo vertinama pagal Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnyje įtvirtintus reikalavimus. Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalyje sąvoka „darbas“ suprantamas plačiaja prasme ir apima įvairias jo formas, t. y. darbą įmonėse, įstaigose, organizacijose, nepaisant jų nuosavybės formos, teisinės formos, rūšies bei veiklos pobūdžio, todėl įvertinus Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 22 straipsnyje reglamentuotą kario savanorio statusą, nėra pagrindo teigti, kad tokia tarnyba nėra darbas Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalies taikymo prasme.

Vyriausiasis administracinis teismas, atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos įstatyme (2006 m. birželio 8 d. redakcija), Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme (2009 m. liepos 23 d. redakcija) bei Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 284 (2011 m. sausio 12 d. redakcija) patvirtintuose Vadovybės apsaugos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatuose įtvirtintą teisinį reguliavimą dėl šios institucijos veiklos tikslų bei uždavinių, pažymėjo, jog Vadovybės apsaugos departamento veikla grindžiama specifiniais principais bei jo veiklai keliami ypatingi uždaviniai. Buvo pabrėžta, kad pagal Vadovybės apsaugos įstatymo 11 straipsnio 2 dalį, Vadovybės apsaugos departamentas jam priskirtus uždavinius, atsižvelgiant į tarptautinėse sutartyse ir kituose teisės aktuose įtvirtintus ypatumus, įgyvendina ir karo atveju. Pažymėjo, kad Vadovybės apsaugos departamento įgyvendinamos funkcijos yra nacionalinės svarbos, vykdomos nuolatos ir

nepertraukiamai net ir karo atveju, teisėjų kolegija nurodė, kad jos negali būti vertinamos kaip mažiau reikšmingos nei tos, kurias įgyvendina Krašto apsaugos savanorių pajėgos valstybės gynybos srityje. Atsižvelgdama į tai, nagrinėtu atveju apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija sprendė, jog pareiškėjos, kaip statutinės Vadovybės apsaugos departamento tarnautojos, dalyvavimas Krašto apsaugos savanorių pajėgose gali kliudyti jai atlikti jos tiesiogines funkcijas (pvz., karo atveju gali tekti vykdyti tiek kario savanorio, tiek Vadovybės apsaugos departamento pareigūno pareigas). Taigi buvo konstatuota, kad atsakovo Valstybės tarnautojų prašymų leisti dirbti kitą darbą nagrinėjimo komisija pagrįstai nusprendė, kad kario savanorio tarnyba yra nesuderinama su pareiškėjos, kaip statutinės valstybės tarnautojos, statusu, ir atsakovas pagrįstai atsisakė pareiškėjai išduoti leidimą dirbti kitą darbą (2011 m. vasario 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²–309/2011)

VIII.2. TEISĖS DIRBTI KITĄ DARBĄ REALIZAVIMO SĄLYGOS

(VTĮ 15 str. 1 d. 1 p., 16¹ str. 1 d., 17 str.)

VIII.2.1. Prašymų leisti dirbti kitą darbą vertinimas Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalies reikalavimų aspektu

---

16. Aiškindamas Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalį, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, jog šioje nuostatoje numatytų išimčių iš bendrosios taisyklės (leisti dirbti kitą darbą) sąrašas nėra baigtinis, kas reiškia, kad aplinkybės, dėl kurių valstybės tarnautojai negali dirbti kito darbo ir gauti atlyginimo, gali būti nustatytos ir teismo vertinamos individualiai kiekvienoje konkrečioje situacijoje, kai valstybės tarnautojas prašo išduoti leidimą dirbti kitą darbą. Taip pat Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nuosekliai pažymima, kad šioje normoje įvardytos (atskleistos) tokio leidimo išdavimo sąlygos (nesukėlimas viešųjų ir privačių interesų konflikto valstybės tarnyboje, nesudarymas prielaidų valstybės tarnybą panaudoti asmeniniais interesais, nediskreditavimas valstybės tarnybos autoriteto, nekliudymas asmeniui, einančiam pareigas valstybės tarnyboje, tinkamai atlikti jo pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas) suformuluotos hipotetiškai, kas reiškia, kad sprendžiant klausimą dėl aptariamą teisės normos taikymo nurodytų sąlygų nustatymo aspektu, kiekvienu konkrečiu atveju būtina (pakanka) nustatyti, ar „kitame darbe“ yra požymiai, atitinkantys minėtas sąlygas, ar šie požymiai gali būti vertinami kaip atsitiktiniai (t. y. gali atsirasti situacijose, iš esmės nebūdingose atliekant „kitą darbą“), ar jie turi sisteminių pobūdį (t. y. gali atsirasti periodiškai dėl „kito darbo“ specifikos) (2008 m. vasario 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–185/2008; šiuo aspektu taip pat – 2011 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–108/2011, 2011 m. birželio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–2541/2011 ir kt.).

Taigi sprendžiant klausimą dėl valstybės tarnautojo teisės dirbti kitą darbą, Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalies aspektu reikšmingos aplinkybės vertinamos individualiai kiekvienu konkrečiu atveju, gavus valstybės tarnautojo prašymą išduoti leidimą. Tai, jog leidimas dirbti kitą darbą išduodamas ne abstrakčiai, o būtent konkrečiam darbui dirbti, akcentuota ir Vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 2 d. nutartyje, kurioje teisėjų kolegija nesutiko su pareiškėjo argumentais, jog

išdavus jam leidimą dirbti kitą darbą – dėstyti Mykolo Riomerio universitete, šis leidimas galiojo ir darbui Europos kovos su sukčiavimu tarnyboje. Buvo pabrėžta, jog kiekvienu atveju leidimas dirbti kitą darbą išduodamas, išnagrinėjus konkretų prašymą, prie kurio turi būti pridėta institucijos, kurioje valstybės tarnautojas ketina įsidarbinti, pažyma apie funkcijas, kurias asmuo turėtų atlikti, darbo laiką; leidimą išduodantis asmuo kiekvienu atveju privalo įvertinti, ar papildomas darbas netrukdytų vykdyti tiesioginių valstybės tarnautojo funkcijų, ar nekils interesų konflikto ir pan., todėl jam išduotas leidimas dėstyti universitete negali būti laikomas leidimu dirbti ir bet kokią kitą darbą (2013 m. gegužės 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²–262/2013).

17. Sprendžiant klausimą dėl galimybės valstybės tarnautojui dirbti kitą darbą, paprastai analizuojamos tiek jo, kaip valstybės tarnautojo, atliekamos funkcijos pagal pareigybės aprašymą, tiek ir planuojamas kito darbo pobūdis, tokiu būdu vertinant, ar nėra Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų, ribojančių valstybės tarnautojo teisę dirbti kitą darbą.

17.1. Pavyzdžiui, nagrinėdama ginčą dėl pareiškėjo siekio suderinti darbą teisėjo padėjėju (valstybės tarnautoju) ir darbą Vytauto Didžiojo karo muziejaus vyriausiuoju specialistu–teisininku ir pritaikiusi minėtus Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalies aiškinimo kriterijus byloje nagrinėjamai situacijai, teisėjų kolegija nurodė, kad teismas yra speciali valstybės institucija, skirta vykdyti teisingumą ir privalo būti nepriklausoma (Konstitucijos 109 str.); toks Konstitucijoje pateiktas teismo apibūdinimas savaime formuoja visuomenės požiūrį į teismą ir išskirtinį dėmesį šiai institucijai. Todėl teismo tarnautojo (teisėjo padėjėjo) darbas specialistu – teisininku kitoje įstaigoje ar įmonėje („kitas darbas“) visuomenės požiūriu gali būti traktuojamas kaip prielaidų valstybės tarnybą panaudoti asmeniniais interesais buvimas ir tuo pačiu gali diskredituoti teismo autoritetą. Tokia išvada buvo padaryta taip pat teismui atsižvelgus į teisininko kitoje įstaigoje ar įmonėje darbo specifiką, kuri siejama su būtinumu vienokiu ar kitokiu būdu spręsti teisinius konfliktus, būtinumu sekti atitinkamą teismų praktiką ir į ją atsižvelgti ir pan.

Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį, jog pareiškėjo argumentai dėl situacinio galimų viešųjų ir privačių konfliktų pobūdžio (t. y. kad kiekvienoje konkrečioje situacijoje tokį konfliktą būtų galima išspręsti Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 11 straipsnio nustatytu būdu – pareiškiant apie nusišalinimą) nepašalina nurodytų aplinkybių ir nepaneigia nurodyto jų vertinimo, todėl kolegija pripažino juos nereikšmingais nagrinėtai bylai. Dėl nurodytų argumentų Vyriausiasis administracinis teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo buvo netenkintas pareiškėjo skundas dėl atsakovo sprendimo neišduoti pareiškėjui leidimo dirbti kitą darbą panaikinimo ir įpareigojimo priimti naują sprendimą dėl leidimo dirbti kitą darbą (2008 m. vasario 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³–185/2008).

17.2. Kitoje byloje Vyriausiasis administracinis teismas, įvertinęs, jog pareiškėjos – valstybės tarnautojos, dirbančios Klaipėdos apskrities valstybinėje mokesčių inspekcijoje, funkcijos pagal pareigybės aprašymą susijusios su pridėtinės vertės mokesčių mokėtojų kontrole, o įmonė, kurioje pareiškėja siekė įsidarbinti administratore, pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju yra registruota Klaipėdos apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos veiklos teritorijoje, konstatavo, jog jos, kaip valstybės tarnautojos, pareigos yra (arba gali būti) susijusios su minėtos įmonės kontrole, veiklos priežiūra ar kokių nors kitų

sprendimų dėl įmonės priėmimu, kas lemia, jog jos darbas šioje įmonėje kliudytu tinkamai atlikti pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas (2009 m. rugpjūčio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-914/2009).

17.3. Ir priešingai, įvertinęs, jog statutinio valstybės tarnautojo atliekamų valstybės tarnyboje pareigų pobūdis, t. y. Tauragės apskrities vyriausiojo policijos komisariato apylinkės inspektorius pareigos, tiesiogiai vykdomos apibrėžtoje teritorijoje – Tauragės mieste arba jo rajone, o kitą darbą (taksi įmonėje) jis siekia dirbti Kauno miesto ir Kauno rajono apylinkėse, Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog ši aplinkybė – darbų atlikimas skirtingose pagal administracinį suskirstymą teritorijose – neduoda pagrindo išvadai, jog pareiškėjui atliekant papildomą darbą, galės sistemingai kilti betarpiškas ir pastovus konfliktas tarp pareiškėjo darbo, dirbamo valstybės tarnyboje, ir darbo, kurį jis siekia papildomai dirbti. Todėl buvo konstatuota, jog pagal administracinių teismų praktiką aptariamai konfliktai, kurie gali būti vertinami ne kaip sisteminio, o atsitiktinio pobūdžio, Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalies prasme nesudaro pagrindo riboti asmens teisę be darbo valstybės tarnyboje dirbti ir kitą darbą (2011 m. sausio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-182/2011).

17.4. Administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-586/2008, sprendžiant klausimą dėl atsakovo Valstybinės ligonių kasos sprendimo neišduoti pareiškėjai leidimo dirbti kitą darbą, galimybė suderinti valstybės tarnautojo pareigas su darbu kitoje darbovietėje, o būtent – darbu VŠĮ Vilniaus greitosios pagalbos universitetinėje ligoninėje 0,25 etato slenkančiu grafiku, buvo vertinama iš esmės darbo laiko aspektu. Pareiškėja, prašydama išduoti leidimą dirbti darbą, pateikė Vilniaus greitosios pagalbos universitetinės ligoninės raštą apie planuojamą pareiškėjos darbo laiką – kiekvieno mėnesio antrą šeštadienį nuo 8.00 val. iki sekmadienio 8.00 val., ir kiekvieno mėnesio ketvirtą šeštadienį nuo 15.00 val. iki sekmadienio 8.00 val. Teisėjų kolegija pripažino, jog nuolatinė komisija, pasiūliusi pareiškėją į pareigas priėmusiam asmeniui neišduoti pareiškėjai leidimo dirbti kitą darbą, padarė pagrįstą išvadą, jog darbas ligoninėje konkrečiu atveju, atsižvelgus į informaciją apie planuojamą pareiškėjos darbo laiko grafiką, kliudys pareiškėjai tinkamai atlikti jo pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas, nes nurodytais metais (2007 m.) bus atveju, kai poilsio dienas perkėlus į kitas darbo dienas, šeštadieniais bus darbo dienos, kuriomis pareiškėja privalės vykdyti valstybės tarnautojo pareigas, ir, atitinkamai, dėl to negalėtų dirbti kito darbo. Taip pat, įvertinusi nurodytą informaciją apie planuojamą darbo laiką, teisėjų kolegija pripažino pagrįsta pirmosios instancijos išvadą, jog valstybės tarnautojui taikytinos Darbo kodekso normos, reglamentuojančios poilsio laiką, taip pat ir Darbo kodekso 161 straipsnio 5 dalis, pagal kurią savaitės nepertraukiamasis poilsis turi trukti ne mažiau kaip 35 valandas. Taigi pažymėjusi, jog tais savaitgaliais, kuriais pagal pateiktą informaciją pareiškėja turėtų dirbti ligoninėje, jos nepertraukiamas poilsis truktų tik 24 valandas, teisėjų kolegija sprendė, jog ir dėl šios aplinkybės leidimas dirbti pareiškėjai kitą darbą negali būti išduodamas (2008 m. kovo 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-586/2008).

18. Kaip minėta, teisinis reguliavimas dėl valstybės tarnautojo teisės dirbti kitą darbą aiškinamas ir ginčiuose dėl paskirtų tarnybinių nuobaudų, atleidimo iš tarnybos ir pan.

Administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-262/2013 buvo nagrinėjamas ginčas dėl tarnybinės nuobaudos – atleidimo iš pareigų, paskirtos muitinės pareigūnui už tai, jog jis, būdamas muitinės pareigūnu ir išleistas tėvystės atostogų, be Muitinės departamento leidimo įsidarbino Europos kovos su sukčiavimu tarnyboje, tuo pažeisdamas Valstybės

tarnybos įstatymo 16¹ straipsnį bei Tarnybos muitinėje statuto 15 straipsnio 1 dalies 4 punkto reikalavimus. Su tokiu pareiškėjo veikos vertinimu apeliacinės instancijos teisėjų kolegija sutiko. Iš šio sprendimo matyti, kad gauti leidimą dirbti kitą darbą, be kita ko, būtina ir tais atvejais, kai muitinės pareigūnas yra išleistas tėvystės atostogų ir jų metu pageidauja dirbti kitą darbą (2013 m. gegužės 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-262/2013).

19. Su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnyje, tam tikrais aspektais susijęs ir šio įstatymo 17 straipsnis, nustatantis su valstybės tarnautojo pareigomis nesuderinamą veiklą.

Nagrinėjant administracinį ginčą, kilusį dėl valstybės tarnautojai paskirtos tarnybinės nuobaudos – griežto papeikimo, paskirto už tai, jog ji, be kita ko, ėjo uždarnosios akcinės bendrovės direktorės pareigas, taip pažeisdama Valstybės tarnybos įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1 punktą¹²⁸, buvo sprendžiamas klausimas ir dėl pareiškėjai išduoto leidimo dirbti kitą darbą atšaukimo. Byloje nustatyta, jog pareiškėjai buvo išduotas leidimas po darbo valandų dirbti kitą – įmonės (uždarnosios akcinės bendrovės) finansų direktorės – darbą, remiantis pareiškėjos prašymu bei įmonės pažyma, kurioje nurodyta, jog ji bus atsakinga už buhalterinės apskaitos organizavimą, darbo užmokesčio skaičiavimą, personalo dokumentų tvarkymą, įvairių dokumentų rengimą. Tačiau buvo nustatyta, jog tam tikrą laikotarpį pareiškėja laikinai buvo paskirta eiti įmonės direktoriaus pareigas, kadangi pagal finansų direktoriaus pareiginę instrukciją, nesant direktoriaus (komandiruotė, atostogos, liga ir t.t.), jį pavaduoti pavesta finansų direktoriui.

Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, jog bendrovės direktorius, nepriklausomai nuo to, koku pagrindu paskirtas eiti pareigas – išrinktas akcininkų ar laikinai paskirtas eiti pareigas – veikia kaip bendrovės vienasmenis valdymo organas ir atlieka jo kompetencijai priskirtus veiksmus ne tik bendrovės viduje, bet ir santykiuose su kitais teisės subjektais, privalo veikti pagal tos bendrovės valdymo organų sprendimus, jo veikla turi atitikti tos bendrovės, o ne viešuosius interesus, jis privalo būti lojalus šiai bendrovei, todėl pareiškėjos buvimas bendrovės direktore yra nesuderinamas su valstybės tarnautojo veikla. Valstybės tarnybos įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1 punktą numato, kad valstybės tarnautojui neleidžiama būti renkamam (skiriamam) įmonės organo nariu; tai imperatyvus draudimas, ir apeliantės nurodytas argumentas, kad ji buvo ne išrinkta, bet laikinai paskirta eiti bendrovės direktoriaus pareigas, yra formalus pobūdžio aplinkybė, nedaranti įtakos jos, kaip įmonės valdymo organo nario kompetencijai, įgalinimams, atliekamų funkcijų apimčiai, todėl neturintis teisinės reikšmės. Vyriausiasis administracinis teismas, įvertinęs komisijos motyvuoto pasiūlymo išvadas – tai, jog pareiškėja, pateikdama prašymą dėl leidimo dirbti kitą darbą, nenurodė, kad į finansų direktoriaus funkcijas patenka ir pareiga pavaduoti direktorių, jo nesant; pareiškėja dirbo ne tą darbą, kuriam buvo išduotas leidimas, atliko kitas funkcijas, kurių nenurodė prašyme; darbą ji atliko ne leidime nurodytu laiku, bet valstybės tarnybai skirtu darbo

128. „Valstybės tarnautojui neleidžiama: 1) būti renkamam (skiriamam) įmonės organo nariu, išskyrus atvejus, kai šiuo nariu jis yra išrinktas ar paskirtas valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos įgaliojimu, taip pat gauti atlyginimą ar kitas išmokas už įmonės organo nario veiklą, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus. Valstybės tarnautojui, kuris yra išrinktas (paskirtas) įmonės organo nariu, už šią veiklą skirtas atlyginimas ar kitos išmokos pervedami į valstybės biudžetą, kai valstybės tarnautojui darbo užmokeskis mokamas iš valstybės biudžeto, arba į savivaldybės biudžetą, - kai valstybės tarnautojui darbo užmokeskis mokamas iš savivaldybės biudžeto; <...>“.

laiku; tiesioginis pareiškėjos vadovas jos darbo kokybę įvertino patenkinamai; taip pat buvo nurodyta, jog pareiškėja, pažeisdama teisės aktų reikalavimus, diskreditavo valstybės tarnybos autoritetą, o kitas darbas kliūdo tinkamai atlikti tarnybos pareigas – konstatavo, jog leidimas pareiškėjai dirbti kitą darbą buvo panaikintas pagrįstai. Pažymėjusi, jog ir ginčijamo sprendimo priėmimo metu galiojusi įmonės finansų direktoriaus pareiginė instrukcija buvo išlikusi tokia pati, teisėjų kolegija konstatavo, jog pareiškėjos tolesnis darbas nurodytose – finansų direktorės – pareigose sudarytų prielaidas pažeisti Valstybės tarnybos įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1 punkto bei Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo 12 straipsnio 2 dalies reikalavimus (2011 m. lapkričio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3372/2011).

VIII.2.2. Prašymų leisti dirbti kitą darbą nagrinėjimo procesiniai aspektai

---

(Taisyklių 13.5 p.)

20. Pagal Valstybės tarnautojų prašymų leisti dirbti kitą darbą pagal darbo sutartį nagrinėjimo, sprendimų priėmimo ir atšaukimo taisyklių (2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimo Nr. 1064 redakcija) 13.5 punktą, nuolatinė komisija, nagrinėjanti prašymus leisti dirbti kitą darbą, turi teisę kreiptis į Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją ir prašyti pateikti rekomendaciją, jeigu komisijai iškyla pagrįstų abejonių, ar darbas, kurį valstybės tarnautojas ketina dirbti arba dirba pagal darbo sutartį, nesukelia viešųjų ir privačių interesų konflikto valstybės tarnyboje, o kitų Valstybės tarnybos įstatymo 16¹ straipsnio 1 dalyje nustatytų aplinkybių, dėl kurių leidimas dirbti negalėjo arba negali būti išduotas, nėra. Esant šiam pasiūlymui, valstybės tarnautoją į pareigas priimančias asmuo kreipiasi į Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją dėl rekomendacijos; taip pat valstybės tarnautoją į pareigas priimančias asmuo įstatymų nustatyta tvarka gali kreiptis į Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją su prašymu pateikti rekomendaciją ir atvejais, kai gavus kitokį nuolatinės komisijos pasiūlymą (išduoti leidimą dirbti, neišduoti leidimo dirbti, atšaukti sprendimą dėl leidimo dirbti ar palikti galioti leidimą dirbti) jam iškyla abejonių, ar darbas, kurį valstybės tarnautojas ketina dirbti arba dirba pagal darbo sutartį, nesukelia viešųjų ir privačių interesų konflikto valstybės tarnyboje.

Pavyzdžiui, administracinėse bylose Nr. A⁴⁹²-2541/2011 ir Nr. A⁶⁶²-3025/2011 buvo keliamas klausimas dėl sprendimų, kuriais Valstybinėje medicininio audito inspekcijoje prie Sveikatos apsaugos ministerijos dirbusiems valstybės tarnautojams buvo panaikinti leidimai dirbti kitą darbą bei nesuteikta teisė dirbti kitą darbą. Minėti sprendimai buvo grindžiami, be kita ko, ir Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos pateikta rekomendacija dėl galimo interesų konflikto atliekant pareigas sveikatos priežiūros paslaugas teikiančioje (pareiškėjai šiose bylose dirbo ar ketino dirbti sveikatos priežiūros paslaugas teikiančiose įstaigose – UAB sanatorijoje „Pušyno kelias“, VšĮ Sapiegos ligoninėje, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Žalgirio klinikoje) ir šias paslaugas kontroliuojančioje įstaigoje (t. y. Valstybinėje medicininio audito inspekcijoje). Vyriausioji tarnybinės etikos komisija šioje rekomendacijoje išdėstė nuomonę, kad Valstybinė medicininio audito inspekcija negali kelti visuomenės pasitikėjimo, kai pusė jos darbuotojų dirba įvairiose kontroliuojamose institucijose, todėl tokio pobūdžio leidimų išdavimas gresia sveikatos priežiūros įstaigų veiklos kontrolę vykdančio subjekto diskreditavimu – visuomenės akyse akivaizdžiai kenkia institucijos autoritetui ir griauna pasitikėjimą ja. Jei galimas interesų konfliktas

yra vienkartinio (atsitiktinio) pobūdžio ir asmuo turi galimybę nusišalinti nuo sprendimo priėmimo procedūrų, susijusių su interesų konfliktą keliančiu asmeniu (kai tarnautojui pagal jo pareigybės aprašymą gali tekti atlikti tam tikrus veiksmus, kurie būtų susiję su įmone, kurioje papildomai dirba, bet institucijoje yra žmogus, galintis jį pakeisti), jam gali būti suteiktas leidimas dirbti papildomą darbą. Tai reiškia tam tikrą įstaigos vadovo diskreciją, kai jis, atsižvelgdamas į visas reikšmingas aplinkybes – tarnybos paskirtį, kompetenciją, konkrečių pavedimų dažnumą, pobūdį, papildomai dirbančių asmenų skaičių, įvertinęs situaciją dėl pakeitimo, kaip dažnai tai tektų daryti, ar nenukentėtų dėl to darbo organizavimas, institucijos prestižas ir pan., gali priimti sprendimą dėl leidimo valstybės tarnautojui dirbti kitą darbą. Vyriausiasis administracinis teismas minėtose bylose konstatavo, jog priimant nurodytus sprendimus, buvo pagrįstai atsižvelgta į Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos rekomendacijas dėl galimo interesų konflikto, bei buvo įvertintos visos reikšmingos aplinkybės – pareiškėjų valstybės tarnyboje turimi administraciniai įgaliojimai sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų atžvilgiu, grėsmė, kad tarnybinė informacija galėtų būti panaudota ne tarnybos tikslams, visuomenės pasitikėjimas valdžios įstaigomis, – todėl sprendimus panaikinti leidimus dirbti kitą darbą bei nesuteikti teisės dirbti kitą darbą pripažino pagrįstais (2011 m. birželio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²–2541/2011, 2011 m. spalio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²–3025/2011).

Rodyklė¹

Skrysius	Pavadinimas	Skrysius pradžios psl.
Lietuvos Respublikos Konstitucija		
22 str.	III.2.3.3. Įrodymų leistinumas	729
25 str. 1 d.	I.1.1.1.3. Tarnybinės atsakomybės ir valstybės tarnautojo teisės reikšti savo nuomonę, teisės kritikuoti santykis	540
29 str.	I.7.1. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybinės nuobaudas pagal Valstybės tarnybos įstatymą	633
31 str. 5 d.	I.5.1. Kario vardo pažeminimas arba krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimas, non bis in idem principas	617
31 str. 5 d.	III.3.3. Karo sutarties nutraukimas, kai tarnybos ar ne tarnybos metu karys padarė kario vardą žeminančių teisės pažeidimų	753
33 str. 2 d.	I.1.1.1.3. Tarnybinės atsakomybės ir valstybės tarnautojo teisės reikšti savo nuomonę, teisės kritikuoti santykis	540
Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija		
7 prot. 4 str.	I.5.1. Kario vardo pažeminimas arba krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimas, non bis in idem principas	617
8 str.	III.2.3.3. Įrodymų leistinumas	729
Administracinių bylų teisenos įstatymas		
3 str.	III.1.4.2. Savivaldybės mero pavaduotojo atleidimas	676
3 str. 2 d.	III.4.1. Atleidimas, kai muitinės pareigūno pareigybė panaikinama	764
14 str. 1 d.	III.1.5.6. Res judicata principas	706
57 str.	III.2.3.3. Įrodymų leistinumas	729
57 str. 3 d.	III.2.7. Pareigūno atleidimas, kai jam įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu	738
89 str. 1 d. 3 p.	III.1.4.1. Savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimas	671
89 str. 1 d. 3 p.	III.1.4.2. Savivaldybės mero pavaduotojo atleidimas	676
Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas		
16 str. 4 p.	I.1.1.1.2. Valstybės tarnautojo atsakomybė už specialiaame įstatyme numatyto reikalavimo nevykdymą	539
Civilinis kodeksas		
6.241 str. 1 d. 4 p.	V.3.2. Dėl nepagrįstai išmokėtos išieitinės išmokos sugrąžinimo	837
6.250 str.	I.1.4.2. Neturtinė žala	568
6.250 str.	III.1.8.3.2. Neturtinė žala	714
6.270 str.	IV.2.2.1.3.2. Sveikatos sutrikdymai, patirti eismo įvykių metu	808
Civilinės krašto apsaugos tarnybos statusas		
22 str.	IV.1.1. Kasmetinės atostogos	788
Darbo kodeksas		
35 str.	III.1.5.2.2. Pranešimas (įspėjimas) apie naikinamą pareigybę	687
127 str. 4 d.	III.1.1. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, atsistatydinus savo noru	661
129 str.	III.1.5.4. Profesinių sąjungų dalyvavimas atleidimo procedūroje	703
129 str. 4 d.	III.1.5.2.2. Pranešimas (įspėjimas) apie naikinamą pareigybę	687
129, 130, 140 str.	III.1.2. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai jis per Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatyme nustatytą terminą neįgyja einamoms pareigoms būtino išsilavinimo	663
130 str. 4 d.	III.1.5. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai panaikinama jo pareigybė	679
130 str. 5 d.	III.1.5.2.2. Pranešimas (įspėjimas) apie naikinamą pareigybę	687

1 Šioje rodyklėje yra nurodomas Apibendrinimo skyrius, kuriame plačiau aptariama tam tikra valstybės tarnybos teisiniams santykiams aktualiai teisės aktų nuostata.

131 str.	III.2.1. Pareigūno atleidimas jo paties prašymu, jo paties prašymu dėl išėjimo į pensiją	718
131 str. 1 d. 1 p.	III.2.2. Pareigūno atleidimas, kai jis negali tarnauti dėl sveikatos būklės	721
134 str.	III.1.5.4. Profesinių sąjungų dalyvavimas atleidimo procedūroje	703
135 str.	III.1.5.3. Pirmenybės teisė likti valstybės tarnyboje	698
135 str.	III.2.5. Atleidimas iš pareigų, kai panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų	735
135 str.	III.4.1. Atleidimas, kai muitinės pareigūno pareigybė panaikinama	764
136 str. 1 d. 4 p.	III.2.2. Pareigūno atleidimas, kai jis negali tarnauti dėl sveikatos būklės	721
140 str. 1 d.	V.3.1. Dėl išėtinės išmokos priteisimo bei išėtinės išmokos įskaičiavimo į valstybės tarnautojui priteistiną vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką, pripažinus jo atleidimą neteisėtu	835
158 str.	VII.2. Maitinimosi išlaidų kompensacijos	877
179 str.	IV.1.2.1. Teisė į neštumo ir gimdymo atostogas	792
210 str.	IV.1.2.3. Kitos valstybės tarnautojams garantuojamos atostogos	794
240 str. 2 d.	I.7.1. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Valstybės tarnybos įstatymą	633
246 str., 254 str.	II.1. Valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės teisiniai pagrindai	646
250 str.	I.1.4.2. Neturtinė žala	568
250 str.	III.1.8.3.2. Neturtinė žala	714
254 str., 256 str.	II.4. Visos padarytos žalos atlyginimo atvejai	655
257 str. 5 d.	II.6. Kiti darbo kodekso nuostatų taikymo atvejai valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės srityje	658
297 str. 3 ir 4 d. (2002 m. birželio 4 d. įstatymo Nr. IX–926 redakcija)	III.1.8.3.1. Darbo kodekso 297 straipsnio (2002 m. birželio 4 d. įstatymo Nr. IX–926 redakcija) taikymas	712
297 str. 4 d.	V.3.1. Dėl išėtinės išmokos priteisimo bei išėtinės išmokos įskaičiavimo į valstybės tarnautojui priteistiną vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką, pripažinus jo atleidimą neteisėtu	835
Diplomatinės tarnybos įstatymas		
58 str. 3 d.	III.6.2. Diplomato sutarties nutraukimas, jei diplomatas nesilaiko diplomato rotacijos sąlygų	783
58 str. 6 d.	III.6.1. Diplomato sutarties nutraukimas jo pareiškimu	782
Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas		
17 str. 1 d. 5 p.	V.3.3.1. Išėtinių kompensacijų apmokestinimas gyventojų pajamų mokesčiu bei socialinio draudimo įmokų išskaičiavimas	840
Kariuomenės drausmės statusas		
29 str. 2 d.	III.3.3. Karo sutarties nutraukimas, kai tarnybos ar ne tarnybos metu karys padarė kario vardą žeminančių teisės pažeidimų	753
38 str. 1 d. 8 p.	I.5.5. Atleidimas iš karo tarnybos pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 4 punktą kaip drausminė nuobauda	625
52 str.	I.5.4. Drausminę nuobaudą skiriantis subjektas	624
66 str. (2006 m. sausio 20 d. Nr. X–508 redakcija)	I.5.2. Apsvaigusio nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų kario buvimas tarnyboje	620
67 str. (2011 m. lapkričio 8 d. Nr. XI–1636 redakcija)	I.5.2. Apsvaigusio nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų kario buvimas tarnyboje	620
69 str.	I.5.1. Kario vardo pažeminimas arba krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimas, non bis in idem principas	617
69 str.	III.3.3. Karo sutarties nutraukimas, kai tarnybos ar ne tarnybos metu karys padarė kario vardą žeminančių teisės pažeidimų	753

III. Informacinė dalis

Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas		
26 str. 2 d.	II.1. Valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės teisiniai pagrindai	646
31 str. 3 d.	III.3.1. Karo sutarties nutraukimas, kai pasibaigia profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutarties terminas arba kariui sukanka šio įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje ar 32 straipsnio 3 dalyje nustatytas amžius, jeigu tarnybos laikas nustatyta tvarka nebuvo pratęstas	745
36 str. 10 ir 12 d.	VIII.1. Valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą teisiniai pagrindai	887
38 str. 1 d. 7 p.	III.3.1. Karo sutarties nutraukimas, kai pasibaigia profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutarties terminas arba kariui sukanka šio įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje ar 32 straipsnio 3 dalyje nustatytas amžius, jeigu tarnybos laikas nustatyta tvarka nebuvo pratęstas	745
38 str. 2 d. 2 p.	III.3.2. Karo tarnybos sutarties nutraukimas, kai sumažinamas karių skaičius, pertvarkomas dalinys, tarnyba ar kita krašto apsaugos sistemos institucija ir (arba) kai nėra laisvų kario laipsnį ir kvalifikaciją atitinkančių pareigų	747
38 str. 2 d. 3 p.	III.3.5. Karo sutarties nutraukimas, kai karys nepakluso teisėtam įsakymui, savavališkai pasišalino iš tarnybos ar nevykdo pareigų, į kurias jis paskirtas (perkeltas)	757
38 str. 2 d. 4 p.	I.5.5. Atleidimas iš karo tarnybos pagal KASOKTĮ 38 straipsnio 2 dalies 4 punktą kaip drausminė nuobauda	625
38 str. 2 d. 8 p.	III.3.3. Karo sutarties nutraukimas, kai tarnybos ar ne tarnybos metu karys padarė kario vardą žeminančių teisės pažeidimų	753
38 str. 2 d. 10 p.	III.3.4. Kario sutarties nutraukimas, kai karys neteko pasitikėjimo, ir įstatymų įgaliotos institucijos ar pareigūnai motyvuotai reikalauja atleisti jį iš tarnybos arba motyvuotai nerekomenduoja išduoti (siūlo panaikinti) leidimą kariui naudotis valstybės ir tarnybos paslaptimis esančia informacija, kai to reikalauja jo einamos pareigos ir nėra kitų su tokios informacijos naudojimu nesusijusių pareigų, į kurias karį galima perkelti	755
38 str. 2 d. 13 p.	III.3.6. Kario sutarties nutraukimas, jei jo sirgimo (laikinojo nedarbingumo) trukmė ilgesnė kaip 120 kalendorinių dienų, jeigu darbingumas buvo sutrikęs nepertraukiamai, arba 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu darbingumas buvo sutrikęs su pertraukomis ir jeigu susirgimas nesusijęs su sužeidimu ar suluošinimu atliekant tarnybines pareigas ar su tarnyba	758
39 str. 3 d.	III.3.6. Kario sutarties nutraukimas, jei jo sirgimo (laikinojo nedarbingumo) trukmė ilgesnė kaip 120 kalendorinių dienų, jeigu darbingumas buvo sutrikęs nepertraukiamai, arba 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu darbingumas buvo sutrikęs su pertraukomis ir jeigu susirgimas nesusijęs su sužeidimu ar suluošinimu atliekant tarnybines pareigas ar su tarnyba	758
44 str.	III.3.8. Kario parengimo išlaidų grąžinimas	760
45 str. 1, 3 d.	III.3.7. Profesinės karo tarnybos karių išleidimas į atsargą	759
45 str. 1, 4 d.	III.3.1. Karo sutarties nutraukimas, kai pasibaigia profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo kario sutarties terminas arba kariui sukanka šio įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje ar 32 straipsnio 3 dalyje nustatytas amžius, jeigu tarnybos laikas nustatyta tvarka nebuvo pratęstas	745
48 str.	I.5.6.1. Ginčų dėl drausminių nuobaudų nagrinėjimas teisme	626
48 str. 3 ir 4 d.	III.3.2. Karo tarnybos sutarties nutraukimas, kai sumažinamas karių skaičius, pertvarkomas dalinys, tarnyba ar kita krašto apsaugos sistemos institucija ir (arba) kai nėra laisvų kario laipsnį ir kvalifikaciją atitinkančių pareigų	747
59 str.	IV.1.1. Kasmetinės atostogos	788
59 str. 6 d.	IV.1.2.2. Karių teisės į atostogas vaikui prižiūrėti specifika	793
67 str.	IV.2.4. Kompensacijos kariams sveikatos sutrikdymo ar mirties atvejais	820
Lygių galimybių įstatymas		
4 str.	III.1.5.3. Pirmenybės teisė likti valstybės tarnyboje	698
Operatyvinės veiklos įstatymas		
6 str. 1 ir 7 d.	III.2.3.3. Įrodymų leistinumumas	729
17 str. 1 ir 2 d.	III.2.3.3. Įrodymų leistinumumas	729
Profesinių sąjungų įstatymas		
21 str.	I.7.1. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Valstybės tarnybos įstatymą	633

21 str.	I.7.2. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Vidaus tarnybos statutą	636
21 str.	III.1.5.4. Profesinių sąjungų dalyvavimas atleidimo procedūroje	703
21 str. 2 d.	I.7.3. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Tarnybos muitinėje statutą	645
Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas		
3 str. 1 d. 5 p., 2 d.	VI.3.3. Dėl nustatyto išėjimo į atsargą amžiaus ar išėjimo į pensiją amžiaus suėjimo momento	868
3 str. 2 d.	VI.3.2. Dėl papildomų sąlygų valstybinėms pensijos skirti pareigūnams ir kariams, iš tarnybos atleistiems dėl jų kaltės	866
6 str.	VI.3.1. Laikas pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti	856
7 str.	VI.4. Pareigūnų ir karių valstybinės pensijos dydis	870
16 str.	VI.3.1. Laikas pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti	856
Policijos veiklos įstatymas		
21 str.	I.2.1.3. Tarnybinė atsakomybė už valstybės tarnautojų veiklos principų pažeidimą	573
21 str.	III.2.3. Pareigūno atleidimas, jei jis savo poelgiu pažemino pareigūno vardą	723
Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas		
5 str. 1 d. 1, 2 p.	III.1.8.2. Atleidimo pagrindų konkurencija	709
Specialiųjų tyrimų tarnybos statutas		
5 str. 1, 5 d.	III.5.1. Atleidimas, jei pareigūnas savo poelgiu pažemino tarnybos pareigūno vardą, sulaužė priesaiką	776
11 str. 1 d. 5, 13 p., 3 d.	III.5.1. Atleidimas, jei pareigūnas savo poelgiu pažemino tarnybos pareigūno vardą, sulaužė priesaiką	776
11 str. 2 d. 6 p.	III.5.2. Atleidimas, kai pareigūnui įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu	779
29 str.	IV.1.1. Kasmetinės atostogos	788
34 str.	III.5.3. Pareigūno tarnybos laiko pratęsimas	781
Tarnybos Kalėjų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas		
18 str.	VII.3. Pareigūnų aprūpinimas tarnybinėmis uniformomis	878
22 str. 2 d.	VIII.1. Valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą teisiniai pagrindai	887
24, 26 str.	I.4.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka	610
31 str. 1 d. 8 p. (2008 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XI–123 redakcija)	III.7.3. Pareigūno atleidimas, kai jis darbo laiku tarnybos vietoje yra neblaivus, apsvaigęs nuo toksinių, psichotropinių ar narkotinių medžiagų	786
31 str. 2 d. 17 p.	III.7.2. Pareigūno atleidimas, kai baigėsi TKDS 32 straipsnyje nurodyta tvarka nustatytas jo tarnybos pratęsimo terminas arba tarnybos laikas ir jo tarnyba Kalėjų departamente arba jam pavaldžioje įstaigoje nebuvo pratęsta TKDS 32 straipsnyje nustatyta tvarka	785
31 str. 2 d. 4 p.	III.7.1. Pareigūno atleidimas, kai jis negali eiti savo kaip pareigūno pareigų Kalėjų departamente arba jam pavaldžioje įstaigoje dėl sveikatos būklės (kai yra atitinkama Medicinos centro išvada), o perkelti pareigūną į kitas pareigas, kurias jis pagal sveikatos būklę ir kvalifikaciją galėtų eiti, nėra galimybės	784
32 str.	III.7.2. Pareigūno atleidimas, kai baigėsi TKDS 32 straipsnyje nurodyta tvarka nustatytas jo tarnybos pratęsimo terminas arba tarnybos laikas ir jo tarnyba Kalėjų departamente arba jam pavaldžioje įstaigoje nebuvo pratęsta TKDS 32 straipsnyje nustatyta tvarka	785
32 str. 1 d. 9 p. (2000 m. balandžio 18 d. įstatymo Nr. VIII–1631 redakcija)	III.7.3. Pareigūno atleidimas, kai jis darbo laiku tarnybos vietoje yra neblaivus, apsvaigęs nuo toksinių, psichotropinių ar narkotinių medžiagų	786
34 str. 1 ir 2 d.	III.7.2. Pareigūno atleidimas, kai baigėsi TKDS 32 straipsnyje nurodyta tvarka nustatytas jo tarnybos pratęsimo terminas arba tarnybos laikas ir jo tarnyba Kalėjų departamente arba jam pavaldžioje įstaigoje nebuvo pratęsta TKDS 32 straipsnyje nustatyta tvarka	785

III. Informacinė dalis

46 str.	IV.1.1. Kasmetinės atostogos	788
46 str. 8 d.	IV.1.2.3. Kitos valstybės tarnautojams garantuojamos atostogos	794
48 str.	IV.2.3. Kompensacijos pareigūnams, tarnaujantiems Kalėdimų departamente ar jam pavaldžiose įstaigose, sveikatos sutrikdymo atvejais	819
Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statusas		
1 str.	III.4.2. Atleidimas, kai muitinės pareigūnas dėl laikinojo nedarbingumo nedirba ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką	768
2 str. 4 d.	III.4.3. Muitinės pareigūno atleidimas, kai jis savo poelgiu tarnybos metu arba ne tarnybos metu diskredituoja muitinės pareigūno vardą	770
15 str.	VIII.1. Valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą teisiniai pagrindai	887
33 str. 2 d.	II.1. Valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės teisiniai pagrindai	646
34 str. 1 d. 5 p.	I.3.1. Tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų	607
35 str. 2 d.	I.3.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo terminai	608
51 str.	IV.1.1. Kasmetinės atostogos	788
54 str. 7 d.	III.4.1. Atleidimas, kai muitinės pareigūno pareigybė panaikinama	764
55 str. 1 d. 11 p.	III.4.2. Atleidimas, kai muitinės pareigūnas dėl laikinojo nedarbingumo nedirba ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką	768
55 str. 1 d. 19 p.	III.4.3. Muitinės pareigūno atleidimas, kai jis savo poelgiu tarnybos metu arba ne tarnybos metu diskredituoja muitinės pareigūno vardą	770
55 str. 1 d. 8 p., 4 d.	III.4.1. Atleidimas, kai muitinės pareigūno pareigybė panaikinama	764
Valstybės ir tarnybos paslaptių įstatymas		
	III.2.7. Pareigūno atleidimas, kai jam įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu	738
Valstybės ir tarnybos paslaptių įstatymas		
9 str. 2 d.	III.2.5. Atleidimas iš pareigų, kai panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų	735
16 str. 2 d. 17 p.	III.3.4. Kario sutarties nutraukimas, kai karys neteko pasitikėjimo, ir įstatymų įgalios institucijos ar pareigūnai motyvuotai reikalauja atleisti jį iš tarnybos arba motyvuotai nerekomenduoja išduoti (siūlo panaikinti) leidimą kariui naudotis valstybės ir tarnybos paslaptimis esančia informacija, kai to reikalauja jo einamos pareigos ir nėra kitų su tokios informacijos naudojimu nesusijusių pareigų, į kurias karį galima perkelti	755
18 str. 1 d. 4 p., 2 d.	III.3.4. Kario sutarties nutraukimas, kai karys neteko pasitikėjimo, ir įstatymų įgalios institucijos ar pareigūnai motyvuotai reikalauja atleisti jį iš tarnybos arba motyvuotai nerekomenduoja išduoti (siūlo panaikinti) leidimą kariui naudotis valstybės ir tarnybos paslaptimis esančia informacija, kai to reikalauja jo einamos pareigos ir nėra kitų su tokios informacijos naudojimu nesusijusių pareigų, į kurias karį galima perkelti	755
Valstybės saugumo departamento statusas		
44 str. 1 d.	IV.2.5. Kompensacijos sveikatos sutrikdymo ir mirties atvejais pagal kitus įstatymus	824
Valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymas		
19 str. 1 d.	VIII.1. Valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą teisiniai pagrindai	887
Valstybinio socialinio draudimo įstatymas		
31 str.	IV.2.5. Kompensacijos sveikatos sutrikdymo ir mirties atvejais pagal kitus įstatymus	824
Valstybės tarnybos įstatymas		
2 str. 12 d.	I.1.1. Tarnybinis nusižengimas ir jo sudėtis	535
2 str. 12 d.	I.1.1.1. Priešinga teisei veika, jos formos	536
2 str. 8 d.	III.1.4.1. Savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimas	671
3 str. 1 d.	III.1.5.2. Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto ir 43 straipsnio 1 dalies santykis	681
3 str. 1 d.	III.1.5.2.2. Pranešimas (ispėjimas) apie naikinamą pareigybę	687

3 str. 2 d.	I.1.1.1.3. Tarnybinės atsakomybės ir valstybės tarnautojo teisės reikšti savo nuomonę, teisės kritikuoti santykis	540
4 str.	III.4.2. Atleidimas, kai muitinės pareigūnas dėl laikinojo nedarbingumo nedirba ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką	768
4 str. 2 d.	III.2.5. Atleidimas iš pareigų, kai panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų	735
5 str.	I.1.4.2. Neturtinė žala	568
5 str.	I.7.1. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybinės nuobaudas pagal Valstybės tarnybos įstatymą	633
5 str.	III.1.1. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, atsistatydinus savo noru	661
5 str.	III.1.5.3. Pirmenybės teisė likti valstybės tarnyboje	698
5 str.	III.1.8.3.1. Darbo kodekso 297 straipsnio (2002 m. birželio 4 d. įstatymo Nr. IX–926 redakcija) taikymas	712
5 str.	III.1.8.3.2. Neturtinė žala	714
5 str.	III.2.5. Atleidimas iš pareigų, kai panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų	735
5 str.	III.4.2. Atleidimas, kai muitinės pareigūnas dėl laikinojo nedarbingumo nedirba ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką	768
5 str.	IV.1.2.1. Teisė į nėštumo ir gimdymo atostogas	792
13 str. 1 d.	III.1.4.1. Savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimas	671
15 str. 1 d. 1 ir 5 p.	I.1.1.1.4. Valstybės tarnautojo atsakomybė už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimą	546
15 str. 1 d. 1 ir 5 p.	I.1.1.1.3. Tarnybinės atsakomybės ir valstybės tarnautojo teisės reikšti savo nuomonę, teisės kritikuoti santykis	540
15 str. 1 d. 1 p.	I.1.1.1.2. Valstybės tarnautojo atsakomybė už specialiaame įstatyme numatyto reikalavimo nevykdymą	539
15 str. 1 d. 1 p.	VIII.2. Teisės dirbti kitą darbą realizavimo sąlygos	898
15 str. 1 d. 1, 3, 4 p.	I.1.1.1. Priešinga teisei veika, jos formos	536
16 ¹ str.	VIII.1. Valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą teisiniai pagrindai	887
16 ¹ str.	VIII.1.2. Dėl Valstybės tarnybos įstatymo 161 straipsnio ir Vidaus tarnybos statuto 24 straipsnio 3 punkto santykio	894
16 ¹ str. 1 d.	VIII.2. Teisės dirbti kitą darbą realizavimo sąlygos	898
17 str.	VIII.2. Teisės dirbti kitą darbą realizavimo sąlygos	898
22 str. 19 d. 1 p.	III.1.6. Atleidimas pagal vertinimo komisijos siūlymą	707
28 str., 32 str.	II.1. Valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės teisiniai pagrindai	646
29 str.	I.1.3. Tarnybinės nuobaudos, jų parinkimas ir švelninimas	562
29 str. 4, 5 ir 6 d.	I.1.3.1. Tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, šiuurkštus tarnybinis nusižengimas	564
30 str.	I.1.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka	547
30 str.	I.1.2.1. Tarnybinio nusižengimo tyrimo pradėjimas	548
30 str. 1 d.	I.1.2.3.2. Terminai tarnybinei nuobaudai skirti	559
30 str. 5 d.	I.1.2.3. Sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo	557
30 str. 5 d.	I.1.2.3.1. Subjektas, turintis teisę skirti tarnybinę nuobaudą	558
31 str. 1 d. 4 p.	III.1.7. Valstybės tarnautojo atleidimas, kai iš Korupcijos prevencijos įstatymo nustatytais atvejais ir tvarka pateiktos informacijos, iš valstybės tarnybos tvarkymo funkcijas atliekančios įstaigos pateiktos informacijos apie asmenis, atleistus iš valstybės tarnautojo pareigų už šiurkštų tarnybinį nusižengimą ar pripažintus padariusiais tarnybinį nusižengimą, už kurį jiems turėtų būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, iš kitų duomenų valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo padaro išvadą, kad valstybės tarnautojas neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų ir dėl to negali toliau eiti valstybės tarnautojo pareigų	708

III. Informacinė dalis

32 str. 4 d.	II.3.1. Žalos išieškojimo ne teismo tvarka ribojimo sąlygos	652
33 str.	II.5. Regreso teisė į žalą padariusį valstybės tarnautoją	656
35 str. 2 d.	IV.1.2.1. Teisė į nėštumo ir gimdymo atostogas	792
35 str. 2 d.	IV.1.2.3. Kitos valstybės tarnautojams garantuojamos atostogos	794
36 str.	IV.1.1. Kasmetinės atostogos	788
38 str.	IV.2.1. Kitos valstybės tarnautojams garantuojamos atostogos	794
40 str.	IV.2.1. Karjeros valstybės tarnautojų sveikatos priežiūra ir socialinis draudimas	795
43 str.	III.4.2. Atleidimas, kai muitinės pareigūnas dėl laikinojo nedarbingumo nedirba ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką	768
43 str. 1 d.	III.1.5. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai panaikinama jo pareigybė	679
43 str. 1 d.	III.1.5.2. Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto ir 43 straipsnio 1 dalies santykis	681
43 str. 1 d.	III.1.5.2.2. Pranešimas (ispėjimas) apie naikinamą pareigybę	687
43 str. 1 d.	III.1.5.3. Pirmenybės teisė likti valstybės tarnyboje	698
44 str.	III.1. Valstybės tarnautojų atleidimas pagal valstybės tarnybos įstatymą	659
44 str. 1 d. 1 p.	III.1.1. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, atsistatydinus savo noru	661
44 str. 1 d. 1, 6, 9, 13, 16 p.	III.1.8.2. Atleidimo pagrindų konkurencija	709
44 str. 1 d. 10 p.	III.1.6. Atleidimas pagal vertinimo komisijos siūlymą	707
44 str. 1 d. 19 p.	III.1.7. Valstybės tarnautojo atleidimas, kai iš Korupcijos prevencijos įstatymo nustatytais atvejais ir tvarka pateiktos informacijos, iš valstybės tarnybos tvarkymo funkcijas atliekančios įstaigos pateiktos informacijos apie asmenis, atleistus iš valstybės tarnautojo pareigų už šiurkštų tarnybinį nusizengimą ar pripažintus padariusiais tarnybinį nusizengimą, už kurį jiems turėtų būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, iš kitų duomenų valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo padaro išvadą, kad valstybės tarnautojas neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų ir dėl to negali toliau eiti valstybės tarnautojo pareigų	708
44 str. 1 d. 4 p.	III.1.2. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai jis per Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatyme nustatytą terminą neįgyja einamoms pareigoms būtino išsilavinimo	663
44 str. 1 d. 6 p.	III.1.3. Valstybės tarnautojo atleidimas, kai pasibaigia pakaitinio valstybės tarnautojo priėmimo laikas arba valstybės tarnautojui sueina 65 metai ar baigiasi jo tarnybos pratęsimo terminas, arba baigiasi politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją į pareigas priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos įgaliojimai	667
44 str. 1 d. 7 p.	III.1.4. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas ar politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu priimtas įstaigos vadovas praranda į pareigas jį priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės, ar savivaldybės institucijos pasitikėjimą arba kai pasibaigia jo paskyrimo į pareigas terminas	669
44 str. 1 d. 7 p.	III.1.4.1. Savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimas	671
44 str. 1 d. 9 p.	III.1.5.1. Viešojo administravimo subjekto diskrecija organizuoti savo struktūrą	680
44 str. 1 d. 9 p.	III.1.5.2. Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 9 punkto ir 43 straipsnio 1 dalies santykis	681
44 str. 1 d. 9 p.	III.1.5.3. Pirmenybės teisė likti valstybės tarnyboje	698
44 str. 1 d. 9 p.	III.1.5.4. Profesinių sąjungų dalyvavimas atleidimo procedūroje	703
44 str. 1 d. 9 p., 6 d.	III.1.5. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai panaikinama jo pareigybė	679
44 str. 4 d. (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X–464 redakcija)	III.1.1. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, atsistatydinus savo noru	661
44 str. 5 d. (2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X–464 redakcija)	III.2.1. Pareigūno atleidimas jo paties prašymu, jo paties prašymu dėl išėjimo į pensiją	718

44 str. 5 d. (2012 m. birželio 5 d. įstatymo Nr. XI-2041 redakcija)	III.1.1. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, atsistatydinus savo noru	661
Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymas		
9 str.	III.1.2. Valstybės tarnautojo atleidimas iš pareigų, kai jis per Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatyme nustatytą terminą neįgyja einamoms pareigoms būtino išsilavinimo	663
Vidaus tarnybos statusas		
2 str. 6 d.	I.2.1. Tarnybinis nusižengimas ir jo sudėtis	571
3 str. 1 d.	III.2.3. Pareigūno atleidimas, jei jis savo poelgiu pažemino pareigūno vardą	723
3 str. 1 d. 9 p.	I.2.1.3. Tarnybinė atsakomybė už valstybės tarnautojų veiklos principų pažeidimą	573
5 str. 2 d.	III.2.5. Atleidimas iš pareigų, kai panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų	735
6 str. 1 d. 2 p.	III.2.3. Pareigūno atleidimas, jei jis savo poelgiu pažemino pareigūno vardą	723
15 str. 5 d.	III.2.5. Atleidimas iš pareigų, kai panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų	735
24 str.	VIII.1. Valstybės tarnautojų teisės dirbti kitą darbą teisiniai pagrindai	887
24 str.	VIII.1.2. Dėl Valstybės tarnybos įstatymo 161 straipsnio ir Vidaus tarnybos statuto 24 straipsnio 3 punkto santykio	894
25 str. 1 d.	III.2.3.2. Baudžiamosios, administracinės ir tarnybinės atsakomybės santykis	728
25 str. 2 d.	II.1. Valstybės tarnautojų materialinės atsakomybės teisiniai pagrindai	646
26 str.	I.2.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka	579
26 str. 1 d. (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija)	I.2.3. Tarnybinės nuobaudos ir jų parinkimas	597
26 str. 1 d. 5 p. (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija)	I.2.3.4. Tarnybinė nuobauda – perkėlimas į žemesnes pareigas	602
26 str. 2 d. (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija)	I.2.3.3. Tarnybinės nuobaudos – atleidimo iš pareigų skyrimas	599
26 str. 3 d. (2011 m. gegužės 26 d. įstatymo Nr. XI-1424 redakcija)	I.2.2.3.1. Terminai tarnybinei nuobaudai skirti	596
26 str. 4 d. (2006 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. X-804 redakcija)	I.2.2.3.1. Terminai tarnybinei nuobaudai skirti	596
26 str. 7 d. (2011 m. gegužės 26 d. įstatymo Nr. XI-1424 redakcija)	I.2.2.2.4. Tarnybinio patikrinimo sustabdymas	586
26 str. 8 d. (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija)	I.2.2.3. Sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo	594
28 str. 2 d. (2007 m. gegužės 15 d. įstatymo Nr. X-1127 redakcija)	I.2.2.2.5. Tikrinamo pareigūno nušalinimas	590

III. Informacinė dalis

32 str. 5 d.	III.2.6. Pareigūno atleidimas, kai jis dėl laikinojo nedarbingumo neatvyko į tarnybą daugiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba daugiau kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką, jei susirgimas nesusijęs su sužeidimu, suluošinimu ar kitu sveikatos sutrikimu vykdant tarnybos pareigas	737
32–34 str.	IV.1.1. Kasmetinės atostogos	788
37 str.	V.1. Nepertraukiamos tarnybos laikas	831
40 str.	IV.2.2.1. Kompensacijos pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atvejis pagal 40 straipsnio 3 dalį	796
40 str.	IV.2.2.1.1. Dėl pareigūno gyvybei ir sveikatai padarytos žalos kompensavimo pagal 40 straipsnį ir 49 straipsnį atbigojimo	798
40 str.	IV.2.2.2.1. Tarnybinio patikrinimo išvados teisinis statusas ir reikšmė sprendžiant dėl pareigūno teisės į kompensaciją	812
40 str.	IV.2.2.2.2. Centrinės medicinos ekspertizės komisijos ekspertinio sprendimo teisinis statusas ir reikšmė, sprendžiant dėl pareigūno teisės į kompensaciją	814
40 str. 3 d.	IV.2.2.1.2.1. Dėl 40 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų alternatyvų atbigojimo	802
40 str. 3 d.	IV.2.2.1.3.2. Sveikatos sutrikdymai, patirti eismo įvykių metu	808
41 str. 1 d.	III.2.6. Pareigūno atleidimas, kai jis dėl laikinojo nedarbingumo neatvyko į tarnybą daugiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba daugiau kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką, jei susirgimas nesusijęs su sužeidimu, suluošinimu ar kitu sveikatos sutrikimu vykdant tarnybos pareigas	737
41 str. 2 d.	IV.1.2.1. Teisė į nėštumo ir gimdymo atostogas	792
43 str. 4 d.	I.7.2. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Vidaus tarnybos statutą	636
44 str. 3 d.	I.7.2. Išankstinis profesinės sąjungos sutikimas, skiriant valstybės tarnautojui tarnybines nuobaudas pagal Vidaus tarnybos statutą	636
46 str.	VII.3. Pareigūnų aprūpinimas tarnybinėmis uniformomis	878
48 str.	VII.2. Maitinimosi išlaidų kompensacijos	877
49 str.	IV.2.2.1.1. Dėl pareigūno gyvybei ir sveikatai padarytos žalos kompensavimo pagal 40 straipsnį ir 49 straipsnį atbigojimo	798
53 str.	III.2. Valstybės tarnautojų atleidimas pagal vidaus tarnybos statutą	716
53 str. 1 d. 1, 12 p.	III.2.1. Pareigūno atleidimas jo paties prašymu, jo paties prašymu dėl išėjimo į pensiją	718
53 str. 1 d. 11 p.	III.2.5. Atleidimas iš pareigų, kai panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų	735
53 str. 1 d. 15 p.	III.2.6. Pareigūno atleidimas, kai jis dėl laikinojo nedarbingumo neatvyko į tarnybą daugiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba daugiau kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką, jei susirgimas nesusijęs su sužeidimu, suluošinimu ar kitu sveikatos sutrikimu vykdant tarnybos pareigas	737
53 str. 1 d. 4 p.	III.2.2. Pareigūno atleidimas, kai jis negali tarnauti dėl sveikatos būklės	721
53 str. 1 d. 7 p.	III.2.3. Pareigūno atleidimas, jei jis savo poelgiu pažemino pareigūno vardą	723
53 str. 1 d. 8 p.	III.2.4. Atleidimas, jei įsiteisėjo teismo nuosprendis, kuriuo pareigūnas nuteisiamas už tyčinį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą arba jam atimama teisė dirbti teisėsau- gos institucijose, arba dėl kurio vykdymo jis negali atlikti savo pareigų	731
55 str.	III.2.1. Pareigūno atleidimas jo paties prašymu, jo paties prašymu dėl išėjimo į pensiją	718
55 str. 1 d. 17 p.	III.2.7. Pareigūno atleidimas, kai jam įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu	738
56 str. 1 d.	III.2.2. Pareigūno atleidimas, kai jis negali tarnauti dėl sveikatos būklės	721
56 str. 1 d.	III.2.4. Atleidimas, jei įsiteisėjo teismo nuosprendis, kuriuo pareigūnas nuteisiamas už tyčinį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą arba jam atimama teisė dirbti teisėsau- gos institucijose, arba dėl kurio vykdymo jis negali atlikti savo pareigų	731
56 str. 2 ir 5 d.	III.2.5. Atleidimas iš pareigų, kai panaikinama pareigybė dėl vidaus reikalų įstaigos ar jos struktūrinio padalinio likvidavimo, reorganizavimo ar dėl tarnybos organizavimo pakeitimų ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų pareigų	735

56 str. 3 d.	III.2.6. Pareigūno atleidimas, kai jis dėl laikinojo nedarbingumo neatvyko į tarnybą daugiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba daugiau kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, jeigu įstatymų nenustatyta, kad tam tikros ligos atveju pareigos paliekamos ilgesnį laiką, jei susirgimas nesujęs su sužeidimu, suluošinimu ar kitu sveikatos sutrikimu vykdamas tarnybos pareigas	737
59 str. 1 d.	III.2.4. Atleidimas, jei įsiteisėjo teismo nuosprendis, kuriuo pareigūnas nuteisiamas už tyčinį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą arba jam atimama teisė dirbti teisėsaugos institucijose, arba dėl kurio vykdymo jis negali atlikti savo pareigų	731
Viešojo administravimo įstatymas		
8 str.	I.2.2.3. Sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo	594
8 str.	III.5.3. Pareigūno tarnybos laiko pratęsimas	781
11 str.	III.1.5.1. Viešojo administravimo subjekto diskrecija organizuoti savo struktūrą	680
Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas		
	I.1.1.1.4. Valstybės tarnautojo atsakomybė už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimą	546
	I.4.1. Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimas kaip pagrindas skirti tarnybinę nuobaudą	609
	I.1.1.1.4. Valstybės tarnautojo atsakomybė už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimą	546
Vietos savivaldos įstatymas		
11 str. 3 d.	III.1.4.3. Atleidimas iš savivaldybės mero pareigų	677
16 str. 2 d. 3 p.	III.1.4.2. Savivaldybės mero pavaduotojo atleidimas	676
19 str. 1, 3 d.	III.1.4.3. Atleidimas iš savivaldybės mero pareigų	677
19 str. 3 d.	III.1.4.2. Savivaldybės mero pavaduotojo atleidimas	676
29 str. 2 d.	III.1.4.1. Savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimas	671
Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymas		
17 str.	I.1.1.1.4. Valstybės tarnautojo atsakomybė už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimą	546
29 str. 1 d. 4 p.	I.4.1. Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimas kaip pagrindas skirti tarnybinę nuobaudą	609
29 str. 1 d.	I.1.1.1.4. Valstybės tarnautojo atsakomybė už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimą	546
Lietuvos policijos pareigūnų etikos kodeksas, patvirtintas Policijos generalinio komisaro 2004 m. liepos 16 d. įsakymu Nr. V-347		
	III.2.3. Pareigūno atleidimas, jei jis savo poelgiu pažemino pareigūno vardą	723
Nustatymo, ar vidaus tarnybos sistemos pareigūno mirtis ar sveikatos sutrikdymas susijęs su tarnybinių pareigų atlikimu arba jo tarnyba, o vidaus reikalų profesinio mokymo kursanto – su profesiniu ar įvadiniais mokymu, taisyklės, patvirtintos vidaus reikalų ministro 2004 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. 1V-138		
	IV.2.2.1. Kompensacijos pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atvejis pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalį	796
	IV.2.2.2.1. Tarnybinio patikrinimo išvados teisinis statusas ir reikšmė sprendžiant dėl pareigūno teisės į kompensaciją	812
	IV.2.2.2.2. Centrinės medicinos ekspertizės komisijos ekspertinio sprendimo teisinis statusas ir reikšmė, sprendžiant dėl pareigūno teisės į kompensaciją	814
Sveikatos būklės reikalavimų asmenims, pretenduojantiems į vidaus tarnybą, pageidaujantiems mokytis vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigose, kitose švietimo įstaigose Vidaus reikalų ministerijos siuntimu, bei vidaus tarnybos sistemos pareigūnams sąvadas, patvirtintas vidaus reikalų ministro ir sveikatos apsaugos ministro 2003 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. 1V-380/V-618		
8.2 p.	III.7.1. Pareigūno atleidimas, kai jis negali eiti savo kaip pareigūno pareigų Kalėjimų departamente arba jam pavaldžiose įstaigose dėl sveikatos būklės (kai yra atitinkama Medicinos centro išvada), o perkelti pareigūną į kitas pareigas, kurias jis pagal sveikatos būklę ir kvalifikaciją galėtų eiti, nėra galimybės	784
Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams taisyklės, patvirtintos Vyriausybės 2002 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 977		
	I.1.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka	547

III. Informacinė dalis

Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams taisyklės, patvirtintos Vyriausybės 2002 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 977		
11, 12 p.	I.1.2.2.3. Tarnybinio tyrimo atlikimo terminai	552
13 p.	I.1.2.2.4. Tarnybinio nusižengimo tyrimo išvada	555
14, 15 p.	I.1.2.3. Sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo	557
3–6 p.	I.1.2.1. Tarnybinio nusižengimo tyrimo pradėjimas	548
5 p.	I.1.2.2.1. Komisija	549
7, 8 p.	I.1.2.2.2. Pranešimas apie tarnybinį nusižengimą; paaiškinimas dėl tarnybinio nusižengimo	550
Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarka, patvirtinta vidaus reikalų ministro 2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymu Nr. 1V-308		
	I.2.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka	579
10, 11 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)	III.2.3.1.1. Tarnybinio patikrinimo sustabdymas	728
5 p.	I.2.3. Tarnybinės nuobaudos ir jų parinkimas	597
6 p.	I.2.2.1.1. Faktinis pagrindas pradėti tarnybinį patikrinimą	580
10, 11, 33 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)	I.2.2.2.4. Tarnybinio patikrinimo sustabdymas	586
13, 14 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)	I.2.2.2.5. Tikrinamo pareigūno nušalinimas	590
15 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)	I.2.2.2.3. Tikrintojo veiksmai	586
17 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)	I.2.2.2.2. Pranešimas apie tarnybinį patikrinimą	584
19 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)	I.2.2.2.1. Tarnybinio patikrinimo atlikimo terminai, jų pratęsimas	581
20 p., 16.2 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)	I.2.2.2.6. Tarnybinio patikrinimo išvada	592
21, 25 p. (2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. 1V-308 redakcija)	I.2.2.3. Sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo	594
29, 30 p. (2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija)	I.2.2.3.1. Terminai tarnybinei nuobaudai skirti	596
31 p. (2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija)	I.2.2.2.4. Tarnybinio patikrinimo sustabdymas	586
31 p. (2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. 1V-652 redakcija)	III.2.3.1.1. Tarnybinio patikrinimo sustabdymas	728

Tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir jam pavaldžiose įstai- gose organizavimo taisyklės, patvirtintos teisingumo ministro 2010 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. 1R-116	
I.4.2. Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka	610
Valstybės tarnautojų prašymų leisti dirbti kitą darbą pagal darbo sutartį nagrinėjimo, sprendimų priėmimo ir atšaukimo taisyklės, patvirtintos Vyriausybės 2006 m. liepos 24 d. nutarimu Nr. 741, 13.5 p.	
VIII.2.2. Prašymų leisti dirbti kitą darbą nagrinėjimo procesiniai aspektai	902
Valstybės tarnautojų veiklos etikos taisyklės, patvirtintos Vyriausybės 2002 m. birželio 24 d. nutarimu Nr. 968	
I.2.1.3. Tarnybinė atsakomybė už valstybės tarnautojų veiklos principų pažeidimą	573
Vidaus tarnybos sistemos pareigūno ar vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigos kursanto sveikatos sutrik- dymo sunkumo laipsnio nustatymo taisyklės, patvirtintos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1130	
IV.2.2.1. Kompensacijos pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atve- jais pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalį	796
IV.2.2.1. Kompensacijos pareigūno ar kursanto mirties arba sveikatos sutrikdymo atve- jais pagal Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnio 3 dalį	796

2. Specialiosios teisėjų kolegijos nutarčių dėl teisingumo apžvalga

(2013 m. sausio–birželio mėn.)

2.1. Bylos, nagrinėtinos administraciniuose teismuose

2.1.1. Dėl vietos savivaldos institucijų neteisėtais veiksmais bankrutuojančiai įmonei padarytos žalos atlyginimo

---

Pareiškėjai kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinę teisumą, savo skunde prašydami jiems priteisti iš Vilniaus rajono savivaldybės šios neteisėtais veiksmais padarytą turtinę žalą bei bylinėjimosi išlaidas. Teigė, kad atsakovas, ne kartą atsisakęs svarstyti pareiškėjų žemės sklypams parengtą detalųjį planą, neveikė taip, kaip privalėjo veikti pagal įstatymus, iš esmės pažeidė detaliojo plano derinimo tvarką, vilkino detaliojo planavimo procesą. Atsakovas kiekvieną kartą atsisakydavo derinti žemės sklypų detalųjį planą analogiškais motyvais, visiškai nepaisydamas to, kad kompetentingos institucijos ne vieną kartą pripažino juos (motyvus) nepagrįstais. Atsakovas taip pat nevykdė privalomų Vilniaus apskrities viršinininko administracijos Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamento sprendimų, kuriais atsakovo atsisakymo derinti planą motyvai pripažinti nepagrįstais, bei Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. rugpjūčio 11 d. ir 2010 m. kovo 18 nutartimis nustatytų įpareigojimų iš naujo apsvarstyti ginčo žemės sklypų detalųjį planą.

Vilniaus apygardos administracinis teismas, nagrinėdamas bylą, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Šis teismas nurodė, kad pareiškėjo RUAB „Sklypas“ teisinis statusas nagrinėjant administracinę bylą pasikeitė į bankrutuojančią įmonę.

Spręsdama bylos rūšinio teisingumo klausimą Specialioji teisėjų kolegija pirmiausia pastebėjo, kad pareiškėjai byloje reikalavo atlyginti padarytą turtinę žalą, kurios atsiradimą siejo su atsakovo Vilniaus rajono savivaldybės veika detaliojo teritorijų planavimo procese. Pareiškėjų reikalavimas buvo dėl viešojo administravimo subjekto viešojo administravimo srityje padarytos žalos atlyginimo, todėl pateko į Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punkte numatytą administracinio teismo nagrinėjamų bylų dėl žalos atlyginimo kategoriją. Pasak kolegijos, aplinkybė, jog vienam iš pareiškėjų buvo iškelta bankroto byla, aptariamoms bylos rūšinio teisingumo nekeitė. Nei Civilinio proceso kodeksas, nei Įmonių bankroto įstatymas, nei Administracinių bylų teisenos įstatymas nenumato tokio pobūdžio bylų perdavimo bankroto bylą nagrinėjančiam teismui. Todėl Specialioji teisėjų kolegija sprendė, kad byla teisinga administraciniam teismui (2013 m. sausio 7 d. nutartis byloje RUAB „Sklypas“ ir RUAB „Statybų linija“ prieš Vilniaus rajono savivaldybę, T-237-2012).

2.1.2. Dėl statybą leidžiančio dokumento panaikinimo, kai po kreipimosi į administracinę teisumą dėl šio dokumento teisėtumo buvo pradėti jame numatyti statybos darbai

Pareiškėjas kreipėsi į Kauno apygardos administracinę teisumą, prašydamas panaikinti Kauno rajono savivaldybės administracijos 2011 m. lapkričio 10 d. išduotą statybos leidimą bei įpareigoti statytoją per šešių mėnesių terminą pagal reikiamai pertvarkytą projektinę dokumentaciją gavus naują statybą leidžiantį dokumentą perstatyti ar pertvarkyti pastatą ar jo dalį taip, kad jis atitiktų galiojančius detaliuosius teritorijų planavimo ar kitus įstatymais jiems prilygintus teritorijų planavimo dokumentus, taip pat bendruosius ar specialiuosius teritorijų planavimo dokumentus, neprieštarautų imperatyviems aplinkos apsaugos, paveldosaugos, saugomų teritorijų apsaugos teisės aktų reikalavimams, o šių veiksmų neatlikus – per tris mėnesius nugriauti pastatą ir sutvarkyti statybvietę.

Kauno apygardos administracinis teismas, nagrinėdamas administracinę bylą, nutarė kreiptis į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą, nes bylos nagrinėjimo metu paaiškėjo, jog po to, kai kreiptasi į teisumą dėl minėto statybą leidžiančio dokumento panaikinimo, buvo pradėti šiame dokumente numatyti pastato statybos darbai.

Statybos įstatymo 28¹ straipsnio 1 dalyje numatyta, jog nustačius, kad statybą leidžiantis dokumentas išduotas neteisėtai, Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos ar kiti asmenys, kurių teisės ir teisėti interesai yra pažeidžiami, kreipiasi į: 1) bendrosios kompetencijos teisumą dėl statybą leidžiančio dokumento pripažinimo negaliojančiu ir statybos padarinių šalinimo, kai statyba yra pradėta; 2) administracinę teisumą, kai statyba dar nėra pradėta ir teisme ginčijamas tik statybą leidžiantis dokumentas. Kaip pastebėjo Specialioji teisėjų kolegija, iš bylos duomenų buvo matyti, kad statyba pagal statybą leidžiantį dokumentą pareiškėjui kreipiantis į teisumą dar nebuvo pradėta, todėl skundas Kauno apygardos administraciniame teisme priimtas nepažeidžiant rūšinio teisingumo taisyklių, įtvirtintų cituotoje įstatymo nuostatoje. Tai, kad bylos nagrinėjimo metu statyba pagal ginčijamą statybos leidimą buvo pradėta, dėl ko pareiškėjas patikslino skundą, pareiškdamas papildomą reikalavimą dėl statybos padarinių šalinimo, aptariamo ginčo rūšinio teisingumo neturėjo keisti. Kolegija pažymėjo, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo 70 straipsnio 1 dalies 2 punktas bylos perdavimą kitam teismui teisingumo motyvais sieja su teisingumo nustatymu bylos iškėlimo metu. Civilinio proceso kodekso 34 straipsnio 1 dalis taip pat įpareigoja teismus, laikantis teisingumo taisyklių priimtą bylą išspręsti iš esmės, nors ji vėliau taptų teisinga kitam teismui. Todėl Specialioji teisėjų kolegija sprendė, kad aptariamas ginčas turi būti nagrinėjamas administraciniame teisme (2013 m. sausio 10 d. nutartis byloje *Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos prieš Kauno rajono savivaldybės administraciją ir UAB „Aviabaltika“*, T-255-2012).

2.1.3. Dėl žalos, patirtos lengvuju automobiliu įvažiavus į mieste esančio kelio važiuojamojoje dalyje buvusią duobę

AB „Lietuvos draudimas“ kreipėsi į Kauno apygardos administracinę teisumą, prašydamas priteisti iš atsakovės Kauno miesto savivaldybės turtinės žalos atlyginimą. Nurodė, jog žala trečiojo asmens automobiliui, kuris buvo draustas AB „Lietuvos draudimas“, atsirado įvažiavus į kelio važiuojamojoje dalyje susidariusią duobę, kuri nebuvo aptverta ar pažymėta kelio ženklais (atitvarais). Šis teismas, išnagrinėjęs skundą, jį tenkino, todėl atsakovas pateikė apeliacinį skundą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, išnagrinėjęs atsakovo Kauno miesto savivaldybės apeliacinį skundą, panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir bylą dėl žalos atlyginimo pagal kompetenciją perdavė nagrinėti Kauno miesto apylinkės teismui.

Kilus abejonių dėl bylos rūšinio teisingumo, Kauno apylinkės teismas nutarė kreiptis į specialiąją teisėjų kolegiją, kuri pirmiausia pastebėjo, kad viena iš savarankiškų (Konstitucijos ir įstatymų nustatytų) savivaldybių funkcijų yra savivaldybių vietinės reikšmės kelių ir gatvių priežiūra, taisymas, tiesimas ir saugaus eismo organizavimas (Vietos savivaldos įstatymo 6 str. 32 p., Kelių priežiūros tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. 155). Vietos savivaldybė, vykdydama nurodytas funkcijas, veikia viešojo administravimo srityje. Atitinkamai Specialioji teisėjų kolegija sprendė, kad tais atvejais, kai dėl netinkamo savivaldybei priskirtų funkcijų vykdymo padaroma žala tretiesiems asmenims, ginčai dėl žalos atlyginimo Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu nagrinėtini administraciniame teisme (2013 m. sausio 23 d. nutartis byloje AB „Lietuvos draudimas“ prieš Kauno miesto savivaldybę, T-14-2013).

2.1.4. Dėl žalos, kurią patyrė dviratininkas įvažiavęs į duobę, buvusią mieste esančio dviračio tako važiuojamojoje dalyje, atlyginimo

---

Pareiškėjas kreipėsi į Panevėžio apygardos administracinę teisumą, prašydamas iš atsakovo Šiaulių miesto savivaldybės priteisti 200 000 Lt neturtinei ir 4 950,44 Lt turtinei žalai atlyginti. Paaiškino, kad važiuodamas dviračiu Šiaulių mieste asfaltuotu dviračių taku, įvažiavo į duobę, kuri nebuvo pažymėta jokiais kelio ženklais, nukrito ant asfalto ir prarado sąmonę bei buvo sunkiai sužalotas. Teigė, kad dėl įvykio metu patirtų sužalojimų jautė stiprų fizinį skausmą, kuris truko ne vieną mėnesį. Traumos pasekmes jaučia iki šiol, tapo neįgalus. Dėl šių aplinkybių patyrė neturtinę žalą. Taip pat nurodė, kad grįžus į darbą, pagal gydytojų rekomendacijas darbo laikas buvo sutrumpintas. Pajamos, kurias būtų gavęs, jei sveikata nebūtų sužalota įvykio metu, sudaro 2 696,20 Lt. Priteistinos ir turėtos gydymosi išlaidos. Manė, kad atsakovas neužtikrino asfaltuoto dviračių tako tinkamos priežiūros ir remonto, nesiėmė priemonių, kad užtikrintų saugų dviračių eismą, todėl yra atsakingas už žalą, atsiradusią dėl minėto eismo įvykio.

Panevėžio apygardos administracinis teismas, nagrinėdamas bylą, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Šis teismas nurodė, kad pareiškėjas Šiaulių miesto savivaldybės atsakomybę grindė Civilinio

kodekso 1.5 straipsnio 1 dalies, 6.245–6.251, 6.263, 6.266, 6.271 ir 6.283 straipsnių nuostatomis, todėl kilo abejonė dėl bylos teisingumo.

Šiuo klausimu Specialioji teisėjų kolegija pirmiausia pastebėjo, kad ginčai dėl žalos atlyginimo yra civilinio pobūdžio ir pagal bendrą taisyklę jie yra priskirti nagrinėti bendrosios kompetencijos teismui (Civilinio proceso kodekso 22 str. 1 d., 25 str.). Administraciniai teismai nagrinėja tik tuos ginčus dėl žalos atlyginimo, kurie yra apibrėžti Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punkte, t. y. ginčus dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo (Civilinio kodekso 6.271 str.).

Apžvelgiamu atveju pareiškėjas siekė žalos atlyginimo, kurios atsiradimas buvo siejamas su eismo įvykiu, kurio metu pareiškėjas dviračiu įvažiavo į dviračių take buvusią duobę, nukrito ir susižalojo. Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad viena iš savarankiškųjų (Konstitucijos ir įstatymų nustatytų (priskirtų) savivaldybių funkcijų yra savivaldybių vietinės reikšmės kelių ir gatvių priežiūra, taisymas, tiesimas ir saugaus eismo organizavimas (Vietos savivaldos įstatymo 6 str. 32 p.). Šios funkcijos vykdymas yra atsakovo vykdoma viešojo administravimo veikla. Tais atvejais, kai dėl netinkamo savivaldybei priskirtų funkcijų vykdymo padaroma žala tretiesiems asmenims, ginčai dėl žalos atlyginimo nagrinėtini administraciniame teisme (2013 m. sausio 10 d. nutartis byloje *E. O. prieš Šiaulių miesto savivaldybę*, T-258-2012).

2.1.5. Dėl valstybinės žemės valdytojo atsisakymo nagrinėti prašymą išnuomoti valstybinės žemės sklypą, kol bus pateikti visi reikiami dokumentai

Pareiškėjas kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, savo skunde prašydamas panaikinti Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Vilniaus miesto skyriaus raštą ir įpareigoti atsakovą išnuomoti pareiškėjui ginčo valstybinį žemės sklypą. Nustatyta, jog pareiškėjas kreipėsi į atsakovą, prašydamas išnuomoti minėtą valstybinės žemės sklypą, tačiau skundžiamu raštu atsakovas nurodė pareiškėjui, jog jo prašymas bus nagrinėjamas tik pateikus žemės sklypo planą, kuriame, be kita ko, būtų išskirta žemės sklype esančiai transformatorinei eksploatuoti reikalinga žemės sklypo dalis.

Vilniaus apygardos administracinis teismas, spręsdamas skundo priėmimo klausimą, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Šis teismas nurodė, kad ginčas kilo pareiškėjui siekiant išsinuomoti žemės sklypą, kuriame yra pareiškėjui nuosavybės teise priklausantis pastatas. Manė, kad pareiškėjo skundžiamas raštas galbūt nevertintinas kaip viešojo administravimo subjekto administracinis aktas, o vertintinas kaip valstybinės žemės valdytojo keliami papildoma sąlyga žemės nuomos sutarčiai sudaryti.

Tačiau Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad nors valstybinės žemės nuoma yra civilinis sandoris, šiame ginče civiliniai teisiniai aspektai nebuvo dominuojantys. Ginčas kilo dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 260 patvirtintose Naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos taisyklėse numatytų administracinių procedūrų vykdymo. Atsakovas atsisakė nagrinėti pareiškėjo prašymą išnuomoti žemės sklypą, kadangi šis nepateikė nustatyta tvarka parengto žemės sklypo plano. Pareiškėjas ginčijo šią atsakovo poziciją ir tvirtino, kad iš

jo nepagrįstai reikalaujama pateikti minėtą dokumentą. Todėl Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, jog nagrinėjant kilusį ginčą turėjo būti sprendžiami ne civilinio teisinio pobūdžio valstybinės žemės nuomos klausimai, bet vertinama, ar egzistuoja teisės aktuose numatytos sąlygos valstybinės žemės sklypo nuomai, o tai yra administracinio pobūdžio klausimas. Keliamame ginče dominavo administraciniai teisiniai santykiai, kurie šiuo atveju lėmė ginčo priskirtinumą administraciniam teismui (2013 m. vasario 21 d. nutartis byloje UAB „Bendras turtas“ prieš Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Vilniaus miesto skyrių, T-1-2013).

2.1.6. Dėl nesumokėtos vietinės rinkliavos už išduotą leidimą įrengti ir eksploatuoti išorinę vaizdinę reklamą bei nuostolių, kai ši reklama eksploatuojama be leidimo

---

Ieškovas kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą, savo ieškinyje prašydamas priteisti iš atsakovo 708 152 Lt nesumokėtos vietinės rinkliavos, 244 487 Lt nuostoliams atlyginti bei 5 proc. dydžio metines procesines palūkanas. Nurodė, kad atsakovui 2008 spalio 1 d. buvo išduotas leidimas įrengti ir eksploatuoti išorinės vaizdinės reklamos informacines nuorodas ant Vilniaus miesto savivaldybei priklausančių ar valdytojo teise valdomų objektų. Pažymėjo, jog atsakovas pareigos mokėti vietinę rinkliavą tinkamai nevykdė, todėl 2011 m. gegužės 16 d. buvo panaikintas šiam išduotas leidimas. Atsakovas, pažeisdamas reikalavimus, nedemontavo išorinės vaizdinės reklamos informacinių nuorodų ir jas toliau eksploatuoja ieškovui priklausančiuose žemės sklypuose, gaudamas už šią veiklą pajamas.

Vilniaus apygardos teismas nutartimi perdavė bylą nagrinėti pagal teisingumą Panevėžio apygardos administraciniam teismui, kuris, susipažinęs su byla, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą.

Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad pareikštame ieškinyje Vilniaus miesto savivaldybės administracija prašė priteisti iš atsakovo nesumokėtą vietinę rinkliavą už išduotą leidimą įrengti ir eksploatuoti išorinę vaizdinę reklamą bei už išorinės vaizdinės reklamos informacinių nuorodų eksploatavimą atsakovui panaikinus minėtą leidimą, taip pat nuostolius, atsiradusius dėl to, jog atsakovas eksploatavo išorinę reklamą neturėdamas šiai veiklai vykdyti išduoto leidimo, bei priteisti 5 proc. dydžio procesines palūkanas. Aptariamam atveju ginčas buvo kilęs dėl į savivaldybės biudžetą mokamos privalomos viešojo teisinio pobūdžio rinkliavos išieškojimo (Rinkliavų įstatymo 2 str. 3 d., 11 str. 1 d. 8 p., 16 str. 2 d.). Tokio pobūdžio ginčas pateko į Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytą bylų kategoriją ir turėjo būti nagrinėjamas administraciniame teisme. Specialiosios teisėjų kolegijos vertinimu, ieškovo reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo buvo išvestinis iš reikalavimo dėl vietinės rinkliavos priteisimo, todėl neturėjo esminės reikšmės bylos teisingumui (2013 m. vasario 27 d. nutartis byloje *Vilniaus miesto savivaldybės administracija prieš UAB „Gandras energoeftas“*, T-4-2013).

2.1.7. Dėl vykdančios Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimą priimto savivaldybės tarybos sprendimo, kuriuo keičiamos su privačiu ūkio subjektu sudarytos sutarties sąlygos

Pareiškėjas skundu kreipėsi į Kauno apygardos administracinę teisumą, prašydamas panaikinti Kazlų Rūdos savivaldybės tarybos sprendimą pripažinti netekusiu galios ankstesnį tarybos sprendimą, kuriuo buvo pritarta su pareiškėju 2000 m. lapkričio 10 d. sudarytos Kazlų Rūdos miesto šilumos ūkio modernizavimo ir renovacijos sutarties galiojimo termino pratęsimui papildomiems 5 metams. Pažymėjo, jog Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba (toliau – ir Konkurencijos taryba) 2012 m. balandžio 19 d. nutarimu pripažino pažeidžiančiais Konkurencijos įstatymo 4 straipsnį savivaldybės veiksmus pratęsiant sutartį ilgesniam nei sutartyje ir 2000 m. liepos 25 d. Kazlų Rūdos savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintuose Kazlų Rūdos šilumos ūkio modernizavimo ir renovacijos konkurso nuostatuose nustatytam terminui. Minėtu nutarimu Konkurencijos taryba įpareigojo Kazlų Rūdos savivaldybę ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo nutarimo paskelbimo teisės aktuose nustatyta tvarka dienos, Kazlų Rūdos savivaldybės tarybos sprendimą dėl sutarties galiojimo termino pratęsimo ir jo pagrindu su pareiškėju pasirašytą susitarimą panaikinti arba pakeisti taip, kad neprieštarautų Konkurencijos įstatymo nuostatų reikalavimams.

Kauno apygardos administracinis teismas, nagrinėdamas administracinę bylą, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją bylos rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui klausimams spręsti, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Nurodė, kad tarp šalių yra susiklostę civiliniai teisiniai santykiai, o priimdamas ginčijamą sprendimą, atsakovas siekė šiuos santykius pakeisti.

Šiuo klausimu Specialioji teisėjų kolegija pastebėjo, jog byloje nustatyta, kad skundžiamo Kazlų Rūdos tarybos sprendimo priėmimo pagrindas buvo Konkurencijos tarybos 2012 m. balandžio 19 d. nutarimas. Minėtu nutarimu Konkurencijos taryba pripažino Kazlų Rūdos tarybos 2007 m. gruodžio 20 d. sprendimą ir 2008 m. sausio 30 d. šalių pasirašytą susitarimą pažeidžiančiais Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus, t. y. sąžiningos konkurencijos laisvę. Konkurencijos įstatymas reglamentuoja konkurenciją ribojančią ar galinčią riboti viešojo administravimo subjektų bei ūkio subjektų veiklą ir nesąžiningos konkurencijos veiksmus, nustato šių subjektų teises, pareigas ir atsakomybę bei konkurencijos ribojimo ir nesąžiningos konkurencijos priežiūros Lietuvos Respublikoje teisinius pagrindus (Konkurencijos įstatymo 1 str. 2 d.), t. y. reglamentuoja santykius, kylančius viešojo administravimo srityje. Remiantis Administracinių bylų teisenos įstatymo 1 straipsnio 1 dalimi, 3 straipsnio 1 dalimi, ginčai, kylantys iš administracinių teisinių santykių, t. y. ginčai dėl teisės viešojo administravimo srityje, priskirtini administracinių teismų kompetencijai. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes ir į tai, jog Kazlų Rūdos savivaldybė šiuo atveju veikė ne kaip sutartinių teisinių santykių subjektas, o įgyvendindama privalomus viešojo administravimo subjekto nurodymus, Specialioji teisėjų kolegija padarė išvadą, jog ginčas nagrinėtinas administraciniame teisme (2013 m. kovo 12 d. nutartis byloje UAB „Litesko“ prieš Kazlų Rūdos savivaldybę, T-37-2013).

2.1.8. Dėl ne mokesčių mokėtojai priklausiusių piniginių lėšų, išieškotų vykdant mokesčių administratoriaus sprendimą dėl mokestinės nepriemokos priverstinio išieškojimo iš mokesčių mokėtojo turto, grąžinimo

---

Pareiškėjas skundu kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinę teisumą, be kita ko, prašydamas priteisti iš atsakovo Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – ir VMI) 209 013,61 Lt be pagrindo gautų piniginių lėšų.

Nurodė, kad su UAB „Roner group“ 2011 m. kovo 25 d. sudarė pirkimo–pardavimo sutartį, pagal kurią ši bendrovė įsipareigojo pareiškėjui parduoti prekes, o pareiškėjas – už jas atsiskaityti. Šios pirkimo–pardavimo sutarties pagrindu UAB „Roner group“ 2011 m. birželio 6 d. pateikė apmokėti PVM sąskaitą faktūrą, kurią pareiškėjas apmokėjo. Vėliau paaiškėjo, kad minėtos sumos per klaidą buvo pervestos ne į UAB „Roner group“, bet į UAB „Roner Auto“ sąskaitą. Nepavykus surasti UAB „Roner Auto“ atstovų, pareiškėjo prašymu buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas. Pareiškėjui bandant susigrąžinti sumas, buvo gautas antstolio pranešimas, kad jis (antstolis) vykdo išieškojimą pagal išieškotojo Vilniaus apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2011 m. vasario 9 d. pateiktą vykdomąjį dokumentą dėl mokestinės nepriemokos išieškojimo iš UAB „Roner Auto“, dėl ko, pareiškėjo teigimu, minėta 209 013,61 Lt suma be pagrindo atiteko VMI, o 9 692,13 Lt – antstoliui. Pareiškėjas manė, kad išieškojimas nepagrįstai buvo nukreiptas į jam priklausantį turtą bei kad byloje yra akivaizdūs pagrindai turto gavimo be pagrindo institutui taikyti.

Kadangi Vilniaus apygardos administracinis teismas sprendimu pareiškėjo skundą atmetė, šis su apeliaciniu skundu kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teisumą, kuris, nagrinėdamas bylą, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą.

Ši kolegija pirmiausia priminė, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta, kad administraciniai teismai sprendžia bylas dėl mokesčių, kitų privalomų mokėjimų, rinkliavų sumokėjimo, grąžinimo ar išieškojimo, finansinių sankcijų taikymo, taip pat dėl mokestinių ginčų. Mokesčių administravimo įstatymo 2 straipsnio 14 dalis numato, kad mokesčių administravimas – tai mokesčių administratoriaus funkcijų įgyvendinimas, taip pat mokesčių ir kituose įstatymuose nustatytų mokesčių administratoriaus ir mokesčių mokėtojo pareigų vykdymas ir teisių įgyvendinimas. Nagrinėtu atveju mokesčių administratorius priėmė sprendimą dėl priverstinio mokestinės nepriemokos išieškojimo iš mokesčių mokėtojo – trečiojo suinteresuoto asmens UAB „Roner Auto“. Pareiškėjas, reikšdamas reikalavimą dėl piniginių lėšų priteisimo iš VMI, teigė, kad mokesčių administratoriaus sprendimu išieškotos pinigines lėšas priklauso pareiškėjui, o ne UAB „Roner Auto“. Šio aspektu Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad ginčijama mokesčių administratoriaus veika mokestinės nepriemokos priverstinio išieškojimo procese yra mokesčių administravimas, ir atsakovas, atlikdamas šiuos veiksmus, veikia kaip viešojo administravimo subjektas. Todėl šioje byloje keltas ginčas pateko į Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytą administracinio teismo nagrinėjamų ginčų dėl mokesčių kategoriją ir turi būti nagrinėjamas administraciniame teisme (2013 m. balandžio 9 d. nutartis byloje UAB „Eternit Baltic“ prieš Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, T-44-2013).

2.2. Bylos, nagrinėtinės bendrosios kompetencijos teismuose

2.2.1. Dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, ikiteisminio tyrimo teisėjo veiksmais įtariamajam padarytos neturtinės žalos atlyginimo

Pareiškėjas kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, skunde prašydamas priteisti iš Lietuvos valstybės 90 000 Lt neturtinei žalai atlyginti. Nurodė, kad 2009 m. gruodžio 1 d. Muitinės kriminalinės tarnybos Vilniaus skyriuje buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal Baudžiamojo kodekso 182 straipsnio 2 dalį įtariant pareiškėją tuo, kad jis, importuodamas iš Jungtinių Amerikos Valstijų lengvąjį automobilį, pateikė muitinei automobilio vertinimo ataskaitą, kurioje nurodyti žinomi neatitinkantys tikrovės duomenys apie automobilio sugadinimus, dėl ko buvo neteisingai apskaičiuota deklarauto automobilio vertė ir neteisingai apskaičiuoti bei sumokėti importo mokesčiai, taip išvengiant 22 978 Lt dydžio turtinės prievolės. Ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas 2012 m. rugsėjo 17 d. konstatavus, kad nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Pareiškėjas tyrimo metu ne kartą teikė prašymus nutraukti ikiteisminį tyrimą, tačiau prokurorai ir ikiteisminio tyrimo teisėjai prašymų netenkino. Minėtų pareigūnų procesiniai dokumentai, pasak pareiškėjo, buvo nemotyvuoti, priimti neįvertinus skunde nurodomų argumentų, padarytos skubotos išvados. Pabrėžė, jog ikiteisminis tyrimas tęsėsi nepagrįstai ilgai bei kad nuo 2010 m. gegužės 13 d., kuomet buvo apklaustas kaip liudytojas, jautė nuolatinę nervinę įtampą, dėl kurios jam negrįžtamai pablogėjo sveikata.

Vilniaus apygardos administracinis teismas, spręsdamas skundo priėmimo klausimą, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Teismas nurodė, kad pareiškėjas prašomą priteisti neturtinę žalą kildina iš neteisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokuratūros ikiteisminio tyrimo veiksmų bei teisėjų veiksmų ikiteisminio tyrimo kontrolės srityje. Be to, pareiškėjas skundo negrindė pareigūnų veiksmais ar sprendimais, kurie būtų susiję su jų priimtais sprendimais viešojo administravimo srityje.

Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad ginčai dėl žalos atlyginimo yra civilinio pobūdžio ir, pagal bendrą taisyklę, jie yra priskirti nagrinėti bendrosios kompetencijos teismui (Civilinio proceso kodekso 22 str. 1 d., 25 str.). Administracinis teismas nagrinėja tik tuos ginčus dėl žalos atlyginimo, kurie yra apibrėžti Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punkte, t. y. ginčus dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo. Be to, Administracinių bylų teisenos įstatymo 16 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų procesinių veiksmų, susijusių su bylų tyrimu.

Nagrinėtu atveju pareiškėjas prašė priteisti atlyginimą neturtinės žalos, kurią kildino iš Muitinės kriminalinės tarnybos, prokuratūros pareigūnų bei ikiteisminio tyrimo teisėjų veikos bei priimtų sprendimų ikiteisminio tyrimo metu. Taigi pareiškėjo keltas reikalavimas dėl žalos atlyginimo nebuvo grindžiamas prokuratūros ar Muitinės kriminalinės tarnybos, kaip viešojo administravimo subjektų, veiksmais, todėl keliamas ginčas nepateko į Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punkte

numatytą administracinio teismo nagrinėjamų bylų kategoriją. Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad žalos, padarytos atitinkamais ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ir teismo neteisėtais veiksmais, atlyginimo klausimus reglamentuoja Civilinio kodekso 6.272 straipsnis, ir tokie ginčai yra teisingi bendrosios kompetencijos teismui (Civilinio proceso kodekso 1 str. 1 d., Administracinių bylų teisenos įstatymo 16 str. 2 d.). Byla turi būti nagrinėjama bendrosios kompetencijos teisme (2013 m. vasario 21 d. nutartis byloje *D. P. prieš Lietuvos valstybę*. T-270-2012).

2.2.2. Dėl viešojo administravimo subjektų sprendimų, priimtų ikiteisimine tvarka nagrinėjant ginčą dėl žalos atlyginimo, nustačius neteisėtą elektros energijos naudojimą

Pareiškėjai kreipėsi į Klaipėdos apygardos administracinę teisumą, prašydami panaikinti Valstybinės energetikos inspekcijos Klaipėdos teritorinio skyriaus ir Valstybinės energetikos inspekcijos prie Energetikos ministerijos sprendimus. Nurodė, kad 2010 m. liepos 1 d. akcinė bendrovė „VST“ surašė Elektros energijos vartojimo vietas apžiūros aktą, kuriuo įformino nustatytą neapskaitinės elektros energijos vartojimo faktą. Bendrovės Klaipėdos skyrius 2010 m. rugsėjo 14 d. ir 2010 m. spalio 5 d. sprendimais pažeidimu padarytą žalą įvertino 45 712,42 Lt. Ginčydami žalos dydį, pareiškėjai apskundė minėtus sprendimus Valstybinės energetikos inspekcijos Klaipėdos skyriui bei Valstybinės energetikos inspekcijos viršininkui, kurie skundų netenkino.

Byla pagal pareiškėjų skundą buvo išnagrinėta, priimtas teismo sprendimas patikrintas apeliacinės instancijos teismo. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas šioje byloje 2012 m. spalio 11 d. priėmė nutartį, kuria Klaipėdos apygardos administracinio teismo sprendimą panaikino ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, atsižvelgusi į ginčo santykius reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, proceso šalių pateikiamus argumentus bei tai, kad pareiškėjai nenurodė viešojo administravimo subjekto neteisėtų veiksmų, sprendė, jog byloje ginčas kilo iš civilinių teisinių santykių, t. y. nustačius neteisėtą elektros energijos naudojimą yra sprendžiamas žalos atlyginimo klausimas ir pareiškėjai ginčijo akcinės bendrovės „VST“ Klaipėdos miesto skyriaus vartotojų prašymų ir aktų svarstymo komisijos apskaičiuotos žalos dydį. Apeliacinės instancijos teismas įpareigojo pirmosios instancijos teisumą įvertinti kilusio ginčo pobūdį ir pasiūlyti pareiškėjams byloje patikslinti atsakovą bei reikalavimus. Kadangi pareiškėjas atsisakė keisti atsakovus ir reikalavimus, Klaipėdos apygardos administracinis teismas, nagrinėdamas administracinę bylą iš naujo, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą.

Spręsdama šį klausimą Specialioji teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, kad vienas iš svarbiausių kriterijų, pagal kuriuos atribojama administracinio teismo ir bendrosios kompetencijos teismo jurisdikcija yra teisinio santykio, iš kurio kilo ginčas, prigimtis ir pobūdis (Administracinių bylų teisenos įstatymo 3 str. 1 d., Civilinio proceso kodekso 22 str.). Nagrinėtu atveju pareiškėjai ginčijo viešojo administravimo subjektų sprendimus, kuriais jų skundai dėl 2010 m. rugsėjo 14 d. akcinės bendrovės „VST“ Klaipėdos miesto skyriaus vartotojų prašymų ir aktų svarstymo posėdžio protokolu patvirtinto akcinės bendrovės „Lesto“ už neapskaitinės elektros energijos vartojimą patirtos žalos dydžio buvo atmesti. Taigi ginčijami aktai buvo priimti nagrinėjant ginčą dėl žalos atlyginimo

nustačius neteisėtą elektros energijos naudojimą ikitaismine tvarka. Pasak Specialiosios teisėjų kolegijos, teisinius santykius, kylančius iš elektros energijos tiekimo, žalos atlyginimo reglamentuoja civilinės teisės normos, dėl ko aptariamas ginčas turėjo būti nagrinėjamas bendrosios kompetencijos teisme.

Tačiau ši kolegija, atsižvelgdama į tai, jog byla buvo iškelta administraciniame teisme ir ilgą laiką buvo administracinių teismų žinioje, sprendė, kad dabartinėje bylos stadijoje naujo proceso pradėjimas bendrosios kompetencijos teismuose būtų nesuderinamas su proceso operatyvumo ir ekonomiškumo principais, todėl nurodė šią konkrečią bylą baigti nagrinėti administraciniame teisme (2013 m. vasario 21 d. nutartis byloje *A. R. ir E. R. prieš Valstybinės energetikos inspekcijos prie Energetikos ministerijos Klaipėdos teritorinį skyrių ir kt.* T-264-2012).

2.2.3. Dėl vykdančios nuosprendį baudžiamojoje byloje priimto viešojo administravimo subjekto sprendimo paimti žemės sklypą į valstybės žemės fondą

Pareiškėjas kreipėsi į Kauno apygardos administracinį teismą, prašydamas panaikinti Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Kauno rajono skyriaus įsakymą, kuriuo pareiškėjui priklausančio žemės sklypo dalis buvo paimta į valstybės žemės fondą. Nurodė, kad Kauno miesto apylinkės teismo 2000 m. spalio 18 d. nuosprendžiu baudžiamojoje byloje buvo nuteistas už Baudžiamojo kodekso 271 straipsnio 3 dalyje numatytos nusikalstamos veikos padarymą, skirta 2 metai pataisos darbų bei nutarta konfiskuoti 1/3 pareiškėjo turto. Vykdančią šį nuosprendį į valstybės žemės fondą buvo paimtas ginčo žemės sklypas.

Kauno apygardos administracinis teismas, nagrinėdamas bylą, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą.

Kaip pastebėjo Specialioji teisėjų kolegija, kvestionuodamas minėtą atsakovo (viešojo administravimo subjekto) sprendimą pareiškėjas iš esmės kėlė ginčą teismo konfiskuoto ir perduotino valstybei turto realizavimo procese. Skundžiamo akto teisėtumo klausimo išsprendimas buvo susijęs su teismo nuosprendžiu skirtu pareiškėjo turto konfiskavimo vykdymo proceso teisiniais aspektais, kurie yra nustatyti Civilinio proceso kodekse. Todėl aptariamas ginčas, kaip iš esmės susijęs su Civilinio proceso kodekso reglamentuotu vykdymo procesu, taip pat antstolio ir kitų institucijų veiksmis vykdymo procese (Civilinio proceso kodekso 510 str., 691 str., 692 str.), turėjo būti nagrinėjamas bendrosios kompetencijos teisme (2013 m. kovo 12 d. nutartis byloje *G. E. G. prieš Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos*, T-21-2013).

2.2.4. Dėl atsiskaitymo už suteiktas atliekų tvarkymo paslaugas, kai paslaugų tarifus nustato vietos savivaldos institucijos

---

Šilutės rajono apylinkės teisme buvo priimtas UAB „Ecoservice“ ieškinys, kuriame ieškovas, be kita ko, prašė priteisti iš atsakovo G. D. 485,39 Lt skolą. Nurodė, kad vadovaudamasis Šilutės rajono tarybos sprendimu bei su Šilutės rajono savivaldybės administracija sudaryta sutartimi teikia Šilutės rajono savivaldybės gyventojams, taip pat ir atsakovui, nerūšiuotų buitinių atliekų surinkimo ir išvežimo paslaugas bei

aprūpina atliekų surinkimo konteineriais. Atsakovas pagal minėtos sutarties nuostatas yra įpareigotas už suteiktas paslaugas tinkamai ir laiku sumokėti, nors ir nėra pasirašęs viešosios sutarties su ieškovu. Ieškovas, vykdydamas sutartį, kiekvieną mėnesį iš atsakovui perduoto komunalinių atliekų konteinerio rinko ir vežė atliekas, tačiau atsakovas už paslaugas neatsiskaitė.

Šilutės rajono apylinkės teismas 2012 m. gruodžio 19 d. nutartimi bylą perdavė pagal teisingumą nagrinėti Klaipėdos apygardos administraciniam teismui, kuris, nagrinėdamas bylą, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą.

Ši kolegija pirmiausia priminė, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo 21 straipsnio 2 dalyje ir Civilinio proceso kodekso 36 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad bylos rūšinį teisingumą bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui lemia teisinio santykio, iš kurio kilo ginčas, pobūdis; kai teisinis santykis yra mišrus, bylos rūšinis teisingumas priklauso nuo to, koks teisinis santykis (civilinis ar administracinis) byloje vyrauja. Nagrinėtu atveju ieškovas UAB „Ecoservice“ prašė priteisti skolą iš asmens už jam suteiktas atliekų tvarkymo paslaugas. Tai yra civiliniai teisiniai santykiai, nesusię su savivaldos institucijos nustatytos vietinės rinkliavos išieškojimu, todėl, kaip pažymėjo Specialioji teisėjų kolegija, ginčą turėjo nagrinėti bendrosios kompetencijos teismas. Tai, jog tarifas už buitinių atliekų tvarkymą buvo nustatytas Šilutės rajono savivaldybės tarybos sprendimu, nekeitė tarp ieškovo ir atsakovo susiklosčiusių santykių teisinės prigimties (2013 m. kovo 18 d. nutartis byloje UAB „Ecoservice“ prieš G. D., T-23-2013).

2.2.5. Dėl savivaldybės tarybos sprendimo, kuriuo patvirtinti savivaldybės teritorijoje taikomi valstybinės žemės nuomos mokesčio tarifai

---

Pareiškėjas kreipėsi į Klaipėdos apygardos administracinį teismą, savo skunde, be kita ko, prašydamas panaikinti Palangos miesto savivaldybės tarybos sprendimo dalį, kuria tam tikriems ūkio subjektams, veikiantiems Palangos miesto savivaldybės teritorijoje, tarp jų ir pareiškėjui, nustatė didesnę už standartinę valstybinės žemės nuomos mokesčio tarifą.

Klaipėdos apygardos administracinis teismas, spręsdamas skundo priėmimo klausimą, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Patvirtindama šio teismo abejones, Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad byloje buvo kilęs ginčas dėl nuomos mokesčio, mokėtino už pareiškėjo nuomojamą valstybinės žemės sklypą, dydžio. Žemės nuomos, įskaitant ir valstybinės žemės nuomos, santykius reglamentuoja Civilinio kodekso Šeštosios knygos XXIX skyrius (6.545–6.566 str.). Šiuo atveju atsakovas, vykdydamas valstybinės žemės nuomos funkcijas, veikė kaip civilinių teisinių santykių subjektas, t. y. valstybės vardu įgyvendino valstybinės žemės savininko teises, tarp jų ir teisę nustatyti, apskaičiuoti ir gauti žemės nuomos mokesť už išnuomotus valstybinės žemės sklypus (Civilinio kodekso 6.552 str. 2 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 10 d. nutarimo Nr. 1387 „Dėl žemės nuomos mokesčio už valstybinės žemės sklypų naudojimą“ 1, 3, 5, 7 p.). Tarp atsakovo ir pareiškėjo susiklostę teisiniai santykiai nebuvo pagrįsti subjektų pavaldumu ir buvo reguliuojami civilinės teisės normų, todėl, pasak Specialiosios teisėjų kolegijos, ginčas kilo iš civilinių teisinių santykių ir turėjo būti nagrinėjamas bendrosios

kompetencijos teisme (2013 m. kovo 22 d. nutartis byloje UAB „*Optimalus turto valdymas*“ prieš *Palangos miesto savivaldybę*, T-43-2013).

2.2.6. Dėl savivaldybės administracijos direktoriaus atsisakymo tenkinti ūkio subjekto prašymą pratęsti jo teisę vykdyti daugiabučių gyvenamųjų namų butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios nuosavybės administravimo veiklą

Ieškovas UAB „Palangos butų ūkis“ pateikė teismui ieškinį, kuriame prašė panaikinti Palangos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimą, kuriuo iš esmės buvo atsisakyta nustatyti teisę ieškovui vykdyti Palangos mieste esančių daugiabučių gyvenamųjų namų butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios nuosavybės administravimo veiklą iki 2017 m. gruodžio 31 d. Pažymėjo, kad prašė ieškovą ne iš naujo paskirti Palangos miesto daugiabučių namų bendrosios nuosavybės administratoriumi, tačiau pakeisti ankstesnį įsakymą, kuriuo ieškovas jau buvo paskirtas tokiu administratoriumi. Nurodė, kad remiantis Civilinio kodekso 4.82, 4.83, 4.84 ir 4.85 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 5 straipsniu, iki šio įstatymo įsigaliojimo neterminuotam laikui paskirti bendrojo naudojimo objektų administratoriai savo veiklą vykdo iki 2014 m. liepos 1 d.

Palangos miesto apylinkės teismui nutartimi atsisakius priimti ieškinį, ieškovas tokią nutartį apskundė Klaipėdos apygardos teismui, kuris, spręsdamas atskirojo skundo priėmimo klausimą, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą.

Specialioji teisėjų kolegija pastebėjo, kad nagrinėtu atveju ginčas kilo dėl savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimo, kuriuo ieškovo prašymas nustatyti teisę pareiškėjui vykdyti daugiabučių gyvenamųjų namų butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios nuosavybės administravimo veiklą iki 2017 m. gruodžio 31 d. netenkintas. Ieškovas skundu siekė, kad būtų pakeista įsakymo dalis, kuria nustatytas ieškovo vykdomo daugiabučių namų butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios nuosavybės administravimo terminas. Ginčytas įsakymas buvo priimtas remiantis Civilinio kodekso 4.84 straipsniu, reglamentuojančiu butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios dalinės nuosavybės administravimą. Šio savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymo pagrindu atsirado atitinkami namų butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios nuosavybės administravimo santykiai. Kadangi turto administravimo teisiniai santykiai yra civiliniai teisiniai, o ginčai, kylantys iš turto administravimo teisinių santykių, savo teisine prigimtimi yra civiliniai, Specialioji teisėjų kolegija sprendė, kad ieškovo reikalavimai turėjo būti nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme (2013 m. birželio 5 d. nutartis UAB „*Palangos butų ūkis*“ prieš *Palangos miesto savivaldybės administraciją*, T-70-2013).

2.2.7. Dėl viešąsias paslaugas teikiančios biudžetinės įstaigos atsisakymo šios įstaigos darbuotojų profesinei sąjungai pateikti informaciją

Pareiškėjas kreipėsi į Klaipėdos apygardos administracinę teisumą, skunde prašydamas pripažinti neteisėtu Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorijos raštą atsisakyti pateikti prašytą informaciją. Nurodė, kad yra Profesinių sąjungų įstatymo nustatyta

tvarka įsteigta profesinė sąjunga, kuri savo veikloje vadovaujasi Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos Klaipėdos miesto profesinių organizacijų susivienijimo įstatais. Nuo 2008 m. vasario 24 d. konservatorijoje veikia Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos Klaipėdos miesto profesinių organizacijų susivienijimo padalinys – Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorijos Švietimo darbuotojų profesinė organizacija, kuri buvo įsteigta minėtų įstatų pagrindu ir, remiantis įstatų 4.1 punktu, yra vienas iš profesinės sąjungos struktūrinių lygmenų. Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorijos Švietimo darbuotojų profesinės organizacijos atstovams kilo įtarimų, jog konservatorijoje be ekonominio būtinumo priimami nauji darbuotojai, o vėliau šiems darbuotojams pavedama atlikti darbą, kurį iki tol tinkamai atliko kiti darbuotojai. Tokiu būdu be teisinio pagrindo mažinamas darbo krūvis kitiems darbuotojams, o kartu – ir jų atlygis už darbą. Kilo įtarimų, kad darbo krūvis labiausiai mažinamas profesinei organizacijai priklausantiems darbuotojams. Dėl to 2012 m. rugsėjo 12 d. profesinės organizacijos pirmininkė kreipėsi į konservatorijos vadovą, prašydama suteikti informaciją apie pirmojo pusmečio pedagogams skirtų valandų tarifikaciją, kuri yra švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 18 d. įsakymu Nr.V-1315 patvirtinto Švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašo 2 punkte nurodytas dokumentas, t. y. tarifinis sąrašas, kuriame nurodomi mokytojai, pateikiami duomenys apie jų darbo stažą, išsilavinimą, kvalifikacinę kategoriją, paskirtą darbo krūvį ir nurodomi kiti teisės aktuose nustatyti duomenys, kurių reikia darbo užmokesčiui apskaičiuoti. Tačiau 2012 m. rugsėjo 19 d. konservatorijos vadovė raštu nurodė, kad 2012 m. rugsėjo 19 d. Metodinės tarybos, Mokyklos tarybos, profesinės sąjungos ir administracijos pasitarime pedagogai, nepriklausantys profesinei organizacijai, balsuodami išreiškė savo nuomonę, kad jie nesutinka, jog jų tarifikacijos būtų pateikiamos profesinei organizacijai.

Klaipėdos apygardos administracinis teismas, nagrinėdamas bylą, kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą.

Šiuo klausimu Specialioji teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, kad Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorija yra bendrojo lavinimo mokykla, teisinė forma – biudžetinė įstaiga. Konservatorijos paskirtis – bendrasis ugdymas, muzikinis ugdymas, meninis ugdymas, neformalus švietimas. Pagrindinė konservatorijos veiklos sritis – švietimas, pagrindinė veiklos rūšis – vidurinis mokymas. Taigi, kaip pažymėjo Specialioji teisėjų kolegija, Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorijos veikla yra susijusi su viešųjų paslaugų teikimu, o ne viešojo administravimo įgaliojimų vykdymu, todėl ši įstaiga nelaikytina viešojo administravimo subjektu. Be to, nagrinėtu atveju pareiškėjas Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos Klaipėdos miesto profesinių organizacijų susivienijimas ginčijo Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorijos atsisakymą pateikti informaciją apie pedagogams skirtų valandų tarifikaciją, t. y. duomenis apie mokytojų darbo stažą, išsilavinimą, kvalifikacinę kategoriją, paskirtą darbo krūvį ir kitus duomenis, kurių reikia darbo užmokesčiui apskaičiuoti. Taigi šiuo atveju ginčas buvo kilęs tarp darbuotojų atstovo ir darbdavio bei susijęs su darbo teisiniais santykiais. Ginčai, kylantys iš darbo teisinių santykių, yra priskirti nagrinėti bendrosios kompetencijos teismams (2013 m. gegužės 21 d. nutartis byloje *Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos Klaipėdos miesto profesinių organizacijų susivienijimas prieš Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatoriją*, T-56-2013).

2.2.8. Dėl antstolių drausminės atsakomybės

Pareiškėjas kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, skunde prašydamas panaikinti Lietuvos antstolių rūmų sprendimą atsisakyti pradėti drausmės bylą dėl jo nurodyto antstolio veiksmų bei įpareigoti atsakovą iš naujo svarstyti šį klausimą.

Kadangi Vilniaus apygardos administracinis teismas nutartimi pareiškėjo skundą atsisakė priimti, pareiškėjas padavė atskirąjį skundą, kurį nagrinėdamas Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nutarė kreiptis į Specialiąją teisėjų kolegiją dėl bylos priskirtinumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui.

Nagrinėdama šį prašymą Specialioji teisėjų kolegija pirmiausia nurodė, jog Antstolių įstatymo 45 straipsnyje numatyta, kad antstolių savivaldą įgyvendina Lietuvos antstolių rūmai (1 d.). Lietuvos antstolių rūmai yra viešas juridinis asmuo (4 d.). Lietuvos antstolių rūmų įstatų 2 straipsnio 1 punktą numato, kad Lietuvos antstolių rūmai veikia kaip profesinė asociacija.

Pareiškėjas prašė panaikinti Lietuvos antstolių rūmų sprendimą, priimtą Lietuvos antstolių rūmų prezidiumui išnagrinėjus pareiškėjo skundą dėl antstolio veiksmų. Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 12 punktą, administraciniai teismai sprendžia bylas dėl visuomeninių organizacijų, bendrijų, politinių partijų, politinių organizacijų ar asociacijų priimtų bendro pobūdžio aktų teisėtumo. Lietuvos antstolių rūmų sprendime, kurį skundė pareiškėjas, nurodoma, kad Lietuvos antstolių rūmų prezidiumas nenustatė Antstolių įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje reglamentuotų antstolio drausminės atsakomybės taikymo pagrindų. Taigi ginčijimas raštas buvo ne bendro, bet individualaus pobūdžio aktas, priimtas išnagrinėjus pareiškėjo skundą. Todėl Specialioji teisėjų kolegija sprendė, kad šis ginčas nepateko į Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 12 punkte numatytą ginčų kategoriją. Be to, remiantis Antstolių įstatymo 13 straipsnio 6 dalimi ir 14 straipsnio 4 dalimi, antstolių drausmės bylas nagrinėja Antstolių garbės teismas, kurio sprendimai gali būti skundžiami Vilniaus apygardos teismui. Taigi pagal minėtas Antstolių įstatymo nuostatas, ginčai, susiję su antstolių drausminės atsakomybės taikymu, yra teisingi bendrosios kompetencijos teismui (2013 m. birželio 25 d. nutartis byloje UAB „*Psyops Media*“ prieš Lietuvos antstolių rūmus, T-67/2013).

3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimų apžvalga

3.1. 2013 m. gegužės 30 d. prejudicinis sprendimas byloje *Mehmet Arslan prieš Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie (C-534/11)*

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse 2 straipsnio 1 dalies, skaitomos kartu su šios direktyvos 9 konstatuojamąja dalimi, išaiškinimu. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp Turkijos piliečio *M. Arslan*, kuris Čekijos Respublikoje buvo sulaikytas administracinio jo išsiuntimo tikslais ir per šį sulaikymo laikotarpį pateikė tarptautinės apsaugos prašymą pagal prieglobstį reglamentuojančius nacionalinės teisės aktus, ir *Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie* (Čekijos Respublikos policijos Ústí regiono regioninis komisariato užsieniečių policijos skyrius) dėl pastarojo 2011 m. kovo 25 d. sprendimo pratęsti pirminį 60 dienų sulaikymo terminą papildomam 120 dienų laikotarpiui.

Prejudicinio sprendimo aktualumas ir svarba

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 20 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas asmens sulaikymo teisėtumo principas reiškia, jog asmeniui neturi būti atimta laisvė kitaip, nei tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokios nustatytos įstatyme. Asmens laisvė – viena pagrindinių prigimtinių asmens teisių ir jos apribojimas galimas tik tuomet, kai tai yra būtina ir neišvengiama, griežtai laikantis įstatymo reikalavimų (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. vasario 5 d. nutarimas). Pastaroji aplinkybė lemia, jog Užsieniečių teisinės padėties įstatymo nuostatos, įtvirtinančios užsieniečių sulaikymo pagrindus ir tvarką, negali būti aiškinamos ir taikomos plačiai.

Sprendimų sulaikyti užsieniečių pagrįstumo ir teisėtumo tikrinimas sudaro nemažą bylų dėl užsieniečių teisinės padėties, sprendžiamų administraciniuose teismuose, dalį. Šio pobūdžio bylose Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą yra akcentavęs, kad užsieniečių sulaikymas gali būti taikomas tik būtinais atvejais. Neretai šių ginčų teisinis branduolys – prieglobsčio prašytojų teisė dėl prieglobsčio procedūros pasilikti Lietuvoje bei tokių asmenų sulaikymo teisėtumas. Iš administracinių teismų praktikos matyti, kad šių sprendimų pagrįstumas ir teisėtumas tikrinamas, remiantis Užsieniečių teisinės padėties įstatymo 113 straipsnio 1 dalimi, įtvirtinančia užsieniečių sulaikymo pagrindus, bei Užsieniečių teisinės padėties įstatymo 113 straipsnio 2 dalimi, nustatančia, kad kai yra sprendžiamas klausimas dėl užsieniečio grąžinimo į užsienio valstybę, išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos arba įpareigojimo užsieniečiui išvykti iš Lietuvos Respublikos, užsienietis gali būti sulaikytas tik tuo atveju, jeigu sulaikymas būtinas atitinkamam sprendimui priimti ar vykdyti (jeigu užsienietis trukdo priimti ar vykdyti sprendimą, gali pasislėpti vengdamas išsiuntimo ir pan.).

Minėtu nacionaliniu teisiniu reguliavimu, be kita ko, įgyvendinamos Direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų

ir tvarkos valstybėse narėse, 2005 m. gruodžio 1 d. Tarybos direktyvos 2005/85/EB, nustatančios būtinausius reikalavimus dėl pabėgėlio statuso suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse, bei 2003 m. sausio 27 d. Tarybos direktyvos 2003/9/EB, nustatančios minimalias normas dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo, nuostatos. Būtent šių Europos Sąjungos teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios prieglobsčio prašytojo teisę pasilikti šalyje, kol yra nagrinėjamas jo prašymas, bei užsieniečio sulaikymo tvarką, buvo aiškinamos apžvelgiamame prejudiciniame sprendime.

Šiame sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad prieglobsčio prašytojas turi teisę likti atitinkamos valstybės narės teritorijoje, kol jo prašymas neatmestas pirmąja instancija. Taigi, negalima laikyti, kad tuo metu šalyje jis yra neteisėtai. Be to, kiekvienai valstybei narei suteikiama galimybė išplėsti teisę būti šalyje, numatant, kad apskundęs pirmąja instancija sprendžiančios atsakingos valdžios institucijos sprendimą, prieglobsčio prašytojas gali pasilikti atitinkamos valstybės teritorijoje laukti rezultatų.

Pasisakydamas dėl trečiosios šalies piliečio sulaikymo pagrindų, Teisingumo Teismas konstatavo, kad remiantis nacionaline teise, prieglobsčio prašytojas gali būti sulaikytas, jei jo tarptautinės apsaugos prašymas pateiktas vien siekiant pavėlinti ar sutrukdyti įvykdyti sprendimą grąžinti. Tačiau nustačius, kad dėl prieglobsčio prašytojo jo prašymo pateikimo momentu yra priimtas sprendimas jį grąžinti ir kad jis sulaikytas, siekiant jį išsiųsti, negalima preziumuoti, jog šis asmuo prašymą pateikė vien siekdamas pavėlinti ar sutrukdyti įvykdyti sprendimą dėl grąžinimo. Šiuo aspektu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad kompetentingos nacionalinės institucijos privalo kiekvienu atveju individualiai įvertinti, ar objektyviai būtina ir proporcinga sulaikyti prieglobsčio prašytoją, siekiant neleisti, kad atitinkamas asmuo visiškai išvengtų grąžinimo priemonės taikymo.

Neabejotina, kad Teisingumo Teismo pateiktas direktyvų 2008/115, 2005/85 ir 2003/9 taisyklių, reglamentuojančių prieglobsčio prašytojo sulaikymo pagrindus ir tvarką, išaiškinimas yra reikšmingas sprendžiant klausimus dėl Užsieniečių teisinės padėties įstatymo teisės normų, įgyvendinančių minėtus antrinės Europos Sąjungos teisės aktus, aiškinimo ir taikymo konkrečioms atvejams.

Neoficiali prejudicinio sprendimo apžvalga

Čekijos Respublikos policija sulaikė Turkijos pilietį M. Arslan, kaip neteisėtai šalyje esantį asmenį. Kitą dieną buvo priimtas sprendimas jį išsiųsti. Po kelių dienų Čekijos institucijos priėmė sprendimą sulaikymą pratęsti 60 dienų, motyvuojant pirmiausia tuo, kad buvo galima preziumuoti, jog M. Arslan nepaisys sprendimo išsiųsti. Šiame sprendime buvo pažymėta, kad suinteresuotasis asmuo neteisėtai, išvengęs kontrolės pasienyje, pateko į Šengeno erdvę ir gyveno Austrijoje, o vėliau Čekijos Respublikoje be kelionės dokumento ir vizos. Be to, šiame sprendime nurodyta, kad 2009 m. Graikijoje pareiškėjas jau buvo apklaustas dėl naudojimosi padirbtu pasu, grąžintas į savo kilmės šalį ir įtrauktas į Šengeno informacinę sistemą kaip asmuo, kuriam draudžiama patekti į Šengeno erdvės valstybių teritoriją nuo 2010 m. sausio 26 d. iki 2013 m. sausio 26 d. Tą pačią dieną, kai buvo priimtas minėtas sprendimas, M. Arslan Čekijos valdžios institucijoms pateikė pareiškimą dėl tarptautinės apsaugos. Kol buvo sprendžiamas klausimas dėl prašymo pagrįstumo, M. Arslan sulaikymas buvo pratęstas dar 120 dienų.

M. Arslan šį sprendimą dėl jo sulaikymo pratęsimo apskundė. Galiausiai

suinteresuotasis buvo paleistas nurodžius, kad suėjo maksimalus 6 mėnesių šios priemonės taikymo laikotarpis. Be to, Vidaus reikalų ministerija atmetė M. Arslan tarptautinės apsaugos prašymą.

Šiomis aplinkybėmis *Nejvyšší správní soud* (Vyriausiasis administracinis teismas) Teisingumo Teismo teiravosi, ar prieglobsčio prašytojas gali teisėtai būti sulaikytas gražinimo tikslu, kai šis asmuo yra neteisėtai šalyje.

Dėl prieglobsčio prašytojų teisės dėl prieglobsčio procedūros pasilikti valstybėje narėje, kurioje buvo paduotas ar nagrinėjamas jų prašymas

Savo pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekė sužinoti, ar Direktyvos 2008/115 2 straipsnio 1 dalį kartu su jos 9 konstatuojamąja dalimi reikia aiškinti taip, kad ši direktyva netaikoma trečiųjų šalių piliečiams, kurie padavė tarptautinės apsaugos prašymą, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/85.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad remiantis Direktyvos 2008/115 2 konstatuojamąja dalimi, ja siekiama suformuoti efektyvią išsiuntimo ir repatriacijos politiką, pagrįstą bendrais standartais, siekiant, kad su grąžintiniais asmenimis būtų elgiamasi žmogiškai ir būtų visiškai gerbiamos jų pagrindinės teisės ir orumas. Kaip matyti iš Direktyvos 2008/115 pavadinimo ir jos 1 straipsnio, ja šiuo tikslu nustatomi „bendri standartai ir tvarka“, kuriuos kiekviena valstybė narė privalo taikyti grąžindama neteisėtai šalyje esančius trečiųjų šalių piliečius (2011 m. balandžio 28 d. sprendimo *El Dridi*, C-61/11 PPU, Rink. p. I-3015, 31 ir 32 punktai).

Kalbėdamas apie Direktyvos 2008/115 taikymo sritį, Teisingumo Teismas nurodė, kad pagal jos 2 straipsnio 1 dalį direktyva taikoma trečiųjų šalių piliečiams, neteisėtai esantiems valstybės narės teritorijoje. Sąvoka „neteisėtas buvimas“ šios direktyvos 3 straipsnio 2 punkte apibrėžta kaip „trečiosios šalies piliečio, kuris neatitinka arba nebeatitinka <...> atvykimo, buvimo ar gyvenimo toje valstybėje narėje sąlygų, buvimas valstybės narės teritorijoje“.

Direktyvos 2008/115 9 konstatuojamojoje dalyje šiuo atžvilgiu įtvirtinta, kad „pagal <...> direktyvą [2005/85/EB] trečiosios šalies pilietis, paprašęs prieglobsčio valstybėje narėje, neturėtų būti laikomas neteisėtai tos valstybės narės teritorijoje esančiu piliečiu, kol neįsigaliojo sprendimas nepatenkinti prašymo arba sprendimas, kuriuo jis netenka teisės likti šalyje kaip prieglobsčio siekiantis asmuo“.

Iš tiesų Direktyvos 2005/85, kurios tikslas, remiantis jos 1 straipsniu, nustatyti būtiniausius reikalavimus dėl pabėgėlio statuso suteikimo ir panaikinimo tvarkos, 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta prieglobsčio prašytojų teisė dėl prieglobsčio procedūros pasilikti valstybėje narėje, kurioje buvo paduotas ar nagrinėjamas jų prašymas, kol atsakinga sprendžiančioji institucija priims sprendimą dėl prašymo pagal pirmosios instancijos procedūras. Šios direktyvos 7 straipsnio 2 dalimi leidžiama nukrypti nuo to paties straipsnio 1 dalyje nustatytos taisyklės tik laikantis griežtų sąlygų, t. y. kai tai yra ne pirmas prieglobsčio prašymas, bet vėlesnis prašymas, kuris nebus toliau nagrinėjamas, arba kai prašytojas perduodamas arba išduodamas kitai valstybei narei, trečiajai šaliai arba tarptautiniam baudžiamajam teismui.

Be to, Direktyvos 2005/85 39 straipsnio 3 dalimi kiekvienai valstybei narei suteikiama galimybė išplėsti 7 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisę, numatant, kad

apskundęs pirmąją instanciją sprendžiančios atsakingos valdžios institucijos sprendimą, prieglobsčio prašytojas gali pasilikti atitinkamos valstybės teritorijoje laukti rezultatų. Todėl, nors 7 straipsnio 1 dalimi nėra aiškiai suteikiama teisė gauti leidimą gyventi valstybėje narėje ir kiekvienai valstybei narei paliekama diskrecija nuspręsti išduoti ar ne tokį leidimą, iš direktyvų 2005/85 ir 2008/115 tekstų, bendros struktūros ir tikslo aišku, kad prieglobsčio prašytojas, neatsižvelgdamas į tai, ar bus išduotas šis leidimas, turi teisę likti atitinkamos valstybės narės teritorijoje, kol jo prašymas neatmestas pirmąją instanciją, taigi, negalima laikyti, kad jis yra „neteisėtai esantis“ šalyje, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2008/115, nes tai taikoma jo išsiuntimui iš valstybės teritorijos.

Atsižvelgęs į paminėtus argumentus, Teisingumo Teismas sprendė, kad Direktyvos 2008/115 2 straipsnio 1 dalį kartu su jos 9 konstatuojamąja dalimi reikia aiškinti taip, jog ši direktyva netaikoma trečiosios šalies piliečiui, padavusiam tarptautinės apsaugos prašymą, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/85, nuo minėto prašymo pateikimo iki tol, kol dėl šio prašymo priimamas sprendimas pirmąją instanciją arba, prireikus, kol išnagrinėjamas dėl minėto sprendimo pareikštas skundas.

Dėl galimybės laikyti sulaikytą trečiosios šalies pilietį po prieglobsčio prašymo pateikimo

Savo antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekė sužinoti, ar, nepaisant to, kad Direktyva 2008/115 netaikoma trečiųjų šalių piliečiams, pateikusiems tarptautinės apsaugos prašymą, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/85, toks pilietis gali likti sulaikytas, jeigu jis minėtą prašymą padavė po sulaikymo pagal Direktyvos 2008/115 15 straipsnį, siekiant jį grąžinti ar išsiųsti.

Pirmiausia pažymėta, kad, kaip jau yra nusprendęs Teisingumo Teismas, Direktyvoje 2008/115 reglamentuojamam sulaikymui išsiuntimo tikslu ir prieglobsčio prašytojo sulaikymui, taikomam pagal direktyvas 2003/9 ir 2005/85 bei nacionalinės teisės nuostatas, nustatytas skirtingas teisinis režimas (žr. 2009 m. lapkričio 30 d. sprendimo *Kadzoev*, C-357/09 PPU, Rink. p. I-11189, 45 punktą).

Kalbėdamas apie prieglobsčio prašytojams taikomą tvarką, Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvos 2003/9 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas principas, pagal kurį prieglobsčio prašytojai gali laisvai judėti priimančiosios valstybės narės teritorijoje arba tam tikroje šios valstybės narės jiems nustatytoje zonoje. Šio 7 straipsnio 3 dalyje vis dėlto patikslinta, kad kai yra tikslinga, pavyzdžiui, dėl teisinių priežasčių arba viešosios tvarkos sumetimais, valstybės narės nacionalinėje teisėje nustatyta tvarka gali įpareigoti prieglobsčio prašytoją gyventi tam tikroje konkrečioje vietoje.

Remiantis Direktyvos 2005/85 18 straipsnio 1 dalimi, valstybės narės nesulaiko asmens tik dėl priežasties, kad jis yra prieglobsčio prašytojas, o pagal to paties straipsnio 2 dalį, kai prieglobsčio prašytojas yra sulaikomas, jos užtikrina greito teismo svarstymo galimybę. Teisminis svarstymas taip pat numatytas Direktyvos 2003/9 21 straipsnyje sprendimams, priimtiems pagal šios direktyvos 7 straipsnį.

Vis dėlto šiuo metu nei Direktyva 2003/9, nei Direktyva 2005/85 nėra suderintos priežastys, dėl kurių gali būti nuspręsta sulaikyti prieglobsčio prašytoją. Pasiūlymo dėl išsamaus tokių priežasčių sąrašo buvo atsisakyta per derybas, vykusias prieš Direktyvos

2005/85 priėmimą, ir tik vykdant Direktyvos 2003/9 peržiūrą, kurios nauja redakcija bus priimta netrukus, numatyta sudaryti tokį sąrašą Sąjungos lygmeniu. Todėl kol kas būtent valstybės narės, tinkamai laikydamosi išipareigojimų pagal tarptautinę teisę ir Sąjungos teisę, turi nustatyti priežastis, dėl kurių prieglobsčio prašytojas gali būti sulaikytas ar jo sulaikymas pratęstas.

Dėl tokios situacijos, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, kai, viena vertus, trečiosios šalies pilietis buvo sulaikytas remiantis Direktyvos 2008/115 15 straipsniu, nes atsižvelgiant į jo elgesį nerimauta, kad nesulaikytas jis pasislėps ir nebus galima jo išsiųsti, ir, kita vertus, kai prieglobsčio prašymas, atrodo, buvo pateiktas siekiant vienintelio tikslo – pavēlinti ar net sutrukdyti įvykdyti jo atžvilgiu priimtą sprendimą grąžinti, – reikia konstatuoti, kad tokios aplinkybės iš tiesų gali pateisinti tai, kad šis pilietis toliau buvo laikomas sulaikytas, netgi kai padavė prieglobsčio prašymą. Iš tikrųjų nacionalinė nuostata, pagal kurią tokiomis sąlygomis leidžiama prieglobsčio prašytoją palikti sulaikytą, yra suderinama su Direktyvos 2008/85 18 straipsnio 1 dalimi, nes asmuo buvo sulaikytas ne dėl to, kad pateikė prieglobsčio prašymą, bet dėl aplinkybių, susijusių su prašytojo asmeniniu elgesiu prieš šio prašymo pateikimą ir jį pateikus.

Be to, kadangi matyti, kad tokiomis sąlygomis palikti asmenį sulaikytą yra objektyviai būtina siekiant neleisti, kad jis visiškai išvengtų grąžinimo priemonės taikymo, toks tolesnis sulaikymas taip pat leistinas pagal Direktyvos 2003/9 7 straipsnio 3 dalį. Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas nurodė, kad nors Direktyva 2008/115 netaikytina vykstant prieglobsčio prašymo nagrinėjimo procedūrai, tai visiškai nereiškia, kad dėl šios aplinkybės grąžinimo procedūra galutinai nutraukiama, nes ji gali būti tęsiama tuo atveju, jeigu prieglobsčio prašymas bus atmetas. Vadinasi, būtų pažeistas šios direktyvos tikslas, t. y. veiksmingai grąžinti neteisėtai šalyje esančius trečiųjų šalių piliečius, jeigu valstybės narės tokiomis sąlygomis, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, negalėtų išvengti, kad suinteresuotas asmuo, pateikęs prieglobsčio prašymą, automatiškai būtų paleistas (žr. pagal analogiją 2011 m. gruodžio 6 d. sprendimo *Achughbadian*, C-329/11, dar nepaskelbto Rinkinyje, 30 punktą).

Be to, Direktyvos 2005/85 23 straipsnio 4 dalies j punkte aiškiai numatyta, kad į aplinkybę, jog prašytojas pateikia prašymą tik siekdamas atidėti arba sužlugdyti anksčiau priimto sprendimo arba sprendimo, kuris bus priimtas artimiausiu laiku, vykdymą, kuriuo remiantis jis būtų išsiųstas iš šalies, gali būti atsižvelgta vykstant šio prašymo nagrinėjimo procedūrai; beje, dėl šios aplinkybės nagrinėjimo procedūrai gali būti suteikta pirmenybė arba ji gali būti paspartinta. Taip Direktyva 2005/85 užtikrinama, jog valstybės narės turėtų priemonės, būtinas tam, kad grąžinimo procedūra būtų veiksmingai vykdoma, vengiant jos sustabdymo ilgiau nei tai reikalinga tinkamai išnagrinėti prašymą. Vis dėlto Teisingumo Teismas patikslino, jog vien aplinkybės, kad dėl prieglobsčio prašytojo jo prašymo pateikimo momentu yra priimtas sprendimas jį grąžinti ir kad jis sulaikytas remiantis Direktyvos 2008/115 15 straipsniu, kiekvienu atveju atskirai neįvertinus visų reikšmingų aplinkybių, negalima preziumuoti, kad šis asmuo prašymą pateikė vien siekdamas pavēlinti ar sutrukdyti įvykdyti sprendimą dėl grąžinimo ir kad objektyviai būtina ir proporcinga sulaikymo priemonę palikti galioti.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendė:

2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse 2 straipsnio 1 dalį kartu su jos 9 konstatuojamąja dalimi reikia aiškinti taip: ši direktyva netaikoma trečiosios šalies piliečiui, padavusiam tarptautinės apsaugos prašymą, kaip tai suprantama pagal 2005 m. gruodžio 1 d. Tarybos direktyvą 2005/85/EB, nustatančią būtiniausius reikalavimus dėl pabėgėlio statuso suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse, nuo minėto prašymo pateikimo iki tol, kol dėl šio prašymo priimamas sprendimas pirmąja instancija arba, prireikus, kol išnagrinėjamas dėl minėto sprendimo pareikštas skundas.

2003 m. sausio 27 d. Tarybos direktyva 2003/9/EB, nustatančia minimalias normas dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo, ir Direktyva 2005/85 nedraudžiama, kad trečiosios šalies pilietis, padavęs tarptautinės apsaugos prašymą, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/85, po to, kai buvo sulaikytas remiantis Direktyvos 2008/115 15 straipsniu, būtų toliau sulaikytas pagal nacionalinės teisės nuostatą, kai kiekvienu atveju įvertinus visas reikšmingas aplinkybes paaiškėja, kad šis prašymas pateiktas vien siekiant pavėlinti ar sutrukdyti įvykdyti sprendimą grąžinti ir kad objektyviai būtina sulaikymo priemonę palikti galioti, siekiant neleisti, kad atitinkamas asmuo visiškai išvengtų grąžinimo priemonės taikymo.

3.2. 2013 m. sausio 17 d. prejudicinis sprendimas byloje *Woningstichting Maasdiel prieš Staatssecretaris van Financiën (C-543/11)*

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo susijęs su 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (toliau – ir PVM direktyva) 135 straipsnio 1 dalies k punkto, siejamo su 12 straipsnio 1 ir 3 dalimis, išaiškinimu. Šis prašymas buvo pateiktas sprendžiant ginčą tarp *Woningstichting Maasdiel* (Masdrilio gyvenamųjų būstų statybos kooperatinė bendrovė, toliau – *Woningstichting*) ir mokesčių administratoriaus dėl nekilnojamojo turto įgijimo sandorio neapmokestinimo nekilnojamojo turto įgijimo mokesčiu. Šis neapmokestinimas pagal Nyderlandų teisę priklauso nuo to, ar nekilnojamojo turto įgijimo sandoris apmokestinamas pridėtinės vertės mokesčiu (toliau – ir PVM).

Prejudicinio sprendimo aktualumas ir svarba

Tiek PVM direktyva, tiek ją įgyvendinantis Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (toliau – ir PVM įstatymas), nustato labai plačią PVM taikymo sritį, apimančią bet kokią gamintojo, prekybininko ar paslaugų teikėjo ekonominę veiklą. Vis dėlto konkrečiomis minėtų teisės aktų nuostatomis tam tikra ekonominė veikla yra atleidžiama nuo PVM, įtvirtinamos tam tikros veiklos apmokestinamos PVM išimties. Viena iš šių išimties patenkančių veiklų – neužstatytos žemės, išskyrus statybai skirtos žemės (žemės statybai), tiekimas.

Remiantis PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies k punktu, PVM neapmokestinamas žemės, kuri nėra užstatyta, tiekimas, išskyrus tos pačios direktyvos 12 straipsnio 1 dalies b punkte nurodytos žemės statybai tiekimą. Pagal šios direktyvos 12 straipsnio 3 dalį, taikant minėtos 1 dalies b punktą, „žemė statybai“ – neparuošta ar paruošta žemė, kaip ją apibrėžia valstybės narės. Šias nuostatas į nacionalinę teisę perkeltanti PVM įstatymo 32 straipsnio 2 dalis numato, kad „PVM neapmokestinamas žemės pardavimas ar kitoks perdavimas, kai pagal sandorio sąlygas asmuo, kuriam tokia žemė perduodama, arba trečioji šalis įgyja teisę disponuoti ja kaip jos savininkas, išskyrus žemę, perduodamą kartu su naujais pastatais ar statiniais ar jų dalimis, taip pat žemę statyboms. Žeme statyboms šiame straipsnyje laikomas žemės sklypas, kuris yra skirtas statybai, neatsižvelgiant į tai, ar tame sklype atlikti kokie nors tvarkymo darbai, ar ne.“ Taigi sprendžiant klausimą dėl atitinkamo žemės tiekimo nepamokestinimo aptariamam mokesčiu, reikšminga tampa „žemė statybai“ sąvoka.

Teisingumo Teismas jau 1996 m. kovo 28 d. sprendimo byloje *Gemeente Emmen* (C-468/93) 20 ir 25 punktuose bei 2009 m. lapkričio 19 d. sprendimo byloje *Don Bosco Onroerend Goed* (C-461/08) 43 punkte iš esmės yra nusprendęs, jog būtent valstybės narės turi nustatyti, kokią žemę reikia laikyti žeme statybai, *inter alia* laikantis PVM direktyvos tikslo – atleisti nuo PVM tik neužstatytos žemės, kuri neskirta pastatams statyti, tiekimą. Dėl tokios valstybės narės numatytos laisvės nepriklausomai apibrėžti „žemės statybai“ sąvoką ši Europos Sąjungos teisminė institucija, nei šiuose, nei kituose savo priimtuose sprendimuose nėra detaliau atskleidusi jos (sąvokos) turinio.

Kita vertus, nekvestionuodamas minėtos valstybių narių diskrecijos, apžvelgiamame prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas, pateikdamas PVM direktyvos nuostatų aiškinimą, nustatė tam tikras taisykles, susijusias su nacionalinės „žemės statybai“ sąvokos taikymu konkreitiems aptariamam nekilnojamojo turto tiekimo sandoriams. Iš esmės buvo nurodyta būtinybė atsižvelgti į reikšmingas žemės tiekimo aplinkybes, įskaitant šio tiekimo sandorio šalių ketinimus su sąlyga, kad jie (ketinimai) bus patvirtinti objektyviais įrodymais, siekiant užtikrinti, kad būtų atleistas nuo PVM neužstatytos žemės, kuri neskirta pastatams statyti, tiekimas.

Nors, kaip minėta, Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas PVM įstatyme yra apibrėžęs sąvoką „žemė statyboms“, vis dėlto sisteminė šio įstatymo nuostatų analizė rodo, jog aplinkybių, kada ir koks žemės sklypas yra skirtas statyboms, teisės aktų leidėjas išsamiau jame (PVM įstatyme) nedetalizavo. Todėl neabejotina, kad apžvelgiamame Teisingumo Teismo prejudiciniame sprendime pateiktas išaiškinimas aktualus ir aiškinant bei taikant nacionalinės teisės nuostatas, kai yra sprendžiamas klausimas dėl konkretaus neužstatyto žemės sklypo tiekimo apmokestinimo PVM.

Neoficiali prejudicinio sprendimo apžvalga

Pagrindinėje byloje nustatyta, kad 2006 m. lapkričio 13 d. *Woningstichting* su Masdrilio savivaldybe (toliau – pardavėjas) sudarė žemės sklypo, kuriame stovėjo pastatai bei buvo įrengta stovėjimo aikštelė, pirkimo–pardavimo sutartį. Šioje sutartyje buvo numatyta, kad „pirkimo objektas bus perduotas paruoštas“, nes *Woningstichting* šiame sklype ketino statyti gyvenamuosius namus, tam tikrais atvejais derinamus su biurų patalpomis ir automobilių stovėjimo vietomis. Šalys buvo sutarusios, kad

pardavėjas pasirūpins esamo pastato nugriovimu ir stovėjimo aikštelės dangos nuėmimu, šios griovimo išlaidos buvo įskaičiuotos į sutartą pardavimo kainą. Žemės sklypas *Woningstichting* buvo perduotas nuosavybės teisių perdavimo aktu. Tuo metu pastatai jau buvo nugriauti, o stovėjimo aikštelė tebebuvo naudojama, danga dar nebuvo nuimta ir *Woningstichting* dar nebuvo gavusi statybos leidimo, būtino įgyvendinti projektą (jis buvo rengiamas). Už šį tiekimą *Woningstichting* sumokėjo pardavėjui PVM manydama, kad tai yra žemės statybai tiekimas. Tačiau mokesčių administratorius nusprendė, kad tai yra neužstatytos žemės tiekimas, kuris neapmokestinamas PVM.

Ginčui pasiekus kasacinės instancijos teismą, šis nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą klausimu, ar PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies k punktas, siejamas su šios direktyvos 12 straipsnio 1 ir 3 dalimis, aiškintinas taip, kad pirmojoje nuostatoje numatytas neapmokestinimas PVM apima neužstatytos žemės, tokia tapusios nugriovus joje buvusį pastatą, tiekimo sandorį, kaip antai pagrindinėje byloje, net jei šio tiekimo metu žemės tvarkymo darbai, išskyrus minėtą nugriovimą, nebuvo atlikti, tačiau ši žemė buvo skirta užstatyti.

Remiantis PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies k punktu, PVM neapmokestinamas žemės, kuri nėra užstatyta, tiekimas, išskyrus tos pačios direktyvos 12 straipsnio 1 dalies b punkte nurodytos žemės statybai tiekimą. Pagal šios direktyvos 12 straipsnio 3 dalį, taikant minėtos 1 dalies b punktą, „žemė statybai“ – neparuošta ar paruošta žemė, kaip ją apibrėžia valstybės narės.

Kaip pažymėjo Teisingumo Teismas vertindamas šias nuostatas, tai reiškia, kad žemės statybai tiekimas apmokestinamas PVM ir nepatenka į PVM direktyvos 135 straipsnyje nurodytų neapmokestinimo atvejų, kurie turi būti aiškinami siaurai, kategoriją. Valstybės narės, apibrėždamos žemę, kuri turi būti laikoma „žeme statybai“, privalo laikytis PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies k punktu siekiamo tikslo – neapmokestinti PVM tik tos neužstatytos žemės, kuri neskirta statiniams statyti, tiekimo. Todėl siekiant užtikrinti fiskalinio neutralumo principo, t. y. pagrindinio bendrosios PVM sistemos principo, kuriuo draudžiama, viena vertus, PVM atžvilgiu skirtingai vertinti panašių prekių, kurios konkuruoja tarpusavyje, tiekimą ir, kita vertus, apmokestinimo PVM srityje skirtingai vertinti tokią pačią veiklą vykdančius ūkio subjektus, laikymąsi būtina, kad ši nacionalinės teisės sąvoka apimtų visą neužstatytą žemę, kuri skirta statiniams statyti, taigi – skirta užstatyti.

Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad į šalių pareikštą ketinimą dėl sandorio apmokestinimo PVM reikia atsižvelgti bendrai vertinant tokio sandorio aplinkybes, jeigu jis pagrindžiamas objektyviais įrodymais. Tokie įrodymai yra, pavyzdžiui, iki tiekimo dienos pardavėjo padarytų perstatymo darbų atlikimo stadija, o pardavėjo užbaigimas iki šios datos griovimo darbų, atliktų turint tikslą vėliau statyti, arba pardavėjo įsipareigojimas atlikti griovimo darbus turint tikslą vėliau statyti taip pat gali būti tokie įrodymai. Nacionalinis teismas turi bendrai įvertinti žemės tiekimo sandorį ir šio tiekimo metu buvusias aplinkybes, įskaitant šalių ketinimus su sąlyga, kad jie bus patvirtinti objektyviais įrodymais, kad nustatytų, ar nagrinėjamas sandoris susijęs su žeme statybai.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (aštuntoji kolegija) nusprendė:

2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos 135 straipsnio 1 dalies k punktas, siejamas su šios direktyvos 12 straipsnio 1 ir 3 dalimis, aiškintinas taip, kad pirmojoje nuostatoje numatytas neapmokestinimas pridėtinės vertės mokesčiu neapima neužstatytos žemės, tokia tapusios nugriovus joje buvusį pastatą, tiekimo sandorio, kaip antai nagrinėjamo pagrindinėje byloje, net jei šio tiekimo metu žemės tvarkymo darbai, išskyrus minėtą nugriovimą, nebuvo atlikti, jeigu iš šio sandorio ir tiekimo metu buvusių aplinkybių, įskaitant šalių ketinimus, jeigu jie patvirtinti objektyviais įrodymais, bendro vertinimo matyti, jog tuo metu nagrinėjama žemė iš tiesų buvo skirta užstatyti, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.

3.3. 2013 m. kovo 14 d. prejudicinis sprendimas byloje *Jutta Leth prieš Republik Österreich ir Land Niederösterreich (C-420/11)*

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyvos 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo, iš dalies pakeistos 1997 m. kovo 3 d. Tarybos direktyva 97/11/EB ir 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB (toliau – ir PAV direktyva; Direktyva 85/337), 3 straipsnio išaiškinimu. Prašymas pateiktas nagrinėjant bylą tarp *J. Leth* ir Austrijos Respublikos bei *Land Niederösterreich* (Žemutinės Austrijos federalinė žemė) dėl *J. Leth* prašymo, pirma, atlyginti turtinę žalą, kurią ji teigia patyrusi dėl nuosavo gyvenamojo namo vertės sumažėjimo išplėtus Vienos Švechato (Austrija) oro uostą, ir, antra, pripažinti pagrindinės bylos atsakovų atsakomybę už būsimą žalą.

Prejudicinio sprendimo aktualumas ir svarba

Vadovaujantis 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyvos 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo, ją kodifikavusios 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (toliau – ir Direktyva 2011/92) bei Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo (toliau – ir PAVĮ) nuostatomis, prieš pradėdant ūkinę veiklą, galinčią turėti reikšmingą poveikį aplinkai, turi būti atliekamas planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas. Šio vertinimo tikslas yra nustatyti, apibūdinti ir įvertinti galimą tiesioginį ir netiesioginį planuojamos ūkinės veiklos poveikį visuomenės sveikatai, gyvūnijai ir augalijai, dirvožemiui, žemės paviršiui ir jos gelmėms, orui, vandeniui, klimatui, kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei, socialinei ekonominei aplinkai ir materialinėms vertybėms, nekilnojamosioms kultūros vertybėms bei šių aplinkos komponentų tarpusavio sąveikai; taip pat sumažinti planuojamos ūkinės veiklos neigiamą poveikį minėtiems aplinkos komponentams arba šio poveikio išvengti bei nustatyti, ar planuojama ūkinė veikla, įvertinus jos pobūdį ir poveikį aplinkai, apskritai leistina

pasirinktoje vietoje (PAV direktyvos 3 str., Direktyvos 2011/92 3 str., PAVĮ 4 str.).

Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad, siekdamas ištaisyti tai, jog nebuvo atliktas projekto poveikio aplinkai vertinimas, nacionalinis teismas turi nustatyti, ar pagal vidaus teisę įmanoma panaikinti jau išduotą leidimą ar sustabdyti jo galiojimą tam, kad pagal Direktyvos 85/337 reikalavimus būtų atliktas nagrinėjamo projekto poveikio aplinkai vertinimas, arba jei asmuo su tuo sutinka, ar yra galimybė šiam asmeniui reikalauti atlyginti visą patirtą žalą (žr. 2004 m. sausio 7 d. Sprendimo *Wells*, C-201/02, Rink. p. I-723, 66–69 punktus). Apžvelgiamame sprendime Teisingumo Teismas vysto savo praktiką, susijusią su žalos atlyginimu, neatlikus poveikio aplinkai vertinimo.

Akivaizdu, jog pastebimai didėjant administraciniuose teismuose nagrinėjamų bylų, susijusių su poveikio aplinkai vertinimu, žalos atlyginimo klausimas gali tapti vis aktualesnis tiek suinteresuotai visuomenei, tiek kompetentingoms institucijoms, turinčioms pareigą įvertinti atitinkamo projekto poveikį aplinkai ir tokiu būdu užtikrinti Konstitucijos 54 straipsnyje įtvirtintą vieną iš valstybės tikslų – užtikrinti žmonių teises į sveiką ir švarią aplinką.

Neoficiali prejudicinio sprendimo apžvalga

Apžvelgiamoje byloje buvo nustatyta, kad *J. Leth* turi namą netoli Vienos Švechato oro uosto. Galiojant įvairioms PAV direktyvos redakcijoms, buvo vykdomi įvairūs oro uosto plėtros darbai, tačiau poveikio aplinkai vertinimas neatliktas. *J. Leth* iš Austrijos valstybės ir *Land Niederösterreich* (Žemutinės Austrijos žemė) reikalavo atlyginti žalą, kurią patyrė dėl to, kad jos nuosavybės vertė smuko dėl oro uosto keliamo triukšmo; savo reikalavimą ji grindė tuo, kad nebuvo atliktas plėtros projektų poveikio aplinkai vertinimas, privalomas pagal direktyvą.

Bylą nagrinėjęs nacionalinis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą iš esmės siekdamas sužinoti: ar Direktyvos 85/337 3 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad, pirma, į poveikio aplinkai vertinimą, atliekamą pagal šį straipsnį, įeina vertinamo projekto poveikis materialinių vertybių vertei, ir, antra, ar tai, jog poveikio aplinkai vertinimas nebuvo atliktas ir taip pažeisti šios direktyvos reikalavimai, suteikia asmeniui teisę reikalauti atlyginti turtinę žalą, atsiradusią sumažėjus jo nekilnojamojo turto vertei dėl vertinamo projekto poveikio aplinkai.

PAV direktyvos 3 straipsnyje nurodyta, jog „vertinant poveikį aplinkai pagal 4–11 straipsnių nuostatas ir kiekvienu konkrečiu atveju nustatomas, apibūdinamas ir įvertinamas tiesioginis ir netiesioginis projekto poveikis šiems veiksniams: – žmonėms, gyvūnijai ir augmenijai, – dirvožemiui, vandeniui, orui, klimatui ir kraštovaizdžiui, – materialinėms vertybėms ir kultūros paveldui, – pirmoje, antroje ir trečioje įtraukose išvardytų veiksnių sąveikai.“

Atsakydamas į pirmąjį klausimą, Teisingumo Teismas pirmiausia nurodė, jog pagal Direktyvos 85/337 3 straipsnį būtina įvertinti tiesioginį ir netiesioginį projekto poveikį, be kita ko, žmonėms ir materialinėms vertybėms, o pagal šio straipsnio ketvirtą įtrauką – ir šių dviejų veiksnių sąveikai. Todėl pirmiausia būtina įvertinti projekto poveikį žmonių naudojimuisi materialinėmis vertybėmis. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad vertinant projektus, kaip antai nagrinėjamus pagrindinėje byloje, kurie gali sukelti didesnę orlaivių keliamą triukšmą, būtina įvertinti šio triukšmo poveikį žmonių

naudojimuisi pastatais. Tačiau to, kad atliekant poveikio aplinkai vertinimą turi būti atsižvelgiama ir į materialinių vertybių vertę, negalima kildinti iš minėto 3 straipsnio formuluotės ir tai neatitinka Direktyvos 85/337 tikslo. Iš Direktyvos 85/337 1 straipsnio 1 dalies ir šios direktyvos pirmos, trečios, penktos ir šeštos konstatuojamųjų dalių matyti, kad šios direktyvos tikslas yra valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimas, norint pasiekti vieną iš Bendrijos tikslų aplinkosaugos ir gyvenimo kokybės srityje. Su šiuo tikslu taip pat susijusi informacija, kurią užsakovas turi pateikti pagal šios direktyvos 5 straipsnio 1 dalį ir IV priedą, ir kriterijai, kuriais vadovaujantis priimamas sprendimas, ar reikia atlikti III priede nustatytus požymius atitinkančių, ne tokių svarbių projektų poveikio aplinkai vertinimą. Todėl atsižvelgtina tik į tą poveikį materialinėms vertybėms, kuris pagal savo pobūdį gali būti reikšmingas ir aplinkai.

Taigi pagal šios direktyvos 3 straipsnį poveikio aplinkai vertinimas, atliekamas pagal šį straipsnį, yra tuomet, kai nustatomas, apibūdinamas bei įvertinamas tiesioginis ir netiesioginis projekto, kaip antai nagrinėjamo pagrindinėje byloje, sukeliamas triukšmo poveikis žmonėms, kai jie naudojami nekilnojamoju turtu. Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas konstatavo, kad į poveikio aplinkai vertinimą, atliekamą pagal Direktyvos 85/337 3 straipsnį, neįeina nagrinėjamo projekto poveikis materialinių vertybių vertei. Vis dėlto Teisingumo Teismas pabrėžė, jog tai nebūtinai reiškia, kad Direktyvos 85/337 3 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad tai, jog poveikio aplinkai vertinimas, pirmiausia poveikio šiame straipsnyje nustatytiems vienam ar keliems veiksniams, išskyrus materialines vertybes, vertinimas, nebuvo atliktas ir taip pažeisti šios direktyvos reikalavimai, nesuteikia asmeniui teisės į turtinės žalos atlyginimą, sumažėjus jo nekilnojamojo turto vertei. Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, jog privatus asmuo gali remtis Direktyvos 85/337 2 straipsnio 1 dalyje, nagrinėjamoje kartu su 1 straipsnio 2 dalimi ir 4 straipsniu, įtvirtinta pareiga atlikti poveikio aplinkai vertinimą. Taigi šioje direktyvoje suinteresuotiems asmenims suteikiama teisė reikalauti, kad kompetentingos institucijos įvertintų atitinkamo projekto poveikį aplinkai ir išklaustų jų nuomonę šiuo klausimu.

Pasisakydamas antruoju klausimu, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tais atvejais, kai dėl Direktyvos 85/337 4 straipsnyje nurodyto projekto atsiradęs triukšmas turi tokį reikšmingą poveikį žmogui, kad gyvenamasis namas, veikiamas triukšmo, mažiau gali būti naudojamas pagal savo funkciją ir kad daromas neigiamas poveikis žmogaus aplinkai, jo gyvenimo kokybei ir galbūt sveikatai, šio namo vertės sumažėjimas iš tiesų gali būti tokio poveikio aplinkai tiesioginis ekonominis padarinys, o tai turi būti įvertinama kiekvienu konkrečiu atveju. Todėl Direktyvos 85/337 apsaugos tikslas aprėpia tikslą apsaugoti nuo turtinės žalos tiek, kiek ji yra valstybės arba privataus projekto poveikio aplinkai tiesioginis ekonominis padarinys. Nuo šios ekonominės žalos, kuri yra tiesioginė tokio poveikio pasekmė, turi būti atskirta ekonominė žala, kurios tiesiogiai nesukelia poveikis aplinkai ir kurios neapima šios direktyvos apsaugos tikslas, pavyzdžiui, tam tikra nepalanki konkurencinė padėtis.

Kalbėdamas apie teisę į tokios turtinės žalos atlyginimą, Teisingumo Teismas pažymėjo, jog iš nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad vadovaudamasi ESS 4 straipsnio 3 dalyje nustatyto lojalaus bendradarbiavimo principu, valstybės narės privalo panaikinti neteisėtas Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes. Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad, siekdamas ištaisyti tai, jog

nebuvo atliktas projekto poveikio aplinkai vertinimas, kaip apibrėžta Direktyvos 85/337 2 straipsnio 1 dalyje, nacionalinis teismas turi nustatyti, ar pagal vidaus teisę įmanoma panaikinti jau išduotą leidimą ar sustabdyti jo galiojimą tam, kad pagal Direktyvos 85/337 reikalavimus būtų atliktas nagrinėjamo projekto poveikio aplinkai vertinimas, arba jei asmuo su tuo sutinka, ar yra galimybė šiam asmeniui reikalauti atlyginti visą patirtą žalą. Valstybė narė privalo atlyginti padarytą žalą remdamasi nacionaline teise dėl atsakomybės ir nacionalinės teisės aktais nustatytos žalos atlyginimo sąlygomis užtikrindama lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų laikymąsi.

Tačiau Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Europos Sąjungos teisę, esant tam tikroms sąlygoms, privatiems asmenims suteikiama teisė į žalos, padarytos pažeidus Europos Sąjungos teisę, atlyginimą. Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką valstybės atsakomybės už privatiems asmenims padarytą žalą, jai pažeidus Sąjungos teisę, principas yra būdingas Sutarčių, kuriomis ji grindžiama, sistemai. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas ne kartą yra nusprendęs, kad nukentėję privatūs asmenys turi teisę į žalos atlyginimą, jei įvykdytos trys sąlygos: pažeista Sąjungos teisės norma siekiama suteikti privatiems asmenims teisių, jos pažeidimas yra pakankamai rimtas ir yra tiesioginis priežastinis ryšys tarp to pažeidimo ir asmenų patirtos žalos. Šios trys sąlygos yra būtinos ir pakankamos asmenims siekiant pagrįsti teisę gauti žalos atlyginimą, tiesiogiai grindžiamą Europos Sąjungos teise, nors tai nereiškia, kad pagal vidaus teisę valstybė narė negali tapti atsakinga esant ne tokioms griežtoms sąlygoms. Tiesiogiai Europos Sąjungos teise grindžiamas sąlygas, leidžiančias nustatyti valstybių narių atsakomybę už Europos Sąjungos teisės pažeidimais privatiems asmenims padarytą žalą, turi taikyti nacionaliniai teismai, laikydamiesi Teisingumo Teismo pateiktų šio taikymo gairių. Šiuo atžvilgiu Direktyvoje 85/337 suinteresuotos visuomenės nariams suteikiama teisė reikalauti, kad kompetentingos valstybės narės institucijos įvertintų atitinkamo projekto poveikį aplinkai, ir jog šios direktyvos apsaugos tikslas apima tikslą apsaugoti nuo turtinės žalos tiek, kiek ji yra valstybės arba privataus projekto poveikio aplinkai tiesioginis ekonominis padarinys. Tačiau be patikrinimo, ar Europos Sąjungos teisės pažeidimas yra pakankamai rimtas, tiesioginio priežastinio ryšio tarp to pažeidimo ir asmenų patirtos žalos egzistavimas yra būtina sąlyga pasinaudoti teise į žalos atlyginimą; be to, laikydamiesi Teisingumo Teismo nustatytų gairių, nacionaliniai teismai turi nustatyti, ar egzistuoja šis priežastinis ryšys. Šiuo tikslu turi būti atsižvelgta į pažeistos normos pobūdį.

Pasak Teisingumo Teismo, šioje byloje pagal šią normą būtina atlikti valstybės ar privataus projekto poveikio aplinkai vertinimą, tačiau joje nenustatyta materialinių taisyklių, susijusių su pareiga palyginti poveikį aplinkai su kitais veiksniais, ir neuždrausta vykdyti projektus, kurie galėtų turėti neigiamą poveikį aplinkai. Šie požymiai rodo, kad savaime dėl šios direktyvos 3 straipsnio pažeidimo, t. y. šiuo atveju minėtame straipsnyje reikalaujamo vertinimo neatlikimo, iš esmės nesumažėja nekilnojamojo turto vertė. Todėl akivaizdu, kad pagal Europos Sąjungos teisę tai, kad poveikio aplinkai vertinimas nebuvo atliktas ir taip pažeisti Direktyvos 85/337 reikalavimai, savaime iš esmės nesuteikia asmeniui teisės į turčinės žalos atlyginimą, sumažėjus jo nekilnojamojo turto vertei dėl poveikio aplinkai. Tačiau galiausiai nacionalinis teismas, kuris turi išimtinę kompetenciją įvertinti jo nagrinėjamo ginčo faktines aplinkybes, privalo nustatyti, ar įvykdyti ES teisės reikalavimai, susiję su teise į žalos atlyginimą, be kita ko, ar yra tiesioginis priežastinis

ryšys tarp tariamo pažeidimo ir padarytos žalos.

Apibendrinamas Teisingumo Teismas nurodė, kad Direktyvos 85/337 3 straipsnį reikia aiškinti taip, jog į poveikio aplinkai vertinimą, atliekamą pagal šį straipsnį, neįeina vertinamo projekto poveikis materialinių vertybių vertei. Tačiau šios direktyvos apsaugos tikslas aprėpia tikslą apsaugoti nuo turtinės žalos tiek, kiek ji yra valstybės arba privataus projekto poveikio aplinkai tiesioginis ekonominis padarinys. Pagal ES teisės aktus ir nepažeidžiant mažiau ribojančių nacionalinės teisės normų dėl valstybės atsakomybės, tai, kad poveikio aplinkai vertinimas nebuvo atliktas ir taip pažeisti šios direktyvos reikalavimai, savaime iš esmės nesuteikia asmeniui teisės į padarytos turtinės žalos atlyginimą, sumažėjus jo nekilnojamojo turto vertei dėl nagrinėjamo projekto poveikio aplinkai. Tačiau nacionalinis teismas turi nustatyti, ar įvykdyti ES teisės reikalavimai, susiję su teise į žalos atlyginimą, be kita ko, ar yra tiesioginis priežastinis ryšys tarp tariamo pažeidimo ir padarytos žalos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendė:

1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyvos 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo, iš dalies pakeistos 1997 m. kovo 3 d. Tarybos direktyva 97/11/EB ir 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB, 3 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad į poveikio aplinkai vertinimą, atliekamą pagal šį straipsnį, neįeina vertinamo projekto poveikis materialinių vertybių vertei. Tačiau šios direktyvos apsaugos tikslas aprėpia tikslą apsaugoti nuo turtinės žalos tiek, kiek ji yra valstybės arba privataus projekto poveikio aplinkai tiesioginis ekonominis padarinys.

Pagal ES teisės aktus ir nepažeidžiant mažiau ribojančių nacionalinės teisės normų dėl valstybės atsakomybės tai, kad poveikio aplinkai vertinimas nebuvo atliktas ir taip pažeisti šios direktyvos reikalavimai, savaime iš esmės nesuteikia asmeniui teisės į padarytos turtinės žalos atlyginimą, sumažėjus jo nekilnojamojo turto vertei dėl nagrinėjamo projekto poveikio aplinkai. Tačiau nacionalinis teismas turi nustatyti, ar įvykdyti ES teisės reikalavimai, susiję su teise į žalos atlyginimą, be kita ko, ar yra tiesioginis priežastinis ryšys tarp tariamo pažeidimo ir padarytos žalos.

3.4. 2013 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje *Protimonopolný úrad Slovenskej republiky prieš Slovenská sporiteľňa a.s.* (C-68/12)

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – ir SESV) 101 straipsnio aiškinimu. Šis prašymas dėl prejudicinio sprendimo buvo pateiktas nacionaliniame teisme nagrinėjant bylą tarp *Protimonopolný úrad Slovenskej republiky* (Slovakijos Respublikos konkurencijos taryba; toliau – ir Konkurencijos taryba) ir *Slovenská sporiteľňa a.s.* (toliau – ir Slovenská sporiteľňa) dėl trijų bankų veiksmų, kurie Konkurencijos tarybos teigimu, sudarė susitarimą, kuriuo siekiama riboti konkurenciją.

Prejudicinio sprendimo aktualumas ir svarba

Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad Konkurencijos įstatymu siekiama Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos konkurencijos santykius reglamentuojančios teisės suderinimo. Be to, Konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 4 dalies pagrindu yra įgyvendinamas 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo. Esminės materialiosios ES konkurencijos teisės nuostatos įtvirtintos SESV 101 ir 102 straipsniuose. Atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ir Teisingumo Teismas) kompetencijoje yra ES Steigimo sutarčių aiškinimas pagal nacionalinių teismų kreipimąsi dėl prejudicinio sprendimo (SESV 267 straipsnis), tokiose bylose pateikti išaiškinimai konkurencijos teisės srityje yra ypač aktualūs valstybių narių ūkio subjektams, nacionalinėms institucijoms ir teismams.

Administraciniai teismai kiekvienais metais nagrinėja sudėtingas konkurencijos teisės bylas. Konkurencijos bylų ypatumas – vis labiau kompleksiniai pažeidimai, kurių ištyrimas ir nagrinėjimas teismuose reikalauja daug specifinių žinių, dėmesio ir atidumo. SESV 101 straipsnyje įtvirtintas vienas iš klasikinių konkurencijos teisės pažeidimų – konkurenciją ribojančių susitarimų draudimas. Iš esmės analogiškos nuostatos įtvirtintos ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnyje. Siekiant konstatuoti, kad ūkio subjektai pažeidė Konkurencijos įstatyme ir (ar) SESV įtvirtintus draudimus, būtina išsamiai analizuoti faktinius ūkio subjektų veiksmus, išaiškinant, ar iš tikrųjų tarp ūkio subjektų buvo susitarimas ir kaip jis pasireiškė, dėl ko susitarė ūkio subjektai, ar nėra aplinkybių, leidžiančių atleisti ūkio subjektus nuo atsakomybės (pavyzdžiui, susitarimas skatina techninę ar ekonominę pažangą arba pagerina prekių gamybą ar paskirstymą, ir taip sudaro galimybes vartotojams gauti papildomos naudos) ir pan. Atsižvelgiant į daugybę veiksmų, kurie lemia atsakomybės taikymą, kiekvienais metais būna atvejų, kai ūkio subjektai motyvuoja savo elgesį, siekdami išvengti atsakomybės, naujais ir dar teismų nenagrinėtais argumentais.

Šiame prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas nagrinėjo situaciją, kuri kilo iš esmės dėl to, kad, pasak susitarimą sudariusių ūkio subjektų, jų susitarimas buvo nukreiptas prieš neteisėtai rinkoje veikiančią ūkio subjektą. Tai, pasak susitarimo dalyvių, sudarė jiems pagrindą susitarti ir todėl jiems neturėtų būti taikoma atsakomybė. Teisingumo Teismas konstatavo, kad vis dėlto susitarimo vertinimui susitarime nedalyvaujančio ūkio subjekto veiklos neteisėtumas neturi reikšmės. Taip iš esmės Teisingumo Teismas užkirto kelią situacijoms, kai ūkio subjektų susitarimai, ribojantys neteisėtai rinkoje veikiančio ūkio subjekto veiklą, pripažįstami išimtimi, atleidžiančia nuo atsakomybės susitarimo dalyvių, vien dėl tokio susitarimo tikslo (priversti ūkio subjektą veikti teisėtai). Šis Teisingumo Teismo išaiškinimas yra aktualus sprendžiant klausimus dėl konkurencijos teise draudžiamų susitarimų ir išimčių taikymo nacionaliniuose teismuose.

Neoficiali prejudicinio sprendimo apžvalga

Prašymas dėl prejudicinio sprendimo buvo pateiktas nacionaliniame teisme nagrinėjant bylą tarp *Protimonopolný úrad Slovenskej republiky* ir *Slovenská sporiteľňa a.s.*

dėl trijų bankų veiksmų, kurie, Konkurencijos tarybos teigimu, sudarė susitarimą, kuriuo siekiama riboti konkurenciją.

Bylos faktinės aplinkybės: 2009 m. birželio 9 d. sprendimu Konkurencijos taryba konstatavo, kad trys dideli bankai, t. y. *Slovenská sporiteľňa a.s.*, *Československá obchodná banka a.s.* ir *Všeobecná úverová banka a.s.*, susitarė nutraukti sutartis dėl bendrovės *Akcenta CZ a.s.* (toliau – ir *Akcenta*) ir nesudaryti naujų sutarčių su šia įmone ir taip pažeidė EB 81 straipsnį bei atitinkamą nacionalinio konkurenciją reguliuojančio įstatymo nuostatą. *Slovenská sporiteľňa* tvirtino, jog Konkurencijos taryba nepakankamai atsižvelgė į tai, kad *Akcenta*, kuri neturėjo reikiamo leidimo, neteisėtai veikė nagrinėjamoje Slovakijos rinkoje. *Slovenská sporiteľňa* teigimu, nebuvo įvykdytos sąlygos, kurių reikalaujama konkurencijos srityje, todėl nebuvo galima remtis jokiais iš konkurencijos teisės kylančiais apribojimais. Be to, nebuvo jokio pagrindo skirti baudą už veiksmus, kuriais buvo nutrauktos sutartys su neteisėtai veikiančia įmone.

Dėl nuo kartelio nukentėjusios įmonės veiksmų neteisėtumo reikšmės, vertinant patį kartelį

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar SESV 101 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad teisės požiūriu svarbi aplinkybė, jog konkurentas, kuriam turėjo įtakos kitų konkurentų kartelis, sudarant kartelinį susitarimą nagrinėjamoje rinkoje veikė tariamai neteisėtai.

Teisingumo Teismas, remdamasis išnagrinėtomis bylomis, konstatavo, kad SESV 101 straipsniu siekiama apsaugoti ne tik konkurentų arba vartotojų interesus, bet ir rinkos struktūrą, ir kartu – pačią konkurenciją. Pasak Teisingumo Teismo, iš sprendimo pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad konkretus susitarimo tarp nagrinėjamų bankų tikslas buvo riboti konkurenciją ir kad nė vienas iš jų neginčijo *Akcenta* veiklos teisėtumo prieš pradėdant procesą prieš juos pagrindinėje byloje. Todėl ginčijama teisinė *Akcenta* padėtis neturi reikšmės nustatant, ar įvykdytos konkurencijos taisyklių pažeidimo sąlygos. Be to, būtent viešosios valdžios institucijos, o ne privačios įmonės ar įmonių asociacijos privalo užtikrinti teisės reikalavimų laikymąsi. *Akcenta* padėtis pakankamai liudija apie tai, kad taikant teisės nuostatas gali būti būtinas kompleksinis vertinimas, kuris nepriskirtinas privačių įmonių ar įmonių asociacijų kompetencijai.

Dėl būtinybės įrodyti įmonės teisėto atstovo asmeninius veiksmus, konstatuojant, jog buvo sudarytas konkurenciją ribojantis susitarimas

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs nacionalinis teismas taip pat klausė, ar SESV 101 straipsnio 1 dalis gali būti aiškinama taip, kad konstatuojant, jog buvo sudarytas konkurenciją ribojantis susitarimas, būtina įrodyti įmonės teisėto atstovo asmeninius veiksmus arba šio teisėto atstovo, kuris dalyvavo arba įtariamasis dalyvavęs sudarant konkurenciją ribojantį susitarimą, įgaliojimo forma išreikštą asmeninį pritarimą jos darbuotojo veiksams, jei ši įmonė neatsiribojo nuo tokio darbuotojo veiksmų ir tuo pat metu toks susitarimas netgi buvo įgyvendintas.

Pažymėtina, kad byloje Konkurencijos taryba nurodė, jog tokį klausimą šiuo atveju lėmė *Slovenská sporiteľňa* tvirtinimas, kad jos darbuotojas, kuris dalyvavo susijusių

bankų atstovų susitikime 2007 m. gegužės 10 d., nebuvo įgaliotas taip veikti ir kad tuo pačiu metu nebuvo įrodyta, jog jis pareiškė sutinkantis su šio susitikimo išvadomis. Teisingumo Teismas, remdamasis praktika kitose bylose, pažymėjo, kad taikant SESV 101 straipsnį reikšmę turi ne suinteresuotos įmonės dalyvių ar pagrindinių vadovų veiksmai ar žinojimas, bet asmens, kuriam buvo leista veikti įmonės vardu, veiksmai. Be to, dalyvavimas karteliuose, draudžiamuose SESV, dažniausiai yra slapta veikla, kuriai netaikomos formalios taisyklės. Retai kada įmonės atstovas, turintis įgaliojimą, dalyvauja susitikime, turėdamas tikslą padaryti pažeidimą. Teisingumo Teismas patvirtino praktikoje jau nusistovėjusią taisyklę, kad kai nustatoma, jog įmonė dalyvavo antikoncepcinio pobūdžio susitikimuose su įmonėmis konkurentėmis, ši įmonė privalo pateikti įrodymų, kuriais remiantis būtų galima įrodyti, kad jos dalyvavimas nebuvo grindžiamas jokių antikoncepciniu tikslu ir kad ji savo konkurentus informavo apie tai, jog dalyvauja šiuose susitikimuose turėdama kitokį tikslą nei kiti susitikime dalyvaujantys dalyviai. Tam, kad įmonės dalyvavimas tokia susitikime nebūtų laikomas nei numanomu pritarimu neteisėtai iniciatyvai, nei prisidėjimu prie jo rezultato, reikia, kad ši įmonė viešai atsiribotų nuo šios iniciatyvos ir kiti dalyviai manytų, jog ji nutraukia savo dalyvavimą, arba kad ji apie tai informuotų administravimo subjektus.

Dėl galimybių draudžiamo susitarimo dalyviams remtis SESV 101 straipsnio 3 dalies išimtimi, kai jų susitarimas nukreiptas prieš neteisėtą rinkos dalyvio elgesį

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar SESV 101 straipsnio 3 dalį reikia aiškinti taip, kad ji taikoma SESV 101 straipsnio 1 dalimi draudžiamam susitarimui, kuriuo atsižvelgiant į jo pobūdį, iš rinkos buvo pašalintas konkretus konkurentas, kurio atžvilgiu vėliau buvo konstatuota, jog mokėjimo ne grynaisiais pinigais operacijų rinkoje jis atliko sandorius užsienio valiuta, neturėdamas atitinkamo nacionalinės teisės aktuose numatyto leidimo.

Teisingumo Teismas nurodė, jog tam, kad būtų galima taikyti SESV 101 straipsnio 3 dalyje numatytą išimtį, reikia, kad būtų įvykdytos keturios šioje nuostatoje numatytos kumuliacinės sąlygos. Pirma, susitarimai turėtų padėti tobulinti prekių gamybą ir paskirstymą arba skatinti technikos ir ekonomikos pažangą, antra, jais turi būti sudarytos sąlygos vartotojams sąžiningai dalytis gaunama nauda, trečia, jais atitinkamoms įmonėms neturi būti nustatyta apribojimų, nebūtinų šiems tikslams pasiekti, ir ketvirta, jais tokioms įmonėms neturi būti suteikta galimybė panaikinti konkurenciją didelei atitinkamų produktų ar paslaugų daliai. Būtent asmuo, kuris remiasi šia nuostata, pateikdamas įtikinamų argumentų ir įrodymų, turi įrodyti, kad yra įvykdytos išimčiai taikyti būtinos sąlygos. Savo pastabose *Slovenská sporiteľňa* tvirtina, kad tai, jog antikoncepcinio susitarimo tikslas yra užkirsti kelią neteisėtam kito konkurento veikimui rinkoje, motyvuojant tuo, kad jis neturi reikiamo leidimo, turėtų pateisinti SESV 101 straipsnio 3 dalyje numatytą išimtį, nes tokiu susitarimu, šios įmonės teigimu, saugomos sąžiningos konkurencijos sąlygos, todėl plačiaja prasme siekiama skatinti ekonominį progresą, kaip tai suprantama pagal šią nuostata. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad net jei argumentas, nurodytas šio kartelio dalyvių, būtų susijęs su tuo, kad buvo siekiama priversti *Akcenta* laikytis Slovakijos teisės aktų, jie privalo šiuo klausimu pateikti skundą kompetentingoms institucijoms, o ne patys pašalinti šią įmonę konkurentę iš rinkos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (dešimtoji kolegija) nusprendė:

SESV 101 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad aplinkybė, jog įmonė, kuriai turėjo įtakos kartelis, kurio tikslas buvo riboti konkurenciją, sudarant kartelinį susitarimą nagrinėjamoje rinkoje veikė tariamai neteisėtai, neturi reikšmės klausimui, ar minėtu karteliu pažeidžiama ši nuostata.

SESV 101 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad konstatuojant, jog buvo sudarytas konkurenciją ribojantis susitarimas, nebūtina įrodyti įmonės teisėto atstovo asmeninius veiksmus arba šio teisėto atstovo įgaliojimo forma išreikštą asmeninį pritarimą jos darbuotojo, dalyvavusio antikonkurenciniame susitikime, veiksmams.

SESV 101 straipsnio 3 dalį reikia aiškinti taip, kad ji gali būti taikoma SESV 101 straipsnio 1 dalimi draudžiamam susitarimui tik jei įmonė, kuri remiasi šia nuostata, įrodo, jog buvo įvykdytos keturios joje numatytos kumuliacinės sąlygos.

3.5. 2013 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje *Gunārs Pusts prieš Lauku atbalsta dienests* (C-454/11)

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pateiktas dėl 1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1257/1999 dėl Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) paramos kaimo plėtrai ir iš dalies pakeičiančio bei panaikinančio tam tikrus reglamentus, iš dalies pakeisto 2003 m. rugsėjo 29 d. Tarybos reglamentu Nr. 1783/2003 (toliau – Reglamentas Nr. 1257/1999), 2004 m. balandžio 29 d. Komisijos reglamento (EB) Nr. 817/2004, nustatančio išsamias Tarybos reglamento Nr. 1257/1999 taikymo taisykles, ir 2004 m. balandžio 21 d. Komisijos reglamento (EB) Nr. 796/2004, nustatančio išsamias kompleksinio paramos susiejimo, moduliavimo ir integruotos administravimo ir kontrolės sistemos, numatytų Tarybos reglamente (EB) Nr. 1782/2003, nustatančiame bendrąsias tiesioginės paramos schemų pagal bendrąją žemės ūkio politiką taisykles ir nustatančiame tam tikras paramos schemas ūkininkams, įgyvendinimo taisykles, išaiškinimo. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp ūkininko *G. Pusts* ir *Lauku atbalsta dienests* (Latvijos kaimo paramos tarnyba, toliau – ir LAD) dėl paramos agrarinei aplinkosaugai, kurią jam Latvijos valdžios institucijos skyrė penkerių metų įsipareigojimų laikotarpiui, grąžinimo.

Prejudicinio sprendimo aktualumas ir svarba

Agrarinės aplinkosaugos instrumentai prisideda prie kaimo vietovių tvarios plėtros. Agrarinės aplinkosaugos pagalbos schema skirta skatinti ūkininkus tarnauti visai visuomenei, įvedant arba toliau taikant ūkininkavimo praktiką, suderinamą su didėjančiu poreikiu saugoti ir gerinti aplinką (Reglamento Nr. 1257/1999 29 ir 31 konstatuojamosios dalys). Paramos žemės ūkio gamybos metodams, visų pirma skirtiems kaimo vietovėms išsaugoti, bendrosios sąlygos yra apibrėžtos Reglamento Nr. 1257/1999 22–24 straipsniuose, iš kurių išplaukia, jog agrarinės aplinkosaugos priemonėms būdinga, kad atitinkami ūkininkai prisiima įsipareigojimus taikyti saugią aplinkai

ūkininkavimo praktiką penkerius metus. Paramą prisiimantiems agrarinės aplinkosaugos išsipareigojimus valstybės skiria kasmet, atsižvelgdamos į prarastas pajamas ar papildomas sąnaudas, atsirandančias dėl šių išsipareigojimų (šiuo klausimu žr. Teisingumo Teismo 2009 m. birželio 4 d. sprendimas byloje *JK Otsa Talu*, C-241/07, 36 p.).

Apžvelgiamame prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas toliau plėtojo savo praktiką dėl minėtų ūkininko prisiimtų išsipareigojimų nevykdymo (netinkamo vykdymo) teisinių pasekmių. Šiame sprendime iš esmės buvo vertinamas aptariamus išsipareigojimus prisiėmusio ūkininko pareigos teikti kasmetines mokėjimo paraiškas tinkamo nevykdymo pasekmės, kai pagal nacionalinę teisę reikalaujami pateikti dokumentai buvo netinkamai ir ne iki galo užpildyti.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pripažino leistinomis ir pagrįstomis nacionalinių teisės aktų nuostatas, pagal kurias asmuo, kuriam parama skiriama už keleriems metams prisiimtus agrarinės aplinkosaugos išsipareigojimus, privalo grąžinti visą paramą, kuri jam jau išmokėta už ankstesnius metus, dėl to, kad nepateikė kasmetinės paraiškos pagal taikomas nacionalinės teisės nuostatas. Pabrėžtina ir tai, kad apžvelgiamame prejudiciniame sprendime ši Europos Sąjungos teisminė institucija iš esmės vertino, kad pareigai grąžinti visą paramą nereikšmingos aplinkybės, jog paramos gavėjas toliau vykdė išsipareigojimus, susijusius su atitinkamų žemės sklypų eksploatavimu, ar kad jis nebuvo kompetentingos institucijos išklaudytas dėl netinkamo minėtos pareigos vykdymo.

Neabejotina, kad šiame prejudiciniame sprendime pateiktas kompetentingos aiškinti Europos Sąjungos teisę institucijos vertinimas yra naudingas ir sprendžiant klausimus dėl aptariamų išsipareigojimų nevykdymo (netinkamo vykdymo) pasekmes nustatančių Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatų aiškinimo ir taikymo konkrečioms teisiniams santykiams.

Neoficiali prejudicinio sprendimo apžvalga

Pagrindinėje byloje buvo nustatyta, kad 2006 m. balandžio 21 d. *G. Pusts* LAD pateikė paramos už 2006 m. paraišką ir paramos agrarinei aplinkosaugai, dėl kurios prisiėmė penkerių metų išsipareigojimus, paraišką dėl 18,85 hektaro ploto žemės ūkio paskirties žemės sklypų. 2007 metais jis pateikė toki patį prašymą už 2007 metus, kurį patikrinusi LAD 2007 m. liepos 3 d. skyrė *G. Pusts* 1 826,77 LVL paramą.

2008 m. balandžio 25 d. LAD nutarimu pareikalavo, kad *G. Pusts* grąžintų visą už 2006 m. išmokėtą paramą agrarinei aplinkosaugai, nes deklaruotas 18,85 hektaro žemės sklypas 2007 m. buvo sumažintas. Šis nutarimas grįstas tuo, kad išnagrinėjusi 2007 m. paraišką, LAD nustatė, jog *G. Pusts*, pildydamas paramos už plotus už šiuos metus paraišką, nepatikslino, kad jis prašo ir paramos agrarinei aplinkosaugai už deklaruotus žemės sklypus, nes neužpildė minėtos paraiškos C dalies 9 skilties, kurioje nurodyti deklaruoti žemės sklypai, ir prie šios paraiškos nepridėjo priedo „Paramos agrarinės aplinkosaugos priemonėms paraiška“, kaip to reikalaujama pagal taikomus nacionalinės teisės aktus. LAD manė, kad to negalima laikyti *G. Pusts* klaida. Todėl ji padarė išvadą, kad *G. Pusts* nustojo vykdyti 2006 m. prisiimtus agrarinės aplinkosaugos išsipareigojimus ir turi grąžinti jau gautą paramą.

G. Pusts tokį sprendimą apskundė, be kita ko, nurodydamas, jog pripažįsta, kad pateikė neišsamią paramos paraišką, tačiau kartu nurodė, kad tenkina sąlygas, kuriomis ši parama skiriama, ir kad fiziškai nesumažino ploto, dėl kurio prisiėmė

agrarinės aplinkosaugos išpareigojimus, ir nepakeitė sklypų buvimo vietos, tik per neatidumą paraiškoje paliko klaidų. Tvirtindamas, kad toliau veiksmingai vykdė minėtus išpareigojimus, G. Pusts taip pat kaltino LAD, kad ši jo neinformavo apie paraiškos trūkumus ir nepaprašė jo papildomos informacijos.

GINČUI PASIEKUS APeliacinės instancijos teismą, šis nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu išaiškinti, ar reglamentus Nr. 1257/1999, Nr. 817/2004 ir Nr. 796/2004 reikia aiškinti taip: jiems prieštarauja nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos asmuo, kuriam parama skiriama už keleriems metams priimtus agrarinės aplinkosaugos išpareigojimus, privalo grąžinti visą paramą, kuri jam jau išmokėta už ankstesnius metus, dėl to, kad nepateikė kasmetinės paraiškos pagal taikomas nacionalinės teisės nuostatas, nors šis paramos gavėjas tvirtina toliau vykdąs išpareigojimus, susijusius su atitinkamų žemės sklypų eksploatavimu, jis nebuvo kompetentingos administracijos išklaustas ir nebėra galimybės atlikti atitinkamų žemės sklypų patikrinimo vietoje, nes baigėsi nagrinėjami metai.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pirmiausia pripažino, kad nė viename iš šių reglamentų nėra jokios nuostatos, kuriai tokie nacionalinės teisės aktai aiškiai prieštarautų.

Paramos žemės ūkio gamybos metodams, visų pirma skirtiems kaimo vietovėms išsaugoti, bendrosios sąlygos yra apibrėžtos Reglamento Nr. 1257/1999 22–24 straipsniuose. Iš šių straipsnių aišku, jog agrarinei aplinkosaugai skiriamai paramai būdinga tai, kad atitinkami ūkininkai prisiima išpareigojimus penkerius metus taikyti aplinkai saugią ūkininkavimo praktiką. Paramą ūkininkams, prisiėmusiems ne mažiau kaip penkerių metų agrarinės aplinkosaugos išpareigojimus, valstybės skiria kasmet, atsižvelgdamos į prarastas pajamas ar papildomas sąnaudas, atsirandančias dėl šių išpareigojimų. Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Reglamento Nr. 1257/1999 37 straipsnio 4 dalį valstybės narės gali nustatyti papildomas ar griežtesnes sąlygas skirti Bendrijos paramą kaimo plėtrai, jeigu tokios sąlygos atitinka šiame reglamente nustatytus tikslus ir reikalavimus.

Kiek tai susiję su paramos aplinkai saugiams ūkininkavimo metodams paraiškomis, pagrįstomis Reglamento Nr. 1257/1999 22–24 straipsniais, Reglamento Nr. 817/2004 66 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad kai parama yra daugiametė, išmokos, skirtos vėlesniems nei paraiškos pateikimo metams, mokamos pagal kasmetines mokėjimo paraiškas, nebent valstybė narė įdiegė veiksmingą metinio tikrinimo procedūrą, nurodytą šio reglamento 67 straipsnio 1 dalyje. Iš šio 66 straipsnio 5 dalies aišku, kad jei nėra tokios nacionalinės procedūros, ūkininkams neskiriamos jokios išmokos, jeigu jie nepateikia kasmetinės mokėjimo paraiškos. Taigi tokios kasmetinės paraiškos pateikimas yra sąlyga gauti paramą agrarinei aplinkosaugai, pagrįstą minėtais 22–24 straipsniais.

Kasmetinės paramos agrarinei aplinkosaugai mokėjimo paraiškos pateikimo svarba pabrėžiama ir Reglamento Nr. 817/2004 67 straipsnio 1 dalyje, kur nustatyta, kad kalbant apie daugiametės paramos aplinkai saugiams ūkininkavimo metodams kontrolės sistemą, pradinės prisijungimo prie schemos paraiškos ir vėlesnės mokėjimo paraiškos tikrinamos taip, kad būtų veiksmingai patikrinta atitiktis paramos suteikimo reikalavimams. Kai tokia paraiška pateikiama kasmet, galima patikrinti, ar laikomasi priimtų agrarinės aplinkosaugos išpareigojimų. Remdamasi šia kasmetine paraiška, mokanti institucija gali kasmet veiksmingai patikrinti, ar šie kelerių metų išpareigojimai nuolat vykdomi, ir

atitinkamu atveju suteikti paramą.

Vadinasi, kaip pažymėjo Teisingumo Teismas, nacionalinės teisės aktai, kuriuose kaip sąlyga gauti paramą agrarinei aplinkosaugai nustatomas reikalavimas, kad šios paramos prašytojas išpareigotų visą penkerių metų išpareigojimo laikotarpį mokančiai institucijai kasmet pateikti paraišką, susijusią su deklaruojama agrarinės aplinkosaugos veikla, yra suderinami su minėtomis Sąjungos teisės normomis. Todėl tokios nacionalinės teisės nuostatos neviršija diskrecijos, kuria valstybės narės naudojasi pagal Reglamento Nr. 1257/1999 37 straipsnio 4 dalį. Be to, kiek tai susiję su parama agrarinei aplinkosaugai, kuriai būdingas daugiameis išpareigojimas, paramos skyrimo sąlygos turi būti vykdomos visą išpareigojimo laikotarpį, kuriam ši parama skiriama. Taigi, jei viena iš šių tokios paramos skyrimo sąlygų, pavyzdžiui, kasmetinės paramos mokėjimo paraiškos pateikimas, kurio reikalaujama pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamus nacionalinės teisės aktus, nebūtų vykdoma visą agrarinės aplinkosaugos projekto laikotarpį, dėl kurio šios paramos gavėjas yra išpareigojęs, net jei ši sąlyga neįvykdyta tik vienintelį kartą, tokios paramos negalima skirti. Šiuo atžvilgiu aplinkybė, kad paramos agrarinei aplinkosaugai gavėjas toliau atitiko kitas šios paramos skyrimo sąlygas, būtent – vykdė išpareigojimus, susijusius su atitinkamų žemės sklypų eksploatavimu, negali pakeisti sprendimo atsisakyti teikti minėtą paramą, priimto dėl to, kad neįvykdyta viena iš sąlygų. Ši parama skiriama, tik jei laikomasi visų jos skyrimo sąlygų visą agrarinės aplinkosaugos projekto laikotarpį, dėl kurio minėtas paramos gavėjas prisiėmė išpareigojimus, todėl užtenka neįvykdyti vienos iš šių sąlygų, kad būtų atsisakyta šią paramą teikti. Kaip matyti iš Reglamento Nr. 817/2004 71 straipsnio 2 dalies, kurioje daroma nuoroda į Reglamento Nr. 796/2004 73 straipsnį, atsisakius teikti paramą agrarinei aplinkosaugai dėl to, kad neįvykdyta šios paramos skyrimo sąlyga, minėtos paramos gavėjas turi grąžinti visas jau išmokėtas sumas, susijusias su parama, kurią teikti atsisakyta.

Be to, kaip pažymėjo Teisingumo Teismas, agrarinės aplinkosaugos paramos gavėjas, nepateikęs paraiškos, atitinkančios nacionalinės teisės nuostatas, pagal kurias minėta parama skiriama tik pateikus kasmetinę paraišką, šiuo atžvilgiu negali remtis teise būti išklausytam. Nė vienoje reglamentų Nr. 1257/1999, Nr. 817/2004 ir Nr. 796/2004 nuostatoje neįtvirtinta tokia teisė ūkininkui, kuris nepateikė tinkamos paramos agrarinei aplinkosaugai paraiškos. Bet kuriuo atveju, net jei ūkininkas, nepateikęs tokios paraiškos, galėtų šiuo atžvilgiu būti išklausytas, tai negalėtų turėti įtakos paramos agrarinei aplinkosaugai skyrimo sąlygų, dėl kurių jis išpareigojęs, neįvykdymo pasekmėms. Šis ūkininkas negalėtų pateisinti šių sąlygų nesilaikymo. Aplinkybė, kad nebėra galimybės atlikti atitinkamų žemės plotų patikrinimo vietoje, nes nagrinėjami metai jau baigėsi, negali turėti įtakos sprendimui atsisakyti teikti paramą agrarinei aplinkosaugai, priimtam dėl to, kad nesilaikyta šios paramos skyrimo sąlygų, ir todėl pareikalauta grąžinti nepagrįstai sumokėtas minėtos paramos sumas. Net jei toks patikrinimas būtų įmanomas, užtenka neįvykdyti tik vienos iš šių sąlygų, kad būtų atsisakyta teikti paramą ir todėl pareikalauta grąžinti tas sumas.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendė:

1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1257/1999 dėl Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) paramos kaimo plėtrai ir iš dalies

pakeičiantį bei panaikinantį tam tikrus reglamentus, iš dalies pakeistą 2003 m. rugsėjo 29 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1783/2003, 2004 m. balandžio 29 d. Komisijos reglamentą (EB) Nr. 817/2004, nustatantį išsamias Tarybos reglamento Nr. 1257/1999 taikymo taisykles, ir 2004 m. balandžio 21 d. Komisijos reglamentą (EB) Nr. 796/2004, nustatantį išsamias kompleksinio paramos susiejimo, moduliavimo ir integruotos administravimo ir kontrolės sistemos, numatytų Tarybos reglamente (EB) Nr. 1782/2003, nustatančiame bendrąsias tiesioginės paramos schemų pagal bendrąją žemės ūkio politiką taisykles ir nustatančiame tam tikras paramos schemas ūkininkams, įgyvendinimo taisykles, reikia aiškinti taip: jiems neprieštaruoja nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos asmuo, kuriam parama skiriama už keleriems metams prisiimtus agrarinės aplinkosaugos įsipareigojimus, privalo grąžinti visą paramą, kuri jam jau išmokėta už ankstesnius metus, dėl to, kad nepateikė kasmetinės paraiškos pagal taikomas nacionalinės teisės nuostatas, nors šis paramos gavėjas tvirtina toliau vykdamas įsipareigojimus, susijusius su atitinkamų žemės sklypų eksploatavimu, jis nebuvo kompetentingos administracijos išklaudytas ir nebėra galimybės atlikti atitinkamų žemės sklypų patikrinimo vietoje, nes baigėsi nagrinėjami metai.